

CANARESE
POETICAL ANTHOLOGY

F. KITTEL

— - —

ಕ ನಾ ಟ ರ

ಕಾ ವ್ಯ ಮಾ ಲೆ

ಮೂರನೆಯ ಭಾಷೆ

ASIAN EDUCATIONAL SERVICES
NEW DELHI & MADRAS & 1950

CANARESE POETICAL ANTHOLOGY

THIRD, THOROUGHLY REVISED
AND ENLARGED EDITION OF THE
“MINOR CANARESE POETICAL ANTHOLOGY”

F. KITTEL

ಕ ನಾ ಳಿ ಟ ಕ

ಕಾ ವ್ಯ ಮಾ ಲೆ

ಮೂರನೆಯ ಭಾಷೆ

ಅಯುಕ್ತಂ ಯದಿಹ ಪ್ರೀತ್ಯಂ
ಪ್ರದಾದೇನ ಭ್ರಮೇಣ ವಾ |
ವಾಚಾ ಮಯಾ ದಯಾವಂತಃ
ಸಂತಃ ಸಂಶೋಧಯಂತು ತತಃ ||

ASIAN EDUCATIONAL SERVICES
NEW DELHI ★ MADRAS ★ 1995

ASIAN EDUCATIONAL SERVICES

* 31, HAUZ KHAS VILLAGE, NEW DELHI-110016.

CABLE: ASIA BOOKS, PH.: 660187, 668594, FAX: 011-6852805

* 5 SRIPURAM FIRST STREET, MADRAS-600014, PH./FAX: 8265040

First Published: Mangalore, 1874

AES Reprint: New Delhi, 1995

ISBN: 81-206-0316-8

Published by J. Jetkey

for ASIAN EDUCATIONAL SERVICES

C-2/15, SDA New Delhi-110 016

Printed at Nice Printing Press

Delhi-110051

CANARESE

POETICAL ANTHOLOGY

THIRD, THOROUGHLY REVISED AND ENLARGED
EDITION OF THE "MINOR CANARESE POETICAL ANTHOLOGY"

ಕ ನಾ ಳಿ ಟ ಕ

ಕಾ ವ್ಯ ಮಾ ಲೆ

ಮೂರನೆಯ ಭಾಷೆ

ಅಯುಕ್ತಂ ಯದಿಹ ಪ್ರೀತ್ಯಂ
ಪ್ರಮಾದೇನ ಭ್ರಮೇಣ ವಾ |
ವಾಟಾ ಮಯಾ ದಯಾವಂತಃ
ಸಂತಃ ಸಂಶೋಧಯಂತು ತತ್ ||

MANGALORE

PUBLISHED BY C. STOLZ

BASEL MISSION BOOK & TRACT DEPOSITORY

1874

P R E F A C E

THE present volume of selections from Canarese poetry has been prepared not only with regard to the want of schools, but also with the aim to cultivate a taste for good poetry in the reader. It comprises a great many subjects that are dear to poets, some of which have been introduced twice or thrice with the object of showing the manner in which they have been treated by different authors.

Purity and freedom from sectarianism, to these characteristics of true poetry, regard has throughout been paid. Nothing that might give offence, has been adduced, and undue exaggerations have been pointed out as such. In some instances, from obvious reasons, a few words have been altered; but all these alterations appear in different type, and are to be looked upon as *mere expletives*. In some other instances it has been thought advisable simply to omit such portions of a verse¹⁾ as appeared to be inconsistent with a higher culture of the mind.

¹⁾ The omissions in the prose of the Râjaçêkhara Vilâsa chiefly occur for economizing space; the words in *square-brackets* which it contains, are different readings.

The Glossary contains all the words of the text. Although the exigencies of space have not admitted many explanations, it is expected that no serious difficulties will remain where the text is clear. Two or three verses offer some words the meaning of which (if there be no mistakes) is obscure¹⁾

The Standard Grammar, the rules of which have been referred to in the notes, is Kêçava's Çabdamanidarpaṇa²⁾. Not only to make the text to harmonize in a higher degree with the grammar, but also from philological reasons, the two ancient letters ṛ (ಠ), ḷ (ಱ) have been reproduced³⁾ as far as it has been possible. Both were still in use (at least among poets) at Kêçava's time: the first one, undoubtedly, still in the 15th century A. D., and in works of poetry (for instance, Jaimini's Bhârata) even much later. Regarding the ḷ the editor's only guide has been the Çabdamanidarpaṇa; for the ṛ he has consulted the Nâcirâji commen-

1) In some instances the present imperfection of our Canarese Lexicography (see, for instance, ಅಕ್ಕು, ಎಕ್ಕು and ಒಲ್ಲ in Reeve-Sanderson) will be obvious to the intelligent student; the preservation of old Canarese letters would often be of great help in coming to a decision as to the meaning of a word. To further the understanding of Canarese words, references, very often in full, have been added. ಅಡವಣಿವರೆ, p.201, may mean "reaching down to the foot-print" (ಅಡವಣಿ = ಕೆನಪಿಱಿಳಾದ ಪಜ್ಜೆ) or is ಪಜ್ಜೆ, a drum, one of the compound-members? After ಉಟ್ಟೇಱ್ read ಉಟ್ಟೇಱ್. ಜೋನೆಗವಳಿ probably is ಜೋನೆಗ-ಪಯಿ, Yavana (Muhammadan) cloth. 2) Mangalore, Basel Mission Press' edition.

3) They may be pronounced like ṛ (ಠ) and ḷ (ಱ). Dr. Gundert calls ಠ a cerebral r (German r), and ಱ a cerebropalatal l (Malayâlam and English Dictionary).

tary¹⁾ on the Amara Kôsha and the Çabdamañjari. Instead of “pushpa” and “bâshpa” there ought to have been printed “puṣpa” and bâṛpa”, forms still to be found in manuscripts of the 14th century.

Regarding the authors whose works have been quoted, the following remarks may be of service:

1. Sarvajña. This person, a Çaiva and at the time when he wrote, no doubt, a Lingâita, has composed a number of so-called Vacanas in the Tripadi metre. At the end of a MS. in my possession he states: “Formerly I was Çiva’s servant; my name was Pûdatta (*i.e.* Pushpadatta,-danta); they used to honour me in Kailâsa. The Pûdatta of that period came as Vararuci, at school was called Sarvajna, and that man am I. When sister Mallamma told Basava Arasa (a Brahman, her husband) about her misfortune of having no children, he went to Çiva of Kâçi. Basava Arasa of Mâsûru (in the Zillah of Dhâravâḍa) asked a child of Çiva, and obtained it from Kâçi’s Çiva It was born (by way of adultery) of a widow, a Mâlava woman at Ambalûru in the potters’ street I told (my parents): ‘My father is not a Brahman and my mother not a Mâlava woman! I am Çiva’s beloved son, noty our son!’” etc. Sarvajna’s Vacanas are arranged under various head-

¹⁾ Through the kindness of Dr. A. C. Burnell the editor has had two Jaina copies of this work. One of them concludes as follows: ಸೌಮ್ಯನಂ ವತ್ಸರದ ಪೈಶಾಖಬಹುಕನಪ್ತಮಿಶುಕ್ರವಾಹರದಲ್ಲಿ ಪದುಮನು ಬರದ ನಾಚಿರಾಜಿನಮಾಪ್ತಂ. A Canarese commentary on the Amara Kôsha was printed at Bangalore first in 1845; another edition in 1872; and in 1873 Mr. L. Rice’s edition appeared with meanings also in English. It is to be regretted that none of the editions contains the words arranged in alphabetical order.

ings. They appear to have been published by him not as a whole, as such a circumstance alone can explain the differences at present existing between the manuscripts. The two native editions¹⁾ I have, vary to a great extent, as do also the two manuscripts in my possession; the riddles, for instance, occur only in one of *thèse*. It has, therefore, been impossible in the list of contents to refer the verses of the text to their proper places among the Vacanas²⁾.

Sarvajna's age is not exactly known; his prophetic sentences (*kâla jnâna*), however, throw some light on it (Ch. 20 in one of the MSS.). He mentions in them that the Turks, reigning over Vijayanagara, will cut off the head of Râma Râja (of Ânegundi, called also Vidyânagara and Kalyânapura), and that afterwards Vîra Basavanta Dêva will restore Vidyânagara's greatness. 1564 A. D. Râma Râja, the 7th prince of the house of Narasimha, was killed at Tala Kôte; and according to the similar prophesy of the Canna Basava Purâna (ch. 63, v. 64), Vîra Basavanta Râya was to be born Kali 4683 *i.e.* 1582 A. D., and to begin to rule after the fall of the Turks. The Purâna which was composed 1585 A. D. (ch. 63, v. 77), was still expecting the great Râya. Sarvajna's own words are: "The husband of the elder sister of Candra having come, having become a man, for one sixty years (there will be) sandhâna of

¹⁾ One lithographed at Dhâravâda, 1866; the other printed at Bengalûru, 1872. ²⁾ A good selection from the Vacanas is found in the Canarese Poetical Anthology (*prâkkâvya mâlikâ*) by the late Rev. G. Wûrth, published in 1867, the readings of which have not unfrequently been made use of in the present volume; also with regard to the Someçvara Çataka.

the kingdom. At the Madhurâ of the Kâvêri¹⁾ an assembly (sabhâ) of the dēva (king) will come into existence; the son of Çiva Basavanta Dēva, will come. The kings of the south will be ruined, the proud Turks will die; they whose authority has been ruined, having been slain, further on the royal power will belong to Çankara. People who have the name of a woman and the head of a monkey will rule over the kingdom of Sangama²⁾. . . . Monkeys with the face of a woman will come and ascend the fortress (durga) of Ranga³⁾. . . . People with the face of a monkey will come near, ascend Çrîranga, and go to the North. Vidyânagara will be built, and the great Vîra Vasavanta will come (to rule). The town of Ranga, of the form of a woman and the face of a monkey, they will take in (their) virtue (punya), and blow away (?) the lion (singa; Tippû=tiger). People with trowsers and hats, men with faces of maidens will rule over Çrîranga" etc. If it were not for the, to me, very confused statements that follow afterwards (the MS. also breaking off abruptly), it might be guessed Sarvajña had brought in the English as taking Çrîranga from Tippû (1799 A. D.). I think it pro-

¹⁾ Râma Râja's second successor, Timma Râya, 1570 A. D. settled at Candragiri, eleven miles from Tirupati, from which place the family held a nominal sway over a part of the South. 1640 Çrî Raṅga, the son of Canna, made a grant to the English of the site of the city of Madras (Cannapaṭṇa), and six years afterwards had to fly before the Sultan of Gôlakonde who had invaded the Karnâṭaka. ²⁾ Perhaps Kappaḍi Saṅgama on the Kriṣṇa (belonging to Kalyâṇa), where Basava of Kalyâṇapura died. ³⁾ After Râma Râja's fall his family, for a time, took up its abode at Çrîraṅgapaṭṇa; 1610 the place became the seat of government of Râya Oḍeyar of Maisûru.

bable that Sarvajña's so-called prophesy is based on that of the C. B. Purāṇa; many of his similes remind one of those of the Dāsa Padas.

2. The translator of Jaimini Bhārata (that seems to have been in existence before the 7th century) was Lakshmiṇa of the Bharadvāja family, a son of Anṇama, of Dēvapura (Amarapura, Surapura, ch. 1, v. 11; 34, v. 40. 41. 47). This place, called also Dēvaṇāpura, is in the Bāṇāvāra Tālūk of Maisūru, where he executed his work about 180 years ago (about 1693 A. D.)¹⁾.

3. The author of the Canarese Rāmāyaṇa quoted in this volume, calls himself Kumāra Vālmīki and has dedicated his work to the Narasimha (Narakēsari) of Torave (Ch. 1, v. 10) in the district of Sôlāpura. He praises Kumāra Vyāsa, the author of a Canarese Bhārata, and himself (Ch. 1, v. 18; 113, v. 70), and then adds: "The author of the beautiful Bhārata work is indeed the excellent Kumāra Vyāsa, the author of the everlasting (Canarese)

¹⁾ This date is assigned to him by H. Narasimmiah, proprietor of the Vichara Durpana Press, Bangalore, in his prospectus regarding a new edition of Lakshmiṇa's work, 1873. Mr. Narasimmiah has no doubt made proper inquiries before printing the statement. Some of the most recent Canarese forms of Lakshmiṇa are: v. 198 ಎಣಗುತಿವೆ, ಕಣಿವುತದೆ, ಇಟ್ಟಣಿಸಿವೆ (cf. v. 596); v. 260 originally ಮದನನೃಪ (instead of -ನೃಪಂ); v. 262 ವಾರಿಯನ್ನೀಂಟಿ (i. e. ವಾರಿಯನೀಂಟಿ); v. 508 ಸರಸ (i. e. ಸರಸಂ); v. 331 ಬಿತ್ತುಗಲಿ (i. e. -ಳಲ್ಲಿ); v. 332 ತೋಪುತಿವೆ; v. 334 ತಿರುಗುತಿದೆ, ಕೂಗುತಿವೆ; etc. He at least partly belongs still to the H. Period, in which forms like ಇಹ, ಬಹ, ಅಹ, ಬೇಹ, etc. had taken the place of ಇರ್ಪ, ಬರ್ಪ, ಅಪ್ಪ, ಬೇಪ್ಪ, etc. To this period, for instance, decidedly belongs the Jaina commentator (not Nishṭhūra Saṅjāyā) on the Ābdamaṇi-darpaṇa MS. mentioned in note 2 ad No. 10. The form ಅಂಫ (such) e. g. is always properly written by him ಅಂತಹ (i. e. ಅಂತೆ ಅಹ).

Râmâyana is Kumâra Vâlmîki" (v. 19; 113, v. 71). The work has 113 chapters (no Uttara Kâṇḍa). Verses 66 and 67 of ch. 113 are: "The young prince (Râma) tied the brilliant royal insignia to Bharata (his brother), the military insignia he put to Çatrughna (another brother), and having bestowed the administration of the land on his other brother (Lakshmana), the niçâtagharatṭa Torave's king Narahari nourished the earth. Welfare came to the world, the tree of welfare bore fruits for the gods, and victorious welfare is obtained by those who read, write or hear (the story); for all devotees joy is contained in the poetry regarding. . . . Narakêsari, the king of Torave".

4. The author of the Canarese Bhârata of this volume says (Ch. 1, v. 6): "The Vîranârâyana (an idol at Gadagu) is the poet, the writer is Kumâra Vyâsa, the learned men who hear, are Sanaka and the others" . . . In verse 7 he invokes Gadagu's Vîranârâyana, and in verse 9 calls himself his slave. His verse 11 is: "Under the burden of the poets of the Râmâyana the king of serpents was pressed down; in the mass of Râma-*tales* there was no interstice to place one's feet. Will he (Kumâra Vyâsa) take into account the inferior poets? Do not think: 'it is enough'! Is he not like (Vyâsa's son) Çuka? Does not the poet Kumâra Vyâsa make dance the others, and laugh (at them)?"

I think the authors of Nos. 3 and 4 may have been nearly contemporaneous with Lakshmîça of Dêvapura. Their language is of an inferior character.

5. Regarding the Canarese Dâsa Padas, composed by extreme Vaishnavas, it is not missing the truth to assume that none of those existing are older than 288 years, *i. e.*

older than the Canna Basava Purâṇa (of 1585 A. D.). Their language, however, does not appear to put one of them even so far back. Purandara Dâsa has been said to have visited Anegundi before its downfall, about the middle of the 16th century, at the time of Kṛishṇa Râya¹⁾, the father-in-law of the unfortunate Râma Râya. But it is more than questionable whether, for instance, his "Jack-fruit of the Franks" and his "Mango of Goa"²⁾ allow the truth of that tradition: French expeditions to India commenced A. D. 1604; Goa was seized by the Portuguese A. D. 1510, but a good many years were required to make Goa mangoes a common article of commerce.

6. The pantheistic treatise, called *Anubhavâmṛita*, was composed by Ranganâtha (Çrîranga), a son of Mâlinga of the Sahavâsi family, a pupil of guru Sahajânanda, and an ardent follower of the Mallikârijunalinga of the lovely Çrîgiri or Çrîçaila (Ch. 1, v. 2. 3; 13, v. 34. 35). The tradition or rather guess that he wrote about 200 years ago (about 1670 A. D.) does not seem to meet with any serious objection.

7. At the time of Agastya and Vibhîshaṇa (Râvaṇa's brother), the legend says, Rêṇukêça (Rêvaṇa Prabhu, Rêṇukâcârya, cf. v. 17)³⁾ was born in the Kollipâkêça, who among

¹⁾ See "Lieder Kanaresischer Sânger" von Dr. H. Mögling, Zeitschrift der Morgenländischen Gesellschaft, 1860. ²⁾ *Indian Antiquary*, Vol. II., p. 308.

³⁾ Cf. the Can. Bas. P. ch. 59, v. 21 seq., where Rêvaṇa Siddha appears as one of the four first âcâryas, and the words at the end of the chapters in the Râghavâṅka Kâvya. The Pañcâcârya Vamçâvali states that the said personage was Rêṇuka in the dvâpâra age and Rêvaṇârya in the kali age, and that his throne-seat (pîṭha) is Kadalîpuri (I., 1. 18) or, in Canarese, Bâlehalli (note ad v. 18). According to the said Purâṇa (ch. 55, v. 23) the king-Râjêndra Cola gives his daughter in marriage to Rêvaṇa Siddha.

other feats broke the power of Bijjala (Rāya of Kalyāṇapura), obtained the son Rudramuniṇa (Rudramunīndra),¹⁾ and when 1400 (īrēlnūru) years were completed, re-entered the Kollipākīṇa (Rāja Ḥekh. V. I., v. 53-56). In guru Rudramunīndra's race (vaṁṇa), in his hand-lotus (*i. e.* as his spiritual son), the renowned Annadānīṇa²⁾ was born (v. 57-60). His disciple was the dēṇika Rēvaṇa Siddha who lived in the maṭha of Anugūru (the village of that name near Maisūru? v. 60-63). His disciple was the dēṇika Cikavīra Dēva (cf. v. 6) whose disciple was Shaḍakshari Dēva, the composer of the Canarese Rājaḥekhara Vilāsa, a Tamiṇa one having been done before by Mallanārya (Malhana, v. 64-76). Shaḍakshari completed his work A. D. 1657 (XIV., v. 184), 17 years after Madras had been founded by the English.

8. The Lingāita Virūpāksha Paṇṇica ārādhyā, a pupil of Siddha Vīrēṇa of the Hiri Maṭha (chief or old convent) at Vidyānagara (ch. 1, v. 21 seq.), finished his Canna Basava Purāṇa, as has been stated above, 1585 A. D. (ch. 63, v. 77), about 20 years after Vidyānagara's (Ānegundi's) capture by the Muhammadans. [Of Siddha Vīrēṇa's teacher it is stated that he became the guru of 700 vara khalindharas (fakīrs?), went to Makhya (Mekka?), caused rain (maḷe) to fall at the time of a drought, was revered by the Sultān

¹⁾ At Canna Basava's time and immediately after his death again there is a guru Rudramuni introduced in the Can. Bas. P.; his famous disciple was Muktimuni (ch. 62, v. 35; v. 37 seq.); Muktimuni's disciple was Digambarasu Mukti Muni who founded Bālehalli near Honnūru in the Male dēṇa (Bāle Honnūru on the Bhadra?) (v. 40 seq.) ²⁾ Invoked in the Rāghavāṇka Kāvya, ch. 19, v. 96.

(Suritâla), and hence was called Maḷeya Mallêça *i. e.* the Mallêça of the rain. Can. Bas. P. 1, v. 18. 19.]

9. Sômêçvara (Sôma, Sômanâtha), an ârâdhya Brâhmaṇa (Lingâita), was an inhabitant of Palkurike (in the Gôdâvari district) and died at Kalḷeya (Bas. P. ch. 1, v. 14. 16; Can. Bas. P. ch. 62, v. 59). His Çiva-idol was at Puligiri Nagari (Som. Çataka, v. 1, or Hulikal Paṭṇa)¹⁾. He lived before the Canarese Basava Purâṇa was finished (this work being very probably founded on a composition of his, Bas. P. ch. I., 14 seq.), *i. e.* before 1369 A. D.²⁾ (see No. 10), at the time of one of the nine Hoysala Ballâlas whose capital was Hale Bîḍu (Can. Bas. P. 62, v. 59, *i. e.* Dvârâvatîpura, Dvârâsamudra)³⁾.

10. Kêçava Râja or Kêçi Râja the author of the Çabda-manidarpaṇa, certainly belongs to a comparatively early time. The author of the Basava Purâṇa, (Bhîma, a son of Çiva Kavi, ch. 1, v. 17), who finished his composition A. D. 1369 (ch. 61, v. 92), says (ch. 1, v. 10.): "By the grace of Keçi of Koṇḍagûli, of Siri Paṇḍita, of Çivalenka Mancana Paṇḍita and of guru Mallikârijuna Paṇḍita, by the exalted understanding which they have presented in beautiful language (ukti) I will utter the work" . . . In the next verse he states he was going to do so also by the grace of the poet Hari, and this Hari's (spiritual) son Râghava. Fur-

1) Cf. Huligere's Sômêçvara's idol in Bas. P. ch. 51, v. 76; ch. 53, v. 21; C. Bas. P. ch. 57, v. 35 seq. 2) 1336 A. D. the kingdom of Ânegundi (Vidyânagara, Hampi) was founded; cf. No. 1. 3) *Indian Antiquary*, vol. II., p. 302. A. D. 1310 Dvârâsamudra was destroyed by the Muhammadans. Sômêçvara is mentioned also by the author of the Râjaçêkhara Vilâsa (I., 18) and by that of the Râghavânka Kâvya (I., 13).

ther in the Basava Purâṇa (9, v.42; cf. 58, v.4; cf. also Can. Bas. P.57, v.34) a Kêçi Râja appears as one of the chief devotees of Çiva at Kalyâṇapura in Basava's time¹⁾, and is called Çiva's clerk (sênabôva); he is further introduced as partaking, with many others, of a wonderful çiva prasâda (59, v.5); and at last, Kêçi Râja, the great one (mahânta), goes with Basava to Sangamêçvarapura (Kap- paḍi Sangama, 61, v. 9). Is this personage the Kêçi of Koṇ- dagûli, and the author of the grammar? (Kêçirâja ayya is mentioned among the poets of Çiva also in Çaraṇalîlâmrita, p. 3, Bëngaîûru, 1871.)

Regarding the Bhîma of the Çabdamanîdarpaṇa, p. 302, I remark that the above-mentioned Râghava²⁾ mentions "the

¹⁾ Among the devotees enumerated in ch. 9 appear also "the spotless Leṅka Mañci Dêva, Çiva's collector of customs (sunkiga, v. 39)" and "Siripati Paṇḍita, surnamed Çiva, Çiva's poet" (v. 43). See also Kêçi Râja in Can. Bas. P. 1, v. 17. ²⁾ Râghava was born at Hampe where, at the time of his youth, he went to the court of king Dêvarâjêndra (Râgh. Kâvya, ch. 3, v. 1-18). — These remarks have been presented with the intention of inciting further inquiries. With the same view I refer to a publication of 124 pages in Canarese, called viçva kṛiti parîkshaṇa, by Hiranyagarbha kavi çirômaṇi, lithographed at Dhâravâda, 1873. He says (p. 5) that after the Jaina Nêmicandra, the author of the Canarese Lîlâvati Prabandha (p. 8), the 10 poets flourished who are mentioned by Kêçava (Kêçi) Râja (Çabdamanîdarpaṇa, p. 4). P. 10 (cf. p. 46) he introduces the Jaina Argala Dêva as the author of the Canarese Candraprabha Prabandha. Pages 47-65 contain the 3rd chapter of the mentioned Lîlâvati (that concludes, however, with stating only that the work has been composed by Kavi Râja Kuñjara); in pages 65-90 follows an extract from the Candraprabha Purâṇa, at the end of which Argala Dêva appears as its author. P. 121 Hiranyagarbha adduces two verses from the Lîlâvati Prabandha (I., 11; III., 86) that are quoted in the

unrivalled Bhîma, Bana, Mayûra and Kâlidâsa" (Râghavânka's Kâvya, ch.17, v. 25). At the time when Râghava did so, he was at Orungal where king Rudra Pratâpa or Pratâpa Rudra reigned, and composed a tale of Viçvêçvara in the Shaṭpadi metre at which he remarked: "Before (me) none has ever praised with these Shaṭpadis, by me they have also been invented (nirmita); therefore, oh! the name of virgin-poetry (mîsal kavitva) will be an ornament to this composition." "Such was his resolution, and he gave it that name" (ch.18, v. 3). Hari, Râghava's guru who was at the same time his *uncle*, lived at Halebîḍu (see No. 9), and, as it would appear according to the Canna Basava Purâṇa (ch.62, v. 51 seq.), under the Hoysala Ballâla Vishṇuvardhana (!*i.e.* Biṭṭa Ballâla?), and died at Pampâkshetra (Hampe, Ānegundi). Râghava died at Bêlûru (Vêlâpura) at the time of the peerless teacher (anupamâcârya) Padma arasa who constructed a tank there at the command of the king Biṭṭa Ballâla (Râgh. Kâvya, ch.19, v.6. 26 seq.; Can.

Çabdamanîdarpana (with regard to ಅಂಕ and ಅಂಕ under rule 217), his recension of the grammar, in this case at least, coinciding with MS. No. III. of the Mangalore edition and with a Jaina MS. that, about a year ago, I received, through the kindness of Dr. A. C. Burnell, for collation. He further states there that the author of the Lîlâvati bears also the name of Sujanôttamsa, but in p.5 makes two different persons of this Sujanôttamsa (*i.e.* Nêmicandra) and the Sujanôttamsa of the grammar. He thinks the Lîlâvati to be older than a thousand years. The work of Argala Dêva, he says, was composed 648 years ago (*i.e.* 1225 A. D.), and cites its last verse to prove his statement. The Kanda verse runs as follows: êkâdaçaçatamum ma | ttêkâdaçamâge çakanṛipâbdam saumya || prâkaçavarshada caitrasi | taikâdaçiyandu negaldudî kṛitiratnam ||

Bas. Pur. ch. 62, v. 56 seq.). Pratâpa Rudra Dêva was king of Orungal when the Mahammadans conquered it in the beginning of the 14th century (A. D. 1323); after its fall fugitives founded the Ānegundi samsthâna; cf. No. 9.

11. Nâgavarma, the author of a prosody in Canarese, was an open Jaina, as two of his other works—a Nighaṇṭu and a Kāvyaavalôkana—fully prove. The prosody, at present current under his name and frequently met with in various fragmentary forms, according to my view, is not his, for firstly, though in full and older copies the concluding words at the end of each chapter (. . . ṣrîmad bhagavad Arha paramêçvara etc.) still point to the author having been a Jaina, the text undoubtedly is of a Çaiva tendency¹⁾; 2, the formation of Shatpadi verses too is taught in them (vide under No. 10), and in some copies in such a manner as to create the impression of literary smuggling; 3, through the kindness of Mr. L. Rice I have received four more or less fragmentary manuscripts of Nâgavarma's prosody, one of which has a wording of its own, and is not Çaiva, but decidedly *Jaina*. This MS. (Mr. Rice's No. B.) introduces only the Sanscrit metres.

Complete (Çaiva) copies declare Nâgavarma to be a native of Vengi Vishaya, and to belong to the Kaundînya gôtra.

¹⁾ But Nâgavarma may have found it advisable to accommodate his work to circumstances. With Kêçava's Çabdamanidarpana, however, the Çaivas (Lîngâitas) certainly have meddled; see, for instance, the ತೋರಿದ ಸವ್ಯಮಿಶ್ರ, in p. 125 of the Mangalore edition, who (tôṭa svâmi was a Lîngâita guru at Kaggere after the death of Praudha Râya of Vidyânagara, perhaps at the time of king Narasiṅga (A. D. 1490; Can. Bas. P. ch. 63, v. 44 seq.). The said instance, of course, is not in the Jaina MS. mentioned under No. 10, note 2.

In his Kāvyaavalôkana many quotations (also original verses?) occur that are also found more or less in each of the recensions of the Çabdamañidarpaṇa known to me. The question, therefore, arises: Which is prior, Nāgavarma or Kêçi Râja? This is not the proper place to discuss that question; but we recommend it to the consideration of all the friends of Canarese literature.

Nāgavarma's Nighaṇṭu¹⁾ (according to I., v.2) is based on Vararuci, Halâyudha, Bhâguri and the Amara Kôsha. Halâyudha wrote before Hêmacandra. Hêmacandra composed his Kôsha about 1190 A. D.²⁾

Finally the editor advices the student to pay regard to the list of additions and emendations and to make the necessary alterations at once, and expresses the hope that the present Anthology will indeed prove to be "a collection of flowers"

Mercara, 23rd January, 1874.

F. Kittel.

¹⁾ Of this work too I have had a copy through the kindness of Dr. A. C. Burnell. ²⁾ See Prof. A. Weber's Indische Streifen, p. 227, and Indische Metrik, pp. 193-202. Dr. Dâji makes the year of Hêmacandra's death to be 1172. (Bombay J. ix., p. 224.)

CONTENTS

No.		Page
1.	A Eulogy on the Canarese Language. Anubhavâmṛita, ch. 1, v. 4. 5.	1
2.	Hints as to writing good Canarese. Basava Purâṇa, ch. 1, v. 18. 19. 20. 21.	2
3.	Some characteristic Features of Canarese Poetry. Sabdamani-darpaṇa, p. 408.	4
4.	The Metres of the Anthology. Nâgavarma's çhandas	5
5.	There is one Omniscient God, etc. Sarvajña	15
6.	On Sin. Sarvajña	17
7.	Love of Truth. Sarvajña	18
8.	A pure Heart. Someśvara, v. 64.	19
9.	God is the Preserver of all. Som. v. 42.	20
10.	Think of your Salvation. Sarva.	21
11.	Death knows no regard. Dâsa Pada (Mangalore), No. 4, v. 1. 2. 3. 4. 5.	21
12.	Wise Men, etc. Sarva.	23
13.	Comparisons. Dâsa P. No. 54, v. 1. 2. 3. 4. 5.	25
14.	Improbabilities and Impossibilities. Dâsa P. No. 76, v. 1. 2. 3; No. 87. v. 1. 2.	26
15.	King Nala. Râmâyana, ch. 26, vs. 13-25.	27
16.	Bhîma and Baka. Bhârata, Parva 1, ch. 10, vs. 23-27. 29-34. 37-39.	33
17.	Sun-rise. Râmâ., ch. 14, v. 1. 2.	39
18.	A Declension. Sabdam., p. 115.	40
19.	By God's grace a poor man can become great. Som., v. 44. .	41
20.	A Poet's proper place. Som., v. 27.	41
21.	A Forest on Fire. Bhârata, P. 1, ch. 20. v. 26. 27. 48. 51-57. 59.	42
22.	Riddles. Sarva.	47
23.	Bhîma's Hunt. Bhâ., P. 3, ch. 13, vs. 15-24.	47
24.	On the Sea-beach. Canna Basava Purâṇa, ch. 2, v. 3. 4. . .	51
25.	A Procession. Can. Bas. P., ch. 5, v. 2. 3. 4. 5. 7. 8. . . .	52
26.	A good Poet never despairs. Som., v. 8.	54

No.		Page
27.	The Lion does not mind the Dog's barking. Som. v. 103.	55
28.	Signs of a bad Clerk. Som., v. 94.	55
29.	Bhîma's Hunt. Bhâ., P. 3, ch. 13, vs. 25-30.	56
30.	Night-fall. Bhâ., P. 1, ch. 16, v. 15.	58
31.	A beautiful River and Forest. Jaimini, ch. 19, vs. 5-8.	58
32.	Bhîma's Hunt. Bhâ., P. 3, ch. 13, vs. 31-35.	60
33.	Riddles. Sarva.	62
34.	Unprofitable things. Dâsa P. No. 167, vs. 1-5.	63
35.	Do not associate with the bad! Dâsa P. No. 172, vs. 1-5.	64
36.	A Tank. Râmâ., ch. 24, v. 3. 4.	65
37.	A Palace. Can. Bas. P., ch. 5, vs. 48-52.	66
38.	Unparalleled Things. Som., v. 62.	68
39.	Fire in an Army. Jaim., ch. 8, vs. 38-40.	69
40.	A Battle. Jaim., ch. 22, vs. 2-7	70
41.	Bhîma's tour of spoliation. Bhâ., P. 2, ch. 4, vs. 5-13	73
42.	The Instability of the present Life. Dâsa P. No. 1, vs. 1-5.	77
43.	Spring-time. Bhâ., P.1, ch. 5, v. 5. 7. 8. 9. 10.	78
44.	A thunder storm. Jaim., ch. 4, v. 10.	80
45.	Sun-rise. Can. Bas. P., ch. 4, v. 7.	81
46.	Riddles. Sarva.	82
47.	Unprofitable and other things. Dâsa P. No. 148, vs. 1-7.	83
48.	A Town at the time of a Marriage. Râmâ., ch. 13, vs. 1-12.	85
49.	Some Signs of a good Government. Som., v. 96.	89
50.	A bad Beadle. Som., v. 97.	89
51.	The Character of the bad is not easily changed. Som., v. 85.	90
52.	The Pândavas at Hastinâpura. Bhâ., P. 2, ch. 13, vs. 6-15.	90
53.	A beautiful Country. Can. Bas. P., ch. 11, v. 4. 5. 6. 9. 10. 11.	94
54.	Spring-time. Sabdam., p. 81.	96
55.	The rainy Season. Bhâ., P. 1, ch. 19, vs. 18-21.	97
56.	Riddles. Sarva.	99
57.	The Pândavas at Hastinâpura. Bhâ., P. 2, ch. 13, v. 16. 17. 23-29. 31. 32.	99
58.	Spring-time. Jaim., ch. 8, vs. 2-6	103
59.	Sun-rise. Jaim., ch. 2, v. 65.	106
60.	Who are caste people? Sarva	106
61.	Vain Things. Som., v. 74.	107
62.	Evening-time. Jaim., ch. 17, v. 20. 21.	107
63.	The Pândavas at Hastinâpura. Bhâ., P. 2, ch. 13, vs. 33-39. 41-44.	108
64.	Great People. Sarva.	112

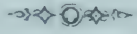
No.		Page
65.	Great Things are effected by small Means. Som., v. 11.	114
66.	Sun-rise. Jaim., ch. 26, v. 26.	114
67.	Sun-set and Moon-rise. Jaim., ch. 26, v. 4. 5. 13. 14. 17.	115
68.	An Encampment. Can. Bas. P., ch. 42, vs. 13-15.	116
69.	The blessings of good Company. Sarva	117
70.	A fine country. Jaim., ch. 3, vs. 1-6. 8.	118
71.	The Pândavas at Hastinâpura. Bhâ., P. 2, ch. 13, vs. 45-50.	121
72.	The hot Season. Jaim., ch. 15, vs. 2-4.	124
73.	A fine Tank and sheltered Spot. Jaim., ch. 15, vs. 8-10. 14. 17. 18.	125
74.	Candrahâsa's Childhood. Jaim., ch. 28, vs. 14-20. 22.	128
75.	A Town and its Garden. Jaim., ch. 3, v. 17. 21. 23. 24. 25. 28. 31.	131
76.	The rainy Season. Jaim., ch. 17, vs. 1-4.	137
77.	Râjaśekhara's Garden. Râjaśekhara Vilâsa, ch. 2, v. 2. 32. 35-39.	139
78.	Candrahâsa noticed by Dusṭabuddhi. Jaim., ch. 28, vs. 25-28.	145
79.	Near the Sea-shore. Jaim., ch. 6, v. 1. 3. 5-9.	147
80.	Autumn. Jaim., ch. 25, v. 3. 5.	150
81.	Candrahâsa is exposed in the Forest. Jaim., ch. 28, v. 29. 30.	151
82.	Winter. Râj. Vil., ch. 9, v. 4. 7. 9. 11. 12. 18. 22-30.	154
83.	The Kulindas' hunt in the Forest where Candrahâsa is exposed.	
	Jaim., ch. 28, v. 40. 41. 43-48.	159
84.	The Youth of Râjaśekhara and Mitavaçana. Râj. Vil., ch. 4, v.	
	76. 78. 78. 105. 117. 118.	163
85.	The wintry and cold Seasons. Jaim., ch. 28, v. 1. 2. 4. 5.	165
86.	Candrahâsa is found and adopted. Jaim., ch. 28, vs. 52-55. 57. 58.	167
87.	Râjaśekhara receives the Kirâta messenger by whom the hot	
	season is described. Râj. Vil., ch. 5, v. 21. 22. 24. 25. 26.	169
88.	Candrahâsa in Candranâvati. Jaim., ch. 28, v. 59. 60. 63; ch.	
	29, v. 7. 9. 12.	179
89.	Râjaśekhara determines to humble Simhaḷa. Râj. Vil., ch. 5, vs.	
	116-133.	181
90.	Candrahâsa sends his tribute to Dusṭabuddhi. Jaim., ch. 29, ...	
	v. 16. 17. 19. 22. 23. 24. 26.	189
91.	In autumn Râjaśekhara starts for the War. Râj. Vil., ch. 6, vs.	
	2-7. 9-12. 24. 25.	192
92.	Dusṭabuddhi proceeds to Candranâvati. Jaim., ch. 29, vs. 27.	
	30. 32-36.	205
93.	Râjaśekhara defeats Simhaḷa, and marries his daughter. Râj.	
	Vil., ch. 6, vs. 32-36. 54. 116. 132. 133; ch. 7. v. 98.	208

No.		Page
94.	Candrahâsa is sent to Kuntala by Dushtabuddhi. Jaim., ch. 29, vs. 37-40. 44-46.	213
95.	The rainy Season is spent by Râjasekhara in Simhala's Palace. Râj. Vil., ch. 8, v. 97. 69. 99. 102. 105. 109. 110. 112. 113. 116-120. 122. 124.	216
96.	Candrahâsa and Vishaye. Jaim., ch. 29, v. 48. 49; ch. 30, v. 1. 19. 24-29.	223
97.	In spring Râjasekhara and his Wife go to the royal Garden. Râj. Vil., ch. 10, v. 2. 32.	227
98.	Candrahâsa's Marriage and Dushtabuddhi's Return. Jaim., ch. 30, v. 42. 48-51; ch. 31, vs. 26-29.	230
99.	Sun-set and Moon-rise. Râj. Vil., ch. 11, v. 2. 7. 10. 19. 23. 67. 68.	234
100.	At Sun-rise Râjasekharag oes to his Court as a second Luminary. Raj. Vil., ch. 12, v. 12. 13. 22-24. 39. 42.	237
101.	The Wrath of Dushtabuddhi. Jaim., ch. 31, v. 30. 31. 33-37. .	240
102.	Good Company is to be sought for. Sarva.	243
103.	Râjasekhara's horse-show. Râj. Vil., ch. 13, vs. 2-6. 8-16. 18-24. 26. 27. 45. 60-65. 67. 69. 70-73. 75-79. 82-93. 96. 98-104. .	244

Canarese Poetical ANTHOLOGY

ಕರ್ನಾಟಕ ಕಾವ್ಯಮಾಲೆ

1. A EULOGY ON THE CANARESE LANGUAGE

ಕನ್ನಡ ಭಾಷೆಯ ಸ್ತುತಿ

ಭಾಮಿನಿಪಟ್ಟದಿ

ಕನ್ನಡದ ನುಡಿಯೆಂದುಪೇಕ್ಷಿಸ
ಲಿನ್ನು ಹಿರಿಯರಿಗುಚಿತವಲ್ಲಿದು.

ಕನ್ನಡಿಯೆ ದರ್ಶನವದಲ್ಲದೆ? ಭೇದವೇನಿದಕೇ? || 1 ||

ಪದಜ್ಞೇದಂ. ಕನ್ನಡದ ನುಡಿ ಎಂದು ಉಪೇಕ್ಷಿಸಲ್ ಇತ್ತು ಹಿರಿಯರಿಗೆ ಉಚಿತ
ಅಲ್ಲ ಇದು. ಕನ್ನಡಿಯೆ ದರ್ಶನ ಅಲ್ಲದೆ? ಭೇದ ಏನು ಇದಕೆ?

ಅನ್ವಯಂ. ಕನ್ನಡದ ನುಡಿ ಎಂದು ಉಪೇಕ್ಷಿಸಲ್ ಇದು ಹಿರಿಯರಿಗೆ ಇನ್ನು ಉ
ಚಿತ ಅಲ್ಲ. ಉಪಾದದು ಯಥಾನ್ವಯಂ.

ಟೀಕು. ಉಪೇಕ್ಷಿಸಲ್ ಇದು ಅಂದರೆ ಉಪೇಕ್ಷಿಸುವದು ಇದು. ಹಿರಿಯರಿಗೆ
ಇನ್ನು ಅಂದರೆ ಬುದ್ಧಿವಂತರಾದಂಥವರಿಗೆ ಇನ್ನು (ಬುದ್ಧಿವಂತರಾದ ಮೇಲೆ ಇನ್ನು). ಕಡೆ
ಯ ಕೇ ಎಂಬ ದೀರ್ಘಾರ್ಥಕ್ಕೆ ಭಂದಸ್ವಗೋಷ್ಠರವಾಗಿ ಬೇಕು.

ಸುಲಿದ ಬಾಳೆಯ ಹಣ್ಣಿನಂದದಿ

ಕಳೆದ ಸಿಬರಿಸ ಕಬ್ಬಿನಂದದಿ (ಸಿಸುರಿನ)

ಯಜ್ಞದ ಉಪ್ಪದ ಹಾಲಿನಂದದಿ ಸುಲಭವಾಗಿದಾರ್ |

ಲಳಿತವಹ ಕನ್ನಡದ ನುಡಿಯಲಿ

ತಿಳಿದು ತನ್ನೊಳು ತನ್ನ ಮೋಕ್ಷವ,

ಘಟಿಸಿ ಕೊಂಡರೆ ಸಾಲದೇ! ಸಂಸ್ಕೃತದಲಿನ್ನೇನೂ! || ೨ ||

ಪ. ಹೆಣ್ಣಿನ ಅಂದದಿ, ಕಬ್ಬಿನ ಅಂದದಿ, ಹಾಳಿನ ಅಂದದಿ. ಲಳಿತ ಅಹ. ಸಂಸ್ಕೃತದಲ್ಲಿ ಇನ್ನು ಏನು. ಅ. ತನ್ನೊಳು ತನ್ನ ಮೋಕ್ಷವೆ ತಿಳಿದು. ಟೀ. ತನ್ನೊಳು ತನ್ನ ಮೋಕ್ಷವೆ ತಿಳಿದು. ಸೂತ್ರ 107; ಕೆಲವರು ಅಂದದಲ್ಲಿ ಎಂತ ಟೀಕಿಸುತ್ತಾರೆ. ಮೋಕ್ಷವೆ ಅಂದರೆ ಮೋಕ್ಷವೆ, ಸೂ. 104. 106. ಇಂ ಎಂಬುದು ಇ ಎಂದು ಆದದಕೊಂದಲೂ ವಂ ಎಂಬುದು ವ ಎಂದು ಆದದಕೊಂದಲೂ ರೋಸಗನ್ನಡದಲ್ಲಿ ಬಿಂದುವಿರೋಧವು ಕೆಲವೆಡೆಯಲ್ಲಿ ಬರುವದು. ಇಂ (ಇಂ), ಆವ (ಆವಂ), ಅಡ (ಅದಂ), ಬಂದ (ಬಂದಂ), ಅಕ್ಕ (ಅಕ್ಕಂ), ಕೊಂಡೆ (ಕೊಂಡಂ) ಮುಂತಾದವು ಅಂತೆ. ಸುಲಭವಾಗಿದ್ದರೆ ಅಂದರೆ ಸುಲಭವಾಗಿದ್ದ; ರೇಫೆ ಅರ್ಥದಕಾರವಾಯಿತು. ಅಡ=ಅಗುವ. ಮೂವನೆಯ ಆವನೆಯ ಚರಣದ ಕಡೆಯ ಅಕ್ಕರ ಭಂಡಸ್ವಿಗೋಷ್ಠರ ದೀರ್ಘ; ಇದು ಎಲ್ಲಾ ಪಟ್ಟದಿಗಳಲ್ಲಿ ಕ್ರಮ.

2. WHAT IS TO BE AVOIDED IN, AND WHAT IS REQUIRED FOR, WRITING GOOD CANARESE POETRY

ಒಳ್ಳೆ ಕಾವ್ಯವನ್ನು ರಚಿಸುವದಕ್ಕೆ ಬೇಡಾದದೂ ಬೇಕಾದದೂ

ವೈರಿಸದಮಪಶಬ್ದಮಚಮ

ತ್ವಾರಮಧಮೋಪಮೆ ವಿಯತಿ ಪದ

ಪೂರಕಂ ದುಸ್ಸಂಧಿಯನಿಬದ್ಧಂ ವಿರುದ್ಧಾರ್ಥಂ ।

ನೀರಸಂ ಶೈಥಿಲ್ಯವರ್ಣಂ

ಕಾರಕವಿರಹಿತಂ ಕ್ರಿಯಾಳಂ

ಕಾರಹೀನಮೆನಿಪ್ಪ ಪೊಳ್ಳಂ ತೂಟಿ, ಕಳೆದಂತೂ || 3 ||

ಪ. ವೈರಿಸದಂ ಅಪಶಬ್ದಂ ಅಪಮತ್ವಾರಂ ಅಧಮ-ಉಪಮೆ ವಿಯತಿ ಪದಪೂರಕಂ ದುಸ್ಸಂಧಿ ಅನಿಬದ್ಧಂ ವಿರುದ್ಧ-ಅರ್ಥಂ ನೀರಸಂ ಶೈಥಿಲ್ಯ-ವರ್ಣಂ ಕಾರಕ-ವಿರಹಿತಂ ಕ್ರಿಯಾ-ಅಳಂಕಾರ-ಹೀನಂ ಎನಿಪ್ಪ.... ಕಳೆದು ಇಂತು. ಅ. ಯಥಾವ್ಯಯಂ. ಟೀ. ತೂಟಿ ಕಳೆದು ಎಂಬ ಕ್ರಿಯೆಗೆ ಮಹಾಶ್ಲೋಕದ ರಚಿಸುವೆ ಎಂಬದಕ್ಕಾಗಿ ಇರುವ (ಕವಿಯಾದ) ನಾನು ಎಂಬುದು

ಕರ್ತೃ. ಘೋಷಂ ಎಂಬುವು ಕರ್ಮ. ಸೂ. 93. ಎನಿವ್ವ ಎಂತಲೂ ಎನಿವ ಎಂತಲೂ = ಎನಿಸುವ, ಸೂ. 232. ಕವಿಮೂಲ ಪೊಳ್ಳೆನಿಸುವೆ ವಿಷಯಗಳ ರಾವ್ಯಾರ್ಥ ಸಿಫುಂಟುವಿನಲ್ಲಿ ಕಾಣಿಸುತ್ತದೆ.

ಸರಸ-ಮೃದುತರ-ಯಮಕ-ಗಮಕ-ವಿ

ಸರ-ಸಮಾಸ-ಪ್ರಾಸ-ದೇಶೀ-

ಸರಣಿ-ಶಬ್ದಾರ್ಥೋಪಮಾ-ಚಾತುರ್ಯ-ಮಾಧುರ್ಯಾ - |

ಸರಳ-ಪದಕಯ್ಯಾ-ದೃಢ-ವ್ಯಾ

ಕರಣ-ಯುತ-ಲಾಲಿತ್ಯ-ನಿಯಮಾ

ಕ್ಷರ-ಸಲಕ್ಷಣ-ಭಾವಮಾಗಿರೆ ರಚಿಸುವೆಂ ಕೃತಿಯಾ. || 4

ಟೀ. ಸರಸ-ಮೃದುತರ-ಯಮಕವೂ ಗಮಕ-ವಿಸರ-ಸಮಾಸವೂ ಪ್ರಾಸವೂ ದೇಶೀ-ಸರಣಿ-ಶಬ್ದಾರ್ಥ-ಉಪಮೆಯೂ ಚಾತುರ್ಯ-ಮಾಧುರ್ಯ-ಸರಳ-ಪದಕಯ್ಯೆಯೂ ದೃಢ-ವ್ಯಾಕರಣವೂ ಯುತವಾದಂಥ (ಮತ್ತೆ) ಲಾಲಿತ್ಯ-ನಿಯಮ-ಆಕ್ಷರ-ಸಲಕ್ಷಣವಾದಂಥ ಭಾವಂ ಆಗಿ ಇರೆ ಕೃತಿಯ ರಚಿಸುವೆಂ. ಇರೆ = ಇರುವಂತೆ; 3ನೆಯ ಸೂತ್ರದಲ್ಲಿ ಒಗ್ಗುವೆಂ ಎಂತಲೂ ಅದರ ವೃತ್ತಿಯಲ್ಲಿ ಮನಂಬುಗುವಂತೆ ಎಂತಲೂ ನೋಡು; ಸೂ. 246, 249. ಕೃತಿಯ = ಕೃತಿಯಂ.

ಪಾಲೊಳಪ್ಪಿನ ವಿವರವಟುವ ಮ

ರಾಲವಂ ಕಂಡುಬ್ಬಿ, ಲೋಕಂ

ಲಾಲಿಸುವ ಪೋಲ್, ಶುನಕ ಮೊಗವಾಲಂ ಕುಡಿದು, ಪೋಗ್ಗೆ, |

ಆಲಿಗೊಳುತಂ ಬಡಿವರಲ್ಲದೆ

ಲಾಲಿಸುವರೇ? ಸುಕವಿಯೆಂದೊಡೆ

ಮೇಲಕುದು ಕೃತಿ; ಕುಕವಿಯೆಂದೊಡೆದೇನ್ ಅಕುದು ತನಗೇ? || 5

ಪ. ಪಾಲೊಳೆ ಅಪ್ಪಿನ ವಿವರವ ಅಟುವ.. ಕಂಡು, ಉಬ್ಬಿ, ಲೋಕಂ.... ಬಡಿವರೆ ಅಲ್ಲದೆ... ಸುಕವಿ ಎಂದೊಡೆ ಮೇಲ್ ಅಕುದು ಕೃತಿ; ಕುಕವಿ ಎಂದೊಡೆ ಅದು ಎನ್.... ಅ. ಮರಾಲವಂ ಲೋಕಂ ಕಂಡು ಉಬ್ಬಿ ಲಾಲಿಸುವ ಪೋಲ್... ಕೃತಿ ಮೇಲ್ ಅಕುದು... ತನಗೆ ಅದು ಎನ್ ಅಕುದು. ಟೀ. ಆಲಿಗೊಳುತಂ ಎಂದಾದಿಮಾಗೆ ಲಾಲಿಸುವರೇ ಎಂದಂತ ವಾದ ಇದಕ್ಕೆ ಲೋಕರೆಂಬ ಶಬ್ದ ಕರ್ತೃವಾಗಿದಂತ ಉಂಟೆ ಬೇಕು. ಶುನಕ.... ಫೋಗ್ಗೆ = ಶುನಕಂ.... ಫೋಗಲಾಗಿ; ಫೋಗೆ ಎಂದು ಫೋಗಲ್ ಎಂತ ಹೇಳಿದರೆ ಹಜಿಗನ್ನದ್ದಲ್ಲಿ ಬಾರದು, ಸೂ. 249. ಆಲಿಗೊಳುತಂ = ಆಳಿಗೊಳುತು, ಸೂ. 236. ಎಂದೊಡೆ (ಎಂದದೆ) = ಎಂ

ಮೈ, ಸೂ. 250. ಅಶುದ್ಧ=ಅಗುವದು. ಮೋಗಿವಾಲ್ = ಮೋಗಿ-ಕಾಲ್, ಸೂ. 67. ಮರಾಳದ ಗುಣ ಸುಕವಿಯುರ ಬೇಕು, ಶುನಕನದು ಇರ ಬಾರದು. ಮರಾಳಕೆ ಕಾಲಿನೊಳಗೆ ನ ನಿರನ್ನು ಬಿಟ್ಟು, ಕಾಲಿನೇ ಮೂತ್ರ ತೆಕ್ಕೊಳ್ಳುವೆ ಅಪವ ಇರುತ್ತದಂತೆ. ಹ್ಯಾಗೋ ಕಾಳಿ ಮೀ ಕವಿಯ ಕೃತಿ ಬಹುದು ಕಾಲವಾರ ಬೇಕು; ಅದರೆ ಕಾಂನ್ನು ಕಡ್ಡು ಕೊಂಡು ಕೊಡಬ್ಬಾ; ಕಾಲನ್ನು ಕಡ್ಡು ತರುವದು ಸಹ ಅಯೋಗ್ಯ.

ಪ್ರಾಸ-ಯತಿ-ಗಣ-ಗದ್ಯ-ಪದ್ಯ-ಸ

ಮಾಸ-ಯುತ-ವಸ್ತುಕದ ಮುಂದೆ ವಿ

ಳಾಸಮೇ ಸಾಮಾನ್ಯ-ವರ್ಣ-ಕವಿಯ ಕವಿತೆಯೆಂದೂ,

ಓಸರಿಸದಿರಿ! ಬಹಿಯ ಕನ್ನಡ

ಬಾಸೆಯೆಂದೆನಲಾಗದಿಳೆಗಿದು

ಲೇಸೆಸಿಪ ವೇದ-ಪ್ರಮಾಣಮೆನಿಪ್ಪುದಂತಹುದೂ.

6

ಪ. ಓಸರಿಸದೆ ಇರಿ. . . . ಬಾಸೆ ಎಂದು ಎನಲ್ ಆಗದು, ಇಳಿಗೆ ಇದು ಲೇಸು ಎನಿಪ ವೇದ-ಪ್ರಮಾಣಂ ಎನಿಪ್ಪದು, ಅಂತೆ ಅಹುದು. ಅ. ಮುಂದೆ ಸಾಮಾನ್ಯ-ವರ್ಣ-ಕವಿಯ ಕವಿತೆ ಲಿಲಾಸಮೇ? ಟೀ. ಹೇಳಿದ ಅಹು ವಿಷಯಗಳು ಯುತವಾದ ವಸ್ತುಕದ. ಸಾಮಾನ್ಯ ವರ್ಣವೆಂತ ಸಾಮಾನ್ಯ ಕುಲವೆಂತಾಗಲಿ ಸಾಮಾನ್ಯ ವರ್ಣನೆಯ ಶಕ್ತಿ ಎಂತಾಗಲಿ ಟೀಕಿಸ ಬಹುದು; ಹ್ಯಾಗೂ ಇದು ಒಂದು ತಿಳಿನ ವೈಜ್ಞದ ಮಾತು. ಇರಿ=ಇರಿಂ, ಸೂ. 230. ಎನಿಪ್ಪದು (ಎನಿಪುದು)=ಎನಿಸುವದು, ಸೂ. 232. ಕವಿ ತನ್ನ ಕೃತಿ ವೇದಪ್ರಮಾಣವಾದದು ಎನುವದು ಅನರ್ಥ; ವೇದಕ್ಕಾಗಲಿ ಬೇಕೊಂದು ಕೃತಿಗಾಗಲಿ ಯಾವದಾನೊಂದು ಪ್ರಮಾಣ ಬರ ಬೇಕಾದರೆ ಅದಹದಿಲ್ಲೆಯ ಅರ್ಥದಿಂದಲೇ ಬರ ಬೇಕಲ್ಲವೆ ಬೇಕೆ ರೀತಿಯಾಗಿ ಬರಲಿಕ್ಕೆಲ್ಲ.

3. SOME CHARACTERISTIC FEATURES OF CANARESE POETRY

ಒಳ್ಳೆ ಕನ್ನಡಕಾವ್ಯದ ಹಲವು ಲಕ್ಷಣಗಳು

ಚಂಪಕಮಾಲೆ

ಗಮಕಸಮಾಸದಿಂ, ಏ-ಏ-ಕುಳ-ಕ್ಷಳದಿಂ, ಪೃತಿಸಹ್ಯ-ಸಂಧಿಯಿಂ,
ಸಮುಚಿತಮಾಗಿ ಬರ್ಪ ಸತಿಸಪ್ತಮಿಯಿಂ, ಸಮಸಂಸ್ಕೃತೋಕ್ತಿ

[ಯಿಂ, |

ವ-ಮ-ಕ-ಪ-ಭೇದದಿಂ, ವಿರಹಿತಾವ್ಯಯ-ಸಂಸ್ಕೃತಲಿಂಗದಿಂ,
 [ಪದೋ
 ತ್ತಮ-ಶಿಥಿಲತ್ವದಿಂ, ಯತಿಯಲಂಘನದಿಂದಪ್ಪದತ್ತಿ ಕನ್ನಡಂ?
 || 7 || (ಯತಿವಿಲ—)

ಅ. ಯತಿಯು ಅಲಂಘನದಿಂದ ಕನ್ನಡಂ ಅಪ್ಪಿದು ಆತ್ತಿ? ಟೀ. ಹೇಜಿದ ಒಂಬತ್ತು
 ವಿಷಯಗಳಿಂದ ಕನ್ನಡಂ ತಿಳಿದು ಬಂದು ಉಂಟಲ್ಲವೇ? ಸಮಾನದಿಂ = ಸಮಾನದಿಂದ, ಸೂ. 107.
 ಇಲ್ಲಿ ಸೂಚಿಸಿರುವ ವ ಮ ಹ ಪ ಎಂಬ ಅಕ್ಷರಗಳ ಭೇದವನ್ನು ಕುರಿತು ಸೂ. 65; 67; 170;
 293 ನೋಡು; ಇದಕು ಅಪ್ಪಿವಿಲ್ಲದೆ ಕಾವ್ಯವೋದಲಾಗದು.

4. THE METRES OCCURRING IN THIS ANTHOLOGY

ಈ ಕಾವ್ಯಮಾಲೆಯಲ್ಲಿರುವ ಚಂದಸ್ಸಿನ ವಿವರವು

1. Sanscrit Vṛitta Metres

ಸಂಸ್ಕೃತವೃತ್ತಘಂಧಸ್ಸು ಅಂದರೆ ನಾಲ್ಕು ಪದಕ್ಕೂ ಒಂದೇ ಪ್ರಕಾರ ತಪ್ಪದೆ
 ಬರುವ ಅಕ್ಷರಗಣರೂಪನೇಮಕವುಳ್ಳ ಘಂಧಸ್ಸು.
 ಮೂರನು ಮೂರನು ಅಕ್ಷರಗಳು ಒಂದು ಗಣವೆನಿಸುತ್ತವೆ.

a. ದ್ರುತಪೂರ್ವವಿಲಂಬಿತಂ, ಇದು ಪದಪದದಲ್ಲಿ 12 ಅಕ್ಷರದ್ದು.

ದ್ರುತಪೂರ್ವವಿಲಂಬಿತಂ

ನ-ಭ-ಭ-ರಂಗಳುಮೊಂದಿರೆ ಪಾದದೊಳ್,
 ಶುಭಕರಂ ಯತಿ ನಿಲ್ಲಿರೆ ರಂಧ್ರದೊಳ್, |
 ಪ್ರಭು-ಕವೀಂದ್ರ-ಸಹಾಯದಿನಾದುದುಂ,
 ಭಗವತೀ, ದ್ರುತಪೂರ್ವವಿಲಂಬಿತಂ.

|| 8 ||

ಟೀ. ನ ಭ ಭ ರ ಎಂಬವು ಗಣಗಳ ಹೆಸರು; ನ=ಒಳು ಲಳು ಲಳು (ಒಒಒ);
 ಭ=ಗುರು ಲಳು ಲಳು (—ಒಒ); ರ=ಗುರು ಲಳು ಗುರು (—ಒ—). ಇಂತು
 ಒಒಒ | —ಒಒ | —ಒಒ | —ಒ— | ಎಂಬ ಈ ಗಣಗಳು ಒಂದೊಂದು ಪಾದವ್ವ (ಪದ

[illegible]

b. ಮತ್ತೇನಿಚ್ಛಿಸ್ತೀರಿತು. ಇದು ಪದಪದದಲ್ಲಿ 20 ಅಕ್ಷರದ್ದು.

ಮತ್ತೇಭವಿಕ್ರೇಡಿತಂ

ಶ್ವಸನೇಂದು-ಜ್ವಲನಂ ದಿವಂ ಧರೇ ಜಲಂ ದೈತ್ಯಾರಿ-ಕಾವಾಂತಕ-
ಪ್ರಸರೋದ್ಯದ-ಗಣಮುಂ ತ್ರಯೋದಶ-ಯತಿ-ಪ್ರಸ್ತಾರವಾಗಿ

ਦੇਖੋ ।

ವಸುಧಾ-ಚಕ್ರದೊಳೆಯ್ದಿ ಸಂದುದು, ಕರಂ ಮತ್ತೇಭವಿತ್ತೀಡಿತಂ
ಪೆಸರಾಯ್ತುಂತಿದು, ಪಿಂಗಳಾಹಿ-ವರನಿಂ, ವ್ಯಾಳೋಲ-ನೀಲಾಲಕೀ!

[119]

ಟೀ. ಶ್ವಸನಗಣ=ಲಘು ಲಘು ಗುರು (೧೧—); ಇಂದುಗಣ=ಗುರು ಲಘು ಲಘು (—೧೧); ಜ್ವಲನಗಣ=ಗುರು ಲಘು ಗುರು (—೧—); ದಿವಗಣ=ಲಘು ಲಘು ಲಘು (೧೧೧); ಛೇಗಣ=ಗುರು ಗುರು ಗುರು (— — —); ಜಲಗಣ=ಲಘು ಗುರು ಗುರು (೧ — —); ದೈತ್ಯಾರಿ=ಲಘು (೧); ಕಾವಾಂತಕ=ಗುರು (—). ಹೇಳಿದ ೧೧— | —೧೧ | —೧— | ೧೧೧ | — — — | ೧ — — | ೧ — ಎಂಬ ಈ ಪ್ರಸರ-ಉದ್ಯಮ-ಗಣವು ಸಹ, 12 ಅಕ್ಷರದಲ್ಲಿ ಯತಿಯು ಎಣಿಕೆ ಆದರೆ, ಈ ಭೂಮಿಯಲ್ಲಿ ಪಿಂಗಲನಾಗನೆಂಬ ವರಕವಿಯಿಂದ ಚನ್ನಾಗಿ ಸಂದಿತು. ನೆಟ್ಟನೆ ಮತ್ತೇಭವಿತ್ತೇನೆತಂ ಎಂತ ವಿಸರಾಯಿತು, ಇಂತು ಇದು, ವ್ಯಾಲೋಲ-ನೀಲ-ಅಲಕವುಳ್ಳ ಹೆಂಡತಿಯೇ!

೬. ಉತ್ಪಲಿಮಾಲೆ. ಇದು ಸಹ ಪದಪದದಲ್ಲಿ 20 ಅಕ್ಷರದ್ದು.

ಉತ್ಪಲವಾಣಿ

ಶೀತಕರಾನಿಲೇಂದ್ರಪುರ-ಚಂದ್ರ-ಶಶಾಂಕ-ಹುತಾಶನಂ ಲ-ಗೋ
ಪೇತಮೋಡಂಬಡುತ್ತಮಿರೆ, ರಂಧ್ರದೊಳೊಪ್ಪಿರೆ ಕೂಡೆ ವಿಶ್ರಮಂ, |

ಸಾತಿಶಯೋಕ್ತಿಯಿಂದಿದು ವಿರಾಜಿಸುಗುಂ ಕವಿ-ರಾಜಹಂಸನಿಂ
ಭೂತಳದೊಳ್ ನೆಗಚ್ಚಿವಡೆದುತ್ಪಲವಾಲೆ, ವಿಲೋಲ-ಲೋಚನೇ!

[|| 10 ||

ಟೀ. ಶಿಫಕರಗಣ=ಗುರು ಲಘು ಲಘು (—೦೦); ಅನಿಲಗಣ=ಗುರು ಲಘು ಗುರು (—೦—); ಇಂದ್ರಪರಗಣ=ಲಘು ಲಘು ಲಘು (೦೦೦); ಚಂದ್ರಗಣ=ಗುರು ಲಘು ಲಘು (—೦೦); ಕಶಾಂಕಗಣ=ಗುರು ಲಘು ಲಘು (—೦೦); ಹುತಾಶನಗಣ=ಗುರು ಲಘು ಗುರು (—೦—); ಲ=ಲಘು (೦); ಗ=ಗುರು (—). ಇಂತು —೦೦ | —೦— | ೦೦೦ | —೦೦ | —೦೦ | —೦— | ೦— ಎಂಬವುಗಳ ಉಪೇತಂ ಬಹು ಬಹುತಂ ಇರೆ, ಕೂಡೆ ರಂಭವೆಂಬ ೨ನೆಯ ಅಕ್ಷರದಲ್ಲಿ ಯತಿಯೆಂಬ ವಿಶ್ರಮ ಬಹು ಇರೆ. ಸಾತಿಶಯ-ಉಕ್ತಿಯಿಂದೆ ಇದು ಉತ್ಪಲವಾಲೆ ಕವಿ-ರಾಜಹಂಸನಿಂದೆ ಭೂತಳದೊಳ್ ನೆಗಚ್ಚಿ-ವಡೆದು ವಿರಾಜಿಸುಗುಂ, ವಿಲೋಲ-ಲೋಚನೆಯಾದ ಹೆಂಡತಿಯೇ!

d. ಚಂಪಕಮಾಲೆ. ಇದು ಪದಪದದಲ್ಲಿ 21 ಅಕ್ಷರದ್ದು.

ಚಂಪಕಮಾಲೆ

ಶ್ರಿದಶ-ರವೀಂದ್ರ ಭಾಸ್ಕರ-ಗಣ-ಶ್ರಿತಯಾಗ್ರದೊಳಾಗೆ ಚಲ್ವನೆ
ತ್ತುದನಲದಿಂ, ತ್ರಯೋದಶದೊಳಾಗಿರೆ ವಿಶ್ರಮಣಂ, ನಿರಂತರಾ |
ಭೃದಯತರಂ ಕರಂ ನಿನಗಲೋಕ-ಮಹೀರುದ-ಪಲ್ಲವೋಲ್ಲಸತ್-
ಪದ-ಯುಗ್ಗೆ, ನಿಜ್ಜಮೋದು, ಗಡ, ಚಂಪಕಮಾಲೆಯನೊಲ್ಲ, ಲೀ
, [ಲೆಯಿಂ! || 11 ||

ಟೀ. ಶ್ರಿದಶಗಣ=೦೦೦; ರವಿಗಣ=೦—೦; ಇಂದುಗಣ=—೦೦ (ಭಾಸ್ಕರಗಣ=೦—೦; ಇದುವ ಶ್ರಿತಯ=೦—೦ | ೦—೦ | ೦—೦) ಮೂರನೆಯ ಇದುವ ಅಗ್ರದೊಳ್ ಆಗಿ, (ಆ ಶ್ರಿದಶ-ರವಿ-ಇಂದು ಎಂಬ ಗಣಗಳು) ಅನಲದಿಂದ ಚಲ್ವನೆ-ಪೆತ್ತುದು ಅಂದರೆ ಚಲ್ವನೆ ಹುಟ್ಟಿದವಾಗಿನೆ; ಅನಲಗಣ=—೦—. ಇಂತು ೦೦೦ | ೦—೦ | —೦೦ | ೦—೦ | ೦—೦ | ೦—೦ | —೦— ಎಂಬ ಗಣಗಳಿರುವಲ್ಲಿ 13ನೆಯ ಅಕ್ಷರದಲ್ಲಿ ಯತಿಯೆಂಬ ವಿಶ್ರಮವು ಆಗಿರೆ, ಚನ್ನಾಗಿ ನಿರಂತರ-ಅಭೃದಯತರವಾದದು ನಿನಗೆ ಆಯಿತು, ಅಲೋಕ-ವೃಕ್ಷ-ಸುಖವದಂತೆ ಉಲ್ಲಸತ್-ಪದ-ಯುಗ್ಗು ಹೆಂಡತಿಯೇ! ನಿಜ್ಜಂ ಬಿಡು, ಗಡ, ಚಂಪಕಮಾಲೆಯನ್ನಾ, ಬಿಲ್ಲು, ಲೀಲೆಯಿಂ!

e. ಸ್ರಗ್ಧರೆ. ಇದು ಪದಪದದಲ್ಲಿ 21 ಅಕ್ಷರದ್ದು.

ಭೂಮಿ-ಜ್ವಾಲೇಂದು-ದೇವಾಧಿಪಪುರ-ಗಣದಿಂ ಮುಂತೆ ತೋಯ-

[ತ್ರಯಂಗಳ

ತಾಮೆತ್ತಲ್ ಬಂದು ಚಲ್ವಾಗಿರೆ, ಹಯ-ನಿಕರ-ಸ್ಥಾನದೊಳ್ ನಿಲ್ಲಿಸಂ ಪಿ
ಶ್ರಾಮಂ, ಭಂದಕ್ಕೆಲಂಕಾರಮಿದನೆ ಜನಕಾನಂದಮಂ ಮಾಡುಗುಂ,

[ಸ್ರಗ್-

ಧಾಮ-ಪ್ರೋದ್ಧಾಮ-ಕೇಶಾಸ್ವಿತೆ, ಬಗೆ, ಪೆಸರಿಂ ಸ್ರಗ್ಧರಾ-ನಾಮ-

ವೃತ್ತಂ! || 12

ಟೀ. ಭೂಮಿಗಣ=— — —; ಜ್ವಾಲಗಣ=— ೧ —; ಇಂದುಗಣ=— ೧ ೧ :
ದೇವಾಧಿಪಪುರಗಣ=೧ ೧ ೧; (ಇವೆವೆಂದೆ ಮುಂತೆ ಮೂವು ತೋಯಗಣಂಗಳು ಅವು ಎತ್ತಲ್
ಬಂದು ಚಲ್ವಾಗಿ ಇರೆ) ತೋಯಗಣ=೧ — —. ಇಂತು — — — | — ೧ — | — ೧ ೧ |
೧ ೧ ೧ | ೧ — — | ೧ — — | ೧ — — ಎಂಬ ಗಣಗಳ ಹಯ-ನಿಕರವೆಂಬ 7ನೆಯ 7ನೆ
ಯ ಅಕ್ಷರದಲ್ಲಿ ವಿಶ್ರಾಮವೆಂಬ ಯತಿ ನಿಲ್ಲಿಸಂ (=ನಿಲೆ), ಭಂದಕ್ಕೆ ಆಲಂಕಾರಂ ಇದು ಎನೆ
ಜನಕೆ ಲಿನಂದಮಂ ಮಾಡುಗುಂ, ಪೆಸರಿಂ (ಅದು) ಸ್ರಗ್ಧರಾ-ನಾಮ-ವೃತ್ತಂ, ಬಗೆ, ಸ್ರಜ್ಜೆನ
ಧಾಮವಾದಂಥ ದೊಡ್ಡ ಕೂಡಲುಳ್ಳ ಹೆಂಡತಿಯೇ!

f. ಮಹಾಸ್ರಗ್ಧರೆ. ಇದು ಪದಪದದಲ್ಲಿ 22 ಅಕ್ಷರದ್ದು.

ಮಹಾಸ್ರಗ್ಧರೆ

ಮರುದಾಕಾಶ-ದ್ವಯೇಂದ್ರಾನಿಲ-ಹುತವಹ-

[ಯುಗ್ಮಾಂಗಜನ್ಮಾಂತಕರ್ಗಳ

ಬರೆ, ಪಕ್ಷ-ಸ್ಥಾನದೊಳ್ ನಿಲ್ಲಿರೆ ವಿರತಿ, ಮಹಾಸ್ರಗ್ಧರಾ-

[ನಾಮ-ವೃತ್ತಂ. |

ಗುರು-ವಿದ್ಯಾ-ಪ್ರೇಮಿ, ಅಭ್ಯಾಸದೆ ವಿಲಸಿತೆ, ಚಾರ್ವಾಕನನೇ,

[ಕಾವ್ಯ-ಮೋದಾ

ಸ್ಫುರಿತ-ಪ್ರೋದ್ಧಾಸಿ, ಕಾಂಚೀ-ಖಚಿತ-ರಶನಿ-ಯುಕ್ತಾಂಗನೇ, ಕೇಳೆ,

ಪ್ರಿಯಾಖ್ಯೇ! || 13 ||

ಟೀ. ಮರುಕ್ಷಣ=೦೦—: ಆಕಾಶಗಣ=—೦೦ (ಇದಪಿ ದ್ವಯ ಅಂದರೆ ಎರಡು ಗಣ); ಇಂದ್ರಗಣ=೦೦೦; ಅನಿಲಗಣ=೦೦—: ಹುತವಹಗಣ=—೦— (ಇದಪಿ ಯುಗ್ಮ ಅಂದರೆ ಎರಡು ಗಣ); ಅಂಗಜನ್ಮಾಂತಕಗಣ=—. ಇಂತು ೦೦— | —೦೦ | —೦೦ | ೦೦೦ | ೦೦— | —೦— | —೦— | —೦— | — ಎಂಬ ಗಣಗಳು ಬರೆ, ಪಕ್ಷ (ಅಂದರೆ ಎರಡು; ಪದದ ಅರ್ಧ ಅರ್ಧ ಎಂತಲೂ ಪದದ ಅಂತ ಅಂತವೆಂತಲೂ ಆಗ ಬಹು ದು; ಇದಪಿ ಸುಮಾನವದಿ) ಎಂಬ ಸ್ಥಾನಸೂಚಿ ವಿರತಿ ನಿಲ್ಲು ಇರೆ, ಮಹಾಸ್ವರ್ಗ-ರಾ-ನಾಮ-ವೃತ್ತವಾಯಿತು. ಆ ಮೇಲೆ ಕವಿ ತನ್ನ ಹೆಂಡತಿಯನ್ನು ಸ್ತುತಿಸುವ ಮಾತು ಬರುತ್ತವೆ. ಚಾರು-ಆನನೇ. ಪೋದ-ಆಸ್ಪುರಿತ. ಯುಕ್ತ-ಅಂಗನೇ. ಪ್ರಿಯಾ-ಆಪ್ತೇ.

g. ಉಕ್ತೈಹ.

ಸಂಸ್ಕೃತವೃತ್ತವಾದರೆ ಅದರ ಉದಾಹರಣೆ ನಾಗವರ್ಮನ ಛಂದಸ್ಸಿನ ಗ್ರಂಥದಲ್ಲಿ ಇಲ್ಲಾಗುತ್ತದೆ. ಅದನ್ನು ರಘುಲೆ ಎಂಬ ಛಂದಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ಸೇರಿಸ ತಕ್ಕದು; ಆದರೀ ಗ್ರಂಥದ್ದು ವೃತ್ತಚಾತಿಯ ರಘುಲೆ; ಒಂದೊಂದು ಪದದಲ್ಲಿ —೦ | —೦ | —೦ | —೦ | —೦ | —೦ | —೦ | —೦ | — ಎಂಬ ಗಣಗಳು ನಿತ್ಯದಲ್ಲಿ ಬರ ಬೇಕು. ಒಂದೊಂದು ಗಣದಲ್ಲಿ ಮೂರು ಮೂರು ಮಾತ್ರ; ಅಂದರೆ ಗುರುವಿರುವಲ್ಲಿ ಎರಡು ಮಾತ್ರ, ಲಘುವಿರುವಲ್ಲಿ ಒಂದು ಮಾತ್ರ. ಇಂತದು ಮಾತ್ರಾಗಣಗಳಲ್ಲಿಯೂ ಸೇರುತ್ತದೆ. 14

2. Sanscrit Mātrā Metres.

ಸಂಸ್ಕೃತಮಾತ್ರಾಛಂದಸ್ಸೆಂದರೆ ಅರ್ಧ ಅರ್ಧ ಪದಕ್ಕೂ ಅದೇ ಸಂಖ್ಯೆಯ ಗಣಗಳೂ ಗಣಗಳ ಅದೇ ಸಂಖ್ಯೆಯ ಮಾತ್ರಗಳೂ ಬರ ಬೇಕಾದಲ್ಲಿ ಗಣಗಳ ರೂಪಕ್ಕೆ ಹೆಚ್ಚು ಕಡಿಮೆ ಬೀದಿಯ ಛಂದಸ್ಸು. ಇದಕ್ಕೆ ಕಂದಪದವೆಂಬದು ಉದಾಹರಣೆ. ಇದು ಆರ್ಯಾ-ಛಂದಸ್ಸಿನ ಒಂದು ಭೇದ.

ಕಂದಂ

ಪನ್ನೇರಡು ಮಾತ್ರ ಮೊದಲೊಳ್,

ಸನ್ನತವಿಪ್ಪತ್ತು ಮಾತ್ರೆಯೆರಡನೆಯಡಿಯೊಳ್, |

ಇನ್ನಿಪ್ಪವುಮಾ ತೆಪದಿಂ;

ಬಿನ್ನಣಮೇಂ? ಕಂದ-ಲಕ್ಷಣಂ. ಕಮಲ-ಮುಖೀ! 15 ||

ಟೀ. ಪೊದಲಿನ ಚರಣಬ್ಬ (ಪದಬ್ಬ) 12 ಮಾತ್ರೆ, ಎರಡನೆಯ ಚರಣಬ್ಬ ಸಮ್ರತನಾದ 20 ಮಾತ್ರೆ, ಇನ್ನು ಇರುವ ಚರಣಗಳು ಇದೇ ಪ್ರಕಾರದವೆ ಆವೆ.—ಬಂದೊಂದು ಗಣಕ್ಕೆ ನಾಲ್ಕು ನಾಲ್ಕು ಮಾತ್ರೆ. ಇಂತಾದರೆ

೦೦೦೦ | ೦೦೦೦ | ೦೦೦೦

೦೦೦೦ | ೦೦೦೦ | ೦೦೦೦ | ೦೦೦೦ | ೦೦— | ಇದೇ ಎರಡು ಬಾರಿ.

ಆದರೆ ಇಷ್ಟಲ್ಲದೆ ನಾವು ಲಘುಗಳ ಮೇಲೆ ಬರೆದ ಗಣಗಳು ೦೦— | —೦೦ | — | ೦—೦ | ೦೦೦೦ ಎಂಬ 5 ಪ್ರಕಾರದ ರೂಪಗಳನ್ನು ಧರಿಸ ಬಹುದು; ಮತ್ತೆ

ಕಂದಂ

ಗಿರಿಶಂ ಧೂರ್ಜಟ ಶರ್ವಂ

ಪುರಾರಿ ಮಖರಿಪುವೆನಿಪ್ಪಿವೈದು ಗಣಂಗಳ್ |

ಬರೆ, ಶಶಿಪುರ-ವಿಷಯಾದ್ರಿಯೊ

ಳರದಿರ್ಕ್ಕ ಪುರಾರಿಯೆಂಬ ಗಣಮಬ್ಬ-ಮುಖೀ! || 16 ||

ಟೀ. ಗಿರಿಶಂ=೦೦—; ಧೂರ್ಜಟಿ=—೦೦; ಶರ್ವಂ=—; ಪುರಾರಿ=೦—೦; ಮುಖರಿಸು=೦೦೦೦ ಎನಿಪ್ಪ ಇವು ಐದು ಗಣಳು ಕಂಡಕ್ಕೆ ಸಂದು ಬರುತ್ತಿರಲಾಗಿ, ಶಶಿಪುರ ಅಂದರೆ ೦೦೦೦ ಎಂಬುದು ವಿಷಯ-ಅದ್ರಿಯಿಂದ ಎಣಿಸುವ ಸ್ಥಾನದಲ್ಲಿ (ವಿಷಯ=5; ಅದ್ರಿ=1) ಅಂದರೆ ಅರ್ಧ ಅರ್ಧ ಪದದ ನೇಯು ಸ್ಥಾನದಲ್ಲಿ ಇರ ತಕ್ಕದು; ಅದಲ್ಲದೆ ಆ ಸ್ಥಾನದಲ್ಲಿ ಇರದೆ (ಅಂದರೆ ತಡೆಯದೆ) ಪುರಾರಿ ಅಂದರೆ ೦—೦ ಎಂಬ ಗಣವು ಕೂಡ ಇರ್ಕೆ (=ಇರಲಿ). ಇಂತಾದರೆ

1 2 3
೦೦೦೦ | ೦೦೦೦ | ೦೦೦೦ |

4 5 6
೦೦೦೦ | ೦೦೦೦ | ೦೦೦೦ | ೦೦೦೦ | ೦೦— |

1 2 3
೦೦೦೦ | ೦೦೦೦ | ೦೦೦೦ |

4 5 6
೦೦೦೦ | ೦೦೦೦ | ೦—೦ | ೦೦೦೦೦ | ೦೦— || ನೇಯು ಸ್ಥಾನದಲ್ಲಿ ೦೦೦೦

ಎಂಬದಕ್ಕೆ ಪ್ರತಿಯಾಗಿ ೦—೦ ಎಂಬದೊಂದಲ್ಲದೆ ಮತ್ತೊಂದೂ ಬರ ಬಾರದು. ಮತ್ತೆ ಮಾತ್ರೆಗಳ ಲೆಖ್ಯವನ್ನೂ ಗಣಗಳದನ್ನೂ ತಿರಿಗೆ ಹೇಳುತ್ತಾನೆ, ಎನಂದರೆ

ಕಂದಂ

ಇಂತಾದ ಗಣದ ಮಾತ್ರಾ-

ಸಂತತಿ ನಾಲ್ಕಕ್ಕುಮಂತವಕ್ಕೊಂದೊಂದ |

ಕಂತ್ಯೆದು ಗಣಂಗಳೆ ಬ

ಕುಂ, ತೊದಳೇಂ, ಕಂದ-ಜಾತಿಯೊಳ್, ಕಮಳ-ಮುಖೀ. || 17 ||

ಟೀ. ಇಂತಾದ ಒಂದೊಂದು ಗಣದಲ್ಲಿರುವ ಮಾತ್ರೆಗಳ ಒಟ್ಟು ನಾಲ್ಕು ಮಾತ್ರೆಗಳದು ಅಕ್ಕುಂ (=ಆಗುವದು); ಅಂತೆ ಅವರ್ಕೆ (ಅಂದರೆ ಅವರ್ತಗಳಿಗೆ) ಒಂದೊಂದರ್ಕೆ ಆಗುವದು; ಅಂತು (ಹಿಂದೆ ತಿಳಿಸಿದ) ಐದು ಗಣಂಗಳೆ ಬಹುಂ ಕಂದ-ಜಾತಿಯೊಳ್; ತೊದಳೇಂ, ಕಮಳ-ಮುಖೀ? ಅದಲ್ಲದೆ

ಕಂದಂ

ಜ-ಗಣಂ ವಿಪಮದೊಳಾಗದು;

ಜ-ಗಣಂ ಮೇಣ ನ-ಗಣಮುಕ್ತೆಯಾಪನೆಯೆಡೆಯೊಳ್; |

ತ್ರಿಗುಣದೊಳವಿಪಮ-ಸಾಧ್ಯಂ;

ಬಗೆಯೆ, ಚತುಃಷ್ಠಿ-ಮಾತ್ರೆ ಕಂದದ ಲೆಕ್ಕಂ. || 18 ||

ಟೀ. ಜ-ಗಣ ಅಂದರೆ ೧—೧ ವಿಪಮ ಅಂದರೆ 1, 3, 5, 7 ಎಂಬ ಹೀಜಿಯಾದ ಸ್ಥಾನದಲ್ಲಿ ಬರಬಾರದು; ಅವನೆಯು ಸ್ಥಾನದಲ್ಲಿ ಜ-ಗಣ ಅಂದರೆ ೧—೧ ಆಗಲಿ, ನ-ಗಣ ಅಂದರೆ ೧೧೧೧ ಆಗಲಿ ಬರಬೇಕು; (ಅವನೆಯದಕ್ಕು ಕಳೆದು ಬಿಟ್ಟು) ಅವನಮ ಸಾನಗಳಂ ಮೂರು ಬಾರಿ (=2, 4, 8) ತೆಗೆಯಬಹುದು; ಬಗೆಯುವಲ್ಲಿ ಕಂದದ ಲೆಕ್ಕವು 64 ಮಾತ್ರೆಗಳದಾಗಿವೆ. ಎಂತೆಂದರೆ

1	2	3		
೧—	೧—೧	೧೧—		=12 ಮಾತ್ರೆ
4	5	6	7	8
೧—೧	೧೧—	೧—೧	೧೧—	೧೧—
				=20 ಮಾತ್ರೆ
1	2	3		
೧೧—	೧—೧	೧೧—		=12 ಮಾತ್ರೆ
4	5	6	7	8
೧—೧	೧೧—	೧೧೧೧	೧೧—	— —
				=20 ಮಾತ್ರೆ.

ಇದಕ್ಕೆ ಇನ್ನೊಂದು ವಿಷಯವು ಅಗತ್ಯವಾಗಿ ಕೂಡಿಸಿ ಹೇಳಿ ಬಿಡು; ಏನಂದರೆ ಅರ್ಧ ಅರ್ಧ ಪದದ ಕಡೆಯ ಎರಡು ಮಾತ್ರೆಗಳು ಯಾವಾಗಲೂ ಗುರುಗವನಾಗಿ. (ಅಂದರೆ—) ಇರ ಚೀಕೇ ಚೀಕು. ಹೀಗಾಗುವಲ್ಲಿ ಒಂದು ಅವಿಸಮ ಸ್ಥಾನಕ್ಕೆ ಅಂದರೆ ಎಂಟನೆಯದಕ್ಕೆ ೧೧—ಅಥವಾ — ಎಂತ ಬೀಜುತ್ತದೆ.

3. Canarese Mātrā Metres.

ಕನ್ನಡದ ಮಾತ್ರಾಚಂಧಸ್ಸೆಂದರೆ ಸಂಸ್ಕೃತವಾದದಕ್ಕೆ ಕೆಲವು ವಿಷಯದಲ್ಲಿ
ನಮ ಬಿದ್ದರೂ ಸ್ವಲ್ಪ ವ್ಯತ್ಯಾಸ ಉಂಟು.

A. ಪಟ್ಟದಿಗಳು. ಇವುಳ್ಳ ಮುರಾರಿ (೧—೧) ಎಂತ ಆರಂಭಿಸುವ
ಒಂದು ಗಣ ಎಂದೂ ಬರ ಬಾರದು.

a. ಸಾಧಾರಣರೂಪ

ಕಂಡಂ

ತೋಪುವ ಮಾತ್ರೆಯ ಪಟ್ಟದಿ

ಗಾಪಾಪಿಡಿಯೆರಡಪ್ಪಿಲ್ಲೊಂದೇ ನಿಯಮಂ; |

ಮೂಪಿಕ್ಕೊಂದು ತದರ್ಥಂ,

ಬೇಪೀಶಂ ಕಡೆಯೊಳರ್ಪನಿಂತಿದು ಸಿದ್ಧಂ!

|| 19 ||

ಟೀ. ತೋಪುವ (=ಪ್ರಖ್ಯಾತವಾದ) ಮಾತ್ರೆಯ ಪಟ್ಟದಿಗೆ ಆಪು ಆಪು ಅಡಿ (=ಚರಣ) ಅವೆ; (ಒಂದೊಂದು ಅರ್ಧಭಾಗದ ಆರಂಭದ) ಎರಡು ಅಡಿಯಲ್ಲಿ ಒಂದೇ ನಿಯಮ: ಆದರೆ ಮೂಪನೆಯ ಅಡಿಯೊಂದಕ್ಕೆ ಅವು ಒಂದರ ಅರ್ಧವೂ ಬೇಕು (=ಅದಲ್ಲದೆ) ಕಡೆಯಲ್ಲಿ ಈಶನೆಂಬ ಒಂದು ಗುರುವೂ ಬರುವದು.

b. ಚಾಮಿನಿಪಟ್ಟದಿ. ಇದು ಮೂರು ನಾಲ್ಕು ಎಂಬ

ಗತಿಯ ಮಾತ್ರಾಗಳದು.

ಚಾಮಿನಿಪಟ್ಟದಿ

ಮೊದಲೆರಡು ನಾಲ್ಕೈದೆನಿಪ ಸ

ತ್ವದದೆ ಮನು-ಸಂಖ್ಯಾತ-ಮಾತ್ರೆಯು;

ತುದಿಯ ಮೂಪಾಪಿನೆಯೊಳರ್ಪತ್ತೊಪು ಮಾತ್ರೆಗಳೂ; |

ಬದವಿದೀ ಪರಿಯಾಱು ಪಾದಕೆ

ಪುದಿದ ಮಾತ್ರೆಯು ನೂಲಿರಡು; ಕೇಳ್,

ಇದುವೆ ಭಾಮಿನಿಯೆಂದೆನಿಸ ಪಟ್ಟದಿಯ ಲಕ್ಷಣವೂ! 20 ||

ಟೀ. ಮೊದಲು ಎರಡು ನಾಲ್ಕು ಐದು ಎಂಬ ಈ ಪದಗಳ ಬಂದೊಂದಕ್ಕೂ ಕೂಡಿ ಮನುವಿ ನಿಂದ ಸಂಖ್ಯಾತವಾದ ಅಂದರೆ 14 ಮಾತ್ರೆ ಅವೆ: ಕಡೆಯಲ್ಲಿಯೂ ಮೂವನೆಯದಕ್ಕೂ ಅನನೆಯದ ಕ್ಕೂ ಬಂದೊಂದಕ್ಕೂ 23 ಮಾತ್ರೆಗಳು ಅವೆ; ಈ ಪರಿ ಬದವಿದ ಆಹು ಪಾದಕ್ಕೆ ಪುದಿದ ಮಾತ್ರೆ ಗಳು ನೂಲಿರಡು. — ಇದು ಸರಿ; ಅದರೆ ನಾಕಲ್ಲ! ಕ್ರಾಂತಿಗಂದರೆ ಅಯಾ 14 ಮಾತ್ರೆಗಳೂ 23 ಮಾ ತ್ರೆಗಳೂ ಗಣಗಳಲ್ಲಿಯೇ ಬರ ಬೇಕು; ಎಂತೆಂದರೆ

೦೦೦ | ೦೦೦೦ | ೦೦೦ | ೦೦೦೦ 4 ಗಣಗಳಲ್ಲಿಯ 14 ಮಾತ್ರೆ

೦೦೦ | ೦೦೦೦ | ೦೦೦ | ೦೦೦೦

೦೦೦ | ೦೦೦೦ | ೦೦೦ | ೦೦೦೦ | ೦೦೦ | ೦೦೦೦ | -- | 6 ಗಣಗಳಲ್ಲಿಯ

21 ಮಾತ್ರೆಯೂ ಒಂದು ಗುರುವೂ.

ಒಂದು ಗಣದಲ್ಲಿ ಎರಡು ಲಘುವಿಗೆ ಒಂದು ಗುರು ಬೀಜ ಬಹುದು; ಆದರೆ ಹೀಗೆ ಆಗು ವ ಒಂದು ಗಣ ೧೨ ಎಂತ ಆರಂಭಿಸಲೇ ಬಾರದು.

೮. ವಾರ್ಧಕಪಟ್ಟದಿ. ಇದು ಐದೈದು ಎಂಬ ಗತಿಯ ಮಾತ್ರಾಗಣದ್ದು

ವಾರ್ಧಕಪಟ್ಟದಿ

ಲೀಲೆಯಿಂ ವಾರ್ಧಕದ ಪಟ್ಟದಿಯ ಮೊದಲ ಪದ

ದೇವಿಗೆಯುಮಿರ್ಪತ್ತು ಮಾತ್ರೆಯಿಂದೆನೆದಿರ್ಕು

ಮಾಲಲಿತಮೆನಿಸ ಮೂಲಗಾಱಿನೆಯ ಪಾದಗಳ್ ಮೂವತ್ತೆರಡು

[ಮಾತ್ರೆಯಿಂ |

ಮೇಲೆನೆ ವಿರಾಜಿಸುಗುಮಿಂತಾಱು ಪಾದಂಗ

ಳಾಲಿಸಲ್ ಮಾತ್ರೆಗಳ್ ನೂಲಿ ನಾಲ್ವತ್ತೆತ್ತಿಂ

ಮೇಲೆ ನಾಲ್ಕೆನೆದಪುವು ಛಂದೋಂಬುರಾಶಿಯೊಳ್. ನೀಂ ಕೇಳ್ವದಿಂ

[ದು-ವದನೇ! || 21 ||

ಟೀ. ವಾರ್ಧಕದ ಪಟ್ಟದಿಯ ಮೊದಲ ಎರಡು ಚರಣಗಳ ಎಪ್ಪಿಗೆಯುಂ ಇಪ್ಪತ್ತು ಇಪ್ಪ ತ್ತು ಮಾತ್ರೆಯಿಂದೆ ಎನೆದು ಇರ್ಕುಂ (ಇರುವದು). ಅಲಲಿತವು ಎನಿಸುವ ಮೂವನೆಯ ಆ

ಉಸೆಯ ಪಾದಗಳು ಮೂವತ್ತೆರಡು ಮೂವತ್ತೆರಡು ಮಾತ್ರೆಯಂ, ಹೆಚ್ಚೆಯಂತೆಂಬಂತೆ, ವಿರಾಜಿಸುವದು. ಇಂತು ಆಶು ಪಾದಗಳು ಅವೆ. ಅಲಿಸಿದರೆ ನೂಕು ನಾಲ್ಕುತ್ತು ಮಾತ್ರಗಳಿಂದ ಮೇಲೆ ಆಗಿ ಆ ಎರಡು ಗುರುವಿನಲ್ಲಿಯ ನಾಲ್ಕು ಮಾತ್ರಗಳು ಎಸೆಯುತ್ತವೆ ಇಂದನ್ನಿನ ಅಂಬುರಾಶಿಯೊಳ್. ಎಂತೆಂದರೆ

— — — — | — — — — | — — — — | — — — — 4 ಗಣಗಳಲ್ಲಿಯ 20 ಮಾತ್ರೆ

— — — — | — — — — | — — — — | — — — —

— — — — | — — — — | — — — — | — — — — | — — — — | — — — — | — | 6 ಗಣ

ಗಳಲ್ಲಿಯ 30 ಮಾತ್ರೆಯೂ ಒಂದು ಗುರುವೂ.

ಒಂದು ಗಣದಲ್ಲಿ ಎರಡು ಲಘುವಿಗೆ ಒಂದು ಗುರು ಬೀಟಿ ಬಹುದು; ಆದರೆ ಹೀಗೆ ಆಗುವ ಒಂದು ಗಣ ೧ — ಎಂತ ಆರಂಭಿಸಲೇ ಬಾರದು.

B. ತ್ರಿಪದಿ. ಇದು 3 ಚರಣದ್ದು; ಆದರೆ ಮೊದಲಿನ ಚರಣದ ಎರಡನೆಯ ಅರ್ಧದಲ್ಲಿಯೂ ಪ್ರಾಸಿನ ಅಕ್ಷರ ಬರ ಬೇಕು.

ತ್ರಿಪದಿ

ಬಿಸರುಹೋದ್ಭವ-ಗಣಂ* ರಸ-ದಶ-ಸ್ಥಾನದೊಳ್;

ಬಿಸರುಹ-ನೇತ್ರೇ, ಗಣಮೆ ಬರ್ಕುಲಿದವು,

ಬಿಸರುಹ-ನೇತ್ರೇ, ತ್ರಿಪದಿಗೇ!

|| 22 ||

ಟೀ. ಬಿಸರುಹೋದ್ಭವಗಣವೆಂಬದು 4 ಪ್ರಕಾರವಾಗಿದೆ, ಎಂತೆಂದರೆ

— — | — — — | — — — | — — — ಎಂಬವು. ಇವುಗಳಲ್ಲಿ ಒಂದು ಗಣ ಯಾವಾಗಲೂ ರಸವೆಂಬ 6ನೆಯ ಸ್ಥಾನದಲ್ಲಿಯೂ ದಶವೆಂಬ 10ನೆಯ ಸ್ಥಾನದಲ್ಲಿಯೂ ಬರ ಬೇಕು. ಬೇಟೆ ಕಡೆಯಲ್ಲಿ ತಿಪ್ರಸಿಗೆ ಉಪಾದವು ಗಣಗಳೇ ಬರ್ಕು (ಬರುವದು) ಅಂದರೆ ವಾರ್ಧಕ ಸ್ವರದಿಯ ಐದೈದು ಮಾತ್ರೆಯ 4 ಗಣಗಳು ಮೊದಲಿನ ಚರಣದಲ್ಲಿ ಯಾವಾಗಲೂ ಬರ ಬೇಕು; ಆ ಮೇಲೆ ಆ 6ನೆಯ 10ನೆಯ ಸ್ಥಾನಗಳನ್ನು ಬಿಟ್ಟು ಇಂಥ ಗಣಗಳು ಕೂಡಿದರೆ ತಿರಿಗಿ ಬರ ತಕ್ಕದು, ಆದರೆ 2ನೆಯ ಚರಣದ 17 ಮಾತ್ರೆಯ 3ನೆಯ ಚರಣದ 13 ಮಾತ್ರೆಯ ಹೆಚ್ಚು ಕಡಿಮೆ ಆಗ ಬಾರದು; ಹಾಗಾದರೆ ಈ ಎರಡು ಚರಣಗಳಲ್ಲಿ 5 ಮಾತ್ರೆಯ ಗಣಕ್ಕೆ ಸ್ಥಳವಿರದಲ್ಲಿ — — — — | — — — — | — — — — ಎಂಬವುಗಳಲ್ಲಿ ಒಂದು ಬೀಟಿ ಬಹುದು. ಇಲ್ಲಿ ಛಾಪಿಸಿದ ತ್ರಿಪದಿಯ ರೂಪ ಎಂತೆಂದರೆ

1	2	3	4
ಉ- ಉ- * ಉ- - -	4 ಗಣಗಳಲ್ಲಿಯ 20 ಮಾತ್ರೆ		
5	6	7	8
ಉಉ - - ಉಉ ಉಉ	4 ಗಣಗಳಲ್ಲಿಯ 17 ಮಾತ್ರೆ		
9	10	11	
ಉಉಉ - - ಉಉಉ	3 ಗಣಗಳಲ್ಲಿಯ 13 ಮಾತ್ರೆ.		

ತ್ರಿಪದಿಯಲ್ಲಿ ಬಹಳ ಸುಭಗತಿ ಇಲ್ಲದ ಕಾರಣ ಕಾವ್ಯಗಳಲ್ಲಿ ಅಪರೂಪವಾಗಿ ಬರುತ್ತದೆ; ಅದರ ಸರ್ವಜ್ಞನೆಂಬ ಕವಿ ಇವೆಷ್ಟು? ತನ್ನ ಅಲೋಚನೆಗಳನ್ನೆಲ್ಲಾ ಬರಹರೂಪ/ಗಳಿಸಿದ್ದಾನೆ.

C. ರಗಳೆ. ಐದೈದು ಮಾತ್ರೆಗಳ ಗಣಗಳಿಂದ ನಾಲ್ಕು ಚರಣವಾಗಿ ಉಂಟಾದ ಇದರ ಒಂದು ವಿಧವು ಈ ಗ್ರಂಥದ ದಾಸರ ಘಟಗಳಲ್ಲಿ ಕಾಣಿಸುತ್ತದೆ. ಮೊದಲಿನ ಮತ್ತೆ ಮೂರನೆಯ ಚರಣದಲ್ಲಿ ಅಂಥವಾದ 4 ಗಣಗಳಿರುವಲ್ಲಿ ಒರಡನೆಯ ಮತ್ತೆ ನಾಲ್ಕನೆಯದರಲ್ಲಿ 3 ಪೂರ್ಣಗಣಗಳೂ ಒಂದಾಗಲಿ ಮೂರಾಗಲಿ ಮಾತ್ರೆಗಳೂ ಇರುತ್ತವೆ. ಒಂದು ಉದಾಹರಣೆ ಏನೆಂದರೆ

- 1 ಉಉಉಉ | ಉಉಉಉ | ಉಉಉಉ | ಉಉಉಉ
- 2 ಉಉಉಉ | ಉಉಉಉ | ಉಉಉಉ | ಉಉಉಉ
- 3 ಉಉಉಉ | ಉಉಉಉ | ಉಉಉಉ | ಉಉಉಉ
- 4 ಉಉಉಉ | ಉಉಉಉ | ಉಉಉಉ | ಉಉಉಉ ||

ಈ ರಗಳೆಯಲ್ಲಿ ಸಹ ೮ - ಎಂತ ಆರಂಭಿಸುವ ಒಂದು ಗಣ ಬರಲೇ ಬಾರದು.

5. THERE IS ONE OMNISCIENT GOD, ETC.

ಸರ್ವಜ್ಞನಾದ ದೇವರು ಒಬ್ಬನೇ ಇತ್ಯಾದಿ

ತ್ರಿಪದಿ

ಒಬ್ಬನಲ್ಲದೆ ಜಗಕೆಯಿಬ್ಬರುಂಟೇ? ಮತ್ತೆ
ಯೊಬ್ಬ ಸರ್ವಜ್ಞ-ಕರ್ತ ಜಗಕ್ಕೆಲ್ಲ
ಮೊಬ್ಬನೇ ದೇವ, ಸರ್ವಜ್ಞ!

|| 23 ||

ಟೀ. ಕರ್ತ=ಕರ್ತಂ, ದೇವ=ದೇವಂ, ಸೂ. 105. ಸರ್ವಜ್ಞನೆಂತ ಈ ತ್ರಿಸದ್ಗುಣ್ಯ ರಚಿಸಿದವನ ಹೆಸರು.

ಗುಡಿಯ ಬೋದಿಗೆ ಕಲ್ಲು, ನಡುರಂಗ ತಾ ಕಲ್ಲು,
ಕಡೆಮೂಲೆಸೆವುಗು ತಾ ಕಲ್ಲು; ವರವನು
ಕೊಡುವಾತ ಬೇರಿಸಿ, ಸರ್ವಜ್ಞ! || 24 ||

ಟೀ. ನಡುರಂಗ=ನಡುರಂಗಂ, ಕೊಡುವಾತ=ಕೊಡುವಾತಂ, ಸೂ. 105. ಕವಿಯ ಮೂಲಗ್ರಂಥದಲ್ಲಿ ತಾ ಎಂತಿತ್ತೋ? ತಾಂ ಎಂತಿತ್ತೋ? ತಿಳಿಯದು; ಎರಡೂ ಥಂದಸ್ಸಿಗೆ ತಕ್ಕದು. ಸೂ. 224.

ಭ್ರಷ್ಟ-ದೈವಕೆ ಬಾಯ ಬಿಟ್ಟಲ್ಲಿ ಫಲವಿಲ್ಲ;
ಸೃಷ್ಟಿಗೀಶ್ವರನ ಭಜಿಸಿದರೆ ಮುಂದಕೆ
ಯಿಷ್ಟಾರ್ಥವೀನ, ಸರ್ವಜ್ಞ! || 25 ||

ಟೀ. ಬಾಯ=ಬಾಯಂ, ಸೂ. 93. ಸೃಷ್ಟಿಗೆ ಈಶ್ವರನ=ಸೃಷ್ಟಿಯ ಈಶ್ವರನಂ, ಸೂ. 136: 93. ಇಷ್ಟ-ಅರ್ಥವ ಈನ=ಇಷ್ಟ-ಅರ್ಥವಂ ಈನಂ, ಸೂ. 106: 104: 217.

ಆದಿಯಾ ದೇವರಂ ಭೇದಿಸಲಿಕಲಿಯದೇ,
ಹಾದಿಯಾ ಕಲ್ಲಿಗೆಡೆ ಮಾಡಿ, ನಮಿಸುವ
ಮಾದಿಗರ ನೋಡು! ಸರ್ವಜ್ಞ! || 26 ||

ಟೀ. ಕಲ್ಲಿಗೆ ಎಡೆ. ಮಾಡಿಗರ=ಮಾಡಿಗರಂ.

ಇಂದುವಿನೊಳುರಿಯುಂಟೆ? ಸಿಂಧುವಿನೊಳುಬುಂಟೆ?
ಸಂದ ವೀರನೊಳು ಭಯವುಂಟೆ? ಭಕ್ತಗೆ
ಸಂದೇಹವುಂಟೆ? ಸರ್ವಜ್ಞ! || 27 ||

ಟೀ. ಇಂದುವಿನೊಳ್ ಉರಿ ಉಂಟೆ? ಸಿಂಧುವಿನೊಳ್ ಅಜಬು ಉಂಟೆ? ಸಂದ ಎಂಬ ದಕ್ಕೆ ಸಲ್ ಎಂಬದು ಧಾತು, ಸೂ. 237.

ಮೂಲಕ್ಕೆ ಆಲಿಕ್ಕು, ಆಲಿ ಹನ್ನೆರಡಕ್ಕು,
ಹೇಳುವಾ ಗೊಡ್ಡು ಹೈನಕ್ಕು, ಪಾಪಂ
ಪಾಲೊ ಕಾಲಕೆ. ಸರ್ವಜ್ಞ!

|| 28 ||

ಟೀ. ಆಲಿ ಅಕ್ಕು=ಆಲಿ ಅಕ್ಕುಂ, ಸೂ. 227; 243. ಪಾಪಂ=ಪಾಪವು; ಈ ರೂಪ ಕೆಲವು ಗ್ರಂಥಗಳಲ್ಲಿ ಬಹು ಬಾರಿ ಉಂಟು; ಜೀವಿ ಎಡೆಯಲ್ಲಿ ವಾಪಿಸಿ ಎಂಬಂತೆ ಬರೆಯುವ ದು ಕಾಣುತ್ತದೆ; 30ನೆಯ ಶ್ಲೋಕದಲ್ಲಿ ಕರಗೊದೆ ಎಂತುಂಟು.

6. SIN IS NOT REMOVED BY OUTWARD MEANS

ಬಹಿರುಪಾಯಗಳಿಂದ ಪಾಪ ಹೋಗದು

ಶ್ರೀಮಿ

ವಿಾಪರೇ ಪೋಪರೇ? ಪಾಪವೇನು? ಅದು ಕೆನಜಿ?

ವಿಾಪರೆ ಮೆಯ್ಯ ಮಲ ಪೋಪುದೇಂ? ಪಾಪ

ಲೇಪಿಸಲಕ್ಕುಂ. ಸರ್ವಜ್ಞ!

|| 29 ||

ಟೀ. ವಿಾಪರೇ ಎಂಬಲ್ಲಿ ರೇ ಎಂಬುದು ಭಂದಸ್ವಿಗಾಗಿ. ದೀರ್ಘ; ವಿಾಪರೆ=ವಿಾಯುವರೆ, ವಿಾಯುಲಕ್ಕೆ, ಮಿಂದರೆ; ವಿಾಪ ಎಂಬುದಕ್ಕೆ ಕೂಡಿದ ಅರೆ ಎಂಬುದು ಹಜಿಗನ್ನಡದ ಬಸಂ (ಅ ಲೊಸಂ) ಎಂಬುದಕ್ಕೂ, ಸೂ. 246, ಬದೆ ಎಂಬುದಕ್ಕೂ, ಸೂ. 250, ಸರಿ. ಹಜಿಗನ್ನಡದ ಪ್ರಕಾರ ವಿಾಪ ಎಂತಲ್ಲ ವಿಾವ ಎನ ತಕ್ಕದು, ಸೂ. 221; ಬಿ ಎಂಬ ಸ್ವರದ ಮೇಲೆ ಮಾತ್ರ ವಕಾರ ಸ ಕಾರವಾಗುವದು, ಸೂ. 232. ಮಲ=ಮಲಂ. ಪೋಪುದು ಸೂ. 232.

ಹಿರಿದು ಪಾಪವ ವಾಡಿ, ಹರಿವ ನಿರೊಳು ಉಯಿಗೆ,

ಕರಗೊದೇ ಪಾಪ? ತಾ ಮುನ್ನ ಮಾಡಿದ

ದೇರೆಯ ಕಲ್ಟಿಂಟೆ, ಸರ್ವಜ್ಞ?

|| 30 ||

ಟೀ. ತಾ ಮುನ್ನ ಮಾಡಿದದು (ನೀರಿಗೆ ಕರಗುವ) ಎರೆಯ ಕಲ್ಟಿಂಟೆ?

ಮುನ್ನ ಮಾಡಿದ ಪಾಪ ಹೊನ್ನಿಲೇ ಪೋಪುದೇ?

ಹೊನ್ನಿನ ಪುಣ್ಯವದು ಬೇಜಿ. ಪಾಪ ತಾ

ಮುನ್ನಿನಂತಿಹುದು. ಸರ್ವಜ್ಞ!

|| 31 ||

ಟೀ. ಹೊನ್ನಿಲೇ=ಹೊನ್ನಿನಲ್ಲೇ. ಮುನ್ನಿನ ಅಂತೆ ಇದುದು=.....ಇರುವುದು; ಇದಕ್ಕೆ ವ್ಯಾಕರಣಾಧಾರವಿಲ್ಲ.

7. LOVE OF TRUTH PURIFIES

ಸತ್ಯದ ಪ್ರೀತಿ ಶುದ್ಧೀಕರಿಸುತ್ತದೆ

ಶ್ರೀಮದ್

ಕಪ್ಪೆಗಳು ಮೀನುಗಳು ಇಷ್ಟವದು ತೀರ್ಥವೇ?

ತುಪ್ಪವೋಗರಕೆ ಸಲುವದು; ಸತ್ಪುರುಷ

ನಿಷ್ಟದೇ ತೀರ್ಥ, ಸರ್ವಜ್ಞ!

|| 32 ||

ಟೀ. ಇಷ್ಟದು ಅದು=ಇಷ್ಟದು ಅದು (ಸೂ. 232)=ಇರುವದು ಅದು. ಸತ್ಪುರುಷಂ ಇಷ್ಟದೇ ತೀರ್ಥ ಎಂಬಲ್ಲಿ ಇಷ್ಟದು ಎಂಬದು ಪುಲ್ಲಿಂಗಕ್ಕೆ ಪ್ರಯೋಗ ನೆ ಪಟ್ಟಿತು, ಸೂ. 225: 227. ತುಪ್ಪ ಬಿಗರಕೆ ಸಲುವದು (ಅಂದರೆ ತುಪ್ಪವಿಲ್ಲದೆ ಬಿಗರವೂ ಬಿಗರವಿಲ್ಲ) ಹಬ್ಬೋ ಹಾಗೆ ಯೇ ಕಪ್ಪೆ ಮೀನುಗಳ ನೀರಲ್ಲ, ಸತ್ಯ ಕೂಡಿದ ಪುರುಷನೇ ತೀರ್ಥ; ಅಂಥವನ ಸತ್ಯದಿಂದ ಮೆ ತ್ತೊಬ್ಬನ ಮಲ ಸಹ ತೊಳೆದು ಹೋಗ ಬಹುದು, ಅವನು ತಾನು ಸತ್ಯದಿಂದ ನಿರ್ಮಲನಾದದ ಟಿಂದಲೇ.

ಸತ್ಯ-ಸದ್ಗುಣ ತೀರ್ಥವುತ್ತಮರ ನಡೆ ತೀರ್ಥ,

ಸತ್ಯರ ಸಂಗವದು ತೀರ್ಥ; ಹರಿವ ನೀರ್

ಎತ್ತಣದು ತೀರ್ಥ, ಸರ್ವಜ್ಞ?

|| 33 ||

ಟೀ. ಸತ್ಯ-ಸದ್ಗುಣಂ ತೀರ್ಥಂ, ಉತ್ತಮರ. ಎತ್ತಣ, ಸೂ. 110; 111; ಇದು ಪಷ್ಟಿ ಯ ರೂಪ.

ಓದಿ, ಬೂದಿಯ ಪೂಸಿ, ತೇದು, ಕಾವಿಯ ಹೊದೆದು,

ಹೋದಾತ ಯೋಗಿಯೆನ ಬೇಡವಿಂದ್ರಿಯವ

ಕಾದಾತ ಯೋಗಿ. ಸರ್ವಜ್ಞ!

|| 34 ||

ಟೀ. ಹೋದಾತಂ ಯೋಗಿ ಎನ ಬೇಡ! ಇಂದ್ರಿಯವಂ ಅಂದರೆ ಇಂದ್ರಿಯಂಗಳಂ; ಬಹುವಚನಕ್ಕೆ ಏಕವಚನ ಬಂತು. ಕಾದಾತ=ಕಾದಾತಂ.

మనవ ఘనదలి కట్టి, ఘనవ మనదలి కట్టి,
మనవదువే పాపకేళసదా యోగిగే
వనవాస యాకే, సర్వజ్ఞ ?

|| 35 ||

టీ. మనవ=మనవం. ఘనదలి=ఘనదల్లి (అందరే బిగుతేపిదల్లి; ఆ మేలిన ఘనవ అందరే ఘనవం ఎంబిదమ్మ మానభావవం ఎంత దోళ బోకు), సూ. 119. మనం అదువే (అందరే అదే, సూత్ర 55) పాపకే ఎళనద ఆ యోగిగే. వనవాస=వనవాసం.

8. A PURE HEART IS REQUIRED

నిర్మలహృదయవే బేకు

మత్తేభవక్రీడితం

పిడియోళ్ పంక, మేలీ తోళేయల్, తాం శుద్ధనే?
[మాడుతం

కడుపాపంగళ, వియాలాత శుచియే? కాకాళగళ్
[వియవే? |

గుడపానంగళోళదే, కేయ్పిసోరే తాం స్వాదప్పదే?

[బాహ్యదోళ్

మడియే? నిర్మల-చిత్తవయో! నరనేలా, కేళ్ళొచ్చదీ

[బుద్ధియా! || 36 ||

టీ. పిడియోళ్ పంకం తుంబి ఇరే (=ఇరలాగ, ఒబ్బను) మేలీ (=మేల్బాగవ న్ను) తోళేయల్ (సూ. 249), తాం (ఆ మనుష్యును తాను) శుద్ధనే? (శుద్ధమే ఎంత పారాంతర, హిగాదరే పిడి ఎంత కర్మ ఆగుత్తదే, ఇదు 249నేయ సూత్రక్కే ఎర్రోధ). కడుపాపంగళ (=కడుపాపంగళం) మాడుతం (=మాడుతుం) వియల్ ఆత (=ఆ తం). అచ్చి ఎంబుదక్కే సోరే (=సోరే) ఎంబుదు కర్మ, హిగాదరే 249నేయ సూత్ర ద ప్రకార అద్దల్ ఎంత సరితిగుత్తిత్తు, యాకందరే ఇల్లి ఎరగు కర్మగళ్లు. ఆదరే యో సగన్నగ బోకేయాద కావ్యదోళగే ఆ సూత్రవన్ను తప్పిసువదుంటు. స్వాదు అప్పదే ఎం బుల్లి అప్పదు ఎంబుదు ఒండు తేజన రూపు; అదు శబ్దమణిదర్పణదల్లి ప్రయోగిస ప

೪೩; 249ನೆಯ ಸೂತ್ರ ನೋಡು. ಅದೇ ರೂಪವು ಉಂಟಾಗಿರುವುದಕ್ಕೆ 249ನೆಯ ಸೂತ್ರದ ನೋಡು 232ನೆಯದನ್ನೂ ಕೂಡಿಸಿ ಟೀಕಿಸ ಬೇಕು. ಬೆತ್ತಂ ಅಯ್ (ಐ). ಕೇವ್ವು=ಕೇಳಿ, ಸೂ. 236; 221. ಓಪುದು ಎಂಬುದು ವಿಧರೂಪಕ್ಕೆ ಸರಿ, ಸೂ. 225; 227.

9. GOD IS THE PRESERVER OF ALL

ದೇವರು ಜಗತ್ತೇರಕನು

ಮತ್ತೇಭವಿಕೀರಿತಂ

ಗಿಡ ವೃಕ್ಷಂಗಳಿಗಾರು ನೀರನಿಜವರ್? ನಿತ್ಯಂ ಮದಾ-ಜಿಟ್ಟಿಗಳ್
ಕಡುಕಾರ್ಪಣ್ಯದಿ ಕೇಳ್ವವೇ? ನೆಲ-ಜಲಾಗ್ನಿರ್-ವಾಯುವಾಕಾಶಮಂ. |
ಪಡೆದಂಡಂಗಳನಾವ ಸಾಕುವ? ಜಗತ್ತು-ಪ್ರೇರಕಂ ನೀನ್ ಇರಲ್,
ಕೊಡುವರ್ ಕೊಂಬರು ಮರ್ತ್ಯರೇ? ಸರಸಲಾ, ಕೇಳ್ವೋಲ್ಲದೀ

[ಬುದ್ಧಿಯಾ! || 37 ||

ಪ. ವೃಕ್ಷಂಗಳಿಗೆ ಆರು (ಆರ್, ಸೂ. 151) ನೀರಂ ಎಜವರ್? ನೆಲ-ಜಲ-ಆಗ್ನಿ-ವಾ-
ಯು-ಆಕಾಶಮಂ ಪಡೆದ ಅಂಡಂಗಳಂ ಆವ (=ಆವಂ). ಟೀ. ಕೇಳ್ವವೇ=ಕೇಳುವವೇ;
ಪಜಿಗನ್ನಡದಲ್ಲಿ ಕೇಳು ಎಂತಲ್ಲ ಕೇಳಿ ಎಂತಲೇ ಧಾತು. ನಿತ್ಯದಲ್ಲಿ ಮದಾ ಜಿಟ್ಟಿಗಳ್ ಕೊಡು
ಕೊಡೆಂತ ಕೂಗಿ ದೇವರಿಂದ ನೀರವು ಕೇಳುವವೇ? ಕೇಳದಿದ್ದರೂ ನಿತ್ಯದಲ್ಲಿ ನಿಕ್ಕುತ್ತದೆ. ಅಂಡಂ
ಗಳ್=ಅಂಡಾಂಡಂ ಅಂದರೆ ಭೂಮಿಸಂಬಂಧವಾದವೆಲ್ಲ; ಇದು ನೆಲ ಮೊದಲಾದ ಪಂಚಭೂ-
ತಂಗಳಿಂದ ಉಂಟಾಗಿರುತ್ತದೆಂತ ಹೇಳುವುದುಂಟು. ನೆಲ.... ಆಕಾಶಮಂ=ನೆಲ....
ಆಕಾಶವನ್ನು, ಸೂ. 106. ಸಾಕುವ=ಸಾಕುವಂ, ಸೂ. 217; 221. ಇರಲ್=ಇರೆ. ಕೊಡುವ
ರ್=ಕೊಡುವವರ್ (ಕೊಡುವವರು), ಸೂ. 73; ಕೊಂಬರು=ಕೊಂಬವರ್; ಈ ಪ್ರಕಾರವಾಗಿ ಆರ್
ಎಂಬ ಹಜಿ ರೂಪ (ಸೂ. 97) ಅರು ಎಂಬ ಹೊಸತೂ ಬಂದೇ ಶ್ಲೋಕವಾದದಲ್ಲಿ ಬರಿಕೆಯಾ-
ಯಿತು. ಇಂಥಾ ಬರಿಕೆ ಎಂತೂ ಚೆಲೋಲ್ಲ. ಕೊಂಬರು ಎಂಬುದೂ ವ್ಯಾಕರಣದ ಸಲೆಯು-
ಲ್ಲದ ರೂಪ; ಅದು 245ನೆಯ ಸೂತ್ರದ ಮೇಲೆ ಕಟ್ಟಲಾಯಿತು. ಕೇಳ್ವವೆಂತ ಅಚ್ಚ.

10. THINK OF YOUR SALVATION BEFORE YOU DIE!

ಸಾಯುವದಕ್ಕಿಂತ ಮುಂಚೆ ಮೋಕ್ಷವನ್ನು ಧ್ಯಾನಿಸಿ ಕೊಳಿರಿ!

ಶ್ರೀಮದ್

ಎಂಣೆಜಿಂಣೆಯ ರಿಣವು, ಅಂನ-ವಸ್ತ್ರದ ರಿಣವು,

ಹೊಂನುಹಂಣ ರಿಣವು ತೀರಿದಾ ಕ್ಷಣದಿ

ಮಂಣುಪಾಲೆಂದ ಸರ್ವಜ್ಞ.

|| 38 ||

ಟೀ. ರಿಣವು=ರಿಣಂ; ಅದಲ್ಲದೆ ರಿಣವಂ (ರಿಣವೂ) ಎಂತಾಗ ಬಹುದು, ಸೂ. 122 b. ಕ್ಷಣದಿ ಎಂತ ಕವಿಯ ಮೂಲಕ್ಕೆ ಪ್ರಿಯಲ್ಲಿದ್ದದಾದರೆ ಕ್ಷಣದಲ್ಲಿ ಎಂತ ಟೀಕಿಸ ಬೇಕು; 2ನೆಯ ಶ್ಲೋಕ ಸರಿ ನೋಡು. ಎಂದ=ಎಂದಂ. ಸರ್ವಜ್ಞ ಎಂಬುದು ಇಲ್ಲಿ ಸಹ ಸಂಜ್ಞಾಧನೆಯಾದರೆ ಎಂದ ಎಂಬದಕ್ಕೆ ಯಾರೂ ಸತ್ಪುರುಷನು ಕರ್ತೃವಾಗಿರ ಬೇಕು; ಆದರೆ ಸರ್ವಜ್ಞಂ ಎಂದಂ ಎಂತ ಟೀಕಿಸುವದು ಉಚಿತ.

ಸತ್ತು ಹೋದರೆ ನಿನಗದೆತ್ತಣದು ಮೋಕ್ಷವಯ್?

ಸತ್ತು ಹೋಗದತಿಜೀವಿರಲು, ಮೋಕ್ಷದ

ಗೊತ್ತು ತಿಳಿಯೆಂದ ಸರ್ವಜ್ಞ.

39

ಪ. ನಿನಗೆ ಅದು ಎತ್ತಣ ಅದು ಮೋಕ್ಷಂ ಅಯ್? ಸತ್ತು ಹೋಗದೆ ಅತಿಜೀವಂ ಇರಲು ಇರಲಿ. ಗೊತ್ತು ತಿಳಿ! ಎಂದ. (ಗೊತ್ತು ಎಂತ ನಮ್ಮ ಪ್ರತಿಯಲ್ಲಿದ್ದರೂ ಮೂಲದಲ್ಲಿ ಗೊತ್ತು ಎಂತಿರ ಬಹುದು, ಇದು-134ನೆಯ ಸೂತ್ರಕ್ಕೆ ಸರಿ.)

11. DEATH KNOWS NO REGARD

ಜನರು ಬೇಕು ಬೇಡೆಂಬದನ್ನು ಮೃತ್ಯು ಬಗೆಯದು

ರಗಳೆ

ಅಂತಕನ ದೂತರಿಗೆ ಕಿಂಚಿತ್ತು ದಯವಿಲ್ಲ.

ಚಿಂತೆಯನು ಬಿಟ್ಟು ಸಿರಿದನನು ನೆನೆ, ಮನವೆ! || ಪಲ್ಲವ ||

ದಿವ-ರಾತ್ರಿಯೆಂದದೇ, ವಿಪಯ-ಲಂಪಟನಾಗಿ,

ಸವಿಯೂಟಗಳನುಂಡು, ಬೆಮಿಸ ಬೇಡ! |

ಅವನ ಕೊಂದಿವನ ಕೊಂದರ್ಥವನು ಘಟಿಸುವಡೆ

ಜವನ ದೂತರು ಬರುವ ಹೊತ್ತು ನೀನು ಅಪ್ಪಿಯ? || 40 ||

ಟೀ. ಘಟಿಸುವಡೆ=ಘಟಿಸುವೊಡೆ, ಘಟಿಸಲೊಡಂ, ಘಟಿಸಲೊಡನೆ, ಸೂ. 246.

ಮೊಂನೆ ಮದಿವಾದೆನಯ, ಕಪ್ಪಿವದೊಂದೆರಡೆಂಮೆ,

ನಿಂನೆ ಕೊಂಡೆ ಕ್ಷೇತ್ರ, ಫಲವು ಬಹುದು, |

ಹೊಂನು ಹಣವುಂಟೆನಗೆ, ಸಾಯಲಾಪ್ಪಿನು ಎನಲು,

ಬೆಂನ ಬಿಡುವಳೆ ಮೃತ್ಯು? ವೆರ್ಥ-ಜೀವಾತ್ಮ! || 41 ||

ಪ. ಮದನೆ ಆದಿನು ಅಯ; ಕಪ್ಪಿವದು. ಟೀ. ಕೊಂಡೆ=ಕೊಂಡೆಂ (ಕೊಂಡೆನು),

ಸೂ. 217. ಕ್ಷೇತ್ರ=ಕ್ಷೇತ್ರವಂ. ಫಲವು=ಫಲಂ. ಬಹುದು=ಬರ್ಹದು. ಎನಲು=ಎನೆ.

ಮೃತ್ಯು ಎಂಬದು ಬರುವದೊಂದು ಇರವು; ಆದರೆ ಕವಿತ್ವದಲ್ಲಿ ಅದು ಒಬ್ಬ ಪ್ರೀ ಎಂತ ಹೇಳುವದು ಉಂಟು. ಅಂತಕನೆಂತಲೂ ಮರಣ; ಈ ಪಕ್ಷದಲ್ಲಿ ಮರಣವು ಒಬ್ಬ ರಾಜಪುರುಷನೆಂತ ಕೂ ಭಾವಿಸಿ ಕೊಳ್ಳುತ್ತಾನೆ.

ಹೊಸ ಮನೆಯ ಕಟ್ಟಿದೆನು, ಗೃಹಶಾಂತಿ ಮನೆಯೊಳಗೆ,

ಬಸುಣ್ಣು ಹೆಂಡತಿ, ಮಗನ ಮದುವೆ ನಾಳೆ, |

ಹಸನಾಗಿಯದೆ ಬದುಕು, ಸಾಯಲಾಪ್ಪಿನು ಎನಲು,

ಕುಸುರಿದಪ್ಪಿಯದೆ ಬಿಡರು ಯಮನವರು ಬೇಗ! || 42 ||

ಟೀ. ಹೆಂಡತಿ ಬಸುಣ್ಣಾಗಿದೆ. ಕುಸುರಿದಪ್ಪಿಯದೆ=ಕುಸುರಿ ತಪ್ಪಿಯದೆ, ಸೂ. 167.

ಯಮನೆಂಬಲ್ಲಿ 41ನೆಯ ಶ್ಲೋಕದ ಟೀಕಿನಲ್ಲಿ ಕಾಣಿಸಿದ ಕವಿತ್ವದ ರೀತಿ ತಿರಿಗಿ ಬಂತು. ಯಮನ ಅವರು (ಆಳುಗಳು) ಬೇಗ ಕುಸುರಿ—.

ಪುತ್ರ ಹುಟ್ಟಿದ ದಿವಸ, ಹಾಲಿನೂಟದ ಹಬ್ಬ,

ಮತ್ತೊಬ್ಬ ಮಗನ ಉಪನಯನ ನಾಳೆ, |

ಅಪ್ಪಿಯಾಗಿದೆ ಬದುಕು, ಸಾಯಲಾಪ್ಪಿನು ಎನಲು,

ಮೃತ್ಯು ಹೆಡತಲೆಯಲ್ಲಿ ನಗುತಿರ್ಪಳಯ್ಯ! || 43 ||

ಅಟ್ಟಡಿಗೆಯುಣಲಿಲ್ಲ, ಇಷ್ಟ-ದರುಸನವಿಲ್ಲ,
ಕೊಟ್ಟ ಸಾಲವ ಕೇಳ ಹೊತ್ತನಪ್ಪಿಯೆ. |
ಕಟ್ಟಿ ತುಂಬಿದ ಮೇಲೆ ಚಣಮಾತ್ರವಿರಲಿಲ್ಲ.
ಅಪ್ಪಪ್ಪಿಗಳು ಸಿರಿದನಂ ಸ್ಮರಿಸುತಿರು, ಮನವೆ! || 44 ||

ಟೀ. ಸಾವ ಫಕ್ಕನೆ ಬರುವದೊಂದ ನಾ ಅಟ್ಟ ಅಡಿಗೆಯ ಉಣ್ಣದೆ, ಇಷ್ಟ-ದರುಸನ ಇ
ಲ್ಲದೆ, ಕೊಟ್ಟ ಸಾಲವ ಕೇಳಲಕ್ಕೆ ಹೊತ್ತು ಅಪ್ಪಿಯದೆ ಹೋಗ ಬೇಕು.

12. WISE MEN, WISDOM, AND WISE WORDS

ಜ್ಞಾನಿಗಳೂ ಜ್ಞಾನವೂ ಜ್ಞಾನವಾಕ್ಯಗಳೂ

ಶ್ರೀಮದ್

ಜ್ಞಾನವುಳ್ಳವನೊಡಲು ಭಾನುವಿನ ತೆಪ್ಪಿನಿಹುದು;
ಜ್ಞಾನವಿಲ್ಲದನ ಕಾಯವು ಹಾಟೂರ
ಸ್ಥಾನದಿಂ ಕಡೆಯೆ, ಸರ್ವಜ್ಞ! || 45 ||

ಟೀ. ತೆಪ್ಪಿನಿಹುದು=ತೆಪ್ಪಂ ಇಹುದು (ತೆಪ್ಪವಾಗಿರುವದು); ನ=ಮ, ವ, ಸೂ. 93 (ಮ
ರನಿರ್ದುನು): 106. ಇಲ್ಲದನ=ಇಲ್ಲದವನ. ಕಾಯವು=ಕಾಯಂ. ಸ್ಥಾನದಿಂ ಎಂಬಲ್ಲಿ
ಅರಂಭದ ಒತ್ತಕ್ಕರದಿಂದ ಹಿಂದಿನ ಚರಣಕ್ಕೆ ಬಂದು ಮಾತ್ರ ಹೆಚ್ಚಾಗುತ್ತದೆ; ತಾನದಿಂ ಎಂ
ತಾಗಲಿ ತಾನದಿಂ ಎಂತಾಗಲಿ ಮೂಲಪ್ರತಿಯಲ್ಲಿದ್ದರ ಬಹುದು. ಹಾಟೂರ ಸ್ಥಾನದಿಂದ ಕಡೆ
ಯಾಗಿರುವದೆಂದರೆ ಅದರಿಂದ ಹೆಚ್ಚು ಕೆಟ್ಟದಾಗಿರುವದು.

ಕುಪ್ಪಿ ಕಬ್ಬಿನೊಳು ಹೊಕ್ಕು, ಅಪ್ಪವದೇ ತನಿರಸವ,
ಹೊಪ್ಪಿಗಣ ಸೋಗೆಯಗಿವಂತೆ? ಜಾಣಿನಾ
ಕುಲಿಹು ಬೇಪ್ಪಿಂದ ಸರ್ವಜ್ಞ. || 46 ||

ಅ. ಕುಪ್ಪಿ ಕಬ್ಬಿನೊಳು (ಕಬ್ಬಿನೊಳ್ಳೆ) ಹೊಕ್ಕು, ಹೊಪ್ಪಿಗಣ ಸೋಗೆಯ ಅಗಿವಂತೆ (ಅ
ದರೆ) ತನಿರಸವ ಅಪ್ಪವವೆ? (ಅಪ್ಪವುಳ್ಳಿಲ್ಲ!) ಟೀ. ಜಾಣ್ (ಜ್ಞಾನ) ಮೇಲ್ಮಗದಲ್ಲರ
ದು. ಬಂದು ಕಣ್ವೊಳಗೆ ಅಪ್ಪವಾಗಿ ಅಗಿಯದಂತೆ ಅದನ್ನು ಹುಡುಕಿ ಕೊಳ್ಳ ಬೇಕು ಎಂತಲೂ
ಹೇಳಿ ಬಹುದು.

ಮಾತಿನಾ ಜ್ಞಾನವೇ ತೂತಾದ ಮಹಿಷಯೇ.

ಪಾತಕನ ಹೆಸರೆ ಮೂರು ಬೋಕದೊಳಗೆ

ಯಾತಕ್ಕು ಬೇಡ. ಸರ್ವಜ್ಞ!

|| 47 ||

ಟೀ. ಯಾತಕ್ಕೆ = ಎತಕ್ಕೆ, ಸೂ. 112; ಯಾತಕ್ಕು (ಯಾತಕ್ಕೂ) = ಎತಕ್ಕೂ.

ಮಾತ ಬಲ್ಲಾತಂಗೆ ಮತ್ತೊಂದು ಮಾಣಿಕವು;

ಮಾತುಗಳಿೞಿಯದಧಮರಿಗೆ ಮಾಣಿಕವು

ತೂತು ಬಿದ್ದಂತೆ. ಸರ್ವಜ್ಞ!

|| 48 ||

ಟೀ. ಮತ್ತೊಂದು ಮಾಣಿಕಂ (ನಿಷ್ಕಿದಂತುಂಟು); ಅಧಮರಿಗೆ (ಇದ್ದ) ಮಾಣಿಕಂ.

ಹೊಲಬನಿೞಿಯದ ಮಾತು ತಲೆ ಬಾಗಿೞಿದ್ದಂತೆ;

ಹೊಲಬನಿೞಿತು ಬಂದ ನುಡಿದರೆಯಾ ಮಾತು

ಫಲಪಕ್ಕದಂತೆ. ಸರ್ವಜ್ಞ!

|| 49 ||

ಟೀ. ಹೊಲಬಂ ಅೞಿಯದ ಮಾತು (ಕೇಳಿಸುವಲ್ಲಿ ಕೇಳುವವನ) ತಲೆ (ಅಭಿಸುವದ ಕ್ಷೃಣ್ವರ ಬಂದು ಕ್ಷಣ ಮಾತ್ರ) ಬಾಗಿ (ಮತ್ತೆ, ಹರಟಿ ಬಡೆಯುವದಕ್ಕೆ ಇನ್ನಾಪ್ತಿಸುವದು ಯಾತಕ್ಕೆ? ಎಂತ, ಬೇಗ ತಿರಿಗಿ) ಎದ್ದಂತೆ ಆಗುವದು; ಅಥವಾ ನೆಲದಲ್ಲಿ ಬಿದ್ದು ಕಾಣುವದು ಪಕ್ಕವದ ಹಣ್ಣೋ? ಕಾಯೋ? ನೋಡೋಣಂತ, ತಲೆ ಬಾಗಿ, ಬೞಿದು ಕಾಯೆಂತ, ಬೇಗ ತಿರಿಗಿ ಎದ್ದಂತೆ ಆಗುವದು.

ಉದ್ಧರುಟು ಮಾತಾಡಿಯಿದ್ದವನು ಹೋಗಾಡಿ

ಯುದ್ದ ಮರದ ತುದಿಯನೇೞಿ ಕೆಯ್ ತಪ್ಪಿ

ಬಿದ್ದು ಸತ್ತಂತೆ. ಸರ್ವಜ್ಞ!

|| 50 ||

ಟೀ. ಉದ್ದವೂ ಉರುಟೂ ಆದಂಥ ಮಾತು.

ತಪ್ಪ ಸಾಧಿಸುವನಲ್ಲಿಪ್ಪವನೆ ಕಡುಹೆಡ್ಡ;

ಸರ್ಪನುೞಿಹೆಡೆಯ ನೆರಳಲ್ಲಿ ಸೇರಿದ

ಕಪ್ಪೆಯಂತಕ್ಕು. ಸರ್ವಜ್ಞ!

|| 51 ||

ಟೀ. ಇಪ್ಪವನೆ = ಇರ್ಪವನೆ. ಕಪ್ಪೆಯ ಅಂತೆ ಅಕ್ಕು (ಅಕ್ಕುಂ).

13. COMPARISONS

ಸಾಮತೆಗಳು

ರಗಳೆ

ಅಹುದಾದರಹುದೆನ್ನಿಯಲ್ಲದರಲ್ಲಿನ್ನಿ!

ಬಹು ಜನರು ನೆಕ್ಕಿ ತಿಳಿಯೆ ಪೇಳ್ವೆ ಮತ್ತಿದನು! || ಪಲ್ಲವ || ೪

ಟೀ. ತಿಳಿಯಲಿಕ್ಕಾಗಿ ಇದನು ಮತ್ತೆ ಪೇಡ (ಪೇಡ-೨-ಸೂ. ೨೨)! ಎನ್ನಿ = ಎನ್ನಿ: ಉತ್ಪತ್ತಿ ಹೊಸಗನ್ನಡದು, ಸೂ. 70.

ದೇವರಿಲ್ಲದ ದೇಶ ಭೂತ-ಗಣದ ನಿವೇಶ;

ಭಾವವಿಲ್ಲದ ಭಕ್ತಿಯದು ಕುದಕ-ಯುಕ್ತತಿ; |

ದೇವವಿಲ್ಲದ ಹೆಣ್ಣು ಗಜುಗ ಬೆಳೆದಾ ಕಣ್ಣು;

ನೇವೆಯಿರುವ ದಣಿಯು ಕಲ್ಲಿನಾ ಕಣಿಯು. || 52 ||

ಧರ್ಮವಿಲ್ಲದ ಅರಸು ಮುಕ್ತದ ಕಾಲಿನ ಗೊರಸು;

ನಿರ್ಮಳಿಲ್ಲದ ಮನಸು ತಾ ಕೊಯಿಚೆಹೊಲಸು; |

ಶರ್ಮವಿಲ್ಲದ ಗಂಡು ಕರಿಯ ಬಸಕಯ ತುಂಡು;

ಮರ್ಮವಿಲ್ಲದ ಮಾತು ಬಡಮೊಗಯ ತೂತು. || 53 ||

ಮಕ್ಕಳಿಲ್ಲದ ಸಿರಿಯು ಕೊಯಿತ ತಂಗಿನ ಕಾಯು;

ಸೌಕ್ಯವಿಲ್ಲದ ಊಟವದು ಕಾಳಕೂಟ; |

ಬಕ್ಕಳಿಲ್ಲದ ಊರು ಕೊಯಿತು ನಾರುವ ನೀರು;

ಸೊಕ್ಕಿ ನಡೆಯುವ ಭೃತ್ಯನವ ಕೂರಕೃತ್ಯ. || 54 ||

~~ಮಕ್ಕಳಿಲ್ಲದ (ಅವ) ಕೂರಕೃತ್ಯ (ಕೃತ್ಯ)~~

ಕಂಡು ಕರೆಯದ ನೆಂಟ ಪೊನೆಯು ಕಟ್ಟಿಹ ಕಂಟ;

ಉಂಡು ನಗೆದಿದ ಮೋಯಿದುವೆ ಕಹಿ ಸೂರೆ; |

ದಂಡಿಗಂಜುವ ಬಂಟನೊಡಕುಪರವಿಯ ಕಂಟ;

ಗಂಡಗಂಜದ ನಾರಿಯವಳೆ ಹೆಮ್ಮಾರಿ.

|| 55 ||

ಗ್ರಂ. ಬಂಟಂ ಬಂಡಕು-ಪರವಿಯು. ಟೀ. ನ/ವಪ=ನಗಿದು ಇರುವ. ಅದುಪೆ=ಅಕ್ಕಿ.

ಬಿಟ್ಟು ಆಡುವ ಗಣೆಯು ಹುಡುಕುತೊಗಲಿನ ಮಿಣಿಯು;

ಕೊಟ್ಟು ಪೇಯುವ ದಾತನವ ಹೀನ-ಜಾತ.

|| 56 ||

14. IMPROBABILITIES AND IMPOSSIBILITIES

ಆಗುವಂತೆ ಕಾಣದದೂ ಆಗ ಕೂಡದದೂ

ರಗಳೆ

ಪಾಪಿ ಬಲ್ಲನೆ ಪರರ ಸುಖ-ದುಃಖದಿಂಗಿತವ?

ಕೋಪಿ ಬಲ್ಲನೆ ದಾನ-ಧರ್ಮಗಳ ಗುಣವ?

|| ಪಲ್ಲವ ||

ಕತ್ತಿ ಬಲ್ಲದೆ ಹೊತ್ತು ಕಸ್ತೂರಿಯ ಪರಿಮಳವ?

ಮೃತ್ಯು ಬಲ್ಲಳೆ ವೇಳೆ ಹೊತ್ತೆಂಬುದ?

ತೊತ್ತು ಬಲ್ಲಳೆ ಮಾನವಭಿಮಾನವೆಂಬುದನು?

ಕೊತ್ತಿ ಬಲ್ಲದೆ ಹಾಲು ಮೀಸಲೆಂಬುದನು?

|| 57 ||

ಟೀ. ತಾನು ಹೊತ್ತು (ತಾನು ಹೊತ್ತು ಕೊಂಡು ಹೋಗುವ). ಬಲ್ಲನು, ಬಲ್ಲಳು, ಬಲ್ಲದು, ಬಲ್ಲದು ಎಂಬ ರೂಪಗಳಲ್ಲಿ ಬಹು ಎಂಬ ಗುಣವಚನಕ್ಕೆ ಅಖ್ಯಾತವಿಭಕ್ತಿಗಳು ಕೂಡಿದಂತಾಯಿತು, ಸೂ. 219.

ಹೀನು ಬಲ್ಲದೆ ಮುಡಿದ ಹೂವಿನಾ ಪರಿಮಳವ?

ಶ್ವಾನ ಬಲ್ಲದೆ ರಾಗ-ಭೇದಂಗಳ?

ಮಾನು ಬಲ್ಲದೆ ನೀರು ಚವುಳು ಸೋದೆಂಬುದನು?

ಹೀನ ಬಲ್ಲನೆ ದಾನ-ಧರ್ಮಗಳ ಗುಣವ?

|| 58 ||

ಹೇಡಿ ಬಲ್ಲನೆ ರಣದ ಸಾಹಸದ ಶೌರ್ಯವನು?
 ಕೋಡಗವು ಬಲ್ಲದೇ ರತ್ನಬೆಲೆಯ? |
 ಮೂಢ ಬಲ್ಲನೆ ಜ್ಞಾನ-ದೃಢಭಕ್ತಿಯೆಂಬುವನು?
 ಕಾಡ ಕಪಿ ಬಲ್ಲದೇ ಮಾಣಿಕದ ಬೆಲೆಯ? || 59 ||

ಕೋಣ ಬಲ್ಲದೆ ವೇದವನ್ನೊದಿ ಪರಿಸಲಿಕೆ?
 ಗೋಣಿ ಬಲ್ಲದೆಯೆತ್ತಿನಾ ದಾಖವ? |
 ಪ್ರಾಣ ತೊಲಗಿದ ಪೆಣಸು ಕಿಚ್ಚಿಗಂಜಲು ಬಲುದೆ?
 ಕ್ಷೋಣಿಯೊಳು ಕುರುಡ ಬಲ್ಲನೆ ಪಗಲಸಿರುಳ? || 60 ||

ಟೀ. ವೇದವನ್ನು ಬಿಡ; ಹರಿಗನ್ನಡದಲ್ಲಿ ವೇದವನ್ನೊದಿ ಎಂತ ಬೃಹದ್ವಿಲ್ಲದೆ ಉಂಟು.

ಬದಿರ ಕೇಳುವನೆ, ಸಂಗೀತವನು ಪಾಡಿದರೆ?
 ಚದುರಮಾತುಗಳಾಡುವನೆ ಮೂಕನು? |
 ಆಧಾರವಿಲ್ಲದವನಮೃತಾಂನ ಸವಿದಾನೆ?
 ಮಧುರ-ವಚನನ ನುಡಿವನೇ ದುಷ್ಟ-ಮನುಜ? || 61 ||

15. THE ADVENTURES OF KING NALA

ನಳರಾಯನ ಕಥೆ

ಭಾಮಿನಿಪಟ್ಟದ

ಯಾತನಾಯಸವಿದು? ಜಗದ್-ವಿ
 ಖ್ಯಾತನೆಲ್ಲಾ ರಾಯರಲಿ ನಳ
 ನಾತಗಾದ ವಿಪತ್ತ ಬಲ್ಲಯ? ಕೇಳಿ! ಪೂರ್ವದಲೀ |
 ಆತ ದಾಯಾದ್ಯರಿಗೆ ಕಪಟ-

ದ್ಯೂತದಲಿ ಸಾಪ್ತಧ್ಯ-ಲಕ್ಷ್ಮೀಯ

ಸೋತು, ಸತಿ-ಸಹಿತಡವಿಗುಪ್ಪಿಯಾದನು, ಕಣಾ! ಎಂದಾ. || 62 ||

ಪ. ಯಾತಕ (ಪತಕ) ಆಯಸ ಇದು? ಜಗದ್-ವಿಖ್ಯಾತರ ಎಲ್ಲ ರಾಯರಲಿ ನ
ಳ; ಆತಗೆ ಆದ ವಿಪತ್ತ. ಸತಿ-ಸಹಿತ ಅನವಿ-ಗುಪ್ಪಿ. ಟೀ. ಯಾತಕ ಎಂದೂ ರಾ
ಯರಲಿ ಎಂದೂ ಆತಗೆ ಎಂದೂ ಆತ ಎಂದೂ ದಾಯಾದ್ಯರಿಗೆ ಎಂದೂ ದ್ಯೂತದಲಿ ಎಂದೂ ಆ
ದನು (ಆದಂ ಎಂಬುದು ಭಂದಸ್ವಿಗೆ ಏಕೋಧ) ಎಂದೂ ಎಂದ ಎಂದೂ ಇಷ್ಟೆಲ್ಲಾ ಕುಪ್ಪಿಗನ್ನಡ
ನಲ್ಲ. ಈ ಮೊದಲಾದ ರೂಪಗಳಿಂದ ಈ ಕನ್ನಡದ ರಾಮಾಯಣ ರಚಿಸಲಾಗಿ ಬಹಳ ವರ್ಷ
ಹೋಗಲಿಲ್ಲೆಂತ ತಿಳಿಯುತ್ತದೆ. ಇಲ್ಲಿಯ ನಳನ ಕಥೆಯನ್ನು ಜಾಬಾಲಿಮುನಿ ಎಂಬವನು
ಅನವಿಯಲ್ಲಿರುವ ರಾಮನಿಗೆ ಹೇಳುತ್ತಾನೆ. ರಾಯ, ನಿನ್ನದು ಇದು ಯಾತಕ ಆಯಾಸ?
ಎಂತ ಅವನ ಮೊದಲಿನ ಮಾತು. ಬಲ್ಲಿಯ್, ಸೂ. 219 (57ನೆಯ ಶ್ಲೋಕ ಟೀಕು ನೋಡು).
ಎಂದ=ಜಾಬಾಲಿ ಎಂದ. ಲಕ್ಷ್ಮೀಯ (ಲಕ್ಷ್ಮೀಯಂ) ಸೋತು (ಸೋಲ್ಪು, ಸೂ. 221) ಎಂಬ
ಇಂಥ ಕರ್ಮ 74ನೆಯ ಶ್ಲೋಕದಲ್ಲೂ ಉಂಟು, ಧರೆಯಂ ಗೆಲ್ಲಂ ಎಂದು.

ಬಿಸುಟನಯ್ ಬಹುಕಡವಿಯೊಳಗಾ

ಯಸವ ಸೈರಿಸಲಾಪಿದಾದನು

ರಿಸಿಯ ದೆಸೆಯಿಂದವನು ದಮಯಂತಿಯನು; ವಿಪಿನದಲೀ |

ನುಸುಳಿದನು; ಬಹುಕೊಬ್ಬನೇ ಸಂ

ದಿಸಿದ ಕರ್ಕೋಟಕನ ದೆಸೆಯಿಂದ

ದಸುವ ನೀಗದೆ, ಸಾರಿದನು ಋತುಪರ್ನ-ಭೂಪತಿಯಾ. || 63 ||

ಅ. ಬಹುಕ ಅವನು (ನಳಂ) ಅನವಿಯಿಳಿ ಆಯಸವ ಸೈರಿಸಲಾಪಿದೆ, ಆದನು ರಿಸಿಯ
ದೆಸೆಯಿಂದ (ಅಂದರೆ ರಿಸಿಗಳಿಲ್ಲಲ್ಲಿಂದ) ದಮಯಂತಿಯನು ಬಿಸುಟಂ, ಅಯ್. ಒಂದು ಪಾ
ಶಾಂತರವಿರುವದೊಂದರೆ—ಸೈರಿಸಲಾಪಿಯದಾ ಮಹಾ ಎಂತ; ಇದಕ್ಕಲ್ಲಿ ದಾ ಮಹಾ ಎಂತ
ಭಂದೋಬ್ಬಂ, ದಿ ಮಹಾ ಎಂತ ಆದಿತು; ಸ್ವಲ್ಪ ಗಲಿಬಿಲಿ ಬಿದ್ದಂತೆ ಕಾಣುತ್ತದೆ. ಆದ
ಅನು=ಆದ ವೇಳೆ. ಋತುಪರ್ನನೆಂತ ಬರೆಯುವದು ಕುದ್ಧ; ಅವನು ಅಯೋಧ್ಯೆಯ
ರಾಜನು.

ನಳನ ಮನೆಯವನೆಂದರಾತನ

ಸಲಹಿ ಕೊಂಡಿದನು, ಕಣಾ ನೃಪ-

ತಿಳಕ, ನಿಮ್ಮನ್ನಯದ ಋತುಪರ್ನ-ಕ್ಷಿತಿರಪಾಲಾ. |

ಬಬ್ಬಿಕಲಾ ದಮಯಂತಿ ಭಾರಿಯ

ಬಬ್ಬಿಲಿಕೆಯನನುಭವಿಸಿ, ತಂದೆಯ

ನಿಳಯವನು ಸಾರಿದಳು. ಸೀತಾ-ರಮಣ, ಕೇಳೆ! ಎಂದಾ. || 64 ||

ಪ. (ಜನರು ಆತಂ) ನಳನ ಮನೆಯವನು ಎಂದರೆ (ಎಂದ ಮೇಲೆ) ಆತನ (= ಆತನಂ). ಟೀ. ಕೊಂಡು ಇರ್ದನೆಂಬದಕ್ಕೆ ಪ್ಲೀತೀಪಾಲ ಎಂಬುದು ಕರ್ತೃ; ಹೀಗೆ ಕ್ರಿಯೆಯನ್ನು ಹಿಂದೆ ಕರ್ತೃವನ್ನು ಮುಂದೆ ಇರುವುದು ಕವಿತ್ವದಲ್ಲಿ ದೋಷವಲ್ಲ; ಜೊತೆ ವಿಸ್ತಾರದಲ್ಲಿ ಗದ್ಯಕ್ಕೆ ತಕ್ಕ ಅನ್ವಯವನ್ನು ಪದ್ಯದಲ್ಲಿ ತಪ್ಪಿಸುವದುಂಟು; ಳನೆಯ ಶ್ಲೋಕದಲ್ಲಿ ಕರ್ಮವು ಕ್ರಿಯೆಯ ಮೇಲೆ ಬಂದದು ಕಾಣುತ್ತದಲ್ಲವೇ? ದಮಯಂತಿಯ ತಂದೆ ವಿದರ್ಭದ ಭೀಮರಾಜನೆನುತ್ತಾರೆ; ಭೀಷ್ಮಕನಂತಲೂ ಹೇಳುತ್ತಾರೆ.

ಅಳಿಯನನು ಕಾಣದೆ ವಿದರ್ಭನು,

ತೊಯಿಲಿಚಿದನನುಚರರ ನಾನಾ

ಹಯವದಲಿ, ಹಳ್ಳಿಯಲಿ, ನಗರಂಗಳಲಿ ನಗ-ಕುಲದಾ |

ಬಬ್ಬಿಗಳಲಿ. ಬಬ್ಬಿಕವರು ಕಾಣದೆ,

ಹೊಯಿಲ ಸಾರ್ದರು. ಭೀಷ್ಮಕನು ಮಗ

ಳುಯಿವ ಕಾಣದೆ ಕಂಡನೊಂದನುಮಾನ-ಸಾಧನವಾ. || 65 ||

ಟೀ. ವಿದರ್ಭನು = ಭೀಮರಾಜನು. ಬಂದು ಅನುಮಾನ-ಸಾಧನವ ಕಂಡನು. ಬಬ್ಬಿಕ ಅವರು ಎಂದಲ್ಲಿ ಅವರು ಎಂಬ ರೂಪ ಭಂಡಸ್ಸಿಗೆ ಬೇಕಾದ್ದರಿಂದ ಕವಿ ತಾನು ಹೊಸಗನ್ನಡದವನೆಂತ ತಿರಿಗಿ ತೋರುತ್ತದೆ; ಅವರ್ ಎಂತ ಹಬ್ಬಿರೂಪ, ಸೂ. 97. ಸಾರ್ದರ್ ಎಂತಲೂ ಸಾರ್ದರು ಎಂತಲೂ ಭಂಡಸ್ಸಿಗೆ ಸರಿ.

ಸೃಜಿಸಿದನು ಸುದ್ದಿಯನು ನೃಪ ಭೂ

ಭುಜರ ನಗರಂಗಳಲಿ, ನಿಪಧನ

ನಿಜದ ವಸಿತೆಗೆ ಪುನಃಸೋಯಂವರವೆಂದು, ಚರರಿಂದಾ. |

ನಿಜವಯಿಯದಯಿಯಾಶೆಯಲಿ ಭೂ

ಭುಜರು ಬರುತಿರ್ದರು, ಕೂ ಕೇಳೆ

ಅಜ-ಕುಮಾರ-ಕುಮಾರ, ಬಬ್ಬಿಕಾ ಕುಂಡಿನೀಪುರಕೇ. || 66 ||

ಪ. ನೀವು ಅಪಾಯದ ಅಪಾಯಗಳೆಲ್ಲ. ಅ. ಸೃಪ (ಸೃಪಂ) ಭೂಭುಜರ ನಗರಗಳಲ್ಲಿ, ನಿರಾಧನ ಎಂದು, ಸುದ್ದಿಯನು (ಸುದ್ದಿಯಂ ಎಂತ ಭಂದೋಡೋಜ) ಚರರಿಂದ ಸೃಜಿಸಿದನು. ಬಹುಕ ಭೂಭುಜರು (ಈ ರಾಜ್ಯ ಭಂದಸ್ಥಿಗೆ ಬೇಕು) ಬಿಜ ಆ ಕುಂ ನಿನೋದರಕೆ (ಇದು ವಿವರ್ಧನ ರಾಜಧಾನಿ) ಬರುತ ಇದ್ದರು. ಅಜಿ ಅಂದರೆ ರಘುವಿನ ಕುಮಾರನೂ ದಶರಥನ ಪಿತನೂ; ದಶರಥನ ಕುಮಾರನು ರಾಮನು.

ಸೋಕಿತೇ ಕಡುನಿಂದೈ ಪುಣ್ಯ
ಶ್ಲೋಕರಿಗೆ? ನಳ-ಭೂಪನೀ ನರ-
ಲೋಕದೊಳಗುತ್ತಮನೆಲಾ, ತತ್-ಪತ್ನಿ ಕೀರ್ತ್ಯರಗೂ |
ನಾಕು ಮಡಿ ಮಿಗಿಲೆಂಬ ನಾಣ್ನಡಿ
ಕಾಕ ಬಳಸಿತೆ? ಎಂದು, ನಿಮ್ಮ
ಕ್ವಾ ಕು-ಕುಲದವನಿಪನು ಸುಯ್ದನು, ಚಿಂತೆಯೊಳ್ ಮುಯಿಗೀ. || 67 ||

ಟೀ. ಇಕ್ಷ್ವಾಕು-ಕುಲದ ಅವನಿಪನು ಅಂದರೆ ಋತುಪರ್ಣನು; ಅವನು ರಾಮನ ವಂಶದವನಂತೆ. ಪುಣ್ಯಶ್ಲೋಕರಿಗೆ ಕಡುನಿಂದೈ ಸೋಕಿತೇ? ಅಂದರೆ ಅವರು ನಳನನ್ನೂ ಅವನ ಪತ್ನಿಯನ್ನೂ ಹೊಗಳಿದ್ದು ಸುಳ್ಳಾಯಿತೇ? ಬಳಸಿತೆಯೆಂದು ಎಂತ ಸಂಧಿ ಮಾಡ ಬಾರದು, ನೂ. 56. ತತ್-ಪತ್ನಿ = ಅವನ ಪತ್ನಿ.

ಅಪಿದನಿದನಾಂ ನೋಡ ಬೇಕೆಂ
ದರಸನುತ್ತಮ-ವಾಜಿ ಹೂಡಲಿ
ವರ-ವರೂಢಕ್ಕೆನಲು, ತಂದನು ಸೂತನುರು-ಹಯವಾ. |
ಅರಸ, ಕೇಳಿ ಅಯ್ಯ! ನಳ-ಮಹೀಪತಿ
ತುರಗವಿದು ನಾಳಿನಲಿ ಕುಂಡಿನಿ
ಪುರಿಗೆ ಪರಿಗತವಾಗದೆನೆ, ಋತುಪರ್ಣನಿಂತೆಂದಾ— || 68 ||

ಪ. ಅಪಿದಂ ಇದಂ ಅಂ. ಟೀ. (ಋತುಪರ್ಣನೆಂಬ) ಅರಸಂ, ಅಪಿದಂ ಇದಂ (ಅಂದರೆ ಪುನಃಸ್ವಯಂವರ ಆಗುವದೆಂತ ಸುದ್ದಿಯ ಮೇಲೆ ತಿಳಿದ ಇದನ್ನು) ಅಂ (ನಾನು) ನೋಡ ಬೇಕೆಂದು, ಉತ್ತಮ.

ನಳನು ಬಲ್ಲ ವನಶ್ವ-ಹೃದಯವ
 ನಿಲೆಯೊಳೆಂದು, ಸಮಸ್ತರಾ ನೃಪ-
 ತಿಳಕನನು ಕೊಂಡಾಡುವರು; ನೀನ್ ಅಶ್ವ-ಲಕ್ಷಣದಾ |
 ಹೊಲಬ ಬಲ್ಲ ಯ್? ಬಲ್ಲೆನೆನೆ, ಕ
 ಣ್ಣಗಳಿಗೆ ಸೊಗಸುಪಕರಿಸುವಶ್ವಾ
 ವಳಿಯ ತಂದನು; ಹೂಡಿದನು ಹೊಂದೇರಿನಲಿ ಹಯವಾ. || 69 ||

ಪ. ಬಲ್ಲವಂ ಅಶ್ವ-ಹೃದಯವಂ ಇಳಿಯೊಳ್ ಎಂದು, ಸಮಸ್ತರ್ ಆ. ಸೊಗಸು ಉ
 ಪಕರಿಸುವ ಅಶ್ವ-ಆವಳಿಯ. ಟೀ. ಬಲ್ಲಯ್ ಎಂಬಲ್ಲಿ ಋತುಪರ್ಣನೆಂದದು ತೀರಿತು;
 ಬಹುಕ ನಳನು ಕರ್ತೃ.

ಏಱಿದನು ನೃಪನಾ ರಥವನು
 ಬೈಲಿ ನಳನಬ್ಬರಿಸೆ, ಕಣ್ಣೆವೆ
 ಜಾಱಿ ಜಾಱಿದವಶ್ವ-ಚಯ ಪವಮಾನ-ವೇಗದಲೀ. |
 ತೂಱಿ ಬಿದ್ದುದು ಮಕುಟ, ತಡೆ, ಹಯ
 ವೇಱಿದಂತಿರೆ ಪಥವನೆನೆ; ನಳ
 ನೂಱಿ ಯೋಜನ ಮುಂಚಿತನಲಬ್ಬರಿಸಿದನು ಹಯವಾ. || 70 ||

ಆ. ನೃಪಂ ಆ ರಥವಂ ಏಱಿದನು; ಉಚ್ಚೇಷಿ. (ಋತುಪರ್ಣನು) ತಡೆ! (ಯಾಕಂ
 ದರೆ) ಹಯಂ ಪಥವಂ ಏಱಿದಂತೆ ಇರೆ ಮಕುಟ ತೂಱಿ ಬಿದ್ದುದು ಎನೆ. ಟೀ. ಕಣ್ಣ ಎನೆ
 ಜಾಱಿ (ಜಾಱುವಂತೆ) ಅಶ್ವ-ಚಯ (-ಚಯಂ) ಜಾಱಿದವು (ಸೂ. 137). ನಳನು, (ರಥವು ಮ
 ಕುಟ ಬಿದ್ದಲ್ಲಿಂದ) ಮುಂಚಿತು ಎನಲ್ (ಮತ್ತೂ) ಅಬ್ಬರಿಸಿದನು.

ಇವನು ತಾ ನಳನಲ್ಲೆಲೀ? ಎಂ
 ದವನಿಪತಿಯನುಮಾನ-ಮುಖದಿಂ
 ದಿನನಲಿಯಲು ಬೇಕೆನುತ, ಧುಮ್ಮಿಕ್ಕಿದನು ಧರೆಗೇ. |
 ಹವಣನದನಲಿದೀತ, ಕಡಿಯಾ

ಣವನು ಸೆಳೆದಿಳೆಗಿಲಿದುದೇನು, ಐ?

ಆವನಿಗವತರಿಸಿದ ಕಥಾಂತರವೇನು? ಹೇಳಿ! ಎಂದಾ. || 71 ||

ಪ. ಎಂದು ಅವನಿವತಿ ಅನುಮಾನ-ಮುಂದಿಂದ, ಅವನಂ ಅಪ್ಪಿಯು ಬಿಳು ಎನು ತ, ಧರ್ಮಿಗೆ ಧರ್ಮಿಗಿದ್ದನು. (ಬಿಳುಕ) ಈತ (ಈತಂ ಅಂದರೆ ನಳಂ ಮುತುನೂನ) ಕವಣಂ ಅದಂ ಅಪ್ಪಿದು, ಕಡಿಯಾಣವನು ಸೆಳೆದು, (ಅವನಿಗೆ ನೀನು) ಇಳಿಗೆ ಎಂದ (ಎಂದಂ). ಎಲ್ಲೆ ಎಂಬುದು ಮೇಲೆಯೂ ಐ ಎಂಬುದು ಮೇಲೆಯೂ ಯಕಾರ ಕುಬ್ಜ ತಕ್ಕ ದಲ್ಲ, ಸೂ. 56.

ನಲನು ನೀನು, ಅಹುದೆನಲು, ಕಣ್ಣಳ

ಜಲದ ರ್ಪಾಡಿಯಲಪ್ಪಿ, ತುರಗಾ

ವಲಿಯು ಹೃದಯವನಪ್ಪಿದನಾತನಿನಕ್ಕ-ಹೃದಯವನೂ |

ನಲ ತದೀಯ-ನೃಪಾಲನಿಂದಲಿ

ದೊಲವು ಮಿಗೆ, ರಥವೇಲಿ, ಭೂಮಿಪ-

ತಿಲಕರಿಬ್ಬರು ಸಾರಿದರು ಭೀಷ್ಮಕನ ಪಟ್ಟಣವಾ.

|| 72 ||

ಪ. ರ್ಪಾಡಿಯಲಿ ಅಪ್ಪಿ, ತುರಗ-ಅವಲಿಯ ಹೃದಯವಂ ಅಪ್ಪಿದಂ ಆತನಿಂ. ಅಕ್ಷ-ಹೃದಯವನು (ಹೃದಯವಂ; ಅದರೆ ಈ ರೂಪ ಛಂದಸ್ಸಿಗೆ ಆಗದು) ನಲ (ನಲಂ) ತದೀಯ-ನೃಪಾಲನಿಂದೆ ಅಪ್ಪಿದು, (ಬಿಳುಕ) ಬಲವು. ಟೀ. ನಲನು (ನಳಂ ಎಂಬುದು ಪ್ರಾಸಿಗೂ, ಸೂ. 5; 16; ಛಂದಸ್ಸಿಗೂ ವಿರುದ್ಧ) ಎಂಬನನು ಹಿಡಿದು ಆತನಿಂ ಎಂಬುದು ವರೆಗೆ ಮುತುಪರ್ಣನೇ ಕರ್ತೃ. ಆ ಮೇಲೆ ಅಪ್ಪಿದು ಎಂಬುದು ವರೆಗೆ ನಲ (ನಲಂ) ಕರ್ತೃ. ಛಂದಸ್ಸಿಗೋಸ್ಕರ ಬಂದ ಎನಲು=ಎನಲ್.

ಬಂದ ನೃಪರೋಳಗೀತನೇ ನಳ

ನೆಂದಲಿದು, ಭೀಷ್ಮಕನು ತನ್ನಯ

ನೆಂದನೆಯನೊಲಿದಿತ್ತನಯ ಬಹಿರಾ ಮಹೀಪತಿಗೇ. |

ಬಂದ ಭೂಪರು ಹರಿದರೀತನ

ತಂದು ನಿಲಿಸಿದನಖಿಳ-ಸಂಪದ

ದಿಂದ ನೈಷಧ-ನಗರಿಯಲಿ. ನರನಾಥ, ಕೇಳು! ಎಂದಾ. || 73 ||

ಟೀ. ತನ್ನಯ=ತನ್ನಯೆ, ಸೂ. 53. ಬಲಿದು=ಬಲ್ದು. ಹರಿದರ್. (ಭೀಷ್ಮಕಂ) ಈ ತನ (ಈತನಂ) ಅಖಿಳ-ಸಂಪದದಿಂದ ಸೈಷ್ಠ-ನಗರಿಯಲಿ ನಿಲಿಸಿದಂ.

ಜನಪನಾ ದಾಯಿಗನ ಮಲಿಜೂ

ಜಿನಲಿ ಗೆಲ್ಲನು ಧರೆಯನಾಳ್ವನು,

ಜನಪರಲಿ ಮಿಗಿಲೆನಿಸಿ, ರಾಜ್ಯವ, ಕೀಳು, ಪೂರ್ವದಲೀ. || 74 ||

ಅ. ಧರೆಯಂ ಗೆಲ್ಲನು; ಜನಪರಲಿ ಮಿಗಿಲೆನಿಸಿ, ರಾಜ್ಯವ ಆಳ್ವನು ಪೂರ್ವದಲಿ, ಕೇಳೆ. ಟೀ. ಧರೆಯಂ ಗೆಲ್ಲನು ಎಂಬದಕ್ಕೆ 62ನೆಯ ಶ್ಲೋಕದ ಲಕ್ಷ್ಮೀಯ ನೋತು ಎಂಬದನ್ನು ಸರಿ ನೋಡು.

— ೦೦೦ —

16. BHIMA OF THE WOLF-BELLY AND THE GLUTTONOUS GIANT BAKA

ವೈಕೋದರನಾದ ಭೀಮನೂ ತಿನಾಳಿಯಾದ ಬಕನೂ

ಭಾಮಿನಿಪಟ್ಟದಿ

ಪರಿಪರಿಯ ಬಹು-ಭಕ್ಷ್ಯ-ಪಾಕದ,

ಪರಿಮಳದ ಶಾಕಾದಿಗಳ ಬ

ಗ್ಗರಣೆಗಳ ಸಾರಭಕ್ತಿ ತಿಳಿದುದು ಸಿದ್ಧಿ ಪವನಜನಾ. |

ತರಣಿ ಸುಖಿದನು ಪೂರ್ವ-ಶೈಲದ

ಶಿರದ ಬಹಿಯಲಿ. ಭೀಮ ಕುಂತಿಯ

ಕರೆದು, ಕಳುಹಿದನಾ ವೀರನ ಗೃಹಕ್ಕೆ ವಹಿಲದಲೀ. || 75 ||

[ಕುಂತಿಯೂ ಭೀಮ (ವೈಕೋದರ) ಮೊದಲಾದ ಅವಳ ಮಕ್ಕಳೂ ದುರ್ಯೋಧನನ ಹಗೆಗೆ ತಪ್ಪಿಸಿ ಕೊಳ್ಳುವದಕ್ಕೋಸ್ಕರ ಹಿಡೆ, ತಿರುಕರ ತಲೆ ಕಾಣೆ ಕೊಂಡು, ಎಕಚಕ್ಕೆ ಎಂಬ ಪಟ್ಟದಲ್ಲಿರು ವಾಗ ಅದಕು ಬಹುಮುಳ್ಳಿ ಬಕ ಎಂಬ ರಾಕ್ಷಸನಿದ್ದು, ಆ ಪಟ್ಟದವರು ತನಗೆ ದಿನಾಲು ತೆವತೆವಿನ ಬಹಳ ಅನ್ನವನ್ನು ಬಿಟ್ಟುಕೊಂಡ ಕಳುಹಿಸಿ ಕೊಡ ಬೇಕೆಂತ ಬಲಾತ್ಕಾರ ಮಾಡಿ, ಅನ್ನವನ್ನುಂಡ ಮೇಲೆ ತೆಕ್ಕೊಂದು ಬಂದವನನ್ನು ಸಹ ತಿಂದು ಬಿಡುತ್ತಿರಲು, ಬಮ್ಮ ಅನ್ನವನ್ನು ತೆಕ್ಕೊಂದು ಹೋಗುವದಕ್ಕೆ (ಮಗನ ಹೆಸರಿನಲ್ಲಿ) ಬಬ್ಬ ಬಡ ಬ್ರಾಹ್ಮಣನ ಸರ್ತಿ ಬಂತು. ಇವನಿಗೆ ಬಹು

ದ್ವುಬಿವರಲಾಗಿ ಭೀಮನು, ಅನ್ಯವಾನ್ಯ ನಾನು ತೆಕ್ಕೊಂದು ಹೋಗುತ್ತೇನೆಂತ, ಪ್ರಾಣಿಪ್ರಾಣಿಗಳಲ್ಲಿ
ತನ್ನ ಕಾಯಿಯನ್ನು ಆ ಬ್ರಾಹ್ಮಣನೊಡನೆಗೆ ಕಳುಹಿದನು; ಅಂದಾದರು ಈ ಕಡೆಗೆ ಕೊಳ್ಳಿಸಿ
ಗಳಲ್ಲಿ ಹೇಳಿ ಅದ್ವಿ. ಅ. ಪವನಜನ ನಿಶ್ಚಿತಿಯಾದು. ಆ ವಿಷಯ ಗ್ರಹಕ್ಕೆ ಮೊದಲ
ಕಳುಹಿದಂ. ಟೀ. ಶಾಕಾದಗಳ ಬಗ್ಗರಗಳ ನಡುವೆ ಸಂಧ್ಯೋಪ್ಪರ ಬಿಡು ಕಾಕುವದು
ಸಹಜವಲ್ಲದ ಕಾರಣ ಹಾಕಲಿಲ್ಲ; ಶಾಕಾದಗಳೊಡನೆ ರಣಗಳೆಂದರೆ ಚಿಲೋದು. ತರಣ ಬಿಟ್ಟು ಪುರು
ಷನೆಂತ ಭಾವಿಸುವದು ಕಾವ್ಯದಲ್ಲಿ ರೂಢಿ.

ಏನಿ? ಬಂದಿರಿ, ತಾಯೆ? ಚಾಪಳ

ವೇನೆನಲು; ತೆಗೆ! ಹೂಡು ಬಂಡಿಯ

ನೇನು ಜಂಜಡ ಬೇಡ! ಭಕ್ತ್ಯವ ಹಿಡಿಸು ಕುನಿಕಿಲಲೀ! |

ಭಾನುವುದಿಸಿದನೆನಲು; ಘನ-ಸುಂ

ಮಾನದಲಿ ಸಾಧನ-ಸಮಗ್ರವ

ಸೂನು-ಸಹಿತಡಕಿದನು, ಭಾರಿಯ ಬಂಡಿ ಜವ ಜಡಿಯೇ. || 76 ||

ಟೀ. ಏನಿ = ಏನಿರಿ; ಹೊಸಗನ್ನಡದ ಈ ರೂಪ ಮಾನಾಭಿಪ್ರಾಯವು. ಚಾಪಳವೇ
ನ್? (ಅಂದರೆ ಹೊತ್ತಿ ಬಂದಿರಿ; ನಿಮ್ಮ ಮತ್ತು ಭೀಮನ ಕಡೆಯಲ್ಲಿ ಚಾಪಳವಾಯಿತೋ?
ಏನು? ಎಂತ ಆ ಏನು) ಎನಲು (ಎನೆ); (ಕುಂತಿ) ತೆಗೆ! ಏನು = ಏನು, ಎನೂ. ಸೂನು-
ಸಹಿತ = ಸೂನು ಸಹಿತನಾಗಿ. ಜವ = ಜವವಾಗಿ. ಜಡಿಯೆ = ಜಡಿಯುವಂತೆ.

ನಳನಳಪ ಬಹು-ವಿಧದ ಭಕ್ತ್ಯಾ

ವಳಯ ಹೆಡೆಗೆಗಳೋರಣಿಸಿ ಮಂ

ಡಳಿಸಿ ಹೂಡಿದ ಹಾಲುತುಪ್ಪದ ಹಲವು ಹರವಿಗಳಾ, |

ಬಳಸಿ ಮುಚ್ಚಿದ ವಿವಿಧ-ಶಾಕಾ

ವಳಯ, ಬೋನದ ಬಿಗಿದ ಕುನಿಕಿಲ,

ಕಳವೆಯಕ್ಕಿಯ ಕೂಟ ರಾಸಿಯ ಬಂಡಿ ಜೋಡಿಸಿತೂ. || 77 ||

ಟೀ. ಹೆಡೆಗೆಗಳ, ಬಿರಣಿಸಿ. ಹೆಡೆಗೆಗಳ ಎಂದೂ ಹರವಿಗಳ ಎಂದೂ ಕಾಕಾವಳಿಯ
ಎಂದೂ ರಾಸಿಯ ಎಂದೂ ಎಂಬ ಪದ್ಯಗಳು ಬಂದಿ ಎಂಬದಕ್ಕೆ ಸಂಬಂಧಿಸುತ್ತವೆ.

ಮರಳ ಬಂದಳು ಕುಂತಿ. ಭೀಮನ
 ಕರೆದಳೆಲ್ಲಾ, ಅಯ್ಯ, ಪಾರಣೆಗೆ! ಕಾ
 ತರಿಸದಿರು! ಬಳನೊಡನೆ ಸದೆವುದು, ಸತ್ವದನುವಹಿದೂ! |
 ಬಲವ ಬಲಿದೇ ಬೀಯ ಮಾಡದಿ
 ರುರವಣೆಯನಪಿದಾನುವದು! ಸಂ
 ಹರಿಸು ದೈತ್ಯನನೆಂದು, ತಾಯ್ ಹರಸಿದಳು ನಂದನನಾ. || 78 ||

ಟೀ. ಕರೆದಳೆ. ಎಜ್ಜ. (ನೀನು ನಿನ್ನ) ಸತ್ವದ ಅನುವ ಅಪಿದು, ಬಳನೊಡನೆ (ಇದ್ದು
 ಅವನಂ) ಸದೆವುದು (ಅಥವಾ ಬಳನ=ಬಳನಂ, ಅಂದರೆ ಬಲವ ಬಳನಂ ಸದೆವುದು). ಬಲಿ
 ದೇ ಬೀಯ ಬಲವ ಮಾಡದಿರು! ಉರವಣೆಯಂ ಅಪಿದು ಅನುವದು! ಸದೆವುದು ಎಂದೂ ಅ
 ನುವದೆಂದೂ ವಿಧಿರೂಪಂಗಳು.

ಹರುಷ ಮಿಗೆ, ಹರಿತಂದು, ಬಂಡಿಯ
 ಶಿರದ ಹಲಿಗೆಯನಡರಿದನು; ಬಲು
 ಹುರಿಯ ಹಗ್ಗವ ಹಿಡಿದು, ಜಡಿದನು ಹೂಡಿದೆತ್ತುಗಳಾ. || 79 ||

ಪೌರಜನವೆಯ್ತರಲು, ಬಂಡಿಯ
 ನೂರ ಹೊಪ್ಪವಂಡಿಸಿದನೆಲ್ಲರು
 ದೂರದಲ್ಲರಿ! ಸಾಯುವನೆ ತಾ? ಸಾಕು ದೈತ್ಯನಲೀ! |
 ಸಾರಿ ನೀವೆಂದೆನುತ, ಹೂಡಿದ
 ಹೋರಿಗಳ ಹೊಯ್ದಬ್ಬರಿಸಿ, ರಣ
 ಧೀರ-ಮಾರುತಿ ಮಿಕ್ಕು, ಹರಿಸಿದನಸುರನಿದ್ದೆಡೆಗೆ. || 80 ||

ಪ. ಹೊಪ್ಪವಂಡಿಸಿದನು. ಎಲ್ಲರು. ಸಾರಿ ನೀವು! ಹೊಯ್ದು, ಅಬ್ಬರಿಸು. ಟೀ. ಇರಿ=
 ಇರಿಂ. ಸಾಯುವನೆ ತಾ=(ಭೀಮನಾದ) ತಾನು ಸಾಯುವವನೇ? (ತಾನು ಸಾಯುವವನಲ್ಲ!)

ಎಡೆಯಲೇ ಭಕ್ತ್ಯಾದಿಗಳ ಬಲಿ
 ಹೆಡೆಗೆಯ್ದುದವು; ಕೂಪಿಗಳರ್ಥವ

ಹೊಡೆದು ಸುರಿದನು ಹಾಲುತುಪ್ಪದ ಹರವಿಯೋಡೆಯಲಿ; |

ಕುಡಿದು ಪಕ್ಕಲೆನೀರನೊಯ್ಯನೆ

ನಡಿಸಿ ತಂದನು. ಕಂಡು ದನುಜನ,

ನುಡಿದನೆಲವೋ, ಕುನ್ನಿ! ಕೂಪಿದೆ ತಿನ್ನು! ಬಾರೆನುತಾ. || 81 ||

(ಫೀಮಳೆಂಬ ವೃಕ್ಷೋದಕನು, ಅಂದರೆ ಮಂಗಳವ ತೋಳದ ಹೊಟ್ಟೆಯವನು. ತನ್ನ ಪಾಕ ಹೆಯಂತ, ತಾ ತೆಕ್ಕೊಂದು ಹೊಂಗೆಯ ಅಪಾರದಲ್ಲ ಪಿಡ್ಡ ಪಾಕವು ಹಾರಿಯಲ್ಲಿ ಮಂಗೆ ಬಿಟ್ಟ ನು). ಪ. ಪಕ್ಕಲೆನೀರನು ಕುಡಿದು, ನಿಯ್ಯನೆ (ಬಂದಿಯನ್ನು). ಬಾರೆ ಎಂಬುದಕ್ಕೆ ಬಂದಿ ಯ ಸೂತ್ರದ ಪ್ರಯೋಗದ ಅಂತ ನೋಡು.

ಕಂಡು ಖಳ, ಬೆಲಿಗಾದನಿವನು

ದ್ವಂಷತನವಚ್ಚ ರಿಯೆಲಾ! . . .

. |

ಬಂಡಿ ತುಂಬಿದ ಕೂಪಿನಿವನಿಂ

ದುಂಡು, ಬದುಕಲಿಯೂರ ಪಾರ್ವರ

ಹಿಂಡುವೆನುವಿವಸಹಿತೆನುತ, ಹಲು ಮೊಹಿದನಮರಾರೀ. || 82 ||

ಪ. ಬೆಲಿಗಾದನು. ಇವನ ಉದ್ವಂಷತನ ಅಚ್ಚರಿ (ಅಚ್ಚರಿಯಾಗಿದೆ), ಎಲಾ! ಕೂಪಿಂ ಇವಂ ಇಂದು ಉಂಡು, ಬದುಕಲಿ! ಉರ ಪಾರ್ವರ ಹಿಂಡುವೆನು, ಇವಸಹಿತ ಎನುತ. ಟೀ. ಹಿಂಡುವೆನುವಿವಸಹಿತ ಎಂಬುದು ಒಳ್ಳೆ ತಪಸ್ಸಿನ ಹೊಸಗನ್ನಡ. ಹಿಂಡುವೆನುವಸಹಿತ ಎಂತ ಹ್ಯಾಗೂ ಇರ ತಕ್ಕದು; ಎಂ ಎಂತಾಗಲಿ ಎನು ಎಂತಾಗಲಿ ಇರುವಲ್ಲಿ ಸಂಘಿಗೆ ವಕೀರ ಹುಟ್ಟುವದು ಚಿಲೋದ್ದಲ್ಲ; ಅದಲ್ಲವೆ ಇವಸಹಿತ (ಅಂದರೆ ಇವನು ಸಹಿತವಾಗಿ) ಎಂಬುದು ಒಂ ದು ತೆಪದ ಅರಿಸಮಾಸ.

ಮತ್ತೆ ಶೇಪಾಂನದಲಿ ತೋರುತ,

ತುತ್ತುಗಳ ತೂಗುತ್ತ, ಮಾರುತಿ

ಮೆತ್ತಿ ಕೊಂಡನು ಬಾಯೊಳವನನು ಬೆರಲಲೇಡಿಸುತಾ. |

ಇತ್ತಲೆನ್ನಯ ಹಸಿವು ಹೆಚ್ಚಿದೆ;

ತುತ್ತು ಹೊಗದೊಳಗಿನ ತೊಡಗಲ

ದೆತ್ತಲಕಟಾ, ವಿಧಿಯೆನುತ, ಮುಷ್ಕದೆದ್ದನಮರಾರೀ. || 83 ||

ಪ. ಕೂಷ್-ಅನ್ನದಲಿ. ಬಾಹೋ, ಅವನನು (ಅವನಂ) ಬೆಡಲಲಿ. ಹೆಚ್ಚಿ ಇದೆ (ಇದೆ ಎಂಬುದು ಹೊಕ್ಕಗನ್ನಡ). ಹೊಗದು ಒಳಗೆ; ಇವನ (ಇವನಂ) ತೊಡಗಲ್ ಅದು ಎತ್ತಲ್? ಅಕಟಾ, ಏ! ಪೀ. ತುತ್ತು (ನನ್ನ ಬಾಹೊಳಗೆ) ಹೊಗದು (ಎಲ್ಲಾ ಅವನದೊಳಗೆ ಹೊಗುತ್ತದೆ). ಎನ್ನಯ=ಎನ್ನಯ. ತೊಡಗಲ್=ತೊಡಗಿದದು. ಮುಷ್ಕದು ಎದ್ದಂ ಅವು ರಾರಿ ಎಂಬುದು ಅನುಮಾನವು; ಮುರಿದು ಎಂತಲೂ ಆಗ ಬಹುದು. ಜನರು ಅವನು ಬಂದು ಮರವನ್ನು ಮುಷ್ಕದು ಎದ್ದು ಭೀಮನ ಮೇಲೆ ಬಿಡನೆಂತ ಹೇಳುತ್ತಾರೆ. ಈ ಈ ಹೇಳಿಕೆಯನ್ನು ಬರುವ ಶ್ಲೋಕ ಮೇಲೆ ಗ್ರಹಿಸ ಬೇಕೆಂತ ನೆನಸಿ ಬರೆದಿದ್ದರೆ ಮರವನ್ನು ಮುಷ್ಕದು ಕೊಂದು ಭೀಮನ ಮೇಲೆ ಎಸಗಿದನೆಂತ ತಿಳುಕೊಳ ಬಹುದು; ಇಂತಾದರೆ ಎರಡು ಕೆಯ್ಯನು ಬಲಿದು ಇತ್ಯಾದಿ ಯಾತಕೆ!

ಎರಡು ಕೆಯ್ಯನು ಬಲಿದು ಮುಷ್ಟಿಯೊ

ಳೊಳಿದನು ಖಳ ಬೆನ್ನನೇನು? ಎಂ

ದೆಯನಿತ್ತಲು ಭೀಮ ಬಲುದುತ್ತುಗಳ ತೋಟೆಯಲೀ, |

ಮರನ ಮುರಿದೊಳಿದರೆ ಪುನರಪಿ

ಮುರಿದು ನೋಡಿದು! ಬಹೆನು; ನಿಲ್ಲೆನು

ತರೆಗೆಲಸ ಪೂರಯಿಸಲೆಂದನು, ನಗುತ, ಕಲಿ-ಭೀಮಾ. || 84 ||

ಪ. ಮುಷ್ಟಿಯೊಳೆ, ಎಳಿದನು ಖಳ ಬೆನ್ನಂ; ಎನ್? ಎಂದು ಅರ್ಥವುಂ. ಇತ್ತಲು. ನಿಲ್ಲು (ನಿಲ್)! ಎನುತ, ಅರೆಗೆಲಸ. ಪೀ. ಖಳ (ಖಳಂ) ಎರಡು ಕೆಯ್ಯನು ಮುಷ್ಟಿಯೊಳೆ ಬಲಿದು, (ಭೀಮನ) ಬೆನ್ನಂ (ಬೆನ್ನಿನಲ್ಲಿ) ಎಳಿದನು. ಬಲುದುತ್ತು=ಬಲಿತು ತುತ್ತು, ಸೂ. 179; 65. ಮರನ ಎಂಬಲ್ಲಿ ಭೀಮನ ಮಾತಿನ ಆರಂಭ. (ನೀನು) ಮರನ (ಮರವೆ, ಮರವೆಂ) ಮುರಿದು (ಅಂದಳೆ ಬಾಗಿಸಿ, ಅದಕ್ಕಿ) ಎಳಿದರೆ. ಭೀಮನು, ತಾನೊಂದು ಮರವ ಸೊ ಮೃದವನೆಂತ, ಹೇಳುತ್ತಾನೆ; ಅದು ಖಳನಿಂದ ಸ್ವಲ್ಪ ಜೊಗ್ಗಿ ಮತ್ತೆ ಕೂಡಲೇ ನೆಟ್ಟಗಾದ ಪಾಗಾಯಿತು. ಇನ್ನೊಂದು ಬಾರಿ ಹಾಗೆ ಮಾಡುವದು ನಿನ್ನಿಂದಾಗದು ಎನ್ನುತ್ತಾನೆ. (ಮುಳುಕುಳಿ ಎಂತಾದವೇನು? ಈ ಶ್ಲೋಕದ ಅರ್ಥ ನಾವು ಸೂಚಿಸಿದಂತೆ ಆಗುತ್ತದೆ). ಬಹೆನು=ಬಹಿಂ, ಬರುವನು. ಅರೆ/ಲಸ=(ಭೀಮನು ತಾನು ಉಣ್ಣುವ ಆ) ಅರೆಗೆಲಸ ಪೂರಯಿಸಲೆ!

ಅರಸ, ಕೇಳೆ, ಅಯ್, ನಿಮ್ಮ ಭೀಮನ

ಪರಿಯನಾ ಪರಿ ಬಂಡಿ ತುಂಬಿದ

ಸರಕನೆಲ್ಲವ ಸಂತವಿಟ್ಟನು ತನ್ನ ಜಠರದಲೀ; |

ವರ-ಸಮಾಧಾನದಲಿ ಕೆಯ್ದೊಳೆ

ದುರವಣಿಪ ತೇಗಿನ ತರಂಗದ

ಪರಬಲಾಂತಕನೆದ್ದು, ನಿಂದನು ಸಿಂಹ-ನಾದದಲೀ.

|| 85 ||

ಪ. ಪರಿಯಂ! ಆ ಪರಿ. ಸರಕಂ ಎಲ್ಲವ. ಕೆಯ್-ಮೊಳೆದು (ಕ್ರಿಯಾಸಮಾಸ). ಟೀ. ಈ ಕಥೆಯನ್ನು ಜೈಮಿನಿ ಜನಮೇಜಯರಾಯಗೆ ಹೇಳಿದ್ದು. ಉರವಣಿಪ = ಉರವಣಿಸುವ, ಸೂ. 232. ನಿಂದನು = ನಿಂದಂ, ಸೂ. 237; 241. ತೇಗಿನ ತರಂಗದ = ಅವನ ತೇಗು ಬಂದು ತರಂಗದಂತೆ ಉಕ್ಕೇಣಿ ಬಂತು.

ಖಾತಿಗೊಳ್ಳದ ಮುನ್ನ ಪವನಜ

ನೋತು ಕೊಟ್ಟನು ತನ್ನ ಹೊಯ್ಗಳ

ನಾತನೀತನು ಮುಳದ ಬಹಿರವನೇನ ಮಾಡುವನೋ? || 86 ||

ಹಿಡಿದರೊಬ್ಬರನೊಬ್ಬರುರದಲಿ

ಹೊಡೆದು, ಹಿಂಗಿದರುಲಿದು; ಹೆಮ್ಮರ

ನುಡಿಯೆ ಹೊಯ್ದಾಡಿದರು; ತಿವಿದರು ತೋಳ ಬಲುಹಿನಲೀ; |

ಕೊಡಹಿದನು ಕಲಿ-ಭೀಮನವನು

ಗ್ಗಡದ ಸತ್ವದಿಯುಂಡ ಕೂಪಿನ

ಕಡುಹ ತೋಪಿಂದೊಲಿ, ತುಡುಕಿದನನಿಲನಂದನನಾ. || 87 ||

ಪ. ಪವನಜಂ ಪಿತು. ಹೊಯ್ಗಳಂ; ಆತಂ ಈತನು (ಈತಂ). ಒಬ್ಬರು ಉರದಲಿ ಕಲಿಭೀಮಂ; ಅವಂ (ಆ ಬಕಂ) ಉಗ್ಗಡದ. ತೋಪು! ಎಂದು ಒಪಲಿ ತುಡುಕಿದಂ ಅನಿಲ ನಂದನನ (-ನಂ). ಟೀ. ಖಾತಿಗೊಳ್ಳದ ಎಂತ ಕ್ರಿಯಾಸಮಾಸದ್ದು. ಪಿತು ಎಂಬದಕ್ಕೆ ಪಿ ಧಾತು, ಸೂ. 241. ನುಡಿಯೆ = ನುಡಿಯುವಂತೆ. ಸತ್ವದಿ ಎಂತ ಸತ್ವದಿಂ; ಕೆಲವರು ಸತ್ವದಲ್ಲಿ ಎಂತು ಟೀಕಿಸುತ್ತಾರೆ. ಬಕಂ ಎನ್ನುತ್ತಾನೆ-(ನೀನು) ಉಗ್ಗಡದ ಇತ್ಯಾದಿ.

ಸಿಕ್ಕಿದನು ಕಲಿ-ಭೀಮನೆನೆ, ಕೆ

ಯ್ಯಿಕ್ಕಿ, ಕೊಟ್ಟನು ಮೆಯ್ಯನಸುರನ

ಹೊಕ್ಕು ತಿವಿದನು ತಿರುಗಿ, ಬದಿಯೆಲು ನುಗ್ಗು ನುಸಿಯಾಗೇ; |

ಬಿಕ್ಕುಳಿಯ ತಾಳಿಗೆಯ ಮೂಗಿನೊ

ಳೊಕ್ಕು ರುಧಿರದ ಧಾರೆ ಬಿಗಿದುಪ್ಪಿ

ಡೊಕ್ಕುರಿಸಲನು ನೀಗಿತಸುರನ ತನುವ ನಿಮಿಷದಲೀ. || 88 ||

ಪ. ಮೆಯ್ಯಂ; ಅಸುರನ (-ನಂ). ಬದಿಯ ಎಲು. ಬಿಗಿದು, ಉಪ್ಪಿ ಡೊಕ್ಕುರಿಸಲ್, ಅ
ನು ನೀಗಿತು. ಟೀ. (ಯಾರಾದರೂ) ಕಲಿ-ಭೀಮಂ ಸಿಕ್ಕಿದನು ಎನೆ (ಎನುವಂತೆ ಅವನು)
ಕೆಯ್ ಇಷ್ಟ. ಮೆಯ್ಯಂ ಕೊಟ್ಟನು. ಲಗ್ = ಲಗುವಂತೆ. ಮೂಗಿನೊಳ್ ಬಿಕ್ಕು ರುಧಿರದ ಧಾರೆ
ಬಿಕ್ಕುಳಿಯ ತಾಳಿಗೆಯ (ತಾಳಿಗೆಯ) ಬಿಗಿದು, ಉಪ್ಪಿ. ಬಿಕ್ಕು ಎಂಬುದಕ್ಕೆ ಉಗುಳಾತು,
ಸೂ. 239.

ಕೊಂದು, ದನುಜನ ಪೆಣನ ಬಂಡಿಯ

ಹಿಂದೆ ಬಂಧಿಸಿ, ಪುರದ ಬಾದೆಗೆ

ತಂದು, ಬಿಟ್ಟನು. ತನತನಗೆ ಜನ-ಜಾಲ ಜೋಡಿಸಲೀ |

ಬಂದು, ಕಂಡುದು ಪೆಣನ. ವಿಪ್ರವಿ

ರಿಂದು ಧನ್ಯರು, ವಿಪ್ರ-ಜಾತಿಗೆ

ಸಂದುದಿನ್ನಗ್ಗಿ ಕೆಳೆಯೆಂದುದು ನೆರೆದ ಪೌರ-ಜನಾ. || 89 ||

ಟೀ. ಬಿಟ್ಟನೆಂಬುದಕ್ಕೆ ಭೀಮನು ಕರ್ತೃ. ಕಂಡುದು ಎಂಬುದಕ್ಕೆ ಜನ-ಜಾಲ (-ಜಾಲಂ)
ಕರ್ತೃ. ಕಂಡುದು, ಸಂದುದು ಎಂಬವಕ್ಕೆ ಸೂ. 240; 237. ಎಂದುದು ಎಂಬುದು ಯಥಾಕ್ರ
ಮಂ, ಸೂ. 221; 225. (ವಿಪ್ರವಿರ್, ಸೂ. 97.)

17. SUN-RISE

ಸೂರ್ಯೋದಯ

ಭಾಮಿನಿಷಟ್ಪದಿ

..... ತೀರಿದುದು ತಮದೊ

ಬ್ಬುಳಿ; ತಮಿಸ್ರಿಯ ತಾರಕೆಯ ಮೆ

ಯ್ವೆಳಗು ಮಸುಳಿದುದುಲು ಸಿಂದುದು ಜಕ್ಕವಕ್ಕಿಗಳಾ; || 90 ||

ರಜನಿಯೆಂಬ ಮದೋತ್ಕಟದ ದಿಗ್-

ಗಜದ ಕುಂಭಸ್ಥಳಕೆ ಮೋಹಿದ

ವಿಜಿತ-ಬಲನಂಕುಶದ ತಲೆಮಾಣಿಕವಿದೆಂಬಂತೇ |

ಗಜಗಲಿಸಿತಿನ-ಬಿಂಬ ಮೂಡಲು;

ಗಜರಿದವು ಬಲಿಕಬಿಳಿ-ವಾದ್ಯ-

ವ್ರಜ; ವಿದೇಹ-ನೃಪಾಲನುಪ್ಪವಡಿಸಿದನೊಲವಿನಲೀ. || 91 ||

ಪ. ಮಸುಳಿದುದು: (ಜಕ್ಕವಕ್ಕಿಗಳ) ಅಬಲ. ವಿಜಿತ-ಬಲನ ಅಂಕುಶದ. ಗಜಗಲಿಸಿ
ತು ಇನ-ಬಿಂಬ (-ಬಿಂಬಂ). ಟೀ. ಜಕ್ಕವಕ್ಕಿಗಳು ಸೂರ್ಯೋದಯಕ್ಕೆ ಮೆಚ್ಚುತ್ತವೆ. ಕವಿ
ಭಾವಿಸುವದೇನಂದರೆ—ರಜನಿಯೆಂಬದು ಒಂದು ದಿಗ್ಗಜ; ಅದನ್ನು ಗೆದ್ದವನ (ವಿಜಿತಬಲನ)
ಅಂಕುಶದ ತಲೆಯಲ್ಲಿ ಒಂದು ಮಾಣಿಕವುಂಟೆಂಬಂತೆ ಇನ-ಬಿಂಬ ಎಸೆಯಿತು. ಮೂಡಲೆ =
ಮೂಡಲಲ್ಲಿ, ಸೂ. 121. ವ್ರಜ = ವ್ರಜಂ. ಗಜರಿದವು, ಸೂ. 137.

18. DECLENSION OF A NEUTER IN THE SINGULAR

ನಪುಂಸಕನಾಮಪದದ ಏಕವಚನವಿಭಕ್ತೀಕರಣ

ಕಂದಂ

ಮರನಿದುರ್ದು. ಮರನಂ ಕಡಿ!

ಮರದಿಂ ಮಾಡಾನೆಯಂ! ಮರಕ್ಕೆಜ್ಜಿ ನೀರಂ! |

ಮರದತ್ತಣಿನೆಲೆಯುದಿದುರ್ದು.

ಮರದದು ಪಣ್. ಮರದೊಳರು! ತಳರ್ತಿರು ಮರನೇ! || 92 ||

ಪ. ತಳರ್ತು ಇರು! (ತಳರ್ ಎಂಬ ಧಾತುವಿನದು). ಉದಿದುರ್ದು ಎಂಬದಕು ರೇಫೆ ಶಿ
ಥಿಲವೈದ್ದು, ಸೂ. 44.

19. BY GOD'S GRACE A POOR MAN CAN BECOME GREAT

ದೇವರೊಲೈಯಿಂ ಬಡವನು ಬಲ್ಲಿದನಾಗುವನು

ಮತ್ತೇಭವಿಕ್ರೇಡಿತಂ

ಉಡು-ರಾಜಂ ಕಳೆಗುಂದಿ, ಪೆರ್ಚದಿವನೇ? ನೈಗೋಧ-ಬೀಜಂ ಕೆಲಂ
ಸಿಡಿದುಂ ಪೆರ್ಮರನಾಗವೇ? ಎಳೆಗಜುಂ ತಾಂ ದೊಡ್ಡಿತತ್ತಾಗದೇ? |
ಮಿಡಿ ಪಣ್ಣಾಗದೆ? ದೇವರೊಲೈಯಿರಲುಂ ಕಾಲಾನುಕಾಲಕ್ಕೆ ತಾಂ
ಬಡವಂ ಬಲ್ಲಿದನಾಗನೇ? ~~ನಕನಿಲಾ, ಕೇಳ್ವೋಳ್ದದೀ ಬುದ್ಧಿಯಾ!~~ || 93 ||

೬೩೪೦ ಶ್ಲೋಕೋಪಮೇಶ್ವರ

ಟೀ. ಇವನೇ=ಇವನೇ, ಇರುವನೇ. ಸಿಡಿದುಂ=ಸಿಡಿದರೂ. ದೊಡ್ಡಿತು ಎತ್ತು. ಇ
ರಲುಂ ಎಂಬದಕು ಉಮುವಿ ವಚನದಾದಿಯಲ್ಲಿ ಇರ ತಕ್ಕದು, ಮತ್ತೆ ದೇವರ ಬಲೈ ಇರಲ್
(ಇರೆ) ಎಂಬಂತೆ.

20. A POET'S PROPER PLACE

ಕವಿಗೆ ತಕ್ಕ ಸ್ಥಾನ

ಮತ್ತೇಭವಿಕ್ರೇಡಿತಂ

ರವಿಯಾಕಾಶಕೆ ಭೂಪಣಂ; ರಜನಿಗಾ ಚಂದ್ರಂ ಮಹಾಭೂಪಣಂ;
ಕುವರರ್ ವಂಶಕೆ ಭೂಪಣಂ; ಸರಸಿಗಂಭೋಜಾತಗಳ್ ಭೂಪಣಂ;
ಹವಿಯಜ್ಜಾಳಿಗೆ ಭೂಪಣಂ; ಸತಿಗೆ ಪಾಲಿವ್ರತ್ಯವೇ ಭೂಪಣಂ;
ಕವಿಯಾಸ್ಥಾನಕೆ ಭೂಪಣಂ. ~~ನಕನಿಲಾ, ಕೇಳ್ವೋಳ್ದದೀ ಬುದ್ಧಿಯಾ!~~

೬೩೪೧ ಶ್ಲೋಕೋಪಮೇಶ್ವರ || 94 ||

ಟೀ. ಅಂಭೋಜಾತಂಗಳೆ ಎಂತ ಶುದ್ಧಂ, ಸೂ. 103. ಕವಿ ಆಸ್ಥಾನಕೆ.

21. A FOREST (THE KHANDAVA FOREST) ON FIRE

ಕಾಡಿಗೆ ಕಿಚ್ಚು ಹತ್ತಿದ್ದು

ಭಾಮಿನಿಪಟ್ಟರಿ

ತನುಗಿಡಿಯ ಧಳ್ಳುಟಿಯ ನಾಲಿಗೆ

ಕೊನೆಗಳಲ್ಲಾಡಿದವು; ಕಡುಲಾ

ಗಿನಲಿ ಲಂಬಿಸಿ ಚುಂಬಿಸಿದುದುರಿ ಲಲಿತ-ನಂದನವಾ.

|| 95 ||

ಹೊದಟಿನಲಿ ಭುಗುಭುಗಿಲು ಭುಗಿಲೆಂ

ದೊದೆದುದುರಿಯಂಬರವನೊಣಗಿದ

ಬಿದಿರ ಮೆಳೆಯಲಿ ಧಗಧಗಿಸಿ, ಛಟಛಟಛಟನೆ ಛಟಿಸೀ. |

ಕದಳ-ಖರ್ಜೂರಾದಿ-ತರು-ಜಾ

ಲಧಲಿ ಸಿಮಿಸಿಮಿ ಸಿಮಿಸಿ, ಮಾರುತ

ನೊದಗೆ, ಗಹನೋದರದೊಳಗೆ ಝಾಡಿಸಿತು ಘನ-ವಹ್ನೀ. || 96 ||

ಪ. ಬದೆದುದು ಉರಿ ಅಂಬರವಂ, ಒಣಗಿದ. ಸಿಮಿಸಿ ಮೊದಲಾದದಕ್ಕೆ ವಹ್ನಿ ಎಂಬದು ಕರ್ತೃ.

ಜಂಬು-ಚೂತ-ಪಲಾಶ-ವಟ-ದಾ

ಳಂಬ-ಬಿಲ್ವ-ತಮಾಲ-ಚಂಪಕ-

ನಿಂಬ-ಬಕುಳ-ಕಪಿತ್ಥ-ಕುಟಜವಶೋಕ-ಪುನ್ನಾಗಾ- |

ತುಂಬುರರಳ-ಲವಂಗ-ಪೂಗ-ಕ

ದಂಬ-ಗುಗ್ಗುಳ-ಸಾಲ-ತಿಲಕೌ

ತುಂಬರಾದಿ-ದ್ರುಮ-ಕುಲವನಾಲಿಂಗಿಸಿತು ವಹ್ನೀ.

|| 97 ||

ಪ. ಕುಟಜವ, ಅಶೋಕ. ತುಂಬುರು-ಅರಳಿ. ಟೀ. ಕುಟಜವ (ಕುಟಜವಂ) ಎಂಬಲ್ಲಿ ಬಂದನೆಯ ಸಮಾಸದ ಕರ್ಮ ಬಂತೆಂತ ನೆನಸ ಬೇಕು; ಎರಡನೆಯದರಿಂದ ಕರ್ಮರೂಪ ಕುಲವಂ ಎಂಬಲ್ಲಿ ಕಾಣಿಸುತ್ತದೆ. ವಹ್ನಿ ಕರ್ತೃವಾಗಿದೆ.

ಧರಣಿಪತಿ, ಕೇಳೆ! ಶರಭ-ಮೃಗಪತಿ-

ಕರಿ-ಕಲಭ-ಶಾರ್ದೂಲ-ಶೂಕರ-

ಕರಡಿ-ಕಾಸರ-ಶಲ-ಮೃಗಾದನ-ಖಡ್ಗ-ಗೋಮಾಯೂ |

ಎರಲೆ-ಮೊಲ-ಸಾರಂಗ-ವಾನರ

ನುರುಕುರಂಗ-ಪ್ರಮುಖ-ಮೃಗ-ಕುಲ

ವುಜುಬಿ ಬಿದ್ದು ದು ಧಳ್ಳುಪ್ಪಿಯ ಬೆಳ್ಳಾರವಲೆಗಳಲೀ. || 98 ||

ಪ. ವಾನರಂ, ಉರು-ಕುರಂಗ...ಕುಲಂ. ಟೀ. ವಾನರಂ ಎಂತಿದ್ದ ಕಾರಣ ಈ ಮೃಗಗಳ ಹೆಸರುಗಳು ಒಂದೇ ಸಮಾಸವಾಗಿವೆಂತ ಹೇಳಲಾಗದು. ಗೋಮಾಯು ಎಂಬಲ್ಲಿ ಯೂ ವಾನರಂ ಎಂಬಲ್ಲಿ ಯೂ ಭೇದ ಇರ ತಕ್ಕದ್ದು. ಪ್ರಮುಖ=ಪ್ರಮುಖವಾದ. ಎಲ್ಲಾ ಮೃಗಗಳಿಗೂ ಉಜುಬಿ ಬಿದ್ದು ಎಂದು ಕ್ರಿಯೆ. ಬಿದ್ದು ದು=ಬಿದ್ದು ದು, ಸೂ. 240.

ಶುಕ-ಮರಾಳ-ಮಯೂರ-ಟೆಟ್ಟೆಭ-

ಪಿಕ-ಚಕೋರ-ಕಪೋತ-ವಾಯಸ-

ಬಕ-ಪದಾಯುಧ-ಚಕ್ರವಾಕ-ಕಳಿಂಗ-ಕಲವಿಂಕಾ- |

ಕುಕಿಲ-ಸಾರಸ-ಕಾಕರಿಪು-ಚಾ

ತಕ-ಭರದ್ವಾಜಾದಿ-ಪಕ್ಷಿ-

ಪ್ರಕರ ಬಿದ್ದು ದು ಬಿಗಿದ ಕೇಸುರಿಕಣ್ಣಿವಲೆಗಳಲೀ. || 99 ||

ಹರಡೆ ಗೀಜಗ ಮರಗೊಡಲೆ ಕಾ

ಬುರುಲೆ ಲಾವುಗೆ ಗೌಜು ಪಾರಿವ

ನಿರಿಲೆ ಸಾಳು ವಚಿಲಿ ಮಿಲಿಗ ಚೆಂಬೋತ ಮಿಂಬುಲಿಗಾ |

ಮರಕುಟಗ ಕಬ್ಬಕ್ಕಿ ಕೊಟ್ಟುಗ

ವರಲೆ ಕೊಂಚೆ ಕಪಿಂಜ ಗಿಂಚಲು

ಗರಿಗ ಮೊದಲಾದವಿಳ-ಖಗ-ಕುಳ ಬಿದ್ದು ದುರಿಯೊಳಗೇ. || 100 ||

ಇಲ್ಲಿಯ ಕೆಲವು ಹೆಸರುಗಳಲ್ಲಿ ಅನುಮಾನವಿದೆ.

ಝಳಕೆ ತಿಳಿಗೊಳದುದಕ ಕಾದು

ಜ್ಞಳಿಸಿದವು; ತನಿಗುದಿದು ಮತ್ಸ್ಯ
ವಳಿಗಳಂಬುಜದೇಸಳು ಸೀದವು; ತುಂಬಿಗಳು ಸಹಿತಾ |

ಹಿಳಿದು, ಸಿಡಿದವು; ಚಾರು-ಚಂದ್ರೋ

ತ್ವಳ-ರಚಿತ-ಸೋಪಾನ-ರತುನಾ

ವಳಿಯ ರಾಶಿಗಳದ್ದಲಾದವು ಬಿದ್ದ ಕಿಡಿಗಳಲೀ.

|| 101 ||

ಪ. ತಿಳಿಗೊಳದ ಉದಕ ಕಾದು ಉಜ್ಜಳಿಸಿದವು; ಮತ್ಸ್ಯ-ಅವಳಿಗಳ್ ತನಿಗುದಿದು, ಅಂ
ಬುಜದ ಎಸಳು ಸೀದವು. ಟೀ. ಉಜ್ಜಳಿಸಿದವು, ಸೀದವು ಎಂಬವಕ್ಕೆ 137ನೆಯ ಸೂತ್ರ ನೋಡು.

ಇಟ್ಟಣಿಸಿ, ಛಿಟಿಛಿಟಿಸಿ, ಶಿಖಿ ಪುಟ

ವಿಟ್ಟುದೊಣಗಿಲುಹೊದಲಿನಲಿ; ಮಿಗೆ

ತೊಟ್ಟ ಕಬ್ಬೊಗೆಯುಗೆಯ ಹೊರಳಯ ಕಿಡಿಯ ಗಡಣದಲೀ |

ಹುಟ್ಟಿದುರಿ ಹೆಮ್ಮರನ ಸುತ್ತಲು

ಕಟ್ಟತಲ್ಲಿಯ ತೊಡಕಿನಲಿ ಭುಗಿ

ಲಿಟ್ಟು, ಕವಿದುದು ತುದಿಗೆ ಬಹು-ಶಾಖೋಪಶಾಖೆಗಳಾ. || 102 ||

ಪ. ಪುಟವಿಟ್ಟುದು ಬಣಗಿಲು. ಹುಟ್ಟಿದ ಉರಿ. ಕಟ್ಟಿತು; ಅಲ್ಲಿಯ. ಬಹು-ಶಾಖೆ-ಉಪ
ಶಾಖೆಗಳ ತುದಿಗೆ.

ಹೊಗೆಯ ಹಬ್ಬುಗೆ ಸೊರ್ಗ-ಲೋಕವ

ನುಗಿದುದುರಿನಾಲಿಗೆಯ ಗರವೊ

ಟ್ಟಿಗೆಯ ತೊಂಬಿಲಿಕೆ ತೆರಳುತಿತು ತೆತ್ತೀಸುಕೋಟೆಗಳಾ. |

ಹಗಲ ತಡಿತಕೆ ಹೊಕ್ಕುದೋ ಕಡೆ

ಮುಗಿಲ? ಕಾಣೆನು ದಿವವನೆತ್ತಣ

ಗಗನಮಣಿ ನಕ್ಷತ್ರ ಚಂದ್ರಮರರಸ, ಕೇಳೆ! ಎಂದಾ.

|| 103 ||

ಪ. ಲೋಕವಂ ಉಗಿದುದು; ಉರಿಸಾಲಿಗೆಯ. ಕಾಣೆನು ದವವಂ; ಎತ್ತಣ ಗಗನಮ
 ಸಿ. ಚಂದ್ರಮರ್? ಅರಸ. ಟೇ. ಕವಿಗಳು ಯಾವಾಗಲೂ ಹೆಚ್ಚಿನ ಮಾತು ಹೇಳುವರು;
 ಯಾಕಂದರೆ ನೋರ್ಗಲೋಕಕ್ಕೆ ಹೋಗಿ ಏಕೆ ಹೋಗುವದುಂಟೆ? ಹೊಕ್ಕುದೋ ಎಂಬದಕ್ಕೆ
 ಹೊಗೆಯಿಂತ ಕರ್ತೃ. ತೆತ್ತೀಸುಕೊಟಿಗಳ ಎಂಬದು ನಮಗೆ ಅನುಮಾನದ್ದು. ಅದು, ಗೆತ್ತು
 (ಗಿಲು ಎಂಬ ಧಾತುವಿನದು) ಈಸು ಕೊಟಿಗಳ (ಕೊಟಿಗಳಂ) ಎಂತ, ಅಂದರೆ ಇಷ್ಟೆಲ್ಲ
 (ಮಹಾ) ಕೊಟಿಗಳನ್ನು ಗೆತ್ತು ಎಂತ, ಆಗುವದೋ? ತೆತ್ತು ಎಂಬದಕ್ಕೆ ತಿಪು ಎಂಬ ಧಾತು.
 ಒಂದು ವೇಳೆ ಬತ್ತೀಸು ಎಂತಿರ ಬಹುದು.

ಛಿಳಿಛಿಳಿಲುಛಿಳಿ-ರವದಿ, ಫುಝಿಫುಝಿ

ಫುಝಿಫುಝಿ-ಧ್ವನಿ-ಮಯದಿ, ಕಪಿಗಳ

ಕಿಳಕಿಳಾಯತ-ರವದಿ, ಮೃಗ-ಸಂಕುಳದ ಕಲಕಲದಿರ, |

ಹಿಳಿದುರಿವ ಹೆಬ್ಬಿದಿರ ಗಂಟಿನ

ತಳತಳತ್ತಾರದಿ ದಿನಾ-ಮಂ

ಡಳದ ಮೂಲೆಗಳೊಡೆದುದದ್ಭುತವಾಯ್ತು ವನ-ದಹನಾ. || 104 ||

ಪ. ಕಿಳಕಿಳ-ಅಯತ-ರವದಿ. ಮೂಲೆಗಳೆ ಒಡೆದುದು; ಅದ್ಭುತ. ಟೇ. ಒಡೆದುದು
 ಎಂಬದಕ್ಕೆ 225ನೆಯ ಸೂತ್ರವನ್ನೂ 227ನೆಯದನ್ನೂ ನೋಡು.

ಆ ಮಹಾ-ವನ-ವಹ್ನಿ ಭೂತ-

ಸ್ತೋಮ-ಸಂಹೃತಿ-ಕರ್ಮ-ಕೌಯೋರ್

ದ್ಧಾಮವವಗಾಹಿಸುತ ಬರುತಿರೆ, ಮುಂದೆ ಚೂಣಿಯಲಿರ |

ಧೂಮವಿಝಿದುದು; ಹುತ್ತಿನಲಿ ನಿ

ಸ್ನೇಮ-ಜನಿತ-ಜ್ವಾಲೆಗಳ ರುಳ

ವಾ ಮಹೋರಗ-ಚಯವ ಚುಂಬಿಸಿತರಸ, ಕೇಳ್! ಎಂದಾ.

|| 105 ||

ಪ. ಕೌರ್ಯ-ಉದ್ಧಾಮವ (-ಸು) ಅವಗಾಹಿಸುತ. ಮಹಾ-ಉರಗ.

ಹೂಸಿ, ಹುತ್ತಿನ ಮಣ್ಣು ರಂಧ್ರಿಸಿ,
 ಕಾಸಿದವು ಫಣಿ-ಕುಲವ; ಮೇಣ್ ಡೊ
 ಳ್ಳಾಸದಲಿ ಡಾವರಿಸಿದವು ಕಿಡಿ ಧೂತ-ಧೂಮದಲೀ; |
 ಆಸುರದ ಕಬ್ಬೊಗೆಯ ಕವಚದ
 ಕೇಸುರಿಗಳೊಳ ಬಿದ್ದುದುರಿ ಹೊಲಿ
 ಸೂಸಿ, ಹಿಡಿದವು ಹಾವುಗಳ, ಬಲು ಹೊದಲಿ ಹೊರಳ

[ಗಲಾ. || 106 ||

ಪ. ಕೇಸುರಿಗಳ್ ಒಳ (ಒಳಗೆ) ಬಿದ್ದುದು; ಉರಿ. ಟೇ. ಕುಲವ ಎಂಬದಕು ವರೆಗೆ
 ಜ್ವಾಲೆಗಳು ಕರ್ತೃ. ಕಿಡಿ ಡಾವರಿಸಿದವು, ಉರಿ ಹಿಡಿದವು ಎಂಬವಕ್ಕೆ ಸೂ. 137. ಬಿದ್ದುದು =
 ಬೀಳ್ಕೊಂಡು, ಸೂ. 227. ಹಾವುಗಳ (-ಳಂ) ಮತ್ತು ಅವುಹೊಕ್ಕಂಡ . . . ಹೊರಳಗಳ (-ಳಂ)
 ಹಿಡಿದವು.

ಹೆಡೆಯ ಮಣಿಗಳ ಕಂಡು, ಸೂಸಿದ
 ಕಿಡಿಗಳಹಹಾ! ಎನಲು, ಶಿರಗಳ
 ಕೊಡಹಿ, ಮುಗಿದರುರಗಿಯರು, ಮುಗಿಗಳಿಗೆ ಮೆಯ ಚಾಚೀ; |
 ಕಡುಹೊಗೆಯ ಕೇಸುರಿಯ ಕಿಡಿಗಳ
 ಗಡಣದಲಿ ಕಾರೆದ್ದು, ಮೆಯ್ಗಳ
 ಕೊಡಹಿ, ಬಿಸುಸುಯ್ಯುತ್ತ ಮುಗಿದವಹಿಗಳುರಿಯೊ

[ಳಗೇ. || 107 ||

ಪ. ಮುಗಿದರ್ ಉರಗಿಯರು. ಮುಗಿದವು ಅಹಿಗಳ್.

22. THREE RIDDLES (LIGHTNING AND THUNDER,
SUN-RAYS, RUNNING WATER)

ಮೂಯಿ ಒಗಟೆ

ಶ್ರೀಷ

ಮರನೊತ್ತಿ ಬೀಯುವದು, ಉರಿ ತಾಗಿ ಬೀಯದದು,
ಪುರಗಳ ನುಂಗಿ ಬೊಗಳುವದು. ಲೋಕದಲಿ,
ನರ, ಇದೇನು? ಎಂಬೆ, ಸರ್ವಜ್ಞ.

|| 108 ||

ಟೀ. ಎಂಬೆ = ಎಂಬೆಂ, ಎನುವೆಂ; ಸರ್ವಜ್ಞನಾದ ನಾನೆಂಬೆಂ.

ಉರಿ ಬಂದು ಬೀಲಿಯನು ಹರಿದು ಹೊಕ್ಕದ ಕಂಡೆ;
ಬಲಿಯದು, ಬೀಗೆಯಲಿಯದದು. ಕವಿ-ಕುಲವೆ
ಅಲಿದಿದಂ ಪೇಯ್ಗಿ, ಸರ್ವಜ್ಞ!

|| 109 ||

ಟೀ. ಹೊಕ್ಕದ = ಹೊಕ್ಕದಂ. ಕಂಡೆ = ಕಂಡೆಂ. ಪೇಯ್ಗಿ = ಪೇಯ್ಗಿಂ.

ಕಾಲಿಲ್ಲದೇ ಹರಿಗು, ತೋಳಿಲ್ಲದೇ ಹೊಯ್ಗು,
ನಾಲಿಗೆಯಿಲ್ಲದುಲಿವದದು. ಕವಿ-ಕುಲದ
ಮೇಲುಗಳೆ, ಪೇಯ್ಗಿ! ಸರ್ವಜ್ಞ!

|| 110 ||

23. BHIMA STARTS FOR A HUNT IN COMPANY
WITH THE PULINDAS

ಪುಳಿಂದರ ಸಂಗಡ ಭೀಮನು ಬೇಟೆಗೆ ಹೊಯಿತದು

ಭಾಮಿನಿಪಟ್ಟದಿ

ಬಂದನೊಬ್ಬನು ಪವನಸುತನ ಪು
ಳಿಂದನಟವೀ-ತಟದ ಖಗ-ಮೃಗ-

ವೃಂದದಿಕ್ಕೆಯ ಹಕ್ಕೆಯಾಡುಂಬೊಲದ ಸೋಹೆಗಳಾ |

ನಿಂದ ನೆಲೆ ನೀರ್ಧಾಣ ಹೆಜ್ಜೆಗ

ಳಂದ ಭೇದಿಸಿ, ಜೇಯ! ಚಿತ್ತವಿ

ಸೆಂದು, ಬಿನ್ನಹ ಮಾಡಿದನು ಕಲಿ-ಭೀಮಸೇನಂಗೆ. || 111 ||

ಟೀ. ಅನವಿತಟದ (ಮತ್ತೆ) ಬಗ-ಮೃಗ-ವೃಂದದ ಇಕ್ಕೆಯ ಹಕ್ಕೆಯ (ಮತ್ತೆ ಬಗ ಮೃಗಗಳ) ಆಡುಂಬೊಲದ ಸೋಹೆಗಳ ನೆಲೆ. ನಿಂದ ನೆಲೆ=ಆ ಪುಳಿಂದ ತಾ ಬಂದು ನಿಂದಾ ನೆಲೆ. ನೆಲೆ ನೀರ್ಧಾಣ ಎಂಬದನ್ನು ಆ ಪುಳಿಂದನು ಹತ್ತಿರ ಬಂದು ನಿಂದ ನೆಲೆ ನೀರ್ಧಾಣವಾ ಗತ್ತಂತ ಟೀಕಿಸ ಬಹುದು; ಅಥವಾ (ಹೇಳಿದ ಲಕ್ಷಣಗಳ) ನೆಲೆಯಾದ ನೀರ್ಧಾಣ ಎಂತ ಟೀ ಕಿಸ ಬಹುದು. ಕಡೆಯ ಟೀಕನ್ನು ತೆಕ್ಕೊಳುವಲ್ಲಿ ನೀರ್ಧಾಣ ದ್ವಿತೀಯೆಯಂತ ಅಪಾಯ ಬೇಕು.

ಇದೆ ಮಹಾ-ಕಾಂತಾರವತಿ-ದೂ

ರದಲಿ; ವೃಕ ಶಾರ್ದೂಲ ಕೇಸರಿ

ಕರಡಿ ಕಳಭ ಕ್ರೋಡ ಖಿಳ ಲಾಲಾಯ ಸಾರಂಗಾ |

ಮದದ ರಹಿಯಲಿ, ಮಾನಿಸರು ಸೊಂ

ಕಿದರೆ, ಸೆಡೆಯವು, ಹೊಲನ ಹೊದಲು

ಕ್ಕಿದವುದೀಹದ ಹಿಂಡಿನಂತಿರೆ. ಜೇಯ! ಚಿತ್ತವಿಸೂ! || 112 ||

ಟೀ. ಕರಡಿ ಎಂಬಲ್ಲಿ ರಕಾರ ಪ್ರಾಸಕ್ತರವಾಗಿರುವದು ಅಬಧ್ಧ. ಮಾನಿಸರು ಸೊಂಕಿದರೆ ವೃಕ ಮುಂತಾದ ಮೃಗಂಗಗಳು (ತಮ್ಮ) ಮದದ ರಹಿಯಲಿ ಸೆಡೆಯವು, ಯಾತಕ ಅಂತಿರೆ ಅಂ ದರೆ ಹೊಲನ ಇತ್ಯಾದಿ. ಹೊಲನ (=ಹೊಲದ) ಹೊದಲು ಇಕ್ಕಿದ (ಅಂದರೆ ಹೇರಳವಾಗಿರುವ) ವದೀಹದ ಹಿಂಡಿನ ಅಂತಿರೆ ಎಂಬಲ್ಲಿ ತಪ್ಪಿರ ಬಹುದು; ಹೊದಲು ಇಕ್ಕಿದ ಅವುತ್ಪಿಹ (ಔ ತುತ್ಪಿಹ) ಎಂಬಂತೆ ಸರಿ ಆಗ ಬಹುದು; ಅಥವಾ ಅವಮೋಹದ ಹಿಂಡಿನ ಎಂತಲೂ ತಕ್ಕದು. ಅವಮೋಹದ ಹಿಂಡು=ಹಾಲು ಕಟಿಯುವ ಆಕಳ ಹಿಂಡು. ಅಂತಿರೆ, ಸೂ. 316.

ಮೇಹುಗಾಡಿನೊಳವಲು ಮೆಯ್ ಮಿಗೆ

ಸೋಹಿದರೆಸುವ್ಯಲೆಯ ಸುಬ್ಬಲಿ

ಯಾಹವದಲೇ ತೋಳ ತೆಕ್ಕೆಯ ತೋಟ ತೇಗುವರೇ |

ತೋಹಿನಲಿ ತೊಡಳಾಗಿ ಗೋರಿಯು
ಗಾಹಿನಲಿ ಗುಹಿಗಡಬಡಿಸೆ ಬಲು
ಸಾಹಸಕ್ಕಂಜುವೆವು; ನೀನೇಲಿ! ಎಂದನಾ ಶಬರಾ. || 113 ||

ಇದಜ್ಞ ಕೆಲವು ಮಾತು ತಿಳಿಯದದಹಿಂದೆ ಟೀಕಿಸೆವು. ತೆಗೆಯುವರೆ ಎಂದಿದ್ದೀತೇ?

ಕಂಡ ಮೃಗ ಮೆಯ್ದೆಗೆಯದಿಕ್ಕೆಯ
ಹಿಂಡುಹೊಬ್ಬಹಿನ ಹುಲಿಯ, ಮೇಕೆಯ,
ಮಿಂಡವಂದಿಯ, ಲಾವಣಿಗಯ ಲುಶಾಯ-ಲಾಲನೆಯಾ, |
ತೊಂಡುಮೊಲನ, ತೊಡಂಕುನವಿಲಿನ,
ಖಂಡೆಯದ ಮೊಳೆ ನೆಡೆದ ಖಡ್ಗದ
ಹಿಂಡುಗಳ ತೋರಿಸುವೆನೇಲಿ! ಎಂದನಿಲಜಗೆ ನುಡಿದಾ. || 114 ||

ಟೀ. ಹುಲಿಯ, ಮೇಕೆಯ ಎಂದು ನೊಡಲಾದ ಪಶ್ಚಿರೂಪಂಗಳು ಹಿಂಡುಗಳ (-ಳಂ) ಎಂಬುದಕ್ಕೆ ಸಂಬಂಧವಲ್ಲ ಅವೆ. ಹಿಂಡುಹೊಬ್ಬಹಿನ ಹುಲಿಯ ಎಂದರೆ ಹಿಂಡಾಗಿ (ರಾಸಿಯಾಗಿ) ಪ್ರಕಾಶಿಸುವ ಹುಲಿಯ. ಮಿಂಡವಂದಿ = ಮಿಂಡ ಪಂದಿ.

ಅಂಗಚಿತ್ತವನಿತ್ತನಾ ಶಬ
ರಂಗಿ; ಬಲೆಗಳ ತೆಗಿಸಿದನು; ಹಸು
ರಂಗಿಯನು ತೊಟ್ಟನು, ಚಡಾಳಿಸಿ ಪದದೊಳೆಕ್ಕಡವಾ. || 115 ||

ಸಿಡಿಲುಗಳ ಗರ್ಜನೆಯ, ಗಗನವ
ತುಡುಕುವಾಗುಳಿಕೆಗಳ ಮೊಬ್ಬಹಿನ,
ಮಿಡುಕುಗಳ ನಾಯ್ ನೂಕಿದವು ಹಾಸದ ವಿಳಾಸದಲೀ. || 116 ||

ಹೆಸರ ನಾಯ್ಗಳು ಹಾಸ ಹೆಪ್ಪಿದು
ಬ್ಬಸದಲೂಳಿದವದರಿ, ಹಿಡಿಮೃಗ
ಮಸಗಿದವು; ಪದವಿಲುಗಳೊಡೆದವು ಹೆದೆಯ ಹೆಪ್ಪಿನಲೀ; |

ನುಸುಳಿದವು ಮೊಲನುರಿಯ, ಹೊಗೆಗಳ

ದೆಸೆವಿಡಿದು; ಕೆದಕಿದವು ಹೊಲದಲಿ

ಹಸು ಬಹರಡಿಗಳೇನನೆಂಬೆನು ಶಕುನ-ಸೂಚನವಾ?

|| 117 ||

ಪ. ಹಸು ಉಬ್ಬಿಸದಲಿ ಉಳಿದವು; ಅದರಿ. ಹೊಲಂ ಉರಿದು. ಬಹರ ಅಡಿಗಳ. ಎನಂ. ಬಹರ=ಬರ್ಪರ, ಬರುವವರ.

ಪೊಗರೊಗುವ ಹೊಂಗಲಿಯ ಬಿಲುಸರ

ಳುಗಳ ಹೊದೆಗಳ ನಡೆದುದಡವಿಯ

ಬೆಗಡುಗೊಳಿಸುತ ಮುಂದೆ ಮುಂದೆ ಪುಳಿಂದ-ಸಂದೋಹಾ.

|| 118 ||

ಬಂಡಿಗಳ ಬೆಳ್ಳಾರವಲೆಗಳ,

ಬಂಡವಲೆಗಳ, ತಡಿಕೆವಲೆಗಳ,

ಗುಂಡುವಲೆಗಳ, ಬೀಸುವಲೆಗಳ, ಕಾಲುಗಣ್ಣಿಗಳಾ, |

ದಂಡಿವಲೆಗಳ, ತೊಡಕುವಲೆಗಳ,

ಹಿಂಡುವಲೆಗಳ, ಮಯಣದಂಟಿನ,

ಮಂಡವಿಗೇಬಲೆಗಳ ಕಿರಾತರು ಕೆದಕಿತಗಲದಲೀ.

|| 119 ||

ಪ. ನೆಡೆದುದು, ಅಡವಿಯ ಬೆಗಡುಗೊಳಿಸುತ, ಮುಂದೆ. ಕೆದಕಿತು ಅಗಲದಲಿ. ಬೀ. ಹೊದೆಗಳ ಎಂಬ ಪಟ್ಟಿ ಪುಳಿಂದ-ಸಂದೋಹ ಎಂಬ ಕರ್ತೃವಿಗೆ ಸಂಬಂಧಿಸುತ್ತದೆ: ಈ ಪ್ರಕಾರವಾ ೧ ಪಟ್ಟಿಯ ಸಂಬಂಧಪದವನ್ನು ವಿಂಗಡಿಸುವದು ಉಚಿತವಲ್ಲ. ನಡೆದುದು ಎಂತ ಕ್ರಿಯೆ. ಸಂದೋಹ ಅಡವಿಯ ಬೆಗಡುಗೊಳಿಸುತ ಮುಂದೆ ಮುಂದೆ ನಡೆದುದು. ಕಿರಾತರು ಕೆದಕಿತು=ಕಿರಾತರು ಕೆದಕುಗುಂ. ಸೂ. 227.

ಎನನೆಂಬೆನು? ಜೀಯ! ಹೊಕ್ಕನು

ಕಾನನವನನಿಲಜನು. ಶಬರ-ವಿ

ತಾನವಿಕ್ಕಿದ ವೇಡೆಗಳ ಬೆಳ್ಳಾರಸುತ್ತಗಳಾ |

ಕಾನನವನಲೆದಿನ-ಶಿಲೋಚ್ಚಯ-

ಸಾನುವಿನ ಗದ್ದರದ ಗಂಡ-

ಸ್ಥಾನ-ದೀರ್ಘ-ದ್ರೋಣಿಗಳಲಲಿಸಿದರು ಮೃಗ-ಕುಲವಾ. || 120 ||

ಪ. ಕಾನನವಂ ಅಲೆದು, ಇನ-ಶಿಲಾ-ಉಚ್ಚಯ-ಸಾನುವಿನ. ದ್ರೋಣಿಗಳಲಿ ಲಲಿಸಿದರು.

24. ON THE SEA-BEACH

ಸಮುದ್ರವರ್ಣನೆ

ವಾರ್ಧಕಪಟ್ಟಿ

ಮಕರ-ಕರ್ಕಟ-ಕಮಠ-ಶಾಲೂರ-ಕಿಂಚುಲಕ-

ನಿಕರದಿಂ, ತಿಮಿ-ತಿಮಿಂಗಿಳ-ಮುಖ್ಯ-ಜಲಚರ-

ಪ್ರಕರದಿಂ, ಮೊಸಳೆ ನೀರಾನೆ ನೀರ್ವಾವು ನೀರುಡುಗಳ ಸಮೂಹ

[ದಿಂದಾ, |

ಅಕಳಂಕ-ರತ್ನಂಗಳೆಲ್ಲಿಯಿಂದೆಯ್ತುಪ್ಪ

ಸಕಲ-ಭಂಗದ ಸುಖಿಯ ಸವ್ಯಳಗಳಿಂದೊಳಗೆ

ತಕಪಕನೆ ಕುದಿವ ಬಡಬಾಗ್ನಿಯ ಕಳಾಪದಿಂದಾ ಕಡಲ್ ಕಣ್ಣೆಸೆದು

ದೂ. || 121 ||

ಪ. ಎಚ್ಚಿಯಿಂದೆ, ಎತ್ತುಪ್ಪ ಸವ್ಯಳಗಳಿಂದೆ, ಬಳಗೆ . . . ಕಳಾಪದಿಂದೆ ಅ.

ಅಡಿಗಡಿಗೆ ನಡೆವ ಪರ್ವತಗುಗಳ ಬೆಡಗುಗಳ,

ಘುಡುಘುಡಿಸುತೆಲ್ಲವು ಮತ್ಸ್ಯಗಳ ಕೇಳಿಗಳ,

ಬಿಡಬಿಡದೆ ನಡೆತಪ್ಪ ವಿಲೇವಿಗಳ, ರೋಚಿಗಳುಗುಚ್ಚು ನವ-ರತ್ನಂ

[ಗಳಾ, |

ಎಕೆಯೆಡೆಯೊಳುಕಿರುದ ರೋಣಿಗಳ ಸೇಣಿಗಳ,
 ಸಿಡಿಸಿಡಿದುರುಳ್ಳ ಜಲ-ಬಿಂದುಗಳ ಪೊಂದುಗಳ,
 ತಡಿತಡಿಗಡವ್ ಜಲದೊತ್ತುಗಳ ಮುತ್ತುಗಳ ಪದಬಿಸಿ ಕಡಲೆಸೆ
 ದುದೂ. || 122 ||

ಟೀ. ಜನರುಗಳ, ಕೇಳಿಗಳ ಎಂದು ಕೊಡಲವ ಪಟ್ಟಿಗಳು ಪದಬಿಸಿ ಎಂಬುದಕ್ಕೆ ಸಂಬಂಧಿಸುತ್ತವೆ. ಸಿಡಿಸಿಡಿದುರುಳ್ಳ ಜಲ-ರತ್ನಗಳನ್ನು ಉಗ್ರವ್ಯಾಪ್ತಿಯಾಗಿತ್ತು, ಅಂಥಾ ನವರತ್ನಗಳ. ಜಲದೊತ್ತುಗಳು ಮುತ್ತುಗಳಂತೆ ಎಸೆದವು, ಅಂಥಾ ಮುತ್ತುಗಳ. ಘುರುಘುಡಿಸುತ್ತ, ಬಿಡಬಿಡದೆ, ಸಿಡಿಸಿಡಿದು ಎಂಬ ರೂಪಗಳ ವಿಷಯವನ್ನೂ ಅಡಿಗಡಿಗೆ, ಎಡೆಯೆಡೆಯೊಳೆ, ತಡಿ ತಡಿಗೇ ಎಂಬವುಗಳನ್ನೂ 195ನೆಯ ಸೂತ್ರದ ಮೇಲೆ ತಿಳಿಯ ಬೇಕು.

25. A PROCESSION IN A DECORATED TOWN

ಒಂದು ಮೆಲಿವಣಿಗೆ

ವಾರ್ಧಕಪಟ್ಟಿ

..... ನೆಗಟ್ಟಿವಲ್ಲಲ್ಲಿ ನಾನಾ-ಪಟ್ಟಿ-ಜಲ್ಲಿ-ಕನ್ನಡಿ-ಕಳಸದಿಂ |
 ನಿಳಯನಿಳಯದ ಮುಂದೆ ಬಲ್ಲುರುಜುಗಳ್; ನಡುವೆ
 ತೊಳೆಪ ಮಣಿ-ಗುಡಿ-ತೋರಣಂಗಳಂ, ಪನ್ನೀರ
 ಚಳೆಯದಿಂದಗರು-ಧೂಪದ ಪೊಗೆಗಳಂ ಬೀದಿಬೀದಿಗಳು ಚಲುವಾ
 [ದವೂ. || 123 ||

ಪಚ್ಚೆಗಳ ಕಂಬಂಗಳಂ, ಪವಳವಲಗೆಗಳ
 ಮುಚ್ಚೆಗಳ್ಳಂ, ನೀಲ-ಮಣಿಯ ಲೋವೆಗಳಂ, ವಿ
 ಯಚ್-ಚರಾಂಗಣಕಾರ್ದ ವಜ್ರ-ವೈಡೂರ್ಯ-ಮಾಣಿಕ್ಯಮೊಳ ನೆಲೆ
 [ನೆಲೆಗಳಂ, |

ಅಚ್ಚ ಮುತ್ತಿನ ಗುಡಿಗಳಂ, ಜಲ್ಲಿ ಪಟ್ಟಿಗಳ

ಕುಚ್ಚುಗಳ ಸಂದಣಿಗಳಿಂ ಕೇರಿಕೇರಿಯೊಳ್

ಪರ್ಚಿದವು ಗೃಹಗೃಹ-ದ್ವಾರಂಗಳೊಳ್ ಮಹಾ-ಮೇರುವೆಗಳೇನ್

[ಎಂಬೆನು? || 124 ||

ಪ. ನೆಗಟ್ಟವು (ಕಲ್ಯಾಣಪನದೊಳ್) ಅಲ್ಲಲ್ಲಿ. ಬಲ್-ಕುರುಜುಗಳ್. ಚಳಿಯದಂಜಿ, ಅ
ಗರು. ಪವಳ-ಪಲಗೆ. ವಿಯಚ್-ಚರ-ಅಂಗಣಕ್ಕೆ ಆರ್ಪ. ಟೇ. ಆದ ಪದಯುಗಳೊಚ್ಚರ
ಣಕ್ಕೆ ಸೂ. 195. ಪಕ್ಷಿಗಳ ಎಂದಾದಿಯಾದಕ್ಕೆ ಮೇರುವೆಗಳ್ ಎಂಬುದು ಕರ್ತೃ, ಪರ್ಚಿದವು
ಎಂಬುದು ಕ್ರಿಯೆ. (ತನುತಮ್ಮ) ವಜ್ರ-ವೈರೂರ್ಯ-ಮಾಣಿಕ್ಯದೊಳ್ (ಉದ್ಭವಾಗಿದ್ದು) ವಿಯ
ಚ್-ಚರಗಳ ಅಂಗಣಕ್ಕೆ (ಅಂಗಣದೊಳ್) ಆರ್ಪ (ಮುಚ್ಚಿದ). ಕವಿ ನೆನಸುವದೇನು-ವಿಯ
ತ್ತಿನಲ್ಲಿ ಪಕ್ಷಿಗಳು ಆಸುವ ವಿಶಾಲವಾದ ಜಿಲ್ಲೆಯು ಅಂಗಣದೊಳಗೆ ಕಲ್ಯಾಣದ ನೆಲೆನೆಲೆಗಳು
ವಿಷಿ ಆರ್ಪಂತಾಯಿತು (ಹೋಗಿ ಕಾಣದಂತಾಯಿತು).

ತವಕದಿಂದೊಯ್ಯುಬೆಂದೆಯ್ತಂದ ಪುಷ್ಪಕದ

ನಿವಜವೋ? ಪೇಜು! ಎನಲ್, ಪುರದೊಳೆಲ್ಲೆಲ್ಲಿಯುಂ

ನವ-ಕುರುಜುಗಳ್-ಮಹಾ ಮೇರುವೆಯೋ?-ಮಹಾದವೇನ್ ಎಂಬೆ

[ನಾನ್ ಅಜ್ಜರಿಯನೂ? || 125 ||

ಪ. ತವಕದಿಂದ ಒಯ್ಯುಲೆ ಎಂದು ಎಯ್ತಂದ.

ವಿರಚಿಸಿದ ಸಾರಣಿಯ ಕಾರಣಿಯ ಧಾರುಣಿಯ,

ಪರಿವಿಡಿಯೊಳೊರಣದ ತೊರಣದ ಪೂರಣದ,

ಸರದ ಪೂಗಂಪುಗಳ ಸೊಂಪುಗಳ ಪೆಂಪುಗಳ, ಸಿರಿಗಂಧ ಪನ್ನೀ

[ರೊಳೂ |

ಬೆರಸಿರ್ಪ ಚಳೆಯದ, ಸುನಿಳಯದ, ಸಕಳವೆಡೆಯೊ

ಳರದೆ ಬರ್ಪಾರತಿಯ ಮೂರುತಿಯರಾರತಿಯ

ತರತರದ ಕೇರಿಗಳ, ಭೂರಿಗಳ ಭೇರಿಗಳ ರಭಸದಿಂ ಪುರಮೆಸೆ

[ದುದೂ. || 126 ||

ಪ. ಪರಿವಿಡಿಯೊಳ್ ಓರಣದ. ಬರ್ಪ ಅರತಿಯ ಮೂರುತಿಯರ, ಅರತಿಯ. ಅ. (ಅಂ
ಧವುಗಳ) ಪುರಂ ರಭಸದಿಂ ಎಸೆದುದು.

ಪಟದ ನಿಸ್ಸಾಳ ಗಿಡಿಬಿಡಿ ಭೇರಿ ಡಾಡೆ ಜೇ
 ಗಟೆ ಕರಡೆ ಕಂಸಾಳ ದೋಳ್ ಮೌರಿ ಟುಮುಕು ತಂ
 ಬಟಮೆಸೆವ ವೀರಣ ಡಮಾನ ಚಂಬಕ ಬುರುಗುಗಳೆ ಹೆಗ್ಗಾಳೆ
 [ಗಜವಾ |

ಪಟು-ಕಡಳೆಯುಂ ಕೊಂಬುಗಳೆ ಪೊಂಗಾಳೆಯು
 ತ್ತಟ-ತಾಳ ಮದ್ದಳೆಗಳೆಂಬ ಬಪು-ವಾದ್ಯದು
 ಬೃಟೆಯಖಿಳ-ದೆಸೆಯೊಳಾವರಿಸಲಾ ಕುವರನ ಸು-ಪ್ರಪ್ಪಕಂ ಪೊಪ್ಪ
 [ಮಟ್ಟುದೂ. || 127 ||

ಟೀ. ಆ ಕುವರನೆಂದರೆ ಕಲ್ಯಾಣದ ಬಿಜ್ಜಳರಾಯನ ಪ್ರಧಾನಿಯಾದ ಬಸವನೆಂಬವನ
 ನಾಗಲಾಂಬಿಕೆಯೆಂಬ ಸಹೋದರಿಯ ಚನ್ನಬಸವನೆಂಬ ಮಗನು; ನಾಗಲಾಂಬಿಕೆಯನ್ನು ಬಿ
 ಜ್ಜಳರಾಯನು ಇಟ್ಟು ಕೊಂಡಿದ್ದನೆಂದು ಜೈನರ ಮಾತು.

ಪೇಲಿಲೇಂ? ಪುರ-ಮುಖ್ಯ-ಸತಿಯರೆಡ ಬಲದೊಳಂ
 ಥಾಳಿಸಲ್ ಧವಳ-ಚಮರಂಗಳಂ, ಬಿಜ್ಜಳ-ನೃ [ದಿಂದಂ |
 ಪಾಳಕಂ ಕಾಲ್ಪಡೆಯೊಳಖಿಳ-ಮಂತ್ರಿ-ಪ್ರಮುಖ-ಪರಿಜನದ ಗಡಣ
 ಓಳ್ಳೆಸಿ ಬಂದಂ. || 128 ||

26. A GOOD POET NEVER DESPAIRS

ಸುಕವಿ ಎಂದೂ ನಿರಾಶೆಯವನಾಗನು

ಮತ್ತೇಭವಿಕ್ರೇದಿತಂ

ಚರಿಪಾರಣ್ಯದ ಪಕ್ಷಿಗೊಂದು ತರು ಗೊಡ್ಡಾಗಲ್, ಫಲಂ ತೀವಿದಾ
 ಮರಗಳ್ ಪುಟ್ಟವೆ? ಪುಷ್ಪಮೊಂದು ಬಬಿಲಲ್, ಭೃಂಗಕ್ಕೆ ಪೂವಿಲ್ಲ
 [ವೇ? |

ನಿರುತಂ ಸತ್ಯವಿಗೌರ್ವ ಗರ್ವ-ವಿಭು ತಾನುಂ ಲೋಭಿಯಾಗಲಾ,

[ನಿಜಂ

ಧರೆಯೊಳ್ ದಾತರು ಪುಟ್ಟರೇ? ನನಸಲಾ, ಕೇಳ್ವೊಪ್ಪದೀ ಬುದ್ಧಿಯಾ!

|| 129 ||

27. THE LION DOES NOT MIND THE BARKING OF THE DOG

ಸಿಂಹಕ್ಕೆ ನಾಯಿಯ ಬೊಗಳಾಟದ ಚಿಂತೆ ಇಲ್ಲ

ಮತ್ತೇಭವಿಕ್ರೇದಿತಂ

ಕುರುಡಂ ಕನ್ನಡಿಯಂ, ಕವೀಂದ್ರರ ಮಹಾ-ದುರ್ಮಾರ್ಗಿಗಳ್, ತ್ಯಾಗಿ

[ಯಂ

ಬಹುಡಂ, ಬಾಲರ ಮುಗ್ಧ-ಬಂಜಿ, ಬಕ ತಾಂ ಪೂರ್ಣೇಂದುವಂ, ಕಾ

[ವ್ಯದ |

ಜ್ವರಿಯಂ ಪಾಮರ, ಪಾಪಿಗಳ್ ಸುಜನರುಂ, ಮಾಣಿಕ್ಯ ಮಂಡಕ್ಕೆ ತಾಂ

ಜಹಿಯಲ್, ಸಿಂಹಕ ಗಾವಸಿಂಗವೆಣೆಯೇ? ಕೇಳ್ವೊಪ್ಪದೀ ಬುದ್ಧಿಯಾ!

|| 130 ||

ಟೀ. ಕುರುಡಂ ಎಂದು ವೇದಲವ ಕರ್ತೃಗಳಿಗೆ ಜಪಿಯಲ್ ಎಂದು ಪ್ರಿಯೆ. ಮಂಡಕ್ಕೆ ಎಂಬದಕ್ಕೆ ಪ್ರತಿಯಾಗಿ ಮಂಟಪಕ್ಕೆ ಎಂತ ಮೂಲಸ್ಥಿತಿಯಲ್ಲಿವೆ; ಈ ರೂಪ ಭಂಡಸ್ಸಿಗೆ ವರೋಧವಾದ್ದರಿಂದ ಬೇರ್ವಡಿಸಲಾಯಿತು. ಮಂಡವೆಂದರೆ ಕೃಂಗಾರ; ಮಾಣಿಕ್ಯ ಉದಾಹರಣೆಗಾಗಿ ರಕ್ಕೆ ಜಪಿಯ ಬಾರದೆಂಬಂತೆ.

28. SIGNS OF A' BAD CLERK

ದುರ್ಗಣಿಕನ ಲಕ್ಷಣ

ಮತ್ತೇಭವಿಕ್ರೇದಿತಂ

ಅಣು-ಮಾತ್ರಂ ನದರಿಲ್ಲದಾಣ್ಣನೆಡೆಗಂ ಲಂಚಕ್ಕೊಡಂಬಟ್ಟು, ಬ

ವೈಣಮಂ ಕೊಂಡತಿ-ಪ್ರವ್ಯಮಂ ಕಟಿಸಿ, ಚಾಡೀ ಕೀಳಿ, ರೋಹಂ

[ಗಳಂ |

ಎಣಿಸುತ್ತಲ್ಲರ ಬಾಬ್ಬಿ ನಿರನೆಯದಾರುಂ ಕಾಣದೇ ಭಕ್ತಿಪಾ
ಗಣಿಕಂ ಹೆಗ್ಗಣಿಕಂ ಸಮಂ! ನವನಾ, ಕೆಣ್ಣೆನ್ನಿಪ್ಪು ಬುದ್ಧಿಯಾ!

131

ಪ. ನವರು (ನಜರು) ಇಲ್ಲವ ಅಣ್ಣನ ಎಡೆಗಂ (ಎಡೆಗಾದರೂ). ಕೊಂಡು, (ರಾಜ್ಯದ)
ಅತಿ-ಪ್ರವೃತ್ತಿಮಂ. ಎಣಿಕೆದು, ಅರುಂ. ಟೀ. ಹೆಗ್ಗಣಿಕಂ = ಹೆಗ್ಗಣಿಕಾದರೂ; ಸೂ. 122^b; 314.

29. BHIMA HUNTS IN COMPANY WITH THE PULINDAS (see No. 23)

ಭೀಮನು ಪುಳಿಂದರ ಸಂಗಡ ಬೇಟೆಯಾಟದದು

ಭಾಮಿನಿಸಟ್ಟಿದ

ಬೊಬ್ಬಿಗಳ ಪಟಹದ ಮೃದಂಗದ

ಸಬ್ಬಲಗ್ಗಿಯ ಸೋಹಿನಲಿ ಸುಪ್ಪಿ

ವಬ್ಬರಕೆ ಹಿಂಡೊಡೆದು, ಹಾಯ್ದವು; ಸೂಸಿದವು ರೆಸೆಗೇ; |

ತೆಬ್ಬಿದವು ಬೆಳ್ಳಾರವಲೆ; ಹಪ್ಪಿ

ದುಬ್ಬಿ ಹಾಯ್ದರೆ ವೇಡೆಯವರಿಗೆ

ಹಬ್ಬವಾಯ್ತೇನ್ ಎಂಬಿನಗಣಿತ-ಮೃಗ-ನಿಪಾತನವಾ?

132

ಟೀ. ಬೆಳ್ಳಾರವಲೆ ತೆಬ್ಬಿದವು: (ಹಿಂಡು ಇದಮ್) ಹಪ್ಪಿದು, ದುಬ್ಬಿ.

ಹೊಕ್ಕು, ತಿವಿದರು ಸಬಳದಲಿ ಜಡಿ

ವೆಕ್ಕಲನನಳವಿಯಲಿ ಹರಿಣನ

ನಿಕ್ಕಿದರು ನಾರಾಚದಲಿ; ಸೈವರಿದು, ಸೈರಿಭನಾ |

ಸೊಕ್ಕಿದರು ಸುರಗಿಯಲಿ; ಹೊದಲಿಲಿ

ಹೊಕ್ಕು, ಹುಲಿಗಳ ಕೆಣಕಿ, ಬೆಡ್ಡದ

ಲಿಕ್ಕಡಿಯ ತೋಪಿದರು; ತೋಪಿದರಖಿಳ-ಮೃಗ-ಕುಲವಾ.

133

ಪ. ಜಡವ ಎಕ್ಕಲನಂ; ಅಳವಿಯಲಿ. ಸೊಕ್ಕಿದರು = ಸೊಂಕಿದರು.

ಕಳಚಿ ಹಾಸವನುಬ್ಬರಿಸಲ

ವ್ಯಳಿಸಿ, ಕಂಠೀರವನ ಮೋಲಿಗೆ

ನಿಲುಕಿದವು; ಕದುಬಿದವು; ಹಾಯ್ದವು; ಹಣುಗಿ ತುಡುಕಿದವು; |

ಸೆಳೆದವುಡಿದಕ್ಕುಳಿಸಿಯೆಡ ಬಲ

ಬಳಸಿದವು ಮೆಲುವಾಯಿದವು; ವೆ

ಗ್ಗಳಸಿದವು; ಕುಸುಬಿದವು ಕುನ್ನಿಗಳಲಿಲ ಮೃಗ-ಕುಲವಾ. 131 ||

ಪ. ಕಳಚಿ ಹಾಸವಂ, ಉಬ್ಬರಿಸಲ್, ಅವ್ಯಳಿಸಿ ಸೆಳೆದವು; ಉಡಿದು, ಅಕ್ಕುಳಿಸಿ, ಎಡ.
ಟೀ. ಕುನ್ನಿಗಳ್ ಎಂಬುದು ಎಲ್ಲಾ ಕ್ರಿಯೆಗೆ ಕರ್ತೃ

ಘಾಯವಡೆದಿಕ್ಕಲನ ರಭಸದ.

ಜಾಯಿಲನಗಳ ಗರ್ಜನೆಯ, ಪೂ

ರಾಯದೇವನ ಕರಡಿ ಕಾಡಾನೆಗಳ ಕಳಕಳದಾ, |

ನೋಯಲೊಲಿಲುನ ಶರಭ ಸಿಂಹ ಲು

ಲಾಯ ವೈಕ ಶಾರ್ದೂಲ ಶಶ ಗೋ

ಮಾಯು ಮೊದಲಾದಖಿಳ-ಮೃಗ-ರವ ತುಂಬಿತಂಬರವಾ. || 135 ||

ಟೀ. ಜಾಯಿಲನ (ಜಾಯಿಲನ) ಅಗಳ (ಅಗಳವಾದ) ಗರ್ಜನೆಯ. ರಭಸದ. ಗ
ರ್ಜನೆಯ, ಕಳಕಳದ ಈ ಸಪ್ತಿಗಳು ರವ ಎಂಬವಕ್ಕೆ ಸಂಬಂಧಿಸುವಂತೆ ಕಾಣುತ್ತವೆ; ಇಂ
ಥದು ವ್ಯಾಕರಣಕ್ಕೆ ಸರಿ ಅಲ್ಲ; ರವ ಎಂಬುದು ಸಹ ಸಪ್ತ ರೂಪ ಧರಿಸಿ ಬೇರೆ ಕರ್ತೃಪದವೊಂ
ದಕ್ಕೆ ಸಂಬಂಧದಲ್ಲಿದೆ ಸಹ ಬೇಕಾಗುತ್ತಿತ್ತಲ್ಲ?

ಮುಳುದೊಡಕಿನೊಳು ಕೂದಲೊಂದೇ

ನಿಲುಕಿ ನಿಂದವು ಚಮರಿ-ಮೃಗ; ಮಲಿ

ಗಳಿಗೆ ಮೊಲೆಗೊಡುತ್ತಿಹುಕಿನಲಿ ಹುದುಗಿದವು ಹುಲ್ಲೆಗಳೂ. 136 ||

ಪಡೆ ಬಿದಿರಿ, ಪಡಿತಳಿಸಿ ಪವನಜ,

ಹಿಡಿದು, ಬೀಸಿದನಾನೆಗಳನವ

ಗಡಿಸಿ, ಸಿಂಹವ ಸೀಲಿದನು; ಹಾಯ್ದೆತ್ತುವೆಕ್ಕಲನಾ |

ಮಡದಲುಪಿ ಗಟ್ಟಿಸಿದ; ಮುಷ್ಟಿಯೊ

ಳಡಸಿ ತಿವಿದನು ಹುಲಿಯ; ಕರಡಿಯ

ಕೊಡಹಿದನು; ಕೊಂದನು ವನಾಂತದೊಳಬಿಳ-ಮೃಗ-

[ಕುಲವಾ. || 137 ||

ಪ. ಮುಳು-ಸೊಡಕಿನೊಳು (-ತೊಡಕಿನೊಳು). ಇಪುಕಿನಲಿ. ಆನೆಗಳಂ ಅವಗಡಿಸಿ.
ಹಾಯ್ದು ಎತ್ತುವ. ಘಡದಲಿ ಉಪಿ ಪೀ. ಗಟ್ಟಿಸಿದ=ಗಟ್ಟಿಸಿದಂ.

30. NIGHT-FALL

ರಾತ್ರಾ ಗಮ

ಭಾಮಿನಿಪಟ್ಟದ

ಸಿಲುಕಿದುದು ಜನ-ದೃಷ್ಟಿ ಬಲುಗ

ತ್ತಲೆಯ ಬಂಧದೊಳಂಧಕಾರದ

ಜಲಧಿಯಲಿ ಜಗವದ್ದುದೇನ್ ಎಂಬೆನು ಮಹಾದ್ಭುತವಾ? |

ನಲಿನಮಿತ್ರನ ಬೇಹುಕಾರಿರ

ಸುಖವೊ ತಿಮಿರದ ಪಾಳೆಯದೊಳೆನೆ,

ನಿಲಯನಿಲಯದ ಸೊಡರು ತಳಿತುಮ ಕೂಡೆ ನಗರಿಯಲಿ. || 138 ||

ಪ. ಬಂಧದೊಳೆ; ಅಂಧಕಾರದ. ಅದ್ದುದು. ಎನ್. ಪಾಳೆಯದೊಳೆ? ಎನೆ.

31. A BEAUTIFUL RIVER (GANGES) AND FOREST

ಚಿಲೊವಾದ ಹೊಯಿಯೊ ಹಮಿವೊ

ವಾರ್ಧಕಪಟ್ಟದ

ತೆಲಿತೆಲಿದ ಕಲ್ಲೊಲ-ಮಾಲೆಗಳ ಲೀಲೆಗಳ,

ಬೆಲೆಬೆಲೆವ ರಾಜವಂಸಾಳಗಳ ಕೇಳಿಗಳ,

ಪರಿಪರಿಯ ನೀರ್ವನಿಗಳಾಕರದ ಸೀಕರದ, ನೋರೆಯ ಬೊಬ್ಬು
[ಯ ಸುಖಿಯಾ, |

ಮೊಪ್ಪಿಮೊಪ್ಪಿದು ಘೂರ್ಮಿಸುವ ಪರಿವುಗಳ ಮುರಿವುಗಳ,
ತಿರಿತಿರಿಗಿ ಸುಲುವ ಜಲ-ಜಂತುಗಳ ಗಂತುಗಳ,
ನೆರೆನೆರೆದು ಮುನಿ-ಜನಂ ಸೇವಿಸುವ ಭಾವಿಸುವ ಗಂಗೆಗವನಿಜೆ ಬಂ
[ದಳೂ. || 139 ||

ಟೀ. ಗಂಗೆಗೆ ಬಂದ ಆ ಅವನಿಜೆ (ಭೂಜಾತೆ) ಸೀತೆ ಎಂಬವಳು. ಯುಗಲೋಚ್ಚರಣಕ್ಕೆ 195ನೆಯ ಸೂ. ನೋಡು. ಸೇವಿಸುವ=ಅದಕು ನೀರನ್ನು ಕುಡಿಯುವ; ಭಾವಿಸುವ=ಅದಕ್ಕಿಲ್ಲ ವಾಯುವದೂ ಅದಕು ದಂಡೆಯ ಮರನೆಂಬಿವಳಿಗೆ ಕುಂಭವದೂ ಕರೀರಸೌಖ್ಯಕರವಾದದ್ದೆಂದು ನೆನಸುವ. ನಿಜ ಮುನಿ ಜನರಗೆ ಅಂದರೆ ಬುದ್ಧಿಯಲ್ಲಿ ಬೇರೂರಿಟ್ಟಿಗಂತ ಮುಂದೆ ಇರುವವ ರಿಗೆ ಹೊರೆಯ ಇತರವಾದ ಸೇವನೆಯೂ ಭಾವನೆಯೂ ಇರ ಕೂಡದು.

ತೆಂಗೆಳೆ ಕವುಂಗು, ಪನಸ, ದ್ರಾಕ್ಷೆ, ಜಂಬು, ನಾ
ರಂಗ, ಜಂಬೀರ, ಖರ್ಜೂರ, ಕಿತ್ತಳೆ, ಮಾತು
ಳಂಗ, ತಿಂತ್ರಿಣಿ. ಚೂತ, ನೆಲ್ಲಿ, ಬಿಲ್ವ, ಕಪಿತ್ಥಮೆಂಬ ನಾನಾ-ತರು
[ಗಳೂ. |

ತೊಂಗುವ ಫಲಾವಳಿಯ ಭಾರಂಗಳಾವಗಂ
ಪಿಂಗದಿವನಿಳಿಗಿಲಿಪ ಬೇಕೆಂದು, ಬಾಗಿ, ಬಂ
ದಂಗನೆಯ ಕಣ್ಣೆಸೆದವಿಕ್ಕಲದೊಳಾ ಜಾಪ್ಪವೀ-ನದಿಯ ತಟ-ಬನ
[ದೊಳೂ. || 140 ||

ಪ. ತೆಂಗು, ಎಳೆ. ಭಾರಂಗಳೆ ಅವಗಂ ಪಿಂಗದೆ (ಪಿಂಗದಂಥವಾಗಿದ್ದು), ಇವಂ ಇಳಿಗೆ ಇಲಿಪ. ಬಂದು, ಅಂಗನೆಯ (ಸೀತೆಯ) ಕಣ್ಣೆ ಎಸೆದವು ಇಕ್ಕಲವೊಳೆ. ಟೀ. ಶರುಗಳು ಎಂಬದು ಕರ್ತೃ.

ಇಲಿಪದು ರಥದಿಂದ ಮಂದಾಕಿನಿಯ ವರ-ತಟಕ,
ಬಲಿಕ ನಾವಿಕರೊಡನೆ ನಾವದೊಳ್ ಗಂಗೆಯಂ

ಕಳೆದು, ನಿರ್ಮಲ-ತೀರ್ಥದೊಳ್ ಮಿಂದು, ಸೌಮಿತ್ರಿ ಮತ್ತೆ ಭೂ
[ಜಾತೆ ಸಹಿತಾ |

ಬಳಗೊಳೆಗೆ ಮಲಗಿ, ಬಿಸುಸುಯ್ದು, ಚಿಂತಿಸುತ ಮುಂ
ದಳೆದುಗ್ರ-ಮೃಗ-ಪಕ್ಷಿ-ಗಡಣದಿಂ ಘೂರ್ಮಿಸುವ
ಹಲುವನುಂ ಪೊಕ್ಕನಡಿಯಿಡುವಡಸದಳಮೆಂಬ ಕರ್ಕಶದ ಮಾರ್ಗ
ದಿಂದಾ. || 141 ||

ಪ. ಮುಂದಳೆದು, ಉಗ್ರ. ಪೊಕ್ಕಂ ಅಡಿ ಇರುವಡೆ ಅಸದಕ. ಟೀ. ಸೌಮಿತ್ರಿ ಎಂ
ಬ ಲಕ್ಷ್ಮಣನು ಕರ್ತೃ. ಮಿಂದು, ಸೂ. 237. ಭೂಜಾತೆ ಸಹಿತ=ಭೂಜಾತೆ ಸಹಿತವಾಗಿ.
(ರಾಮನಿಲ್ಲೆಂದು) ಮಲಗಿ. ಇರುವಡೆ=ಇರುವರೆ, ಇರುವಡಕ್ಕೆ.

ಶಕುನಿ-ಚಿತ್ತಾರ-ಘೋರಪಣ-ಮಯಂ ತೃಣ-ಮಯಂ
ವಿಕಿರದುಪಲಾಳ-ಕರ್ಕಶ-ಮಯಂ ಶಶ-ಮಯಂ
ಪ್ರಕಟ-ಕಂಟಕ-ಶೀರ್ಣ-ತರು-ಮಯಂ ರುರು-ಮಯಂ ವಿವಿಧೋಗ್ರ-
[ಜಂತು-ಮಯವೂ |

ನಕುಲ-ಮೂಷಕ-ಸರೀಸೃಪ-ಮಯಂ ದ್ವಿಪ-ಮಯಂ
ಸಕಲ-ಭೂ-ವಿಷಮ-ಸಂಕುಲ-ಮಯಂ ಬಿಲ-ಮಯಂ
ವೃಕ-ಶೂಕರ-ವ್ಯಾಘ್ರ-ಚಯ-ಮಯಂ ಭಯ-ಮಯಂ ತಾನೆನಿಸಿ,
[ಕಾಡಿದುದೂ. || 142 ||

ಪ. ವಿಕಿರದ ಉಪಲ-ಅಳಿ. ವಿವಿಧ-ಉಗ್ರ. ಟೀ. ಕಾಡು ಎಂಬುದು ಕರ್ತೃ.

32. BHIMA ON HIS HUNT IS ATTACKED BY A SERPENT (see No. 29)

ಬೇಟೆಯಾಡುವ ಭೀಮನಿಗೆ ಹಾವಿನಿಂದ ಕಷ್ಟ ಬಂದದು

ಭಾಮಿನಿಪಟ್ಟದಿ

ಈತನುಮಿಬೆಗೆ ಬೆದರಿತುರು-ಸಂ

ಘಾತದಲಿ ಹೆಬ್ಬಂದಿಯೊಂದು; ವಿ

ಘಾತದಲಿ ಹಾಯ್ದುದು; ಕಿರಾತ-ವ್ರಜವನೊಡೆದುಹೊಡೆದು |
 ಈತನಪ್ರಿಯಟ್ಟಿದನು; ಶಬರ-
 ವ್ರಾತವುಹೊಡೆದು ಹಿಂದೆ; ಭೀಮನ
 ಭೀತಿಯಲಿ ಹೊಕ್ಕುದು ಮಹಾ-ಗಿರಿ-ಗವನ-ಗವ್ಯರವಾ. || 143 ||

ಪ. ಆತನ ಉಜ್ಜುಟೆಗೆ. ವ್ರಜವಂ ಬವೆದು, ಉಜ್ಜುಟೆ, ಈತಂ (=ಭೀಮಂ). ಭೀಮಂ
 ಅಭೀತಿಯಲಿ.

ಮುಡುಕು ಸೊಂಕಿದೊಡುಲಿದು, ಹೆಮ್ಮರ
 ನುಡಿದು, ಬಿದ್ದುದು; ಪಾದ-ಘಾತದೊ
 ಳಡಿಗಡಿಗೆ ನೆಗ್ಗಿದುದು ನೆಲನುಬ್ಬರದ ಬೊಬ್ಬೆಯಲಿ |
 ಜಡಿದುದಬ್ಜಭವಾಂಡವೆನಲವ
 ಗಡೆಯ ಭೀಮನ ಕಳಕಳಕೆ ಕಿವಿ
 ಯೊಡೆದು, ತಿಳಿದುದು ನಿಶ್ಚಿ ಮುರಿದಿಕ್ಕೆಯ ಮಹೋರಗನಾ. || 144 ||

ಪ. ಸೊಂಕಿದೊಡೆ ಉಲಿದು. ನೆಲಂ; ಉಬ್ಬರವ. ಜಡಿದುದು ಅಬ್ಜಭವಾಂಡಂ ಎನಲ್,
 ಅವಗಡೆಯ. ಮುರಿದ ಇಕ್ಕೆಯ ಮಹಾ-ಉರಗನ. ಬೆರೆ. ಮುರಿದ ಇಕ್ಕೆಯವನಾದ ಮ
 ಹೋರಗನ ನಿಶ್ಚಿ ತಿಳಿದುದು. ಉರಗನೆಂದು ಕವಿತ್ವದ ಸ್ಥಳಿಂಗ.

ತೆಕ್ಕೆ ಸಿಡಿಲಿತು ತಲೆಗೆಲೆಯ ಹೊದ
 ಲಿಕ್ಕರಿಸೆ ಮೆಯ್ ಮುರಿಯಲನಿಲಜ
 ನೆಕ್ಕತುಳದಲಿ ಮೇಲೆ ಹಾಯ್ದನು, ಕಾಣದಹಿ-ಪತಿಯಾ; |
 ಸಿಕ್ಕಿದವು ಹೆದ್ದೊಡೆಗಳುರಗನ
 ತೆಕ್ಕೆಯಲಿ; ಥೆಂಥಣಿಸಿ ಘಣಿ-ಪತಿ,
 ಡೊಕ್ಕರಕೆ ಹಬ್ಬಿದನು; ಬಿಗಿದನು ಭಟನ ಪೇರುರವಾ. || 145 ||

ಪ. ತಲಗು-ಎಲೆಯ ಹೊದಲು : ಇಕ್ಕರಿಸೆ ಮೆಯ್ ಮುರಿಯಲ್ (ಮುರಿಯೆ), ಅನಿಲ
 ಜಂ. ಕಾಣದೆ ಅಹಿ.

ಭಟ ಮರುಳೆ ಸಂತೈಸಿ ಕೊಂಡಟ
 ಮಟಸಿ, ಗದೆಯಲಿ ಹೊಯ್ದು, ಬಿಗುಹಿನ
 ಕಟಕವನು ಬಿಚ್ಚಿದನು; ಹೆಚ್ಚಿದನಾಕಿ, ಬೊಬ್ಬಿಡುತಾ. |
 ಪುಟದ ಕಂತುಕದಂತೆ ಘಣಿ ಲಟ
 ಲಟಸಲಾಕಿತು; ಗಿಡಿಗನೆಲಿಕೆಯ
 ಪುಟದ ಗಿರಿಯಂದದಲಿ ಗಿರಿಗಿರಿಗುಟ್ಟಿದನು ಭೀಮಾ. || 146 ||

ಝಾಡಿಸಲು ಝಾಡಿಸಲು, ಬಿಗುಹತಿ
 ಘಾಡಿಸಿತು; ಕೊಡಹಿದೊಡೆ ಮಿಗೆ ಮೆ
 ಯ್ಗಾಡಿ ಬಿಗಿದುದು. ಭುಜಗ-ವಳಯದ ಮಂದರಾದ್ರಿಯೆನೇ |
 ರೂಢಿಸಿದ ಭುಜ-ಬಲದ ಸಿರಿಯ
 ಕ್ಕಾಡಿತೇ ತನಗೆನುತ, ಖಾಡಾ
 ಖಾಡಿಯಲಿ ಕಾತರಿಸಿ, ಕಳವಳಿಸಿದನು ಕಲಿ-ಭೀಮಾ. || 147 ||

ಟೀ. ಮಂದರಾದ್ರಿಗೆ ಭುಜಗವೊಂದನ್ನು ಸುತ್ತಿ, ಶ್ರೀ ಬರಲಿ ಎಂತ, ಸಮುದ್ರವನ್ನು ಹಾಲ
 ನ್ನು ಕಡೆವಂತೆ ಕಡೆದರೆಂಬ ಕಾವ್ಯವುಂಟು; ಆ ಕಾವ್ಯವನ್ನು ಈ ಕವಿ ಸೂಚಿಸುತ್ತಾನೆ. ಇಂಥಾ
 ದು ಬಳ್ಳಿ ಉಪಮೆಯಲ್ಲ, ವಾಸ್ತವವಾದದೇ ಉಚಿತ. ಕವಿಕೀರ್ತಿ ವಾಸ್ತವವಾದ ಉಪಮೆಗಳ
 ಳ್ಲಿಯೇ ಉಂಟು.—ಭೀಮನು ಕಾದಿದ ಸರ್ಪ ಕಡೆಯಲ್ಲಿ ದಯೆಯಿಂದ ಅವನನ್ನು ಬಿಟ್ಟಿತಂತೆ.

33. THREE RIDDLES (FIRE, GUITAR-STRING, PEPPER)

ಮೂಲಿ ಒಗಟೆ

ತ್ರಿಪದ

ಇಲಿ'ದರೆಯು ಏಲಿಲ್ಲ, ಹಲಿ'ದರೆಯು ಶೀಲಿಲ್ಲ,
 ತಿರಿಗೂಲಿ ಕೊಂಡ ರಿಣವಿಲ್ಲ. ಕವಿಗಳ
 ಲಲಿ'ದರೇ, ಪೇಲಿ! ಸರ್ವಜ್ಞ! || 148 ||

ಟೀ. (ಯಾಗದಲ್ಲ) ತಿರಿಯಾದ ಕೂಟಂ ತಕ್ಕೊಂಡರೂ ಅದರ ಮೇಲೆ ರಿಣ ಬಾರದು.

ಆಡೆಂದರಾಡದದು, ಆಡ ಮರನೇಟುವದು,
ಕೂಡದೆ ಕೊಂಕಿ ನಡೆಯುವದು, ಕಡಿದರದು
ಬಾಡದದ ಪೇಟಿ! ಸರ್ವಜ್ಞ!

|| 149 ||

ಟೀ. ಮರನೇಟು ಕೂಡದವರೆ ಕೊಂಕಿ. (ಕೋಡವೆ ಎಂತ ಪಾಠಾಂತರ)

ಕಚ್ಚಿದರೆ ಕಚ್ಚುವದು, ಕಿಚ್ಚಲ್ಲ, ಚೇಲಿಲ್ಲ.
ಅಚ್ಚರಿಯಲ್ಲ! ಅರಿದಲ್ಲ ಈ ಮಾತು!
ನಿಚ್ಚಯಂ ಬಲ್ಲಿ. ಸರ್ವಜ್ಞ!

|| 150 ||

34. UNPROFITABLE THINGS

ಪ್ರಯೋಜನವಿಲ್ಲದ್ದು

ರಗಳೆ

ಪಿತನೊಳಗೆ ಸೇರದಿಹ ಸುತನಿಂದ ಫಲವೇನು?

ಪತಿ-ಸೇವೆಗೊದಗದಿಹ ಸತಿಯಿದ್ದರೇನು?

|| 151 ||

ಸಾಯವಿಲ್ಲದ ನಾಯ ಸತ್ಯವಾದರೆಯೇನು?

ಬಾಯ ಸವಿಯಿಲ್ಲದ ರಸಾಯನದಲೇನು? |

ಕಾಯ ಕುಂದಿದ ಮೇಲೆ ಜೀವದಾಶೆಯದೇನು?

ಮಾಯವಾದಿಯ ಮಾತು ಮತ್ತೆ ದೃಢವೇನು?

|| 152 ||

ಟೀ. ಮತ್ತೆ ದೃಢವೇನು=ಮತ್ತೆ (ಒಂದು ಬಾರಿ) ದೃಢವಾದರೇನು?

ಋಣವೆ ಮಾಡಿದ ತಾತ ಗುಣವಂತನಾದರೇನು?

ಭಣಿತಿ ತಪ್ಪಿದ ತಾಯಿ ರಕ್ಷಣಿಯಾದರೇನು? |

ಎಣಿಕೆ ಬಾರದ ಮನುಷ್ಯ ಕರಣೀಕನಾದರೇನು?

ಘಣಿ-ರಾಜನೊತ್ತಿನೊಳು ಹಣವಿದ್ದರೇನು?

|| 153 ||

ಸಿರಿಯು ನಿಲ್ಲದ ಗೃಹದ ಪರಿಯ ಸಾಬ್ಯವದೇನು?
ಮಹಿಯಾದ ಮನುಜನೊಳು ವೆವಹಾರವೇನು? || 154 ||

ವಾರಿಯಿಲ್ಲದ ಊರ ಸೇರಿದುರ್ ಭಲವೇನು?
ಚೋರನೊಡನೇ ದಾರಿ ನಡೆಯುವದದೇನು? |
ಜೀರು ಇಲ್ಲದ ವೃಕ್ಷವೇನು? ನೋಡುವದೇನು?
ಮಾರಿ ಮನೆಯೊಳಗಿರಲು, ಸಾಕಾರವೇನು? || 155 ||

35. DO NOT ASSOCIATE WITH THE BAD

ದುರ್ಜನರ ಸಂಗ ಬಿಡಬೇಕು

ರಗಳೆ

ದುರ್ಜನರ ಸಂಗವಂ ತ್ಯಜಿಸು, ಮನವೇ! ಸಾಧು-
ಸಜ್ಜನರ ಸಂಗವನು ಭಜಿಸಿ, ಸುಖಿಸೆಲವೋ! || ಪಲ್ಲ ||

ದುಷ್ಟ-ಬಗ್ಗದ ಕೆಯ್ಯ ಮುಟ್ಟಿ ಹಿಡಿತರ ಬಹುದು;
ಅಟ್ಟಿ ಬಹ ಮದ-ಕರಿಯ ಕಟ್ಟಿ ಬಹುದು; |
ಕೃಷ್ಣ-ಸರ್ಪನ ಹುತ್ತ ಕಲಕಿ ಜೀವಿಸ ಬಹುದು;
ದುಷ್ಟಾತ್ಮರಾದವರ ಬಿಟ್ಟು ಕಳೆ, ಮನವೆ! || 156 ||

ಚೇಲಿ ಬಾಲದ ಉರಿಯ ಜಾಲೆ ತಾಳಲು ಬಹುದು;
ಕಾಳುಮೂಳರ ಸಂಗ ಮೆಪ್ಪಿದು ಕಳೆ, ಮನವೆ! || 157 ||

ಹರಿವ ಗರಗಸಿನಲ್ಲಿ ಶಿರವನೊಡ್ಡಲು ಬಹುದು;
ಬೆರಸಿ ಬಹ ಕಾಡಿಚ್ಚ ಧರಿಸ ಬಹುದು; |
ಸರಿಸದಲಿ ನಿಂತು ಕೇಸರಿಯ ಕಣಕಲು ಬಹುದು;
ಮೆಪ್ಪಿ ಕೂರಲನು ಕೊಯ್ಯ ನರರ ಮೆಪ್ಪಿ, ಮನವೆ! || 158 ||

ಬಂದು ಜಾತಿಗೆ ವಿಷವು ಪುಚ್ಛದೊಳಗಿಹುದು; ಮ

ತ್ತೊಂದು ಜಾತಿಗೆ ದಂತದೊಳಗೆ ವಿಷವು; |

ಬಂದು ಜಾತಿಗೆ ಮೆಯ್ಯ ಅಂದವೆಲ್ಲವು ವಿಷವು;

ಹಿಂದೆಯಾಡುವ ನುಡಿಯು ಘೋರ-ವಿಷ, ಮನವೆ! || 159 ||

ತೇರ ಕಂಡರೆ ತೊಲಗು ಮಾರೆಯ್ದನಾ ಕ್ಷಣದಿ!

ವಾರುವಗೆ ಕಡೆ ಸಾರು ಈರೆಯ್ದನು!

ದಾರಿಯನು ಬಿಡು ಗಜಕ ಮಾರುಸಾವಿರವನ್ನು!

ಊರ ಬಿಡು! ದುರ್ಜನರ ಸೇರದಿರು, ಮನವೆ! || 160 ||

ಪೀ. ಕ್ಷಣ ಎಂಬುದು ಇಲ್ಲಿ ಕ್ಷಣದಲ್ಲಿ ಎಂತ ಆಗುತ್ತದೆ. ಮಾರೆಯ್ದನು=ಎಯ್ದು ಮಾರಸ್ತು. ಅನ್ವಿತ ಬ್ವತಿಯೇ ಈ ಪದದಲ್ಲಿ ಮೂರು ಬಾರಿ ಉಂಟು, ಸೂ. 128. ದುರ್ಜನರ ಸೇರುವದಕ್ಕಿಂತ ಊರ ಬಿಡುವದೇ ವಾಸಿ.

36. A TANK

ಬಂದು ಕೆತ್ತಿ

ಭಾಮಿನಿಪಟ್ಟಿ

ಬಯ್ಯಿಕ ಬಯಿಲಿದು, ಸಾರಿದರು ಪೂ

ಗೊಳನನಾ ಚಂಡಾಂಶುವಿನ ಮೆ

ಯ್ಯಳದ ರುಗಾಡಿಯ ಜೋಡಿಯಧ್ವ-ಶ್ರಮದ ಭಾರದಲೀ. |

ತಿಳಿಗೊಳನ ತಂಪಗಿವ ತೆಕ್ಕೆಯ

ತೊಯಿಲಿಕೆಯ, ತಾವರೆಯ ತನಿ ಪರಿ

ಮಳದ ವಿಸರದ ಹಸರದಲಿ ತೀಡಿದುದು ತಂಗಾಳೀ. || 161 ||

ಮೊಟ್ಟೆವ ಮುಟ್ಟಿದುಂಬಿಗಳ ಸೊಗಸಿನ

ಸರಸಿಗಿರಿದರು. ತಮ್ಮೊಳೊಬ್ಬೊ

ಬ್ಬರ ನಿರೀಕ್ಷಿಸಿ, ವಾರಿ-ಕೇಳಿಗೆ ಮಾಡಿದರು ಮನವಾ. 162 ||

ಪ. ಪೂಗೊಳನಂ, ಅ. ಜೋಡಿಯ ಅಧ್ವ. ತಂಪ ಅಗವ. ಟೀ. ಒಬ್ಬಕ (ದಾರಿಗರು) ... ಚಂಪಾಂಕುವಿನ ಮೆಯ್-ಝುಳದ ಝುಡಿಯ (ಘಾರದ್ವಿ, ಮತ್ತೆ) ಜೋಡಿಯ (ಅದಕ ಜೋಡಿಯಲ್ಲಿ ಹುಟ್ಟಿದ; ಅಧ್ವ-ಶ್ರಮದ ಘಾರದ್ವಿ. ಹಸರದಲಿ ತಿಳುವ ತಂಗಳಿಮುಕ್ಕು ವರ್ಣಿಸುತ್ತಾನೆ, ಅದು ಯಾತನದು ಅಂದರೆ ತಿಳಗೊಳನ ... ಕೂಡಲಿಕೆಯದೂ ತವಕೆಯ ... ವಿಸರದದೂ. (ಮಾಪೋಣೋ? ಎಂತ) ತಮ್ಮೊಳೆ ಒಬ್ಬೊಬ್ಬರ ನಿರೀಕ್ಷಿಸಿ. ಬದಲಿದು ಎಂದಬದ್ಧಂ, ಬದಿಲ್ವ ಎಂದು ಕುದ್ಧಂ; ಹೊಸಗನ್ನಡದಲ್ಲಿ ಬದಲಿ ಎನ ತಕ್ಕದು.

37. A PALACE

ಒಂದು ಅರಮನೆ

ವಾರ್ಧಕಪಟ್ಟಿ

ನೀಲ-ರನ್ನಂಗಳಂ ನೆಲೆಗಟ್ಟು, ಪಳಕುಗಳ

ಸಾಲೆಸೆವ ಭಿತ್ತಿಗಳ್, ವಜ್ರದೊಳ್ ಕಂಬಂಗ

ಳಾಲಿತ-ಪಚ್ಚೆಗಳ ತೊಲೆ, ರನ್ನಜೋಡುಗೆಗಳು, ಪ್ರವಾಳಂಗ

[ಳಂದಾ]

ಮೇಲೆಸೆವ ಜಂತೆಗಳ್, ತೋರ್ಪ ನವ-ಪುಷ್ಪರಾ

ಗಾಲಿಯಿಂ ಸವೆದ ಬಾಗಿಲ್ ಪೊಂಗದಂಗಳಂ;

ಪೇಲಿಲಚ್ಚರಿಯಾದುದರಮನೆಯು. ಒಬ್ಬ ಯುಕ್ತಿಯಿಂದ ನಿರ್ಮಿತಮಾ

[ಗಿರೇ. || 163 ||

ಪ. ಕಂಬಂಗಳೆ, ಲಲಿತ. ನವ-ಪುಷ್ಪರಾಗ-ಅಲಿಯಂ. ಟೀ. ನೆಲೆಗಟ್ಟು ಎಂದು ಮೊದಲಾದ ಕರ್ತೃಗಳಿಗೆ (ಅಲ್ಲಿ) ಇದ್ದವು ಎಂಬ ಕ್ರಿಯೆ ಉಂಟೆ ಕೊಳ್ಳ ಬೇಕು. ನೀಲ-ರನ್ನಂಗಳಂ (ನಿರ್ಮಿತಮಾದ). ಸವೆದ (ಮತ್ತೆ) ಪೊಂಗದಂಗಳಂ (ಕೂಡಿದ್ದವು) ಬಾಗಿಲ್.

ಎಸೆದವಲ್ಲಲ್ಲಿ ವಾಸ್ತು-ಕ್ರಮಂಬಿಡಿದು ರಂ
 ಜಿಸುವ ಮಜ್ಜನ-ಶಾಲೆಯುಂ, ಸೂಪ-ಶಾಲೆ, ಶೋ
 ಭಿಸುವ ಭೋಜನ-ಶಾಲೆಯಾಮಂತ್ರ-ಶಾಲೆ, ನರ್ತನ-ಶಾಲೆ, ವಸ್ತ್ರ-
 [ಶಾಲೆ, |
 ಮಿಸುಪ ಹಯ-ಶಾಲೆ, ಗಜ-ಶಾಲೆಯೋಲಗ-ಶಾಲೆ,
 ಪೊಸ ಗೀತ-ಶಾಲೆಯೊಪ್ಪುವ ಶಯನ-ಶಾಲೆ; ಭಾ
 ವಿಸಲರಸುರೀವಿಗುಳ್ಳನಿತು ಶಾಲೆಗಳೊಪ್ಪಿದವು ರಂನ-ರಂಜನದೊಳೊ.

|| 164 ||

ಪ. ಭಾವಿಸಲ್ ಅರಸು-ರೀವಿಗೆ ಉಳ್ಳ ಅನಿತು. ಟೀ. ಕ್ರಮಂ-ಪಿಡಿದು.

ಸಕಲ ಕೋಶದ ಗೃಹಂಗಳ್, ತೈಲ-ಫೃತ-ಗುಡ-
 ಪ್ರಕರ-ರಸಭಾಂಡದುಗ್ರಾಣದೊಳ್ವನೆಗಳುಂ,
 ಸುಕರ-ಧಾನ್ಯದ ಕಣಜಗಳ್, ಸರ್ವ-ವಿನಿಯೋಗದವರಿಪ್ಪ ಚಾವಡಿ
 [ಗಳೊ; |

ಪ್ರಕಟತರ-ತರು ಲತೆಗಳಿಂ ರಂನಜಗಲಿ-ರ
 ಮೃಕ-ಸರಸಿ-ಕೃತಕಾದ್ರಿಗಳು ತರತರದೊಳರ
 ಲ್ಕಕಳಂಕ, ಕೇಳ್, ಈ ವನಂ ಮೆಜಿದುದನಿತು ಲೋಕದ ವನಮ
 [ನುಜಿ ಜಜಿಯುತಾ. || 165 ||

ಪ. ರಸಭಾಂಡದ ಉಗ್ರಾಣದ ಒಳ್ವನೆಗಳುಂ. ತರದೊಳ್ ಇರಲ್, ಅಕಳಂಕ (ಅಕಳಂಕನಾದ ಶಿಷ್ಯನೇ), ಕೇಳ್! ಟೀ. ಕಡೆಯಲ್ಲಿ ಚಾವಡಿಗಳೊಳಗೆ ಬರೆದ ಚಿತ್ರಗಳನ್ನು ವರ್ಣಿಸುತ್ತಾನೆ; ಅವು ಒಂದ ವನದ ರೂಪವಾಗಿವೆ; ಹ್ಯಾಗಂದರೆ ರನ್ನಜಗಲಿಗಳೊ ರಮ್ಯಕವಾದ ಸರಸಿಗಳೊ (ಕೂಡ ಬರೆದಿರುವ) ಕೃತಕ-ಅದ್ರಿಗಳು ಪ್ರಕಟತರ-ತರು ಲತೆಗಳಿಂದ ತರತರದೊಳ್ ಇದ್ದವು.

ತರತರದೊಳೆಸೆವ ಬಾಗಿಲ ಗೋಪುರಂಗಳೊಳ್
 ಕರುವಿಟ್ಟ ಪುತ್ರಗಳಿಂ, ಭಿತ್ತಿಭಿತ್ತಿಯೊಳ್
 ಬರೆದ ನಾನಾ-ತೆಜಿದೊಳೆಸೆವ ಬೊಂಬಿಗಳಿಂದ, ಕಸ್ತೂರಿ-ಕುಂಕುಮ
 [ದೊಳೊ |

ಪೊರೆದ ಸಾರಣೆಗಳಂ, ಕಾರಣೆಗಳಂ, ಚಿತ್ರ
ತರ-ಪಟ್ಟೆ ಜಲ್ಲಿ ಕನ್ನಡಿ ಕಲಸ ಮುತ್ತುಗಳ
ಪರಿಪರಿಯ ರನ್ನಗಳ ಕುಚ್ಚುಗಳ ಮೇಲ್ಕಟ್ಟಿನಿಂ ಕರಂ ಚೆಲ್ವಾದುದೂ.

|| 166 ||

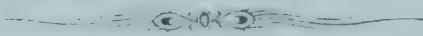
ಟೀ. ಮುತ್ತುಗಳ (ಮತ್ತೆ) ಪರಿಪರಿಯ ರನ್ನಗಳ ಕುಚ್ಚುಗಳ (ಕೊಚ್ಚುಗಳ ಎಂತಲೂ ಸರಿ). ಅದು ಎಂಬುದಕ್ಕೆ ಅರಮನೆ ಎಂಬುದು ಕರ್ತೃ; ಅದು ಎಂತ ಅಚ್ಚ ಕಡೆಗನ್ಯ ಉಪಮೆ, ಸೂ. 242.

ಬಾಗಿಲ್ಲಳಾಪಿಸಿದವರಮನೆಗೆ, ಹೇಮ-ಮಯ
ಮಾಗಿ ತೋರ್ಪವು; ವಿಶಾಲಂಗಳಿಂದವಲವಲಿ
ಮೇಗೆ ಮುಗಿಲಂ ಮುಟ್ಟುವುಪ್ಪರಿಗೆಗಳ ಮೆರೆದವಾಯಿ, ಮಣಿ-ಖ
[ಚಿತಮಾಗಿ; |

ಭೂ-ಗಗನ-ಪಾತಾಳದರಮನೆಗಳದಪ್ಪಿಡನೆ
ತೂಗೆ, ಸರಿ ಬಾರವೆಂದೆಲ್ಲರುಂ ಪೊಗಬಿದರ್.

|| 167 ||

ಪ. ಬಾಗಿಲ್ಲಳೆ ಅಪ್ಪಿಡವು. ಮನೆಗಳೆ, ಇದಪ್ಪಿಡನೆ ತೂಗೆ, ಸರಿ. ಟೀ. ಗಗನ
ದಲ್ಲಿ ಪಾತಾಳದಲ್ಲಿ ಅರಮನೆಗಳವೆಂತ ನೆನಸುವದು ಕವಿಗಳ ಅತಿಮನೋರಥ; ಈ ಎಷ
ಯಲ್ಲಿ ಬುದ್ಧಿವಂತರು ನಕ್ಕರೂ, ಕವಿತ್ವವೆಂತ, ತಪ್ಪು ಹೊಪಿಸಲಾಗದು. ಅದರೂ ವಾಸ್ತವ
ವಾದ ಪ್ರಮಾಣವೇ ಶ್ರೇಷ್ಠ. ಇದಕು ಅವಕು ಅವಕು ಎಂಬುದಕ್ಕೆ ಸೂ. 96; 110.

38. THERE ARE THINGS THAT HAVE NO PARALLELS

ಎನೂ ಈಡಾಗದದು

ಮತ್ತೇಭವಿರೀಡಿತಂ

ಸರಿಯೇ ಸೂರ್ಯಗೆ ಕೋಟೆ ಮಿಂಚುಬುಬುಗಳ? ನಕ್ಷತ್ರಮೆಷ್ಟಾ
[ದಡಂ

ದೊರೆಯೇ ಚಂದ್ರಗೆ? ಜೀವ-ರತ್ನಕಣೆಯೇ ಮಿಕ್ಕಾದ ಸಾಮಾನ್ಯವಾ

ಉರಗೆಂಪ್ರಂಗೆ ಸಮಾನವೊಳ್ಳೆಯೆ? ಸುಪರ್ಣಂಗೀಡೆ ಕಾಕಾಳಿ? ಸ
ಕ್ಕರೆಗುಪ್ಪಂ ಸರಿ ಮಾರ್ಪಿರೇ? ಸರನೆಲಾ, ಕೆಳ್ಳೊಪುದೀ ಬುದ್ಧಿಯಾ!

|| 168 ||

ಪ. ಪಾಪಾಣಂ? ಅ. ಟೀ. ನಕ್ಷತ್ರಂ ಎಷ್ಟು ಅಡತಂ = ... ಅಡೊಡಂ (ಬಡೆ =
ಅಡೆ = ಅರೆ).

39. FIRE IN AN ARMY

ಒಂದು ಪಡೆಗೆ ಕಿಚ್ಚು ಬಿದ್ದದು

ವಾರ್ಧಕಪಟ್ಟಿ

ಭತ್ರ ಚಾಮರ ಹರಿಗೆ ಹಕ್ಕರಿಕೆ ಹಲ್ಲಣ, ವಿ
ಚಿತ್ರದ ಪತಾಕೆ ಸೀಗುರಿ ಸಿಂಧ ಸೀಸಕ ತ
ನುತ್ರ ರಂಜಿಕೆ ಪಾಶ ವಸ್ತ್ರ ವಾಹನ ವಾದ್ಯ ಕೆಯ್ದು ಬತ್ತಳಿಕೆ ಬಂಡೀ |
ಪತ್ರ ಬಂಧುರ ಬಾಣ ಕೋದಂಡ ರಥ ರಥಾಂ
ಗ ತ್ರಿವೇಣುಕ ಯುಗಾಕ್ಷಂಗಳುರಿಗೊಳೆ, ಪಾಂಡು
ಪುತ್ರ-ಸೇನೆಯೊಳ್ಳೆಲ್ಲರುಂ ಬೆದರುದರ, ಕೆಟ್ಟು ಕೆದರುದರ ಕಿಡಿಯು
[ಐಬೆಗೇ. || 169 ||

ಟೀ. ಉರಿಗೊಳೆ (ಉರಿಗೊಳಲಾಗಿ) ಎಂಬುದು ಭತ್ರ ಎಂದು ಮೊದಲಾದ ಕರ್ತೃಗಳಿಗೆ
ಕ್ರಿಯೆ.

ಹೊಗೆಹೊಗೆದು ಹೊಗೆ, ಸುತ್ತಿ ಹೊಗಲು, -ದೆಸೆದೆಸೆಗಳುಂ
ಮೊಗೆಮೊಗೆದು, ಮೊಗಸಿ, ಪಲ ಮೊಗದೊಳವ್ವಳಿಸಿ, ಪುಟ
ನೆಗೆನೆಗೆದು, ನೆಗಟ್ಟಿ ಸೋನೆಗಳಾಗಿ ಸುರಿವ ಗಿರುಗಿಡಿಗಳ ತುಪಾರ
[ದಿಂದಾ !

ಧಗಧಗಧಗನೆ ಮೊಗುವ ಜ್ವಾಲ-ಮಾಲೆಗಳ
 ಝಗಝಗಿಲ್ಲುಗಿಲೆಂದು ಡಾವರಿಸಿ, ಸೀವರಿಸಿ,
 ತಗುತಗುಬ್ಬ, ತಗುಬ್ಬಿಲ್ಲರಂ ದಹಿಸ ತೊಡಗಿದುದು ದಳ್ಳಿಪ್ಪಿ ನರನ
 [ಬಲದೊಳೂ. || 170 ||

ಪೀ. ಪಿಸೆಪಿಸೆಗಳು ಎಂದು ಮುಂತಾದ ಇವೆಲ್ಲಕ್ಕೆ ದಳ್ಳಿಪ್ಪಿ ಎಂಬುದು ಕರ್ತೃ. ನರಂ =
 ಅರ್ಜುನಂ. ನೆಗಟ್ಟ, ತಗುಬ್ಬ ಎಂಬಲ್ಲಿ ಶಿಥಿಲತ್ವ ಅದೆ.

ಕಟ್ಟುಗ್ರ-ಕೋಪದಿಂ ಮುಳುಪೆಂದು ರಾಘವಂ
 ತೊಟ್ಟ ಬಾಣದ ಮೊನೆಯ ದಳ್ಳಿಪ್ಪಿಯ ರುಳಕೆ ಕ
 ನಟ್ಟು ಸಿಡಿಮಿಡಗೊಂಬ ಸಾಗರದ ಜೀವಾಳಿಯಂತೆ, ಪಾಂಡವನ
 ಸೇನೇ |

ಅಟ್ಟ ಸುಡುವನಲ-ಧೂಮ-ಜ್ವಾಲೆಗೊಡನೆ ಗೋ
 ಪಟ್ಟು, ಹೊದಕುಳಗೊಂಡು, ಹೊರಳುತ್ತಿರಲುಬೈಗಂ
 ಬಟ್ಟು ಪಾರ್ಥಂ, ಚಿಂತಿಸಿದನೆತ್ತರದ್ಭುತಮಿದೆಂದು, ಪಾವಕನುಮಿಬೆ
 [ಗೇ. || 171 ||

ಪ. ಸುಡುವ ಅನಲ. ಜ್ವಾಲೆಗೆ ಒಡನೆ. ಇರಲ್, ಉಜ್ಜಿಗಂಬಟ್ಟು. ಜೀವ-ಆವಳಿ.
 ಪೀ. ರಾಘವಂ = ರಾಮಂ; ಇವನು ಲಂಕಾಜ್ವಾಲದ ಈಡೆಯ ಸಾಗರವನ್ನು ದಾಟುವದಕ್ಕಿಂತ
 ಮುಂತೆ ತಡೆವ ಸಾಗರಕ್ಕೆ ಮುಳಿದು, ಅದರೊಳಗೆ ಬಂದು ಉರಿದಾಣ ಎನೆದಾಗ ಸಾಗರಕ್ಕೂ
 ಅದರೊಳಗಣ ಜೀವಾಳಿಗೂ ಬಹಳ ಕಷ್ಟ ಬಂತಂತೆ; ಹ್ಯಾಗೋ, ಹಾಗೆಯೇ ಆ ಸೇನೆ.

40. A BATTLE

ಒಂದು ಕಾಳಗ

ವಾರ್ಧಕಪಟ್ಟಿ

ಧರಣಿ-ಮಂಡಲಮಂ ಚತುರ್ಬಲಂ, ಪಿತ್ವಂತ-
 ಸರಣಿ-ಮಂಡಲಮಂ ಧ್ವಜ-ಚೈತ್ರ-ಚಾಮರಂ,
 ತರಣಿ-ಮಂಡಲಮಂ ಚಮೂ-ಪದ-ಪತೋದ್ಧೂತ-ರೇಣು-ವ್ರಜಂ
 [ಮುಸುಕಲೂ; || 172 ||

ಅರ್ಜುನ-ಗಜಂ ಪತ್ತು ಕೋಟಿ ಸು-ವರೂಢಮೆರ
 ಡರ್ಜುನ-ತುರಂಗಮಂ ಕೂಡಿದ ಪದಾತಿ ಮೂ
 ಟರ್ಜುನಂ ಜೋಡಿಸಿದುದಾದವ-ಪ್ರಾಢರ ಸುಬುದ್ಧಿ ಮೊದಲಾದ ಭ
 [ಟರೂ. || 173 ||

ಪ. ಜೋಡಿಸಿದುದು; ಅರ್ಜುನ-ಪ್ರಾಢರ ಟೀ. ತುರಂಗಮಂ ಎಂಬುದು ಸ್ವರ್ಗಮೆ.

ಚಿತ್ರ-ಶೋಭಿತಮಾದ ಮಣಿ-ಮಯ-ವರೂಢಮಂ
 ಚಿತ್ರಾಂಗದೆಯ ತನೂಭವನಡದಂ; ಕೂಡೆ
 ಚಿತ್ರನಾದುದು ಸಮರಮೆರಡು ಧೃಷ್ಟಿ ನ ಜೂಣಿ ಸಂದಣಿಸಿತುರವಣೆ
 [ಯೋಳೂ; |

ಮಿತ್ರ-ಮಂಡಲವನೊಡೆದೆಯ್ದು ಪತಿ-ಭರದಿಂದ
 ಮಿತ್ರ-ಭಟರಂ ತಾಗಿದರ ಕಡುಗಲಿಗಳಾಗ
 ಮಿತ್ರ-ಭಾವದ ನೇಡದಿಂದೆ ಮುಗಿದೆ ಮಾಣವಂಭೋರುಪಂಗಳೆ
 [ನಲೂ. || 174 ||

ಪ. ಸಮರಂ; ಎರಡು. ಮಂಡಲವಂ ಬರೆದು ಎದ್ದುವ. ಕಡುಗಲಿಗಳೆ: ಆಗ. ಮಾ
 ಣವ ಅಂಭೋ— ಟೀ. ಚಿತ್ರಾಂಗದೆಯ ತನೂಭವಂ=ಅರ್ಜುನನ ಹೆಸರಿನಿಂದ ಚಿ
 ತ್ರಾಂಗದ ಎಂಬವಳ ಮಗನಾದ ಬಭ್ರವಾರವಂ. ಅಂಭೋರುಪಂಗಳೆ ಮಿತ್ರನ (ಸೂರ್ಯನ)
 ಕಷ್ಟನ ನೋಡಿ ಇವನ ಮೇಲೆ ತಾವು ಪಡುವ ಮಿತ್ರ-ಭಾವದ ನೇಡದಿಂದೆ.

ತೇರ ವಂಗಡದ ಜರ್ಜಾರ-ರವಂ, ಗಜದ ಘಂ
 ಟಾ-ರವಂ, ಹಯದ ಹೇಷಾ-ರವಂ, ನಡೆವ ಸೇ
 ನಾ-ರವಂ, ವಾದ್ಯದ ಮಹಾ-ರವಂ, ಬದಳ-ಕಡಳಾ-ರವಂ, ಸಂಗಡಿ
 [ಸಿದಾ |

ಜ್ಯಾ-ರವಂ, ಭಟರ ಬಾಹಾ-ರವಂ, ದೊಡ ಬಂ

ಭಾ-ರವಂ, ರಣ-ಕಿಲಕಿಲಾ-ರವಂ, ಪಟಹ-ಢ
 ಕ್ಕಾ-ರವಂ, ಪುದಿದ ನಾನಾ-ರವಂ ಕಿವಿಗತಿ-ಕಶೋರಮಂ ತೀವ್ರತಂ
 [ದೂ. || 175 ||

ಟೀ. ಕಶೋರಮಂ ಎಂದು ಕಶೋರಮಾಗಿ ಎಂದೆನ ಬೇಕು. ಸೂ. 128.

ಸಿಂಧ ಸೀಗುರಿ ಭತ್ರ ಚಾಮರ ಪತಾಕೆಗಳ್
 ಸಂದಣಿಸಿ, ಗಗನಮಂ ಮುಸುಕಲ್ಕೆ, ತವೆ ಮೂಡಿ
 ದಂಧಕಾರಂಗಳಂ ಕೆಡಿಸಿದವು ರತ್ನಾಭರಣ-ಕಾಂತಿಗಳ್ ಭೂಪರಾ; |
 ಕೆಂಧೂಳ್ ಅಡರ್ದು, ನಭಮಂ ಮುಸುಕಿತಾಗ ಸುರ
 ಸಿಂಧು-ಪ್ರವಾಹಮುತ್ತುಂಗ-ಶೋಣಾಚಲದ
 ಬಂಧುರ-ತಟ-ಪ್ರದೇಶದೊಳ್ಳೊಪ್ಪುವಜ್ಜರದ ನಿಧಿಯೆಂಬ ತೆಪ್ಪಿನಾ
 [ಗಲೂ. || 176 ||

ಪ. ಮುಸುಕಿತು; ಆಗ. ಪ್ರವಾಹಂ ಉತ್ತುಂಗ . . . ಪ್ರದೇಶದೊಳ್ ಬಿಟ್ಟು-ವಜ್ಜರದ.
 ಟೀ. ಕೆಂಧೂಳ್ ಆಕಾಶದಲ್ಲಿ ಉತ್ತುಂಗ-ಶೋಣ-ಅಚಲದಂತಾಯಿತು; ಇದರಿಂದ ತಟ-ಪ್ರದೇಶ
 ದೊಳ್ ಸುರಸಿಂಧುಪ್ರವಾಹಂ ಬಿಟ್ಟು-ವಜ್ಜರದ ನಿಧಿಯೆಂಬಂತೆ ಹರಿದಂತಾಯಿತು. ಸುರಸಿಂಧು
 ವೆಂಬ ಆಕಾಶದ ಗಂಗೆಯೆಂಬದು ಕವಿತ್ವದ ವಾಸ್ತವವಲ್ಲದುದೂ ಅನುಚಿತವೂ ಅದ ಉಪಮೆ.
 ಇಂಥಾದನ್ನು ಸತ್ಯವಿಗಳು ತ್ಯಜಿಸುವವು.

ಚೂಣಿಯೊಳ್ ಬೆರಸಿ, ಪೊಯ್ದಾಡಿದರ್ ತಮತಮಗೆ
 ಬಾಣ ತೋಮರ ಪರಶು ಚಕ್ರಾಸಿ ಮುದ್ದರ ಕೃ
 ಪಾಣ ಡೊಂಕಣಿ ಕುಂತ ಸುರಗಿ ಶಲ್ಯಹ ಶಕ್ತಿ ಮೊದಲಾದ ಕೆಯ್ದುಗ
 [ಘೋಳೂ; |

ಕೇಣಮಿಲ್ಲದೆ, ಚಾರಿ-ಚಳಕ-ಚಾಳೆಯ ಚದುರ್-
 ಪಾಣಿ-ಲಾಘವ ಪಂಥ ಪಾಡುಗಳನಪ್ಪಿದು, ಬಿಂ
 ನಾಣದಿಂ ಘಾಯಗಾಣಿಸಿದರತಿ-ಬಲರಲ್ಲಿ ನಾನಾ-ಪ್ರಹಾರದಿಂದಾ.

|| 177 ||

ಪ. ಭೂಯ-ಗಾಣೀಪರ್ ಆತಿ-ಬಲರ್ ಅಲ್ಲಿ ಟೀ. ಪೇಯಕೈದುಗಣಿಳು (ಕೈದುಗ
ಳಿಂದ, ಸೂ. 135) ಕನುತಮಗೆ ಪೊಯ್ದು ಅನಿಪರ್. ಅನುವ (ಮತ್ತೆ) ಪಂಥ ಪಾನುಗಳಂ
ಅಪಿದು.

ತೂಳಿಸಿದರಾನೆಯಂ ಜೋದರುರವಣಿಸಿ ದು
ವ್ವಾಳಿಸಿದರುಬೈದ್ದು ರಾವ್ರತರ್ ತೇಜೆಯಂ;
ಕೇಳಿಸಿದರಾವದ ನಾಟ್ಯಮಂ ರಂಗದೊಳ್ ಚಟುಳ್-ಪಟು-ಭಟ-ರ
[ಧಿಕರೂ; |

ವಿಲಿಸಿದರಾತ್ತನದ ಪಂಥಮಂ ಕಾಲವರ್;
ಬಿಲಿಸಿದರಹಿತರಂ ಪೊಯ್ದಾಡಿ; ತಲೆಯಂ ನಿ
ವಾಳಿಸಿದರಾಳ್ಗೆ, ಕೆಯ್ದುಗಳ ಹೋರಟೆಯ ಬಣಿ-ಕಟಲ-ರಭಸದಿಂ
[ದಾ. || 178 ||

ಪ. ಜೋದರ್; ಉರವಣಿಸಿ.

41. BHIMA ON A TOUR OF SPOILIATION (DIGVIJAYA) FOR THE
INTENDED KING-SACRIFICE (RAJASUYA) OF YUDHISHTHIRA

ಭೀಮನು ಯುಧಿಷ್ಠಿರನ ರಾಜಸೂಯಕ್ಕಾಗಿ ದಿಗ್ವಿಜಯ ಮಾಡಿದ್ದು

ಭಾಮಿನಿಪಟ್ಟದಿ

ಆಳು ನಡೆದುದು ಚೂಣಿಯಲಿ; ಗೋ
ಪಾಳನೆಂಬನ ಮುಪ್ಪಾಯೆ, ತೆತ್ತುದ
ಹೇಲಿಲಪ್ಪಾಯೆನು ಸಂಖ್ಯೆಯನು. ಮುಂದತ್ತಪಾಳಕನಾ |
ಜಾಳಿಸಿದನಾ ಕಾಶಿರಾಜನ
ಧಾಳಿಯಲಿ ಕೊಂದನು; ಸುಪಾರ್ಶ್ವನ
ಮೇಲೆ ನಡೆದನು; ಗಯನ, ಮತ್ಸ್ಯನ ಗೆಲಿದನಾ ಭೀಮಾ. || 179 ||

ಟೀ. ಭೀಮನು ಗೋವಾಳ ಮುಂತಾದ ರಾಜರನ್ನು ಅಧೀನ ಮಾಡುತ್ತ ಬಂದನು. ಮುಂದೆ ಅತ್ತವಾಳಕನ ಎಂತ ಭೀಮನ ಜೀಕೆಂಬಂತೆ ಕಾಣುತ್ತದೆ (ಈ ಹೆಸರಿನೊಬ್ಬ ರಾಜನಿದ್ದನೋ? ನಾವುಮಾತ್ರ).
 ನಡೆದು ಮುಂದೆ, ವಿದೇಹನನು ಸದೆ
 ಬಡಿದು, ಮತ್ತೆ ಕಿರಾತ-ಬಲವನ
 ಗಡಿಸಿ, ಕಾದಿತನಂತವದಪ್ರಿಯೋಳಗೇಯಿ ಮಾನಿಸರೂ |
 ಬಡೆಯರವದಿರ ವಂಗಡವ ಹುಡಿ
 ಹುಡಿಯ ಮಾಡಿ, ನಿಪಾಧ-ವರ್ಗವ
 ಕೆಡಹಿ, ನಿಪಾಧನ ಹೊಯ್ದು, ಸೆಳೆದನು ಸಕಲ-ವಸ್ತುಗಳಾ. || 180 ||

ಪ. ಕಾದಿತು (ಭೀಮನ ಆಳುಗಳ ಬಲವೆಂತ ಇದಕ್ಕೆ ಕರ್ತೃ); ಅನಂತಂ ಅದಕ್ಕೂ
 ಳಗೆ (ಕಿರಾತ-ಬಲವೊಳಗೆ) ... ಒಡೆಯರ್, ಅವನರ. ಟೀ. ಅವನರ ಎಂಬುದು ಅಶುದ್ಧ,
 ಅವಂದರ ಎಂದು ಶುದ್ಧ, ಸೂ. 97.

ಮಲಿತು ಕಾದಿದ ದಂಡಧಾರನ
 ಗೆಲಿದು, ಮಗಧೇಶನ ಗಿರಿವ್ರಜ
 ದೊಳಗೆ ಪಾಳೆಯ ಬಿಟ್ಟುದವನಿದಿರಾಗಿ ನಡೆತಂದೂ, |
 ದಬಿವ ಹೇಳಿದನಾತನಲ್ಲಿಂ
 ದಿಬ್ಬಿದು, ಕರ್ಣನ ಗೆಲಿದು, ಕಪ್ಪವ
 ಸೆಳೆದು ಕೊಂಡದ್ರಿಯಲಿ ಸದೆದನು ಬಹಳ-ವನಚರರಾ. || 181 ||

ಪ. ಬಿಟ್ಟುದು; ಅವಂ (=ಮಗಧೇಶಂ) ಇದಿರಾಗಿ ಹೇಳಿದನು; ಆತಂ (=ಭೀ
 ಮಂ) ಅಲ್ಲಂದೆ (ಗಿರಿವ್ರಜದಿಂದ) .. ಕೊಂಡು, ಅದ್ರಿಯಲ್ಲಿ. ಟೀ. ದಬಿವ ಹೇಳಿದಂ ಎಂಬುದನ್ನು
 (ಗಿರಿವ್ರಜದಲ್ಲಿ) ದಬಿವರಲಿ! ಎಂತ ಹೇಳಿದಂ ಎಂಬಂತೆ ಟೀಕಿಸ ತಕ್ಕದು: ಹ್ಯಾಗೆಂದರೆ ಆಗಿನ
 ಮಗಧೇಶನು (ಜರಾಸಂಧನೆಂಬವನು ಸತ್ತಿದ್ದನು) ಶಾಂತನಾಗಿ ಕರ ಕೊಡಲಕ್ಕೆ ಬಂದನಂತೆ.

ಸೂಕ್ತಿಕೊಂಡಲ್ಲಿಂದ ನಡೆದನು,
 ಮೀಟಿ ಗಂಗಾ-ಸಂಗಮವ; ಕೆ

ಯ್ಯಾಜ್ಞಲಪ್ತಿಯದೆ, ಸಂಧಿಗವಸೀಶ್ವರರು ವಶವಾಯ್ತು. |

ಹೇಜ್ಞಿಸಿದನನುಪಮದ ವಸ್ತುವ

ನಾಯಿಸಾವಿರ ಬಂಡಿಯಲಿ; ನಡೆ

ದೇಜ್ಞಿ, ಹೊಯ್ದನು ವಾಸುದೇವನ, ಪಾಂಪ್ರಕಾಪ್ಪಯನಾ. || 182 ||

ಪ. ಸಂಧಿಗ. (=ಸಂಗಮಕ್ಕೆ) ಅನೇಕವರರು, ನೂ. 136. ಪಾಂಪ್ರಕ-ಅಪ್ಪಯನ. ಟೀ. ಈ ವಾಸುದೇವನೆಂಬ ರಾಜನು ಪಂಪ್ರಕಾಪದ ಅರಸನಾದದ್ದರಿಂದ ಪಾಂಪ್ರಕನೆನಿಸಿದನು.

ಪುರವರವನಲ್ಲಿಂದವೌಲ್ಯದ

ತೆರಳಿಕೆಯ ಮಾಡಿದನು; ಮೂಡಲು

ಹರಿದು, ಮುಜಿದು ಸಮುದ್ರಸೇನನ ಸರ್ವಗವತೆಯಲಿ, |

ತೆರಳಿಯಲ್ಲಿಂದಿದ್ರಸೇನನ

ನೊರಸಿ, ಭಂಡಾರವನು ಹೇಜ್ಞಿಸಿ,

ಮರಳಿ, ವಂಗನನಪ್ಪಳಿಸಿದನು, ಲುಬ್ಧಿಕರು ಸಹಿತಾ. || 183 ||

ಪ. ಪುರವರವಂ ಅಲ್ಲಿಂದೆ ಅಮೌಲ್ಯದ. ಪುರವರವಂ = ಪುರವರ + ಅವಂ (ಭೀಮಂ) ಎಂದ ಹಾಗೆ ಕಾಣುತ್ತದೆ. ಸರ್ವ-ಕವತಿ.

ಸಾರಲೋಹಿತನೆಂಬ ಸಾಗರ-

ತೀರ-ವಾಸಿಗಳೊಳ ಕುರುವದ ಎ

ಕಾರ-ಚೋಜಿಗ-ಚೀನ-ಭೋಟಕರನು, ನಿವಾಸಿಗಳಾ |

ಓರೆ ಬಾಗಿನ ಕುರುವ ಕೊಳ್ಳದ

ಗೌರಿಕರನಪ್ಪಳಿಸಿ, ಮಲೆಯ ವಿ

ಹಾರಿಗಳ ಬಜಿಗೆಯ್ದು, ತುಂಬಿಸಿದನು ಸುವಸ್ತುಗಳಾ. || 184 ||

ಈ ಶ್ಲೋಕದ ಟೀಕೆ ಮಾನಲಕ್ಕೆ ಚನ್ನಾ. ಬಾಹುಪ್ಪರೂ ಭಾವಿಸಿದ್ದೇವೆ; ಆದರೂ ಸ್ವಲ್ಪ ತಪ್ಪು ಇರುವುದು ಸ್ಪಷ್ಟ. ಸಂಸ್ಕೃತದ ಭಾರತವನ್ನು ವಿಚಾರಿಸಿದರೆ, ಭೀಮನು ಮುಗ್ಧರಾದವನನ್ನೂ ಸಮುದ್ರಸೇನನನ್ನೂ ಚಂದ್ರಸೇನನನ್ನೂ ತಾಮ್ರಲಿಪ್ತನನ್ನೂ ಕರ್ವಾಭಾಷಿತಿಯನ್ನೂ ಸು

ಹೃದ್ರ ಪಾಜನನೂ, ಸುಗಂಧವಾಸಿಗಳಾದ ಸರ್ವ ಲಕ್ಷ್ಮೀಚ್ಯುತನೂ, ಜಂಬೂ, ಲಾಹಿಷ್ಯಪೆಂಬಜ್ಜಿಗೆ
ರೋಗಿ, ಅಜ್ಜಿಯವರಿಂದಲೂ ಕಪ್ಪ ಕೆಕ್ಕರಿಸಿ, ಇವುಗಳನ್ನೆಲ್ಲಾ ಕೈ ಹಿಂಡಿದನೆಂತ, ಸಂಕ್ಷೇಪ
ವಾಗಿ ಕಾಣುತ್ತಿದ್ದಾಳೆ (II, 29, v. 1095 seq.). ಮಾಗುವವಿ ಕನ್ನಡಕವಿ ತನ್ನ ಕಬ್ಬಿದ ಕೆಲವು
ಮಾತುಗಳನ್ನು ಕೂಡಿಸಿದ್ದಾನೆ. ಕುರುವ, ಕುರುವು=ಕುಲುಂಬು?

ಧಾಳಿ ಹರಿದುದು; ಪಂಚಗೌಳವ

ರಾಳವೊಡ್ಡಿಯ, ರಂಧ್ರಜಾಳಾಂ

ದ್ರಾಳಗಳನಪ್ಪಳಿಸಿ, ಹೂಡಿಸಿದನು ಮಹಾ-ಧನವಾ. |

ಮೇಲು ದುರ್ಗದ ಪಾರ್ವತೇಯರಿ

ಗಾಳು ಹರಿದುದು; ಸಂದಿಗೊಂದಿಯ

ಶೈಲ-ಗುಹೆಗಳೊಳಗಿನ, ಹಿಡಿದನು ಬಹಳ-ಧನ-ಯುತರಾ. || 185 ||

ಇದು ಮೊದಲಾದ ಮೂರು ಶ್ಲೋಕಗಳು ಸಹ ಸಂಸ್ಕೃತಭಾರತದಲ್ಲಿವೆ. ಪ. ರಂಧ್ರ-
ಜಾಳ-ಅಂದ್ರ (ಅಂಧ್ರ?) - ಅಳಿಗಳಂ. ಪಾರ್ವತೇಯರು=ಪಾರ್ವತಗಳಲ್ಲಿರುವ ಜನರು. ಸಂದಿ
ಗೊಂದಿ=ಸಂದಿಗೊಂದಿ, ಅಂದರೆ ಬಹಳ ಸಂದಿಗಳ.

ಅಪ್ಪಿಸಿದನು ನಾವೆಗಳಲಬ್ಧಿಯ;

ಕುಲುುವದಲಿ ಕೊಬ್ಬಿದ ಧನಾಧ್ಯರ

ಮುಱಿದು, ಮರಳಿದು, ಕೆಲ ಬಲದಲಾ ದ್ವೀಪ-ಪಾಲಕರಾ |

ಸೆಪ್ಪಿವಿಡಿದು, ತನಿ ಸೂಪ್ಪಿಯಲಿ ಪಡೆ

ನೆಪ್ಪಿ ದಣಿಯಲಾ ಮೈಲಂಫ-ವರ್ಗವ

ತಪ್ಪಿದು, ಶೋಧಿಸಿ, ತೆಗೆದನಲ್ಲಿಯ ಸಾರ-ವಸ್ತುಗಳಾ. || 186 ||

ಪ. ನಾವೆಗಳಲಿ ಅಬ್ಧಿಯ. ಟೀ. ಪ್ರಾಸಾಸ್ವರಕ್ತಗುಣಗುಣವಾಗಿ ಕುಲುುವದಲಿ ಎಂತಿ
ರ ಬೇಕು; ನಮಗೆ ಈ ಮಾತಿನ ನಿಶ್ಚಯವಿಲ್ಲದದ್ದರಿಂದ ನಿಶ್ಚಯಿಸ ಕೂಡದು. ಇದೇ ಮಾತು
184ನೆಯ ಶ್ಲೋಕದಲ್ಲಿ ಎರಡು ಬಾರಿ ಅದೆ. ಮರಳಿದು=ಮರಳ್ಳು. ಮುಱಿದು ದಣಿ
ಯಲ್ (ದಣಿಯೆ) ಎಂಬದಕ್ಕೆ ಪಡೆ ಕರ್ತೃ.

ಆ ಮಹಾಭೋಟಕ-ಮಹಾಪ್ರಯ-

ಧಾಮದಲಿ ದಸ್ಯುಗಳನತಿ-ನಿ

ಸ್ವೀಮಯ-ವನ-ಕರೂಪರನು ತಾಗಿದನು ವಹಿಲದಲೀ; |
 ಹೇಮ-ಮುಕ್ತಾ-ರಜತ-ಚಂದನ-
 ರಾಮಣೀಯಕ-ವಸ್ತು-ನಿಜಯದ
 ಸೀಮೆಗಳನಾನಪ್ಪಿಯೆನಳವಡಿಸಿದನು ಕಲಿ-ಭೀಮನಾ. || 187 ||

ಪ. ಸೀಮೆಗಳಂ, ಅಂ (ಅವನಿಲ್ಲಾ) ಅಪ್ಪಿಯಿಂ, ಅಳವಡಿಸಿದನು. (ಕರೂಪರು) ಕಾ
 ರೂಪರೆಂಬವರು ಪೂರ್ವ ಸಮುದ್ರತೀರದಲ್ಲಿ ಬಂದು ಜನಾಂಗ (Bh. II, 51. v. 1864 seq.).

42. THE INSTABILITY OF THE PRESENT LIFE

ಇದಜೀವದ ಅಸ್ಥಿರತ್ವ

ಕಗಳೆ

ಆರು ಹಿತವರು ನಿನಗೆ ಮೂರು ಮಂದಿಗಳೊಳಗೆ?
 ನಾರಿಯೋ? ಧಾರುಣಿಯೋ? ಬಲು ಧನದ ಸಿರಿಯೋ? || ಪಲ್ಲವ ||
 ಅನ್ಯರಲಿ ಜನಿಸಿದ ಅಂಗನೆಯ ಕರೆತಂದು,
 ತನ್ನ ಮನೆಗವಳ ಯಜಮಾನಿಯೆನಿಸೆ, |
 ಭಿನ್ನವಿಲ್ಲದೆಯರ್ಥ-ದೇಹವೆಸಿಸುವ ಸತಿಯು
 ಕಣ್ಣಿನಲಿ ನೋಡಲಮ್ಮಳು ಕಾಲ-ನಡದಿ. || 188 ||

ಟೀ. ಎನಿಸೆ ಎಂಬದಕು ವರೆಗೆ ಯಾರೊಬ್ಬ ಸ್ವರೂಪನು ಕರ್ತೃ. (ಅಂಥ) ಸತಿಯು (ಅವ
 ನನ್ನಾ) ... ನೋಡಲೆ ಅಮ್ಮಳು.

ಮುನ್ನ ಶತ-ಕೋಟಿ ರಾಯರು ಆಳದಾ ನೆಲನ
 ತನ್ನದೆಂದೆನುತ, ಶಾಸನವ ಬರೆಸಿ, |
 ಬಿನ್ನೂದ ಮನೆಗಟ್ಟ, ಕೋಟಿ ಕೊತ್ತಳವಿಕ್ಕಿ,
 ಚನ್ನಿಗನು ಅಸುವಯ್ಯೆ, ಹೊತ್ತಿಗೆ ಹಾಕುವರು. || 189 ||

ಉದ್ಯೋಗ ವೆವಹಾರ ನೃಪ-ಸೇವೆ ಕುಶಲ-ಗತಿ

ಚುದ್ರತನ ಕಳವು ಪರ-ತಾಪದಿಂದ

ಬುದ್ಧಿಯಿಂದಲಿ ಘುಝಿ ಸಿಕ್ಕಿದ ಅರ್ಥವನು

ಸದ್ಯದಲಿಯಾರ್ ಉಂಬುವರು? ಹೇಳು, ಮನುಜ! || 190 ||

ಟೀ. (ಯಾರೊಬ್ಬನು) ಉದ್ಯೋಗ ಮೊದಲಾಗಿ ಪರತಾಪ ಕಡೆಯಾದವುಗಳಿಂದ ಬುದ್ಧಿ
ಯೂರನೆಯೇ.

ಲೋಕವನು ಗೆಯ್ಯುವರು ಸತಿ ಸುತರು ಬಾಂಧವರು;

ಜೋಕೆ ತಪ್ಪಿದ ಬಝಿಕ ಅರ್ಥ ವೆರ್ಥ. |

ಲೋಕದೊಳು ಘುಝಿದ ಪುಣ್ಯ ಪಾಪಗಳೆರಡು

ಸಾಕಾರವಾಗಿ ಸಂಗಡ ಬಪ್ಪದಲ್ಲದೆ || 191 ||

ಟೀ. ಬಪ್ಪದು, ಅಲ್ಲದೆ. ಈ ಅಲ್ಲದೆ ಎಂಬದಕ್ಕೆ ಬರುವ ಮಾತು 192ನೆಯ ಶ್ಲೋಕದಲ್ಲಿ
ಅವೆ ಎನ ಬಹುದು; ಅಥವಾ ಅಲ್ಲದೆ ಎಂಬದಕ್ಕೆ ಪ್ರತ್ಯರ್ಥ ಕೊಡ ಬಹುದು (=ಅಲ್ಲ?
ಸೂ. 47).

ಅಸ್ಥಿರದ ದೇಹವನು ನಚ್ಚಿ, ನಂಬಿರ ಬೇಡ!

ಸೊಸ್ತದಲಿ ನೆನೆ, ಕಂಡ್ಯ, ಪರಮಾತ್ಮನ! || 192 ||

ಟೀ. ಕಂಡ್ಯ=(ನೀ) ಕಂಡಿಯಾ?

43. SPRING-TIME

ವಸಂತಕಾಲ

ಭಾಮಿನಿಪಟ್ಟಿ

ತೆಗೆದುದಗ್ಗದ ತಂಪು; ನದಿ ಸರ

ಸಿಗಳ ತಡಿಯಲಿ ಹಜ್ಜೆಯಾದುದು;

ಹಗಲು ಹಾವಸೆ ಹರಿದುದೊಕ್ಕುರಿಸಿದುದು ಹಿಮ ಜಲವಾ; |

ಸೊಗಸಿದವು ನೆಲಿಲುಗಳು; ದೂರಕೆ
 ಸೆಗಳಕೆಗಳೇಲಿದವು; ತಂಗಾ
 ಳಗೆ ವಿಚಾರಿಸಿ, ಮೆಯ್ಯ ತೆತ್ತುದು ಕೂಡೆ ಜನ-ನಿಕರಾ. || 193 ||

ಪ. ಹರಿದುದು; ಬಕ್ಕರಿಸಿದುದು. ಟೀ. (ತಂಪೆಂದು) ನದಿ ಸರರಿಗಳ. ಹಿಮಂ ಜಲ
 ವಂ. ತೆತ್ತುದೆಂಬವಕ್ಕೆ ಸೂ. 238.

ಮೊಲಿವೆ ತುಂಬಿಯ ಗಾಯಕರ, ನಯ-
 ಸರದ ಕೋಕಿಲ-ಪಾಠಕರ, ಬಂ
 ಧುರದ ಗಿಳಿಗಳ ಪಂಡಿತರ, ಮಾಮರದ ಕರಿ-ಘಟೆಯಾ, |
 ಅರಲಿದಂಬುಜ-ಸತ್ತಿಗೆಯ, ಮಂ
 ಜರಿಯ ಕುಸುಮದ ಚಾಮರದ ಚಾ
 ತುರ-ವಸಂತ-ನೃಪಾಲ ನಡೆವನು ಪಾಂಡುವಿನ ಮೇಲೆ. || 194 ||

ಟೀ. ವಸಂತ(ವೆಂಬ) ನೃಪಾಲ ಕರ್ತೃ. ಅವನು ಯಾಕವ ಯಾಕವನು ಎಂತ ಅವನು
 ಮುಖ್ಯ ಪಟ್ಟಿಗಳ ಮೇಲೆ ತಿಳಿಯುತ್ತದೆ.

ಘಟ-ಚೂತದ ಬಿಣ್ಣುಗಳ, ನೆಲಿವೆ
 ತಳಿತಲೋಕೆಯ ಕೆಂಪುಗಳ, ಪರಿ
 ದಳಿತ-ಕಮಲದ ಕೆಂಪುಗಳ, ಬನಬನದ ಗುಂಪುಗಳಾ, |
 ಎಳೆ ಲತೆಯ ನುಣ್ಣುಗಳ, ನವ-ಪರಿ
 ಮಳದ ಪವನನ ಸೊಂಪುಗಳ ವೆ
 ಗ್ಗಳಕೆ ಝಳಪಿಸಿ, ಮೊಯ್ದು, ಸೆಳೆದುದು ಜನದ ಕಣ್-ಮನವಾ.
 || 195 ||

ಟೀ. (ಅಂಥಂಥವುಗಳ) ವೆಗ್ಗಳಕೆ ಎಂತ ಕರ್ತೃ.

ಪಸರಿಸಿತು ಮಧುಮಾಸ; ತಾವರೆ
ಯೆಸಳ ದೋಣಿಯ ಮೇಲೆ ಹಾಯ್ದವು
ಕುಸುಮ-ರಸದುಬ್ಬರದ ತೊಪ್ಪಿಯನು, ಕೂಡಿ, ತುಂಬಿಗಳೂ; |
ಬಸರೊ ಮಕರಂದದ ತುಪಾರದ
ಕೆಸಪ್ಪಿಗಳದ್ದವು ಕೊಂಚೆಗಳು, ಹಗ
ಲೆಸೆವ ದಂಪತಿವಕ್ಕಿ, ಸಾರಸ, ರಾಜಪಂಸೆಗಳೂ. || 196 ||

ಅ. ತುಂಬಿಗಳು ಕೂಡಿ, ತಾವರೆಯೆಸಳ (ತಾವರೆಯೆಸಳೆಂಬ) ದೋಣಿಯ ಮೇಲೆ (ಇದ್ದು) ... ತೊಪ್ಪಿಯನು ಹಾಯ್ದವು. ಟೀ. ಬಸರೊ=ಬಸರುವ.

ಜಗವ ಹೊರೆದುದು ಬಹಳ-ಪರಿಮಳ
ದೊಗುಮಿಗೆಯ ತಂಗಾಳಿ, ವನ-ವೀ
ಧಿಗಳ ವಳಯವ ಹೊಕ್ಕು ಮರಳಿದುದಿಲ್ಲ || 197 ||

ಟೀ. ಮರಳಿದುದು ಇಲ್ಲ (=ಮರಳಿಲ್ಲ) ಎಂಬದಕ್ಕೆ ಸಹ ತಂಗಾಳಿ ಕರ್ತೃ.

44. A THUNDER STORM

ಸಿಡಿಲೂ ಗಾಳಿಯೂ

ವಾರ್ಧಕಪಟ್ಟಿ

ತುಪುಗಿತೆತ್ತೆತ್ತಲುಂ ಪ್ರಳಯ-ಕಾಲದ ಮೇಘಃ
ಮೆಪ್ಪಿಗುತಿವೆ ಬಪ್ಪಿಯ ಬಪ್ಪಿಸಿಡಿಲ್ಲಳೆತ್ತೆತ್ತಲುಂ
ಕಪ್ಪಿವುತದೆ ಬಿಪ್ಪಿಗಾಳಿ ಧೂಳೆತ್ತೆತ್ತಲುಂ ಕತ್ತಲೆಗಳೆಟ್ಟಣಿಸಿವೇ; |
ತೆಪ್ಪಿಯ ಬಾರದು ಕಣ್ಣ; ಮಪ್ಪಿದು, ಕಣ್ಣೆಪ್ಪಿಯೆ, ದಿ
ಕ್ಕಪ್ಪಿಯ ಬಾರದು. ಮಹಾನ್ಭುತಮಿದೆತ್ತಣದೊ? ಜಗ
ದೆಪ್ಪಿಯನೇ ಬಲ್ಲನೆನುತಿದುರ್ದಾ ಸೈನಿಕಂ ಬಂದಾ ನಭೋತ್ಕೃತಕೇ.

|| 198 ||

ಪ. ಮೇಘಂ; ಎಪಗುತಿವೆ ನಿಙ್ಗಿಲ್ಲೆ; ಎತ್ತೆತ್ತಲುಂ ಧಾಳ್ಳೆ; ಎತ್ತೆತ್ತಲುಂ . . ಇಟ್ಟಣಿಸಿ ಇವೆ; . . ದಕ್ಕ ಅಪಿಯ ಜಗದ ಎಪಿಯನೇ. ಸಭನ- ಅದ್ಭುತಕೆ.

45. SUN-RISE

ಸೂರ್ಯೋದಯ

ಸೂರ್ಯೋದಯ

..... ಬೆಳಗುಜಾವಗೋಟಿಗಳುಲಿದವೇನ್ ಎಂಬೆನೂ? |
ಇಂದಿರನ ದೆಸೆ ಕೆಂಪು ಮೂಡೆ, ಕತ್ತಲೆಯೋಡೆ,
ಮಂದಾನಿಲಂ ತಂಪು ತೀಡೆ, ಭ್ರಮರಂ ಪಾಡೆ,
ಬಂದು ಚಕ್ರಂ ಕೂಡೆ, ಕೈರವಂ ಬಾಡೆ, ಕಮಲಂ ಬಿಂದು ನಗೆಯೊ
[ಳಾಡೇ, |

ಮುಂದೋರ್ವ ಸದ್ಭಾವ-ಯುಕ್ತಾತ್ಮನೀ ಧರೆಗೆ
ಬಂದಿದಕೆ ನೂಯಿ ಮಡಿಯಾಗಿ ಬೆಳಗಂ ತೋರ್ಪ
ನೆಂದು ಸೂಚಿಸುವಂದದಿಂದುದಯ-ಶೈಲಾಗ್ರದೊಳೆ ದಿನಪಸುದಯಿಸಿ
[ದನೂ. || 199 ||

ಪ. ಬೆಳಗು-ಜಾವ-ಗೋಟಿಗಳೆ (ಕೋ-) ಉಲಿವವು. ಈ ಧರೆಗೆ ಬಂದು, ಇದಕೆ (ಈ ಬೆಳಗಿಗೆ) . . . ಸೂಚಿಸುವ ಅಂದದಿಂದೆ ಉದಯ. ಚಕ್ರಪಕ್ಷಿಗಳು ಹೊತ್ತಪ್ಪವಲ್ಲಿ ಕೆಳಗೆ ಹೊಟಿಗಳೆ ಕೂಡಿ ಬಂದು ಅಡುತ್ತವೆ. (ವರ್ತಮಾನದ ಮೇಲೆ ಕೀರ್ತಿ ಯುಳ್ಳವನು) ಮುಂದೋರ್ವ (ಬರಲಿಕ್ಕಿರುವ).

46. THREE RIDDLES (SPOON, PEACOCK, NET)

ಮೂರು ಒಗಟೆ

ಶ್ರೀಮತಿ

ಅತ್ತಲಂಬಲಿಯೊಳಗೆಯಿತ್ತೊಬ್ಬನೈದಾನೆ;
 ಅತ್ತವನೊಡ ಜವನಲ್ಲ; ಅಂಬಲಿಯ
 ನೆತ್ತುಂಬನೈಯ, ಸರ್ವಜ್ಞ!

|| 200 ||

ಟೀ. ಒಂದು ಮೂಲಗ್ರಂಥದಲ್ಲಿಯೇ ಈ ಒಗಟೆ ಘಾಸಿಪಿಪೆ; ತಪ್ಪಿರ ಬಹುದು. ನಾವು ಟೀಕಿಸುವದೆಂತೆಂದರೆ—(ಅವನನ್ನು) ಅತ್ತಲ್ ಅಂಬಲಿಯೊಳಗೆ ಇತ್ತು (=ಕೆಟ್ಟ, ಇಟ್ಟ ಯಾವನಾನೊಬ್ಬನು ಐದಾನೆ (=ಇದ್ದಾನೆ; cf. ಐತೆ=ಇರುತ್ತದೆ). (ಆದರೆ ಅವನು ತನ್ನಿಂದ ತಾನೇ ಆ ಅಂಬಲಿಯೊಳಗೆ ಹ್ಯಾಗೆ ಹೋಗಲಿಲ್ಲವೋ, ಹಾಗೆಯೇ ಅತ್ತ ಅವಂ ಅಂದರೆ ಅತ್ತಲ್ ಅಂಬಲಿಯೊಳಗಿನವಂ ಹೀಗೆ (ತಿರಿಗಿ ಹೀಗಲಿಕ್ಕೂ) ಜವನಲ್ಲ (ಸಮರ್ಥನಲ್ಲ); ಅಂಬಲಿಯಂ ಎತ್ತಿ ಇತ್ತಾದಿ. ಇದು ಹೌದೋ? ಅಲ್ಲವೋ? ನಾವು ಹೇಳುವ. ಆದರೆ ಸರ್ವಜ್ಞನು ನೆನಸುವದು ಸೌಟೇ ಸರಿ.

ಹತ್ತು ಸಾವಿರ ಕಣ್ಣು, ನೆತ್ತಿಲಾದರು ಬಾಲ,
 ತುತ್ತನೆ ಹಿಡಿದು ತರುತಿಹುದು. ಕವಿ-ಜನರ
 ಮೊತ್ತವಿದ ಪೇಟೆ! ಸರ್ವಜ್ಞ!

|| 201 ||

ಟೀ. ನೆತ್ತಿಲಿ (=ನೆತ್ತಿ ಯಲ್ಲಿ) ಆದರು (-ರೂ). ಮೊತ್ತವೆ, ಇವ ಪೇಟೆ ಅಂದರೆ ಪೇಟೆ + ಅ, ಸೂ. 125; 230 (ವಿಚಾರ).

ಹಲ್ಲು ನಾಲಿಗೆಯಿಲ್ಲ, ಸೊಲ್ಲು ಸೋಜಿಗವಲ್ಲ,
 ಕೊಲ್ಲದೆ ಮೃಗವ ಹಿಡಿಯುವುದು ಲೋಕದೊಳ
 ಗೆಲ್ಲ ತಾವಿನೊಳು. ಸರ್ವಜ್ಞ!

|| 202 ||

ಟೀ. (ಅದರ) ಸೊಲ್ಲು ಸೋಜಿಗವಾದದ್ದು.

47. UNPROFITABLE, IMPOSSIBLE, AND POSSIBLE THINGS

ಪ್ರಯೋಜನವಿಲ್ಲದದೂ ಆಗ ಕೂಡದದೂ ಆಗ ಬರುವದೂ

ರಗಳೆ

ನಾಳವಿಲ್ಲದ ಘಂಟೆ ಬಾಳವಾಗಿರಲೇನು?

ತೋಳ ಬಲುಹಿಲ್ಲದವ ದೊರೆಯಾದರೇನು? |

ಹಾಲುಭೂಮಿಯು ತನ್ನ ಮೂಲವಾದರೆಯೇನು?

ಬಾಹಿಲೀಸದ ಮನೆಯ ಬಲವಂತವೇನು?

|| 203 ||

ಟೀ. ಬಾಬ್ ಈಸವ.

ತಿದ್ದ ಬಾರದ ತೇಜಿಯುದ್ದವಾಗಿರಲೇನು?

.....

ಕದ್ದ ಕಳ್ಳನ ಮಾತು ಬದ್ಧವಾದರೆಯೇನು?

ಮದ್ದನಹಿಯದೆ ಧಾತು ತಿಳಿದಿದ್ದರೇನು?

|| 204 ||

ಗೊಡ್ಡದನವಿನ ಕಿರಯವಡ್ಡವಾದರೆಯೇನು?

ಬಡ್ಡುಅರಸಿನ ಬಂಟನೊಡ್ಡೊಕ್ಕರೇನು? |

ಹೆಡ್ಡನಾದವ ಬಹಳ ಗಡ್ಡವಿರಿಸಿದರೇನು?

ಕಡ್ಡಾಯದಂಗಡಿಯಲಿದ್ದು ಫಲವೇನು?

|| 205 ||

ಟೀ. ಬಡ್ಡುಅರಸಿನ ಬಂಟಂ ಬಡ್ಡು ಬಕ್ಕರೆ ಎನು? ಎಂಬುದು ಸಂಕಯದ ಅರ್ಥವು. ಉಗು (ಬಗು). ಎಂಬ ಧಾತು ಬಕ್ಕು ಎಂತ ಆಗುತ್ತದೆ, ಸೂ. 238.

ಬಕ್ಕಲಿಲ್ಲದ ಊರು, ಮಕ್ಕಳಿಲ್ಲದ ಮನೆಯು,

ಅಕ್ಕಪಿಲ್ಲದ ತವುರು ಇದ್ದು, ಫಲವೇನು? |

ಚೊಕ್ಕ ಹೆಂಡತಿಯವಳ್ಳ ತಕ್ಕ ವರಸಿಲ್ಲದಿರೆ,

ಕುಕ್ಕ ತುಂಬಿದ ರೊಕ್ಕವಿದ್ದು ಫಲವೇನು?

|| 206 ||

ಟೀ. ಅವಳ್ಳ ಎಂಬದಕ್ಕೂ ಶಿಥಿಲತ್ವ.

ಬಡಿಗೆಯಿಲ್ಲದ ಚೆನ್ನ ಕಡಗವಾಗುವದೇನೋ?
 ಪೊಡವಿ ಕಡಿಯದೆ ಬೆಳೆಯ ನೆಡುವದೇನೋ? |
 ಕಡೆಗೋಲು ಹೊಪ್ಪತಾಗಿ ಬೆಣ್ಣೆ ತೋಪುವದೇನೋ?
 ತುಡುಬು ಬಡಿಯದೆ ದನಿಯ ಕೊಡುವದೇನೋ? || 207 ||

ಟೀ. ಇದರ ಮತ್ತೆ 209ನೆಯ ಶ್ಲೋಕದ 2ನೆಯ 4ನೆಯ ಚರಣಗಳ ಅಂತ್ಯದಲ್ಲಿ ಎರಡು ಮಾತ್ರಗಳು ಕಡಿಮೆ.

ಅಡವಿಯೊಳಗಿಹ ವೇಣು ತಿದ್ದಿದರೆ ಮೆಯ್ಯೊಟ್ಟು
 ಕಡುದುಳ್ಳ ದೊರೆಗಳನು ಹೊಪ್ಪಿವುತಿದುದು; |
 ಬಿಡದೆ ಶುಕ-ಪಕ್ಷಿಯನು ಅಡಗಿಸಿಯೆ ಹಾಲೆಪ್ಪಿದು,
 ಬಡನೆ ಹೇಳಿದ ನುಡಿಯ ತಾ ನುಡಿವುದು. || 208 ||

ಆ. ಹಾಲೆಪ್ಪಿದು ಅಡಗಿಸಿಯೆ, (ಅದು ತನ್ನ).

ಬಡವೆಯಿದ್ದರೆ ಬಂಟ ಬಿಡದೆ ಸೇವೆಯ ಮಾಪ್ಪಿ;
 ಮಡದಿ ತಾ ಚಲುವಾಗಿ ಅಡಿಗೆ ಮಾಡುವಳು; |
 ಕಡೆಯ ಕಾಲಕೆ ತನ್ನ ದೃಢ-ಬುದ್ಧಿ ಹಿಂಗುವವ
 ನೊಡೆಯನನು ಭಜಿಸಲಿಕೆ ಮನವಿಲ್ಲದವನು. || 209 ||

ಟೀ. ಅದರ ಕಡೆಯ ಕಾಲದ ವರೆಗೂ ದೇವರ ಭಕ್ತಿಯಲ್ಲಿ ತನ್ನ ದೃಢಬುದ್ಧಿ ಹಿಂಗುವವನು (ಬಬ್ಬನು ದೇವರಾದ) ಬಡೆಯನನು.

48. A TOWN (MITHILA) AT THE TIME OF THE
MARRIAGE OF A PRINCESS (SITA)

ನೀತಾಸ್ವಯಂವರದಲ್ಲ ಮಿಥಿಲಾಪಟ್ಟಣ ಸಂಗರಿಸೆ ಪಟ್ಟದು
ಭಾಮಿನಿಪಟ್ಟರಿ

ಕೇಳಿದಯ, ಕುಶ! ನೆರೆದ ಪೃಥ್ವೀ-

ಪಾಳರಿಗೆ ವಿಪ್ರರಿಗೆ ಮಣಿ-ಮಯ

ದಾಳಯಂಗಳು ಸವೆದವಯ ಗಾವುದದವಿಳತೆಯಲೀ. |

ಕೇಳು, ಲವ! ತದ-ವಳಯದಲಿ ಪರಿ

ಪಾಳಯಾಯ್ತು ಪಿಡವಿಳ-ಭೂಮಿ-

ಪಾಳರವರವರುತ್ತ ಮೂಢಮ-ಮುಢ್ಯಮಂಗಳಲೀ.

|| 210 ||

ಪ. ಕೇಳಿ ಇದ, ಲವ, ಕುಶ! (ಎಂತ ಪಾಲ್ಮಿಕೆ ಹೇಳುತ್ತಾನೆ). ಸವೆದವ, ಲವ, ಗಾವುದ ಅದಕ. ಆಯ್ತು ಉಪಿದ ಆವಿಳ. ಉತ್ತಮ-ಅಧಮ.

ಬಲಿದುದನಿತಕೆ ಕೋಟಿ ಪರಿಘಾ

ವಲಿಯ ರಚನೆಯಲಾಳುವೇಪಿಯ

ಪುಲಿಮುಖದ ಮುಗಿಲಟ್ಟಳೆಯ ಸಾಲುಗಳ ಸೊಗಸಿನಲೀ. || 211 ||

ಪ. ಬಲಿದುದು ಅನಿತಕೆ (ಅನಿತಕೆ, ಸೂ. 114). ಪರಿಘಾ-ಲಿವಲಿಯ ರಚನೆಯಲಿ (ಮತ್ತೆ) ಅಳುವೇಪಿಯ. ಟೀ. ಕೋಟಿ ಕರ್ತೃ.

ರಚಿಸಿದರು ಬಯಕೆಡೆಗೆಡೆಗೆ ಮಣಿ-

ಪಚಿತ-ದರ್ಪಣ-ಕಲಶ-ಕುಶಲೋ

ಪಚಿತ-ವಿದ್ಯಮ-ವಿಳಸಿತಾಲಂಕಾರ-ತೋರಣದಾ |

ಪ್ರಚುರತರದುಪ್ಪರಿಗೆಗಳ ಹಿಮ-

ರುಚಿಯ ವೀಧಿಯ, ಸೂರ್ಯ-ವೀಧಿಯ

ಲಚಳ-ಸಂಪದದಿಕ್ಕೆಯನೆ, ಮಿಥಿಲಾ-ಮಹಾಪುರದಾ.

|| 212 ||

ಪ. ಕುಸಲ-ಉಪಚಿತ. ವಿಳಸಿತ-ಅಲಂಕಾರ. ಪ್ರಚುರತರದ ಉಪರಿಗಳ. ಸೂರ್ಯ-
ವೀಧಿಯಲಿ ಅಚಳ-ಸಂಪದದ ಇಕ್ಕೆ. ಅ. ಬಜಾಕ . . . ಮಿಥಿಲಾ-ಮಹಾಪುರದ ವೀಧಿಯ
ರಚಿಸಿದರು. ಈ ವೀಧಿ ಯಾತಕಿ ಯಾತಕಮ ಎಂತ ಸೃಷ್ಟಿಯಿಂದ ತಿಳಿಯುತ್ತದೆ. ಎನೆ=

ಗುಡಿಯ ಪಲ್ಲವ-ಝಲ್ಲರಿಯ, ಬೆಳು

ಗೊಡೆಯ, ಮಿಳವರ್ ಪತಾಕೆಗಳ, ಪರಿ

ವಿಷಯ ಮುತ್ತಿನ ಸೂಸಕದ ಸಡಕುಗಳ, ಸೀಗುರಿಯಾ |

ಇಡಿದ ಮಣಿ-ಮಯ-ಕಲಶದಿಂದೆನೆ

ವೆಡ ಬಲದ ಸೌಧಗಳಲವನಿಯ

ತೊಡಿಗೆಯೆನೆ ರಂಜಿಸಿತು ಪುರವಾ ಜನಕ-ಭೂಪತಿಯಾ. || 213 ||

ಪ. ಸೌಧಗಳಲಿ, ಅವನಿಯ ತೊಡಿಗೆ ಎನೆ, ರಂಜಿಸಿತು. ಟೀ. ಝಲ್ಲರಿಯ ಎಂದು
ಮೊದಲಾದ ಮುಖ್ಯ ಸೃಷ್ಟಿಗಳು ಸೌಧಗಳಲ್ಲಿ ಎಂಬುದಕ್ಕೆ ಸಂಬಂಧಿಸುತ್ತವೆ. ಸೀಗುರಿಯ ಎಂ
ಬವೂ ಹಾಗೆಯೆ, ಸೀಗುರಿಯ ಸೌಧಗಳಲಿ ಎಂಬಂತೆ; ಸೀಗುರಿಯ ಎಂಬುದಕ್ಕೂ ಸೌಧಗಳಲಿ
ಎಂಬುದಕ್ಕೂ ನಡುವೆ ಇದ್ದದು ಅದಕಿವಳಿ ಸೌಧಗಳಲಿ ಎಂಬುದಕ್ಕೆ ಮತ್ತೊಂದು ಲಕ್ಷಣವಾಗಿದೆ.

ಹೊರಿದ ಕಸ್ತೂರಿ-ಸಾರಣೆಯ, ನವ-

ಪರಿಮಳದ ಪನ್ನೀರ ಛಲೆಯದ,

ಪರಿಸರದ ಕುಂಕುಮದ ನಿಡುಗಾರಣೆಯ, ಕಪುರದಾ | (ಕೆ-ವರಣೆಯ)

ಪರಿಪರಿಯ ಕಡೆಸಾಲ, ಪರಿವಿ

ಸ್ತರದ ಧೂಪದ ಧೂಮ-ಗಂಧೋ

ತ್ಕರ-ಸಮುದ್ರದೊಳದ್ದನೊಲ್ಲದೆ ಪಥದ ಪವನಾನಾ. || 214 ||

(-ನಲ್ಲವೆ)

ಪ. ಸಮುದ್ರದೊಳೆ ಅದ್ದನು (ಪವನಾನ). ಟೀ. ಮುಖ್ಯ ಸೃಷ್ಟಿಗಳು ಧೂಮ-ಗಂ
ಧ-ಉತ್ಕರ-ಸಮುದ್ರದೊಳೆ ಎಂಬುದು ಸಂಬಂಧವಲ್ಲವೆ.

ಹೊಯ್ತಿನ ಹೇಮ-ಸ್ತಂಭ-ರಚಿತಾ

ಕಳಿತ-ರತ್ನ-ಪ್ರಭೆಯ ಚಂದ್ರೋ

ಪಳವ ಭಿತ್ತಿಯಲೆಸೆದುದಭಿನವ-ಭದ್ರ-ಮಣಿ-ಭವನಾ. || 215 ||

ಪ. ರಚಿತ-ಅಕಳಿತ. ಚಂದ್ರ-ಉಪಳವ. ಟೀ. ಆ ಭವನ ಸೀತೆಯ ವಿವಾಹದ್ದು.

ಹೇಯಲೇನು ಅದ? ಮಂಟಪದ ಚೌ

ಮೂಲೆಯಗಲದ ಲಾಮಚದ ಬ

ಲ್ಲಾಳದಡ್ಡಿಯ, ಬದಳ-ರತ್ನ-ವಿತಾನದುಪ್ಪರದಾ |

ಮೇಲುಕಟ್ಟಿನ, ಮಲಯಜ-ಸ್ತಂ

ಭಾಳಗಳ ಮಣಿ-ಪುತ್ರಿಕೆಯ ಸಂ

ಭಾಳಯಲಿ ಸೊಗಸಿದುದು ಚಪ್ಪರವೆರಡು ಯೋಜನದಾ. || 216 ||

ಟೀ. ಮುಖ್ಯಪಶ್ಚಿಗಳು ಸಂಭಾಳಿ ಎಂಬದಕ್ಕೆ ಸಂಬಂಧಿಸುತ್ತವೆ. ಎರಡು ಯೋಜನದ ಚಪ್ಪರಂ.

ಬಿಗಿದ ಬಿಂಗಾರಿಗಳ ಮಿಸುನಿಯ

ಜಗಲಿಗಳ, ಮರಕತದ ಸೋಪಾ

ನಗಳ, ಸುತ್ತಣ ಸಾಲಭಂಜಿಕೆಗಳ ವಿಳಾಸದಲೀ |

ಸೊಗಸಿತಾ ಮಂಟಪ.

|| 217 ||

ಮಘಮಘಪ ಮಲಯಜದ ಸಾರದ

ಸೊಗಯಿಸುವ ಸರಸಿಗಳ, ಪನ್ನೀ

ರುಗಳ ಹೊಕ್ಕರಣೆಗಳ, ಸಾದು-ಜವಾಬ-ಕಸ್ತೂರಿಯಾ |

ಜಗಜಗಿಪ ಹೊಂಬೆಸವರಂಜಣಿ

ಗೆಗಳ, ನವ-ಕರ್ಪೂರದ ತವಲಾ

ಯಿಗಳ ತಿಂಥಿಣಿ ಮೆಚ್ಚಿದುದಲ್ಲಿಯ ಸುತ್ತುವಳಯದಲೀ. || 218 ||

ಟೀ. ಮುಖ್ಯಾಪ್ಪಗಳನ್ನು ತಿಂಗಳಿಗೊಮ್ಮೆ ಎಂಬುದಕ್ಕೆ ಬಿಡುಗಡೆ ಆಗಿರುತ್ತದೆ. ಸುತ್ತುವರೆಯುವ ಸುತ್ತುವರೆಯುವ ವಳಯ.

ತುಡುಕಿ ತೂಳುವ ಸೂತ್ರ-ಯಂತ್ರದ

ಗಡಣದಲಿ ಗತಿಗೊಂಡು ಬೇಡಿದ

ಕೊಡುವ ಮಣಿ-ಪುತ್ರಿಕೆಗಳಸೆದವು ವಿವಿಧ-ರಚನೆಯಲಿ; |

ಅಡಕಿ ತುಂಬುವ ಹೇಮ-ಘಟದು

ಗಡದ ಹೊಂದೋಣಿಗಳ ಹಂತಿಯ

ಸಡಗರದ ಸೌರಂಭವೆಸೆದುದು ಸುತ್ತುವಳಯವಲಿ. || 219 ||

ಅ. ಸೂತ್ರಯಂತ್ರದ ಗಡಣದಲ್ಲಿ ಗತಿಗೊಂಡು ತುಡುಕಿ ತೂಳುವ (ಮತ್ತೆ) ಬೇಡಿದ (=ಬೇಡಿದದಂ) ಕೊಡುವ ಮಣಿ-ಪುತ್ರಿಕೆಗಳ. ಟೀ. ಹೇಮ-ಘಟದು (ಮತ್ತೆ) ಬುಗ್ಗಡದ ಹೊಂದೋಣಿಗಳ (ಎಂಬಿವೆರಡು) ಹಂತಿಯ.

ಎಸೆದುದನುಪಮ-ರಚನೆಯಲಿ ಮಣಿ-

ವಿಸರ-ಖಚಿತ-ವಿವಾಹ-ಕಾಂಚನ-

ವಸತಿ. || 220 ||

ಹೊಯ್ಸಿದನು ಡಂಗುರವ ಜನಕ-ಮ

ಹೀಶನಾ ನೆರೆದಖಿಳ-ವಸುಧಾ

ಧೀಶರರಮನೆಗಳಲಿ, ವೈದೇಹಿಯನು ವರಿಸುವಡೆ. || 221 ||

ಟೀ. ವರಿಸುವಡೆ (ವರಿಸುವೊಡೆ)=ವರಿಸುವಲ್ಲಿ,-ದಕ್ಕೆ.

49. SOME SIGNS OF A GOOD GOVERNMENT

ಒಳ್ಳೆ ಆಡಳಿತೆಯ ಕೆಲವು ಲಕ್ಷಣಗಳು

ಮತ್ತೇಭವಿಕ್ರೇದಿತಂ

ಬಡೆಯಂಗುತ್ತವವಾಗೆ, ಸರ್ವ-ಜನವಾನಂದಂಬಡಲ್, ರಾಜ್ಯ ಜೇಂ
ಕೂಡನೋಲ ತುಂಬಿ ತುಳುಂಕೆ, ನಿಜ್ಜ ಫಲಪೈರಿಂದುರ್ವಿಯಂ ಬ
[ಶ್ರೇನಲ್, |

ಗಡಿ ದುರ್ಗಂಗಳು ಭವ್ರವಾಗೆ, ಧನ-ಧಾನ್ಯಂ ತೀವೆ ಭಂಡಾರದೊಳ್,
ನಡಿಪಂ ಭಾಗ್ಯದ ಕರ್ತನಯ್! ನಾನೆಲ, ಕೇಳ್ವೋತ್ತದೀ ಬುದ್ಧಿಯಾ!
|| 222 ||

ಟೀ. ನಡಿಪಂ=ನಡಿಸುವಂ, ಸೂ. 232.

50. A BAD BEADLE

ನಿಷ್ಠಯೋಜಕನಾದ ತಳವಾರ

ಮತ್ತೇಭವಿಕ್ರೇದಿತಂ

ಕಳವಿಂ ಪೋದುದ, ಪೋಗಿ ಪಜ್ಜಿವಿಡಿದಾ ಮಾರ್ಗಂಗಳಂ ಕಾಣದೇ,
ಪೊಯಿಲೊಳ್ ಪೊಕ್ಕರ, ಪೋದರಂ, ನುಡಿದ ಮಾತಂ ಕಾಣದೇ, ಪೋ
[ದರಂ |

ಅಯಿಪನ್ಯಾಯವ ನೋಡದನ್ನ ಬದುದೇ ದೂರಿಲ್ಲರಂ ಬಾಧಿಪಾ
ತಳವಾರಂ ಬೆಳೆವಾರನಯ್! ನಾನೆಲ, ಕೇಳ್ವೋತ್ತದೀ ಬುದ್ಧಿಯಾ! || 223 ||
[ಬೆಳೆವಾರಂ]

ಟೀ. ಕಳವಿಂ ಪೋದುದನ್ನೂ (ಅಳ್ಳಳ್ಳೆ) ಪೋಗಿ ... ಮಾರ್ಗಂಗಳನ್ನೂ, ಪೊಯಿಲೊಳ್
ಪೊಕ್ಕರನ್ನೂ ಪೋದರನ್ನೂ ನುಡಿದ ಮಾತನ್ನೂ ಕಾಣದೇ. (ನ್ಯಾಯಸ್ಥನಾದ) ಪೊದವನು ಅ
ಡಿಸುವಂಥ ಅನ್ಯಾಯವ ನೋಡದೆ, ಅನ್ನ ಬದುದೇ (ಎನ ಬರಲಿಕ್ಕಿರುವಂಥವನ್ನೂ ಅದರ
ಬಾಯ್ ಬಂದಂತೆ) ದೂಪಿ, ಎಲ್ಲರಂ.

51. IT IS VERY DIFFICULT FOR A BAD MAN TO CHANGE
HIS CHARACTER

ನೀಚನು ಒಳ್ಳೆಯವನಾಗುವದು ಬಹು ದುರ್ಲಭ

ಮತ್ತೇಭವಶ್ರೇಷ್ಠತಂ

ಹಿಡಿಯಲ್, ಪಿಂಗಡೆ ವತ್ಸರಂ ನಡೆಯದೇ? ದುರ್ಗಂಧಮಂ ಗಾಳಿಯೊಳ್
ತಡೆಯಲ್, ನಾಜದೆ? ನಾಯ ಬಾಲ ಸೆಡೆಯಂ ಕಟ್ಟಲ್ಕೆ, ಚನ್ನಪ್ಪ
[ದೇ? |

ಸುಡು! ಚೇಲಿಂ ತೆಗೆಯಲ್ಕೆ, ಸುಮ್ಮನಿರುದೇ? ಏನ್ ಎಂದೆಪ್ಪಾ
[ದಡಂ

ಬಿಡ ತನ್ನಂದವ ನೀಚ ತಾಂ. ನರನಲಾ, ಕೇಶ್ವೋಪದೀ ಬುದ್ಧಿಯಾ!

|| 224 ||

ಟೀ. ಕಟ್ಟಲ್ಕೆ, ಸೂ. 235. ಎಂದದೆ = ಎಂದೊದೆ, ಎಂದರೆ. ಎಪ್ಪಾದಡಂ = ಎಪ್ಪಾದನಂ.

52. THE PANDAVAS ARE FRIENDLY RECEIVED BY
DHRTARASHTRA IN HASTINAPURA

ಧೃತರಾಷ್ಟ್ರನು ಪಾಂಡವರನ್ನು ಪಸ್ತಿನಾಪುರದಲ್ಲಿ ಪ್ರೀತಿಯಿಂದ ಅಂಗೀಕರಿಸಿದ್ದು
ಭಾಮಿನಿಪಟ್ಟಂ

ಸೇನೆ ಬಿಟ್ಟುದು ಪುರದ ಬಹಿರೋ

ದ್ಯಾನ-ವೀಧಿಗಳೊಳಗೆ; ಕುಂತೀ-

ಸೂನುಗಳು, ಸುಮ್ಮಾನ ಮಿಗೆ, ನಡೆತಂದರಿಭಪುರಿಗೆ. || 225 ||

ಪೌರ-ನಾರೀ-ಜನದ ತಳಗೆಗ

ಳಾರತಿಯ, ಸೇನೆಗಳ ಲಾಜಿಯ,

ತೋರಮುತ್ತಿನ ಮಹಿಯ, ಮಂಗಳ-ರವದ ಕಳಕಳದಾ, |

ಬರಣದ ತೋರಣದ ಗುಡಿಗಳ

ಚಾರು-ಬೀದಿಗಳೊಳಗೆ ಬಂದರು

ಭೂರಮಣರುತ್ತಾಹದಲಿ ಧೃತರಾಷ್ಟ್ರನರಮನೆಗೆ. || 226 ||

ಪ. ಬಹಿರ-ಉದ್ಯಾನ. ಸಡೆತಂದರ್ ಇಭಪುರಿಗೆ. ಭೂರಮಣರ್. ಟೀ. ಮುಖ್ಯಪ
ಪ್ತಿಗಳು ಚಾರು-ಬೀದಿಗಳೊಳಗೆ ಎಂಬದಕ್ಕೆ ಸಂಬಂಧಿಸು.

ಇಬ್ಬಿರಾನೆಯನಮಳ-ರತ್ನಾ

ವಳಿಯ ಕಾಣಿಕೆಗಳನು ಸುರಿದರು;

ಕುಳ-ಶಿರೋಮಣಿಗೊಡಗಿದರು, ಧೃತರಾಷ್ಟ್ರ-ಭೂಪತಿಗೆ; |

ಕುಳ-ತಿಳಕ! ಬಾ, ಕಂದ! ಭರತಾ

ವಳಿ-ವನದ ಮೊಕಂದ! ಭರ್ಮ-

ಸ್ಥಳ-ಲತಾವಳಿ-ಕಂದ! ಬಾ! ಎಂದಪ್ಪಿದನು ನೃಪನಾ. || 227 ||

ಪ. ಇಬ್ಬಿರ ಅನೆಯಂ; ಅಮಳ. ಟೀ. ನೃಪನ (ನೃಪನಂ)=ಯುಧಿಷ್ಠಿರನ. ಅ
ಪ್ಪಿದವನು ಧೃತರಾಷ್ಟ್ರನು.

ಬಾ, ಮಗನೆ, ರಿಪು-ರಾಯ-ಮನ್ಮಥ-

ಭೀಮ! ಬಾರೈ, ಭೀಮ-ರಣ-ನಿ

ಸ್ನೀಮ-ಫಲಗುಣ! ಬಾ, ನಕುಲ! ಸಹದೇವ, ಬಾ! ಎನುತಾ, |

ಪ್ರೀಮ-ರಸವಲಿ ಬೇಜಿಬೇಜಿ

ಬ್ಧಾಮ-ಭುಜನಪ್ಪಿದನು; ಚಿತ್ತದ

ತಾಮಸದ ತನಿ ಬೀಜ ಮುಸುಕಿತು ಹರ್ಷ-ರಚನೆಯಲಿ. || 228 ||

ಪ. ಬೇಜಿ ಬೇಜಿ (ಅಂದರೆ ಅವರನ್ನು ಬೇಜಿ ಬೇಜಿಯಾಗಿ) ಉದ್ಧಾಮ-ಭುಜಂ (-ಭು
ಜವುಳ್ಳವನು). ಟೀ. ಧೃತರಾಷ್ಟ್ರನಲ್ಲಿ ಆಗಿಂದಾಗ ಸ್ವಲ್ಪ ತಾಮಸಗುಣವಿತ್ತು; ಅದಂಚು
ಮುಸುಕಿ ಹೋಯಿತು.

ಹರಸಿದನು, ಕಾಣಿಕೆಯ ಕೊಂಡೈ
 ವರ ಮಹಾ-ಸತಿಯನು; ಕುಮಾರರ
 ನರಸಿಯರನನಿಬರ ವಚೋ-ರಚನೆಯಲಿ ಮನ್ನಿಸಿದಾ; |
 ಅರಸ, ಗಾಂಧಾರಿಯನು ವಂದಿಸಿ,
 ದರುಸನವ ಕೊಡು! ಹೋಗಿನಲು, ಕಡು
 ಹರುಸ ಮಿಗಲೆಯ್ದಂದರಾ ಗಾಂಧಾರಿಯರಮನೆಗೆ. || 229 ||

ಪ. ಕಾಣಿಕೆಯ ಕೊಂಡು, ಐವರ. (ಪಾಂಡವರ) ಕುಮಾರರಂ ಅರಸಿಯರಂ ಅನಿಬರ (ಅನಿಬರಂ). ಮಿಗಲ್. ಟೀ. ಆ ಪಾಂಡವರ ಸತಿ ದ್ರೌಪದಿ ಎಂಬವಳು. ಗಾಂಧಾರಿ ಎಂಬವಳು ಧೃತರಾಷ್ಟ್ರನ ಹೆಂಡತಿ.

ಬಂದು, ಕಾಣಿಕೆಗೊಟ್ಟು ವಂದಿಸಿ,
 ನಿಂದರೆಯ್ವರು; ತನ್ನ ಕೆಳದಿಯ
 ರಿಂದ ತರಿಸಿದಳಾರತಿಯನುಸ್ವಾರತಿಯನೊಲಿದೂ; |
 ಚಂದ ಮಿಗೆ, ಸಾವಿರದ ಸಂಖ್ಯೆಯ
 ರಿಂದುಮುಖಿಯರ ತಳಗೆಯಾರತಿ
 ಸಂದಣಿಸಿದವು; ಜಯ-ಸಬುದ ರೋಂಪಿಸಿದುದಂಬರವಾ. || 230 ||

ಪ. ತರಿಸಿದಳೆ (ಗಾಂಧಾರಿ) ಆರತಿಯಂ. ಸಂಖ್ಯೆಯರ್ (ಸಂಖ್ಯೆಯವರಾದ). ಟೀ. ಒಲಿದು = ಬಲ್ಲ.

ಅರಸಿ ಕಾಣಿಸಿ ಕೊಂಡಳೇ ನೃಪ
 ರರಸಿಯನು ಸುಕುಮಾರಕರನವ
 ರರಸಿಯರ ಸಖಿಯರ ವಿಳಾಸಿನಿಯರ ಪಸಾಯ್ತೆಯರಾ; |
 ತರಿಸಿ, ಕೊಟ್ಟಳು ಬೇರಿಬೇರಿನಿ
 ಬರಿಗೆಯುಡುಗೊಜಿ ಗಂಧ-ಮಾಲ್ಯಾ
 ಭರಣವನು ರಾಜೋಪಚಾರ-ವಿಳಾಸ-ವಿಭವದಲೀ || 231 ||

ಪ. ಅರಸಿ ಕಾಣಿಸಿ ಕೊಂಡಳು ಈ ನೃಪರ (ಪಾಂಡವರ) ಅರಸಿಯನು (-ನೂ) ಸುಕು
ಮಾರಕರನು (-ನೂ) ಅವರ ಅರಸಿಯರ (ನೂ) ಸಖಿಯರ (ನೂ) ಇತ್ಯಾದಿ. ಗಂಧ-ಮಾಲ್ಯಾ-
ಆಭರಣ. ರಾಜ-ಉಪಚಾರ.

ಬೀಯುಗೊಟ್ಟಳು ಬಲಿಕ, ಕುರು-ನೃಪ

ನಾಳಯಕೆ ಕರೆದೊಯ್ದು; ಕುಂತಿಯ

ಕಾಲಿಗೇಟಗಿದನಿವರನುಚಿತೋಕ್ತಿಯಲಿ ಮನ್ನಿಸಿದಾ. |

ಬಾಲಮೃಗವೊಳಗಾಯ್ತೆಲಾ! ತೊಡು

ಕೋಲನೆಂದರು, ನಗುತ ಮನದಲಿ

ಕೌಳಕದ ಕುಹಕಿಗಳು, ಕೌರವ-ರಾಯ ಶಕುನಿಗಳೂ. || 232 ||

ಪ. ಇವರಂ ಉಚಿತ-ಉಕ್ತಿಯಲಿ ಮನ್ನಿಸಿದ (-ಂ). ಟೀ. ಕುರು-ನೃಪನೆಂಬ ಹೆ
ಸರು ಯುಧಿಷ್ಠಿರನಿಗೂ ದುರ್ಯೋಧನನಿಗೂ ಆಗುವದರಿಂದ ಮೊದಲಿನ ಚರಣದಲ್ಲಿ ಸ್ವಲ್ಪ ಸಂ
ಕಯವುಂಟು; ಆದರೆ (ಗಾಂಧಾರಿ) ಕುರುನೃಪನ (-ನಂ ಅಂದರೆ ಯುಧಿಷ್ಠಿರನಂ ಕುಂತಿಭೀಷ
ಜನ) ಆಳಯಕೆ ಕರೆದೊಯ್ದು, ಬಲಿಕ ಬೀಯುಗೊಟ್ಟಳು; (ಆ ಮೇಲೆ ಅವನು) ಎಂಬಂತೆ
ಟೀಕಿಸ ತಕ್ಕದು. ಕೋಲಂ ತೊಡು! — ಈ ಕನ್ನಡದ ಪದಗಳಲ್ಲಿರುವ ವಿವರವು ಸಂಸ್ಕೃತಭಾರ
ತದಲ್ಲಿ; ಇದರಲ್ಲಿ ಹತ್ತು ಮಾತಿನ ಸಂಕ್ಷೇಪ ಮಾತ್ರ ಉಂಟು (II, 57, 2014 seq.). ಕುಂತಿ
ಎಂಬವನು ಕುಂತಿಯೆಂಬವಳ ಸಾಕುತಂದೆ. ಕೌರವರಾಜ = ದುರ್ಯೋಧನ; ಶಕುನಿ ಗಾಂಧಾ
ರಿಯ ಸಹೋದರನು. ಇವರಿಬ್ಬರು ಪುರುಷರು ಪಾಂಡವರ ವೈರಿಗಳು. ಆದ ಕಾರಣ ಈ ಕ್ಲೋ
ಕದಲ್ಲಿ ಅವರ ವೈಮನಸ್ಸು ಸೂಚಿಸಿ ಅದೆ.

ಖಳರ ಹೃದಯದ ಕಾಳಕೂಟದ

ಪುಯಿಕ ಬಲ್ಲರೆ ಮಾನ್ಯರವದಿರ

ಲಳಿತ-ಮಧುರ-ವಚೋ-ವಿಳಾಸಕೆ ಮರುಳುಗೊಂಡರೆಲೈ. |

ಅಯಿಪಿದರೆ ಮಧುಕರನ ಮಲಿ ಬೊ

ಬ್ಬಳಿಯ ವನದೊಳಗೇನ್ ಅಹುದು? ನೃಪ-

ತಿಳಕರಿದ್ದರು ಬೇಲಿ ರಚಿಸಿದ ರಾಜ-ಭವನದಲಿ. || 233 ||

ಪ. ಬಲ್ಲರೆ ಮಾನ್ಯರ? ಅವರು (=ಅವಂದರ, ಅವರ). ಬೊಬ್ಬಲಿ ಎಂತ ಇತ್ತು.
ಬೊಬ್ಬಳಿ (=ಬೊಂಬುಳಿ) ಎಂತ ಉಹಿಸಿ ತಿದ್ದಲ್ಪಟ್ಟಿದೆ.

ಬಂದು ಕಂಡುದು ನಿಖಿಳ-ಪುರಜನ

ವೊಂದು ಕಾಣಿಕೆಯಿತ್ತು ಕೌರವ-

ನಂದನರು; ಸಚಿವರು ಪಸಾಯ್ತು-ನಿಯೋಗಿ-ಮಂತ್ರಿಗಳೂ |

ಸಂದಣಿಸಿದುದು; ಕವಿ-ಗಮಕಿ-ನಟ-

ವಂದಿ-ಮಾಗಧ-ಮಲ್ಲ-ಗಾಯಕ-

ವೃಂದ ನಾನಾತೆಜದಿನೋಲಗಿಸಿದರು ಧರ್ಮಜನಾ.

|| 234 ||

ಅ. ಕೌರವರು ಬಂದು, ಬಂದು ಕಾಣಿಕೆಯಿತ್ತು, ನಿಖಿಳ-ಪುರಜನವ ಕಂಡುದು ಎಂಬಂತೆ ಕಾಣುತ್ತದೆ. ಟೀ. ಧರ್ಮಜ = ಯುಧಿಷ್ಠಿರ.

53. A BEAUTIFUL COUNTRY

ಚಲ್ವಾದ ಶೀಮೆ

ವಾರ್ಧಕಪಟ್ಟಿ

ಅಲ್ಲಿಗಲ್ಲಿಗೆ ಬೆಳೆದ ಬೆಳೆಗಳಿಂ, ಮರಗಳಿಂ

ದಲ್ಲಿಗಲ್ಲಿಗೆ ನೆಲೆದ ತಳೆಗಳಿಂ, ಕೊಳೆಗಳಿಂ

ದಲ್ಲಿಗಲ್ಲಿಗೆ ರನ್ನದಹಿಗಳಿಂ, ಕೆಹಿಗಳಿಂ, ಪರಿವ ಕಾವಲೆಗಳಿಂದಂ, |

ಅಲ್ಲಿಗಲ್ಲಿಗೆ ತೋರ್ಪ ಗಿರಿಗಳಿಂ, ಕರಿಗಳಿಂ

ದಲ್ಲಿಗಲ್ಲಿಗೆ ನೆರೆದ ಶುಕಗಳಿಂ, ಪಿಂಗಳಿಂ

ದಲ್ಲಿಗಲ್ಲಿಗೆ ಗವಾಸ್ತದಗಳಿಂ, ನದಗಳಿಂದಾ ದೇಶಮೊಪ್ಪಿದುದೂ.

|| 235 ||

ಕಂಜ-ಕುಮುದಂಗಳಲ್ಲದ ಸರಂ, ಸರದಿಂದೆ

ರಂಜಿಸದ ಶುಕ-ಪಿಂಕಂ, ಶುಕ ಪಿಂಕಂಗಳಿಗೆ ಫಲ-

ಮಂಜರಿಯನೀಯದಿಹ ಮಾವು, ಮಾವುಗಳನಪ್ಪದ ಬಳ್ಳಿ, ಬಳ್ಳಿಗ
[ಳೊಳೂ |

ಮಂಜುಳ-ಧ್ವನಿಗೊಡದ ಪರಮೆ, ಪರಮೆಗೆ ಸಂತ
ಸಂ ಜನಿಸದರಲರಲ ನವ-ಪರಿಮಳಂಗಳಂ
ದಂ ಜಡಿಯದೆಳೆಗಾಳಯೆಳೆಗಾಳಯಿಲ್ಲದಿಹ ಬನಮಿಲ್ಲಮಾ ನಾಡೊಳೂ.

|| 236 ||

ಪ. ಅರಳಿ, ಅರಳಿ.

ಬಹುತಿಯದ ರಸಂಗಳಂ, ಚಂದ್ರಕಾಂತಂಗಳಂ
ಮೆಹುತಿಯದ ಧರಂಗಳಂ, ಕಿವಿಗಮೃತ-ಸಾರಮಂ
ಕಹುತಿಯದ ಸೊರಂಗಳಂ, ದುರ್ನೀತಿ-ದುರ್ಮಾರ್ಗ-ದುಷ್ಟೀತಿ-ಸಂತ
[ತಿಯನೂ |

ತೊಹುತಿಯದ ಜನಂಗಳಂ, ಸುರ-ಪುರೋದ್ಯಾನಮಂ
ಜಹುತಿಯದ ಬನಂಗಳಂ, ಜಾತಿ-ವೈರಂಗಳಂ
ಮಹುತಿಯದ ಮೃಗಂಗಳಂ ಕಾಣೆನಾ ದೇಶದೊಳಗೇನು ಎಂಬೆನಜ್ಜ
[ರಿಯನೂ? || 237 ||

ಟೀ. ಸುರ-ಪುರ-ಉದ್ಯಾನಮೆಂಬುದು ಕವಿಶ್ವದ ಮಾತು; ಕವಿಗಳು, ಸುರರೆಂಬ ಜೀವಿ
ಗಳು ಅವೆ, ಅವರಿಗೆ ಪರಗಳೂ ಉದ್ಯಾನಗಳೂ ಉಂಟು ಎಂತ, ಕವಿಶ್ವಶೃಂಗಾರಕೃಷ್ಣರ
ವಾಗಿ ಹೇಳಿ, ಒಂದು ದೊಡ್ಡ ಪ್ರಮಾಣ ಮಾಡುವಲ್ಲಿ ಸುರಪುರೋದ್ಯಾನಮಂ ಜಹುತಿಯದ ಬನಂ
ಗಳೆಂದು ಮುಂತಾದ ಉಪಮೆ ಹೇಳುವರು. ಇಂಥಾದು ವಾಸ್ತವವಲ್ಲದವರಿಂದ ಉಚಿತವಲ್ಲ.

ಶಾಲಿಗೇಪಗಿದ ಗಿಳಿಗಳಂ ಸೋವ ಪಾಮರೀ-
ಜಾಲದೊಂದುಲಿಪುಮಂ ಕೋಕಿಲ-ನಿನಾದಮೆಂ
ದೇಳಿದಂ ಗೆಯ್ದು, ತೊಲಗದೆ ಸಿಂಹ ಕೀರಾಳ ಕಣ್ಣೊಳಿಸಿತೇನು
[ಎಂಬೆನೂ? || 238 ||

ಸಲಹಿದೀ ಭೂಮಾತೆಗಂ ನಮಿಸಿ ಭಕ್ತಿಯಿಂ,

ನಲಿದು, ಬಾಗಿದವೊ? ಪೇಜು! ಎಂಬಿನಂ ಕಿಕ್ಕಿಕ್ಕಿದ
ಫಲ-ಭಾರದಿಂ ಕೊರಲ್ವಾಗಿ, ಕಣ್ಣೊಳಿಸಿದ ಪಾಲಿಗಳ ಕರಮೆನೆ
[ದವೂ. || 239 ||

ಪೇ. ಉಲಿಪುಮಂ=ಉಲಿಪನ್ನೂ, ಸೂ. 122^b. ಕೀರಾಳಿ=ಕೀರ-ಅಳಿ. ಎಂಬಿನಂ ಎಂಬದಕ್ಕೆ ಸೂ. 246.

ತುಂಡುತುಂಡಾಗಿ ಕತ್ತರಿಸಿ, ಗಾಣದೊಳರೆದು,
ಹಿಂಡಿ, ರಸಮಂ ತೆಗೆದು, ಕಾಸಿ, ಕಾಲ್ಪುತದಂ
ಖಂಡ-ಶರ್ಕರೆಯಾಗೆಯೇಗೆಯ್ದೊಡಂ, ಸುಗುಣಮಂ ಬಿಡದ ಸುಜನ
[ರಂತೇ, |

ದಿಂಡುರುಳ್ಳ ದೆವಾಳಗಿದಿರಾದರಂ ಸುಕೋ
ದಂಡ-ರೂಪಿಂ, ಸ್ವಾಮಿ-ಹಿತರೆನ್ನುತಮ್ಮೊಳು
ದ್ದಂಡತೆಯ ಬಿರಿದೆತ್ತಿ, ತೆನೆಸೋಗೆವಸುರ ಕಬ್ಬಿನ ಕೊಬ್ಬು ಕಣ್ಣೆನೆ
[ದುದೂ. || 240 ||

ಪ. ಕಾಲ್ಪುಳಿತು, ಅದಂ, ಖಂಡ-ಶರ್ಕರೆಯಾಗಿ, ಎಗೆಯ್ದೊಡಂ. ದಿಂಡುರುಳ್ಳ ದೆವು ಅಳ್ಳಗೆ (ಅಳ್ಳಂಗೆ) ಇದಿರಾದರಂ ಸುಕೋದಂಡ-ರೂಪಿಂ, (ನಾವು ಹಬ್ಬಗಾದರೂ) ಸ್ವಾಮಿ-ಹಿತರೆನ್ನುತ, ಅಮ್ಮೋ (ಅಮ್ಮಿನೋಳ್) ಉದ್ದಂಡತೆಯ ಬಿರಿದು ಎತ್ತಿ. ಪೇ. ತೆನೆಸೋಗೆವಸುರ=ಪಸುರಾದ ತೆನೆಸೋಗೆಯ. ಕಬ್ಬಿನ ಕೊಬ್ಬು=ಕೊಬ್ಬಿದ ಕಬ್ಬು.

54. SPRING-TIME

ವಸಂತಕಾಲ

ಚಂಪಕಮಾಲೆ

ಎಳವೆತ್ತಿ ದಾಡೆ ಕೆಂದಳರ ನಾಲಗೆ ಮಾಮರದಳ್ಳೆಗೊಂಬಿನೊಳ್
ಮಿಳವೆಳವಳ್ಳ ಬಾಲಮಲದೊಂಗಲೆ ಕೇಸರಮೆಂಬಿನಂ ಮನಂ

ಗೊಳೆ, ಮಧುಮಾಸ-ಕೇಸರಿ ವಿಯೋಗಿಗಳೆಂಬ ಮೃಗಂಗಳಂ ಭ
[ಯಂ

ಗೊಳಿಸಿದುದುಪ್ಪ-ಕೀರ-ಮದ-ಕೋಕಿಲ-ಗರ್ಜಿತ-ತರ್ಜಿತಂಗಳಂ.

|| 241 ||

ಟೀ. ಕವಿ ಮಧುಮಾಸವನ್ನು ಬಂದು ಕೇಸರಿಗೆ ಹೋಲಿಸುತ್ತಾನೆ, ಇದು ವಿಯೋಗಿಗಳೆಂಬ ಮೃಗಗಳನ್ನು ಬಿಡುಹಿಡಿಸುತ್ತದೆ. ವಿಯೋಗಿಗಳೆಂಬವರು ತಮ್ಮ ಉರನ್ನು ಬಿಟ್ಟು ಹತ್ತವರೂ ಹೆಂಡಿಯರೂ ಮಕ್ಕಳೂ ಮುಂತಾದ ಆಪ್ತರು ಸಹ ಇಲ್ಲದೆ ಪರಸ್ಪರದಲ್ಲಿರುವಂಥವರು; ಅಂಥವರು ಮಧುಮಾಸದ ಸೊಗಸನ್ನು ಕಂಡು, ಕೇಳಿ, ಅಯ್ಯಯ್ಯೋ, ನಾವು ಇಷ್ಟನ್ನೆಲ್ಲಾ ಬಂಟಿಗರಾಗಿ ಅನುಭವಿಸುವದು ಯಾವುದು? ನಾವು ನಮ್ಮವರ ಸಂಗಡಲಿದ್ದರೆ ಎಷ್ಟೋ ಸುಖವಾದೀತೆಂತ, ನಿರಾಶೆಯಾಗಿ, ದುಃಖಿಸಿ, ದುಃಖಕ್ಕೆ ಕಾರಣವೆಂತ, ಮಧುಮಾಸಕ್ಕೆ ಬರುವ ಬಿಡುವಿನದನ್ನೂ ಬಿಡರು. ಹೀಗೆ ಕಾವ್ಯದಲ್ಲಿ ಸು. 67ನೆಯ ಸೂತ್ರ ನೋಡು. ಮಾ-ಮರದ ಅಳ್ಳೆಯೆಂಬ.

55. THE RAINY SEASON

ವರ್ಷಕಾಲ

ಭಾಮಿನಿಪಟ್ಟಿ

ಬಡ್ಡು ಮೆಚಿದುದು ಮೇಘ-ಘಟೆ; ಬಿಸಿ

ಲೊಡ್ಡು ಮುಚಿದುದು; ಚಂದ್ರ ಸೂರ್ಯರ

ನಡೆವಿಸಿ, ಹಿಡಿಯಾಳ ಹಿಡಿದವು ಮುಗಿಲ ಚೂಣಿಗಳೂ; |

ಕಡ್ಡಿ ತಡೆವುದೆ ಕಡಲನುಡು-ಗಣ

ದೊಡ್ಡು ಕಾಣಿಸು; ಮುಗಿಲ ಬಾಯಿಗೆ

ಲಡ್ಡು ಗೆಗಳಾದವು ಸಮಸ್ತ-ಗ್ರಹ-ಸು-ತಾರೆಗಳೂ.

|| 242 ||

ಟೀ. ಕವಿ ವರ್ಷಗಳು ಅರಿಬಲವೆಂತಲೂ ಮುಗಿಲು ಕಾವ್ಯಗಳೆಂತಲೂ ಹೇಳುತ್ತಾನೆ. ಕಡ್ಡಿ ತಡೆವುದೆ ಕಡಲನು? ಹ್ಯಾಗೋ, ಹಾಗೆಯೇ ಆ ಬಲ್ಮುಗಲಂ ತಡೆಯ ಕೊಡದು. ಮುಗಿಲ ಚೂಣಿಗಳು ಹಿಡಿಯಾಳ ಹಿಡಿದವು ಅಂದರೆ ತಮ್ಮನ್ನು ಹಿಡಿಯಲಿಕ್ಕೆ ಬಂದ (ಕಿರಣಗಳೆಂಬ) ಆಳ (ಆಳುಗಳನ್ನು) ಹಿಡಿದವು.

ಆಳ ಕರೆ! ಕಟಕವನು ಸೂರ್ಯನ
 ಮೇಲೆ ಬರ ಹೇಚ್ಚು! ಎಂಬ ಮೇಘ-ಸೃ
 ಪಾಳಕನ ಡಂಗುರವೋ? ಮೊದಲುಗುವ ಸಿಡಿಲಿನಬ್ಬರವೋ? |
 ಆಲಿಕಲ್ಲೋ? ಮುಗಿಲ ಮುಂಗುಡಿ
 ಯಾಳ ಹೊಯ್ದುಲಿ ಬೀಚ್ಚಿ ತಾರಾ-
 ಮಾಳಗಳೋ? ಜೀಮೂತ-ಲತೆ ಲಂಬಿಸಿದುದಂಬರವಾ. 243 ||

ಮಿಂಚಿದವು ದೆಸೆಗಳಲಿ; ಗಮನಕೆ
 ಮುಂಚಿದವು ಹಂಸಗಳು; ನಭದಲಿ
 ಹೊಂಚಿದುದು ಜೀವನಕೆ ಜೀವನ-ವಿರಹಿ-ಸಿಕ್ಕುರುಂಬಾ. 244 ||

ಟೀ. (ಜೀಮೂತ-ಲತೆಗಳು) ಮಿಂಚಿದವು (ಎಂಬು) ದೆಸೆಗಳಲಿ. ಹಂಸ ನೀರಿಗೂ ಮಹಿ
 ಗೂ ಮೆಚ್ಚಿದು; ಚಾತಕಗಳ ಸಿಕ್ಕುರುಂಬು ಜೀವನ-ವಿರಹಿಗಳಂತೆ ಇದ್ದು, ಈಗ
 ಮಹಿ ಬಂದೀತೆಂತ ಹೊಂಚುತ್ತದೆ; ಚಾತಕ ಮಹಿಯ ಹಸಿಯಿಂದಲೇ ಜೀವಿಸುತ್ತದೆಂತೆ.

ಜನಪ, ಕೇಳ್, ಅಯ್! ಕಾರ್ತುಗಿಲ ಮುಂ
 ಬನಿಗಳೊಳು, ವಹಿಲದಲಿ, ಕೇರಳ-
 ಜನಪದದ ತೌಳವದ ಕೊಂಕಣ ವಿಷಮ-ವಿರಧಿಯಲಿ, |
 ಜಿನುಗಿನಲಿ, ಬಹು ಮಹಿತಿಗಳಲಿ ನನೆ
 ನನೆದು, ಸಾಗರ-ತೀರವಲಿ ಬಂ
 ದನು ಕಿರೀಟ, ವಿಚಾರಿಸುತ್ತಲಾ ದ್ವಾರಕೀಪುರವಾ. 245 ||

ಟೀ. ಕಿರೀಟ=ಅರ್ಜುನ. ವಹಿಲವಲಿ ವಿರಧಿಯಲಿ ಎಂಬದಕ್ಕೆ ಬಂದನು ಎಂಬ
 ದು ಕ್ರಿಯಾವದ.

56. TWO RIDDLES (SYRINGE OR FOUNTAIN, COCK)

ಎರಡು ಒಗಟೆ

ತ್ರಿಪದಿ

ಆಸನದಲುಂಬುವದು, ಸೂಸುವದು ಬಾಯಲ್ಲಿ,
ಬೇಸವದ ಹೊತ್ತು ಕೊಲುತಿದು. ಕವಿಗಳ
ಸಾಸಿಗಳೆ, ಪೇಯಿ! ಸರ್ವಜ್ಞ!

|| 246 ||

ಪಲವು ಮಕ್ಕಳ ತಂದೆ, ತಲೆಯಲ್ಲಿ ಕೊಟ್ಟವಗೆ;
ಸಲೆ ಗಟ್ಟಿಗೆ ಜಾವವಾಯವನ ಹೆಂಡತಿಗೆ
ಮೊಲೆಯಿಲ್ಲ. ನೋಡು! ಸರ್ವಜ್ಞ!

|| 247 ||

ಪ. ಕೊಟ್ಟ (ಕೊಟ್ಟು) ಅವಗೆ (ಅವನಿಗೆ).

57. THE PANDAVAS IN THE ROYAL COURT
AT HASTINAPURA (see No. 52)

ಪಾಂಡವರು ಹಸ್ತಿನಾಪುರದ ರಾಜಸಭೆಯಲ್ಲಿದ್ದರು

ಛಾಂದೋದ್ಯೋಗ

ಆ ದಿವಸವನು ಮಧುರ-ಗೇಯ-ವಿ
ನಾದದಲಿ, ಕವಿ-ವಾದಿ-ವಾಗ್ಮಿ-ವಿ
ನೋಡದಲಿ ನೂಕಿದರು, ಮಜ್ಜನ-ಭೋಜನಾದಿಯಲಿ; |
ಆದುದುತ್ಸವವಂದಿನಿರುಳು. ದಿ
ನಾದಿಯಲಿ ಕಂಡನು ಕನಸು, ಪಾ
ಸಾದ-ಶಿಖರವು ಮುಕ್ತಿದು ಬಿದ್ದು ಪನಡವಿ-ಮಧ್ಯದಲಿ. || 248 ||

ಪ. ಆಮದು ಉತ್ಸವಂ ಅವನ ಇರುಳು. ಬಿದ್ದು ಪಂ ಆಡವಿ. ಕನಸ ಕಂಡವನು ರಾ
ಜನೆಂತಲೂ ಅರಸನೆಂತಲೂ ಹೆಸರಿರುವ ಯುಧಿಷ್ಠಿರನು.

ಆರಸನುಪ್ಪವಡಿಸಿದನವನೀ

ಶ್ವರ-ವಿಹಿತ-ಸತ್ತಿ ಯೆಗಳನು ವಿ

ಸ್ತರಿಸಿದನು ದುರ್ಯೋಧನ-ಕುಂತ-ವಿಭಿನ್ನ-ಚೇತನನೊ.

|| 249 ||

ಬಂಕ ಪಾಂಡವರು ಮುಂತಾದವರು ಧೃತರಾಷ್ಟ್ರ ನರಮನೆಯಲ್ಲಿ ನೆರೆದ ಮೇಲೆ "ಕೌರವೀ ಶ್ವರ (=ದುರ್ಯೋಧನ, v. 218) ಬಂದನರಮನೆಗೆ". ತರುವಾಯ

ಇತ್ತಣಿಮ್ಮಡಿ ಮಾಡಿಸಿದ ಸಭೆ

ಯೆತ್ತ ಬಿಜಯಂಗೆಯ್ತು ನೋಡಿದ

ಸುತ್ತಮವೆಲಾ! ಎಂದನಾ ದುರ್ಯೋಧನನು, ನಗುತಾ. || 250 ||

ಪ. ಇತ್ತಣಿ ಇಮ್ಮಡಿ. ನೋಡಿದರೆ (-ಮಾಡೆ) ಉತ್ತಮ. ಟೀ. ಪಾಂಡವರಿಗೆ ಬಹು ಚಂದನಾದ ಬಂದು ಸಭೆ ಇತ್ತು, ಅದರಂತೆ ಧೃತರಾಷ್ಟ್ರನು ದುರ್ಯೋಧನನ ಅಪೇಕ್ಷೆಯ ಮೇಲೆ ಹಸ್ತಿನಾಪುರದಲ್ಲಿ ಬಂದನ್ನು ಮಾಡಿಸಿದ್ದನು. ಈ ನಮ್ಮ ಸಭೆ ನಿಮ್ಮ ಪಕ್ಷಿಂತ ಇಮ್ಮಡಿ ಚಂದವೆಂತ, ದುರ್ಯೋಧನನು ಪಾಂಡವರಿಗೆ ಹೇಳುತ್ತಾನೆ. ಇಮ್ಮಡಿ=ಇಮ್ಮಡಿ, ಸೂ. 187.

ದೇಸಿಗಾಜರ ಕೈಮೆಗಳು ಲೇ

ಸೈಸಲೇ, ಬೇಸಲೇನು? ಮಾನುಷ-ದೈವ-ಕೃತಿ! ಎಂತೂ |

ಈಸು ಸಂಪ್ರಿಯ ನಮ್ಮಲುಂಟೇ?

ಲೇಸೆನುತ, ನೃಪನೆದ್ದು, ಕೆಯ್ಗೊಡ

ಲಾ ಸಭೆಗೆ ಧೃತರಾಷ್ಟ್ರ ಬಂದನು ರಾಜ-ಗಣ-ಸಹಿತಾ. || 251 ||

ಪ. ಲೇಸು! ಐಸಲೇ. ಟೀ. ನೃಪಂ=ಯುಧಿಷ್ಠಿರಂ.

ಬಿಗಿದ ನೀಲದ ಸರಿಯ ನೆಲಗ

ಟ್ಟುಗಳ, ಮೈಡೂರಿಯದ ಮಣಿ-ಭಿ

ತ್ತಿಗಳ, ವಜ್ರದ ವೇದಿಗಳ, ವಿದ್ರುಮದ ಲೋವೆಗಳಾ, |

ಜಗೆಯ ಲಹರಿಯ ಜಾಳಿಗೆಯ ಪ

ಜೆಗಳ ಪಾಗಾರದ ಸು-ರತ್ನಾ

ಳಗಳಲೆಸೆದುದು ರಾಜ-ಸಭೆ ತತ್-ಕ್ರೋಶ-ಮಾತ್ರದಲೀ. || 252 ||

ಕವಿವನರುಣಾಂಶುಗಳ ಲಹರಿಯ,

ಲವಣಿ-ಲಾವಣಿಗೆಯಲಿ ನೀಲ-

ಜ್ವನಿಯ ದೀಧಿತಿ; ಝಳಪಿಸಿತು ದನೆದನೆಯ ಭಿತ್ತಿಗಳಾ |

ತಿವಿದವೆಳೆಮುತ್ತುಗಳ ಚಂದ್ರಿಕೆ;

ಜವಳಿಸಿದವೊಂದೊಂದನಾಕಿದ

ವವಿರಳತ-ಮಣಿ-ಕಿರಣ ವೇಣೀ-ಬಂಧ-ಬಂಧುರದೀ. || 253 ||

ಪ. ಕವಿವ ಅರುಣ-ಅಂಶುಗಳ. ಹೀಗೆ ಭೇದಿಸಿದರೆ ವ ಎಂಬ ಅಕ್ಷರ ಸಂಧಿವಿನ್ಯಾಸ ಬಂ-
ದದು ಬಿಳ್ಳೆದ್ದು; ಬಂದು ವೇಳೆ ಕವಿವನು ಅರುಣಾಂಶುಗಳ ಎಂತ ಪರಿಸಿದರೆ ಉಚಿತ: ಇಂತಾ
ದರೆ ಕವಿವನು ಎಂಬದಕ್ಕೆ ದೀಧಿತಿ ಎಂಬದು ಕರ್ತೃ; ಇಂತಲ್ಲವಾದರೆ ದೀಧಿತಿ ಎಂಬದಕ್ಕೆ ಇತ್ತು
ಎಂಬ ಕ್ರಿಯೆಯು ಕಲ್ಪಿಸಿತೆ ಬೇಕು. ತಿವಿದ ಎಳೆಮುತ್ತುಗಳ ಎಂಬಲ್ಲಿ ಪಕಾರದ ಸಂಧಿವಿನ್ಯಾಸ
ಬೇ. ಅವಿರಳತ-ಮಣಿ-ಕಿರಣ ಎಂಬದಕ್ಕೆ ಜವಳಿಸಿದವು ಎಂದೂ ಕೊಂಡವು ಎಂದೂ ಎರಡು ವಿ-
ಧು ಉಂಟು.

ಅಲ್ಲಿ ವಿಮಳೋದ್ಯಾನ-ವೀಧಿಗ

ಳ್ಳಲ್ಲಿ ತಾವರೆಗೊಳದ ರಚನೆಗ

ಳ್ಳಲ್ಲಿ ಸಿಂಹ-ಮಯೂರ-ಮಧುಕರ-ಶುಕ-ಪಿಕಾನೀಕಾ; |

ಅಲ್ಲಿ ಕೇಳೀ-ಶೈಲ-ಹಿಮ-ಗೃಹ

ವಲ್ಲಿ ವಿವಿಧ-ವಿಳಾಸ-ರಚನೆಗ

ಳ್ಳಲ್ಲಿ ಹೊಯ್ದೊಯ್ದುಸಿಸಿ ಮೆಚಿದುದು ಪಾಂಡವರ ಸಭೆಯೂ. || 254 ||

ಪ. ವಿಮಳ-ಉದ್ಯಾನ-ವೀಧಿಗಳೆ; ಅಲ್ಲಿ ... ರಚನೆಗಳೆ; ಸಿಂಹ. ಪಿಕ-ಅನೀಕ.
ಬೇ. ಹೊಯ್ದು = ಎಸಕ; ಪಾಂಡವರ ಸಭೆ ಈ ಸಭೆಯಲ್ಲಿ ಎಸಕವಾಗಿ ರಚಿಸಿದಂತಾಯಿತು.

ಸ್ಥಳವನೇ ಜಳವೆಂದು, ನಿರ್ಮಳ-
 ಜಳವನೇ ಸ್ಥಳವೆಂದು, ಬಾಗಿಲ
 ನೆಲಿಲ ಭಿತ್ತಿಯ ಹಾಯ್ದು, ಬಾಗಿಲ ಭಿತ್ತಿಯೆಂದಿಬ್ಬಿದೂ, |
 ಕಳವಳಿಸುವನೆ ಧರ್ಮಸುತನಾ
 ಕೊಳನನೇ ಕೊಳನೆಂದು, ಬಾಗಿಲ
 ನೆಲಿಲ ಹೊಗಮಿತ ಬಂದು, ಹೊಕ್ಕನು ಬಹಳ ಚೌಕಿಗೆಯಾ. || 255 ||

ವಿಳಸದಾಯವ್ಯಯದ, ವಿಶ್ರುತ-
 ವಳಯದುನ್ನತ-ವಾಸ್ತು-ಲಕ್ಷಣ
 ದೊಳಗೆ ಸೇರಿದುದೆಂದು ನೃಪ ಕೊಂಡಾಡಿದನು ಸಭೆಯಾ. || 256 ||

ಪ. ಧರ್ಮಸುತಂ (=ಯುಧಿಷ್ಠಿರಂ)? ಆ. ಟೀ. ಯುಧಿಷ್ಠಿರನು ಚಿತ್ರವುಳ್ಳ ಚೌಕಿಗೆಯ ಹುಗುವಲ್ಲಿ ಅವನಿಗೆ ಕಳವಳವಾದಂತಾಯಿತು; ಇದು ಜಳ, ಇದು ಸ್ಥಳ, ಇದು ಗೋಡೆ, ಇದು ನೆಲಿಲು ಎಂದು ನಿಶ್ಚಯವಹಿಯದೆ ಇದ್ದನು. ವಿಲಸದಾಯವ್ಯಯದ ಎಂಬುದು ಸಂಕಯದ್ದು; ವಿಲಸದ್ ಆ ಅವ್ಯಯದ (=ಸಂತೋಷಕರವಾದ ಆ ಅವ್ಯಯದ) ಎಂತಲೂ ವಿಲಸದ್-ಆಯ-ವ್ಯಯದ ಎಂತಲೂ ಭೇದಿಸ ಬಹುದು. ವಿಲಸದಾಯವ್ಯಯದ (ಮತ್ತೆ) ವಿಶ್ರುತ-ವಳಯದ ಎಂಬೀ ಪದ್ಧಿಗಳು ಲಕ್ಷಣ ಎಂಬದಕ್ಕೆ ಸಂಬಂಧಿಸುತ್ತವೆ.

ಗುರು, ನದೀಸುತ, ಕರ್ನ, ಸೈಂಧವ,
 ಗುರು-ತನುಜ, ಭಗದತ್ತ, ಬಾಹ್ಯಕ
 ನುರು-ಯವನ, ಸೌವೀರ, ಕೌಸಲ, ಚೈದ್ಯ, ಮಾಗಧರೂ |
 ಅರಸುಗಳು, ನಾನಾ-ದಿಗಂತದ
 ಧರಣಿಪರು, ಸಚಿವರು, ಪಸಾಯ್ತರು
 ನೆರೆದುದಂದಿನ ದಿವಸದೊಲಗದೊಡ್ಡು ಚಲುವಾಯ್ತು. || 257 ||

ಪ. ದಿಗಂತ=ದಿಕ್-ಅಂತ. ನೆರೆದುದು. ಅಂದಿನ. ಟೀ. ಗುರು=ದ್ರೋಣ; ನದೀಸುತ=ಭೀಷ್ಮ; ಕರ್ನ=ಕರ್ಣ; ಸೈಂಧವ=ಸಿಂಧುವಿನ ರಾಜನಾದ ಜಯದ್ರಥ; ಗುರುತನುಜ=ದ್ರೋಣನ ಮಗನಾದ ಅಶ್ವತ್ಥಾಮನ್; ಭಗದತ್ತ=ಪಂಜಾಬಿನ ಯವನರ (ಗ್ರೀಕರ) ರಾ

ಜ; ಬಾಹ್ಯಕಂ=ಬಾಹ್ಯಕರ ರಾಜನಾದ ಸೋಮವತ್ತಂ: ಉರು-ಯವನ ಎಂಬವನು ಯವ
ನರ ರಾಜರಾದ ವಿತುನಂತಾಗಲಿ ಪತ್ತಮಿತ್ರನಂತಾಗಲಿ ಇರ ಬಹುದು; ಇತ್ಯಾದಿ ಅರಸುಗಳು.
ಇವರೆಲ್ಲರಿಂದಲೇ ಕನ್ನಡ ಕವಿ ಹೇಳಿದರೂ ಸಂಸ್ಕೃತ ಭಾರತದಲ್ಲಿ ಇಷ್ಟರ ಮಾತು ಕಾಣದು
(II, 57, 2011 seq.).

ಧರಣಿಪತಿ, ಕೇಳೆ! ಬಂದು ಪರಿಯಂ

ತರ-ವಿಶಾಲ-ಮಹಾ-ಸಭಾ-ವಿ

ಸ್ತರಣವದಲಿಲಿ ತೆಪ್ಪದ ಕಾಣೆನು; ತೀವಿತವನಿಪರೂ; |

ಹೊಜಿಗೆ ರಾವ್ತರು ರಥದವರು ಜೋ

ದರು ಪದಾತಿಗಳಿದ್ದುದಂದಿನ

ಸಿರಿ ಸುರೇಂದ್ರನ ಪಾತಿಗೆಯ್ಯಡಿ ಪತ್ತು ಮಡಿಯೆಂದಾ. || 258 ||

ಪ. ಪದಾತಿಗಳೆ ಇದ್ದುದು: ಅಂದಿನ. ಬೇ. ಕವಿ ಇಲ್ಲಿ, ಬಂದು ಪೋಗ್ಗ ಪ್ರಮಾಣ
ಹೇಳುತ್ತಾನೆಂತ ಬಬ್ಬ ಸುರೇಂದ್ರನಿದ್ದನೆಂತ ಕಲ್ಪಿಸಿ ವದಿಸುತ್ತಾನೆ; ಇಂಥ ವಾಸ್ತವವಲ್ಲದ
ಉಪಮೆ ಉಚಿತವಲ್ಲೆಂತ ಮುಂಚೆ ಹೇಳಿಕೊಂಡಿರುವಾಯಿತು, ಕ್ಲೋಕ 237. ಎಯ್ಯಡಿ=ಎಯ್ಯಡಿ,
ಸೂ. 189.

58. SPRING-TIME

ವಸಂತಕಾಲ

ವಾರ್ಧಕಸೃಷ್ಟಿ

ಬಂದೆಡೆಯೊಳುಂ ತನಗೆ ನಿಲವಿಲ್ಲದತಿ-ವೇಗ

ದಿಂದೆ ನಿರುತಂ ಪ್ರಬಲವಾಗಿ ಬೀಸುವ ಗಾಳಿ

ಚಂದನ-ದ್ರುಮಂಗಳಂ ತೊಡರ್ಬಿಗಳಾಹಾರಮಂ ಕೊಂಡು ಕೊಂ
[ಡು, ಮಿಕ್ಕೂ, |

ಮಂದತ್ವಮಂ ತಳೆದು, ಮಲಯಾಚಲದ ನೀಮೆ

ಯಿಂದೆ ಸರಸಿಜದೊಳ್ ಭ್ರಮಿಸುವ ಮಹಿದುಂಬಿಗಳ

ವೃಂದಮಂ ಕೂಡಿ ಕೊಂಡೆಳೆವೆಲರ್ ಬಂದುದು, ವಿರಹಿಗಳೆದೆಯಾಯು
[ವಂತೇ. || 259 ||

ಪ. ತೋರದುರ್, ಅಹಿಗಳ ಲಿಹಾರಮಂ (ಚಂದನಕೆಂಬುದು). ಟೀ. ಗಾಳಿ ಎಂಬ
ದು ಕರ್ತೃ; ನಿರುತಂ ಪ್ರಬಲವಾಗಿ ಬೀಸುವ ಗಾಳಿ ... ತೋರದುರ್, ... ಕೊಂಕುಕೊಂಡು,
ಮಿಕ್ಕು (ತಕ್ಕ ಮಟ್ಟಿಗೆ ಮಿಕ್ಕು), ... ತಳೆದು, ... ಕೊಂಕುಕೊಂಡು, ಎಳೆವಿಲಿ (೨೧) ಬಂ
ದುದು. ಇಂಥ ಸೌಖ್ಯಕರವಾದ ಗಾಳಿಯನ್ನು ನಾವು ಬೀದಿಗಡಲೆ ಮೀ ತಿನ್ನ ಬಿಡು, ಅಯ್ಯ
ಯೋ! ಎಂತ, ಎರಹಿಗಳು ದುಃಖ ಪಡುವವರಾದರು; 241ನೆಯ ಶ್ಲೋಕ ನೋಡು.

ಮಿಡುಗುವ ತಳಿದೋರ್ಣರಣಂಗಳಂ ಕಟ್ಟಿಸುತ್ತ,
ಮೆತ್ತಿಗೋಗಿಲೆಗಳ ಬಾಯ್ಕಳ ಬಲಿದ ಬಂಧನದ
ನೆತ್ತಿಗಳಂ ಬಿಡಿಸುತ್ತ, ತುಂಬಿಗಳ ಬಳಗಕ್ಕೆ ಕಮಲಗಳ ಸೂಜಿವಿ
[ಡುತಾ, |

ಕಿಡುವೆಲರೊಳೆತ್ತಲುಂ ಸಾಜಿಸುತ್ತ, ವಿರಹಿಗಳ
ನೆತ್ತಿಗಿಸುತ್ತ ಜೊನ್ನದ ರಸಂ ಪೇರ್ಚಿದ ವಸಂತ
ಪೊಡಿಮಟ್ಟು, ಮಾಗಿಯನ್ನುಡುಗಿಸಿ, ಸಮಸ್ತ-ವಸ-ರಾಪ್ತಮಂ ಕೆ
[ಯ್ಯೊಂಡನೂ. || 260 ||

ಟೀ. ವಸಂತ ಎಂಬ ರಾಜನು ಜಯವಂತನಾಗಿ ವನರಾಪ್ತರೊಳಗೆ ಪ್ರವೇಶ ಮಾಡು
ತ್ತಾನೆ ಎಂತ, ವರ್ಣನೆ. ಹಿಂಪೆಹೇಟಿದ ಲೆ ಎರಹಿಗಳು ದುಃಖರೊಳಗೆ ಅವನ ಪಾದಕ್ಕೆ ಬಿದ್ದ
ಹಾಗಾಯಿತು.

ಪೊಸ ಮಾವಲೋಕೆಯೊಳ್, ಮೆತ್ತಿದುಂಬಿ ಕೋಗಿಲೆಯೊ
ಳೆನೆವ ಸಂಪಗೆ ಪೊಚ್ಚ ಪೊಂದಾನರೆಯೊಳು, ಪವ
ಡಿಸಿದ ಮಲ್ಲಿಗೆಯಲರ್ ಬೆಳೆತ ಬೆಳದಿಂಗಳೊಳ್, ಗಿಳಿವಿಂಡು ಬನ್ನೆ
[ರಿಯೊಳೂ |

ಮನೆದವೊಂದೊಂದಿಕ್ಕೊಳ್ ಮಧುಮಾಸಕರಯಾದಿ,-
ದೆನೆಯಂತೆ ಖತಿಯಂತೆ ಧನದಂತೆ ಜನದಂತೆ
ಪಸುವೆಳಗಿನಂತೆ ಕೆಂಪಸಿತಂ ಪಳದಿ ಪಳುಕು ಪಚ್ಚೆಗಳ ಬಣ್ಣದಿಂ
[ದಾ. || 261 ||

ಪ. ಕೋಗಿಲೆಯೊಳ್, ಎಸೆವ. ಮನೆವನು ಬಂದು ಬಂದವನೊಳ್ ಮಧುಮಾಸಕೆ; ಉಪಯ-ಅದ್ರ. ಕೆಂಪು ಅಸಿತಂ. ಉಪಯಾದ್ರ ಕೆಂಪು, ಬಿತಿ ಕಪ್ಪು, ಧನ ಹಳದಿ, ಜನ ಬಿಳಿಮ, ಪ ಸುವೆಗಳಗು (ಮದವೆಯಲ್ಲಿ ಸುಸುವ ಪದಪ್ರತ್ಯಾಸಿತಿ) ಹಸರು. ಇಷ್ಟೆಲ್ಲಾ ವಸಂತಲಕ್ಷಣವ ಬಣ್ಣ.

ತಳಿತೆಸೆವ ತರುಗಳ ನೆಲಿಲ್ಲಳಂ ಸಾರ್ದು, ಶೀ
ತಳದ ನಿರ್ಮಲ-ವಾರಿಯಂ ನಿಲಿಂಟೆ, ನವ್ಯ-ಪರಿ

[ಶ್ರಮವನೂ |

ಮಳದಿಂದ ಸೊಗಸು ತೀಡುವ ತಳುವೆಲರ್ಗೆ ಮೆಯ್ಯೊಡ್ಡಿ, ಮಾರ್ಗ-
ಕಳೆದರಧ್ವಗರ್.

|| 262 ||

ಆ ಚೈತ್ರಮಾಸಮೆಸೆದುರು ಧರ್ಮ-ಜನ-ಕೀರ್ತಿ

ಭೂಚಕ್ರಮಂ ಮುಸುಕಿದಂತೆ, ಬೆಳ್ಳಿಂಗಳರೆ;

ಯಾಚಕರನೆತ್ತಲುಂ ಕೂಗಿ ಕರೆವಂತುಲಿಯೆ ಕೋಗಿಲೆಗಳಳೆಯ

[ಜನದಾ |

ಲೋಚನಕುದಯಿಪ ಪೊಸತಂತೆ, ಚೂತಾಂಕುರಂ

ಗೋಚರಿಸೆ; ಪಾತಕ-ಕ್ಷಯದಂತೆ, ಮಾಗಿಯ ವಿ

ಮೋಚನಂ ಕಾಣಿಸಲ್; ಪುಣ್ಯ-ವಾಸನೆಯಂತೆ, ದಕ್ಷಿಣದ ವಾಯು

[ಸುಖಿಯೇ. || 263 ||

ಪ. ಕರೆವಂತ, ಉಲಿಯ ಕೋಗಿಲೆಗಳೆ; ಇಳಮು. ಶೀ. ಬೆಳ್ಳಿಂಗಳರೆ, ಚೈತ್ರಮಾಸಂ ಧರ್ಮ-ಜನ-ಕೀರ್ತಿ ಭೂಚಕ್ರಮಂ ಮುಸುಕಿದಂತೆ ಎಸೆದುರು: ಈ ಪ್ರಕಾರ ಬಿಂಚೊಂದು ಉಪಮೆಗೆ ಆ ಚೈತ್ರಮಾಸಂ ಎಂತ ತಿಲಿತಿಲಿ. ಹಾಕ ಜೇಕು. ಮಾಗ ಎಂಬ ಶಿಶಿರದ ಸುಲಿ ವ ಸಂತ ಬರುತ್ತದೆ. ದಕ್ಷಿಣ ಎಂದರೆ ದಕ್ಷಿಣವೆಂಬ ದಿಕ್ಕು ದಾನವೂ ಎಂತ ಆಗುತ್ತದೆ; ಆ ದಕ್ಷಿಣವಾಯು ಚಂದನವಾಸನೆಯುಳ್ಳದು.

59. SUN-RISE

ಸೂರ್ಯೋದಯ

ಮೂಡುಗಲ್ಲು

ಮೂಡ ದೆಸೆಯೊಳ್ ಕೆಂಪು ದೊರೆಯೆ, ತಾರಕಿ ಪರಿಯೆ,
 ಕೂಡೆ ತಂಗಾಳಿ ಮುಂಬರಿಯೆ, ಕಮಲಂ ಬಿರಿಯೆ,
 ಪಾಡುವಳೆದುಂಬಿಗಳ್ ಮೊದಲೆಯೆ, ಚಕ್ರಂ ನೆರೆಯೆ, ನೆಬ್ಬಿಲೆಯೆ
 [ಸೂಂಪು ಮುಖಿಯೇ, |
 ಬೀಡುಗೊಂಡಿದರ್ ಕತ್ತಲೆಯ ಪಾಳೆಯಮೆತ್ತ
 ಬೋಡಿದುದೊ? ನೋಡಿದಪೆನೆಂದು, ಪೂರ್ವಾಚಲದ
 ಕೂಡುಗಲ್ಲಂ ಪತ್ತುಪ ಪೊದಿದನಾ ಪ್ರಭೆಯೊಳಾಚಿತ್ತನಾದಿತ್ತ
 [ನೂ. || 264 ||

ಪ. ಪ್ರಭೆಯೊಳ್ ಕೆಚಿತಂ. (ಅದ) ಅದಿತ್ತುನು. ಬೇ. ಉದಯದಲ್ಲಿ ಚಕ್ರವರ್ತಿಗಳು
 ಹೊದಿ ಕೆದಕಿಗಳಲ್ಲಿ ನೆರೆದು ಬಂದು ಅಡುವವು, ಅದು ಅದು ಅಗೆ, ಅ ಸೂರ್ಯನು, ಬೀಡು
 ಗೊಂಡು ಇದರ್ ಪೊಲ್ ಇದರ್. ನೋಡಿದಪೆಂ, ಸೂ. 221.

60. WHO ARE CASTE PEOPLE?

ಜಾತರು ಯಾರು?

ತ್ರಿಪದಿ

ಜಾತಿ-ಹೀನರ ಮನೆಯ ಜೋತಿ ತಾಂ ಹೀನವೇ?

ಜಾತಿ ವಿಜಾತಿಯೆನ ಬೇಡ! ದೇವನೊಲಿ

ದಾತನೇ ಜಾತ! ಸರ್ವಜ್ಞ!

|| 265 ||

ಯಾತಜಿದು ಹೊವೇನು? ನಾತರದು ಸಾಲದೇ?

ಜಾತಿ ವಿಜಾತಿಯೆನ ಬೇಡ! ದೇವನೊಲಿ

ದಾತನೇ ಜಾತ! ಸರ್ವಜ್ಞ!

|| 266 ||

61. VAIN THINGS

ಬಹಿಷ್ಕಾರದದು

ಮುಕ್ತಿಯಿಲ್ಲದದು

ಸುರಚಾಸಾಯತಮಿಂಧ್ರಜಾಲದ ಬಲಂ. ಮುಖ್ಯಾಂಗಗಳಾಕಾರ, ಬಾ
ಲರು ಕಟ್ಟಾಡುವ ಕಟ್ಟೆ, ಸೊಪ್ಪದ ಧನಂ, ನೀಗುಣ್ಯ, ಗಾಳಿ ಸೊ
|ಡರ್, |
ಪರಿಯುತ್ತಿಪ್ಪ ಮರೀಚಿಕಾ-ಜಲ, ಜಲಾಂತರಾಕ್ಷರಂ ಇಂತುವುಂ
ಸಿರಿ ಪುಲ್ಲಗ್ರದ ತುಂತುಪಿಯಾ! ಸುನೇಲ, ಕೆಳಗೊಳದಿ ಬುದ್ಧಿಯಾ!
267 ||

ಪ. ಸುರಚಾಪ-ಅಯತಂ, ಇಂದ್ರಜಾಲದ. ಜಲ-ಅವರ್ತ-ಅಕ್ಷರಂ. ಇಂತುವುಂ ಸಿರಿ
ಇಂತಾದ ಅದೆಲ್ಲವೂ ಸಿರಿ (=ಅಪ್ಪು ಸಿರಿಯು),

62. EVENING-TIME

ಸಾಯಂಕಾಲ

ವಾರ್ಧಕಾಭಿಮುಖ

ಅರಸ, ಕೇಳೆ! ಆದುದನಿತಪ್ಪಿ ಕೊಳ್ಳುತ್ತ ಮಯ-ಸಮಯ
ಮರವಿಂದಲರ್ಗಳೊಳ್ ಸೆಳೆಯದವಾಡಿಗ
ಳರದೆ, ಪರಿದವು ಬಿಸಿಲ ಬೀಡುಗಳ; ಗೂಡುಗೊಂಡವು ಕೂಡೆ ಪ
[ಕ್ಷಿ-ಜಾತಿ; |
ಪರಿದನಿವ ಕತ್ತಲೆಯ ರಾಶಿಯಂ ಪೊತ್ತು ಕೊಂ
ಡುರಿವ ಬಿಂಕಿಯ ಕಡೆಯಲುಪ್ಪಿದ ಕೆಂಗೊಡಮೆನೆ,
ತರಣಿ-ಮಂಡಲಮೆಸೆದುದಪರ-ದಿಗ-ಭಾಗವೊಳ್ ಕೂರಗಿದವು ಕೂರ
[ಕಂಗಳೊ. || 268 ||

ಪ. ಆದುದು ಅನಿತಪ್ಪಿ ಕೊಳ್ಳೆ . . ಸಮಯಂ; ಅರವಿಂದ-ಅಲರ್ಗಳೊಳ್ ಅಪ್ಪಿ
ಸಳೆ; ಇರದೆ. ಎಸೆದುದು; ಅಪರ. ಟೀ. ಕೊಂಕ = ಚಕ್ರವರ್ತಿ; ಇದು ಸೂರ್ಯನ ವಿಶ್ವ.

ಸುಳಲಿತಾಂಬರಮಣಿ-ವಿಭೂಷಣವನುಬಿಡು, ಮಂ
ಗಳ-ರಾಗಮಂ ತಾಳ್ದು, ತಾರಾಭರಣವನಾಂ
ತಳೊ ಸಂಜೆವೆಣ್ಣೆನಲ್ ಕೆಂಪಿಡಿದುಡು-ಗಣಂಗಳೆಸೆದವಾಗಸದೊಳಾ

[೧೦ |

ನಳಿನಾಳಿ, ನಾಳಿನಳಿ-ಕುಳ-ಕೀರ ವಿಸರ-ಪರಿ
ಮಳ-ಸಾರ-ಮಧುವೆಂದು, ಬಾಗಿಲ್ಲಳಂ ಪೂಡಿ
ಕೊಳುತಿರ್ಪವೆಂಬಂತೆ ಮುಗಿಯುತಿರ್ದವು; ಕೂಡೆ ತೀವಿದವು ಕತ್ತ
[ಲೆಗಳೂ. || 269 ||

ಪ. ಸುಳಲಿತ-ಅಂಬರಮಣಿ-ವಿಭೂಷಣವಂ ಉಬಿಡು ... ತಾರಾ-ಅಭರಣವಂ ... ಸಂಜೆವೆಣ್ಣೆ? ಎನಲ್, ಕೆಂಪು ಇಡಿದು, ಉಡು. ನಳಿನ-ಅಳಿ, ನಾಳಿನ ಅಳಿ. ಟೀ. ಮಂಗಳವೆಂಬ ಗ್ರಹದ ರಾಗಮಂ. ಕವಿ ಸಂಜೆ ಬಿಬ್ಬು ಸ್ತ್ರೀ ಎಂತ ಭಾವಿಸಿ ಕೊಳ್ಳುತ್ತಾನೆ. ನಾಳಿನಳಿ ಎಂತ ಮೊದಲೂ ಮಧು ಎಂತ ಕಡೆಯೂ ಅದ ಮಾತನ್ನು ನಳಿನಾಳಿ ನುಡಿಯಿತು; ಎಂತೆಂದರೆ—ನಾಳಿನ (ನಾಳೆ ಬರುವ) ಅಳಿಕುಳಕ್ಕೆ ಕೀರವೆಂಬ ವಿಸರವಾದ ಪರಿಮಳದ ಸಾರವಾದಂಥ ಮಧು (ಇದು ಚನ್ನಾಗಿ ಕಾಪಾಡಲ್ಪಡಲಿ!) ಎಂತ.

63. YUDHISTHIRA IN THE ROYAL COURT IS PREVAILED
UPON TO PLAY AT DICE (see No. 57)

ಯುಧಿಷ್ಠಿರನು ಜೂಜಾಡಲಿಕ್ಕೆ ಒಡಂಬಡಿಸೆ ಪಟ್ಟಿದು

ಭಾಮಿನಿಪಟ್ಟಿದ

ಬಂದು ಕಡೆಯಲಿ ಕವಡಿಕೆಯ ಜೂ
ಜೊಂದು ಕಡೆಯಲಿ ಗದ್ಯ-ಪದ್ಯವ
ದೊಂದು ಕಡೆಯಲಿ ವಾರವಧುಗಳ ಸಾರ-ಸಂಗೀತಾ; |
ಬಂದು ಕಡೆಯಲಿ ತರ್ಕ-ಗೋಷ್ಠಿಯ
ದೊಂದು ಕಡೆಯಲಿ ಕೌರವೇಂದ್ರನ
ಮುಂದೆ ಜಡಿದುದು ರಭಸ ಹಾಸಂಗಿಗಳ ಸಾರಿಗಳಾ. || 270 ||

ಪ. ಜೂಜು: ಬಂದು. ಪದ್ಯಂ ಅದು: ಬಂದು. ಟೀ. ಅಂಥ ರಾಜಸಭೆಯಲ್ಲಿ ವಾರವ ಧುಗಳು ಸಹ ಇದ್ದದು ನೀಚತನವೇ ಸರಿ. ಜಯವೆಂಬದಕ್ಕೆ ರಭಸ ಎಂಬದು ಕರ್ತೃ. ಕೌರ ವೇಂದ್ರ=ದುರ್ಯೋಧನ.

ಆಡಲಪ್ಪಿಯನು, ಗಡ, ಯುಧಿಷ್ಠಿರ
ನಾಡುವರೆ ಬರ ಹೇಳು! ಮೇಣ್ ತಾ
ನೋಡುತಿರಲಾವಾಡುವೆವು; ಸಭೆಯಲಿ ವಿನೋದದಲೀ |
ಬೋಡಿಯಿಲ್ಲದ ಸರಸ-ನೆತ್ತವ
ನಾಡಲಪ್ಪಿಯದ ನೃಪತಿ ಮೃಗವೆಂ
ದಾಡುತಿಹರಪ್ಪಿವವರು ತಾವೆಲ್ಲೆಂದನಾ ಶಕುನೀ. || 271 ||

ಪ. ಯುಧಿಷ್ಠಿರಂ; ಆಡುವರೆ (ಆಡುವೆಡೆ). ನೋಡುತ ಇಹರ್, ಅಂ ಆಡುವೆವು. (ಜ ನರು) ಆಡುತ ಇಹರ್ (=ಹೇಯತಿಹರ್); ಅಪ್ಪಿವವರು.

ಅವುದು, ಹೊಲ್ಲೆಹವಾವುದಾಡಲು
ಬಹುದು ಸು-ಜನರ ಕೂಡೆ; ನೀವೇ
ಕುಹಕ-ವಿದ್ಯಾ-ಸಾರ್ವಭೌಮರು ಶಕುನಿ ಕೌರವರೂ! |
ಸುಹೃದಯರಿಗತಿ-ಕುಟಲರಲಿ, ನಿ
ಸ್ತೃಹರಿಗತಿ-ರಾಗಿಗಳೊಡನೆ ದು
ಸ್ಸಹ, ಕಣಾ, ಸಮ್ಮೇಳವೆಂದನು ಧರ್ಮಸುತ, ನಗುತಾ. || 272 ||

ಪ. ಹೊಲ್ಲೆಹ ಅವುದು. ಟೀ. (ನೀವು) ಸುಜನರ (=ಕಪಟವಿಲ್ಲದವರ) ಕೂಡೆ ಹೊ ಲ್ಲೆಹ ಅವುದೂ ಆಡಲು ಬಹುದು (ಎಂತ ಯುಧಿಷ್ಠಿರನೆಂಬ ಧರ್ಮಸುತಂ ದುರ್ಯೋಧನ ಶಕು ನಿಗಳಿಗೆ ಎಂತಾನೆ). ಸಮ್ಮೇಳಂ ದುಸ್ಸಹ (ಆಗದೆ).

ನೀವು ಸುಹೃದಯರಿಂದು ದುರ್ಜನ
ರಾವು; ನೀಂ ನೀರಾಗಿಗಳ. ಾ
ಗಾವಲಂಬರು ನಾವೆಲೇ, ನೀವಪ್ಪಿಯಿರೇ ಸಿಜವಾ! |

ನೀವು ನಾವೆಂಬೀ ಪೃಥಗ್-ಭಾ

ವಾವಲಂಬನವೇಕೆ? ನಿಮ್ಮಲಿ

ನಾವು ನಮ್ಮಲಿ ನೀವೆ! ಎಂದನು, ನಗುತ, ಕುರುರಾಯಾ. || 273 ||

ಪ. ನಾವು: ಎಲೇ. ಭಾವ-ಅವಲಂಬನಂ. ಟೀ. ಕುರು-ರಾಯ=ದುರ್ಯೋಧನ.

ಇರಲಿ ಬಾಂಧವರಿದಹಿಕೊಳೆರಡಿ

ಚೈರದೆ ನಿಲಲದು ಲೇಸೆಲಾ, ವಿ

ಸ್ತುರಿಸಲೇಕಯ್ಯಾ ದ್ಯೂತ-ದುರ್ವ್ಯಸನ-ಪ್ರಪಂಚವಿದೂ? |

ತರುಣ, ವಿಟ-ಚಾರಣ-ಕುಶೀಲಕ-

ಭರತ-ಗಣಿಕಾಯೋಗ್ಯ-ವಿಪಯಕೆ

ಗರುವರೊಲಿವರೆ? ಎಂದನಾ ಕುರುಪತಿಗೆ ಯಮಸೂನೂ. || 274 ||

ಪ. ಇರಲಿ ಬಾಂಧವರ್! ಇದಹಿಕೊಳ್ . . ನಿಲಲ್, ಅದು ಲೇಸು! ಎಲಾ. ಗಣಿಕಾ-ಅ
ಯೋಗ್ಯ. ಟೀ. ಕುರು-ಪತಿ=ದುರ್ಯೋಧನ; ಯಮ-ಸೂನು=ಯುಧಿಷ್ಠಿರ.

ದ್ಯೂತವಿದು ದುರ್ವ್ಯಸನವೆಂಬವ

ನೀತಿವಿದನೇ? ಶ್ರೋತ್ರಿಯರಿಗ

ಖ್ಯಾತಿಯದು, ಯತಿಗಳಿಗೆ, ಮೇಣ್ ರಣ-ಭೀತ-ಭೂಪರಿಗೆ; |

ದ್ಯೂತ-ಮೃಗಯಾ-ಸ್ತ್ರೀವ್ಯಸನ ಸೃಪ-

ಜಾತಿಗೋಸುಗವಾದವಿದಲಿ ರ

ಸಾತಿಶಯವಲಿಯದವ ನರ-ಮೃಗವೆಂದನಾ ಶಕುನೀ. || 275 ||

ಪ. ಶ್ರೋತ್ರಿಯರಿಗೆ ಅಖ್ಯಾತಿ. ರಸ-ಅತಿಶಯವ.

ಅರಸ, ಕೇಳೆ! ಕಾಳಗಕೆ ಜೂಜಿಗೆ

ಕರೆದಡೋಸರಿಸಿದಡೆ, ಬಲಿಕವ

ಗರುವನೇ? ಕ್ಷತ್ರಿಯರೊಳಗೆ ಸೃಪ-ಧರ್ಮ ನೀನಲಿಯಾ? |

ಕರೆದೇವಾಂ ಜೂಜಿಂಗೇ; ಬೇಕೇ?

ಧರಣಿ-ಪತಿ, ಬಾ! ರಾಜ-ಧರ್ಮವ

ನೂರಸುವರೆ ನಿಶ್ಚಿಂತುಪೇಕ್ಷಿಸಿ, ನುಡಿದನಾ ಶಕುನೀ. || 276 ||

ಪ. ಕರೆದದೆ (-ವೇದಿ), ಬಿಸರಿಸಿದದೆ (-ವೇದಿ).

ಭೂರಮಣ, ಕೇಳೆ! ಅವಿಳ-ನೃಪ-ಸಂ

ಹಾರ-ಬೀಜದ ಕರ್ಮ-ಫಲ-ಸಂ

ಸ್ಥಾರವಳ್ಳೆಯನಿಹಿದು ನೂಕಿತು ಧರ್ಮನಂದನನಾ. |

ಧೀರನಲ್ಲಾ? ಧರ್ಮ-ಶಾಸ್ತ್ರ-ವಿ

ಚಾರ-ಸಾರ-ಜ್ಞಾನ-ನಿಷ್ಠೆಯೊ

ಳೋರೆಯುಂಟೇ? ದ್ಯೂತ-ಕೇಳೆಗೆ ಮಾಡಿದನು ಮನವಾ. || 277 ||

ಪ. ಸಂಸ್ಕಾರಂ (ಧರ್ಮನಂದನನ) ಅಳ್ಳಿಯಂ ಇಹಿದು. ಟೀ. ಕರ್ಮ-ಫಲ-ಸಂಸ್ಕಾರವೆಂದರೆ, ವಾಸಗಳ ಫಲವನ್ನು ವೇನಿ ಸುವದು (ಇದು ದ್ಯೂತವೆಂಬದು). ಕಾಗಾದರೆ ತಾನು ಧೀರನಲ್ಲವೊ? ಅಲ್ಲದೆ ರಾಜಧರ್ಮದ ಮೇಲೆ ಜೂಜಿಗೆ ಅಡ್ಡಿ ಇಲ್ಲ! ಎಂತ. ಮುಢ್ಢಿರನು ತನ್ನೊಳಗೆ ಆಲೋಚಿಸಿ ಕೊಂಡದು.

ಇಂದು-ವದನೆಗೆ ದಕ್ಷಿಣಾಕ್ಷಿ

ಸ್ವಂದವಾಯಿತು; ಭೀಮ ಪಾರ್ಥರಿ

ಗಂದು ಕೆತ್ತಿತು ಹೃದಯ, ವಾಮ-ಭುಜಾಕ್ಷಿಗಳು ಸಹಿತಾ; |

ಕಂದಿದವು ಮೋಹಿತಿಗಳು ಗಂಗಾ

ನಂದನ-ದ್ರೋಣಾದಿ-ಸುಜನರಿ

ಗಂದವೇಹಿತು ಮುಸುತು ಶಕುನಿ ಸುಯೋಧನಾದಿಗಳು. || 278 ||

ಪ. ದಕ್ಷಿಣ-ಅಕ್ಷಿ. ಪಾರ್ಥರಿಗೆ (=ಅರ್ಜುನರಿಗೆ) ಅಂದು. ಭುಜ-ಅಕ್ಷಿಗಳು. ಸುಜನರಿಗೆ; ಅಂದಂ. ಟೀ. ಗಂಗಾನಂದನ=ಭೀಷ್ಮ. ಸುಯೋಧನ=ದುರ್ಯೋಧನ. ಆ ಸುಜನರಿಗೆ ಮೋಹಿತಿಗಳು ಕಂದಿದವು. ಸುಯೋಧನಾದಿಗಳ ಮುಸುತು. ಆ ಇಂದುವದನೆ ಕಂಡಿ ಯೆಂಬವಳೆಂಬಂತೆ ಕಾಣುತ್ತದೆ.

ಅರಸ, ಕೇಳೆ! ಕುಂತೀ-ಕುಮಾರರ

ಸಿರಿಯ ದುಗುಡದ ಹೊತ್ತು ಮಿಗೆ ಗ

ಬೃರಿಸಿತಯ್ ಧರ್ಮಜನ ಗಾಢದ ಬುದ್ಧಿ-ಪರ್ವತವಾ. || 279 ||

ಟೀ. ಹೇಜಿಡ ದುಗುಡದ ಹೊತ್ತು ಯುಧಿಷ್ಠಿರನ (ಧರ್ಮಜನ) ಬುದ್ಧಿ ಎಂಬ ಗಾಢದ ಪರ್ವತವ ಮಿಗೆ ಗಬ್ಬರಿಸಿತು.

ವ್ಯಸನ-ತೃಷ್ಣೆಯು ಕೀಳುಚಿತ್ತದ

ಮಿಸುನಿಯೊಳು ಬೆರೆಸಿತು, ಸುಬುದ್ಧಿಯ

ರಸವು ಹಾಕಿತು, ಪುದಿದ ರಾಗದ್ವೇಷ ವಹ್ನಿಯಲೀ |

ಮುಸುಡ ತಿರುಹಿತು, ತಿಳಿವು ಲಜ್ಜೆಯ.

ದೇಸಿಗೆ ದುರ್ಘಟವಾಯ್ತು, ಪರಿಭವ

ದೊಸಗೆಯನು ಸೂಚಿಸಿತು ಲಕ್ಷ್ಮಿಗೆ ಧರ್ಮಜನ ಹೃದಯಾ. || 280 ||

ಟೀ. ಧರ್ಮಜನ ಹೃದಯವು ಲಕ್ಷ್ಮಿಗೆ ಪರಿಭವದ ಬಸಗೆಯನು ಸೂಚಿಸಿ ಕೊಟ್ಟಿತು ಅಂದರೆ (ವೋಸವುಳ್ಳ ಜಾತಿನ) ಲಕ್ಷ್ಮಿಗೆ ಬಂದು ಹಬ್ಬ ಬರುವ ಕಾಗಾಂಬಿತು, ಯಾತನ ಹಬ್ಬ ಎಂದರೆ ಯುಧಿಷ್ಠಿರನ ಪರಿಭವದದು (ಅವನು ನೀತಿಯನ್ನು ಪರಿಭವಿಸಿದವರಿಂದ ಹುಟ್ಟುವಂಥದು). ಪರಿಭವದ (ಅಂದರೆ ಜನರ ಸುಖದುಃಖಗಳನ್ನು ಲಕ್ಷಿಸದಂಥ) ಲಕ್ಷ್ಮಿಗೆ ಬಸಗೆಯನು ಸೂಚಿತೆಂತಲೂ ಹೇಳಿ ಬಹುದು.

64. GREAT PEOPLE AND THEIR MANNERS

ಹಿರಿಯರನ್ನು ಕುರಿತದು

ತ್ರಿಪದ

ಅಟ್ಟಡಿಗೆಯ ರುಚಿಯನು ಹುಟ್ಟು ತಾ ಬಲ್ಲದೇ?

ಶ್ರೀಸ್ಮರಂದೆನಲು ಬೇಡಾ! ಅಮುಹಿನಾ

ಬಟ್ಟೆ ಬೇಡುಕಿಂದ. ಸರ್ವಜ್ಞ!

|| 281 ||

ಟೀ. ಶ್ರೀಸ್ಮರಂದು ಲಘುಮನನಿಂದ ಎನ ಬೇಡಾ! ಅಮುಹಿರುವವರೇ ಶ್ರೀಸ್ಮರು.

ಬಳ್ಳೆನೆಂದೆಂಬುವರು ಎಲ್ಲವರು ಹಿರಿಯರೇ?
 ಸೊಲ್ಲಿಸಿ ಭೇದವನಪ್ಪಿದೊಡೆ ಕಿಪ್ಪಿಯ ತಾ
 ನೆಲ್ಲರಿಗೆ ಹಿರಿಯ. ಸರ್ವಜ್ಞ!

|| 282 ||

ಟೀ. ಮಾತುಗಳ ಭೇದವನಪ್ಪಿದರ ಬೇಕು.

ಈಶತ್ವವಿಲ್ಲದೇ ನೀನೀಶನೆಂತಾದಿ?
 ಈಶನೀಶನೆನ ಬೇಡ! ಲೋಕಕೆ ಮಾ
 ನೇಶನೇ ಈಶ! ಸರ್ವಜ್ಞ!

|| 283 ||

ಟೀ. ಮಾನಸಂಪಾದನೆ ಇರ ಬೇಕು.

ಆನೆ ಬೀದಿಯಲಿ ಬರೆ, ಸೋನ ತಾ ಬೊಗಳುವದು;
 ಸೋನನಂತಾನೆ ಬೊಗಳೆಯಾನೆಯ ಅಭಿ
 ಮಾನವೇ ಹಾನಿ. ಸರ್ವಜ್ಞ!

|| 284 ||

ಆನೆ ನೀರಾಟದಲಿ ವಿನಾ ಕಂಡಂಜುವದೆ?
 ಹೀನ-ಮಾನವರ ಬಿಚ್ಚುನುಡಿಗೆ ಸತ್ಯದ
 ಜ್ಞಾನಿಯಂಜುವನೆ? ಸರ್ವಜ್ಞ!

|| 285 ||

ಚಂದನವ ಕರಗಿಸಲು, ಬೆಂದು ಪರಿಮಳವಕ್ಕು;
 ಸಂದಪ್ಪಿವನಪ್ಪಿದ ಸತ್-ಪುರುಷರೆನಿಸರು
 ನೊಂದು ಸೈರಿಸರು. ಸರ್ವಜ್ಞ!

|| 286 ||

ಪ. ಸಂದ (ಅಂದರೆ ಲೋಕದೊಳಗೆ ಪ್ರಸಿದ್ಧವೆಂದು ಸಂದ) ಅಪ್ಪಾವಂ.

65. GREAT THINGS ARE EFFECTED BY SMALL MEANS

ಸಣ್ಣದಿಂದ ದೊಡ್ಡದಾಗುವದು

ಮತ್ತೇಭಾವಿತ್ತೇಡಿತಂ

ಅಪ್ಪಿಯಂ ನೀಯವಡಾನೆ ಮೆಟ್ಟಲಯದೇ? ಚಾನಂಗಳಂದಲ್ಲದೇ?
ಕಿತ್ತಿದಾಗಿದರಡದೇನ? ಉಪಾಯಸರಸೋರ್ವಂ ಕೂಟಗಿಡಕ್ಕ;

[ಹೆಂ |

ಮರಸಿದೇನ? ಅದಪ್ಪಿಂದಲೆತ್ತಲಯದೇ ಬಚ್ಚಾರಮಂ? ಸನ್ನೆ ಸಾ
ವಿರಕಾಲಾಳನ ಸತ್ಪವಯ! ನರನೇಲಾ, ಕೇಳ್ವೊಪ್ಪದಿ ಬುದ್ಧಿಯಾ! 287 ||

ಟೀ. ನೀಯವಡೆ = ನೀಯವೊಡೆ, ನೀಯವರೆ, ನೀಯಲಿಕ್ಕೆ.

66. SUN-RISE

ಸೂರ್ಯೋದಯ

ಪಾರ್ಥಕಪಟ್ಟದ

ಗಾಲಿಯೊಂದೇ ರಥಕೆ; ಜೋಡಾಗಿ ಪೂಡುವರೆ

ಸಾಲದೇಯಿರ ಹಯಂ; ನಡಿಸುವರೆ ಸಾರಥಿಗೆ

ಕಾಲಿಲ್ಲ; ಲೋಕ-ಯಾತ್ರೆಯನೊಲ್ಲೆನೆಂದೊಡಾಗದೆ ತನಗೆ ತಿರುಗ
ಲಿಕ್ಕೇ? |

ಕಾಲ-ಗತಿಯಂ ಮೀರಿ ಬಾರದಿಂತೆಂಬುದಂ

ಮೂಲೋಕಕೆಜ್ಜೆಹಿಸುವಂತೆ ಪೂರ್ವಾಚಲದ

ಮೇಲೆ ಮೂಡಿದನೆಂದಿನ ಮೊಲಬ್ಬ-ಬಾಂಧವಂ, ನಯನಾಂಧಮಂದಡ
[ಗಲಾ. || 288 ||

ಪ. ಯಾತ್ರೆಯಂ ಬಲ್ಲೆಂ ಎಂದೊಡೆ ಆಗದೆ. ಮೂಲೋಕಕೆ ಎಚ್ಚರಿಸುವಂತೆ. ನಯನ-
ಅಂಧಂ ಅಂದು ಅಡಗಲು. ಟೀ. ಪೂರ್ವಾಚಲದಲ್ಲಿ ಸೂರ್ಯನು ಮೆಲ್ಲಮೆಲ್ಲನೆ ಉದಯಿಸಿ
ದ್ದನ್ನು ಕವಿ ಈ ರೀತಿಯಾಗಿ ವರ್ಣಿಸುತ್ತಾನೆ; ಸೂರ್ಯನನ್ನು ಬಿಟ್ಟು ಪುರುಷನೆಂಬಂತೆ ಮಾಡಿ,
ಅವನ ರಥ ಏಷೀ ಹಯಗಳನ್ನು ಪೂಡುವರೆ ಸಾಲದು ಎಂತ ಮೊದಲಾದ್ದನ್ನು ಹೇಳುತ್ತಾನೆ. ಸೂ-
ರ್ಯನಿಗೆ ಏಯಿ ಕುದುರೆಗಳಿವೆ ಎಂಬ ಈ ಭಾವನೆ ಅವನ ಕಿರಣಗಳ ಮೇಲೆ ಹುಟ್ಟಿತು.

67. SUN-SET AND MOON-RISE

ಸೂರ್ಯಾಸ್ತಮಯವೂ ಚಂದ್ರೋದಯವೂ

ವಾರ್ಧಕಪಟ್ಟದ

ಬಟ್ಟೆವಿಡಿದವರಿವರುಂ; ಮಯೂರಧ್ವಜನ
ಪಟ್ಟಣಕೆ ನಡೆತಂದರನ್ನೆಗಂ ದೆಸೆದೆಸೆಯೊ
ಳಟ್ಟಣಿಸಿ ಲೋಕಮಂ ಕಣ್ಗೆಡಿಸುವಂಧಕಾರಂಗಳಂ ನಿಲಲೀಯದೇ,
ಅಟ್ಟ, ದರಿವರಿದುಪ್ಪಿ ಬಬಿಲ್ಲು, ಕಾಯರದಿ ಕ
ಣ್ಗೆಟ್ಟು, ಕಳೆಗುಂದಿ, ಮೆಲ್ಲನೆ ನಭೋ-ಮಾರ್ಗಮಂ
ಬಿಟ್ಟು, ಪಶ್ಚಿಮ-ಗಿರಿಯ ತಪ್ಪಲಂ ಸಾರ್ವನೆನೆ, ರವಿ ಪಡುಗಡಲೊಳೆ
[ಸೆದನು. || 289 ||

ಮೆಲ್ಲಮೆಲ್ಲನೆ ತರಣಿ ಮುಚ್ಚಿದಂ; ಪಡುಗಡಲೊ
ಳಲ್ಲಿಗಲ್ಲಿಗೆ ಮೂಡಿದವು ಸಂಜೆ-ದಾರಕೆಗ
ಳೆಲ್ಲೆಯುಂ ತಮಂ ತುಂಬಿದುದು; ತುಂಬಿಗಳೊಡನೆ ಮುಗಿದವಂಬು
[ಜಾಳೀ. || 290 ||

ಪ. ನಡೆತಂದರೆ; ಅನ್ನೆಗಂ. ಅಂಬುಜ-ಅಳಿ. ಟೀ. ಅಂಧಕಾರಂಗಳನ್ನು ಓಡಿಸು
ತ್ತೊಡಿಸುತ್ತಿದ್ದ ಸೂರ್ಯ ತಾನು ಕಡೆಯಲ್ಲಿ ಆಯಾಸ ಪಟ್ಟನೆಂತ ಕವಿಯ ನಾತು. ಮಯೂ
ರಧ್ವಜ ರತ್ನಪುರದ ರಾಜನು (25, v. 7.)

ಸುತ್ತಸುತ್ತಲುಮಂಧಕಾರಮಾಗಿರುತ್ತಿರಲೆ,
ಚಿತ್ತವಿನ್ನು! ತಂಬೆಲರ ಬೀಸಿದೊಡೆ, ಪಜ್ಜಳಿಸಿ,
ಮತ್ತರಿವ ಕಿಚ್ಚಿ ನೇರಿಯೆಗೆಯಂತೆ ಮೂಡಿದಂ ಚಂದ್ರನಿಂದ್ರನ ದೆಸೆಯೊ
[ಳೊ. || 291 ||

ಮುಚ್ಚಿದವು ಕೋಕ ಕೋಕನದಂಗಳಾಗ ಬಾ

ಯ್ತುಂ ದವು ಚಕೋರ-ಕೋರಕ-ಕುಮುದ-ರಾಜಿಗಳ;
 ತುಮುಗಿದ ತಮಿಸ್ರಮಾಲೋಕ-ಲೋಕ-ಸ್ಥಿತಿಗೆ ತೊಲಗಿದವು ದೆಸೆದೆ
 [ಸೆಯೊಳೂ; |
 ಮೊಹಿತುದು ಸಮುದ್ರಮುದ್ರವದ ಪೆರ್ಚುಗೆಯಿಂದ
 ಲೊಹಿತುದುಡುಕಾಂತ-ಕಾಂತ-ಪ್ರತಿತಿ
 ಚಂದ್ರೋದಯದೊಳೂ. || 292 ||

ಚಂದ್ರನುದಯಂಗೆಯ್ಕೆ, ದೆಸೆದೆಸೆಗಳೆಲ್ಲಮುಂ
 ಚಂದ್ರಕೆಗಳಿಂದ ಬೆಳಬೆಳಗಿ, ಬೆಳ್ಳಿಯೊಳಾಯ್ತು. || 293 ||

ಪ. ತಮಿಸ್ರಂ ಅಲೋಕ. ಸಮುದ್ರಂ . . . ಪೆರ್ಚುಗೆಯಿಂದಲೆ; ಒಹಿತುದು. ಟೀ. ತ
 ಮಿಸ್ರಂ ಅಲೋಕ-ಲೋಕ-ಸ್ಥಿತಿಗೆ ತೊಲಗಿದವು = ತಮಿಸ್ರಂ ಚಂದ್ರೋದಯದೊಳಗೆ ಅಲೋಕವಾ
 ದ (ಪ್ರಕಾಶವಾದ) ಲೋಕದ ಸ್ಥಿತಿಯನ್ನು ತೊಲಗಿ ಬಿಟ್ಟವು. ಉಡುಕಾಂತನ ಕಾಂತ = ಚಂದ್ರ
 ಕಾಂತನೆಂಬ ಕಲ್ಲು; ಈ ಕಲ್ಲು ಚಂದ್ರಕಿರಣ ತಾಗಿ ನೀರ ಬಿಡುತ್ತದೆಂಬ ಕಥೆ ಅದೆ.

68. AN ENCAMPMENT

ಒಂದು ಪಾಳೆಯ

ವಾರ್ಧಕಪಟ್ಟಿ

ಮೇಲೆಮೇಲಯ್ತುಂದು ಕೋಟೆಯಂ ಪತ್ತಿ ದೊಹಿ
 ಪಾಳೆಯವನೀಕ್ಷಿಸುತ್ತಿರ್ಪರ್ಗೆ ಕಾಣಿಸಿತು,
 ಪೇಲಿಲೇನ್ ಅಚ್ಚರಿಯನಿಡಿಕಿಹಿದ ಬಣ್ಣಗೂಡಾರಗಳ ಸಾಲ್ಗಳಿಂದಾ.
 || 294 ||

ಪೊಹಿವ ಗೂಡಾರಗಳ ಬುದ್ಬದದ, ಪೋಪ ಬ
 ಪ್ಪ ಲಘು-ವಾಜಿಗಳ ತೆರೆಗಳ, ಕರಿಯ ಗಿರಿಯ, ಜನ-
 ಜಳಚರದ, ಮಿನಗುವಾಯುಧದ ನೊರೆಗಳ, ವಾಪ್ಯದಾರ್ಘಟೆಯ ಪೆ
 [ಮೋರಹಿನಾ, |

ಚಳಪ ಕೇತನ-ತತಿಯ ಸುಖಿಯ, ಸಬಳದ ಸಾಲ
ತೊಳೆತೊಳೆಪ ಪವಳ-ವಳ್ಳಗಳಭಯ-ರಸ-ಸಮು
ನ್ನಿಳಿತ-ವರ-ರಾಜ-ಸೇನಾ-ಸಮುದ್ರವನಾಗ ಪುರ-ಜನಂ ನಿಟ್ಟಿಸಿದುದೂ.

|| 295 ||

ಪ. ಪೇಟಲ್ ಏನ್ ಅಚ್ಚರಿಯಂ? ಇಡಿಕೊಡ. ವಳ್ಳಗಳ (ಅಭಯ-ರಸವಳ್ಳ ಅಂ
ದರೆ ನೋಡುವವರಿಗೆ ಅಂಜಿಕೆ ಹುಟ್ಟಿಸ್ತದೆ). ಟೀ. (ಆ ರಾಜನ ಸೇನೆಯ ಪಾಳೆಯ) ಕಾಣಿ
ಸಿತು. ಅದರೊಳಗಿನ ಸೇನೆ ಬಂದು ಸಮುದ್ರದ ಉಪಮೆಯಿಂದ ವರ್ಣಿಸಲಾಯಿತು.

ಎರಡು ತರದೊಳಗೊಪ್ಪುವಂಗಡಿಯ ಮುಂಗಡಿಯ,
ಸುರಿದ ಧಾನ್ಯದ ರಾಸಿಯೊತ್ತುಗಳ ಜೊತ್ತುಗಳ,
ಕರಿ-ತುರಗ-ಸಿಡೆಯದೆಡೆಯಾಟಗಳ ಘಾಟಗಳ, ಪೊಂದೇರ ಸಂದಣಿ
[ಗಳಾ, |

ಅರಮನೆಗೆ ಪೊರಪ ನೃಪರಂದಳದ ಗೊಂದಳದ,
ತರುಣಿಯರ ಮಣಿ-ಭೂಷಣಾವಳಿಯ ಗಾವಳಿಯ,
ಪರಮ-ಭೀಷಣ-ಪಟು-ಭಟಾಳಗಳ ಕೇಳಿಗಳ ಪಾಳೆಯಂ ಕಣ್ಣೆನೆ
[ದುದೂ. || 296 ||

ಟೀ. ಪಾಳೆಯಂ ಎಂಬುದು ಕರ್ತೃ.

69. THE BLESSINGS OF GOOD COMPANY

ಸತ್ಸಂಗದ ಸುಫಲ

ತ್ರಿಪದಿ

ಮಾನ-ಹೀನರ ಸಂಗವೇನು ಕೊಟ್ಟರು ಬೇಡ;
ಜ್ಞಾನವುಳ್ಳವರ ಸಂಗ ತಾ ಸಕ್ಕರೆ
ಜೀನು ಸವಿದಂತೆ. ಸರ್ವಜ್ಞ!

|| 297 ||

ಬಲ್ಲವರ ಬಡನಾಟ ಬೆಲ್ಲವನು ಮೆದ್ದಂತೆ;
 ಅಲ್ಲದುದೆಂಬ ಅಜಾಣನೊಡನಾಟ
 ಕಲ್ಲು ಹಾದಂತೆ. ಸರ್ವಜ್ಞ!

|| 298 ||

ಸಜ್ಜನರ ಸಂಗವದು ಹೆಜ್ಜೆನು ಸವಿದಂತೆ;
 ದುರ್ಜನರ ಕೂಡವೊಡನಾಟ ಬಜ್ಜಲ
 ರೊಜ್ಜಿನಂತಿಹುದು ಸರ್ವಜ್ಞ!

|| 299 ||

ಸಜ್ಜನರು ಸಾಯಲೊಡೆ ನಿರ್ಜರರು ಮುಕ್ತಿಗುವರು;
 ದೌರ್ಜನ್ಯಕಾರಿ ಸತ್ತರೇನ್? ದೇಹದ
 ಕಜ್ಜಿ ಹರಿದಂತೆ. ಸರ್ವಜ್ಞ!

|| 300 ||

70. A FINE COUNTRY (BHADRAVATI)

ಸೌಂದರ್ಯಶೀಮೆ

ವಾರ್ಧಕಪಟ್ಟಿ

ಭೂವಧೂರಮಣ, ಕೇಳೆ, ಅಯ್! ಮುಂದೆ ನಡಿಸುವ ಕ
 ಥಾ-ವಿಸ್ತರಮನಿನ್ನು ಪಯಣಗತಿಯಿಂದ ಭ
 ದ್ರಾವತೀ-ದೇಶಮಂ ಪೊಕ್ಕರನಿಲಜ ವೃಷಧ್ವಜ ಘಟೋತ್ಕಟ-ತನು
 [ಜರಾ. || 301 ||

ಟೀ. ಅನಿಲಜ (=ಭೀಮ) ವೃಷಧ್ವಜ (=ಕರ್ಣನ ಮಗ, 2, v. 67) ಘಟೋತ್ಕಟ
 (=ಭೀಮನ ಮಗನಾದ ಹೈಹಿಂಬಿ) ಎಂಬೀ ಮೂವರು ಆ ದೇಶಮಂ ಪೊಕ್ಕರು.

ಎಲ್ಲಿಯುಂ ಪರಿವ ಪೆದೊಪ್ಪಿಯಿಂದ, ಕೆಪ್ಪಿಯಿಂದ
 ಲೆಲ್ಲಿಯುಂ ಕುಸುಮದಾಗರದಿಂದ, ಸರದಿಂದ
 ಲೆಲ್ಲಿಯುಂ ರತ್ನ-ಮಯದಿಳಿಯಿಂದ, ಬೆಳೆಯಿಂದ, ಮಣಿ-ಕೃತಕ-ಶೈ
 [ಲದಿಂದಾ, |

ಎಲ್ಲಿಯುಂ ಸುಖವ ಗೋ-ಪ್ರಜದಿಂದ, ಗಜದಿಂದ
 ಲೆಲ್ಲಿಯುಂ ಕತ್ತುರಿಯ ಮೃಗದಿಂದ, ಖಗದಿಂದ
 ಲೆಲ್ಲಿಯುಂ ವಿರಚಿತ-ಭವನದಿಂದ, ಜನದಿಂದಲಾ ನಾಡ ಸಿರಿ ಮೆಜ್ಜಿ³
 [ದುದೂ. || 302 ||

ಅಂಚೆವಿಂಡಾಡದ ಕೊಳಂ, ಕೊಳಗಳೊಳ್ ಸಲೆ ಪ
 ಳಂಚೆ ಸುಖಿಯದ ಗಾಳಿ, ಗಾಳಿಗಳ ಬಯಿವಿಡಿದು
 ಸಂಚರಿಸದೆಳೆದುಂಬಿ, ದುಂಬಿಗಳ ಬಿಡಯಕೆಂಪೆನಿಸದಜ್ಜಲರಲ
 [ರ್ಗಳಾ |

ಗೊಂಚಲೆಲಿಗಿಸದ ಲತೆ, ಲತೆಗಳಡರದ ತಟ್ಟಿ
 ನಿಂ ಚಿಗುರದಾ ಮಾವು, ಮಾವುಗಳ ಚೆಂದಳರ್
 ಮಿಂಚದ ಬನಂ, ಬನಗಳಂ ಬಳಸದೂರ್ಗಗಳಲ್ಲದೆಡೆಯಿಲ್ಲಾವಿಳೆ
 [ಯೊಳೂ. || 303 ||

ಪ. ಬಿಡಯಕೆ ಇಂಪ ಎನಿಸದ ಅಜ್ಜ ಅಲರ್, ಅಲರ್ಗಳ. ಉರ್ಗಳ್ ಇಲ್ಲದೆ. ಟೀ. ಈ
 ಇಲ್ಲದೆ ಎಂಬ ಕ್ರಿಯೆಗೆ ಕೊಳಂ ಎಂದು ಮೊದಲಾದ ಕರ್ತೃಗಳು ಸಂಬಂಧಿಸುತ್ತವೆ.

ಬೆಳೆಯದ ಪೊಲಂಗಳಂ, ಬೆಳ್ಳಾವರೆಗಳಲ
 ದರ್ಲೆಯದ ಕೊಳಂಗಳಂ, ಮಣಿ-ಶಿಲಾ-ರೋಚೆಯಿಂ
 ಪೊಯಿಯದಚಲಂಗಳಂ, ತರುಣಾರುಣ-ಪ್ರಭಾ-ಲಕ್ಷ್ಮಿಯಿಂ ನಗುವಂ
 [ತಿರೇ |

ತಳೆಯದ ಬನಂಗಳಂ, ಕಿವಿಯೊಳಡಿದಾಸಲಿಂ
 ಕಳೆಯದ ಸೊನಂಗಳಂ, ಮನಕನವರತ-ಸುಖಂ
 ಮೊಳೆಯದ ಜನಂಗಳಂ ಮುಳದಿಪಸಲಾಂ ಕಾಣೆನಾ ಮಹೀ-ಮಂಡ
 [ಲದೊಳೂ. || 304 ||

ಪ. ಬೆಳ್ಳಾವರೆಗಳ ಅಲರ್. ತರೂ-ಅರುಣಪ್ರಭಾ ಮಹತಿ ಬದವರ. ಮೂರು, ಅಜಸಲ್. ಟೀ. ಜಿಳಿಯದ ಪೊಲಂಗಳಂ ಎಂದು ಮೊದಲಾದವು (ವ್ಯಾಗ್ರವೂ ಕೂಡ ಬೇರೆ ಕೆಂದು) ಮುಳಿದು, ಅಜಸಲ್.

ಉರ್ವರೆಯ ಶಾಲಿಗಳ ಪಾಲ್ವೆನೆಗೆ ನಭದಿಂ ಮು
ಗುರ್ವ ಗಿಳಿವಿಂಡುಗಳನುಲಿಯಿಂದ ಪಾಮರಿಯ
ರೆರ್ವಿಸಿದೊಡಿರದೆ ಬಾಂದಳಕೆ ಮಗುಳ್ಳೆವ್ವ ವೋಲ, ಕಲಮಂಗ
[ಳಕ್ಕೆಲದೊಳೂ |
ಕೊರ್ವಿ ನಳನಳಿಸಿ ನಿಳ್ವುಟ್ಟಿ ಬೆಳೆದ ರಸದಾಳಿ
ಗರ್ವುಗಳ ಸೋಗೆಗಳ ಪಸುರುವೊಗರಾಗಸಕೆ
ಪರ್ವತಿಪ್ಪ ನಾಡೊಳ್ಳೆಯ್ಯುಂ ದಾರಿಗರ ಕಣ್ಣೆ ಕೌತುಕಮಾದುದೂ.

|| 305 ||

ಟೀ. ಕೊರ್ವಿ ಮೊದಲಾದ ಕ್ರಿಯೆಗಳಿಗೆ ಪಸುರುವೊಗರ್ (ಪಸುರು-ಪೊಗರ್) ಎಂಬುದು ಕರ್ತೃ; ಇಂಥ ಪೊಗರ್ ಪರ್ವತಿಪ್ಪ ಆ ನಾಡೊಳ್ಳೆ. ಪೋಲ್ ಎಂಬುದು ವನೆಗೆ ಇರುವ ಉಪಮೆ ರಸದಾಳಿ-ಕರ್ವುಗಳ ಸೋಗೆಗಳ ಪಸುರುವೊಗರಾಗಸಕೆ ಎಂಬುದಕ್ಕೆ ಹೋಗುತ್ತದೆ. ೧೪ಯ ಬಣ್ಣ ಪಸುರು.

ತಂಬಿಲರ ಸೊಗಸಿಂಗಿ ತಲೆದೂಗುವಂತೆ, ತಳೆ
ದಂಬುಜದ ಪರಿಮಳಕೆ ಶಿರವನೊಲೆವಂತೆ, ಮುಟ್ಟಿ
ದುಂಬಿಗಳ ಗಾನಕ್ಕೆ ಕೊರಲನೊಲೆದಾಡುವಂತೆಯ್ಯೊಯ್ಯನೊಲೆದಾ
[ಡುವಾ, |
ಪೊಂಬಣ್ಣಮೆಸೆವ ಕಳಮ-ಸ್ತ್ರೀಯ ಪರಿಚರ್ಯ
ಮಂ ಬಿಡದೆ ಮಾಪ್ಪಿ ಕೆಳದಿಯರೆನಲ್, ಕೀರ-ನಿಕು
ರುಂಬಮಂ ಸೋವಲೆಂದಲ್ಲಿದ ಪಾಮರಿಯರಧ್ವಗರ ನಡೆಗೆಡಿಸರೂ.

|| 306 ||

ಪ. ಕೊರಲಂ ಬಲೆದಾಡುವಂತೆ ಬಯ್ಯೊಯ್ಯನೆ. ಪಾಮರಿಯರ್ ಅಧ್ವಗರ. ಕಳಮವೆಂಬ ಸ್ತ್ರೀ ಪೊಂಬಣ್ಣಮೆಸೆಯುವಂಥದೂ ಹಿಂಪ ಹೇಜುವಂತೆ ಬಯ್ಯೊಯ್ಯನೆ ಬಲೆದಾಡುವಂಥದೂ ಆಗಿತ್ತು; ಅಂಥ ಸ್ತ್ರೀಯ ಪರಿಚರ್ಯಮಂ ಇತ್ಯಾದಿ. ಪಾಮರಿಯರ್ ಮುಖ್ಯಕರ್ತೃ. ಸೋವಲ್ = ಸೋವ ಜೀಕು.

ಶಾಳಿಗಳ ಕೆಯಿಗಂಪ, ಪೊಲಗಾವ ಪಾಮರಿಯ
 ರೋಳಿಗಳ ಮುರಿಗಂಪ, ಸತತ-ಕುಸುಮಿತ-ತರು-ಲ
 ತಾಳಿಗಳ ಪೂಗಂಪ, ತಿಳಿಗೊಳದೊಳಲರಿದ್ ಪೊಚ್ಚ ಪೊಂದಾವರೆ
 [ಗಳಾ |

ಧೂಳಿಗಳ ತನಿಗಂಪನುಂಡು ಮತ್ತೆದ್ದ ಭೃಂ
 ಗಾಳಿಗಳ ಬಳಗಂ ಪರಿಯಲೊಡನೆ ಸುಪ್ಪಿವ ತಂ
 ಗಾಳಿಗಳ ಕಡುಗಂಪ ಸೇವಿಸುತ, ಪಥಿಕರಾಸರ್ಗಗಳೆವರಾ ನಾಡೊಳೂ.
 || 307 ||

ಪ. ತಿಳಿ-ಕೊಳದೊಳೆ ಆಲರ್ ಇರ್ದ. ತನಿಗಂಪಂ ಉಂಡು. ಪಥಿಕರ್ ಅನರ್ಪ ಕಳೆ
 ವರ್ ಟೀ. ಹೇಳಿದ ಗಂಪಂ ಉಂಡು ಮತ್ತು (=ಮದ) ಎದ್ದ ಭೃಂಗ-ತಿಳಿಗಳ ಬಳ
 ಗಂ ಪರಿಯುವಲ್ಲಿ.

71. THE PLAY AT DICE BEGINS (see No. 63)

ಜೂಜು ಆರಂಭಿಸಿದದು

ಭಾಮಿನಿಪಟ್ಟದ

ಹಲವು ಮಾತಿನಲೇನು? ಭೂಪ-ತಿ
 ತಿಲಕ ಸಿಲುಕಿದನವದಿರೊಡ್ಡಿದ
 ಬಲೆಗೆ; ಬಂದನು ನೆತ್ತಸಾರಿಯ ಗುಪ್ತಿಯ ಗದ್ದುಗೆಗೇ; |
 ಕೆಲದಲನುಜರು, ವಾಮದಲಿ ಮಣಿ-
 ವಲಯ-ಮಂಚದಲಂಧನೃಪನಿಧಿ
 ರಲಿ ಸುಯೋಧನ ಕರ್ನ ಶಕುನಿ ಜಯದ್ರಥಾದಿಗಳೂ. || 308 ||

ಟೀ. ಅವಧರ=ಅವಧರ, ಅನರ. ಅಂಧನೃಪಂ.

ಹಲಗೆಯಿಕ್ಕಿತು, ಹೊನ್ನ ಸಾರಿಗ
 ಳುಹಿದವು, ಹೇಳಿ ಬಡವನು! ಕಳ
 ಕಳವ ನಿಲ ಹೇಳಿ! ಎನುತ, ಮಿಗೆ ಗರ್ಜಿಸಿದನಾ ಶಕುನೀ; |
 ನೆಲಕೆ ಹಾಯ್ಕಿದನಡಿಗಡಿಗೆ ಮಂ
 ಡಳಿಸಿ ಸಾರಿಯ, ಹೂಡಿ ಕುರುಪತಿ,
 ಗೆಲಿದ, ಹೋಗೆಂದೊದ್ದುತಿದ್ದನು, ತೊಡೆಯನಪ್ಪಳಿಸೀ. || 309 ||

ಟೀ. ಕುರುಪತಿ=ದುರ್ಯೋಧನನಂತ ಕಾಣುತ್ತದೆ; ಹಾಗಾದರೆ ಅವನು ಯುಧಿಷ್ಠಿರನ
 ಮನಸೆಳಸುವದಕ್ಕೆ ಕಪಟದಿಂದ ಶಕುನಿ-(ಯುಧಿಷ್ಠಿರನು) ಗೆದ್ದ ಹಾಗಾಯಿತು, (ನೀನು)
 ಹೋಗು! ಎಂದು ಬಡವನು. ಹಲಗೆ ಇಕ್ಕಿತು=ಹಲಗೆ ಇಕ್ಕಿವಿಟ್ಟಿತು; ಅದು ಜನರ ರೂಢಿ
 ಯ ಕ್ರಿಯಾರೂಪ. (ಸಾರಿಗಳನ್ನು) ನೆಲಕೆ ಹಾಯ್ಕಿದನೆಂಬದಕ್ಕೆ ಶಕುನಿ ಕರ್ತೃಪೆಂಬಂತೆ ಕಾ
 ಣುತ್ತದೆ.

ಆಟವಾರಂಭಿಸದು, ಬಲಿಬೊ
 ಬ್ಬಾಟವೇತಕೆ? ವಿಜಯ-ಸಿರಿ ವಾ
 ಚಾಟರಿಗೆ ಮೆಚ್ಚುವಳೆ? ತೋರಿಸಿ ದ್ಯೂತ-ಕೌಶಲವಾ! |
 ತೋಟ ಬೇಕೇ? ಕೆಯ್ಯ ಹೊಯ್! ಬೂ
 ತಾಟವೇತಕೆ? ಧರ್ಮನಂದನ
 ನಾಟವೊಳ್ಳಿತು! ಬಲ್ಲೆನೆಂದನು ಶಕುನಿ, ನಸು ನಗುತಾ. || 310 ||

ಎನ್ನ ಲೆಕ್ಕಕೆ ಶಕುನಿ, ಭೂಪತಿ,
 ನಿನ್ನೊಡನೆ ಕೆಯ್ ಹೊಯ್ದನ್ನೊಡ್ಡವ
 ನೆನ್ನೊಡನೆ ಹೇಳಿ! ಎಂದು, ನುಡಿದನು ಕೌರವರ ರಾಯಾ; |
 ನಿನ್ನೊಳಾಗಲಿ! ನಿನ್ನ ಮಾವನೆ
 ಮುನ್ನ ಬರಲಿದಕೇನ್? ಎನುತ, ಸಂ
 ಪನ್ನ-ಶತರೂಪನಳವಿಗೊಟ್ಟವನಿರಿಸಂತೆಂದಾ -- || 311 ||

ಪ. ಕರೊಡನೆ ಅಳವಿಗೊಟ್ಟು, ಅವನೀಶಂ (=ಯುಧಿಷ್ಠಿರಂ). ಟೀ. ಭೂವತಿ=ಯುಧಿಷ್ಠಿರನೆ! ಕರುಣಿ ಗಾಂಧಾರಿಯ ಸಹೋದರನಾಗಿ, ದುರ್ಮಾರ್ಗನನ ಮಾವನಾಗಿದ್ದನು.

ಹೇಮ-ಭಾರದ ವಿಮಲ-ರತುನ-

ಸ್ತೋಮವಿದೆ ಪಣವೆನಲು, ಕೌರವ-

ಭೂಮಿಪತಿಯೊಡ್ಡಿದನು ಧರ್ಮಜ ಹೆಸರಿಸಿದ ಧನವಾ. |

ಆ ಮಹಿಪ ಶಕುನಿಗಳು ಸಾರಿ-

ಗ್ರಾಮವನು ಕೆದಕಿದರು; ತಿವಿದುದು

ತಾಮಸಗಳುಬಿದ್ದು ದಿಬ್ಬರ ಕರಣ-ವೃತ್ತಿಗಳೂ.

|| 312 ||

ಪ. ತಿವಿದುದು ತಾಮಸಗಳೆ; ಉಬ್ಬಿದ್ದುದು. (ಇಲ್ಲಿಲ್ಲದ ಮೂಲಪ್ರತಿಯು 52ನೆಯ ಶ್ಲೋಕದಲ್ಲಿ ಸಾರಿಯ ಕೆದಕು ಎಂತ ಉಂಟು).

ದುಗನ ಹಾಯ್ಕು! ತನಗೆ ಹಾಯ್ಕಿತು

ತಿಗನದೆಂಬಬ್ಬರದ, ಹಾಸಂ

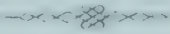
ಗಿಗಳ ಬೊಬ್ಬೆಯ, ಸಾರಿಗಳ ಮಣಿ-ಬಟಲ-ನಿಃಸ್ವನವಾ |

ಉಗಿವ ಸೆಪಿತಿಗಳ, ಬಳಿದು ಹಾಪಿದ

ಬಿಗುಹುಗಳ, ಬೀದಿಗಳ ತಳಸಾ

ರಿಗಳ ಧಾಳಾಧೂಳಿ ಮಸಗಿತು. ಭೂಪ, ಕೇಳೆ! ಎಂದಾ. || 313 ||

ಟೀ. ದ್ಯೂತವು ಈ ಪ್ರಕಾರವಾಗಿ ಆರಂಭಿಸಿದ ಮೇಲೆ ದ್ಯೂತಪ್ರಿಯನಾದ ಯುಧಿಷ್ಠಿರನು ನೋಡುನೋಡು ಹೋದನು. ಧಾಳಾಧೂಳಿ ಕರ್ತೃವಾಗಿದೆ.

72. THE HOT SEASON

ಗ್ರೀಷ್ಮಕಾಲ

ವಾರ್ಧಕಪಟ್ಟಿ

ಅಲ್ಲಿಂದ ಮುಂದೆ ನಡೆದುದು ಗ್ರೀಷ್ಮ-ಕಾಲದೊಳ್
 ಸಲ್ಲಲಿತ-ವಾಜಿ ಪಾರಿಪ್ಲವಕೆ. ಭೂತಳದೊ
 ಳ್ಲಿಯುಂ ಕೆಲಕಿ ತೊಜಿಗಳೊಜಿತೆ ಬಜಿತುದು, ನೀರ್ ನೆಲಿಲ್ಲಳನ
 [ಐಸೆ ಪಾಂಥರೂ; |

ಫುಲ್ಲಿಸುವ ಬೇಸಿಗೆಯ ಬಿಸಿಲಿಂದ ಮೂಜಗಂ
 ತಲ್ಲಣಿಸಿತಿಳೆಯ ಕಾಹಿಲಿದು, ಪಾತಾಳದಹಿ-
 ವಲ್ಲಭನ ಪೆಡೆವಣಿಯ ರುಚಿಗಳಾತಪದಂತೆ ಕಾಣಿಸದೆ ಮೂಣನೆನ
 [ಲೂ. || 314 ||

ಪ. ನೆಲಿಲ್ಲಳಂ ಏಕನೆ. ಪ್ಲವಕಿತು; ಇಳೆಯ. ರುಚಿಗಳ ಆತಪ. ಟೀ. ಆ ವಾಜಿ
 ಧರ್ಮರಾಯನ ರಾಜಸೂಯಾಗ್ರಾಹ್ಯೋತ್ಸವ ತಿರುಗುವಂಥದು.

ಬಂದು ಕಡೆಯೊಳ್ ಸೋವಲೊಂದು ಕಡೆಯೊಳ್ ತಮಕೆ
 ನಿಂದು ಮಹಿಯಾಗಿರ್ಪುದಿನ್ನಿದಂ ಕರಗಿಸುವೆ
 ನೆಂದು, ಕನಕಾಚಲವನುರುಪುವನೊ ತರಣಿ ಕಿರಣದೊಳೆನೆ, ಬಿಸಿಲ್ಲ
 [ಐತಿಯಲೂ; |

ಬೆಂದು ಬೆಂಡಾಗಿ ಕುಲ-ಶೈಲಂಗಳಾಸಪಿಂ
 ಕಂದರದ ಮೊಗದಿಂದ ಬಿಡುವ ಬಿಸುಸುಯ್ಯೆಲರ್
 ಬಂದಪುದೆನಲ್ಕೆ, ಜಳದಿಂ ಬಿಡದೆ ಬೀಸುತಿರ್ದುದು ಗಾಳಿ ಬೇಸಿಗೆ
 [ಯೊಳೂ. || 315 ||

ಪ. (ನಾನು) ಸೋವಲೆ (ಮತ್ತೆ) ಬಂದು ಕಡೆಯೊಳ್ ... ಮಹಿಯಾಗಿ ಇರ್ಪುದು
 (ಈ ಮೊಗದಿಂದ ಬಿಡುವೆ); ಇನ್ನು ಇದೂ ... ಕನಕಾಚಲವಂ ತರಣಿ (ತನ್ನ ಸಿಟ್ಟಿನಿಂದ)
 ಉರುಪುವನೊ? ಕುಲ-ಶೈಲಂಗಳೆ ಬೆಂದು ಬೆಂಡಾಗಿ ಆಸಪಿಂ ... ಬಿಡುವ.

ಅವನಿಯೊಳ್ ಸಕಲ-ಭೂಭೃತ-ಕುಲವ ಸೀಮೆಗಳ
ನವಗಡಿಸಿ ಪೊಕ್ಕು, ನಿಖಿಳ-ಪ್ರಾಣಿಗಳ್ಗೆ ತಾ
ಪವನೊದಗಿಸುವ ದುರ್ಧರ-ಗ್ರೀಷ್ಮ-ರಾಜಂ ನೆಗಟ್ಟಿ ಚತುರಂಗಮೆನ
[ಲೂ, |

ರವಿಯ ಕಡುಗಾಯ್ಬುಗಳ್ತೀರ ಎಯ್ಕಲೊತ್ತರಿಸಿ
ಕವಿದವು; ಬಿಸಿಲ್ಲದುದರೆಗಳ್, ಕಾದುರಿಯ ಕರಿಗ
ಳವಧಿಯಿಲ್ಲದೆ ಮುಸುಕಿದವು; ಬಹಳ-ತರು-ಗಳತ-ದಳ-ದಪ್ಪಿಗಳ್ಗಳ
[ಪ್ರಿದವೂ. || 316 ||

ಟೀ. ಕವಿ ಗ್ರೀಷ್ಮಕಾಲವು ಕಾಯ್ಬುಗಳಾದ ತೇರ್, ಬಿಸಿಲ್ಲದುದರೆ, ಉರಿಯಾದ ಕರಿ ಎಂಬ
ಬಲಗೂಡಿ ಸೀಮೆಗಳ ಮೇಲೆ ಬಿದ್ದನೆಂತ ಡೇಯುತ್ತಾನೆ; ಅದರಿಂದ ಬಹಳ ತರುಗಳಿಂದ ಗಳ
ತವಾದ ದಳಗಳೆಂಬ ದಪ್ಪಿ-ಅಳಿಗಳು ಅಬ್ಬಿದುದು ನಹ ಆಯಿತು.

73. A FINE TANK AND SHELTERED SPOT

ಚಲ್ವಾದ ಕೊಳವೂ ಮಲೆಯೆಡೆಯೂ
ಪರಿಶೋಭಿಸಿತು ಮುಂದೆ ಹಂಸ-ಕಾರಂಡ-ಮಧು
ಕರ-ಕೋಕ-ಮಧುರ-ಮೃದುತರ-ಕಲಸ್ವನ-ಮದೋ
ತ್ಕರ-ಕಮಲ-ಕುವಲಯ-ವಿರಾಜಿತ-ಶ್ರೀಕರಂ, ಪದ್ಮಾಕರಂ, ಚೆಲ್ವಿನೇ.
|| 317 ||

ಟೀ. ಹಂಸ ಕಾರಂಡ ಮಧುಕರ ಕೋಕ ಎಂಬುವುಗಳ ಮಧುರವೂ ಮೃದುತರವೂ ಅದ
ಕಲಸ್ವನದ ಮದದ ಉತ್ಕರದಿಂದಲೂ ಕಮಲ ಕುವಲಯ ಎಂಬುವುಗಳಿಂದಲೂ ವಿರಾಜಿತವಾದಂಥ.

ಲಸದಮಲ-ರತ್ನ-ಸೋಪಾನದಿಂ, ವಿನಾನದಿಂ,
ಬಿಸವನಾಸ್ವಾದಿಸುವ ಚಕ್ರದಿಂ, ಸಕ್ರದಿಂ,
ದಿಸೆದಿಸೆಗೆ ಬೀರ್ವ ತನಿಗುಪನಿಂ, ತಂಪಿನಿಂ, ತೊಳೆವ ಹಿಮಕರ-
[ಕಾಂತದಾ |

ಪೊಸ ಸಣ್ಣಗೆಯೊಳಿಡ ಪುಳನದಿಂ, ನಳನದಿಂ
 ದೊಸೆದು ಬಿನದಿಪ ಪಂಸ-ಕೇಳಯಿಂದೊಳಯಿಂ
 ದೆಸೆವ ನೀರ್ವಕ್ಕಿಗಳ ಸಂಗದಿಂ, ಭೃಂಗದಿಂದಾ ಕೊಳಂ ಕಣ್ಣೆಸೆದು
 [ದೂ. || 318 ||

ಟೀ. ಕೊಳಂ ಎಂಬದು ಕರ್ತೃ.

ತಳದೊಳೊಪ್ಪುವ ಪಸುರೆಸಳ ರೋಚಿಯಿಂ, ನಡುವೆ
 ತೊಳೆಪ ಕೆಂದಳದ ದೀಧಿತಿಯಿಂದ, ಮೇಲೆ ಕ
 ಣ್ಣೊಳಪ ಹೊಂಗೇಸರದ ಕಾಂತಿಯಿಂದೆಱಗುವಸಿತಾಳಯ ಮರೀಚಿ
 [ಯಿಂದಾ |

ಹೊಯಿಹೊಯಿವ ಕೋಕನದ-ಪಂಕ್ತಿಗಳ ಬಣ್ಣಮು
 ಜ್ಜಳದಿಂದ್ರಚಾಪದಾಕಾರಮಂ ಸಂತತಂ
 ಪಯಿವಂತೆ ಕೊಳದೊಳಾರಾಜಿಸಿತು || 319 ||

ಪ. ಕಾಂತಿಯಿಂದೆ, ಎಱಗುವ ಅಸಿತ-ಅಳಯ. ಟೀ. ಬಣ್ಣಂ ಎಂಬದು ಕರ್ತೃ.

ಕಳ-ಹಂಸಮಾಕೀರ್ಣಮಾಗಿದುರ್ ಕಾಳಗದ
 ಕಳಮಲ್ಲ, ವಿಷ-ಭರಿತಮಾಗಿದುರ್ ಸರ್ಪ-ಸಂ
 ಕುಳಮಲ್ಲ, ಕುಮುದ-ಯುತಮಾಗಿದುರ್ ಖಳರಂತರಂಗದಾಳಾಪಮ
 [ಲ್ಲಾ. |
 ಅಱಿದುಱಿದ ಭಂಗ-ಮಯಮಾಗಿದುರ್ ಮುಱಿದ ನೃಪ-
 ದಟಿಮಲ್ಲ, ಬಹು-ವಿಚಾರ-ಸ್ಥಾನಮಾಗಿದುರ್
 ತಿಳಿಯಲ್ಕುಪದ್ರವ-ಸ್ಥಳಮಲ್ಲಮೆನಿಸಿದುರ್ದಾ ವಿಮಲ-ಸರಸಿ ಕಣ್ಣೀ.
 || 320 ||

ಪ. ಹಂಸಂ ಆಕೀರ್ಣಂ ಆಗಿ ಇದುರ್. ಖಳರ ಅಂತರಂಗದ ಆಳಾಪಂ. ತಿಳಿಯಲ್ಕೆ,
 ಉಪದ್ರವ-ಸ್ಥಳಂ. ಟೀ. ಶ್ಲೇಷಾಲಂಕಾರವು ಅಂದರೆ ಒಂದೇ ಮಾತಿನಲ್ಲಿ ಎರಡು ಅರ್ಥವ

ತೋಪಿಸುವದು ಇಲ್ಲಿ ಉಂಟು. ಕಳ=ಪ್ರಮುಖವಾದ ಧ್ವನಿಯೂ, ಕಣಿವೂ. ವಿಸ=ನೀರೂ ಈ ಎನ ಎನವೂ. ಕುಮುವ=ನೈವಿಲೆಯೂ ದುಷ್ಟ ಮುದವೂ. ಭಂಗ=ನೀರ ತೆರೆಯೂ ಮುದವ ಭಾವವೂ. ವಿಚಾರ=ವಿಚಿತ್ರವೂ ನ್ಯಾಯವಿಚಾರವೂ.

ಬೀಸದದು ಬಿಜುಗಾಳಿ, ಬಿಸಿಯ ಬಿಸಿಲವಸಿಯಂ

ಕಾಸದು, ದವಾಗ್ನಿ ಪುಲ್ಲಳೊಳೊಂದನಾದೊಡಂ

ಬೀಸದು, ಮುಗಿಲ್ಲಳತಿ-ಭರದಂ ಸಿಂಹ ಮಿಂಚುಗಳ ಕೂಡಿ ಪೇರ್ಮ
[ಬಿಜಿಯನೂ |

ಸೂಸದು, ದಳದ ಪೂದಳಿರ್ಗಳಂಪಿನ ಸೊಂಪು

ಮಾಸದು, ತರುಗಳಲ್ಲಿ ಪಣ್ಣಾಯ್ಗಳಂ ಬೀಯ

ಲೀಸದು ಸಮಸ್ತ-ಖುತು-ಸಮಯಂಗೈಕಾಂತ-ಕಾಂತಿಯಿಹ ಜಲ ಬನ
[ದೊಳೂ. || 321 ||

ಪ. ಪೂದಳಿರ್ಗಳ ಇಂಪಿನ. ತರುಗಳೆ ಅಲ್ಲಿ. ಬೀ. ಸಮಸ್ತಖುತುಸಮಯಂಗಲೆ ಎಂಬ ಕಾಲವನ್ನು ಎಲ್ಲಾ ಕ್ರಿಯೆಗೆ ಹಚ್ಚಿ ಬೇಕು.

ಅಂಚೆಗಳ ತೊಲಗವಾ ಮುಚ್ಚಿಗಾಲದೊಳ್, ಕೋರಿ

ಲಿಂಚರವನುಬಿದಿರವು ಮಾಗಿಯೊಳ್, ಬೀಸಗೆಯೊ

ಳುಂ ಚಿಗುರಿದೆಳ ಪುಲ ಮೈಗಂಗಳಿಗೆ ಬೀಯದಗಲದು ಚಕ್ರವಾಕ
[ಮಿರುಳೂ, |

ಹೊಂಚದು ಪಗಲ್ ಗೂಗೆ, ಸಂಪಗೆಯಲರ್ಗಳಂ

ಚಂಚರೀಕಂಗಳಡರದೆ ಮಾಣದೆಸೆವ ಕಮ

ಲಂ ಚಂದ್ರನುದಯಕುತ್ಪಲಮಿಸ-ಕಿರಣಕ ಬಾಡದು ಬನದೊಕ್ಕೇವೇ
[ಬಿಜಿಯನೂ? || 322 ||

ಪ. ಕೋಗಲಿ. ಲಿಂಚರವಂ ಉಚ್ಚದು ಇರವು. ಬೀಯದು, ಅಗಲದು. ಮಾಣದು, ಎಸೆವ ಕಮಲಂ ಚಂದ್ರನ ಉದಯಕೆ (ಮತ್ತೆ) ಉತ್ಪಲಂ ಲನ-ಕಿರಣಕೆ. ಬನದೊಳ್. ಎವೆದವ್ವನು (ಏನು ಹೇಳುವೆನು).

74. CHANDRAHASA'S CHILDHOOD SPENT IN KUNTALA

ಬಾಲನಾದ ಚಂದ್ರಹಾಸನು ಕುಂತಳದಲ್ಲಿದ್ದು

ಪಾರ್ಥಕಪ್ಪುಗ

ಇನ್ನೊರೆವೆನಾಲಿಸಾದೊಡೆ, ಪಾರ್ಥ! ಧಾರ್ಮಿಕಂ
ಮುನ್ನೊರ್ವನುಂಟು, ಕೇರಳ-ದೇಶದವನಿಪಂ,
ಸನ್ನತ-ಗುಣೋದಯಂ, ಮೇಧಾವಿಯೆಂಬವಂ, ಬಲ-ಯುತಂ. ಬ
[ಛಿಕವಂಗೇ |

ತನ್ನ ಪಟ್ಟದ ರಾಣಿಯೊಳ್ ಬಪಳ-ಭಾಗ್ಯ-ಸಂ
ಪನ್ನನೆಡದಂಫ್ರಿಗಜುವೆರಲಾಗಿ ದಿವದೊಳು
ತ್ವನ್ನನಾದಂ, ಮೂಲ-ನಕ್ಷತ್ರದಿಂದರಿಪ್ಪಾಂಶದೊಳ್, ಸು-ಕುಮಾ
[ರನೊ. || 323 ||

ಪ. ಇನ್ನು ಬರೆವೆಂ, ಅಲಿಸು! ಅದೊಡೆ, ಪಾರ್ಥ (ಇದು ನಾರದನೆಂಬವನು ಪಾರ್ಥ
ಅಂದರೆ ಅರ್ಜುನ ಮೊದಲಾದವರಿಗೆ ತಿಳಿಸಿದ ಕಥೆ). ಸಂಪನ್ನಂ ಎಂದ ಅಂಫ್ರಿಗೆ ಅಜು-ಬೆರಲಾ
ಗಿ ದಿವದೊಳ್ ಉತ್ಪನ್ನಂ ಆದಂ. ಮೂಲ-ನಕ್ಷತ್ರದಿಂದೆ ಅರಿಪ್ಪ-ಅಂಶದೊಳ್.

ಪುತ್ರೋತ್ಸವಂ ಮಾಡಿ, ಕೆಲವು ದಿನಮಿರೆ ನೃಪಂ,
ಶತ್ರುಗಳ್ ಬಂದು ನಿಜ-ನಗರಮಂ ಮುತ್ತಿದೊಡೆ,
ಕ್ಷತ್ರ-ಧರ್ಮದೊಳವರೊಡನೆ ಯುದ್ಧ-ರಂಗದೊಳ್ ಪೊಯ್ದಾಡಿ, ಮ
[ಡಿಯೆ; ಕೇಳ್ದೊ, |

ಚಿತ್ರಭಾನು-ಪ್ರವೇಶಂಗೆದಳಂದು ಶತ
ಪತ್ರ-ಲೋಚನೆ, ಪತಿವ್ರತೆಯಾಗಿ. ಬಲಿಕಾ ಧ
ರಿತ್ರಿಶ್ವರನ ರಾಜ್ಯಮಂ ತೆಗೆದು ಕೊಂಡಹಿತರಾಳ್ವರದನೇವೇಪ್ಪಿ
[ನೊ? || 324 ||

ಪ. ತೆಗೆದು ಕೊಂಡ ಅಹಿತರ್ ಆಳ್ವರ್ ಅದಂ. ಟೀ. ಶತಪತ್ರಲೋಚನೆಯೆಂಬವಳು
ಆ ಮೇಧಾವಿಯೆಂಬ ಅರಸನ ಹೆಂಡತಿ. ಏವೇಪ್ಪಿಂ ಎಂಬುದಕ್ಕೆ ಸಾ. 177.

ಬಬ್ಬಿಕೊರ್ವ ಧಾತ್ರಿ ಶಿಶುವಂ ಕೊಂಡು, ಪೊಲಿಮಟ್ಟು,
 ತೊಲಿಲಿ ಬಬ್ಬಿಲುತ ಮೆಲ್ಲಮೆಲ್ಲನೆಯ್ದು, ಕುಂ
 ತಳ-ನಗರಮಂ ಪೊಕ್ಕಳಲ್ಲಿ ಸಾಕಿದಳರ್ಭಕನನತಿ-ಸ್ನೇಹದಿಂದಾ. |
 ಎಳೆಯಂಗೆ ಬೇಕಾದುದಿಲ್ಲದಿರೆ, ಮುಗುವಳೆ;
 ಪೊಲಿಲೊಳಗೆ ತಿರಿದು, ಹರಿದುಬಿಲುವಳೆ; ಮುದ್ದಿಸಿ, ಪ
 ಸುಳೆಯಭಿನಯಂಗಳ್ಗೆ ಹಿಗ್ಗಿ, ಬಿಸುಸುಯ್ಯಳವಳನುದಿನದೊಳಾತೆ
 [ಯಾಗೀ. || 325 ||

ಪ. ಫಿಕ್ಕಳೆ; ಅಲ್ಲಿ ಸಾಕಿದಳೆ ಅರ್ಭಕನಂ ಅತಿ. ಹರಿದು ಅಬಿಲುವಳೆ. ಪಸುಳೆಯ ಅ
 ಭಿನಯಂಗಳ್ಗೆ. ಬಿಸುಸುಯ್ಯಳೆ ಅವಳೆ.

ಇಡೆ ತೊಟ್ಟಿಲಿಲ್ಲಾಡಿಸುವರಿಲ್ಲ, ನಿನಗೆ ಪೊಂ
 ದೊಡಿಗೆಯಿಲ್ಲೆರೆ ನಿಳಯಮಿಲ್ಲ, ಬಿಡದೆಹಿವ ನೀ
 ಗುಡಿವಾಲ್ಗಳೆಣ್ಣೆ ಬೆಣ್ಣೆಗಳಲ್ಲ, ಲಾಲಿಸಿ ನಲಿವ ತಂದೆ ತಾಯ್ಗಳಲ್ಲಾ; |
 ಪೊಡವಿ-ಪತಿ-ಕೇರಳಾಧೀಶ್ವರಂ ತನಯನಂ
 ಪಡೆದನಿದಕೀಗ ನಿನ್ನಂ ನೋಡುವೆನ್ನ ಕಂ
 ಣೊಡೆಯದಿರದಕಟೆಂದು, ಬಿಸುಸುಯ್ದಿಲ್ಲ, ಮುಗುವಳಾಕೆ ದಿನ
 [ದಿನದೊಳಾ. || 326 ||

ಪ. ಇಡೆ (=ನಿನ್ನನ್ನು ಇರಲಿಕ್ಕೆ) ತೊಟ್ಟಿಲಿಲ್ಲ, ಅಲ್ಲಾಡಿಸುವರೆ ಇಲ್ಲ, ನಿನಗೆ ಪೊಂದೊಡಿಗೆ
 ಇಲ್ಲ, ಇರೆ (=ಇರಲಿಕ್ಕೆ). ನೀರೆ ಕುಡಿ-ವಾಲ್ಗಳೆ ಎಣ್ಣೆ. ಪಡೆದಂ, ಇದಕೆ ಈಗ ನಿನ್ನಂ ನೋ
 ಡುವ ಎನ್ನ ಕಣ್ ಬಡೆಯದೆ ಇರದು.

ಮೊಳೆವಲ್ಲಿಗುವ ಜೊಲ್ಲು, ದಟ್ಟಡಿ, ತೊದಳ್ಳುಡಿಯು,
 ತೊಳತೊಳಗುತಿಹ ಸೊಬಗು ಮೆಚಿವ ನಗೆ, ಮೊಗೆದ ಬಗೆ
 ಪೊಚಿವ ಕಣ್, ಮಿಸುಪ ನುಣ್ಣದಪಿನೆಣೆ, ಜಿಲ್ವ ಪಣೆ, ಕುರುಳು,
 [ಜೋಲ್ವಂಬೆಗಾಲಾ, |

ಸುಖಿನಾಥಿ, ಮಿಗೆ ಶೋಭಿಸಿದರದೆಡೆ, ಬಟ್ಟುಬೊಡೆ,
ನಳತೋಳೆ, ಇಡಿದ ಧೂಳಿ ಸೊಗಯಿಸುವ ವರ-ಶಿಶುವ
ನಲಿದಾಡಿಸುವ ರೂಢಿಯಿಲ್ಲೆಂದು, ನೆಪ್ಪಿ ನೋಂದು, ಮುಚುಗುವಳೆಡ

[ಸ್ರಮವಳೂ. || 327 ||

ಪ. ಮೊಳೆ-ಸಲ್, ಬಸುವ. ನುಣ್-ಕದಪಿನ ಎಣಿ. ಶೋಭಿಸ ಅಧರದ ಎಡೆ. ಮುಚುಗು
ವಳೆ ಅಜಸ್ರಂ. ಸೊಗಯಿಸುವ ಎಂಬದಕ್ಕೆ ಜೊಲ್ಲು ನೊಡಲಾದ ಕರ್ತೃಗಳವೆ.

ಬಾಲಕನ ಲೀಲೆಯಂ ಕಂಡು, ಹಿಗ್ಗುವಳೊಮ್ಮೆ;
ಲಾಲನೆಗಳಿಲ್ಲೆಂದಪಿಲ್ಲು, ಮುಚುಗುವಳೊಮ್ಮೆ;
ಪಾಲಿಸಿದಳಂತು ನಡೆ ನುಡಿಗಳಂ ಕಲಿಪಲ್ಲಿಪರಿಯಂತವೂ ಶಿಶು

[ವನೂ. |

ಮೇಲೆ ರುಜೆ ಬಂದಡಸೆ, ವಿಧಿ-ವಶದೊಳಾ ಧಾತ್ರಿ
ಕಾಲನರಮನೆಗೆಯ್ದಿದಳೆ. ಬಚ್ಚಿಕ ಪಸುಳೆಗೆ ನಿ
ರಾಲಂಬವಾಗಲಾ ಪಟ್ಟಣದೊಳ್ಲರ್ಗ ಕಾರುಣ್ಯಕೀಡಾದನೂ.

| 328 ||

ಪ. ಕಾಲನ (ಮರಣವೆಂಬ ಪರುಷನ) ಆರಮನೆಗೆ ಎಂಬುದಳೆ. ಕಾರುಣ್ಯಕೆ ಈತನು.

ಚೆಲ್ವ ಶಿಶು ಬೀದಿಯೊಳೆ ಬಂದು, ದೇಶಿಗನಾಗಿ
ನಿಲ್ವಿನಂ, ಕಂಡ ಕಂಡಬಲೆಯರ್ ಕರೆಕರೆದು,
ಮೆಲ್ವ ತಸಿವಣ್ಣಳಂ ಕಜ್ಜಾಯ ಸಕ್ಕರೆಗಳಂ ಕುಡುವರೆತ್ತಿ ಕೂಂ

[ಡೂ. |

ಸೊಲ್ವ ಪಾತುಗಳನಾಲಿಸಿ, ಮುದ್ದುಗೆಯ್ವರವ
ರುಲ್ವದಕ-ಮಜ್ಜನಂಗೆಯ್ವಿ, ಮಡಿಯಂ ಪೊದಿಸಿ,

ಮೆಲ್ವಾಸಿನೊಳ್ ಮಲಗಿಸುವರಲ್ಪಿಯಿಂದೊಸೆದು, ತಮ್ಮ ಮಕ್ಕಳು
[ಗಲೊಡನೇ. || 329 ||

ಪ. ನಿಲ್ವಿ ಇನಂ, ಸೂ. 246. ಕಂಡ ಅಬಲೆಯರ್. ಕುತುವರ್: ಎತ್ತಿ. ಮುದ್ದುಗೆಯ್ವು
ರ್ ಅವರ್; ಉಲ್ವ ಉಪಕ. ಟೀ. ಮಕ್ಕಳುಗಳು ಎಂಬ ರೂಪ ಬಂದು ಪ್ರಕಾರದ್ದು; 101ನೇ
ಯ ಸೂತ್ರ ಸರಿ ನೋಡು.

ಆಡುವೆಳೆಮಕ್ಕಳೊಡನಾಡುವಂ, ಲೀಲೆ ಮಿಗೆ
ನೋಡುವಜ್ಜರಿಗಳಂ ನೋಡುವಂ, ಬಾಲಕರ
ಕೂಡೆ ಮನೆಮನೆಗಳೊಳಗಾಡುತಿವನೆಲ್ಲಗೆ ಮುದ್ದುಮೋಹಿಸುತಿ
[ಪರ್ನೂ; |

ಪಾಡುವರ ನೋಡುವರ ನಾಡೆ ಸಾಧನೆಗಳಂ
ಮಾಡುವರನರ್ಥದಿಂ ಜೀಡುವರ ನೆರವಿಯೊಳ್
ಕ್ರೀಡಿಸುವನಾ ಪುರದ ರೂಢಿಸಿದ ಬೀದಿಯೊಳ್ ಪಸುಳೆ, ಪರಪುಟ್ಟ
[ನಾಗೀ. || 330 ||

ಪ. ಆಡುವ ಎಳೆ. (ಉರವರು) ನೋಡುವ (ಜೊಂಬರಾಟ ಮುಂತಾದ) ಅಜ್ಜರಿಗಳಂ.
ಆಡುತಿಹಂ, ಎಲ್ಲಗೆ. ಮಾಡುವರ ಅನರ್ಥದಿಂ. ಟೀ. ಹೊಸಗನ್ನಡದಲ್ಲಿ ಪಾಡುವವರ ನೋ
ಡುವವರ ಮಾಡುವವರ ಬೀಡುವವರ ಎಂತ ಹೇಳುವರು.

— — — — —

75. A TOWN (BHADRAVATI) AND ITS GARDEN

ಒಂದು ಪಟ್ಟಣವೂ ಅದರ ಉಪವನವೂ

ವಾರ್ಧಕಪಟ್ಟಣ

ನಳಿನಳಿಪ ತರುಣತೆಯ ಸೊಂಪುವೆತ್ತರುಣತೆಯ

ತಳಿರಿಡಿದ ತೋರಣದ ಚೆಲ್ವನಾಂತೋರಣದ,

ತೊಳಿಪ ಕಲಶದ ಗುಡಿಯ, ಸಾಲ್ಪಳದ ಕನ್ನಡಿಯ, ಸಾಲ ಸೀಗುರಿ-

[ಚಮರಿಯಾ |

ಚಳಿತ-ಲೀಲಾಸ್ಥದ, ಪತಾಕೆಗಳ ಲಾಸ್ಥದ, ಪ
ವಳ ಮುತ್ತುಗಳ ಗೊಂಚಲಗಳೊತ್ತುಗಳಲಿ ಗೊಂ
ದಳದ ಬಗೆ ಕಣ್ಣಳಂಬಿಗೆ ಕೌತುಕಂಗಳಂ ಬೀದಿಗಳೊಳೆಸದಿಸುವೊ.

|| 331 ||

ಪ. ಸೊಂಪ-ಪೆತ್ತು (ಪೆತ್ತು ಎಂಬ ಧಾತುವಿನದು, ಅರುಣತಮ ತಳಿರಿ ಇಂದಿ ... ಚಿಬ್ಬಂ
ಲಂತ ಓರೂದ. ಸೂಲ್-ತಳೆದ. ಲೀಲಾ-ಲಾಸ್ಥದ. ಗೊಂಚಲಗಳ ಲಾಸ್ಥಗಳಲಿ. ಕಣ್ಣಳ ಇಂ
ಬಿಗೆ. ಬೀದಿಗಳೊಳ್. ಟೀ. ಓರೂದ ಎಂದು ಮೊದಲಾದ ಪದ್ಯಗಳು ಲಾಸ್ಥಗಳಲಿ ಎಂಬ
ದಕ್ಕೆ ಸಂಬಂಧಿಸುತ್ತವೆ. ಬಗೆ (=ಬಗೆಗಳೆ) ಎಂಬುದು ಕರ್ತೃ.

ಮೇಲೆ ನಿಜ್ಜಂ ಪರಿವ ದಿನ-ಮನಿಯ ಮನಿ-ರಥದ
ಗಾಲಿಗಳ ನೇಮಿಗಳ ಪೊಯ್ಲಿಂದಲೊಡೆಯದ್ದ
ಸಾಲ ಹೊಂಗೊಡೆದಿನೆಗೊನೆಗಳಂದೇಲ್ವು ಧೂಳ ಅಲ್ಲಿಗಲ್ಲಿಗೆ ನಭ
[ದೊಳೂ |

ಸ್ಥೂಲ-ದಂಡಾಕೃತಿಯನಾಂತ ಪೋಲ್, ಪ್ರಾಕಾರ-
ಜಾಲಮಂ ಮಾರ್ದ ಹೇಮದ ಡೆಂಕನಿಯ ಕೆಯ್
ಳಾಲಿಗಚ್ಚರಿಯಾಗಿ ತೋರುತಿವೆ; ತನಯ, ನೋಡಿ ಸಗರದೆಣ್ಣೆನೆ
[ಯೊಳೂ. || 332 ||

ಪ. ಪೊಯ್ಲಿಂದಲೆ ಬಡೆ (=ಸಂಗಡ) ಎದ್ದ. ಹೊಂ-ಕೊಂಟಿ-ತಿನೆ-ಕೊನೆಗಳೆಂದೆ. ದಂಡ-
ಅಕೃತಿಯಂ ಲಂತ. ಕೆಯ್ಲೆ ಅಲಿಗೆ. ಟೀ. ಕೆಯ್ಲೆ ಎಂಬುದು ಕರ್ತೃ: ಅವು ಯಾತನ
ಪೋಲ್ ಇದ್ದವೆಂತ ಹೇಳಿದೆ. ಆ ಉಪಮೆ ಸೂರ್ಯನೆಂಬ ಪುರುಷನ ರಥದ ವಿಸ್ತಾರದ ಮುಖ
ಧೂಳಿನದು; 288ನೆಯ, 289ನೆಯ, 315ನೆಯ ಶ್ಲೋಕ ಸರಿ ನೋಡು. ತನಯ = ಮಾತನು
ಭೀಮನ ಸಂಗಡ ಇರುವ ಕರ್ಣನ ಮಗ.

ಆವೆಡೆಯೊಳುಂ ಛಿದ್ರಮಿಲ್ಲೆನಿಸಿ ವಿವಿಧ-ದ್ರು
ಮಾವಳೆಯ ನಿಬಿಡ-ಪತ್ರದ ಛಾಯೆಗಳ ಸೊಂಪು
ದೀವಿದಾರಾಮಂಗಳೆಂದುಮಾ ಪುರಜನಗೇರ್ಲಂ ವಿಲಾಸವನೀವವೋ?

|| 333 ||

ನಿಜ್ಜಳದೊಳೆಸೆವ ತಿಳಿಗೊಳನ ಕಲಕಾಡಿ, ಬಂ
ದಜ್ಜಲರ ಧೂಳಿಗಳ ಚೆಲ್ಲಾಡಿ, ಸಲೆ ಮದಂ
ಪೆರ್ಚಿ, ತರು-ಲತೆಯನಣೆದಾಡಿ, ಮಜ್ಜಿಮಂಜಿಗಳ ಕೂಡಿ ಕೊಂಡಿ
[ಬನ್ನದೊಳೂ |

ನಿಜ್ಜಲೆಳೆನೆಲರೆಂಬ ಸೊಕ್ಕಾನೆ ತಾನೆ ತಂ
ನಿಜ್ಜೆಯಿಂ ತಿರುಗುತಿದೆ; ತೊಲತೊಲಗಿ ವಿರಹಿಗಳ್
ಬಿಜ್ಜರದೊಳೆಂದೆತ್ತಲುಂ ಪೂಯಲಿಡುವಂತೆ ಕೂಗುತಿನೆ ಕೋಗಿಲೆ
[ಗಳೂ. || 334]

స. ద్వును-అవళియ. సోంప-తొలివ లిరామంగళి (ఇదు కత్త). విలాసవం
ఈవపూ? బండు, బట్ట, అలర. నిట్టల-వళి-వలర్ ఎంబు. బట్టర-వళి ఎంబు (ఎం
దుం) ఎత్తలం. పేరి. ఎలరన్ను బండు సోక్కానే ఎంత వేరుజేసి; ఆ ఎలర్ ఎంబుకై
కలికాతి ఎంబు వేరులవ క్రియి యోగుత్తవ. దుఃఖి వనువ ఎరగిగళన్ను కుట్రు
259నేయ శ్లోకే నోడు.

ಮಿಗೆ ಮುತ್ತಿ ಮೊದಲಿತು ತುಂಬಿಗಳ ತಿಂಥಿನಿಯನೇ
ಮುಗಿಲೆಂದು, ಸುಖವ ಗಾಳಿಗೆ ಬಿಡದೆ ನರ್ತನ ಲ
ತಗಳ ಕುಟಿಗೊನರ ನುಸುಗರನೇ ಮಿಂಚೆಂದು, ಸೊಗಯಿಸುವ
[ಪ್ರಗಳಿಂದಾ |

ಪೊಗುವ ಮಕರಂದ-ಬಿಂದುಗಳನ್ನೇ ಮುಚ್ಚಿಗಳೆಂ
ದೊಗೆವ ಸಂತಸದೊಳಾವಗಮಿದುರ್ ಕುಣಿವ ಸೋ
ಗೆಗಳ ಬಳಗಂಗಳೆಂ, ಮಗನೆ, ಕಂಡಯ, ತೃತ-ನಗರೋಪವಸದಿಡೆ
[ಯೊಳೂ. || ೩೩೫ ||

శ. నుదా-పొగరనే. నుదికల్ వందు, బగివ సంశసమిల్ తివగం ఇయన. న
గర-నుదవన. పేరి. నుదికలల్ల మేర్పువ నేరింగల్ ముదిగలవురియిరి. పా
దానుతి వు. కంఠయా=కంఠి, ను. 217.

ತರುಣ-ಪಲ್ಲವದ ವಿಸ್ತಾರದಿಂ, ನೇರದಿಂ

ಸ್ವರಗೆಯ್ವ ಕಲ-ಪಿಕೋಚ್ಚಾರದಿಂ, ಸಾರದಿಂ

ಸುರಿವ ಪೂದೊಂಗಲ ತುಪಾರದಿಂ, ಸ್ವೈರದಿಂ ಸಲ್ಲಾಪಕೆಳಸಿ ಬಳಸಿ
ಮೊಪ್ಪುವ ತುಂಬಿಗಳ ರ್ಪುಂಕಾರದಿಂ, ತೋರದಿಂ

ಪರಿಪಕ್ವನಾದ ಫಲ-ಭಾರದಿಂ, ಕೀರದಿಂ

ಕರಮೆಸೆಯುತಿರ್ಪ ಸಹಕಾರದಿಂ ತೀರದಲ್ಲೆಲ್ಲಿಯುಂ ನಂದನದೊ

[ಳ್ಳೂ. || 336 ||

ಪ. ಪಿಕ-ಉಚ್ಚಾರದಿಂ. ಸಲ್ಲಾಪಕೆ ಎಳಸಿ. ತೀರದು ಎಲ್ಲೆಲ್ಲಿ. ಟೀ. ತೀರದು (=ತಿರುವಡ್ಲು) ಎಂಬದಕ್ಕೆ ಚೆಲ್ವು ಎಂಬಂತೆ ಒಂದು ಕರ್ತೃ ಉಹಿಸ ಬೇಕು.

ಕುದ್ದಾಲ-ಹತಿಯನುಪ್ಪಿ ತಾಳ್ವೆಮ್ಮನಿನ್ನೆಗಂ

ಮುದ್ದುಗೆಯ್ದಿ ವಸುಧೆ ಬೆಳೆಯಿಸಿದಳೆಂದು, ತುಪ್ಪು

ಗಿರ್ದ ತನಿವಣ್ಣಳೆಂದೆಸೆವ ಪೆಗೊನೆಗಳಂ ಸಲೆ ಸಮರ್ಪಿಸಲೊಡ

[ರ್ಚೀ, |

ಎದ್ದಿರದೆ, ಬಾಗಿದವೊ ಕದಳಿಗಳ್ ಧರಣಿಗೆನ

ಲಿರ್ದಪರೆ ಮುಪ್ಪಿದು ಮಮತಾರ್ಥಮಂ ಮಾಡಿದರ

ನುದ್ದಾಮ-ಗುಣ-ಜೀವಿಗಳ್? ತನುಜ, ನೋಡೆಂದನಾ ಭೀಮಸೇನ

[ನಂದೂ. || 337 ||

ಪ. ತಾಳ್ವು ಎಮ್ಮಂ ಇನ್ನೆಗಂ. ತನಿ-ಪಣ್. ಸಮಾಸಿಸಲ್ ಬಸರ್ಚಿ. ಧರಣಿಗೆ ಎಸಲ್.
ಅ. ಉದ್ದಾಮ-ಗುಣ-ಜೀವಿಗಳ್ (ತಮಗೆ) ಮಮತಾ-ಅರ್ಥಮಂ ಮಾಡಿದರಂ (—ದವರಂ)
ಮುಪ್ಪಿದು ಇರ್ವಪರೆ? ಟೀ. ಧರಣಿಗೆ ಎಂಬದವರೆಗೆ ಕದಳಿಗಳ್ ಎಂಬದು ಕರ್ತೃ. ಇರ್ವ
ಪರ್, ಸೂ. 221.

ಕಡುಗೆಂಪೆಸೆವ ತಳಿರ ತನಿಗೊಂಡಮಂ ಕಲಕಿ,

ನಡೆದು, ಮೊನೆಮುಗುಳ ಶಸ್ತ್ರಂಗಳಂ ಪಾಯ್ವು, ಮಾ

ಮಿಡಿಯ ರಾಜಿಪ ವಜ್ರ-ಮುಷ್ಟಿಯಂ ಪಿಡಿದು, ಲತೆಗಳ ಕೊನರ ಚಾ
[ಟೆಯಿಂದಾ |

ಬಡಿದು, ಕೋಗಿಲೆಯ ನಿಡುಸರದ ಬೊಬ್ಬೆಯೊಳಾಲ್ದು,
ಬಿಡದೆ, ಬನದರಸಿಯೋಲಗದೊಳುತ್ತವದಿಂದ
ಲಡಿಗಡಿಗೆ ತೂಣಗೊಂಡವನಂತೆಸೆವ ಮಂದ-ಮಾರುತವ ನೋಡೆಂದ
[ನೂ. || 338 ||

ಪ. ಬನದ ಅರಸಿಯ ಹಿಲಗಪ್ಪೆ ಉತ್ಸವದಿಂದಲೆ. ಟೀ. ಇದು ಮಾರುತದ ಆಟದ
ವರ್ಣನೆ. ಅದು ... ಕಲಕಿ ... ನಡೆದು ... ಬಿಡದೆ ... ಎಸೆವಂಥದು; ಯಾ
ವನಂತೆ ಅಂದರೆ ಬನದ ಇತ್ಯಾದಿ. ಬನವನ್ನು ಬಿಟ್ಟು ಅರಸಿ ಎಂತ, ಕವಿ ಹೇಳುತ್ತಾನೆ.

ಮುಡಿವಾಳ ಲಾಮಂಚಗಳ ಬೇರ್ಗಗಳಂ ಬೇರ್ಗ
ಳಡಿದಗರು-ಚಂದನಂಗಳ ಕೊಂಬಿನಿಂ ಕೊಂಬು,
ತೊಡರಿದಚ್ಚೆ ಸಳ ಮಲ್ಲಿಗೆ ಜಾಡಿಗಳ ಪೂಗಳಂ ಪೂಗಳೊಂದುಗೂಡೀ,
ಕಡುಗಂಪುವಡೆದುದಾಮೂಲಾಗ್ರಮುಂ; ಬನದ
ನಡುವೆ ಪುಟ್ಟೆದರ್ಹ ಮರಂಗಳೆಲ್ಲಾ ಸೊಂಕಿ
ದೊಡೆ, ತಂಬಿಲಗೆ ಪರಿಮಳವನೀಯ್ಯದ ಕುಜಂ ನಂದನದೊಳೊಂ
[ದಿಲ್ಲಿನೇ. || 339 ||

ಪ. ಬೇರ್ಗಗಳಂ ಬೇರ್ಗಳೆ, ಇಡಿದ ಅಗರು. ತೊಡರಿದ ಅಚ್ಚ ಎಸಳ. ಪೂಗಳಂ ಪೂಗ
ಳೆ. ಕಡು-ಕಂಪು-ವಡೆದುದು ಅಮೂಲ-ಅಗ್ರಮುಂ. ಪುಟ್ಟೆ ಇದ್ದು ಅಹ (ಆದ). ಟೀ. ಇ
ದು ಮಾರುತದ ಪರಿಮಳದ ವರ್ಣನೆ. ಅಯಾ ಬೇರ್ಗಗಳಂ (-ಳೊಡನೆ) ಬೇರ್ಗಳೆ, ಅಯಾ
ಕೊಂಬಿನಿಂ ಕೊಂಬು, ಅಯಾ ಪೂಗಳಂ ಪೂಗಳೆ ಬಂದುಗೂಡಿ (ಇರುವಲ್ಲಿ) ಮೂಲ ಮುಂತಾ
ದದು ಸಹ ಕಡುಗಂಪುವಡೆದುದು. (ಇದುವ ಕಂಪು ಮತ್ತೆ) ... ಮರಂಗಳೆಲ್ಲ (ತಮತಮಗೆ)
ಸೊಂಕಿವೊಡೆ. ಮರಂಗಳೆಲ್ಲ ಧ್ವನಿಸುವ ಎಂದರೆ ಸೊಂಕು ಎಂಬ ಕ್ರಿಯೆಗೆ ತಂಬಿಲರ್ ಎಂಬ ಕ
ರ್ತೃ ಉಹಿಸಿ ಕೊಳ್ಳ ಬೇಕು. ತಂಬಿಲರ್ ಎಂಬದು ಅವರೂಪ; ತಂ(ಪು)+ ಎಲರ್ = ತಂಬಿಲರ್,
ಸೂ. 176.

ಈ ವನದ ನಡುನಡುವೆ ತೊಳತೊಳಗುತಿರುತ್ತಿವ ಸ
ರೋವರ-ವರದೊಳೇ ದಳೆದಳೆದು ಬೆಳೆಬೆಳೆದ ರಾ

ಜೀವದಲರಲರ ತುಬ್ಬಿ'ತುಬ್ಬಿ'ದುವಿಡಿವಿಡಿದ ಬಂಡನೊಡನೊಡೆ ಸವಿದು,
ಸವಿದೂ, |

ಆವಗಮಗಲದೆ, ಯುಗಯುಗವಾಗಿ ನೆರೆನೆರೆದು,
ತಿರವೆ ಸೊಗಸೊಗಸಿ, ನಲಿನಲಿದು, ಮೊಹಿತಿಮೊಹಿತಿವ ಭೃಂ
ಗಾವಳಿಯ ಗಾವಳಿಯ ಕಳಕಳಂಗಳ ನೋಡು! ನೋಡು! ರವಿತ
[ನಯ-ತನಯ! || 340 ||

ಪ. ರಾಜೀವದ ಅಲರಲರ. ತುಬ್ಬಿ'ದು, ಇಡಿದು ಇಡಿದು. ಭೃಂಗ-ಅವಳಿಯು. ತೀ. ಇ
ದು ಭೃಂಗಗಳ ವರ್ಣನೆ. ಅವು ಆ ರಾಜೀವದ ಅಲರಲರಗಳನ್ನು ತುಬ್ಬಿ'ದು ... ಸವಿದು ...
ಆಗಲದೆ..... ಮೊಹಿತಿಮೊಹಿತಿವಂಥವು. ರವಿತನಯ=ಕರ್ಣ.

ಬೇಜಿಬೇಜಿನಿತ್ತೆಲ್ಲಮಂ ಕರ್ಣ-ತನಯಂಗೆ
ತೋಜುತಿರ್ದಂ ಭೀಮನನ್ನೆಗಂ ಬಿಸಿಯ ಬಿಸಿ
ಲೇಜಿದುಮ; ಭದ್ರಾವತಿಯೊಳುಳ್ಳ ತೇಜಿಗಳ ಜಪಲತೆಯ ಸಾರಂ
[ಭದ್ರಾ |

ಮೀಲಿದ ಜವಂಗಳಂ ಕಂಡು ಕಾಲ್ಗೆಟ್ಟು ಬಿಡಿಯ
ಲಾಜಿದೊಯ್ಯನೆ ನಡೆವ ತೇರ್ಗುದುರೆಯಂ ಕಂಡು.
ನೂಜಿಲೆಗೆಳೆಯನುಗ್ರ-ಕೋಪದಿಂದುರಿಯನುಗುಡದೆ ಮೋಹನೇಂಬಂ
[ತಿರೇ. || 341 ||

ಪ. ಇನಿತು ಎಲ್ಲಮಂ. ಭೀಮಂ; ಅನ್ನೆಗಂ. ಕಾಲ್ಗೆಟ್ಟು ಬಿಡಿಯಲ್. (ನೂಜಿಲೆ=ಕ
ಮಲಪುಷ್ಪ). ಗೆಳೆಯಂ ಉಗ್ರ. ತೀ. ಕವಿ ಸೂರ್ಯನು ಬಿಟ್ಟು ರಥದ ಮುಖನೆಯ ಭಾ
ವಿಸಿ, ಇವನು ತನ್ನ ತೇರಿನ ಕುದುರೆಯ ಅಲಪ್ಪವನ್ನು ಕಂಡು ಕೋಪ ಪಟ್ಟನೆಂತ. ಹೇಳುತ್ತಾ
ನೆ; 288ನೆಯ, 289ನೆಯ, 315ನೆಯ, 332ನೆಯ ಶ್ಲೋಕ ಸರಿ. ನೋಡು.

76. THE RAINY SEASON

ವರ್ಷಕಾಲ

ವಾರ್ಧಕಪಟ್ಟಿ

ಭೂಭುಜ-ಲಲಾಮ, ಕೇಳೆ! ಇಂದ್ರತನಯನ ತುರಗ
ಮಾ ಭೀಷಣನ ಸೀಮೆಯಂ ಕಳೆದು, ಬರೆ, ಮುಂದೆ
ಶೋಭಿಸಿತು ವರುಷಾಗಮಂ, ಧರೆಯ ಬೇಸಿಗೆಯ ಬೇಸಿಗೆಯ ತವೆ
[ತವಿಸುತಾ. |

ಲಾಭಿಸುವ ಚಾತಕ-ಪ್ರೀತಿಯಂ ಕಂಡಸೂ
ಯಾ-ಭರವನಂಚೆಗಳ ತಾಳಲಾಯಿದೆ, ಘನ-
ಕ್ಷೋಭದಿಂದೋಡಿದವು, ಪರರ ಸಿರಿಯಂ ಸೈರಿಸದ ವಿಜಾತಿಯ ಜನ
[ಮೆನೇ. || 342 ||

ಪ. ವರುಷ-ಆಗಮಂ. ಕಂಡು, ಅಸೂಯಾ-ಭರವಂ ಅಂಚೆಗಳೆ. ಟೀ. ಇಂದ್ರತನಯ=ಅರ್ಜುನ. ಭೀಷಣನೆಂಬವನು ಬಬ್ಬ ರಾಕ್ಷಸ. ಚಾತಕಗಳ ಮತ್ತೆ ಹಂಸಗಳ (ಅಂಚೆಗಳ) ಭಾವವನ್ನು ಕುಪಿತು 24ನೆಯ ಶ್ಲೋಕ ನೋಡು. ಘನ=ಮೋಡವೂ ಅಧಿಕವೂ; ಇದಕ್ಕಿಲ್ಲ ಶ್ಲೇಷಾಲಂಕಾರ.

ಎದ್ದವು ಮುಗಿಲ್ಲೆಗಳೆನೆಗಳೊಳ್, ಧರಧರದೊ
ಳದ್ದವು ಗಿರಿಗಳಂತೆ, ಮಿಂಚಿದವು ದಿಗ್-ವಧುಗ
ಳುದ್ದಂಡದಿಂದ ಪರ್ಜನ್ಯನಂ ಸೆಣಿಸಿ ನೋಡುವ ಚಲಾಪಾಂಗದಂತೇ,
ಸದ್ವಾತ್ಮವಾಗಿ ತನ್ನ ಮೊಲಿರದ ಲೋಭಿಯಂ
ಗದ್ದಿಸುವ ತೆಪದಿಂದ ಮೊಯಗಿದವು; ಹಂಸಾಳ
ಸಾರ್ದವಾಗಸಕೆ; ಚಾತಕ ಶುಕ ದ್ವಿಪ ಕೃಷಿಕ ಶಿಖಿಗಳೆ ಮುದಮೊ
[ಧವಿತೂ. || 343 ||

ಪ. ಮುಗಿಲ್ಲೆ ಎಣೆ-ನೆಗಳೊಳ್. ಚಲ-ಅಪಾಂಗ. ಸದ್-ವಾತ್ಯ. ಟೀ. ಮುಗಿಲ್ಲೆಗಳ ಮಿಂಚನ್ನು ದಿಗ್-ವಧುಗಳ ಚಲವುಳ್ಳ ಅಪಾಂಗಕ್ಕೆ ಹೋಲಿಸಿದಂತೆ ಆಯಿತು; ಈ ವಧುಗಳು ಪರ್ಜನ್ಯನನ್ನು ಸೆಣಿಸಿ ನೋಡಿದರು; ಯಾಕೆ ಸೆಣಿಸಿ ನೋಡಿದರು? ಪರ್ಜನ್ಯನು ಮೋಡಗ

ಇಂದು ಹಲವು ತಮ್ಮನ್ನು ಇನ್ನು ಕೂಗುವಂತೆ ಮಾಡುತ್ತದೆ. ಕೆಳ ಮಹಡಿಗೂಲವನ್ನು ಮಹಾಸೃ
ಸೆಯು ಲಿಪ್ಪಿ ಸ್ವರೂಪವನ್ನು ಧಾವಿಸಿದಂತಾಯಿತು; ಒಕ್ಕುಗಳಿಂದ ಭವನಕ್ಕೆ ಮಳೆಗಳನ್ನು
ರೆಂಕಲೂ ಧಾವಿಸಿದಂತಾಯಿತು. ಇಂಥ ಉಪಮೆಗಳು ಮತ್ತೆ ಮತ್ತೆಯಾಗಿ ಬರುವ ಸಂಗತವು.

ವರ-ನೀಲಕಂಠ-ಸೃತ್ಯದಿಸವನಿ-ವನ-

ಚ್ಚರಿಯಮಂ, ಕುವಲಯಾನಂದಕರಮಾದ ಘನ-

ಪರಿಶೋಭೆಯಿಂದ ಚಂದ್ರೋದಯವನಾಲೋಕ-ಚಂಚಲೋದ್ಭಾಸ
[ದಿಂದಾ |

ತರುಣಿಯ ಕಟಾಕ್ಷದಿಂದ ರಾಜಹಂಸ-ಪ್ರಭಾ-

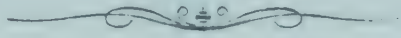
ಹರಣದಿಂದ ಪರಶುರಾಮ-ಪ್ರತಾಪವನಧಿಕ

ತರ-ವಾಹಿನೀ-ಘೋಷದಿಂದ ನೃಪನ ಯಾತ್ರೆಯಂ ಪೋಲ್ಪು, ಕಾರಿಸಿದಿ
[ದುಫದೂ. || 344 ||

ಪ. ಸೃತ್ಯದಿಂದ ಅವನಿಪ-ವನದ ಅಚ್ಚರಿಯಮಂ, ಕುವಲಯ-ಅನಂದಕರ. ಚಂದ್ರ-ಉ
ದಯವಂ, ಆಲೋಕ-ಚಂಚಲ-ಉದ್ಭಾಸದಿಂದ. ಪ್ರತಾಪವಂ, ಅಧಿಕತರ. ಟೀ. ಕಾರ್ ಎಂಬ
ದು ಕರ್ತೃ; ಇದು ಹಲವನ್ನು ಪೋಲ್ಪು ಎಸೆದು ಇದ್ದುಹೋದ; ಯಾವಯಾವವಂ ಎಂದರೆ ಹಿಂದಿ
ನ ದ್ವಿತೀಯಗಳ ಮೇಲೆ ತಿಳಿಯುತ್ತದೆ. ನೀಲಕಂಠವೆಂಬ ನವಿಲ ವಿಸಯವು 335ನೆಯ ಶ್ಲೋಕ
ದಲ್ಲಿ ಅದೆ. ಆಲೋಕ-ಚಂಚಲ-ಉದ್ಭಾಸದಿಂದ (ಮತ್ತೆ) ತರುಣಿಯ ಕಟಾಕ್ಷದಿಂದ (ಮತ್ತೆ) ರಾ
ಜಹಂಸ-ಪ್ರಭಾ-ಹರಣದಿಂದ ಆ ಕಾರ್ ಪರಶುರಾಮನ ಪ್ರತಾಪವಂ ಪೋಲ್ಪಿತು ಎಂತ ಉಂಟು.
ಇದು ಸ್ಪಷ್ಟವಾದ ಉಪಮೆಯಲ್ಲ, ಹ್ಯಾಗೆಂದರೆ ಪರಶುರಾಮನ ರಮ್ಯವಾದ ಪ್ರತಾಪವೆಂದರೆ
ಮಹಿಮೆ ಏನು? ಆ ಕಾರ್ ಆಲೋಕದ (ಅಂದರೆ ಚಿಳಕಿನ) ಚಂಚಲವಾದ (ಅಂದರೆ ಮೋಡಗ
ಳಿಂದ ಬಮ್ಮಿ ತೋಪು ಬಮ್ಮಿ ಅಡಗುವ) ಉದ್ಭಾಸದಿಂದ ಎಸೆದುದು (ಚಂಚಲವೆಂತ ಮಿಂ
ಚಿಂತಲೂ ಆಗುತ್ತದೆ, ಇಂತಾದರೂ ಸರಿ); ಪರಶುರಾಮನು ಆಲೋಕ (ಅಂದರೆ ತೇಜಸ್ಸುಳ್ಳ)
ಚಂಚಲದ (ಅಂದರೆ ಸಿರಿಯ) ಉದ್ಭಾಸದಿಂದ ಎಸೆದನು. ಆ ಕಾರ್ ತರುಣಿ ಎಂಬ ಪುಷ್ಪಗಳ
ಕಟಾಕ್ಷದಿಂದ ಎಸೆದುದು, ಪರಶುರಾಮನು ಅಂಗೆ ಎಂಬ ತರುಣಿ ಆದವಳಿಗೆ ತೋಪುಸಿದ ಕಟಾ
ಕ್ಷದಿಂದಲೋ (Mhbh. VI, 6047 seq.)? ಯಾತವೆಂದಲೋ? ಎಸೆದನು. ಕಾರ್ ರಾಜಹಂ
ಸಗಳ (ಅಂದರೆ ಅಂಟಿಗಳ) ಪ್ರಭೆಯ ಹರಣದಿಂದ ಎಸೆದುದು; ಪರಶುರಾಮನು ರಾಜಹಂಸ
ಗಳೆಂಬ ಕ್ಷತ್ರಿಯರ ಹರಣದಿಂದ ಎಸೆದನು. (ತರುಣಿ ಎಂಬುದು ಪರಶುರಾಮನು ಕೊಂದ
ತಾಯಿಗೂ ಗಂಡನು ಕೊಲ್ಲಲ್ಪಟ್ಟ ಅವಳೇ ತಾಯಿಗೂ ಹೋಗ ಒಳುಮು ಏನು?). ಇಂಥ
ಕವಿತ್ವ ರುಚಿಕರವಲ್ಲ, ಅದಕ್ಕಿಂದ ಆ ಚಂದವಾದ ಮಹಿಮೆಯಾದ ಸಹಜವಾದ ಮಹಿಮೆ ಕೆನು
ತ್ತದೆ.

ಜಾತ-ನವ-ಶಾಡ್ವಲದ ಸೊಂಪಿಡಿಡೆಸೆವ ನೆಲದ,
 ಪೂತೆಸೆವ ಜಾಜಿಗಳ, ವರ-ಕುಟಜ-ರಾಜಿಗಳ,
 ಕೇತಕಿಯ ಧೂಳಿಗಳ ಕೆದಚ್ಚುತಿದ ಗಾಳಿಗಳ, ಲಸದಿಂದ್ರಗೋಪ-ಚ
 [ಯದಾ, |
 ಕಾತೆಳೆಯ ಮಾವುಗಳ ಬನಬನದ ತಾವುಗಳ,
 ನೂತನ-ಸುವಾರಿಗಳನೆಡೆಗೊಂಡ ದಾರಿಗಳ
 ಭೂತಳದ ಸಿರಿ ಮೆಜಿಯೆ, ಮುಗಿಲಯ್ದೆ ಮುಚ್ಚಿಗಜಿಯೆ, ವರುಷ
 [ತು ಚೆಲ್ವಾದುದೂ. || 345 ||

ಪ. ಸೊಂಪು ಇಡಿದು ಎಸೆವ. ಪೂತು ಎಸೆವ. ಲಸದ್-ಇಂದ್ರ. ಕಾತು (ಕಾಯ್ತು) ಎಳೆ
 ಯ. ವರುಷ-ಮತ್ತು. ನೆಲದ ಎಂದು ಮೊದಲಾದ ಮುದ್ದು ಪದ್ಯಗಳು ಭೂತಳ ಎಂಬವಕ್ಕೆ ಸಂಬಂಧಿಸುತ್ತವೆ.

77. THE GARDEN OF RAJASEKHARA, KING OF COROMANDEL

ರಾಜಶೇಖರನೆಂಬ ಚೋಲಮಂಡಲದ ರಾಜನ ತೋಟ

ಕಂದಂ

ಅಂತೆಸೆವ ಮೇರು-ಗಿರಿಗೆ ಸ
 ಮಂತೊಪ್ಪುವ ದಕ್ಷಿಣಾಶೆಯೊಳ್, ಘನ-ಧರಣೀ- |
 ಕಾಂತೆಯ ಸೀಮಂತದ ರ
 ತ್ನಂ ತಾನೆನೆ, ಚೋಲಮಂಡಲರ ಸೊಗಯಿಸುಗುಂ. || 346 ||

ಟೀ. ಕವಿ ಹಿಂದೆ ಹೇಳಿದಂತೆ ಎಸೆವ. ದಕ್ಷಿಣ-ಅಶೆಯೊಳ್ (ದಕ್ಷಿಣೋಳ್). ಭೂಮಿ ಬಬ್ಬ
 ಪ್ರೀ ಎಂತ ಕವಿಯ ಉಪಮೆಯಲ್ಲುಂಟು.

ವಚನಂ || (ಮತ್ತೆಮಲ್ಲಿ ತರು-ಸ್ತುತಾನ ಮೊದಲಾದುದಕ್ಕೂ) ಕಾವೇರಿ ಕಣ್ಣೊ
 [ಪ್ಪುಗುಂ. |

ವಚನಂ || ಇಂತಬರ್ವ (ಇಂತು ಅರ್ವ) ವಿಭವಾಸ್ಪದನೊದ (ವಿಭವ-
ಆಸ್ಪದಂ ಆದ) ಚೋಲಿ-ದೇಶದ ಮಧ್ಯದಲ್ಲಿ

ಚಂಪಕಮಾಲೆ

ಕ್ಷಿತಿ-ವಧು ತಾಳಲಂಕೃತಿಯೆ ಎಂದೆನಿಸಿರ್ಪುದು ಸಾರ-ವಸ್ತು-ಸಂ
ಗತಿ-ಮಣಿ-ಹರ್ವ್ಯ-ಸಂಹತಿ-ಸುರೇಂದ್ರಪುರಾಕೃತಿ-ಲೋಕ-ನೇ

[ತ್ರ-ನಿ |

ವೃತಿಕರ-ರಾಜಪದ್ಧತಿ-ಸದಾಶ್ರಿತ-ಸಂತತಿ-ದತ್ತ-ನಿರ್ಜರ-
ಸ್ಥಿತಿ-ನುತಿವೆತ್ತು ಧರ್ಮವತಿಯೆಂಬ ಪುರಂ ವಿತತ-ಪ್ರಭಾವದಿಂ.

|| 347 ||

ಪ. ತಾಳಲಂಕೃತಿಯೆ ಎಂದು ಎನಿಸಿ ಇರ್ಪುದು. ನುತಿ-ಪೆತ್ತು. ಬೇ. ಧರ್ಮವತಿ
ಎಂಬ ಪುರಂ ಕರ್ತೃ. ಸಾರವಸ್ತುಸಂಗತಿಯಿಂದಲೂ ... ಸಂಹತಿಯಿಂದಲೂ ... ಆಕೃ
ತಿಯಿಂದಲೂ ರಾಜಪದ್ಧತಿ ಸದಾ ಆಶ್ರಿತವಾದಂಥ ಸಂತತಿಯಿಂದಲೂ ಕೊಡಲ್ಪಟ್ಟ
ನಿರ್ಜರರ ಸ್ಥಿತಿಯನ್ನೂ ನುತಿಯನ್ನೂ ಪೆತ್ತು ಧರ್ಮವತಿ. ಕವಿ ಬಂದು ದೊಡ್ಡ ಪ್ರಮಾಣ ಮಾಡಿ
ಗುರುವಕ್ಕೋಸ್ಕರ ಬಂದು ಸುರರ ರಾಜನ ಪುರವಂಟು ಎಂದೂ ಈ ಸುರರೆಂಬ ನಿರ್ಜರರ
ಸ್ಥಿತಿ ನುತಿಗಳುಂಟೆಂತಲೂ ಕಲ್ಪಿಸಿದ್ದಾನೆ. ಇದು ವಾಸ್ತವವಲ್ಲದದ್ದರಿಂದ ಬಿಟ್ಟದು.

ಚಂಪಕಮಾಲೆ

ಕಳ-ರವಮಿಲ್ಲದಿರ್ಪ ಪಿಕನಂಚೆಗಳಾಡದ ಪೂಗೊಳಂ, ಫಳಾ

ವಳ ಬಳಸಿಲ್ಲದಿರ್ಪ ಪೊಸ ಮಾವಿನಿವಾತುಗಳಾಡದಿರ್ಪ ಪೆ |

ಣ್ಣಿಳಯಳ-ರಾಜಿ ರಾಜಿಸದ ತಾವರೆ, ಪೂಗುಡಿ ಮೂಡಿ ತೋಲಿದಿ

ಪೆಳೆಲತೆ, ಮೆಲ್ಲಿ ತಲ್ಲದೆಲರಿಲ್ಲೆನೆ, ತದ-ವನಮೇಂ ಮನೋಜ್ಞ ಮೋ!

|| 348 ||

ಪ. ಪಿಕಂ, ಅಂಚೆಗಳೆ. ಪೊಸ ಮಾವು, ಇನಿ-ಮಾತುಗಳ. ಪೆಣ್-ಗಿಳಿ, ಅಳಿ-ರಾಜಿ. ಮೆ
ಲ್ಲಿತು ಅಲ್ಲದ ಎಲರ್ ಇಲ್ಲ ಎನೆ.

ವ. || ಮತ್ತಮಲ್ಲಿ

ಮಹಾಪ್ರಗ್ಧರೆ

ಅರನೇಲಿಲೆ ನಿಂಬೆ ಕಂಕೆಲ್ಲಿ ಪಲಸು ಬಕುಳಂಬಾಳೆ ಪೇರೀಳೆ ತಾಳಲ-

ತರು ತೆಂಗುಂ ಗೌಂಗು ಸಪ್ತಜ್ಞದ-ಕದಳಿ ತಮಾಲಂ ಲಸಚ್ಚ-ಜಂಪ
[ಕಂ ಪಾ |

ದರಿ ಪುನ್ನಾಗಂ ರಸಾಲಂ ತಿಲಕ-ಕುರುವಕಂ ಕರ್ನಿಕಾರಂ ಕದಂಬಂ
ಶಿರಿಸಂ ಶ್ರೀಪರ್ಣಿ ದಾಳಂಬ-ಮರಮಮರ್ಕು, ಸಾಲ್ಗೊಂಡು, ಕಣ್ಣೊ
[ಪೃತಿರ್ಕುಂ. || 349 ||

ಪ. ಮರಂ ಅಮರ್ಕು. ಟೀ. ಅರಸೇಶ್ವರ್, ಸೂ. 177. ಅಮರ್ಕು ಎಂಬಲ್ಲಿ ಶಿಥಿಲತ್ವ.

ಚಂಪಕಮಾಲೆ

ಎಳೆನನೆ ತೀವಿ ತೋರ್ಪ ಮೊನೆಮಲ್ಲಿಗೆ, ತಾವರೆ ತೀವಿ ತೋರ್ಪ
[ತಂ
ಗೊಳಮಳಿ ತೀವಿ ತೋರ್ಪ ಮಧುದೂತಿಯಲರ ತನೆ ತೀವಿ ತೋ
[ರ್ಪ ಪಾ |

ಟಳಿ, ಗಿಳಿ ತೀವಿ ತೋರ್ಪ ಪೊಸಮಾವು, ತಳರ ಬಿಡೆ ತೀವಿ ತೋ
[ರ್ಪ ಮಂ
ಜುಳತರವಾದಲೋಕೆ ಮೆಜ್ಜಿದಿರ್ಪುದು ತದ-ವನ-ಮಧ್ಯ-ದೇಶದೊ
[ಳ್. || 350 ||

ಪ. ತಂಗೊಳಂ, ಅಳಿ. ಮಧುದೂತಿ, ಅಲರ್. ಮಂಜುಳತರಂ ಅದ ಅಲೋಕೆ.

ವ. || ಮತ್ತಮಲ್ಲಿ

ಕಂದಂ

ಬಲವರ್ಪಾಡಿ, ಬಗ್ಗಿಪ
ಕಲಕಂತಂ, ತೊಂಡುಗೆಡೆವ ಗಿಳಿ, ಪೂತೆನೆದಿ |
ಪರ್ಲಜೊಂಪಂ, ಕಾತೊಲಿಗುವ
ಫಲಾಳಿ ತಪ್ಪಿರೆ, ರಸಾಲ-ಭೂರುಕಮೆನೆಗುಂ.

|| 351 ||

ಪ. ಬಲ-ಬರ್ಪ ಆದಿ. ಎನೆದು ಇರ್ಪ ಅಲರ್ಕುಂ. ಟೀ. ಅಲರ್ಕುಂ ಎಂಬಲ್ಲಿ ಶಿಥಿಲತ್ವ.

ಮತ್ತೇಭವಿಕ್ರೇದಿತಂ

ಅಲರ್ಗಂಪಿಂಗೇ ಅಗಿದ್ ತುಂಬಿಗಳ ಬಂಬಲ್ ಕಾಮುಗಿಲ್, ಪಲ್ಲವಾ
ವರಿ ವಿದ್ಯುತ-ಪ್ರಚಯಂ, ಓಕ-ಪ್ರಕರ-ನಾದಂ ಮೇಘ-ನಾದಂ, ನಿ
[ರಾ |

ಕುಲಬೊಂದರ್ಪ ಕುಕಾಳಿ ಕ್ರಧನುಮೆಂಬಂತಾಗೆ, ಮೇಘಾಗಮಂ
ಬೊಲದೇಂ ಸೂಸಿದುದೋ ಮರಂದ-ರಸ-ವೈಷ್ಣ-ಪ್ರಾತಮಂ ಮಾಮ
[ರಂ? || 352 ||

ಪ. ಅಲರ್-ಕಂಪಿಂಗೇ ಎಚ್ಗೆ ಇರ್ಪ. ಎಂಬಂತೆ ಆಗ್. ಮೇಘ-ಅಗಮಂ-ಪೊಲ್ ಅದು
(ಮಾಮರಂ). ಟೀ. ಹೇಳಿದಂತೆ ಆಗ್ಗೆ ಮಾಮರದಿಂದ ಮಹಿಗಾಲ ಬಂದ ಶಾಗಾಯಿತು.
ಅಲರ್ಗಂಪಿಂಗೇ ಎಂಬಲ್ಲಿ ಶಿಥಿಲತ್ವ.

ಕಂದಂ

ಮಲ್ಲಿಗೆ ಮಾಮರದೇಳೆದಳಿ

ರಲ್ಲಿ ಮುಗುಳ್ತಡರೆ, ಮುಗುಳ್ಳೆಸೆದವು ಸಂಧ್ಯಾ- |

ಸಲ್ಲಲಿತ-ತಾರಕಾಳವೊ

ಲಲ್ಲಿಯಿವಾಡಿಗಳಿಲಿವ ತಮಮೆನಿಸಿಕುಂ.

|| 353 ||

ಪ. ಮಾಮರದ ಎಳೆ-ತಳಿರಲ್ಲಿ ಮುಗುಳ್ತು ಅಡರೆ, ಮುಗುಳ್ಳೆ. ತಾರಕಾ-ಅಳಿ (-ಯ)
ಪೊಲ್; ಅಲ್ಲಿ ಇಲಿವ. ತಮಂ ಎನಿಸಿ ಇರ್ಕುಂ. ಟೀ. ಮುಗುಳ್ತಡರೆ ಎಂಬಲ್ಲಿ ಶಿಥಿಲತ್ವ.

ವ. || ಮತ್ತಮಲ್ಲಿ

ಚೆಂದಳಿರದು ಮಾಂದಳಿರೆನೆ,

ಸಂದಣಿಸಿದ ಪಣ್ಣಳಿಗಳೆನೆ, ತಾನುಂ ಮಾ |

ಕಂದಮೆನಿಸಲ್ ನೆಗಟ್ಟಿದ

ಚಂದಮನಾಂತಂತೆ ನೇಲಿಲಲ್ಲಿಸೆದಿಕುಂ.

|| 354 ||

ಪ. (ನೇಲಿಲ) ಚಿಂ-ತಳಿರ್ ಅದು ಮಾಂ-ತಳಿರ್ ಎನೆ. ಪಣ್ಣೆ ಅಳಿಗಲ್ ಎನೆ. ಚಂದ
ಮಂ ಅಂತ ಅಂತ ನೇಲಿಲ್ ಅಲ್ಲಿ. ಟೀ. ನೇಲಿಲ್ ಎಂಬದು ಮಾಮರದಂತೆ ಕಾಣಿಸುತ್ತದೆ.

ಮಿಡಿ ಪಚ್ಚೆಯ ಪರಲೆನೆ, ಕೆಂ

ಪಿಡಿದರೆವಣ್ ಪದ್ಮರಾಗಮೆನೆ, ತನಿವಣ್ ಕ |

ಪಿಡಿದಿಂದ್ರನೀಲಮೆನೆ, ಮಣಿ-

ಗಡಣಮನಾಂತಂತೆ ನೇರವೆನೆಮದು ಉನಯೋಗ್.

|| 355 ||

ಪ. ಕೆಂಪು ಇಡಿದ ಅಲೆ-ಪಣಿ. ತನಿ-ಪಣಿ. ಕಪ್ಪು ಇಡಿದ ಇಂದ್ರ. ಪಿಡಿ. ನೇಪುಲಿ ಎಂಬುದು ಇದಕು ಮೇಲೆ ಮಣಿಯುಳ್ಳದಂತೆ ಕಾಣಿಸುತ್ತದೆ.

ಅಮರ್ದಿನಿದನಿದನು ನಿದನೇಲೆ

ಅಮರರೆ, ಸರಿ ನೋಬ್ಬುದೆಂದು, ನಿಜ-ರಸಮನಿಳಾ- |

ರಮೆ ಮರಕತ-ಕಳಶದೆ ತುಂ

ಬಿ, ಮೇಲೆ ನೀಡುವಪಳಂಬ ವೋಲ ತೆಂಗಸೆಗುಂ.

|| 356 ||

ಪ. ಅಮರ್ದ (ಅಮರ್ದಿನ) ಇನಿವಂ ಇದಕು ಇನಿವಂ, ಎಲೆ, ಅಮರರೆ, (ನೀವು) ಸರಿ ನೋಬ್ಬುದು! ಎಂದು ನಿಜ-ರಸಮಂ ಇಳಾ-ರಮೆ. ಪಿಡಿ. ಇದು ತೆಂಗುಮರದ ವರ್ಣನೆ. ಅದನ್ನು ಕವಿ ಭೂಮಿ ಎಂಬ ಸ್ತ್ರೀಗೆ ಸರಿ ಮಾಡಿ, ಅದನ್ನು ಹೇಳುವ ಪಾತ್ರಗಳನ್ನು ನುಡಿಸುತ್ತಾನೆ. ಕವಿ ಅಮರ್ದಗೆ ತಿಸ್ತುವೆ ಅಮರರನ್ನು ಕಟ್ಟಿ ಇಡುವುದು ನೋಡುವುದು ಕೂಡುವುದು ಕೂಡುವುದು ಕೂಡುವುದು 347ನೆಯ ಶ್ಲೋಕ ನೋಡು. ಮರಕತ=ಪತ್ರಿ. ನೋಬ್ಬುದು=ನೋಡುವುದು, ಸೂ. 18. 19. 199.

ಬಿಡದಾಲವಾಲ-ಜಲದೊಳ್

ಕಡುಗೆಂಪಿಡಿಡಿಡಿದ ಬೀಜ-ರದನದ ಚಬ್ಬಂ |

ನಡೆ ನೋಬ್ಬಂತಿರೆ ತೋರ್ಕುಂ,

ಪಡಿನೆಲಿಂಬಾಗೆ ಬಾಗಿ, ರಸ-ದಾಳಂಬಂ.

|| 357 ||

ಪ. ಬಿಡದೆ ಅಲವಾಲ. ಪಡಿನೆಲಿ (ಪಡಿನೆಲಿಗೆ) ಇಂಬು ಅಗೆ. ಅ. ರಸದಾಳಂಬಂ ಬಿಡದೆ, ಪಡಿನೆಲಿ ಇಂದಾಗೆ (ಇಂದಾಗೆ) ಬಾಗಿ, ಕಡು-ಕೆಂಪು ಇಡಿದಿಡಿದ (ಕಡು) ಬೀಜ-ರದನದ (ಬೀಜಕಂಬ ರದನದ) ಚಬ್ಬಂ ರದನದ-ಜಲದೊಳ್ ನಡೆ ನೋಬ್ಬು ಅಂತಿರೆ ತೋರ್ಕುಂ.

ಜಲದ ಜಲದಕ್ಕೆ ಜಲವತ್-

ಫಲಮಿಾವುದು ತೆಂಗಿದರ್ಕೆ ಕುಡದಾಯ್ತೆನ್ನಂ |

ಸಲಪಿದಿಳೆಗೆಂದೆಲಗಿ, ನವ-

ಫಲಂಗಳೇವಂತೆ ಬಾಗಿ, ಬಾಳೆಗಳೆಸೆಗುಂ.

|| 358 ||

ಪ. ಕುಡುಚಿಲಿತ್ತು ಎಷ್ಟು ಸಲಪಿದ ಇಳಿಗೆ ಎಂದು. ಬೇ. ಬಾಳೆ/ವಗಲೆನುಕುಡುಚಿನು-
(ಎಷ್ಟುಮಾತು) ತೆಂಗು ಜಲಪಕ್ಕೆ ಫಲವ ಕೊಡೆ ಬೀರಾದಮಾಡ ಎಷ್ಟು ಸಲಪಿದ (ಈ ಕ್ರಿಯೆ)
ಇಳಿಗೆ ಕೊಡಲ್ಪಿ (ಅದರೆ ತೆಂಗು ಇಳಿಗೆ ಸಲ್ಲಿಸಲಾಗದ ಈ ಹಂಗನ್ನು ನಾನು ಸಲ್ಲಿಸು
ವೆನು) ಎಂದು.

ಬನಗತ್ತಿಲೆಯುಂ ಕಮಳಾ

ಪ್ರನ ಕದಿರುಂ ಕಾದಿ, ಮಡಿವುತಳಯುಂ ಚಾಂಪೇ |

ಯ-ನಿಕಾಯಮಾದುದಲ್ಲದೊ

ಡೆ ನಸುಂ ತದ-ವ್ಯಯಕೆ ಪಗತನಂ ಸಮನಿಪುದೇ?

|| 359 ||

ಪ. ಬನ-ಕತ್ತಿಲೆಯುಂ ಕಮಳ-ಅಪ್ಪನ. ಮಡಿವುತ ಅಳಿಯುಂ ನಿಕಾಯಂ (ನಿಕಾ
ಯನುಂ) ಅದುಮ; ಅಲ್ಲಮೊಡೆ. ಚಾಂಪೆಯಕ್ಕಡ್ಡ (=ಸಂಪಗೆಗೂ) ಅಳಿಗೂ ಪಗತನ ಉಂಟು,
ಅಳಿ ಸಂಪಗೆಯ್ಲಿ ಕೂತರೆ ಸಾಯುವಂತೆ, ಜನರ ದೂರು. ಈ ಪಗತನದ ಕಾರಣವು ಕಾವ್ಯ
ಮಾರ್ಗವಾಗಿ ಹೊರಟಿ; ಪರಸ್ಪರಯುದ್ಧವು ಸತ್ತ ಕತ್ತಲೆ ಅಳಿಯಾಯಿತು, ಸೂರ್ಯನ ಕಿರಣ
ಸಂಪಗೆಯಾಯಿತು.

ಮತ್ತೇಭಾಷ್ಯೇದಿತಂ

ಕೊಳನೊಂದಿದುಗದು ಕಣ್ಣೆ ಕೌತುಕಮನಿರಿವುತ್ತುಲ್ಲಿಯತ್ಯುಷ್ಟ-ನಿ

ಪುಳ-ಪಾನೀಯದಿನುವಿ ಬರ್ಪ ತೆರೆಯಿಂ, ಕನ್ನೆಯ್ದಿಲಿಂ, ನೆಯ್ದಿ
[ಲಿಂ |

ದಳಯಿಂವಂ, ಕಳ-ಪಂಸೆಯಿಂ, ಕಮಳದಿಂ, ಕೂರಕಂಗಳಿಂ, ವಿನಾಂ
[ಗಳಿಂ,

ಚಳ-ಕೈವಾಲದಿನಿತ್ತರಂಬಿಡಿದ ಭೂಜಾತಳಯಿಂ, ಪಾಳಯಿಂ.

|| 360 ||

ಪ. ಕೊಳಂ ಒಂದು. ಅಲ್ಲಿ, ಅತಿ-ಉದ್ಭ. ಪಾನೀಯದಿಂ, ಉರ್ವಿ. ಕೈವಾಲದಿಂ ಇತ್ತ
ರಂ-ಪಿಡಿದ ಭೂಜಾತ-ಅಳಿಯಿಂ

78. CHANDRAHASA IS BROUGHT TO THE NOTICE OF DUSHTA-
BUDDHI, MINISTER AT KUNTALA (see No. 74)

ದುಷ್ಟಬುದ್ಧಿ ಎಂಬ ಪ್ರಧಾನಮಂತ್ರಿಗೆ ಚಂದ್ರಹಾಸನ ಗೊತ್ತಾದದು
ಪಾರ್ಥಕಷ್ಯಬಿ

ಕುಂತೀಕುಮಾರ, ಕೇಳ್! ಆ ಮಹಾ-ಪಟ್ಟಣದೊ
ಳಂತರ್ಭಾಗರೊಳಾಡುತ್ತಿಹ ಪಸುಳಿಗೆಯ್ದು ವರು
ವಂ ತುಂಬಿತಾ ಸಮುದ್ರದೊಳ್ ಪ್ರಬಲದಿಂ ಪ್ರವರ್ತಿಪ ದುಷ್ಟಬುದ್ಧಿ
[ಯೆಂಬಾ |

ಕುಂತಳೇಂದ್ರನ ಮಂತ್ರಿ ತನ್ನ ಮನೆಯೊಳ್ ವಿಪ್ರ-
ಸಂತರ್ಪಣಂಗೆಯ್ದೊಡಾ ದ್ವಿಜರ್ ಭೋಜನಾ
ನಂತರದೊಳೆಯ್ದ ಸತ್ಯ ತರಾಗಿ, ಕುಳ್ಳಿದುರ್, ಪರಸುತಲ್ಲಿರುತ್ತಿದರ್ಗೂ.

|| 361 ||

ಪ. ಇಂತು ಪಾರ್ಥಕಷ್ಯ. ಪಸುಳಿಗೆಯ್ದು. ತುಂಬಿತು; ಆ. ಭೋಜನ-ಅನಂತರದೊಳ್.

ಅಲ್ಲಿ ಕೆಳೆಯರೊಳಾಡುತ್ತಿದರ್ ಶಿಶುವಂ ಕಂಡ
ರುಲ್ಲಾಸದಿಂದೆಸೆವ ವಿಪ್ರವಿರ್ ಬಾಲಕನ
ಸಲ್ಲಲಿತ-ರಾಜ-ಲಕ್ಷಣಕೆ ಬೆವಿಗಾದರವನಂಗಮಂ ನೋಡಿ ನೋಡೀ, |
ನಿಲ್ಲದನುರಾಗದಿಂದಾರ ಸುತನೀ ತರುಣ
ನೆಲ್ಲಿಂದ ಬಂದನೆಂದಾ ದುಷ್ಟಬುದ್ಧಿಯಂ
ಮೆಲ್ಲನೆ ವಿಚಾರದಿಂ ಕೇಳ್ತೊಡಾ ವಿಪ್ರರ್ಗ್ಗೆ ಸಗುಣಾತನಿಂತೆಂದನೊ—

|| 362 ||

ಪ. ಕಂಡ; ಉಲ್ಲಾಸದಿಂದೆ. ಬೆವಿಗಾದರ್; ಅವನ. ನಿಲ್ಲದೆ, ಅನುರಾಗದಿಂದೆ.

ಈ ಪರಿಯೊಳೆನಿತಿಲ್ಲನಾಥರಾಗಿಹ ಬಾಲ
ರೀ ಪುರದೊಳತ್ತಣವನಾರ ಸುತನೆಂದಪಿಯೆ

ವೀ ಪನುಳೆಯಂ, ರಾಜ-ಕಾರ್ಯದೊಳಗಿಡೆವಿದು ಬೆಂಕಿ ನಮಗೊ

[ತಕೆನಲೂ; |

ಆ ಪಾರ್ವರೆಂದಿದೊಡಂ ಚಾರು-ಲಕ್ಷಣದೊ

ಳೀ ಪೊಯಿಲ್ಲಿ ಕುಂತಳಾಧೀಶನಾಳ್ಯನ್ನ

ಮಾ ಪೊಡವಿಗೊಡೆಯನದನೀತನಂ ನೀನು ಇರಿಸಿ ಕೊಂಡು, ರಕ್ಷಿ

[ಪುದೆಂದರೂ. || 363 ||

ಪ. ಈ ಪರಿಯೊಳ್ ಎನಿತು ಇಲ್ಲಿ ಅನಾಥರ ಆಗಿ ಇದ್ದ ಚಾರು, ಈ ಪರಿಯೊಳ್ ಎತ್ತ
ಣವಂ. [ಹೇಳಿದಂತೆ ಭೇದವಾದರೆ, ಈ ಪರಿಯೊಳ್ ಇಲ್ಲಿ, ಈ ಪರಿಯೊಳ್, ಎನಿತು ಅನಾಥರಾ
ಗಿಹ ಬಾಲರ! ಎಂತ ಅನ್ವಯಿಸ ಬೇಕು. ಬೇಸವರಾ. ಭೇದಿಸಿದರೆ ಇಂತಾಗುತ್ತದೆ-ಈ ಪರಿ
ಯೊಳ್ ಎನಿತು (ಎನಿತುಂ) ಇಲ್ಲಿ! ಈ ಪರಿಯೊಳ್ ಅನಾಥರಾಗಿಹ ಬಾಲರ (ಬಾಲರಲ್ಲಿ) ಎತ್ತಣ
ವಂ.] ಇದೇವು; ಇದವು; ಅಹಂ (ಆಗುವಂ): ಈತನಂ. ಬೇ. ಅಳ್ವ ಅಕ್ಕ, ಸೂ. 216.

ಕ್ರೂರ-ನಕ್ರ-ಕುಲದೊಳಿಡಿದಿರ್ಪ ಪರ್ಮಪು ಗ

ಭೀರ-ಸಿರ್ಮಲ-ಜಲದೊಳೆಸೆವಂತೆ, ಮನದೊಳ್ ಕ

ತೋರತರ-ಭಾವಮಂ ತಳೆದು, ಬಹಿರಂಗದೊಳ್ ವಿನಯಮುಳ್ಳತ

[ನಾಗಿರ, |

ಚಾರು-ಲಕ್ಷಣದ ಶಿಶುವಂ ನೋಡಿ, ಧರೆಯ ವೃಂ

ದಾರಕರ ನುಡಿಗೊಪ್ಪಿದೋಲ್ ಇರ್ದು, ಬಹುಕ ಸ

ತ್ಕಾರದಿಂದಾ ವಿಪ್ರರಂ ಕಳುಹಿದಂ ದುಷ್ಟಬುದ್ಧಿ ನಿಜ-ಭವನದಿಂದಾ.

|| 364 ||

ಬೇ. ದುಷ್ಟಬುದ್ಧಿಯ ಭಾವನೆಯು ಆ ನಕ್ರೆ (ನಗವು) ಆತನುನು ಅನಿವಾದ ಮನುಷ್ಯಗೆ
ಸಮ ಮಾಡಿದಂತಾಯಿತು; ಬಳಗೆ ಬೇಕು, ಮೇಲೆ ಬೇಕು. ಬುಪ್ಪಿದೋಲ್=ಬುಪ್ಪಿದ ಬಿಲ್ ಎಂ
ತುಂಟು; ಬುಪ್ಪಿದ ಪೋಲ್ ಎಂತ ಕುದ್ಧಂ, ಸೂ. 214.

79. NEAR THE SEA-SHORE

ಸಮುದ್ರವರ್ಣನೆ

ಪಾರ್ಥಸಂಖ್ಯೆ

ಎಲೆ, ಮಹೀಶ್ವರ! ನಾಗನಗರಮಂ ಪೊಲಿಮಟ್ಟ
 ನಿಲಸುತಂ ಪಯಣ-ಗತಿಯೊಳ್ ಬರುತ, ಕಂಡನಗ-
 ಕುಲದ ಪರಿಘಾತ-ಚಯ-ತಮನೌಪಧಿಯನತುಲ-ಕಲ್ಲೊಲ-ನಿರವಧಿ
 [ಯನೂ, |

ಜಲ-ಜಂತು-ಚಾರಣ-ವಿಧಿಯನಿಳಾ-ಮಂಡಲವ
 ಬಳಸಿದ ಪರಿಧಿಯನಪದ್ಯತಗಣಿತ-ಸುಧೆಯನವಿ
 ರಳ-ಪೋಷವದುಪಧಿಯನನೇಕ-ರತ್ನ-ಪ್ರತತಿಗಳ ನಿಧಿಯನಂಬುಧಿಯ
 [ನೂ. || 365 ||

ಪ. ಪೊಲಿಮಟ್ಟ ಅನಿಲಸುತಂ (ಭೀಮಂ) ... ಕಂಡಂ ಅಗ-ಕುಲದ ಪರಿಘಾತ-
 ಛಯ-ತಮನ-ಶೈವಧಿಯಂ, ಅತುಲ-ವಿಧಿಯಂ, ಇಳಾ-ಪರಿಧಿಯಂ, ಅರತ್ಯ-ತ-ಅಗಣಿತ-ಸುಧೆ
 ಯಂ, ಅವಿರಳ-ಘೋಷದ. ಟೀಕೆ. ಇಲ್ಲಿಯ ಸ್ತಂಭಾಲಂಕಾರದ ಮರನೆಯ ಅರ್ಥವನ್ನು ಕೂಡ
 ತು ಎನ ಶಕ್ತರಾದೆನಂದರೆ-ಅಗ-ಕುಲದ ಪರಿಘಾತ-ಚಯದ ತಮನವು ಅದ ಶೈವಧಿ ಎಂಬ ಪದ
 ರನ್ನು ಸಮುದ್ರದ್ವಿಗುವದು ಅಬದ್ಧವೆ ಸರಿ; ಪಾಪದ ಸಮೂಹವನ್ನು ಪರಿಹರಿಸಲಿಕ್ಕೆ ಸಮುದ್ರದ
 ಲ್ಲೀನು ಶಕ್ತಿ? ಅಗ ಎಂಬದಕ್ಕೆ ಪ್ರತಿಯಾಗಿ ಪಾಪರೋಗವೆಂದರೆ ಅವಿತು. ಅದ್ದರಿಂದ ಅಪಸ್ತ
 ತ-ಅಗಣಿತ-ಸುಧೆ ಎಂದರೆ ಅದೇನು? ಮೊದಲು ಅದ್ವಿತೀಯ ಅಪಸ್ತತವಾದವೆಂತ ಕೇಳ ಬೇಕು:
 ಆ ಮೇಲೆ ಅದು ಸುಧೆಯೇ? ಸಮುದ್ರದ ನೀರನ್ನು ಕುಣಿಯಿರಿ! ಬಹು ಓಕರಿಕೆಯೂ ಹೊಟ್ಟೆ
 ನೋವೂ ಬರುವದು. ಒಂದನೆಯ ಅರ್ಥ ನಿಘಂಟುವಿನ ಮೇಲೆ ಮೂಡುತ್ತದೆ.

ಘುಮಿಘುಮಿಸ್ಫುತಲಿಪ್ಪಿ ಬೊಬ್ಬುಗಳಿಗಂ, ಸುಮಿಗಳಿಂ
 ಸೆಳೆಸೆಳೆದು ನಡೆವ ಪೆರ್ತೆರೆಗಳಿಂ, ನೊರೆಗಳಿಂ
 ಪೊಲುವ ತುಂತುಪಿನ ನೀರ್ವನಿಗಳಿಂ, ಧ್ವನಿಗಳಿಂ, ವಿವಿಧ-ರತ್ನಂಗ
 [ಳಿಂದಾ, |
 ಬಳ ಕೊಂಬ ನಾನಾ-ಪ್ರವಾಹದಿಂ, ಗ್ರಾಹದಿಂ

ರಳತೆಗಳವಡದೆಂಬ ಪೆಂಪಿನಿಂ, ಗುಂಪಿನಿಂ

ದಳದ ಪವಳದ ಮೀರ್ದ ಕುಡಿಗಳಿಂ, ತಡಿಗಳಿಂದಾ ಕಡಲ್ ಕಣ್ಗೆಸೆದು

[ದೂ. || 366 ||

ಪ. ಗ್ರಾಹದಿಂದೆ, ಅಳತೆಗೆ ಅಳವಡದು ಎಂಬ.

ದಿವಸಾಧಿಪತಿಯಂತನಂತ-ರತ್ನಂ, ರಾಜ-

ನಿವಹದಂತಪರಿಮಿತ-ವಾಹಿನೀ-ಸಂಗತನು

ಪವನಾಳಾಯಂತೆ ವಿದ್ರುಮ-ಲತಾ-ಕೋಭಿತಂ ತಾನ್ ಎಂದುದಧಿ ಮೆ

[ಓದಿದೂ. || 367 ||

ಪ. ಅಂತೆ ಅನಂತ-ರತ್ನಂ. ನಿವಹದಂತೆ ಅಪರಿಮಿತ. ಸಂಗತಂ, ಉಪವನ-ಅಳ. ಎಂ
ದು, ಉದಧಿ.

ಚಿಪ್ಪೊಡೆದು ಸಿರಿವ ಮುತ್ತುಗಳಲ್ಲದಿವು ಮಗು

ಝಿಪ್ಪರಿಸುವೆಳೆಮೊನ್ ಬಿದಿರ್ವ ಶೀಕರಮಲ್ಲ

ಮೊಪ್ಪುವ ಸುಲಲಿತ-ಶಂಖದ ಸರಿಗಳಲ್ಲದಿವು ಬೆಳ್ಳೊರೆಗಳೊಟ್ಟೆಲಲ್ಲಾ;

ತಪ್ಪಲೊಳಗಣ ರನ್ನವೆಳಗಲ್ಲದಿವು ತೊಡ

ದಿಪ್ಪ ಕೆಂಬವಳಮಲ್ಲಿವು ಪಯೋನಿಧಿಯ ಕೆನೆ

ಯೊಪ್ಪಮಲ್ಲದೆ ನೀರ್ಮೋಗಿಯಲಿವಿವ ಮೇಘಂಗಳಲ್ಲೆಸಿಸಿತಾ ಕಡ

[ಲೊಳೂ. || 368 ||

ಟೀ. (ಇವ) ಬಿದಿರ್ವ ಶೀಕರಂ ಆಲ್ಲ, ಚಿಪ್ಪೊಡೆದು ಸಿರಿವ ಮುತ್ತುಗಳೆ ಆಲ್ಲದೆ (=ಮ
ತ್ತು) ಇವು ಮಗುಝಿ ಝಿಪ್ಪರಿಸುವ ಎಳೆಮೊನ್: ಇವು ಬಪ್ಪುವ ಸುಲಲಿತ-ಶಂಖದ ಸರಿಗಳೆ
ಆಲ್ಲದೆ, ಬೆಳ್ಳೆ-ನೊರೆಗಳ ಬಟ್ಟಿಲ್ ಆಲ್ಲ: ಇವು ತಪ್ಪಲೊಳಗಣ (ತಪ್ಪಲೊಳಗಣ ಎಂತ ನಾಡಾಂ
ತರಂ) ರನ್ನ-ಬೆಳಗು ಆಲ್ಲದೆ, ತೊಡದು ಇವ್ವ ಕೆಂ-ಪವಳಂ ಆಲ್ಲ: ಇವು ಪಯೋನಿಧಿಯ
(=ಪಾಲಿನ ವಾತ್ರೆಯ) ಕೆನೆಯ ಬಪ್ಪಂ ಆಲ್ಲದೆ, ನೀರ್ಮೋಗಿಯಲ್ ಇತ್ಯಾದಿ. ಶೀಕರವು ಬೆಳ್ಳೊ
ರೆಯೂ ಕೆಂಬವಳವೂ ಮೇಘಂಗಳೂ ಸಹ ಅವೆ ಎಂತ, ಕವಿ ತನ್ನ ವರ್ಣನೆಗಿರುವ ಮಟ್ಟ
ಸುತ್ತಾನೆ.

ಕ್ರೂರ-ಕರ್ಕಟಕ-ಕಟಕಂ, ಕಮಠ-ಮಠಮಿಡಿದ

ನೀರಾನೆಗಳ್ ನೆಗಪ್ಪಿಡೆ, ಮುದಮುದಯಿಪ ಶಾ

ಲೂರ-ಕುಲ-ರಾಜಿ ರಾಜಿಪ ಗೃಹಂ, ನಿಬಿಡ-ಗಂಡೂಪದ-ಪದಂ, ಪೆ

[ಚರ್ಛಿದಾ |

ಘೋರ-ಸಮುದಗ್ರದ ಗ್ರಾಹ-ಚಯ-ಭವನಮಂ,

ಭೂರಿ-ಭೀಕರ-ಮಕರ-ಮಹಿ, ತಿಮಿ ತಿಮಿಂಗಿಲ-ಕ

ತೋರತರ-ರಾಜೀವ-ಜೀವ-ಪ್ರತತಿ-ವಾಸವಾ ಸಮುದ್ರದೊಳೆಸೆದು

[ದೂ. || 369 ||

ಪ. ಕಮಠ-ಮಠಂ, ಇಡಿದ. ಟೀ. ಕಟಕಂ, ಮಠಂ ಎಂದು ಅದಿ ಅಗಿ ವಾಸಂ ಎಂ
ದು ಅಂತವು ಅದ ಪ್ರಥಮೆಗಳ್ ಕರ್ತೃಗಳ್. ಭವನಮಂ=ಭವನವೂ, ಸೂ. 314.

ಸುಪ್ಪಿದೊಂದು ವಿನಾ ನುಂಗಿತಾ ವಿನಾನಾ

ಗಳೆ ನುಂಗಿತೊಂದು ವಿನಾ; ಆ ವಿನಾ ನುಂಗಿದುದು

ಬಪ್ಪಿಕೊಂದು ವಿನಾ; ಅದಂ ಮತ್ತೊಂದು ವಿನಾ ನುಂಗಿತಾ ವಿನಾ

[ನ ನುಂಗಿತೊಂದೂ; |

ತೊಬ್ಬಿಲುತೊಂದೊಂದನೊಂದಿಂತು ನುಂಗಲ್ ತಿಮಿಂ

ಗಿಳಮೆಲ್ಲಮಂ ನುಂಗುತಿರ್ಪುದೆನೆ, ಬೆದಪ್ಪಿ ವಿನಾ

ನ್ನೆಗೆ ತಿರುಗುತಿರ್ದವೆಚ್ಚೆಗಳೊಡನೆ ಮುಂಪೊಕ್ಕ ಗಿರಿಗಳೆಡೆಯಾಡು

[ವಂತೇ. || 370 ||

ಪ. ತಿರುಗುತ ಇರ್ದವು, ಎಚ್ಚೆಗಳೊಡನೆ. ಟೀ. ಆ ವಿನಾನುಗಳಿಂದ ದೊನ್ನೆ ಜಲ
ಚಲನವಾದದಿಂದ ತಾವು ಸಮುದ್ರದೊಳಗೆ ಮುಂಪೊಕ್ಕ ಎಚ್ಚೆಗಳೆಂಬ ಅಗಲವಾದ ಕೆಳಭಾ
ಗಳಿಂದ ಗಿರಿಗಳೆ ಎಡೆಯಾಡಿದಂತೆ ಆಯಿತು. ಹೀಗೆ ಟೀಕಿಸುವದು ಉತ್ತಮ; ಬೇರೆ ಕಥೆ
ಬೇಡ.

ಆ ಮಹಾಂಭೋಧಿಯಂ ನೋಡಿ, ಹರ್ಷಿತನಾಗಿ,

ಭೀಮಸೇನಂ ಬಪ್ಪಿಕ ನಲವಿನಿಂ ದ್ವಾರಕೆಯ

ನೀಮೆಗೆಯ್ದುಂಟು, ನಗರ-ದ್ವಾರಮಂ ಪೊಕ್ಕು, ಬರೆ, ರಾಜ-ಮಾರ್ಗ

[ದೊಳಗೇ |

ಸಾಮಜ-ಗಿರಿಯ ಹೆಯ-ತರಂಗದ ನೆರವಿದೊಡೆಯ

ಚಾಮರ-ಶಫರಿಯ ಬೆಳ್ಳೊಡೆನೊರೆಯ ಭೂಪಣ-

ಸ್ತೋಮ-ಮಣಿ-ಗಣದ ಕಳಕಳರವದ ಜನದ ಸಂದಣಿಯ ಕಡಲಂ

[ಕಂಡನೊ. || 371 ||

ಟೀ. ನಿಜಸಮುದ್ರವನ್ನು ವರ್ಣಿಸಿದ ಮೇಲೆ ದ್ವಾರಕೆಯೆಂಬ ಪಟ್ಟಣಗಳನ್ನೂ ಸಹ ವರ್ಣಿಸುತ್ತಾನೆ. ನೆರವಿ ಎಂಬ ತೊಡೆಯ, ಬೆಳ್ಳೆ-ಕೊಡೆ ಎಂಬ ನೊರೆಯ.

80. AUTUMN.

ಶರತ್ಕಾಲ

ವಾರ್ಧಕಪಟ್ಟಿ

ತುರಗಂ ನಡೆದುದು ಮಣಿಪುರದಿಂ ಶರದ್-ದಿನದೊ

ಳರಸಂಚೆ ಸಂಚರಿಸ ತೊಡಗಿದವು; ನದಿಗಳು

ಬ್ಬರಮಡಗಿ, ತಿಳಿದು, ಪರಿದವು; ಬೆಳತುದಾಗಸಂ; ಮೆಚಿದವುಡು-

[ರಾಜಿ ಕೂಡೇ. |

ತರಣಿ ಶಶಿಗಳ¹ ಕಿರಣಮಯ್ದೆ ನಿರ್ಮಲವಾದು

ವರವಿಂದದಲರನಟಿಸಿದವಳಿಗಳೆಣಿಸೆಯ

ತರುಣಿಯರ ನವ-ಭೂಷಣಾವಾಸಮೆಂಬಂತೆ ಗಿರಿ-ನಿಕರಮೆನೆದಿರ್ದುದೊ.

|| 372 ||

ಪ. ಶರದ್ದಿನದೊಳೆ; ಅರಸಂಚೆ. ನಿರ್ಮಲಂ ಅದುವು; ಅರವಿಂದದ ... ಅಣಿಸಿದವು ಅಳಿಗಳೆ. ಭೂಷಣ-ಆವಾಸ. ಟೀ. ದಿನೆಯ ತರುಣಿಯರ ಕುಸುಮ 313ನೆಯ ಶ್ಲೋಕ ನೋಡು. ತುರಗಂ ಎಂಬುದು ಧರ್ಮರಾಯನ ಅಧ್ವರದ್ವ.

ಕಪ್ಪಿಕಪ್ಪಿದ ತಮ್ಮ ಮುಚ್ಚಿವನಿಗಳಂ ಶಶಿಕಾಂತ

ದೊಡೆತೆವೊನಲುಚ್ಚಿ ವೆಗಳಸ, ನಾಚಿ, ಬೆಳ್ಳಾದ

ತಪ್ಪದಿಂ ಮುಗಿಲ್ಗಳರೆ, ಬೆಟ್ಟಿಂಗಳೊಪ್ಪಿದುದು; ಬೆಳಸುಗಳ ಪಣ್ಣೆನೆಗ
[ಳಾ |

ಮಿಮಿಪ ಹೊಂಬಣ್ಣದ ಹರಿದ್ರ-ಲೇಪನದಿಂದ
ಮೆಲಿವ ಮೆಯಸ-ಸಿರಿಯ ಮಾಂಗಲ್ಯದಿಂ ಭೂ-ಮಾತೆ
ನೆಲಿ ಕೋರಿಸುವ ಕರತಾ-ಕಾಲದೊಳ ತಿರುಗಿತಧ್ವರ-ವಯಂ ಧರೆ
[ಯ ಮೇಲೆ. || 373 ||

ಪೇ. ಕಠಿಕಾಂತದ ಬಹಿಷ್ಕಾರ-ಪೊಣ್ಣೆ ಎಂಬದನ್ನು ಕುಪಿತು ೨೨ನೆಯ ಶ್ಲೋಕ ನೋಡು.
ಮುಗಿಲ್ಗಳ ನಾಚಿ ಬಿಟ್ಟದ ತಪ್ಪದಿಂ ಇದೆ.

81. CHANDRAHASA, BY DUSHTABUDDHI'S ILL-WILL,
IS TAKEN TO THE FOREST TO BE MURDERED (see No. 78)

ದುಷ್ಟಬುದ್ಧಿ ಚಂದ್ರಹಾಸನನ್ನು ಕಾಸನಕ್ಕೆ ಬಯ್ಯಲೂ ಕೊಲ್ಲಲೂ ಹೇಳಿದುದು
ಪಾರ್ಥಕವಟ್ಟಿ

ಈ ಕುಂತಳೇಂದ್ರಂಗೆ ಸುತರಿಲ್ಲ, ರಾಜ್ಯಮೆನ
ಗೇಕಾಧಿಪತ್ಯವಾಗಿದರ್ಪುದು, ಮುಂದಿವಂ
ಭೂಕಾಂತನಾದಪಂ, ಗಡ! ವಿಪ್ರರೆಂದ ನುಡಿ ತಪ್ಪದೆನ್ನಾತ್ಮಜಗೇರ್ |
ಬೇಕಾದ ಸಂಪದಂ ಬಯಲಾಗಿ ಪೋಪುದೆಂ
ದಾ ಕುಮತಿ ಬೇಲಿಪೊಂದುಪಾಯಮಂ ಚಿಂತಿಸಿ, ಭ
ಯಾಕಾರದೊಡಲ ಚಂಡಾಲರಂ ಕರೆಸಿ, ಬಿಸಿದನಾರುಮಹಿಯದಂ
[ತೇ- || 371 ||

ಪ. ರಾಜ್ಯಂ ಎನಗೆ ಏಕ-ಅಧಿಪತ್ಯಂ ಆಗಿ ಇರ್ಪುದು. ತಪ್ಪದು; ಎನ್ನ ಭಯಂ-ಅ
ಕಾರದ ಬಸಲ. ಆರುಂ=ಆರೂ.

ಕಾನನಾಂತರದೊಳ ತರಳನಂ ಕೊಂದು, ನೀ
ವೇನಾದೊಡಂ ಕುಮಿಪ ತಂದೆನಗೆ ತೋರ್ಪುದೆಂ

ದಾ ನರೇಂದ್ರನ ಮಂತ್ರಿ ಬೆಸಸಿದೊಡೆ, ಪಶು-ಘಾತಕಿಗಳಾದುತ್ತಿಹ ಶಿ
[ಶುವನೂ || 375 ||

ಟೀ. ಪಶುಘಾತಕಿಗಳೆ (ಅಂದರೆ ಆ ಚಂಡಾಲರು) ಆಶುತ ಗಡ.

ಬಯ್ಯ, ಪಸುಳೆಯನರಣ್ಯದೊಳರಿಸಿ, ಮುರುಗಿ, ಬೆಸು
ಸುಯ್ಯ, ಪಶು-ಘಾತಕಿಗಳಾ ದುಪ್ಪಬುಬ್ಬಿಯಂ
ಬಯ್ಯ, ಶಿಶು-ವಧೆಗುರುಕಿ, ನಿಂದು, ನೋಡುತ, ಕಂಡರರ್ಭಕನೆಡದ
[ಕಾಲೊಳೊ |

ಎಯ್ದಲ್ಲದೊಂದು ಬೆರಲಿಪುರದಂ. ಬಹಿಕ್ಕದಂ
ಕೊಯ್ಯ, ಕುರುಪಂ ಕೊಂಡು, ತಮ್ಮ ದಾತಾರನೆಡೆ
ಗೆಯ್ಯ, ತೋಪಿದೊಡವನವರ್ಗಳಂ ಮನ್ನಿಸಿ, ಮಹೋತ್ಸವದೊಳ
ರುತಿರ್ದನೂ. || 376 ||

ಪ. ಶಿಶು-ವಧೆಗೆ ಅಯಕಿ. ತೋಪಿದೊಡೆ, ಅವಂ ಅವರ್ಗಳಂ.

ಬಸಿವ ನೆತ್ತರ ಘಾಯದೆಡದಡಿಯ ವೇದನೆಗೆ
ಪಸುಳೆ ದೇವಾ!. ಎಂದೊಲಿಲ್ಲಯಿತಿರಲ್; ಕಣ್ಣೊ
ಳೊಸರ್ವ ಬಾಪ್ಪಂಗಳಂ ಕಂಡು, ಮಿಗೆ ಪಕ್ಕಿಗಳ್ ನೊಂದು, ಕಡು
[ಶೋಕದಿಂದಾ |

ಪಸಿವು ನೀರಡಿಕೆಯಂ ತೋಪಿದಲ್ಲಿ ನಿಂದುಪಚ
ರಿಸುತಿರ್ದವಾ ಶಿಶುವನೆಂದೊಡೆಲೆ, ಪಾರ್ಥ, ಕೇಳ್!
ವಸು-ಮತಿಯೊಳಾರ್ತರಂ ನೋಡಿ, ಮಿಗೆ ಮುರುಗದಿಹ ಮಾನವಂ
[ಪಾಪಿಯಲ್ಲೈ? || 377 ||

ಪ. ಘಾಯದ ಎಡದ ಅಡಿಯ. ಬಜಲ್ಪ ಅಯತ. ತೋಪಿದು, ಅಲ್ಲಿ ನಿಂದು ಉಪಚರಿಸು
ತ. ಎಂದೊಡೆ, ಎಲೆ. ಆರ್ತರಂ. ಟೀ. ಪಕ್ಷಿ ಜಾತಿ ಆ ಶಿಶುವಂ ಸಾರಿತೆಂತ ಹೇಳುತ್ತದೆ.

ಗಜಗೇದಜಃ ಕೂಡೆವಿಡಿದು ನಿಂದವು ಬಿಸಿಲೈ ನವಿ
 ಲೆಪಿಕೆಯಂ ಬೀಸಿ, ಬಿಜ್ಜಣವಿಕ್ಕಿತಂಚೆ; ತುಂ
 ತುಪಿಸುದಿರ್ಚಿತು ಸಾರಸಂ, ಸಲಿಲದೊಳ್ ನನೆದ ಪಕ್ಕಂಗಳಂ ಬಿಡಿ
 [ಚೀರ್; |

ಮಲಗಿ, ಮೆಲ್ಲುಡಿಯಲುಪಚರಿಸಿದವು ಗಿಳಿಗಳ
 ಕ್ಷಪಿಸಿಗಳಗಳಭಕನ ರೋದನದ ಕೂಡೆಯವ
 ತೆಪಿದೊಳ್ ಮೊಪ್ಪಿದವಲ್ಲಿ, ಕಲುಬರಿದೂರ್ಗಿಂದೆ ಕಾಡೊಳ್ಳತೆನಿ
 [ಸುವಂತೇ. || 378 ||

ಪ. ಗಜ-ಕೇದಜ. ಬಿಸಿಲೈ ನವಿಲು; ಲೆಪಿಕೆಯಂ. ಗಿಳಿಗಳೆ; ಅಕ್ಷಪಿಸಿಗಳೆ ಅಳಿಗಳೆ.
 ಕೂಡೆ ಅಯವ.

ಕೋಗಿಲೆಯ ನಿಡುಸರಂ, ಪಾರಿವದ ಕಲ್ಲುಣಿಸು,
 ಗೂಗೆಗಳ ಕಣ್ಣೊಳಸು, ಬಕನ ಮೌನದ ಬೆಪಗು,
 ನಾಗದ ನಿರಾದಾರಮಗಳ ಪರಿಭ್ರಮಣಮಿಭದ ಸೀತ್ಕಾರಂಗಳೂ |
 ಪೋಗಲಡಿಯಿಡಲಪ್ಪಿಯವಾರಯ್ಯ ಜನಮಿಲ್ಲ
 ದಾ ಗಹನ-ಗಂಹರದೊಳೆಯುವ ಶಿಶುವಂ ನೋಡ
 ಲಾಗಿ, ಬಂದೆಡೆಗೊಂಡ ದುಃಖಾತಿರೇಕಮೆಂಬಂತೆ ಕಾಣಿಸುತಿದುರ್
 [ದೂ. || 379 ||

ಪ. ಪೋಗಲ್ ಅಡಿ ಇಡಲ್ ಅಪಾಯವು; ಛರಯ್ಯ ಜನಂ ಇಲ್ಲದ ಆ. ಟೀ. ಆ ಪ
 ರ್ವೆ ಮೃಗಗಳ ಅಂತಃಕರಣ ಚಂದವಾಗಿ ಬೃಂದರೂ ಆ ಶಿಶು ಹೊಕ್ಕು ಹೋಗಲಕ್ಕೆ ಹೊಸ
 ಅಡಿಯನ್ನು ಇಡಲಾಯಿತು. ಆ ಶಿಶುವೇ ದುಃಖದ ಅತಿರೇಕವೆಂಬಂತಾಯಿತು.

82. WINTER

ಹಿಮಕಾಲ

ಚಂದ್ರಮಾಲೆ

ನೆಗೆದುಡು-ಜಾಲದಂತೆ ಪೊಸ ಮೊಲ್ಲೆಯ ಬಲ್ಲುಗುಳೊಪ್ಪೆ, ಪದ್ಮಮಂ
ಮಿಗೆ ತೊಪ್ಪಿದಲ್ಲಿ ಲಕ್ಷ್ಮಿ ಸಿಲೆ, ನಯ್ದಿಲೊಳುಬಿಡ ಮರ್ಬು ಪಿಂ
[ಗಿದಂ |

ತಗಲಿರೆ, ಕಾರ್ನುಗಿಲ್ ನೆಗಿಪ್ಪಿ, ಜೊನ್ನದ ವೊಲ್ ಪೊಸ ಮಂಜು-
[ವಾರ್ಧಿ ಪೆ

ಚುರ್ಗಿಯನಮರ್ಚೆ, ತಾಳ್ವನುದಿತೋದಯಮಂ ಹಿಮ-ಕಾಲ-ಚಂದ್ರ
[ಮಂ. || 380 ||

ಪ: ಬಲ್-ಮುಗುಳ್ ಬಪ್ಪ. ಪಿಂಗಿದಂತೆ ಅಗಲಿ ಇರೆ. ಪೆಚುರ್ಗಿಯಂ ಅಮರ್ಚೆ.
ಪೆರೆ: ಇದು ಹಿಮಕಾಲದ ಚಂದ್ರೋದಯದ ವರ್ಣನೆ. ಆ ಕಾಲದ ಮೊಲ್ಲೆಯ ಜೊನ್ನ ಮುಗು
ಳ್ ಉರುಗಲಂತೆ ಇದ್ದವು, ಸೂರ್ಯನಿಗೆ ಅರಳಿದ್ದ ಪದ್ಮ ಚಂದ್ರನಿಗೆ ಮುಚ್ಚಿ ಕೊಂಡ ಮೇಲೆ ಅ
ದಲು ಲಕ್ಷ್ಮಿ ಎಂಬ ಚಲ್ವಿ ರೂಪು ಬೇಜಿ ಕಡೆಗೆ ಹೋಯಿತು, ಚಂದ್ರನಿಗೆ ಅರಳಿದ ಸೃಣು ಮ
ರ್ಬು ಅಗಲಿತು; ... ಮಂಜುವೆಂಬ ಸಮುದ್ರ ಉದ್ಭವಿಸಿತು.

ಮತ್ತೆಭವಿರೇಡಿತಂ

ಇಳೆಯಂ ಮುರ್ಚಿ, ಮುಸುಂಕಿ, ನಿಶ್ಚಲತೆಯಿತ್ತಾಕಾಧಿಪರ್ ಗೊಂ
[ಟುಗೊಂ

ಟೊಳೆ ಸಾವಗಂತಿರೆ ಮಾಡಿ, ವಹ್ನಿ-ಸಖನಾನೆಂಬೊಂದಪಂಕಾರಮಂ |
ತಳೆದಾ ಮಾರುತನಂ ಕರಂ ಪಿಡಿದು, ತನ್ನೆಯ್ಕಿಲ್ಲಳಂ ನಾಂದಿ, ಸಂ
ಚಳನಂ ಮಾಡಿ, ತದಾಪ್ತಸುರ್ಕ ಮುಪ್ಪಿದೇಂ ಪರ್ವಿತ್ತೊ ಪೈವಾ
[ಗಮಂ? || 381 ||

ಪ: ನಿಶ್ಚಲತೆ ಇತ್ತು. ಆಕಾಧಿಪರ್ (ಅಂದರೆ ಏಕೈಕ ದಿಕ್ಪತಿ ಇದ್ದಾರೆಂತ ಕವಿ ನನಸುವ
ವರುಷರು, 343ನೆಯ ಶ್ಲೋಕ ನೋಡು). ವಹ್ನಿಸಖಂ (ಅಂದರೆ ಬೆಂಕಿಯೆಂಬ ಜೊನ್ನ ವರುಷ
ನ ಸಖನು) ಅಂ (ಆವನ ಹತ್ತಿರ ನಾನು ಇಳಿ ಕಾಣಿಕೊಳ್ಳುವೆನು) ಎಂಬ ಹಿಂದು ಆಹಂಕಾರ
ಮಂ ತಳೆದ ಆ ಮಾರುತನಂ (ಅಂದರೆ ಗಾಳಿಯು). ತನ್ನ-ಅಪ್ಪನ (ಆ ಸಾಳಿಯ ಅಪ್ಪನ ಅಂ
ದರೆ ಬೆಂಕಿಯು). ಪೈವು-ಅಗಮಂ. ಪೆರೆ: ಪರ್ವಿತ್ತೊ = ಪರ್ವತವು, ಸಂ. 226.

ಕಂದಂ

ಪಗೆಯ ಕಳೆಯುಡುಗಿದುದು, ಗಡ,

ಪಗೆಯಂ ಕೆಳೆಗೊಂಡ ನಳಿನಿ ಕೊರಗಿದಳೆಂದೇ |

ನಗುವುದೆನೆ, ನೆಯ್ದಿಲೆ ಪಗಲ್

ಮುಗಿಯದು, ಬೆಳ್ಳಿಂಗಳೆಂದು ಭಾವಿಸಿ ಹಿಮಮಂ. || 382 ||

ಟೀ. ನೈದಿಲೆ ಹಿಮವನ್ನು ಬೆಳ್ಳಿಂಗಳೆಂದು ಹಗಲಲ್ಲೂ ಮುಟ್ಟದು. ಇಂತಿಂತಾಯಿತೆಂತಲೇ ನಗೆಯ (ಅರಳರ) ಬೇಕಲ್ಲ? ಎಂಬಂತೆ. ನೈದಿಲೆಯ ಪಗೆ ಸೂರ್ಯನು.

ಮರದೊಳೆಸೆವೊಂದು ನೆವದಿಂ

ಮರನಡರ್ವಂ ಶಿಖಿ; ದಿವಾಕರಂ ನೀರ್ವೊಕ್ಕಂ |

ಪರಿಗತ-ಬಿಂಬ-ವ್ಯಾಜದಿ

ನರರೆ, ಹಿಮಾಗಮ-ಮಹೀಶನೇಂ ಕಡುಗಲಿಯೋ? || 383 ||

ಪ. ನೀರ್-ಘೋಷಂ ಪರಿಗತ-ಬಿಂಬ-ವ್ಯಾಜದಿಂ; ಅರೆಅರೆ. ಕನು-ಕಲಿ. ಟೀ. ಹಿಮ-ಆಗಮ ಎಂಬ ರಾಜನು ಶಿಖಿಯನ್ನೂ ದಿವಾಕರನನ್ನೂ ಗೆದ್ದದು. ಮರ ಹತ್ತುವದೂ ನೀರ ಪಗುವದೂ ಅಪಜಯದ ಕುಪುಪು. ಪರಿಗತ-ಬಿಂಬ-ವ್ಯಾಜದಿಂ=(ನನ್ನ) ಬಿಂಬ ಆಕಾಶವನ್ನು ಸುತ್ತಿ ನಡೆದು ಬಂತೆಂಬ ನೆವದಿಂ.

ರಯದಿಂ ಮುಸುಂಕುತಿರ್ಪತಿ

ಶಯ-ಹಿಮಮಂ ಕಳೆಯಲೆಂದಿನಂ ಶಿಖಿಯ ಸಮಾ |

ಶ್ರಯಮೆಸಗಿ, ಕಳೆಯನೆನಲಾ

ಶ್ರಯಾಶನಾಶ್ರಯದಿಸಿಪ್ಪಮೇಂ ಸಮಸಿಪುದೇ? || 384 ||

ಪ. ಇರ್ಪ ಅತಿಶಯ. ಕಳೆಯಲ್ ಎಂದು, ಇನಂ. ಕಳೆಯಂ ಎನಲ್, ಆಶ್ರಯ-ಆಶನ. ಟೀ. ಸೂರ್ಯನು ತಾನು ಶಿಖಿ ಸಮಾಶ್ರಯವಿಡದೂ ಹಿಮಮಂ ಕಳೆಯನು (ಕಳೆಯ ಕೂಡದು) ಎನಲ್ (ಎಂಬಾಗ), ಆಶ್ರಯಾಶನ (ಅಂದರೆ ಅಗ್ನಿ ಎಂಬ ದಿಕ್ಕಿನ) ಆಶ್ರಯದಿಂ. ಈ ದಿಕ್ಕಿನಲ್ಲಿ ಇನ ಹಿಮಗಾಲವೊಳು ಮೂಡುವನು.

ಪುದಿದ ಹಿಮಮೊಡಲೊಳುತಿತಂ

ದುದರಾಗ್ನಿಯನೆಯ್ದಿ ನಂದೆವೊಯ್ದುದು; ಸಿಜಮ |

ಲ್ಲದೊಡೆಂತು ತೋರ್ಪುದೋ, ಪೇರಿಸ್,

ಮೊದಲಿಲ್ಲದ ಪೊಗೆ ಪೊದ್ದು ಜನದಾನನದೊಳ್?

|| 385 ||

ಪ. ಒಸಲೊಳ್ ಇಜಿತಂದು, ಉದರ-ಅಗ್ನಿಯಂ. (ಅದು) ನಿಜಂ ಆಲ್ಲದೊಡೆ, ಎಂತು. ಟೇ. ಜನರ ಹೊಟ್ಟೆಯೊಳಗಿನ ಬೆಂಕಿ ಹಿಮದಿಂದ ನಂದದಹಿಂದೆ ಅದಹ ಕುಣುವಾಗಿ ಜನರ ಉಸುರು ಹೊಗೆಹೊಗೆಯಾಗಿ ಹೊಣಿಸುತ್ತದೆ ಎಂಬ ಆಲೋಚನೆ.

ಮಹಾಸ್ವಗ್ಧರೆ

ನಡುಕಂ ಕೆಯ್ಯೊಪ್ಪಿ, ದಗತ-ಚ್ಚದಮೊಡೆದು ಹುರು-ಧ್ವಾನಮುಂ

[ಪೊಣೈ, ಮೆಯ್ಯೊಳ್

ಬಿಡದೆತ್ತಂ ತೋಪ್ಪಿ ರೋಮೋದ್ಗಮಮಮದಿರೆ ಸೀತ್ಪಾರಮಂಗೆ

[ಯ್ಯೆರಲ್ಪಾಲ್ |

ಕಡಿವೆತ್ತಂತಾಗೆ, ತಪ್ಪಿತ್ತಿಯ್ಕುಲ ಭರದೆ ಪಡಲ್ಪಟ್ಟು ಗೇಣಾಗಿ ಪಾಂಥರ್-

ತೊಡೆ ತೋಳ್ಳಳ್ ಕೂಡೆ, ಜಾನು-ಪ್ರಹಿತ-ಶಿರರದೇನಿದರೋ ಶೀತ-

[ಭೀತರ್? || 386 ||

ಪ. ರೋಮ-ಉದ್ಗಮಂ, ಅಮರ್ದು ಇರೆ ಸೀತ್ಪಾರಂ, ಅಂಗೇಯ್-ಬೆರಲ್ ಕಾಲ್ ಕಡಿ-ಪೆತ್ತಂತೆ ಆಗೆ. ಶಿರರು, ಅದು ಎನ್, ಇರ್ಪರೋ? ಟೇ. ದಾರಿಗರಿಗೆ ಹಿಮದಿಂದಾದದನ್ನು ವರ್ಣಿಸುತ್ತಾನೆ. ಪಾಂಥರ್ತೊಡೆ ಎಂಬದು ಕವಿಯ ಆಲೋಚನೆಯ ಪ್ರಕಾರ ಒಂದು ತತ್ಪುರುಷ ಸಮಾಸವಿದ್ದಂತೆ ಕಾಣುತ್ತದೆ, ಗಾಕಂದರೆ ತೋಳ್ಳಳ್ ಎಂಬದು ದ್ವಿತೀಯೆ ಆಲ್ಲ, ಕೂಡೆ ಎಂಬದು ರೂಢಿಯಿಂದ ಸಕರ್ಮಕ್ರಿಯೆಯಲ್ಲ. ಗೇಣಾಗಿ=ಗೇಣಪ್ಪಾಗಿ. ಜಾನುವಿಗೆ ಪ್ರಹಿತವಾದ ಶಿರದವರು. ಅಮರ್ದರೆ ಎಂಬಲ್ಲಿ ಶಿಥಿಲತ್ವ.

ಸ್ವಾಗತಂ

ಗೇರ ಪಣ್ಣನಿದು ಕೆಂಡಮೆನುತ್ತಂ,

ಸಾರಿ, ಮೇಲೆ ತೃಣಮಿಟ್ಟದನೂದಲ್, |

ಸೇರಿ, ಬಾಯ ಪೊಗೆ ತಪ್ಪಿರೆ, ಕಂಡಾ

ದಾರಿಗಂ ಮುದದಿನೂದುತಮಿದಂ.

|| 387 ||

ಟೇ. ಬೆಂಕಿ ಬೇಕೆಂತ ಬಹಳ ಆನೆ ಪಡುವ ಒಬ್ಬ ದಾರಿಗನು ಕಣ್ಣು ಕುಕ್ಕಿ ಕೆಂಪಾದ ಗೇರ ಹಣ್ಣು ಒಂದು ಕೆಂಪವೆಂದೂ ಉದಿ ತನ್ನ ಬಾಯ ಉಸುರು ಅದಹ ಹೊಗೆ ಎಂದೂ ನೆನಸುತ್ತಾನೆ.

ಕಂದಂ

ಚಳಗಾಪಿದೆ ಪೇರಾಲದ

ಕೆಳಗಿರ್ಪನಿತಪ್ಪಿಂಗಳೆ ಚಪಳ-ಕಪಿ ನಿಡುಗೋಡಂ |

ನೆಳೆದಲುಗೆ, ಸೂಸುವೆಲೆವನಿ

ಗಳನೊರ್ವಂ ನನೆದು, ನಡುಗಿ, ಸಿಡಿಮಿಡಿಗೊಂಡಂ. || 388 ||

ಟೀ. ಚಳಗೆ ಲಪಪಿ=ಚಳ ತಾಳಲಾಪಿ. ಮತ್ತೊಬ್ಬ ದಾರಿಗನಿಗೆ ಒಂದು ಚಪಳ-ಕಪಿ ಯಿಂದ ಬಹಳ ಮೋಸ ಬಂತು.

ಇಡಿದಿಂಧನದೊಳೆ ಫಣಿಯೊಳೆ

ಗಡಂಗಿ, ಮಣಿಗಂಡು, ಕೆಂಡಮೆಂದೊರ್ವಂ ಕೆ |

ಯುಡುಕೆ, ಮೊಪ್ಪಿದೇಪ್ಪಿ, ಭಯದಿಂ

ಕಡುಚಳೆಯಿಂದೊರ್ಮೆ ಸೆಡೆದು, ನಡುಗುತ್ತಿರ್ವಂ. || 389 ||

ಟೀ. ಮತ್ತೊಬ್ಬ ದಾರಿಗನಿಗೆ ಇಂಧನದೊಳೆ (ಸೌಪ್ತಿಕದೊಳೆ) ಅಡಂಗಿರುವ ಹಾವಿನಿಂ ದ ಮೋಸ ಬಂತು. ಒರ್ವಂ=ಕೂಡಿ, ಒಂದೇ ಹೊತ್ತಿಗೆ. (ಆ ಹಾವು) ವೇಪಿಸಿದು ಎಚ್ಚಿ.

ಹಾದಿಯೊಳೊದಿದನೊರ್ವಂ,

ಬೂದಿ ಕರಂ ಪಾಪಿ, ಕೆಂಡಮಂ; ಕಂಡಮಿದೆಂ |

ದಾದರಿಸಿ, ಕುಕ್ಕಿ ಕೊಕ್ಕಿಂ,

ಮೇದುದದಂ ಕಾಗೆ. ಮಾಗೆಯೇನು ಅತಿಶಯಮೋ? || 390 ||

ಪ. ಮೇದುದು ಅಡಂ ಕಾಗೆ. ಟೀ. ಒಂದು ಕಾಗೆಗೆ ಸಹ ಮೋಸ ಬಂತು.

ಪುಲ್ಲಿಕ್ಕಿ, ಪೋಗೆ ಪಥಿಕರ್,

ಮೆಲ್ಲನೆ ಸುಡಲಾಪಿದಗ್ನಿ ಹಿಮ-ಸಮಯ-ಮಹೀ- |

ವಲ್ಲಭನತ್ತಣಿನಗಿದೇಂ

ಪುಲ್ಲಂ ಕರ್ಚಿದುದೋ? ಪೇಲ್ವ! ಎನಲ್, ತಪ್ಪಿಸೆಗುಂ. || 391 ||

ಪ. ಸುಗಂಧಿ ಅಪರಿ, ಆಗ್ನಿ, ಅಗ್ನಿ, ಏರಿ, ಪೂಜೆ. ಟೀ. ಆಗ್ನಿ, ಹಿಂದುಗಳಿಗೆ ಬಲ ಸೋತು, ಅಗ್ನಿ, ಹುಲ್ಲು ಕಟ್ಟಿ ದಂತೆ ಅಂಶಿತು. ಹುಲ್ಲು ಕಟ್ಟುವುದು ಅಪರಿತು ಪಟ್ಟವರ ಕುಸುಪು.

ಗಜಗಿರಿಯ, ಬಿದಿರು, ಕೊಕ್ಕಿಂ

ದಿವ್ಯದಿವ್ಯದೇವಿಯನೇಳಿಸಿ, ಸೇಡುಂಗೊಂಡೇಂ |

ತುರುಗಿದುರವೊ, ತುದಿಗೋಡೊಳ

ಮುಕ್ತಿ ಜಿರತಿರೆ, ನೋಡಿ ಬಾಡುತಂ ವಿಹಗಂಗಳ್?

|| 392 ||

ಪ. ಕೊಂಕಿಂದೆ ಇದೊಂದು ಇದೊಂದು, ಎಳೆ-ಬಿಸಿಲಂ ಎಳಸಿ, ಸೇಡುಂಗೊಂಡು, ಏರಿ. ಟೀ. ವಿಹಗಂಗಳ್ ಎಂಬುದು ಕರ್ತೃ. ಪಕ್ಷಿಗಳಿಗಾದ ಕಷ್ಟ ಪರ್ವಸುತ್ತುವೆ. ಅವು ಸೇಡುಂಗೊಂಡು ತಮ್ಮ ಮನುಷ್ಯಗಳೊಂದಿಗೆ ತುದಿಗೊಂಬಿನೊಳ್ ಇರುವಾಗ ಇವನು ಬದತನ ನೋಡಿ, ಬಾಡಿ, ಗುಂಪುಗುಂಪಾಗಿ ಕೂಡಿ ಕೊಂಡವು.

ಪ್ರಸಂಗ

ವಯುತ್ತುಂ ಮೆಲ್ಲನಲ್ಲಿಂ, ಮುಕ್ತಿಯಮದಿರೆ, ಕಿಚ್ಚಿಟ್ಟೆಯೊಳ ಸು
[ಕುರ್ವೆತ್ತಾ

ಬಾಳಂ ಮೇಣ್ ಬಳ್ಳಿ, ನೋಡುತ್ತಸವಸದೆ ಬಿಸಿಲೆತ್ತು, ಜೀರ್ಣ-
[ಚ್ಛದಂಗಳ್ |

ಮೇಳಂಗಳೊಂಡೊಪ್ಪಿ, ಶಾಖಾಗ್ರದೊಳಡರ್ದಲುಗಳ್, ಸೂಸಿ ಮೇಳ
[ಎಯ್ಕಿಲೆತ್ತಂ,

ನಾಳೀಜಂಘಂ ಕರಂ ಪಲ್ಲೆಪ್ಪಿದು, ನಡುಗಿ, ಪಪ್ಪಿಂದು, ಪುರ್ಬಿಕ್ಕಿ
[ತಾಗಳ್. || 393 ||

ಪ. (ನಾಳೀಜಂಘಂ=ಕಾಗೆ) ಮೆಲ್ಲನೆ ಅಲ್ಲಿ (ಆ ಪಕ್ಷಿಗಳಿದ್ದ ಮರದಿಂದ), ಮುಕ್ತಿಯಮದಿರೆ, ... ಸುಕುರ-ಪತ್ತು, ಆ (ಅಂದರೆ ಎಲ್ಲರಿಗೆ ಗೊತ್ತಿರುವ ಅದಕ್ಕೂ ಆ) ಬಾಳಂ ಮೇಣ್ (ಮೇಲಕ್ಕೆ) ಬಳ್ಳಿ (ಬಾಗಿರಲಾಗಿ), (ಇತ್ತು ಅತ್ತು) ನೋಡುತ್ತ, ಅನವಸದೆ ಬಿಸಿಲೆ-ಗತ್ತು (ಗಿಡು ಎಂಬ ಫಲವಿಡಿದು), ... ಅನದುರ್, ಅಲಗಲ್, ಸೂಸಿ (ತನ್ನ) ಮೇಲ್ ಎಯ್ಕಿಲೆ ಎತ್ತುಂ, ಇತ್ಯಾದಿ. ಟೀ. ಇದು ಪ್ರತ್ಯೇಕವಾಗಿ ಕಾಗೆಯ ಕಷ್ಟ. ಅಮದು ಎಂಬಲ್ಲಿಯೂ ಅನದುರ್ ಎಂಬಲ್ಲಿಯೂ ಶಿಫಲಿತ್ವ.

ಮೂಡಣೆಲರೂದೆ, ಜವದಿಂ

ದೋಡುಗುವಿಂ ಹಿಮ-ಸುಧಾಬ್ಧಿಯಗ್ರದೊಳೆನಿಪೊಂ |

ದಾಡಂಬರಮಂ ಜನದೊಳ್

ಮಾಡಿ, ಕರಂ ತರಣಿ ತಳದುರ್ದಂಬರ-ತಳದೊಳ್.

|| 394 ||

ಪ. ಮೂಡಣ ಎಲರ್. ಹಿಮಗುಂ ಈ ಹಿಮ-ಸುಧಾ-ಅಬ್ಧಿಯ ಅಗ್ರದೊಳ್ ಎನಿಪ ಬಿಂ
ದು. ತಳದುರ್ದಂಬರ. ಟೀ. ತರಣಿ ಎಂಬದಕ್ಕೆ ಸೂರ್ಯನಂತಲೂ ನಾವೆಮಂತಲೂ ಆ
ಗುತ್ತದೆ. ಸೂರ್ಯನು ತಾನು ಬಿಂಬು ನಾವೆಮಿಂಬು ಆಡಂಬರವನ್ನು ಮಾಡಿತು; ಮೂಡಲ
ಗಾಳಿ ಉದಲಾಗಿ, ಅದು ಹಿಮವೆಂಬ ಸುಧೆಯ ಸಮುದ್ರದ ಅಗ್ರದೊಳ್ (=ಮೇಲೆ) ಜವದಿಂವೆ
ಬಿಡಿದಂತೆ ಆಯಿತು.

83. KULINDAS HUNT IN THE FOREST IN WHICH CHANDRAHASA
HAS BEEN EXPOSED (see No. 81)

ಚಂದ್ರಹಾಸನನ್ನು ಇಟ್ಟು ಬಿಟ್ಟ ಕಾಸನದಲ್ಲಿ ಕುಳಿಂದರು ಬೇಟೆಯಾಡಿದದು

ವಾರ್ಧಕಪಟ್ಟಿ

ದಿನಪನು ಪಟಳದಿಂದ ನೆಲೆಗೆಟ್ಟು, ಪಲವು ರೂ

ಪನೆ ತಾಳ್ಳು, ವನ-ವಾಸದುರು-ತಪದ ಸಿದ್ಧಿಯಿಂ

ಘನತೆಯಂ ಪಡೆದು, ಮಿಗೆ ಪಗೆಯಾದ ಪಗಲಂ ತೊಲಗಿಪಂಧಕಾರ

[ಮೆನಲೂ, |

ಅನುಪಮದ ಕಾರೊಡಲ ಬೇಡಪಡೆ ಬೇಟೆಗೆ ವಿ

ಪಿನದೊಳೆಯ್ದುರುತಿರ್ದುರ್ದಬ್ಬರದ ಬೊಬ್ಬೆಗಳ

ನಿನದದಿಂ, ಜೀವಿಗಳ ಕೊಲೆಗಳೆಸಿದಂತಕನ ದೂತ-ಸಂಘಾತದಂತೇ.

|| 395 ||

ಪ. ದಿನಪನು ಪಟಳದಿಂದ ಎಂತ ಭೇದಿಸ ಬಿಡು [ಉಪಟಳ = ಹೆಚ್ಚುವಿಕೆ (ಸಂಕಟ)
ಎಂತಲೂ ಉಂಟು, 436 ಶ್ಲೋಕ ನೋಡು]. ತೊಲಗುವ ಅಂಧಕಾರಂ (ಅಿಯ್ತು). ಎಷ್ಟುರೂತ
ಇರ್ದುರು; ಅಬ್ಬರದ. ಕೊಲೆಗೆ ಎಳಸಿದ. ಟೀ. ಆ ಜೀವರ ಪಡೆ ಹಗಲನ್ನು ತೊಲಗುವವ
ಆ ಅಂಧಕಾರದಂತೆ ಇತ್ತು; ಇದು (ಹಗಲಲ್ಲಿ) ವನವಾಸದ ಉರು-ತಪದ ಸಿದ್ಧಿಯಿಂ ಘನತೆಯು

ತಪ್ಪತ್ತಿರು ಉಪಮೆ ಹಗಲುಸೊತ್ತು ಕೂಡಿಸೋ/ ಕತ್ತಲೆ ಮುಟ್ಟಿತ ಸೂಚಿಸುತ್ತದೆ. ಸೂ-
ರ್ಯನು (ಅ-ಧಿಕಾರವು) ಸೂಚಿಸಿದ (ಅವನು ಮುಟ್ಟುವೆನು) ನೆಲೆ/ಬ್ಬ ಇತ್ಯಾದಿ.

ತಪ್ಪತಪ್ಪಲೊಳಲ್ಲಿಗಲ್ಲಿ ಮಂಜುಗಳೆಸೆವ
ಕಪ್ಪಕಪ್ಪನೆಯ ಗಿರಿಗಳ ಪರ್ಬುಗೆಗಳಂತೆ,
ಬಪ್ಪಬಪ್ಪಳನಾಯ್ಗಳಂ ಹಾಸೊಳಾಂತು, ಬಂದುದು ಶಬರಸೇನೆ; ಬ
[ಬ್ರಿಕಾ |

ಸೊಪ್ಪುಸೊಪ್ಪುಗಳ ಮೆಳಮೆಳೆಗಳಂ ಸೋವುತ್ತ,
ತಪ್ಪತಪ್ಪದೆ ಶರಶರಂಗಳಂ ತೆಗೆದೆಚ್ಚು,
ತೊಪ್ಪತೊಪ್ಪನೆ ಮೃಗಮೃಗಂಗಳಂ ಕಡಹಿದರ್ ಕಾನನದೊಳೇವೇ
[ಓಪ್ಪಿನೂ? || 396 ||

ಟೀ. ಎಚ್ಚು ಎಂಬದು ಇಸು ಎಂಬ ಧಾತುವಿನದು, ಸೂ. 238.

ಸೊಕ್ಕಾನೆಗಳ ಸೊಗಡನುರ್ವ-ಕತ್ತುರಿಯ ಮೃಗ
ದಿಕ್ಕೆಗಳನ್ನಲ್ಲಿ ಪುಣುಗಿನ ಜವಾದಿಗಳ
ಬಿಕ್ಕುಗಳ ಬಿಡಯದಾಡುಂಬೊಲನನುಸುವ ಕಿರಾತರಂಗ-ಚ್ಚವಿ
[ಗಲೂ, |

ಅಕ್ಕಪಿಂಡವರವರ ತನು-ಪರಿಮಳಂಗಳೆ
ತುಕ್ಕುವೆಳೆದುಂಬಿಗಳ ಬಳಗಂಗಳೆಂಬಂತೆ,
ಪೊಕ್ಕುಪೊಕ್ಕಡವಿಯೊಳ್ ಕಣ್ಣ ಕಾಣಿಸುತಿರ್ದವೇನ್ ಎಂಬೆನಚ್ಚರಿ
[ಯನೂ? || 397 ||

ಪ. ಸೊಗಡಂ, ಉರ್ವ. ಇಕ್ಕೆಗಳಂ, ಅಲ್ಲಿ ಅಲ್ಲಿ. ಅನುಂಜೊಲನಂ ಅಪಸುವ ಕಿರಾತರ
ಅಂಗ-ಭವಿಗಳು, ಅಕ್ಕಪಿಂಡೆ ಅವರ ಅವರ. ಟೀ. ಅವಧನ್ಯು ಅಪಸುವ ಕಿರಾತರ ಅಂಗ-
ಭವಿಗಳು ಯಾತಕಂತೆ ಕಾಣಿಸುತಿರ್ದವು ಎಂತ ಹೇಳಿ ಅದೆ.

ಇದೆ ಪಂದಿ ಕೆದಕಿದ ನೆಲಂ! ನೋಡಲಿದೆ ದಂತಿ
ಕದಡಿದ ಕೊಳಂ! ತೋಪಲಿದೆ ಪುಲಿಯುಗಿದ ಮೃಗದ

ಮೆದುಳುತ್ತಲಿದೆ ಸಿಂಗಮೆಪ್ಪಗಿದಾನೆಯ ತಲೆಯ ಮುತ್ತುದಿರಿ ನೆತ್ತ
[ರೊಡನೇ! |

ಇದೆ ವನ-ಮಹಿಷನುದ್ದಿ ಕೊಂಡ ಮರದಿಗುಡಿತ್ತು
ಲಿದಿಕೊ ಸಾರಂಗಮಿಕ್ಕಡಿ ಗೈದ ಪಾವಿತ್ತು
ಲಿದೆ ಪುಲ್ಲೆಗಳ ಪಕ್ಕವಲಿಗಳಕ್ಕಗಳೆಂದು, ಪರಿದರ ಪುಳಂದರಂದೂ.
|| 398 ||

ಪ. ಮೆದುಳೆ! ಇತ್ತಲ್. ಮುತ್ತು, ಉದಿರಿ (=ಉದಿರ್ಪು, ನೆತ್ತರೊಡನೆ ಉದಿರ್ಪು ಎಂಬಂತೆ). ಮರ-ತಿಗುಡು! ಇತ್ತಲ್ ಇದು ಇಕ್ಕೊ.

ನಡೆ! ಪಜ್ಜೆವಿಡಿ! ಪೋಗು! ತಡೆ! ನಿಲ್ಲು! ಜಡಿ! ಬೊಬ್ಬೆ
ಗೊಡು! ಪೊದಪ್ಪಿಗಳಡಗು! ಕೆಯ್ಯೆಡದಿರೆಸೆ! ನಿಡುಸರಳ
ತೊಡು! ಕೆಲಕೆ ಸಿಡಿಯದಿರ! ಪೊಡೆ! ಸಾರ್ಜು! ತುಡುಕು! ಮೊ
[ಗಸಡಗು! ಮರಕಡರೊಡಚೂ! |

ಆಡಗಿ ಪೊಯ್! ಜಡಿ! ಕೋಲಸಿಡು! ಮುಂದುಗಡೆ ನಾಯಿ
ವಿಡು! ಕೂಡೆ ಪಡಿ ತಪ್ಪಿಸು! ನೆಡೆಯದಿರ! ಕೆಡಪೆಂಬ
ನುಡಿಗಳಡಿಗಡಿಗೆ ಕಿವಿಗಿಡಿದುದೆಲ್ಲೆಡೆಯೊಳಂದಡವಿಯೊಳ್ ಕಡುಪೊ
[ಸೆತೆನೇ. || 399 ||

ಉಬ್ಬಿದುರದೇಪ್ಪಿದೆಗೆದೊಡಲ, ಬಾಗಿದ ಬೆನ್ನ,
ಹಬ್ಬುಗೆಯ ಪಜ್ಜಳದ, ಸೆಳೆದ ಬಾಲದ ಕೊನೆಯ,
ಕೊಬ್ಬಿದ ಕೊರಲ, ಸಣ್ಣ ಜಂಪೆಗಳ, ಕೊಂಕುಗುರ, ಮಡಿಗಿವಿಯ,
[ಕಿಡಿಗಣ್ಣಳಾ, |

ಹೆಬ್ಬಲ್ಲ, ಬಿಡುವಾಯ್ಕ, ಜೋಲ್ವ ಕೆನ್ನಾಲಿಗೆಯ
ಗಬ್ಬಿನಾಯ್ಕಳ ಹಾಸನುಗಿದು ಬಿಡೆ; ಪಂದಿಗಳ
ನಬ್ಬರಿಸಿ, ತುಡುಕಿದುವು; ಕೇಸರಿಗಡರ್ಪು, ಮೇಲ್ವಾಯ್ಕ, ಪುಲಿ
ಯಂ ಕೊಂದುವೊ. || 400 ||

ಟೀ. ಉಬ್ಬಿದ ಉರದ, ಏಜಿ-ತೆಗಿದ ಬಕಲ ಕೊದಲಾದ ಪಪ್ಪಿಗಳು ಗಟ್ಟಿ ನಾಯ್ಕಳ ಮ
ಬದಕ್ಕೆ ಸಂಬಂಧಿಸುತ್ತವೆ. ಬಿಡೆ ಎಂಬದಕ್ಕೆ ಕಬರರಿಂಬದು ಕರ್ತೃ.

ಬಿಡದೆ ಕುತ್ತುರ್ಗಗಳಂ ನೋವಿದರ್; ತೀವಿದರ್
ಗಿಡಗಳ; ಪೊದರ್ಗಳಿಂದೆಬ್ಬಿಸಿದರುಬ್ಬಿಸಿದ
ರೊಡನೊಡನೆ ಖಗ-ಮೃಗ-ವ್ರಾತಮಂ; ಪಾತಮಂ ನಾಡಿದರ್ ಕೂ
[ಡೆ ಕೂಡೇ |

ಸಿಡಿಗುಂಡು ಬಡಿಗೋಲ್ಲಳುಜುಬೆಯಿಂದಿಜುಬೆಯಿಂ
ದಿಡುವ ರಣೆ ನೇಣ್ ಉರುಲೊಲೆಗಳಂ, ಬಲೆಗಳಂ,
ಜಡಿದಾರ್ದು ಬೊಬ್ಬೆಯಬ್ಬರದಿಂದ, ಶರದಿಂದ ಕಾಡೊಳ್ ಕಿರಾತ
[ರಂದೂ. || 401 ||

ಪ. ಬಡಿ-ಕೋಲ್ಲಳ ಉಜುಜಿಯಿಂದ, ಇಜುಜಿಯಿಂದ ಇಡುವ.

ಕುತ್ತುಱಿಕ್ಕೋ ಪುದುಗಿದರ್ ಪುಲಿ ಪೊಜಿಮಡಲ್, ಕಂಡು,
ಕಿತ್ತು ಕೂರ್ಗಣೆಗಳಂ, ಪೂಡಿ, ಲುಬ್ಧಕರೀರ್ವ
ರಿತ್ತತ್ತಲಿದುರ್, ಸರಿಸದೊಳೆಚ್ಚೊಡದಱಿಕ್ಕೊಡಲನುಚ್ಚಳಿಸಿದಂಬು
[ತಾಗೀ, |

ಇತ್ತಂಡಮುಂ ವ್ಯಾಪ್ತದೊಡನಿಳೆಗುರುಳ್ಳರು
ದ್ವೈತ್ತದಿಂದುಭಯ-ಜನಮೇಕಾರ್ಥಕೆಳಸಿದೊಡೆ,
ಮತ್ತೆ ಲೇಸಾದಪುದೆ? ಜಗದೊಳೀ ಮೂವರುಪಹತಿ ಚಿತ್ರಮಲ್ಲಿಂ
[ದನೂ. || 402 ||

ಪ. ಎಚ್ಚಿಡೆ, ಅದಜ. ಉರುಳ್ಳರ್: ಉಪ್ಪೈತ್ತದಿಂನೆ. ಟೀ. ತಾಗಿ=ತಾಗಿದವರಾಗಿ.

84. THE YOUTH OF RAJASEKHARA
AND HIS FRIEND MITAVACHANA (see No. 77)

ರಾಜಶೇಖರ ಮಿತ್ರವಚನ ಎಂಬಿವರ ಯೌವನಕಾಲ

(ಚೋಳಮಂಡಲದ ಧರ್ಮವತಿಯೆಂಬ ಪುರದೊಳ್ ಸತ್ಯೇಂದ್ರಚೋಟನೆಂಬ ನೃಪಸರ್ವಂ; ಅನಂಗೇ ಅವ್ಯತಮತಿಯೆಂಬ ಸತಿಯುಂ ಪತಿವೋಹಿಯೆಂಬ ಪ್ರಧಾನಮಂತ್ರಿಯುಂ ಇದ್ದರ್. ಪತಿವೋಹಿಗ್ ಮತವಚನನೆಂಬ ಕುಮಾರಂ, ಸತ್ಯೇಂದ್ರಂಗೆ ರಾಜಶೇಖರನೆಂಬ ಕುಮಾರಂ).

ವ || ಇಂತು (೨ ಕುಮಾರರ್) ಬಳೆವುತ್ತಮಿರೆಯಿರೆ,

ಚಂಪಕಮಾಲೆ

ಜನಪತಿ-ಪುತ್ರನಂ ಶುಭ-ಮುಕೂರ್ತದೊಳೊರಗೆಗೊಂಡ ಮಂ
[ತ್ರಿ-ಪು
ತ್ರನೊಳೊಡಗೂಡಿ, ಮಂಗಳ-ವಿಳಾಸಮೊಡಂಬಡೆ, ಸರ್ವ-ವಿದ್ಯೆ ಸಂ|
ಜನಿಪ ವೊಲೊದಲಿಟ್ಟು, ಮುದಮೊಂದಿರೆ, ಕಲ್ಪರನೂನ-ವಿದ್ಯೆಯಂ,
ಘನತರ-ಶಸ್ತ್ರ-ಶಾಸ್ತ್ರ-ಹಯ-ಹಸ್ತಿ-ವಿಶೇಷಕ-ವಾಹಕತ್ವಮಂ.

|| 403 ||

ಟೀ. ಪುತ್ರನಂ=ಪುತ್ರನುಂ. ಕೂಡಿದ ಮೇಲೆ ಮಂಗಳ-ವಿಳಾಸಂ ಬಡಂಬಡಲಾಗಿ. ಹಿಂದೆ ಇಟ್ಟು ಎಂಬದಕ್ಕೆ ತಾವು ಹಿಂದೆ ಇಟ್ಟು ಅಂದರೆ ಹಿಂದೆ ಎಂತ ಟೀಕಿಸ ಬಹುದು, ಅಲ್ಲದಿದ್ದರೆ ಪರಕರ್ತೃವನ್ನಾಹಿಸ ಬೇಕು.

ವ || ಇಂತು ಪರಿಣತಾಖಿಳ-ರಾಜವಿದ್ಯಾ-ವಿಶಾರದರೆನಿಸಿ,

ಕಂದಂ

ಸಮ-ಚರಿತರ್, ಸಮ-ವಿನಯರ್,
ಸಮಾನ-ವಯಸರ್, ಸಮ-ಪ್ರಭರ್, ಸಮ-ವಿದ್ಯರ್, |
ಸಮ-ರೂಪರ್, ಸಮ-ಗುಣರು
ತ್ತಮ-ನೃಪಸುತ ಮಂತ್ರಿಪುತ್ರರಿವರ್ ಬಳೆದರ್.

|| 404 ||

ಅವರಿರ್ವರಿರವನುರ್ವರೆ

ಯವರಿಕ್ಷಿಸುತಂ, ಸಹೋದರರ, ಸಿಜಮೆಂಬರ; |

ವಿವಿಧ-ವಿಳಾಸದಿನಾ ನೃಪ-

ಯುವತಿಯುವಾ ನೃಪನುಮುಚ್ಚಿಷಿಂ ಸರಿಗಾಣ್ಬರ. || 405 ||

ಪ. ಅವರಿರ್ವರ ಇರವಂ ... ನಿಜಂ! ಎಂಬರೆ; ವಿವಿಧ-ವಿಳಾಸದಿಂ ಆ ನೃಪ-ಯುವ
ತಿಯುಂ ಆ ನೃಪನುಂ. ಟೀ. ಆ ನೃಪಯುವತಿ=ಅಮೃತಮತಿ ಎಂಬ ಶ್ಲೋಕ.

(ವ || ಬಲಿಕಂ)

ಚಂಪಕಮಾಲೆ

ವಿತತ-ಮಹೋತ್ಸವಂಚರಸು ಸತ್ಕುಲ-ಸದ್ಗುಣ-ಸದ್ವಯಸ್-ಸಮುಂ
ನತಮತಿ-ಯುಕ್ತಯಂ, ಕಮಲಲೋಚನೆಯೆಂಬ ಮನೋಜ್ಞ-ಕಸ್ತುರಿ
[ಯಂ |

ಮಿತವಚನಂಗೆ ಚೋಲ-ಧರಣೀಪತಿ ಮಾಡಿ, ವಿವಾಹಮಂ ಸಮ-
ಸ್ಥಿತಿ-ಪೃಥು-ಸಂಪದಂಗಳೊಸಿ, ರಂಜಿಸಿದಂ, ಬುಧ-ಕಲ್ಪಭೂರುಹಂ.

|| 406 ||

ಟೀ. ಮಹೋತ್ಸವಂಚರಸು (-ವಂಚರಸು ಎಂತಲೂ ಸರಿ) ಎಂಬುದು ಬಂದು ಪ್ರಕಾಶನ
(ಅವ್ಯಯದ) ರೂಪ; ಅದು ಕಾವ್ಯದಲ್ಲಿ ಬಹಳ ರೂಢಿ; ಚರನೆಂಬುದನ್ನು ಸಹಿತ ಎಂಬುದಕ್ಕಿಂತ
ಪ್ರಯೋಗಿಸುತ್ತಾರೆ; ವಿತತ-ಮಹೋತ್ಸವಂ ಚರಿಸಲಾಗಿ ಎಂತ ಇಲ್ಲಿಯ ವಚನದ ಅರ್ಥ. ಬು
ಧರಲ್ಲಿ ಕಲ್ಪಭೂರುಹನಾದವಂ.

(ವ || ಕಾಲಕ್ರಮದಿಂ)

ಕಂದಂ

ಧರಣೀತಳ-ಭಾರಮನೀ

ತರುಣಂ ತಳೆಯಲ್ವೆ ನೆಲೆದನೀತನ ಭುಜ-ಭೂ |

ಧರದೊಳದನಿಲುಪಿಯಾಕನ

ಚರಣೈಕ-ಧ್ಯಾನಮಾಂತು, ಸುಖದಿಂದಿರ್ವೆಂ

|| 407 ||

ಪ. ಭಾರಮಂ ಈ ತರುಣಂ ತಳೆಯಲ್ವೆ ನೆಪಿವಂ; ಈತನ . . . ಇವಂ ಇದುವಿ.
 ಟೀ. ಇದನ್ನು ಸತ್ಯೇಂದ್ರಂ ಪತಿವೋಹಿಗೊಂದದು.

ಎಂದೊಡಮಾತ್ಯನೊಡಂಬ

ಟ್ಟಿಂದನಿಳಾರಮಣ! ಕಜ್ಜಮಿದು ಲೇಸು! ಸದಾ |

ನಂದ-ನಿಧಿ-ನಂದನಂಗೊಲ

ವಿಂದಂ ಬಗೆದಂತೆ ಮಾಯ್ದುದತುಳೋತ್ಸವಮಂ!

|| 408 ||

ಟೀ. ಇದು ಆ ಅಮಾತ್ಯನ ಉತ್ತರ.

ವ|| ಎಂಬ ಹಿತೋಕ್ತಿಯನವಧರಿಸಿ, ... ಅತುಳ-ಸಂಭ್ರಮಂ
 ಬೆರಸು ಸತ್ಯೇಂದ್ರ-ಕ್ಷಿ ತೀನಾಥನಾದರದಿಂದಾತ್ಮಭವಂಗೆ ಪಟ್ಟ
 ಮನಮಂದೋತ್ಸಾಹದಿಂ ಕಟ್ಟಿದಂ.

85. THE WINTRY AND COLD SEASONS

ಹೇಮಂತಶೈಶಿರಕಾಲ

ವಾರ್ಧಕಷಟ್ಟದಿ

ಭೂಮಿ-ಪತಿ, ಕೇಳ್! ಬಹಿಷ್ಕ ಸಾರಾಷ್ಟ್ರದಿಂದ ಸು

ತ್ರಾಮುಪುತ್ರಂ ಕೃಷ್ಣ-ಸಹಿತ ಕುದುರೆಗಳ ಕೂ

ಡಾ ಮಹಾನದವಸುತ್ತರಿಸಿ, ನಡೆತರುತಿರ್ದನಾ ಪಥದೊಳೆಯ್ಕಿಲಿಂದಾ |

ಹೇಮಂತ-ಶೈಶಿರದ ಮಾಗಿ ಮಡಲಿಡೆ, ತರಣಿ

ಸೋಮನಂತಿರೆ, ಬಿಸಿಲ್ ಬೆಳ್ಳಿಂಗಳೋಲ್ ಆಗೆ,

ತಾಮರಸ-ರಾಜಿ ನಸಿದವು; ಕುಗ್ಗಿದವು ಕೋಗಿಲೆಯ ಕಂಠ-ಕಲ-

[ರವಗಳೂ. || 409 ||

ಟೀ. ಸುತ್ರಾಮುಪುತ್ರಂ=ಅರ್ಜುನಂ. ಬೆಳ್ಳಿಂಗಳೋಲ್ ಎಂಬದು ಅರ್ಧ ಹೊಸಗನ್ನಡ,
 ಬೆಳ್ಳಿಂಗಳ ವೋಲ್ ಎಂಬದು ಉದ್ಧಂ.

ಬಾಲೆಯರ್ ಚಿತ್ರದಸುವಾಸನೆಯ ಪುಷ್ಪದಿಂ,

ರೋಲಂಬ-ರಾಜಿ ಸೊಕ್ಕಾನೆಗಳ ಸೊಗಡಿಂದ

ಕಾಲಮಂ ಕಳೆವೊಲಾದುದು, ಪೂಗಳಲ್ಲದೆ; ಮಸುಳ್ಳವಿನ-ಶಶಿ-ರುಚಿ
[ಗಳೂ; |

ಜ್ವಾಲೆ ಶೀತಳವೊದುದು

ಮೂಲೋಕಮಂ ಮಾಗಿ ನಡುಗಿಸಿತು, ಮೇಣ್ ಉಡುಗಿಸಿತು ಪೆರ್ಚಿ
[ದೆಯ್ಕಿಲಿಂದಾ. || 410 ||

ಟೀ. (ಚಿತ್ರದ ಅಸುವಾಸನೆಯ). ಕಳೆವೊಲ್ = ಕಳೆವ ವೊಲ್.

ನೆಲಿಲೋಳಿ ವಿತ್ತಮಂ ಸುಯಿದಾನಮಂ ಮಾಪ್ಪಿ

ತೆಪ್ಪದಿಂದ

. . . . ಇಡಿದ ಶೈಶಿರದ ಶೀತಳಕೆ ಪಗಲಿರುಳ್ ತಮ್ಮ ಗೂಡುಗಳನೂ |

ಪೊಲಮಟ್ಟು ಪಾಲಿಲೊಲ್ಲದೆ ವಾಯಸ-ಪ್ರತತಿ,

ಗಪ್ಪಿಗಳಂ ಪೊದಿಸಿ, ಮಗ್ಗಲೊಳಟ್ಟು ಕೋಗಿಲೆಯ

ಮಪ್ಪಿಗಳಂ, ಮೆಯ್ಯೊಳ್ ಪುದುಗಿ ಕೊಂಡು, ಮಮಿಕದಿಂದೆಯ್ಕೆ ಪಾ

ಲಿಸುತಿರ್ದವೂ. || 411 ||

ಭವನಮಂ ತೀವಿರ್ದ ಹಿಮವನುಂ ತಮವನುಂ

ತವಿಸುವುತ್ಸವದಿಂದಲವಗಡಿಸಿ, ಜವಗೆಡಿಸಿ,

ಭವಣಿಗೊಂಡಭ್ರದೊಳ್ ತೊಪಿಲುತ್ತು ಬಪಿಲುತ್ತು ಬಂದೊಡಂ, ಮ
ತ್ತೆ ಬಿಡದೇ |

ಕವಿಯಲ್; ಪ್ರತಾಪದೇವಿಗೆ ನಂದಿ, ಮಿಗೆ ಕುಂದಿ,

ರವಿ ತಣ್ಣಗಾದನೆನೆ ಕಾಣಿಸಿತು ಆ ಶೈಶಿರದೊಳೂ. || 412 ||

ಪ. ತವಿಸುವ ಉತ್ಸವದಿಂದಲೆ. ಟೀ. ಬಂದೊಡಂ ಎಂಬದಕು ವರೆಗೆ ಸೂರ್ಯ ಕರ್ತೃ. ಕವಿಯಲ್ ಎಂಬದಕ್ಕೆ ಹಿಮ ತಮಗಳು ಕರ್ತೃ.

86. THE KULINDAS' CHIEF, KULINDAKA, DUSHTABUDDHI'S VASSAL, FINDS CHANDRAHASA, ADOPTS HIM, AND TAKES HIM TO HIS CAPITAL CHANDRANAVATI (see No. 83)

ಕುಳಿಂದಪತಿಯಾದ ಕುಳಿಂದಕನು ಚಂದ್ರಹಾಸನನ್ನು ಕಂಡು, ಸ್ವೀಕರಿಸಿ,
ಚಂದ್ರನಾವತಿಯೆಂಬ ತನ್ನ ಪಟ್ಟಕ್ಕೆ ತೆಕ್ಕೊಂಡು ಹೋದನು
ಪಾರ್ಥಕಪಟ್ಟದ

ಪುಲಿ ಕರಡಿ ಕರಿ ಸಿಂಗ-ಸಾರಂಗಮಹಿ ಪಂದಿ
ಮೊಲ ಪುಲ್ಲಿ ಕಾಡೆಮ್ಮೆ ಚಮರಿಗಳ ಮೊದಲಾದ
ಪಲವು ಮೃಗ-ಜಾತಿಯಂ, ಕ್ರೌಂಚ-ಶಿಖಿ-ತಿತ್ತಿರಿ-ಕಪೋತಾದಿ-ಪಕ್ಷಿಗ
[ಳನೂ |

ಕೊಲುತ ಬಹ ಬೇಡರ್ಗೆ ಸಿಕ್ಕದೋಡಿದುದೊಂದೆ
ರಲೆ; ಕುಳಿಂದಕನೆಂಬ ದೊರೆ ಕಂಡು, ತನ್ನ ಚಾ
ಪಲ-ಹಯದೊಳದಹಿ ಬಹಿಸಂದನತಿವೇಗದಿಂ, ಬಿಲ್ವಿಡಿದು, ಕೊಲ್ವಿ
[ನೆಂದೂ. || 413 ||

ಆ ಕುಳಿಂದಂ ದುಷ್ಟಬುದ್ಧಿಯ ನಿಯೋಗದಿಂ
ದಾ ಕಾನನದ ನಾಡ ವಳತಮಂ ಕೈಕೊಂಡು,
ಭೂಕಾಂತನಾಗಿಕೊಂ ಚಂದನಾವತಿಯೆಂಬ ಪುರದೊಳವಸಿಸ್ತಿಯಿಂ
[ದಾ |

ಈ ಕಿರಾತ-ಪ್ರಕರದೊಡನೆ ಪೊಪ್ಪಮಟ್ಟು, ಮೃಗ
ಯಾ-ಕಾಮನಾಗಿ, ಬಂದಿರ್ದವಂ ಸಿಡಿದೋಡು
ವಾ ಕುರಂಗದ ಬೆನ್ನನೆಯ್ದಿದಂ, ತೇಜಿಯ ಜವಂ ಗಾಳಯಂ ಮುಂಚ
[ಲೂ. || 414 ||

ಹರಿಣನಂ ಬೆಂಬತ್ತಿ ಬರಲಾ ಕುಳಿಂದಕಂ
ಪಿರಿಯೊಡೆಯ! ಎನುತಮುಖಿತವ ಬಾಲನಂ ಕಂಡು, || 415 ||

ಪ. ಪುರಷೋಃ; ಅವಂ. ಬಂದು ಇದರ್, ಅವಂ. (ಬಿರಪೂಕೇಯ=ಬಿರಿಯ ಪೇಷ).

ಇಲಿದು ನಿಜ-ವಾಜಿಯಂ, ಸಾರ್ದು, ಮೆಯ್ಯಡವಿ, ಬರ
ಸೆಯಿದು, ಬಿಗಿಯಪ್ಪಿ, ಕಂಬನಿದೊಡೆದು, ಕೂಡೆ ಸ
ಗ್ಗಳೆಯ ನೀರಿಂದ ಕಾಲ್ಪದಿಯೊಳ್ ಬಸವ ನೆತ್ತರಂ ತೊಳೆದು, ಮೋ
[ಹದಿಂದಾ |

ಗಳದೊಳುಬ್ಬವ ಗದ್ದದಂಗಳಂ ಸೈಪಿಟ್ಟು,
ತಿಳುಪಿ, ಲಾಲಿಸಿದಂ ಕುಳಂದಕಂ ಸೌಭಾಗ್ಯ-
ನಿಳಯದೆಲಿಕೆಯ ವಸುವನೊದವಿದಗ್ಗದ ಪುಣ್ಯದೊಡಲೊಲೆಸವಾ ಶಿ
[ಶುವನೂ. || 416 ||

ಪ. ಮೆಯ್ಯ-ತಡವಿ. ಕಂಬಿನಿ-ತೊಡೆದು. ನಿಳಯದ ಎಲಿಕೆಯ ವಸುವಂ ಬದವದ ಅಗ್ಗದ
ಪುಣ್ಯದ ಬಡಲ ಬಲ್ ಎಸೆವ. ಟೀ. ಬಡಲೊಲ್=ಬಡಲ ಪೊಲ್. ಆ ಶಿಶು ಯಾತಪಿಂತೆ ಎ
ಸೆಯಿತು? ಅಗ್ಗದ ಪುಣ್ಯದ (=ಶೃಂಗಾರದ) ಶರೀರದಂತೆ. ಆ ಶರೀರ ಯಾವ ವಸುವಂ (=ಐ
ಶ್ವರ್ಯವಂ) ಬದವಿತ್ತು (=ಪ್ರಾಪ್ತಿಸಿ ಕೊಂಡಿತ್ತು)? (ಬಂದು) ಸೌಭಾಗ್ಯವಳ್ಳ ನಿಳಯದ
ಎಲಿಕೆಯ (=ಮಾಡಿನ) ವಸುವಂ. ಬಡಲು ತನ್ನೊಳಗಣ ಆತ್ಮದ ಎಲಿಕೆ ಎನ ಬಹುದು.

ಪತ್ತು ವಿಧಮುಂಟು ಸುತರದಲಿಕ್ಕೊಳಾರಸ-ಪುತ್ರ
ನುತ್ತುಮಂ; ಮೇಣ್ ಆತನಿಲ್ಲದೊಡೆ ಮಿಕ್ಕವೊಂ
ಬತ್ತು ಬಗೆಯೊಳಗೊಂದು ತೆಲಿದ ಮಗನಾದೊಡಂ ಬೇಕೆಲಾ, ಮಾ
[ನವರ್ಗೇ! |

ತತ್ತನಯರೊಳ್ ತನ್ನ ತಾನೆ ದೊರೆಕೊಂಡವಂ
ದತ್ತ-ನಂದನನಿವಂ ತನಗೆಂದವಂ ಮುದದೊ
ಳೆತ್ತಿ ಕೊಂಡಶ್ವಮನಡರ್ದು, ಪರಿಜನ-ಸಹಿತ ನಿಜ-ಪುರಕೆ ಬರುತಿ
[ದರ್ನೂ. || 417 ||

ಪ. ಸುತರ್; ಅಡಕಿಂಱೆ ಬೆರಸ. ತತ್-ತನಯರೊಳ್. ನಂದನಂ; ಇವಂ ತನಗೆ (ಇಂ
ಥವನು) ಎಂದು, ಅವಂ. (ಬೆರಸ ಮೊದಲಾದ ಪುತ್ರರನ್ನು ಕುರಿತು ಯಾವುದೇ ವ್ಯಕ್ತಿತ್ವಮಯವೆನೆ
ಯ ಅಧ್ಯಾಯದ 128ನೆಯದು ಮುಂತಾದ ಶ್ಲೋಕಗಳನ್ನು ನೋಡು).

ಮೃಗಯಾ-ವ್ಯಸನದಿಂದ ಕಾನನಕೆ ತಾಂ ಕೃಷ್ಣ
 ಮೃಗದ ಕೂಡೆಯ್ದಿದೊಡೆ ದೊರೆಕೊಂಡನೀ ಕೃಷ್ಣ
 ಮೃಗ-ಭಾವದರ್ಭಕಂ, ಪಾಪಕೆಳಸಿದೊಡಾಯ್ತು ಪುಣ್ಯಮೆನುತಲ್ಲಿ
 [ಮಡಿದಾ |

ಮೃಗ-ಜಾತಿಗಳನವರವರ್ಗಿ ಪೆಚ್ಚಿಸಿ, ನೆರೆದ
 ಮೃಗದ ಜೀವಿಗಳೆಲ್ಲರಂ ಕಳುಹಿ, ನಿಜ-ಪುರಕೆ
 ಮೃಗಧರನೊಲೆಸೆವ ಶಿಶುವಂ ಕೊಂಡು ಪರಿಜನದೊಡನೆ ಬಂದನು
 [ತ್ಸವದೊಳೂ. || 418 ||

ಟೀ. ಮೃಗದ ಜೀವಿ=ಜೀಡನು. ಮೃಗಧರನೊಲೆ=ಮೃಗಧರನ ಫೊಲ್.

87. A KIRATA MESSENGER FROM THE PULINDA

KING KALAMEGHA COMES TO RAJASEKHARA'S MAGNIFICENT
 COURT IN DHARMAVATI, AND IN CONNEXION WITH THE STORY
 OF A PRECIOUS GEM HE HAS BROUGHT, DESCRIBES THE HOT
 SEASON IN WHICH HIS MASTER WITH THE KIRATAS
 STARTED FOR A HUNT (see No. 84)

ರಾಜಶೇಖರನ ಬಯ್ಯಿಗೆ ಕಿರಾತದೂತನು ಬಂದದು

ವ|| ಮತ್ತಂ ಮಣಿ-ಮಕುಟಂಗಳೊಂದೊಂದನೊರಸೆ ಸಂದಣಿಗೊಂ
 ಡು, ... ಮಣಿಮಣಿದನರ್ಘ್ಯ-ಕರಿ-ತುರಗ-ರಥ-ರತ್ನಾದಿಗಳಂ ಕ
 ಪ್ಪಂಬಿಡಿದಂತಕರುಣಂಬಡೆಯಲೆಂದು, ನಿಂದಂಗ-ವಂಗ-ಕಳಂಗ-ತ್ರಿ
 ಲಿಂಗ-ಮಗಧ-ಮಾಳವ-ಗೌಳ-ಪಾಂಚಾಳ-ನೇಪಾಳ-ಹಿಂದೂಳ-ಕೇರ
 ಳ-ಕಾಶ್ಮೀರ-ಸೌವೀರ-ವಿದರ್ಭ-ಬರ್ಬರ-ಗುರ್ಜರಾದಿ-ದೇಶಾಧೀಶ್ವರ
 ರಿಂ | ರಂಜಿಸಿದುದಾ ರಾಜೇಂದ್ರನೊಡ್ಡೊಲಗಂ. |

ಮತ್ತೇಭವೀದಿತಂ

ಪೆಪಿಸಾರ್, ಗುರ್ಜರ! ಕುಳ್ಳಿರಿಲ್ಲಿ, ಮಗಧ-ಕ್ಷಾಪಾಲ! ನೀಂ ಕಾಣ್ಕೆಯಂ
ನೆಪಿ ನೀಡಂಗ! ಕಳಿಂಗ, ಪಿಂಗು! ಕಡೆ ಸಿಲ್, ಕರ್ಣಾಟಕಾಧೀಶ!

[ಬಂ |

ದೆಪಿಗೈ, ಕೇರಳ! ಪಾಂಡ್ಯ, ನೀಂ ಗಬಿಪದಿರ್! ಪಾಂಚಾಳ, ಲಾಬಿಂಗೆ

[ನೀಂ

ತೆಪಿಪಂ ಮಾಡೆನುತಲ್ಲಿ ಕಾಚುಕಿಗಳಾಗಳ್ ಗರ್ಜಿಸುತ್ತೊಪ್ಪಿದರ್.

|| 419 ||

ಇದು ಕಾಶ್ಮೀರ-ಮಹೀಶನಿತ್ತು ಮದವನ್-ಮಾತಂಗ-ಸಂಘಾತಮಿಂ

ತಿದು ಕಾಂಭೋಜ-ನರೇಂದ್ರನಟ್ಟಿದ ಹಯ-ವ್ರಾತಂ! ಧರಾಧೀಶ, ನೋ!

ಡಿದು ಪಾಂಚಾಳನಲಂಪಿನಿಂ ಕಳುಪಿದುದ್ಯದ್-ರತ್ನ-ಸಂತಾನಮಿಂ

ತಿದು ನೇಪಾಳ-ನೃಪಾಳ-ದತ್ತ-ವಿಳಸನ್-ಮುಕ್ತಾವಳೀ-ಭೂಷಣಂ!

|| 420 ||

ವ|| ಎಂದು, ದೂತರ್ ಬೇಲಿಬೇಲಿ ಚಪ್ಪನ್ನ-ದೇಶದರಸರ್ ಕಳು
ಪಿದ ಕಪ್ಪಂಗಳನೊಪ್ಪಿಸುತ್ತಮಿರ್ಪನೆಗಂ ಬಂದಂ ಪ್ರತೀಹಾ
ರಕಂ; ಅಂತು ಬಂದು, ನಿಂದು, ನಿಜ-ನಿಟಲ-ತಟ-ಘಟಿತ-ಕರ-ಪುಟ
ನಾಗಿ, ದೇವಾ! ಬಿನ್ನಪಮಿಗಳೊರ್ವನಪೂರ್ವಾಗತ-ಕಿರಾತ-ದೂತ
ನಭಿನವ-ಕಾರ್ಯ-ವಿಜ್ಞಾನೋತ್ಸುಕಂ ದ್ವಾರ-ದೇಶದೊಳ್ ಬಂದಿ
ರ್ದಪನೆಂಬುದುಮವನಿಪನಪಾಂಗ-ಪ್ರೇರಣೆಯಿಂ ಬರವೇಲಿ! ಎಂ
ಬುದುಂ (ಬಂದು ಇರ್ದಪಂ ಎಂಬುದುಂ ಅವನಿಪಂ ಅಪಾಂಗ-ಪ್ರೇರಣೆಯಿಂ ಬ
ರವೇಲಿ ಎಂಬುದುಂ ಎಂಬಲ್ಲಿ ಎಂಬುದುಂ ಎಂಬುದುಂ ಎಂಬುದು=ಎನೆಯೂ ಎನೆ
ಯೂ) ಅವಂ ಪೋಗಿ, ತಳ್ವದಾ ಕ್ರವ್ಯದ-ನಾಮ-ವ್ಯಾಧನಂ ಪೋಗಿಸಿ
ದಾಗಳ್

ಕಂದಂ

ತಳರ ತಲೆಗಟ್ಟು, ದಂತದ
ಬಳೆ, ಕತ್ತುರಿಬೊಟ್ಟು, ಮುತ್ತಿನೇಕಾವಳಿ, ಬಿಲ್, |
ಪೊಯಿವಂಬು, ಬೆನ್ನ ನಿಡುಬ
ತ್ತಳಕೆ ವಿರಾಜಿಸೆ, ಪುಳಿಂದನಂದೊಳಪೊಕ್ಕಂ. || 421 ||

ಟೀ. ಇದು ಆ ಪ್ರತೀಹಾರಕಂ ತಳ್ವದೆ ಮಹಾ-ಆಸ್ಥಾನದೊಳ್ ಪೊಗಿವಿದ ಪುಳಿಂದನ ರೂಪಿನ ವರ್ಣನೆ.

ವ|| ಅಂತೊಳಪೊಕ್ಕು, ಮಹಾಸ್ಥಾನಮಂ ಕಂಡು, ಕೌತುಕಂಬಟ್ಟವ
ನತ-ಶಿರಸ್ಕಂ ಮೆಲ್ಲನೈತಂದನತಿದೂರದೊಳ್ ಮೈಯಿಕ್ಕಿ, ಮಣಿದು,

ಕತ್ತುರಿವೀಣೆಯನಿಭದಲೆ
ಮುತ್ತಂ ಘಣಿಮಣಿಯನಮರ್ದ ಜೀಂಗೊಡಮಂ ಕಂ |
ಪೊತ್ತರಿಸುವ ಬಾವನ್ನಮ
ನಿತ್ತಂ ಕಾಣ್ಕೆಯನಿಳಾಧಿಪಂಗೆ ಪುಳಿಂದಂ. || 422 ||

ಟೀ. ಇದು ಪುಳಿಂದನ ಕಾಣ್ಕೆಗಳ ವರ್ಣನೆ. ಅಮರ್ದ ಎಂಬಲ್ಲಿ ಶಿಥಿಲತ್ವ.

ವ|| ಅಂತಿಂತು ತನ್ನ ಕಕ್ಷ-ತಳದೊಳಿಹುಂಕಿದ ಪೊಂಬುಲಿಯ ಚ
ಮರ್ದ ಕಕ್ಷ-ಪಾಳಕೆಯೊಳಳವಟ್ಟ ನಿಗ್ಗವದ ಕರಂಡಕದೊಳಗೆ ಮು
ದ್ರಿಸಿದನರ್ಘ್ಯ-ಮಣಿಯಂ, ಬಾಲ-ದಿನಮಣಿಯಂ ತುಡುಂಕುವ ರಾ
ಹುವೆನಿಸಿ ನಿಜ-ಕರಮೆಸೆಯೆ, ತುಡುಂಕಿ, ತೆಗೆದು, ತತ್-ಪಾದ-ಪೀಠ
ದೊಳಿಹುಪಿದಾಗಳ

ಆ ಮಣಿ ಮೆಲಿಡಿದುದು, ತರುಣ-ನ
ಭೋಮಣಿ-ನಿಜ-ಸು-ಪ್ರತಾಪ-ವಿಜಿತಂ ಪರಿತಂ |

ದಾ ಮಹಿತ-ರಾಜಶೇಖರ-

ಭೂವಿಾಶ್ವರನಂಘ್ರ-ಕಮಳಮಂ ಸೇವಿಪ ವೋಲ್. || 423 ||

ಟೀ. ಇದು ಪುಳಿಂದನು ಆ ಕರಂಗಳಕಡೊಳಗಿಂದ ತೆಗೆದ ರಾಜಶೇಖರನ ಪಾದಕೆ ಇಟ್ಟ ಅ ನರ್ಘ್ಯವಾದ ಮಣಿಯ ವರ್ಣನೆ; ಅದು ಬಾಲ-ಸೂರ್ಯನ ಪ್ರಕಾಶದ ಮೇಲೆ ವಿಜಿತವನ್ನು ಹೊಂದಿದ್ದಾಗಿ ಬಂದು ಆ ಇತ್ಯಾದಿ ಮೆಚಿದುದು.

ವ|| ಇಂತೆಸೆವನರ್ಘ್ಯ-ಮಣಿಯಂ ನೃಪ-ಶಿರೋಮಣಿ ನಿರೀಕ್ಷಿಸಿ,
ಕೌತುಕಮನಾಳ್ ತಿಪ್ರಸನ್ನ-ಮಧುರ-ದೃಷ್ಟಿಯಿಂ ನೋಲ್ಪಿಗಲಾ ಕ
ಟಾಕ್ಷಮಭಯಂಗುಡೆ, ಕೈಂಕರ್ಯಮನಪ್ಪುಕೈದವಂ ನಿಜಾಗಮನ-
ವಿಜ್ಞಾ ಪನೋತ್ಕಂಠತೆಯಿಂದಿಂತೆಂದಂ—

ಚಂಪಕಮಾಲೆ

ಸೊಗಯಿಪ ದಕ್ಷಿಣಾಂಬುಧಿಯ ತೀರದೊಳಪ್ಪುದು ಬೇಡರೊಗಿನಿಂ
ನಗರಮದೊಂದು; ಸಂದ ಪೆಸರಿಂದೆ ಪುಳಿಂದಪುರಂ; ಪೊಡರ್ಪಿನಿಂ |
ದಗಣಿತ-ಭಾಗ್ಯದಿಂ ಮೆಚೆವನಾ ಪುರದೊಳ್ ಕಲಿ-ಕಾಲಮೇಘ-ನಾ
ಮ-ಗತ-ಕಿರಾತ-ನಾಥನವನೀಶ್ವರ, ನಿನ್ನ ಪದಾಬ್ಜ-ಕಿಂಕರಂ. || 424 ||

ಟೀ. ರಾಜಶೇಖರನ ಕಟಾಕ್ಷಂ ಅವನಿಗೆ ಅಭಯಂ ಕುಡೆ (ಕೊಡಲಾಗಿ), ಆ ಪುಳಿಂದ ನು ತನ್ನ ಆಗಮನದ ವಿಜ್ಞಾಪನೆಯ ಉತ್ಕಂಠೆಯಿಂದ ಎನುವದು ಆರಂಭವಾಯಿತು. ಅ ವಂ, ಈಶ್ವರ, ನಿನ್ನ. ಇದು ಕಾಲಮೇಘನೆಂಬ ಪುಳಿಂದಪುರದ ರಾಜನ ವರ್ಣನೆ.

ಶೂರನನವರತ-ಘನ-ಕಾಂ

ತಾರಾಂತರ-ಚಾರಿ, ಕರ್ಕಶಾಂಗಂ, ಮೃಗಯಾ- |

ಧೀರಂ, ಧೀವರ-ವರನವ

ನೋರಂತೊಪ್ಪಿದನಿರ್ಪ ಸಮನಂತರದೊಳ್. || 425 ||

ಪ. ಶೂರಂ, ಅನವರತ-ಘನ-ಕಾಂತಾರ-ಅಂತರ-ಚಾರಿ, ಕರ್ಕಶ-ಅಂಗಂ. ಧೀವರ-ವರಂ ಅವಂ (ಅಂದರೆ ಆ ಪುಳಿಂದರಾಜಂ) ಓರಂತೆ. ಇದು ಆ ರಾಜನ ನಿತ್ಯಗುಣಕೃತ್ಯಗಳ ವರ್ಣನೆ.

ದೇವೇಣ್ಣಳ್ ಬಿಸಿವಿಸಿಲಿಂ

ಬಸವಯಿದುಃಪೆಂದು, ಸುಯ್ಯು, ಬಿಸುಸುಯ್ಯಲರೆಂ |

ಬೇಸಕಮನೊಡರ್ಚಿ, ಬೀಸಿದು

ದಸದೃಶ-ಸೋಪ್ಲ-ಪ್ರಭಂಜನಂ ಬೇಸಗೆಯೊಳ್. || 426 ||

ಪ. ಬಿಸುಸುಯ್ಯು, (ಆ ಬಿಸುಸುಯ್ಯು) ಅಲರ್ (ಅಲರಾಗಿತ್ತು) ಎಂಬ ಎಸಕಮಂ ಬೀಸಿದುದು ಅಸದೃಶ. ಟೀ. ಇದು ಪುಳಿಂದನು ಬೇಸಿಗೆಗಾಲದ ವರ್ಣನೆ ಮಾಡಿದದರಿಂದ ಮೊದಲು; ಅದಕ್ಕಿಂತಲೂ ಬಿಸಿಗಾಳಿ ಕಷ್ಟ ಪಟ್ಟ ದೇವೇಣ್ಣಳ ಬಿಸುಸುಯ್ಯಂಬಂತೆ ಹೇಳುತ್ತಾನೆ.

ಪೊಡವಿಯದಿತ್ತಬಿಳ-ಜಳಮಂ

ಕುಡಿದುಂ ತೃಪೆಯಡಗದಾ ಮರೀಚೇ-ಜಳಮಂ |

ತಡೆಯದೆ ಕುಡಿಯಲ್ ಮಿಗೆ ಬಾ

ಯ್ವಿಡುವಂತಿರೆ ಬಿರಿದ ಬೀಡೆಗಳ್ ಬಿಡದೆಸೆಗುಂ. || 427 ||

ಪ. ಪೊಡವ ಅದಿತ್ತು (ಸೂ. 240), ಅಖಿಳ. ಅಡಗದು; ಆ. ಟೀ. ಭೂಮಿಗೆ ಬಹಳ ನೀರಡಿಕೆ ಇರುವದರಿಂದ ಅದರಿಂದ ಬಿರುಕುಗಳು ಯಾತಕಂತೆ ಅನೇಕ ಎಂತ ಹೇಳುತ್ತದೆ. ಕುಡಿಯಲ್=ಕುಡಿಯಲ್.

ಪುಡಿ ತನಿಗೊಡದ ಬುದಿಯ

ಪಡಿ, ನೆಲಮಟ್ಟೊಲೆಯ ತೊಲೆಯಲರ್ ಬಿರಯಿಯ ಬಾ |

ಯೆಡೆಯಲರ್ಗಣೆಯುರಿಗಿದು ಸರಿ

ಕಡುವಿಸಿಲೆನಿಸಿರೆ ನಿದಾಘಮೇಂ ಪಸರಿಸಿತೋ? || 428 ||

ಪ. ನೆಲಂ ಅಟ್ಟ ಒಲೆಯ ತೊಲೆ (=ತುಲೆ=ಸಮ), ಎಲರ್ . . ಬಾಯ ಎದೆಯ ಅಲರ್ಗ ಎನೆ, ಉರಿಗೆ ಇದು (ಈ ಕಡುವಿಸಿಲ್) ಸರಿ. ಟೀ. ಪುಡಿ, ನೆಲಂ ಇತ್ಯಾದಿ ಯಾವದಕ್ಕೆ ಸರಿ ಎನ್ನುತ್ತದೆ. ಬಿರಯಿಗಳ ಕಷ್ಟವೆಂಬ ತಾಪದ ಮಾತು ಹಿಂದೆ ಉಂಟು, 259ನೆಯ ಶ್ಲೋಕ.

ದಿನಮಣಿ-ಮಣಿ-ಶಾಣೋಪಲ-

ವಿನಿಹಿತ-ಘೃಪ್ಯಾರ್ಕ-ಕಿರಣ-ಖರ-ಖಡ್ಗ-ಲತಾ- |

ಜನಿತ-ಸ್ಫುಲಿಂಗ-ಸಂಘಾಮಿ

ದೇನೆ ತದ್-ವಿಸ್ಫುರಿತ-ವಹ್ನಿ-ಕಣ-ತತಿಯೆಸೆಗುಂ.

|| 429 ||

ಟೀ. ಧನಮಣಿಯ ಮಣಿಯುಳ್ಳ ಕಾಣ-ಉಪಲದ್ಧಿ ಎನಿತವಾಗಿ ಘೃಷ್ಟವಾದ ಅರ್ಕ-ಕಿರಣವೆಂಬ ಖರವಾದ ಖಗ್ಗದ ಲತೆಯಿಂದ (=ಅಲಗಿನಿಂದ) ಜನಿತವಾದ ಸ್ಫುಲಿಂಗಗಳ ಸಂಘಂ ಇದು ಎನೆ, ತದ್ (ಅಂದರೆ ಅದಕು=ಆ ಸೂರ್ಯನ)-ವಿಸ್ಫುರಿತವಾದ ಇತ್ಯಾದಿ.

ಮತ್ತೇಭವಕ್ರೀಡಿತಂ

ಇಳೆ ಕಾಯ್ಪೇಜ್ಜಿದುದಬ್ಬಿ ನೀರ್ದೆಗೆದುದಾಕಾ-ದಂತಿ ಬಾಯ್ವಿಟ್ಟುದು
ಕಳೆದರ್ ದಿಗ್-ವರರಂಜಿದರ್ ದಿವಿಜರುವೀರಧ್ರ-ಪ್ರಜಂ ಸೀಚ್ಚಿದು |
ಜ್ಜ ಳಮಾದತ್ತಿನ-ಬಿಂಬಮಂಜುಚರಮೆಲ್ಲಂ ಬೇಗೆಗೊಂಡತ್ತು, ಬಾಂ
ಬೊಬ್ಬಿ ಬತ್ತಿತ್ತು, ಮರೀಚಿ ಪೊಣ್ಣಿದುರಣ್ಯಂ ಬೆಂದುದಾ ಗ್ರೀಷ್ಮ
[ದೊಳ್. || 430 ||

ಪ. ಎಜ್ಜಿದುದು, ಅಬ್ಬಿ ನೀರ್-ತೆಗೆದುದು, . . ಬಾಯ್-ಬಿಟ್ಟುದು, ಉರ್ಕಳಿದರ್ ದಿಗ್-ವರ
ರ್ (ಅಂದರೆ ಕವಿ ಉಂಟಿಂತ ಕಲ್ಪಿಸುವ ದೆಸೆವೆಣ್ಣುಗಳ ಗಂಡರು), ಅಂಜಿದರ್ ದಿವಿಜರ್ (ಅಂದರೆ
ಕವಿ ಉಂಟಿಂತ ಕಲ್ಪಿಸುವ ಭೂತಮಯಜೀವಿಗಳು), ಉರ್ವೀಧ್ರ. ಉಜ್ಜ್ವಲಂ ಆದತ್ತು ಇ
ನ-ಬಿಂಬಂ, ಅಂಜುಚರಂ. ಆದತ್ತು ಎಂಬಾದಿಗೆ ಸೂ. 226.

ವ|| ಅಂತುಮೆಲ್ಲದೆ

ಕಂದಂ

ಅಗ-ಶಿಖರಂ ಛಲಿಱಿಱಿಟಲೆನೆ

ಮಿಗೆ ಸಿಡಿದುದು, ಧಗಧಗ-ಸ್ವನಂ ನಿಮಿರೆ ವನಂ | (-ಸ್ವನಮಿರೆ ವನಂ ಭುಗಿ)

ಭುಗಿಲನುರಿದುದು, ಖಗ-ಪ್ರಜ-

ಮೃಗ-ತತಿ ಘರಿಘರಿಲನೆಯ್ದೆ ಬೆಂದುದು ಬಿಸಿಲೊಳ್.

|| 431 ||

ಕೊಳದಂಜು ಬತ್ತೆ, ಚುಯ್ಯೆಂ

ದೊಳಗಣ ನಳಿನಾಳ ಕರಿಕುವರಿಗುಮೆನುತ್ತಂ, | (-ಕರಿಕುವರಿ)

ಜಳಜ-ಸಖಂ ಜಳ-ಕಿರಣಾ

ವಳಯಂ ಪಿಱ್ಱಿದಂತೆವೋಲ್ ಮರೀಚಿಕೆ ಮೆಜ್ಜಿಗುಂ. || 432 ||

ಪ. ಕೊಳದ ಅಂಬು. ನಳಿನಾಳ-ಕರಿಕು-ಸರಿಗುಂ ಎನ್ನುತ್ತಂ. ಟೀ. ಪ್ರಕಾಶವುಳ್ಳ ಜಳ-ಕಿರಣಗಳ ಅವಳಿಯಿಂದ ನಳಿನಾವಳಿಗೆ ಕರಿಕು ಬರುತ್ತದೆಂತ, ನಳಿನ-ಸಖಂ (ಅಂದರೆ ಸೂರ್ಯಂ) ಹೇಳಿ, ಜಳ ಇತ್ಯಾದಿ. ಬಹುಕ ಕೊಳದ ಹೊಪಿಗೆ ಮರೀಚಿಕೆ ತೋಪಿ, ಸೂರ್ಯನು ಕೊಳದ ನಳಿನಾಳಿಗೆ ಮಾಡಿದ ಉಪಕಾರವನ್ನು ಸೂಚಿಸುತ್ತದೆ.

ವ|| ಮತ್ತಮಲ್ಲಿ

ಉತ್ಪಲಮಾಲಿಕೆ

ನೋಡಿ ಮರೀಚಿಕಾ-ಜಲಮನಂಬುವಿದೆಂದೆಳಸುತ್ತೆ, ಬಂದು, ಕೈ
ನೀಡಿ, ಕಲಂಕಿ, ಪೊಕ್ಕು, ತೆಗೆದಿಕ್ಕುತೆ ಪುಷ್ಕರಮಂ ನಿಜಾಸ್ಯದೊಳ್,
ಬಾಡಿ, ಬಬಿಲ್ದು, ಬಬ್ಬಬ್ಬಿದು, ಫಿಱ್ಱಿಡುತಂಗದೊಳೆತ್ತಲುಂ ಪುಗುಳ್
ಮೂಡಿರೆ, ಬಿಬ್ಬಿದರ್ಕ-ಕರ-ಕಲ್ಪಿತ-ಸಂಜ್ವರನೊಂದು ಕುಂಜರಂ.

|| 433 ||

ಟೀ. ಒಂದು ಕುಂಜರಂ ಎಂಬುದು ಕರ್ತೃ. ಅದು ಅಂಥ ಜಲಮಂ ನೋಡಿ ... (ಕಡೆ ಯಲ್ಲಿ) ಅರ್ಕ-ಕರ-ಕಲ್ಪಿತ-ಸಂಜ್ವರನಾಗಿ ಬಿಬ್ಬಿದು (ಬೀಜ್, ಸೂ. 241). ನಿಜ-ಆಸ್ಯದೊಳ್.

ಕಂದಂ

ಬಾಯ್ವಿಡುತೆಯ್ತಿದ ಮಜ್ಜಿಯಂ

ತಾಯ್ವಿಡಿ ನಡೆ ನೋಡಿ, ಬಾಡಿ, ತಾಪಂ ಮೊದಲಿಂ |

ದಯ್ವಿಡಿ ನೆಗಬ್ಬಿರೆ, ತೆಗೆದೇಂ

ಕಯ್ವಿಡಿದೂದಿದುದೊ ಸೋಪ್ಪ-ಜಳಮಂ ಬಸುಜ್ಜಿಂ? || 434 ||

ಪ. ತಾಯ್-ಪಿಡಿ (=ತಾಯಿಯಾದ ಆನೆ). ಮೊದಲಿಂದೆ ಅಯ್ವು-ಮಡಿ. ತೆಗೆದು, ಏಂ ಕಯ್-ಪಿಡಿದು, ಊದಿದುದೊ. ಟೀ. ಆ ತಾಯ್ವಿಡಿ ತನ್ನ ಮಜ್ಜಿಯಂ ತನ್ನ ಸಂತಾಪದಿಂದ ತಂಪು ಪಡಿಸುವದುಂಟೇ?

ನಡುನೆತ್ತಿ ಬಿರಿದು, ಮುತ್ತುಗ

ಳೊಡೆದುಚ್ಚಳಸುತ್ತ ಪಾಪಿ, ಪನಿಗೆತ್ತು ನವಿಲ್, |

ತುಡುಕೆ, ನಿಜ-ಚಂಚುವಂ ಸುಡೆ,

ಮಿಡುಕಿದುದು, ನಿರಾಘ-ತಪ್ತ-ಕರಿ-ಸಂಕುಳದಾ.

|| 435 ||

ಅ. ನಿರಾಘ-ತಪ್ತ-ಕರಿ-ಸಂಕುಳದ ನಡುನೆತ್ತಿ ಬಿರಿದು, (ಬಜ್ಜಿಕ ಆಸೆಯ ತಲೆಯ) ಮುತ್ತುಗಳೆ ಬಡೆದು. ಪ. ಪನಿ-ಗೆತ್ತು (ಗಿಜು). ಟೀ. ನವಿಲಿಗೆ ಪೋಸ ಬಂತು.

ತಳಮಂ ಸುಡೆ ನೆಲನಡಿಯಿಡ

ಲಳವಲ್ಲದೆ ನಿಂದ ಸಿಂಧುರಂಗಳ ನೆಲಿಲೊಳ್ |

ಬಜ್ಜಿಗೊಂಡು, ನಿಂದು, ಭಿಸಿಲುಪ

ಟಳಮಂ ಕಳಗುಂ ಕ್ಷಣಂ ಮೃಗೇಂದ್ರ-ಕದಂಬಂ.

|| 436 ||

ಅ. ನೆಲಂ (ಅಡಿಯ) ತಳಮಂ ಸುಡೆ, ಅಡಿ ಇಡಲ್. ಟೀ. ಸಿಂಹಂಗಳು ಸಿಂಧುರಂಗಳೆಡೆಯಲ್ಲಿ ಬಿಸಿಲ ಉಪಟಳವನ್ನು ಕಳಿಯಕ್ಕೆ ನೋಡುತ್ತವೆ.

ಕಡುಗಾದ ಪೆಡೆವಣಿಗೆ ತಲೆ

ಗೊಡಪುತ್ತಂ, ಭಯಮನುಬಿದು, ಪುಗೆ ಸೋಗೆಯ ಸೊಂ |

ಪಡರ್ಧ ಪೊಸ ಪೀಲಿಯೊಳ್, ಫಣಿ

ಬಿಡದುರಿದುದದೆಂದೊಡದನದಾರ್ ಬಣ್ಣಿಸುವರ್?

|| 437 ||

ಪ. ಕಡು-ಕಾದ ಪೆಡೆ-ಮಣಿಗೆ ತಲೆ-ಕೊಡಪುತ್ತಂ. ಸೊಂಪು ಅಡರ್ಧ. ಬಿಡದೆ ಉರಿದುದು ಅದು ಎಂದೊಡೆ. ಟೀ. ಪೀಲಿ (=ನವಿಲ್) ಫಣಿ ತಿನ್ನುವ ಜೀವಿ; ಹಾಗಾದರೆ ಅದಕು ಹತ್ತರವೂ ಫಣಿ ತನ್ನ ಉರಿಯೊಳಗೆ ಹ್ಯಾಗೆ ಹೋದೀತು? ಸೋಗೆ ಎಂತ ನವಿಲ ಹೆಸರೂ ಅದೆ; ಇಲ್ಲಿ ಅದು ಕಬ್ಬು ಮೊದಲಾದದಕು ಸೋಗೆ ಎಂತ ತಿಳಿಯ ಬೇಕು.

ಪೆಡೆಯಂ, ಕೊಡೆಯಂತಿರೆ, ಪಿಡಿ

ದಡಿಯೊಳ್ ನೆಲಿ ನಿಂದ ಮೆಯನಾನನದೆಲರಿಂ |

ಬಿಡದಾಶ್ವಾಸಿಸಿ, ಮಯಕಂ

ಬಡೆದೋವುತ್ತಿದುರಗಿ ಪರ್ಬಿದ ಬಿಸಿಲೊಳ್,

|| 438 ||

ಪ. ಪಿಡಿಮ, (ಪೆಡೆಯ) ಅಡಿಯೊಳ್. ಮುಜಿಯಂ ಅನನದ. ಮುಜುಕಂ-ಪಡೆದು. ಇ
ದುರಗ ಉರಗ. ಟೀ. ಉರಗ ತನ್ನ ಮುಜುಗಳನ್ನು ಕಾಪಾಡಿದ ವರ್ಣನೆ.

ಅಳುವರ್ ಬಿಸಿವಿಸಿಲ ಬೇಗೈಯ

ನಿಳೆ ಸೈರಿಸಲಾಪಿದಭ್ರ-ಗಂಗಾ-ಜಳದೊಳ್ |

ಮುಜುಗಲಿರದೆಬ್ಬಿ ಮೋಲ್ ಕ

ಸ್ನೋಳಿಸಿತು ಸುಟ್ಟುಪ್ಪಿ ಸು-ರೇಣು ಪಸರಿಸೆ ನಭದೊಳ್. || 439 ||

ಪ. ಜೇಗೆಯಂ ಇಳೆ ಸೈರಿಸಲ್ ಅಪವೆ. ಮುಜುಗಲ್, ಇರವೆ (=ತಡೆಯವೆ). ಟೀ. ಇ
ಳೆ ತಾನು ಅಭ್ರಗಂಗೆಯ ಜಳದೊಳ್ ತಂಪೆಂದು ಮುಜುಗುವದಕ್ಕೆ ಎದ್ದಿತು ಎಂಬಂತೆ ಸುರೇ
ಣು ಉಪ್ಪಿ ಸುಟ್ಟು ನಭದೊಳ್ ಪಸರಿಸೆ ಕಣ್ಣೊಳಿಸಿತು. ಇಲ್ಲಿ ಕವಿಯ ವಿವರೀತವಾದ ಅಲೋಚನೆ
ಯೊಂದುಂಟು ಅಂದರೆ ಅಕಾಶಗಂಗೆಯದು.

ಚಂಪಕವಾಲೆ

ಸಿಡಿದುದು ದಂತಿ-ದಂತಮದು, ಸಂಗಡಮಾಗಿರೆ ಕುಂಭ-ಮೌಕ್ತಿಕಂ;

ಪೆಡೆವಣಿ ಪಾಪಿತಿ, ನೆತ್ತಿ ಬಿರಿದತ್ತಹಿ-ವೃಂದದ; ಸಿಂಹ-ಕೇಸರಂ |

ಬಿಡದುರಿದತ್ತು; ಪಕ್ಕಿಗಳ ನುಣ್ಣುಪ್ಪಿ ಸೀದುದರಣ್ಯದಲ್ಲಿ ಸಂ

ಗಡಿಸಿದ ಋಕ್ಷ-ರೋಮ-ತತಿ ಬೆಂದುದು. ಬೇಸಗೆಯುಗ್ರಮೆಂತು

[ಟೋ! || 440 ||

ಪ. ಬಿರಿದತ್ತು ಅಹಿ-ವೃಂದವ. ಸೀದಿದುದು; ಅರಣ್ಯದಲ್ಲಿ. ಟೀ. ದಂತಿಯ ದಂತವೂ
ಅದೇ ಪ್ರಕಾರವಾಗಿ ಕುಂಭ-ಮೌಕ್ತಿಕವೂ ಸಿಡಿದುದು; ಅಹಿವೃಂದದ ಪೆಡೆವಣಿ ಪಾಪುವಂತೆ ನೆ
ತ್ತಿ ಇತ್ಯಾದಿ.

ವ|| ಇಂತಳವಿ-ಗಳದಳುರ್ಧ ಘನ-ನಿದಾಘ-ಕಾಲದೊಳ್ . . . ಕಾ

ಲಮೇಘಂ ಕಾಲ-ಮೇಘಂಗಳೆ ಮನುಜ-ರೂಪುವಡೆದಂತೆಸೆವತಿ-ಬ

ಳರೆಸಿಪ ಕಿರಾತವರಸು ಬೇಂಟೆವೋಗಲೆಂದು, ಸಮದ-ಸಮುತ್ತು

ಕ-ಚಿತ್ತನಾಗಿ,

ಮಹಾಸ್ಥಗೃಹ

ಸುಲಿಪಲ್, ಕೊಂಕಿರ್ದ ಪುರ್ಬಂಬುದ-ಸಿಭ-ತನು, ಕೆಂಗಣ್ಣೊಳೊಳ್
[ಮಿಸೆ ಚೆಲ್ವಾ

ಗೆ, ಲಸನ್-ಮತ್ತೇಭ-ಮುಕ್ತಾಭರಣಮೆಸೆಯೆ, ಕೂರ್ಪಾಸಮಂ ತೊ
[ಟ್ಟು, ಕಟ್ಟು |

ತ್ತೆ ಲತಾ-ಸಂದೋಪದಿಂ ಕೇಶಮನಮರೆ ಧನುರ್-ಬಾಣಮಂ ತಾಳ್ವೆ,
[ಕೆರ್ಪಂ

ನಲವಿಂ ಮೆಟ್ಟುತ್ತೆ, ಕೂರ್ನಾಯ್ವರಸಿ, ಶಬರರೊಂದಾಗಿ ಬಂದಂ ಪು
[ಳಿಂದಂ. || 441 ||

ಪ. ಪುರ್ಬು, ಅಂಬುದ. ಮತ್ತ-ಇಭ-ಮುಕ್ತಾ-ಅಭರಣಂ. ಕೇಶಮಂ, ಅಮರೆ.
ಟೀ. ಇದು ಕಾಲಮೇಳುನೆಂಬ ಆ ಪುಳಿಂದರಾಯನು ಬೇಟೆಗೆ ಹೊಡಟ ವರ್ಣನೆ.

ವ || ಮತ್ತಮಾಗಳ

ಚಂಪಕಮಾಲೆ

ಬಿಡುವಲೆ, ಸೊರ್ಕುಮರ್ದು, ಪದವಿಲ್, ಮಿಡಿವಿಲ್ಲೆಲೆಯಂಬು, ಮಿ
[ಟ್ಟೆಪೇ

ರಡಿ, ಬಡಿಕೋಲ್, ತುಪಾಕಮಿಡುಗಲ್ಲೆರೆ, ಪೇರ್ಬಲೆ, ಕೂಳಿ, ಗಾಳ
[ಮಂ |

ಟಿಡುವಲೆ ದೀಪದೇಣನುಡಿಗಲ್ಲಿಯಪಾಯುಧಮಡ್ಡಣಂ ಸೊಡ
ಗಿಡಿಗಮೆನಿಪ್ಪಿವಂ ಪಿಡಿದು ಬೇಂಟೆಗೆ ಸಂದ ಪುಳಿಂದರೆಯ್ದಿದರ್.

|| 442 ||

ಪ. ತುಪಾಕಂ, ಇಡುಗಲ್, ಎರೆ. ಗಾಳಂ, ಅಂಟು, ಇಡು-ಬಲೆ (ಆ ಮೇಲೆ ಬರುವ ಬಂ
ದೊಡು ಕಬ್ಬ ನಮಗೆ ಅನುಮಾನವು). ಅಪಾಯುಧಂ, ಅಡ್ಡಣಂ. ಎನಿಪ್ಪ ಇವಂ. ಟೀ. ಇ
ವು ಪುಳಿಂದರ ಬೇಟೆಯ ಸಾಮಾನುಗಳು

ವ | ಇಂತೆಯ್ದರೆ, ಪುಳಿಂದ-ಪತಿ ಪುಳಿಂದಪುರದುತ್ತರ-ದಿಶಾ-ಭಾಗದ
ಜೀಮೂತವಸನಮೆಂಬ ಗಿರಿಯ ಸಾರ್ಕೆಗೆಯ್ದುರ್ಪಿನಮಾ ಗಿರಿಯ
ತಪ್ಪಲಲ್ಲಿ (ನಾನಾವಿಚಿತ್ರಂ) ಬಪ್ಪಿತ್ತು, ಅದೇಂ ಬಣ್ಣಿಪೆಂ?

88. CHANDRAHASA IN CHANDRANAVATI (see No. 8-)

ಚಂದ್ರಹಾಸನು ಚಂದ್ರನಾವತಿಯಲ್ಲಿದ್ದಡು

ವಾರ್ಧಕಪಟ್ಟದಿ

ಮುಂದೆ ಪರಿತಂದು, ಚರರಾಯಪೆ, ಸಿಂಗರಿಸಿದರ್

ಚಂದನಾವತಿಯ; ಸಂಭ್ರಮದಿಂ ಕುಳಿಂದಕಂ

ಬಂದು, ನಿಜ-ಭವನಮಂ ಪೊಗಲಿದಿರ್ವಂದು, ನಲಿದವನ ಸತಿ-ಮೇಧಾ
[ವಿನೀ |

ಕಂದನಂ ತೆಗೆದತ್ತಿ ಕೊಳುತ, ಬಿಗಿಯಪ್ಪಿ, ಸಾ

ನಂದದಿಂ ಪೊರೆಯೇರಿದಳ್, ತನ್ನ ಬಂಜಿತನ

ಮಿಂದು ಪೊರಿದು, ಪುತ್ರವತಿಯಾದೆನೆನ್ನ ಪುಣ್ಯ-ದ್ರುಮಂ ಫಲಿಸಿ
[ತೆಂದೂ. || 443 ||

ಪ. ಪೊಗಲ್, ಇದಿರ್ವಂದು, ನಲಿದು, ಅವನ.

ಬಲಿಕ ನಗರದೊಳಾದುದುತ್ಸವಂ; ಪಾರ್ವರ್ಗ

ನಿಲಯದ ಸಮಸ್ತ-ವಸ್ತುಗಳನೊಲಿದಿತ್ತನೊಂ

ದುಲಿಯದೆ; ವಿದಿತ-ಜಾತ-ಕರ್ಮಮಂ ಮಾಡಿಸಲ್, ಬುಧರುತ್ತರೋ
[ತ್ತರವನೂ |

ತಿಳಿದು, ನಿರ್ಮಲ-ಮುಖಾಂಬುಜದಿಂ ಶಶಾಂಕನಂ

ಕಟಿಕಟಿಸಿ ನಗುವನದಲಿಂ ಚಂದ್ರಹಾಸನೆಂ

ದಿಳೆಯೊಳೀತಂಗೆ ಪೆಸರಾಗಲೆಂದುಜ್ಜರಿಸಿ, ನಾಮ-ಕರಣಂಗೈದರೂ.
|| 444 ||

ಪ. ಮುಖ-ಅಂಬುಜ. ಟೀ. ಚಂದ್ರ-ಹಾಸಂ=ಚಂದ್ರನಂ (ಚಂದ್ರನಿ) ಹಾಸಂ.

ಕತ್ತಲೆಯ ಮನೆಗೆ ಮಣಿ ದೀಪವಾದಂತೆ, ಸಲೆ
ಬತ್ತಿದ ಸರೋವರಕ್ಕೆ ನವ-ಜಲಮೊದವಿದಂತೆ,
ಬಿತ್ತರದ ಕಾವ್ಯ-ರಚನೆಗೆ ದೇವರ ಸ್ತುತಿ ನೆಗಬ್ಬಿಂತೆ, ಭೂತಳದೊ
[ಳೂ |

ಮತ್ತೆ ಸಂತಾನಮಿಲ್ಲದ ಕುಳಿಂದನ ಬಾಚಿಕ್ಕಿ
ಗುತ್ತಮ-ಕುಮಾರನಾದಂ ಚಂದ್ರಹಾಸಂ || 445 ||

ಮೆಲ್ಲನಿಂತಿರಲೆಂಟನೆಯ ವರುಷಮಾಗಲೈ,
ನಿಲ್ಲದುಪನಯನಮಂ ವಿರಚಿಸಿ, ಕುಳಿಂದಂ ಸ
ಮುಲ್ಲಾಸಮಂ ತಾಳ್ದನಂಗ-ಸಹಿತಖಿಳ-ವೇದಂಗಳಂ ನೀತಿಗಳನೂ |
ಸಲ್ಲಲಿತ-ಶಬ್ದಾದಿ-ಶಾಸ್ತ್ರ-ಸಿದ್ಧಾಂತಗ
ಳೆಲ್ಲಮಂ ಗುರು-ಮುಖದೊಳಧಿಕರಿಸಿ, ಬೇಕಾದ
ಬಿಲ್ಲ ವಿದ್ಯೆಯನಪ್ಪಿದು, ಗಜ-ತುರುಗದೇಪಿಂಟದೊಳ್ ಚತುರನಾದ
[ನವನೂ. || 446 ||

ಪ. ಮೆಲ್ಲನೆ ಇಂತು ಇರಲ್ (ಅಂದರೆ ಚಂದ್ರಹಾಸನ ಶಿಕ್ಷೆ ಬಲಾತ್ಕಾರವಿಲ್ಲವೆ ಮೆಲ್ಲನೆ ಸಾ
ಗುತ್ತಿರಲ್). ತಾಳ್ದಂ; ಅಂಗ. ಟೀ. ಗಜ-ತುರುಗ-ತೇರು-ಆಚದೊಳ್ ಎಂತಲೂ ಅರ್ಥ
ವಾದೀತು.

ಪೋಡಶ-ಪ್ರಾಯದೊಳವಂ ಪ್ರಬಲ-ಬಲನಾಗಿ,
ಮೂಡಿದಗ್ಗಲಿಕೆಯಿಂದೆಯ್ಗೆ ರಥಿಕರ್ಕಳಂ
ಕೂಡಿ ಕೊಂಡೆಯ್ಗೆ, ನಿಜ-ತಾತಂಗೆ ಮಲೆವ ಮನ್ನೆಯರೆಲ್ಲರಂ ಘಾ
[ತಿಸೀ, |

ಮೂಡಿದಂ ದಿಗ್ವಿಜಯಮಂ; ಕುಳಿಂದಕನಾಳ್ವೆ

ನಾಡಲ್ಲದೆನ್ನೆಸೆಯ ಸೀಮೆಗಳನೊತ್ತಿದಂ;
ಪೂಡಿಸಿದನವವಿವವಿ ಮನೆಗಳಸು-ವಸ್ತು-ಜಾಲಂಗಳಂ ತನ್ನ ಪುರಕೇ.
|| 447 ||

ಟೀ. ರಥಕರ್ಕಳೆ ಎಂಬದಕ್ಕೆ ಸೂ. 101.

ನಿಳಯಕೆಯ್ತಂದನುತ್ಸವದಿಂ; ಕುಳಿಂದಕಂ
ಬಹುಕ ತನ್ನಾಧಿಪತ್ಯಮನಾತ್ಮಜಂಗೆ ಮಂ
ಗಳ-ಮುಕೂರ್ತದೊಳತ್ತನಂದಿನಿಂ ಚಂದ್ರಹಾಸಂ ಪಾಲಿಸುವನಿಳಿಯ
[ನೂ. || 448 ||

89. THE KIRATA MESSENGER RELATES HOW
TOWARDS THE END OF THE CHASE THE GEM HAD BEEN
FOUND, AND HOW THE SERVANTS OF VISHNU SIMHALA, THE KING
OF SIMHALA, HAD BEGUN TO QUARREL WITH HIS MASTER AS TO
WHOM THE GEM BELONGED. RAJASEKHARA DETERMINES
TO HUMBLE SIMHALA (see No. 87)

ತಾನು ತಂದ ಮನೆ ಹ್ಯಾಗೆ ಸಿಕ್ಕಿತೆಂದೂ ಸಿಂಹಳರಾಯನ ಆಳುಗಳು
ತಮ್ಮ ಯಜಮಾನನದೆಂತ ಜಗಳಾಡಿದರೆಂದೂ, ಆ ದೂತನು ವರ್ಣಿಸಿದ ಮೇಲೆ
ರಾಜಶೇಖರನು, ಸಿಂಹಳನ ಗರ್ವ ಮುರಿಯ ಬೇಕೆಂತ, ನಿಶ್ಚಯಿಸಿದದು
ವ | ಅಂತುಮಲ್ಲದೆ ಕಾಳಮೇಘಂ (ಶೋಷಿಸಿಂಟಿಯುಮನಾಡಿ) ತಡಿಗೆ
ಯ್ಲಿ, ನಿಂದಿರ್ಪಿನಮಾಗಳೊಂದುದ್ದಂಡ-ಪ್ರಚಂಡ-ಕಂಠೀರವಂ ಗೆಂಟೆ
ನೊಳ್ ವಿಲಯಾಗ್ನಿ ಮೈವೆತ್ತುದೆಂಬ ಗುರ್ವನೊಳಕೊಂಡು, ಗರ್ವಿಸಿ,
ನಿಂದು,

ಚಂಪಕಮಾಲೆ

ಘನ-ನಿನದಕ್ಕಿದರ್ಗಳಮೆನಿಪ್ಪ ವೊಲಿಂದ್ರ-ಗಜೇಂದ್ರಮುಖ್ಯ, ಗ
ರ್ಜನೆಗುಡುತೆಯ್ಲಿ, ಲಂಘಿಸಿ, ವಿಜೃಂಭಿಸಿ, ಕುಂಭಿ-ಶಿರಃ-ಪ್ರದೇಶಮಂ |

ಕೊನೆವುಗುರಿಂದೆ ಸೀಲ್ಪು, ರುಧಿರೋನ್ನದ-ಕೃನ್-ಮಧುವೀಂಟೆ, ಗೆಂ
[ಟನೋಳ್

ತೊನೆದು, ಕುನುಂಗಿ, ಕುಪ್ಪಳಸಿ, ಕಣ್ಣಿಡಿ ಸಾಲಿಡೆ ನೋಡಿ ಜೇಡರಂ,
|| 449 ||

ಪ. ಫುನ (=ಮೇಘ)-ನಿನದಕ್ಕೆ ಇದು ಅರ್ಗಲಂ ಎಸಿಪ್ಪ ಪೊಲ್. ಗರ್ಜನೆ-ಕುಗುತ ಎಬ್ಬಿ. (ತಾನು ಸೀಲ್ಪು ಕುಂಭಿಯ) ರುಧಿರವೆಂಬ ಉನ್ನದ-ಕೃತ್-ಮಧು. ಟೇ. ಇದು ಜೀಟಿಯ ಅಂತ್ಯದಲ್ಲಿ ಆನೆಯನ್ನು ಸೀಲ್ಪು ಬಂದು ಸಿಂಹದ ವರ್ಣನೆ. ಮೇಘದ ನಿನದಕ್ಕೆ ಇದು (ಈ ಸಿಂಹಗರ್ಜನೆ) ಅರ್ಗಲಂ ಎಂಗು ಇಂದ್ರನೆಂಬ ಕವಿಕಲ್ಪಿತವಾದ ಭೂತದ ಆನೆ ನುಡಿದು ಅಬ್ಬಿದದು ವಿಪರೀತವೇ ಸರಿ.

ನೆಗೆದುದು; ಪಾಯ್ಲು, ಪೊಯ್ಲು ದೊಡಲಿಕರ್ಕಡಿಯಾಗಿರೆ ಖಂಡ-ದಿಂದೆ
[ಯಂ

ತೆಗೆತೆಗೆದಿಟ್ಟು ದೊಟ್ಟಜೆಯಿನೊಟ್ಟೆದುದಟ್ಟೆಯನಟ್ಟೆ, ಗಂಡುಗೊಂ |
ಡುಗಿಬಗಿ ಮಾಡಿ, ಮಾಮಲಿತ ವೀರ-ಕಿರಾತರನೊಕ್ಕಲಿಕ್ಕಿ, ಧಾ
ತ್ರಿಗೆ ಪೊಸ ರಕ್ತ-ಪೂರಮೆಸಗಿತ್ತದು ಕೇಸರಿ. ಕೇಳ್, ಧರಾಧಿಪಾ!
|| 450 ||

ಪ. ಪೊಯ್ಲುದು; ಬಸಲ್. ತೆಗೆದಿಟ್ಟುದು; ಬಟ್ಟಜೆಯಿಂ ಇತ್ಯಾದಿ. ಟೇ. ಇವೆಲ್ಲಕ್ಕೆ ಅದು ಕೇಸರಿ ಎಂಬ ಕರ್ತೃ. ಕೇಳ್, ಧರಾಧಿಪ ಎಂತ, ಆ ಕಿರಾತದೂತನು ತನ್ನ ಕಥೆಯನ್ನು ಆಲಿಸುತ್ತಿರುವ ರಾಜಕೀಖರನಿಗೊಂದದು.

ವ || ಆಗಳ್

ನಡುಗುವ ಕಾಲ್ಗುಳುಬ್ಬರಿಸಿ ಸೂಸುವ ಸುಯ್ಯೆ ಮರೇಪಿದಾನನಂ,
ಪೊಡವೆರ್ದೆ, ಪೊಯ್ವ ಕಿರ್ಬರಿ, ಸಿಡುಂಬಿನ ಮುಳ್ಳಳ ಘಾಯಮಂ
[ಗದೊಳ್, |

ಬಿಡೆ ಬೆದರ್ವಕ್ಕಿ, ಬೆರ್ಚುವ ಮನಸ್-ಸ್ಥಿತಿ ತೋರಿತಿ, ಪುಳಿಂದನೆ
[ಯ್ದುತೆಂ

ಮೊಡೆಯನ ಮುಂದೆ ಕೈ ಮುಗಿದು, ನಿಂದವನೆಂದನಿದಂ, ಧರಾಧಿಪಾ!
|| 451 ||

ಪ. ಕಾಲ್ಗಲ್, ಉಬ್ಬರಿಸಿ ಸೂಸುವ ಸುಯ-ಜಿಮರ್ ಏಪಾದ ಅನನಂ, ಪೊಡರ್ವ ಎರ್ವೆ. ಘಾಯಂ ಅಂಗಪೊಳ್. ಟೇ. ಇದು ಆ ಸಿಂಹದ ಸುದ್ದಿಯನ್ನು ತನ್ನ ಬಡೆಯನಾದ ಕಾಲಮೇಘನಿಗೆ ಬಂದು ತಿಳಿಸಿದ ಬಬ್ಬ ಪಳಂದನ (ಕಿರಾತನ) ವರ್ಣನೆ. ಅವನೆಂದದು ಮುಂದಿನ ಕ್ಲೋಕದಲ್ಲಿ. ಪೊಡರ್ವೆರ್ವೆ ಎಂಬಲ್ಲಿಯೂ ಜಿಡರ್ವ ಎಂಬಲ್ಲಿಯೂ ಶಿಥಿಲತ್ವ.

ಎಲೆ, ಶಬರೇಶ! ನೋಡಿದೆ ಇದೆಲ್ಲರುತಿರ್ದಪುದಿತ್ತು! ನಿನ್ನ ಪೆ
ಬಲಮುಡಿದಸ್ಥಿಯಿಂ, ಸುರಿವ ರೋಹಿತದಿಂ, ಕಡಿವೋರದ ಕಾಲ್ಗಳಂ, |
ತೊಲಗಿದ ತೋಳ್ಗಳಂ, ಪರಿದ ಪೆರ್ಗರುಳಂ, ಪೊಪ್ಪಿಮಟ್ಟ ಬಂಡದಿಂ,
ವಿಲಯದ ಮೃತ್ಯುವಂತೆ, ತನೆ ಕೊಂದುದು! ತಿಂದುದೊಂದಿಭಾಂ

[ತಕಂ! || 452 ||

ಪ. ನೋಡು! ಇದೆ ಇದೆ ಎತ್ತಿರುತ್ತೆ ಇರ್ದಪುದು ಇತ್ತು! ಪರ್ವಲಂ ಉಡಿದ ಅಸ್ಥಿಯಿಂ. ಕಡಿ-ಪೋದ. ತಿಂದುದು! ಅದು ಬಂದು ಇಭ-ಅಂತಕಂ! ಟೇ. ಆ ಕಿರಾತರು ಕಾಲಮೇಘನ ಬಬ್ಬಿಗೆ ಕಳುಹಿದ ಆ ದೂತನ ಮಾತಿನಲ್ಲಿ ಈ ಸಿಂಹದ ಕೇಡು ಮೃಗಯೆಯನ್ನಾಡಿದ ಶಾಪದಿಂದ ತಮ್ಮ ಮೇಲೆ ಬಂತೆಂಬ ಭಾವವುಂಟು.

ವ || ಎಂದ ಕಿರಾತ-ದೂತೋಕ್ತಿಯಂ ಕೇಳು,

ಮಹಾಸ್ರಗ್ಧರೆ

ಘನ-ಕೋಪಾಟೋಪಮಂ ತಾಳ್ವರುಣತರ-ತರತ್-ತಾರ-ನೇತ್ರಂ, ತ
[ತ-ಸ್ಪಂ

ದನ-ಯುಕ್ತೋಪಮಂ, ಪ್ರಬದ್ಧ-ಭ್ರುಕುಟ-ನಿಟಲನುತ್ಕ್ರೀರ್ಣ-ಘೂರ್ಣಂ
[ಬು-ಭೀಷ್ಮಾ |

ನನನುದ್ಯುತ್-ಖಡ್ಗಮೊಂದಂ ಪಿಡಿದು, ಜಡಿದದೇಂ ಧೀರನೊ? ಧೀವ
[ರಂ ಭೋಂ

ಕನೆ ಬಂದಂ-ದೇವ, ಕೇಳ್!-ಭೀಕರ-ಕರಿರಿಪುನಿರ್ಪಲ್ಲಿಗಾ ಕಾಳ
[ಮೇಘಂ. || 453 ||

ಪ. ಕೋಪ-ಅಟೋಪಮಂ ತಾಳ್ವ. ಯುಕ್ತ-ಓಪಮಂ, ಪ್ರಬದ್ಧ-ಭ್ರುಕುಟ-ನಿಟಲಂ, ಉತ್ಕ್ರೀರ್ಣ-ಘೂರ್ಣ-ಅಂಬು-ಭೀಷ್ಮ-ಅನನಂ, ಉದ್ಯುತ್. ಜಡಿದು, ಅದು ಏಂ ಧೀರನೊ?-ಧೀವರಂ (ಇದು ಕರ್ತೃವಾಗಿದೆ). ಕರಿ-ರಿಪು=ಸಿಂಹ. ಟೇ. ಇದು ಆ ಕಾಲಮೇಘನ ವರ್ಣನೆ.

ವ || ಅಂತು ಪರಿತ್ರಾಸ-ನಿರ್ಯಾತ-ಕಿರಾತ-ಸಂಜಾತನೊಡವರೆ (ಅವನು)
 ಪನ್ನತಿಕೆಯಿಂ ಬರ್ಪಾಗಳ್ ಮುಂದೆ ಮಂದೈಸಿ ಮಡುಗಟ್ಟಿದ ನೆತ್ತರ
 ಪೆರ್ವೊನಲಿಂ, ಕುಪ್ಪಳಿಸಿ ಗುಪ್ತೆಗೊಂಡದೊಂಡೆಗರುಳ್ಳಳಿಂ, ಪಿಂಡುಗೊಂ
 ಡು ಜೊಂಡೆಬ್ಬಿ ಕಾಳ್ತಿದುಳ ಕೊಬ್ಬಿಸ್ತಂದರೆದೊಡೆದ ಕಣ್ಣಳಿಂ, ಕೆದ
 ದರ್ ತಲೆನವಿರಿಂದ, ಜಿಗಿಜಿಗಿಯಾದ ಪೊಡೆಯಿಂದರೆಗರ್ಚಿದ ನಾಲಗೆ
 ಯಿಂ, ಕೆಲದೊಳೊಕ್ಕ ಬಿಲ್ವರಳ್ಳಳಿಂ, ಕಡಿವಡೆದ ತೋಳ್ಳಳಿಂದುಡಿದ
 ನಡುಗಳಿಂ, ಜರಿದ ಮುಡುಪಿಂ ಪಾಸಿ ಪರಪಿದಂತೆ ಬಿಬ್ಬಿ ಪೆರ್ವೆಣಂ
 ಗಳಿಂದತಿ-ಭಯಾವಹವಾದ ಬಟ್ಟೆಯಂ ನಿಟ್ಟಿಸುತ್ತಿರೆ, (ಆ ಸಿಂಹಂ) ತೊ
 ಟ್ವನೆ ಕಟ್ಟಿದಿರೊಳತಿ-ಭೀಕರಾಕೃತಿವೆತ್ತು, ಮುರಿದೊಬ್ಬರಿಗೆದರ್ವ ಕ
 ಣ್ಣಳಿಂ ನುಂಗುವಂತೆ ನಿರೀಕ್ಷಿಸಿ, ಸಂಧ್ಯಾ-ರುಣಿತ-ಪ್ಚಮಾಚಲ-ಗುಹಾ-
 ವಿವರದಂತಿರ್ಪ ಬಾಯಂ ತೆಪ್ಪಿದು, ಕಲ್ಪಾಂತ-ಕರೋರ-ಘನ-ಘನ-
 ಧ್ವನಿಯನೆಲೆಯಿಪಂತೆ ಗಜರಿ, ಗರ್ಜಿಸಿ, ನಿಂದವ್ವಳಸಲುಜ್ಜುಗಿಪಾಗಳ್

ಕಂದಂ

ನಡೆನಡೆಯಿದಿರ್ಚಿದಿರ್ಚೊ

ಗೊಡೆಯದಿರೊಗೊಡೆಯದಿರ್! ಕರಂ ಕರವಾಳಿಂ |

ಪೊಡೆಪೊಡೆಯನುತ್ತಿ, ನಾಲ್ಕುಂ

ಕಡೆಯೊಳ್ ಕವಿದರ್ ಕಿರಾತರವನೀ-ನಾಥಾ!

|| 454 ||

ಪ. ಕಿರಾತರ್; ಅವನೀ-ನಾಥಾ (ಅವನೀನಾಥನಾದ ರಾಜಕೀಖರನೇ)!

ವ || ಆಗಳ ವಿಲಯಾಗ್ನಿ ಮೈವೆತ್ತಂತೆ ಮಾಮಸಕಂ ಮಸಗಿ,

ಮತ್ತೇಭವಿಕ್ರೇಡಿತಂ

ಜಲಮಂ ಪೊಕ್ಕ ಲುಲಾಯಮಂ, ಪರಿದು ಪುತ್ರೇಪಿರ್ದ ಭಲ್ಲಾಕಮಂ,
 ಸಲೆ ಪುಲ್ಗರ್ಚಿದ ಪುಲ್ಲೆಯಂ, ಕುಜದ ಕೊಂಬಂ ಸಾರ್ದ ಸತ್-ಪಕ್ಷಿ-ಸಂ |

ಕುಲಮಂ ಕುಂದದೆ ಕೊಂದಘಾಕ್ಕಿದೆ ಫಲಂ! ನೋಡೆಂಬ ವೋಲ್,
[ಬೇಡರಂ
ಬಲಿಗೊಂಡತ್ತು ಬಲಾಹಕ-ಧ್ವನಿ-ಮಿಳತ್-ಕಂಠೋಗ್ರ-ಕಂಠೀರವಂ.
|| 455 ||

ಟೀ. ಬೇಡರು ಮೃಗಗಳನ್ನು ಕೊಂದ ಪಾಪಕ್ಕೆ ಸ್ವರ-ಕಂಠೀರವ ಅವರನ್ನು ಬಲಿಗೊಂ
ಡಿತು (ಬಲಿಯಂತ ಹಿಡಿಯಿತು) ಎಂಬಂತೆ ಆಯಿತು.

ವ || ಅಂತದಂ ಕಂಡು, ಕಾಲಮೇಘಂ ಪ್ರಲಯ-ಕಾಲ-ಮೇಘಾದಂತೆ
ಗಜರಿ, ಗರ್ಜಿಸಿ, ಕೆರಳ್ಳು, ಕಿಡಿ ಕಿಡಿಯೋಗಿ, ನೋಡಿ,

ಚಂಪಕಮಾಲೆ

ಜಡಿದಸಿಯಂ ಝಳುಂಪಿಸಿ, ಕರಾಗ್ರದೊಳೆತ್ತಿ, ಕಡಂಗಿ, ಸಾರ್ದು, ಬೊ
ಬ್ಬಿಡುತೆ ಪಳಂಚಿ, ದಂಡೆಗೊಡುತಾರೆ, ಪುಳಂದರಮಂದ-ಸತ್ವದಿಂ, |
ಕೆಡೆಕೆಡೆಯೆಂದು, ಪೊಯ್ದನದನಿರ್ಕಡಿಯಾಗಿರೆ ನಿನ್ನ ಭೃತ್ಯನಾ
ಕಡುಗಲಿ-ಕಾಳಮೇಘಾನವನೀಶ್ವರ-ಶೇಖರ-ರಾಜಶೇಖರಾ! || 456 ||

ಪ. ಜಡಿದ ಅಸಿಯಂ. ಕರ-ಅಗ್ರಪೊಳ್. ದಂಡೆಗೊಡುತೆ ಆರೆ. ಪೊಯ್ದಂ ಅದಂ ಇರ್ಕ
ಡಿಯಾಗಿರೆ (ರಾಜಶೇಖರನೇ!) ನಿನ್ನ ಭೃತ್ಯನಾ, ಆ. ಟೀ. ಇದು ಕಾಳಮೇಘಂ ಆ ಸಿಂಹ
ವನ್ನು ಕೊಂದ ವರ್ಣನೆ.

ವ || ಅಂತು ಪೊಯ್ದನಂತರಂ

ಉತ್ಪಲಮಾಲಿಕೆ

ಸೀಯ್ವಿ, ತದೀಯ-ಮಸ್ತಕದ ಮಾಣಿಕಮಂ ನಡೆ ನೋಡಿ, ಕಾತುಕಂ
ದಾಳಿದನರ್ಘ್ಯಮೆಂದು, ಬಗೆವುತ್ತಿರೆ; ಬಂದುದಿದೆಮ್ಮ ದೇಶದಿಂ, |
ಕೇಳ್! ದಿಟಮೆಮ್ಮದೀ ಮಣಿಯೆನುತ್ತಿರದೆಯ್ವಿ, ತೊಡಂಕಿ, ಸಿಂಹಳ
ಕ್ಕಾಳ್ವನ ಭಂಟರುರ್ವಿ ಮಿಗೆ, ಕಾಳಗಮಂ ತೆಗೆವರ. ಧರಾಧಿಪಾ!
|| 457 ||

ಪ. ಕೌತುಕದಾಳ್ವ, ಇದು ಅನಘ್ನಂ. ಬೇ. ಕಾಲಮೇಘಂ ಸಿಂಹದ ಮುಕ್ತಕ
ದ ಮಾಣಿಕಮಂ ನಡೆ ನೋಡೆ. ಸುತೋಪಂಬಲವಾ, ಸಿಂಹದೇವತಾ ಅರಸನ ಬುಡು ಎಂ
ದದು-ಇದು ಎಮ್ಮ ಬೇಕದಂ ಬಂದುದು, ಕೇಳೆ! ಇದು ದಿಟಂ! ಈ ಮಣಿ ಎಮ್ಮದು! ಎಂತ.
ಅದು ಕಾರಣ ಕಾಳಗ ಹುಟ್ಟಿತು.

ವ || ಆಗಳ್

ಮತ್ತೇಭವಕ್ರೋಧಂ

ಕರೆದೆನ್ನಂ. ಕಲಿ-ಕಾಲಮೇಘನೆಲೆ, ನೀಂ ಪೋಗಲ್ಲಿಗಾ ರಾಜಶೇ
ಖರನೆಮ್ಮಾಳ್ವನವಂಗೆ ಕಾಣ್ಕೊಡು! ಕೊಳ್ಳಂದಿತ್ತು ತದ-ರತ್ನಮಂ, |
ಭರದಿಂದಂ ಕಳುಪುತ್ತೆ, ಮತ್ತವರೊಳಿನ್ನುಂ ಕಾದುತಿರ್ದಪ್ಪನೀ
ಪರಿಯಂ ನಿಮ್ಮಡಿಗಿಂದು ಬಿನ್ನವಿಸಲಾಂ ಬಂದೆಂ, ನೃಪಾಲೋತ್ತಮಾ!

|| 458 ||

ಪ. ಕರೆದು ಎನ್ನಂ ಕಲಿ-ಕಾಲಮೇಘಂ, ಎಲೆ, ನೀಂ ಪೋಗು ಅಲ್ಲಿಗೆ! ಆ ರಾಜಶೇಖರಂ
ಎಮ್ಮ ಅಳ್ವಂ; ಅವಂಗೆ . . . ಕೇಳೆ! ಎಂದು, ಇತ್ತು (ಈ ಎಂಬ ಛಾತುವಿನದು). ಕಾದುತೆ
ಇರ್ದಪ್ಪಂ; ಈ. ಬೇ. ಇರ್ದಪ್ಪಂ=ಇರ್ದಪಂ, ಸೂ. 233. ಕಾಳಗ ಹತ್ತಿದಾಗ ಕಾಲಮೇ
ಘನು ಆ ಮಾಣಿಕವನ್ನು ನನ್ನ ಮುಖಾಂತರ ನಿನ್ನು ಬಿಡುಗೆ ಕಳುಹಿದನೆಂದು, ಆ ದೂತನು ರಾ
ಜಶೇಖರನಿಗೆ ಹೇಳುತ್ತಾನೆ.

ವ || ಮತ್ತಮಾ ಸಿಂಹಳಂ

ಕಂದಂ

ಈ ಮಣಿಗೋರಗೆಯೆನಿಪ ಮ

ಹಾಮಣಿಯೊಳವೆಂಬ ಬಿಂಕದಿಂದಂಬುಧಿಯೊಳ್ |

ಶ್ರೀಮಹಿಮೆಯಾಂತೆನಾನ್ ಎಂ

ಬೀ ಮದದಿಂದೆನಗೆ ದೊರೆಯದಾರ್ ದೊರೆಯೆಂಬಂ.

|| 459 ||

ಪ. ಈ ಮಣಿಗೆ ಬಿರಗೆ (=ಸಮ). ಮಹಾಮಣಿ (=ಮಣಿಗಳು ನನ್ನ ಬಡಿಯಲ್ಲಿ) ಬಿ
ಳವು ಎಂಬ. ಅಂತೆಂ ಅನ್. ಎನಗೆ ದೊರೆ (ಅವನನು) ಅದು ಆರ್ ದೊರೆ (ಯಾವ ದೊರೆ).
ಇದು ಸಿಂಹಳ ದೇಶದ ಅರಸನ ಗರ್ವದ ಪರ್ಣನೆ. ಬಿಳವು ಎಂಬದಕ್ಕೆ, ಸೂ. 245.

ವ || ಎಂದುಸುರ್ದು, ಮತ್ತಮಿರದೆ

ದೇವರಡಿಗಂಡು, ಕಪ್ಪುಮೆ

ನೀವರ್ ಚಪ್ಪನ್ನ-ದೇಶದರಸರ್; ವಸು-ರ |

ತ್ನಾವಳಿಯನತುಳ-ಸಿಂಹಳ

ನೇವೇಲ್ಪಿಂ? ಗಣಿಸದಾಗಳುಂ ಜಿಜಿಪಿತಿರ್ಪಂ.

|| 460 ||

ಪ. (ನೀವಾದ) ದೇವರ ಅಡಿ-ಕಂಡು. ರತ್ನ-ಲವಳಿಯುಂ ಅತುಳ-ಸಿಂಹಳಂ, ಏವೇಲ್ಪಿಂ? ಜಿಜಿಪಿತಿ ಇರ್ಪಂ. ಟೀ. ಬೇಜಿ ಎಲ್ಲಾ ರಾಜರು ದೈನ್ಯಂಬಟ್ಟರೂ ಸಿಂಹಳನು ಜಿಜಿಪಿತಿರುವನು. ಗಣಿಸದಾಗಳುಂ ಎಂಬದು ಗಣಿಸದಾಗಳ್ ಎಂತಲೇ ಆಗ ಬಹುದು: ಕ್ಯಾಗಂಪರೆ ಕಬ್ಬಮಣಿ ದರ್ಪಣದ ಬಂದು ಹಜಿ ಪ್ರತಿ 322ನೆಯ ಸೂತ್ರವೃತ್ತಿ ಗೆ ಕೂಡಿಸುವೇನು-ವಿಕಲ್ಪದಿನವನು ಬಿಂದುಗೆ | ಅಗಳುಂ, ಈಗಳುಂ, ಆಗಳುಂ, ಈಗಳುಂ. ಇಷ್ಟಕ್ಕೂ ಆ ಕಿರಾತದೂತನ ಪರ್ತ ಮಾನ ತೀರಿತು.

ವ || ಎನೆ; ನಿರೀಕ್ಷಿಪರಸಂಗೆ, ದೇವಾ! ಸಿಂಹಳೇಂದ್ರನೆಂದುಂ ಕಪ್ಪು ಮಿತ್ತನತ್ತೆಂದು, ಗಣಕ-ಗಣಮಣಿಯರಂ ನಿಂದು, ಕೈ ಮುಗಿದು, ಪೇ ಲಿ; ಕೇಳ್ಳು, ಕೆರಳ್ಳು,

ಸೂರ್ಕೋಗದಬ್ಬಿಯ ಮಧ್ಯದೊ

ಳುರ್ಕಿದ ಸಿಂಹಳನ ಮದಕಿದಾಪಧಮೆನಿಕುಂ |

ತೋರ್ಕೆವಡೆದಿಸವ ಬಾಳು! ಪೊ

ಣರ್ಕೆಗೆ ಪೊಡಯಿಪುದು ಭೇರಿಯಂ ಭರದಿಂದಂ!

|| 461 ||

ಪ. ಸೂರ್ಕೊ ಬಗದ (ಮತ್ತೆ) ಅಬ್ಬಿಯ ಮಧ್ಯದೊಳ್. ಮದಕೆ ಇದು (ಬಾಳು) ಲೇಪ ಧಂ ಎನಿಕುಂ. ಟೀ. ಆ ಗಣಕರ ಗಣಂ ಅಣಿಯರಂ ನಿಂದು ಹೇಬಿದವಕ್ಕೆ ಇದು ಗಾಜ ಕೇವರನ ಉತ್ತರ.

ವ | ಎಂದು, ನಿಜ-ಮಂತ್ರಿ-ವದನಮಂ ನೋಡಿ, ಮತ್ತಮಿಂತೆಂದಂ—

ಜಳನಿಧಿಯೊಳರ್ಪೆನೆಂಬ

ಗ್ಗುಲಿಕೆಯದಂತಿರ್ಕ! ಮಿಕ್ಕ ಶೋಕಾಂತರದೊಳ್ |

ಬಳವೆರಸಿ ನಿಂದೊಡಂ ತಂ

ನಳವಂ ಬಜ್ಜಿಕ್ಕೈದು, ತೋರ್ಪೆನೆನ್ನಯೆ ಬಳವಂ! || 462 ||

ಪ. ಎಂಬ ಅಗ್ಗಜಿಕೆ ಅದು ಅಂತೆ ಇರ್ಕೆ (ಸೂ. 229)! ಟೀ. ಎನ್ನಯೆ, ಸೂ. 53.
ರಾಜಕೀಖರನ ಮಂತ್ರಿ ಆ ಮಿತವಚನನೆಂಬವನು.

ಉಪ್ಪಲಮಾಲಿಕೆ

ಇಂತೆನೆ; ದೇವ! ದೇವ! ಕುತಿ-ಮುಖ್ಯ! ದಿಶಾಧಿಪರಚ್ಚುತಿರ್ಪರೋ
ರಂತೆ ಭವತ್-ಪ್ರತಾಪ-ವಿಭವಕ್ಕನೇ, ಗಣ್ಯನೆ ಸಿಂಹಳಂ? ಮಹಾ- |
ದಂತಿಗಳಂ ಬೆಗಟ್ಟಿಗಳಪ ಸಿಂಹಕೆ ಲಕ್ಷ್ಯಮೆ ಪುಶ್ಚಿಗಂ? ಮಹೀ
ಕಾಂತ-ವರೇಣ್ಯ! ಮಾಚ್ಚುದಿನಗೀ ಬೆಸನಂ! ಸೆಜಿಗಟ್ಟೆ, ತಂದಸೆಂ!

|| 463 ||

ಪ. ದಿಶಾ-ಅಧಿಪರ್ ಅಚ್ಚುತೆ ಇರ್ಪರ್ ಪಿರಂತೆ. ಟೀ. ಇದು ಮಿತವಚನನು ಧೈರ್ಯ
ದಿಂದೆ ಕೊಟ್ಟ ಉತ್ತರ.

ವ || ಎಂದು, ನುಡಿದ ಮಿತವಚನ-ಕುಮಾರನ (ಮಿತವಚನನೆಂಬ ಕುಮಾ
ರನ) ವದನಾರವಿಂದಮಂ (ರಾಜಂ) ನೋಡಿ,

ಕಂದಂ

ವಿತತ-ಚತುರಂಗ-ಬಳ-ಸಂ

ಯುತನತಿ-ಸಾಹಸಿ, ಸರೋಧಿ-ಮಧ್ಯ-ಸ್ಥಿತನು |

ದ್ವಿತನಾ ಸಿಂಹಳನಲ್ಲದೊ

ಡಿತ್ತರರ ವೋಲ್ ಕಪ್ಪಮಿತ್ತದೇಂ ಸೇವಿಸನೇ? || 464 ||

ಪ. ಸಂಯುತಂ, ಅತಿ-ಸಾಹಸಿ, . . . ಸ್ಥಿತಂ, ಉದ್ಧತಂ ಆ ಸಿಂಹಳಂ; ಅಲ್ಲಮೊಡೆ ಇ
ತ್ತರರ. ಟೀ. ರಾಜಕೀಖರನು ಸಿಂಹಳನು ಪೊಡ್ಡವನಾಗಿರ ಬೇಕೆನ್ನುತ್ತಾನೆ.

ವ || ಇಂತೌದ್ಧತ್ಯ-ಸಾಹಸ-ಸಮಗ್ರನಾಗಿರ್ಪನಾಡೊಡಂ

ನಿನ್ನಿಂ ತೀರದ ಕಜ್ಜಮ

ದಿನ್ನೆನಗೊಂದುಂಟೆ? ನಿಜದಿನಂತಾದೊಡಮೇನಾ? |

ಎನ್ನಯೆ ಭುಜ-ಕಂಡೂಪೃತಿ

ಯಂ ನೆಗಚ್ಚಿಂ! ತೋರ್ಪೆನೆನ್ನ ಸಾಪಸದಿರವಂ!

|| 465 ||

ಪ್ರಸಂಗ

ಎಂದಲ್ಲಿಂದೆದ್ದಿ ಮಾತೃಂಜಿರಸು ಭರದಿನೆಯ್ದುಂದು, ತದ್-ರತ್ನಮಂ ತಾಂ
ಮುಂದಿಟ್ಟಾದ್ಯಂತ-ಕಾರ್ಯ-ಸ್ಥಿತಿಯನೊಸೆದು ವಿಜ್ಞಾ ಪನಂಗೆಯ್ದುಮಂ

[ದಾ |

ನಂದಂಬೆತ್ತಂಫ್ರಿ-ಕಂಜಕ್ಕಾಗಿ, ಪರಕೆಯಂ ಕೊಂಡು, ಚೋರಿಯೊಂ

[ದ್ರನಿಂತಾ

ಳ್ಳಂದೊಲ್ದಾ ದೇಶಮಂ ತದ್-ರಣಕೆ ತಳರಲುದ್ಯುಕ್ತನಾದಂಕುಮಾರಂ.

|| 466 ||

ಪ. ಎಂದು, ಅಲ್ಲಿಂದೆ ಎಷ್ಟು. ಅದಿ-ಅಂತ. ಗೆಯ್ಯ, ಅಮಂಜ-ಅನಂದಂ-ಪತ್ತು, ...
ಚೋರಿಯೊಂದ್ರಂ ಇಂತು ಅಳ್ಳೆಂದು (ಅ ಮಿತವಚನನೆಂಬ ಮಂತ್ರಿಯ) ಕುಮಾರಂ ಒಲ್ಲ, ಅ.

90. CHANDRAHASA SENDS HIS TRIBUTE TO DUSHTABUDDHI

(see No. 88)

ಚಂದ್ರಹಾಸನು ದುಷ್ಟಬುದ್ಧಿಗೆ ಕಪ್ಪವನ್ನು ಕಳುಹಿದದು

ವಾರ್ಧಕನಟ್ಟಿ

ಈ ತೆಪ್ಪಿದೊಳರೆ, ಕುಳಿಂದಂ ಚಂದ್ರಹಾಸನಂ

ಪ್ರೀತಿಯಿಂದಲಿ ಕರೆದು, ನುಡಿದನೆಲೆ, ಮಗನೆ! ವಿ

ಖ್ಯಾತಮಾಗಿದ ರಾಜಧಾನಿ-ಕುಂತಳಮಿಲ್ಲಿಗಾಯಿ ಯೋಜನದೊಳಕು

[ದೂ; |

ಭೂತಳಮಿದಾ ನಗರದರಸಿನದು; ನಮಗೊಡೆಯ

ನಾತನ ಶಿರಃಪ್ರಧಾನಂ ದುಷ್ಟಬುದ್ಧಿಃ ಸಂ
ಜಾತ-ವಸ್ತುಗಳ ಸಿದ್ಧಾಯಮಂ ಕೊಡವೇಲ್ಪುದರಸಂಗೆ ನಾವೆಂದನೂ.

|| 467 ||

ಟೀ. ಕೊಡವೇಲ್ಪುದು=ಕೊಡ ಬೇಡ್ಪುದು=ಕೊಡ ಬೇಕು.

ರಾಯಂಗಿ ವರುಷವರುಷಕೆ ನಾವು ಕೊಡುವ ಸಿ
ದ್ಧಾಯಮಂ, ದುಷ್ಟಬುದ್ಧಿಗೆ ಸಲಿಸಿ ಬಪ್ಪ ನಿ
ಷ್ಕಾಯುತ-ದ್ರವ್ಯಮಂ, ನೃಪನ ರಾಣಿಗೆ ಪುರೋಹಿತನಾದ ಗಾಲವಂಗೇ |
ಪ್ರೀಯದಿಂದುಪಚರಿಸುವರ್ಥಮಂ ತತ್ಕಾಲ
ಕೀಯ ಬೇಕೆಲೆ, ಮಗನೆ! ಧನವನೊದವಿಸಿ ಕಳುಹ
ಸೂಯೆಗೀಡಾಗ ಬೇಡೆಂದು, ನಿಜ-ನಂದನಂಗಾ ಕುಳಿಂದಂ ಪೇಲ್ಪಿನೂ.

|| 468 ||

ಪ. ಕಳುಹೆ, ಅಸೂಯೆಗೆ.

ಹಸ್ತಿ-ಹಯ-ರತ್ನ-ವಸ್ತ್ರಾಭರಣ-ಕರ್ಪೂರ-
ಕಸ್ತೂರಿ-ಮಲಯಜ-ಸುವರ್ಣ-ರಜಿತಾದ್ಯವಿಳ-
ವಸ್ತು-ಚಯಮಂ ಕೊಂಡು, ಚಂದ್ರಹಾಸನ ಚರರ್ ಬಂದು ಕುಂತಳ-
[ನಗರಿಗೇ, || 469 ||

ಸುತ್ತಲಂ ದಿಗ್ವಿಜಯಮಂ ಮಾಡಿ, ಪಿತೃ-ರಿಪುಗ
ಳೊತ್ತಿ, ಭುಜ-ಬಲದಿಂದಂ ಕಪ್ಪಮಂ ಕೊಂಡು, ಬಂ
ದುತ್ತಮ-ಸು-ವಸ್ತುಗಳನೆಂದುಮಿವರ್ಥಮಂ ಚಂದ್ರಹಾಸಂ ಕಳುಹ
[ಲೂ, |

ಪೊತ್ತು ತಂದಿಹವನೇಕ-ದ್ರವ್ಯವರಮನೆಗೆ,

ಹತ್ತು ನಿನಗೊಂದರಿಣಿಕೆಯೊಳೆಂದು, ಲೇಖನಮ
ನಿತ್ತೊಡೆ, ಕುಳಿಂದಕನ ಸೇವಕರ್ಗಾ ದುಷ್ಟಬುದ್ಧಿ ನುಡಿದಂತೆಂದ

[ನೂ- || 470 ||

ಪ. ಎಂದು ಈವ ಅರ್ಥಮು. ತಂದು ಇದೆವು ಅನೇಕ ಪ್ರವೃತ್ತಿ ಅರಮನೆಗೆ.

ವನಿದೆತ್ತಣ ಕೌತುಕದ ನುಡಿ? ಕುಳಿಂದಗೆ
ಸೂನು ಜನಿಸಿದರ್ಪನೆ? ಬಂಜೆಯಾಗಿಹಳವನ
ಮಾನಿನಿ! ವಿಚಿತ್ರಮೆನಲಾ ಚರರ, ಜೀಯ! ಪುನಿಯಲ್ಲವಂ ಜೀಂಟಿ
[ಗೆಯ್ದೀ, |

ಕಾನನದ ಮಧ್ಯದೊಳನಾಥನಾಗಿಪ ಕಿಶು-ನಿ
ಧಾನಮಿರೆ, ಕಂಡೆತ್ತಿ ಕೊಂಡು, ಬಂದಾತ್ಮಜ-ವಿ
ಧಾನದಿಂದೋವಿದಂ, ಪ್ರೀತಿ ಮಿಗೆ, ಚಂದ್ರಹಾಸಾಭಿಧಾನದೊಳೆಂದ
[ರೂ. || 471 ||

ಪ. ಚಂದ್ರಹಾಸ (ಎಂಬ)-ಅಭಿಧಾನದೊಳೆ.

ಕೇಳಿ, ವಿಸ್ತೃತನಾದನಾ ದುಷ್ಟಬುದ್ಧಿ. ನಾಂ
ಪಾಟಿಟವಿಯೊಳ್ ಪಸುಳೆಯಂ ಕೊಂಡು ಬಹುದೆಂದು
ಪೇರಿದರೆ ಚಂಡಾಲರಂದುಬಿಹಿ ಬಂದರಹುದೆಂದು, ನಿಶ್ಚಯಿಸಿ, ಬ
[ಛಿಕಾ |

ತಾಳದಂ ದ್ವೇಷಮಂ ಚಿತ್ತದೊಳೆ; ಪ್ರೇರಿಗೆ ಕರು
ಣಾಳುಗಳ ತೆಪ್ಪದಿಂದವರ್ಗಳಂ ಮನ್ನಿಸಿ, ನಿ
ಜಾಲಯಕೆ ತೆಗಿಸಿದಂ ಚಂದ್ರಹಾಸಂ ಕಳುಹಿದಗಣಿತ-ಸು-ವಸ್ತುಗಳ
[ನೂ. || 472 ||

ಟೀ. ಕೊಂಡು ಬಹುದು=ಕೊಂಡು ಬರ ಬೇಕು.

ದುಸ್ವಬುದ್ಧಿಯ ಚಿತ್ತಮಂ ತಿಳುಪಿ, ಮುರುದಿನರೂ
 ಳಪ್ಪ-ಘೋಷನದಿಂದ ಸನ್ಮಾನಮಂ ತಳೆದು,
 ದೃಷ್ಟ-ಮಾನಸರಾಗಿ, ಬೀಜಿಸ್ಕೊಂಡು, ತಿರುಗಿದರ್ ಚಂದ್ರದಾಸನ ದೂ
 [ತರೂ. || 473 ||

91. IN AUTUMN RAJASEKHARA STARTS

WITH HIS ARMY TO MAKE WAR UPON SIMHALA (see No. 89)

ರಾಜಶೇಖರನು ಶರತ್ಕಾಲದಲ್ಲಿ ದಂಡೆತ್ತಿಕೊಂಡು ಸಿಂಹಳರಾಯನ
 ಕಾಳಗಕ್ಕೆ ಹೊರಟನು

ವ || ಆಗಲಾ ರಾಜಶೇಖರ-ನರೆಂದ್ರನ (ಸಿಂಹಳಭೂಷತಿಯ ಮೇಲಣ) ವಿ
 ಜಯ-ಯಾತ್ರಿಗೆ ಸಹಾಯಂ ಬರ್ಪಂತೆ ಶರದಂ ಬರಲೊಡನೆ

ಮಹಾಸ್ಥಗರೆ

ಮೊಳೆನೋದತ್ತಬ್ಬ-ಕಂದಂ ಕೊಳದೊಳೆ; ಬೆಳೆದಾಳ್ವತ್ತಿಳಾ-ಮಂಡ
 [ಳಂ; ಮಂ

ಡಳಗೊಂಡಾಗಳ್ ಮರಾಳಾವಳಿ ನೆಗೆದ ಬಿಲ-ದ್ವಾರದಿಂದೆಪ್ಪಿದಾಶಾ-
 ವಳಯಂ ತೋರ್ಪಟ್ಟುದಬ್ಬಂ ಪಳಚನಲರ್ದುದಬ್ಬಾರಿ-ಬಿಂಬಂ ಕ
 [ಳಂಕಂ

ಕಳೆದತ್ತೆಂಬಂತೆ ನೀಡುಂ ತೊಳಗಿತು; ತಿಳಿದತ್ತಾಪಗಾ-ವಾರಿ-ಪೂರಂ.

|| 474 ||

ಪ. ಮೊಳೆ-ನೋದತ್ತು (ಹೋಯಿತು) ಅಬ್ಬ-ಕಂದಂ. ಬೆಳೆ-ತಾಳ್ವತ್ತು ಇಳಾ-ಮಂ
 ಡಳಂ; ಮಂಡಳ-ಕೊಂಡು, ಆಗಲೆ ಮರಾಳ-ಅವಳಿ. . . ದ್ವಾರದಿಂದೆ ಎಪ್ಪಿದು; . . .
 ತೋರ್ಪ-ಪಟ್ಟುದು; ಅಬ್ಬಂ ಪಳಚನೆ ಅಲರ್ದುದು; ಅಬ್ಬಾರಿ . . . ಕಳೆದತ್ತು ಎಂಬಂತೆ.
 ತಿಳಿದತ್ತು. ಟೀ. ಇದು ಆ ಸಮಯದ ಶರತ್ಕಾಲ ಬಂದದ್ದು ವರ್ಣನೆ. ಅರ್ಥವು ಸ್ಪಷ್ಟ.
 ಅಲರ್ದುದು ಎಂಬಲ್ಲಿ ಶಿಥಿಲತ್ವ.

ವ || ಅಂತುಮ್ನಲ್ಲದೆಯುಂ

ಕಂದಂ

ಅತಿ-ನಿರ್ಮಲತೆಯನೀ ಮಲಿ

ನತೆಯಾಂತ ಪಯೋದ-ಮಾಲಿಗಾಗಿಪ ಶರದಂ |

ವಿತತ-ಸಿತ-ದ್ಯುತಿ-ತತಿ-ರಂ

ಜಿತ-ಚಂದ್ರಂಗೀವನೆಂಬುದೊಂದಚ್ಚ ರಿಯೇ?

|| 475 ||

ಅ. ಮಲಿನತೆ ಅಂತ ಈ ಪಯೋದ-ಮಾಲಿಗೆ (ಈಗ) ಅತಿ-ನಿರ್ಮಲತೆಯಂ ಆಗಿಪ (ಆಗುವ) ಶರದಂ (ಅಂಥ ನಿರ್ಮಲತೆಯಂ ಈಗ ಇಂತಿಹಾಗಿರುವ) ಚಂದ್ರನಿಗೆ ಸಹ ಈವನು ಎಂಬುದು ಒಂದು ಅಚ್ಚ ರಿಯೇ?

ವ|| ಮತ್ತಂ

ಮಹಾಸ್ವಗ್ಧರೆ

ಘನ-ನಾಮಂ ಲೋಕದೊಳ್ ಪೆರ್ನಗೆಗೆಡೆಯೆನಿಸಿತ್ತಕ್ಕಟಾ! ಕೆಮ್ಮ
[ನೀ ಮಿ

ತ್ರನ ತೇಜಕ್ಕಡ್ಡಲಾದೆಂ, ದ್ವಿಜ-ಗತಿಗೆಡಿಸಿದೆಂ, ಜಗತ್-ಪಂಕಮೆನ್ನಿಂ |
ಜನಿಸಿತ್ತಾ ರಾಜಹಂಸಾಹಿತನೆನಿಸಿದೆನೆಂದುಂ ಜಡ-ಗ್ರಾಹಿಯಾನ್ ಆ
ದೆನೆನುತ್ತಂ ಚಿಂತೆಯಿಂ ಬೆಳ್ಳಡರ್ದುದೆನೆ ತದಬ್ಬಂ ಶರನ್-ಮೇಘಮಿ
[ಕುಂ. || 476 ||

ಪ. ಘನ-ನಾಮಂ, ಲೋಕದೊಳ್ ಪೆರ್-ನಗೆ-ಕೆಡೆ, ಎನಿಸಿತ್ತು; ಅಕ್ಕಟಾ! ಕೆಮ್ಮನೆ ಈ ಮಿತ್ರನ ತೇಜಕ್ಕೆ ಅಕ್ಕಲ್ ಆದೆಂ, ದ್ವಿಜ-ಗತಿ-ಕೆಡಿಸಿ ಇದೆಂ, ಜಗತ್-ಪಂಕಂ ಎನ್ನುಂ ಜನಿಸಿತ್ತು; ಆ ರಾಜಹಂಸ-ಅಹಿತಂ ಎನಿಸಿದೆಂ, ಎಂದು ಜಡ-ಗ್ರಾಹಿ ಆನ್ ಆದೆಂ ಎನುತ್ತಂ, ಚಿಂತೆಯಿಂ ಬೆಳ್ಳು-ಅಡರ್ದುದೆ ಎನೆ, ತದ್-ಅಬ್ಬಂ. ಪೀ. ಆ ಶರತ್ತಿನ ಮೇಘದ ಸ್ವರೂಪ ಇಲ್ಲಿ ಉಂಟು. ಅದು ಎಂದದು-ಮೊದಲಿ ಘನ-ನಾಮ ಎನಗಿತ್ತು (ಘನ=ಮೊಕ್ಕವೂ ಮೋಡವೂ); ಆದರೆ ನಾನು ಸೂರ್ಯನಿಗೆ ಹಗೆ ಮಾಡಿ, ಪಕ್ಷಿಗಳ (ಅಥವಾ ಬ್ರಾಹ್ಮಣರ) ಗತಿಯನ್ನು ಕೆಡೆಸಿದವರಿಂದ ಕೆಡೂ (ಪಾಪವೂ) ಆಯಿತು; ನಾನು ಅರಸಂಟಿಗಳ (ಅಥವಾ ಕ್ಷತ್ರಿಯರ) ಹಗೆಯಾಗಿ, ಜಡ (=ಚಳಿಯೂ ದಕ್ಕವೂ ನೀರೂ)-ಗ್ರಾಹಿ ಆದೆನು. ಅಡರ್ದುದೆ ಎಂಬಲ್ಲಿ ಶಿಥಿಲತ್ವ. ಹಂಸಗಳಿಗೆ 244ನೆಯ, 342ನೆಯ ಶ್ಲೋಕ.

ಅಡ್ಡಮಿರೆ ಕಾರ ಕಾರ್ಮುಗಿ

ಲೊಡ್ಡಣಮಿಗಳೆಗಿಡಿಯದೊತ್ತರಿಸಿ ಮಂದೈಸು |

ತ್ತೆಡ್ಡಮೆನೆ ನಿಂದ ಚಂದ್ರಿಕೆ

ಯೊಡ್ಡೆನೆ, ಬೆಳ್ಳುಗಿಲದೇಂ ಮನಂಗೊಳಿಸಿದುದೋ?

477

ಪ್ರೇ. ಕಾರ ಕಾರ್ಮುಗಿಲ ಒಡ್ಡಣಂ ಮುಂಚೆ ಚಂದ್ರನ ಬೆಳಕಿಗೆ ಎಲ್ಲೆಲ್ಲಿ ಅಡ್ಡವಾಗುತ್ತ ಇತ್ತೋ, ಅಲ್ಲಲ್ಲಿ ಚಂದ್ರಿಕೆ ಭೂಮಿಗಿಡಿಯದೆ ಒತ್ತರಿಸಿ ಮಂದೈಸುತ್ತ ಎಡ್ಡವಾಗಿ ಈಗ ನಿಲ್ಲುವದು, ನಿಂದಂಥ ಆ ಚಂದ್ರಿಕೆಯ ಒಡ್ಡೆಂಬಂತೆ ಬೆಳ್ಳುಗಿಲ್ ಮನಂಗೊಳಿಸಿದುದು.

ಬಾಂಬೊಲಿವೆಯೊಳಗಿದು ಮುಯಿಗಿ

ದಂಬುದಮದು ತೊಲಗೆ ನೆಗೆದು ನಿಂದಂಚೆಯ ಪಿಂ |

ಡೆಂಬಂತಿರೆ ಬೆಳ್ಳುಗಿಲದ

ಲಿಂ ಬೀವ್ವಿ ತುಪಾರಮದಲಿ ಗಜಿವನಿಯಕ್ಕುಂ.

|| 478 ||

ಪ. ಮುಯಿಗಿ ಇದು, ಅಂಬುದಂ ಅದು ತೊಲಗೆ, ನೆಗೆದು ... ಬೆಳ್ಳೆ-ಮುಗಿಲ್; ಅದಲಿಂ. ಪ್ರೇ. ಇದು ಒಂದು ವಿಪರೀತವಾದ ಉಪಮೆ. ಕವಿ ಒಂದು ಬಾನಿನ ಹೊಜೆ ಉಂಟು, ಅಂಚೆಗಳು ಮಡಿಯ ಮೋಡಕ್ಕಂಜಿ ಅದಕೊಳಗೆ ಮುಯಿಗಿದ್ದು, ಆ ಮೋಡ ಹೋದಾಗ ತಿರಿಗಿ ಹೊಜೆಟು ನಿಂದವು ಎಂತ ಕಲ್ಪಿಸಿ, ಅಂಥ ಬಾಂಬೊಲಿವೆನೀರು ನನೆದ ಅಂಚೆಗಳಿಗೆ ಬೆಳ್ಳೆ-ಮುಗಿಲ್ ಸರಿ ಎನ್ನುತ್ತಾನೆ.

ಉತ್ಸಾಹಂ

ನಾಕ-ಪುಂಡರೀಕಮಂಬರಾಪಗಾ-ಪಯಸ್-ಸ್ಥಿತ-

ಸ್ತೋಕ-ಪುಂಡರೀಕ-ರಾಜಿಯಂ ಕರಾಗ್ರದಿಂದೆ ಕಿ |

ಪ್ರೀತ-ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಚೆಲ್ಲಿದಂತೆವೋಲ್, ಮೃಣಾಳ-ನಾ

ಪ್ರೀ-ಕದಂಬ-ಶುಭ್ರಮಭ್ರಮಭ್ರದೊಳ್ ವಿರಾಜಿಕುಂ.

|| 479 ||

ಪ. ನಾಕ-ಪುಂಡರೀಕಂ (ಅಂದರೆ ಕವಿಗಳು ಒಂದು ದಿಕ್ಕಿನಲ್ಲಿ ಉಂಟು ಎಂತ ಭಾವಿಸುವ ಒಂದು ಅನೆ) ಅಂಬರ-ಅಪಗಾ (ಅಂದರೆ 478ನೆಯ ಶ್ಲೋಕದಲ್ಲಿ ಹೇಳಿದ ಆ ಬಾಂಬೊಲಿವೆ)-ಸ್ಥಿತ-ಸ್ತೋಕ-ಪುಂಡರೀಕ (=ಕಮಲ)-ರಾಜಿಯಂ ಕರ-ಅಗ್ರದಿಂದೆ ಕಿಟ್ಟು ... ಮೃಣಾಳ (=ನಾಡು ಎಂಬ ಕಮಲಗಳ ಬಿಳಿ ನಾರಿನ)-ನಾಡೀ (=ಮತ್ತೆ ಕಮಲಗಳ)-ಕದಂಬ (=ಕದಂಬ

ದಂತೆ)-ಕುಭ್ರಂ (=ಬಿಳಿದಾದ) ಅಭ್ರಂ (=ಮೋಡಂ) ಅಭ್ರಕೋಳೆ (=ಅಕಾಶಮೋಳೆ).
ಟೀ. ಇದು ಅಂದಿನ ಮೋಡಗಳ ರೂಪಿನ ವಿಪರೀತವಾದ್ದೆಂದು ವರ್ಣನೆ.

ಚಂಪಕನಾಲೆ

ತಡಿವಿಡಿದೇಕ-ಪಾದದೊಳೆ ನಿಂದರೆಗಣ್ ಮುಗಿದಾತ್ಮ-ಚಂಚುವಂ
ನಿಡುಗೊರಲಿಂ ಮರಲ್ವಿ, ನಿಜ-ಪಕ್ಷದೊಳೊಯ್ಯನೆ ಸಾರ್ಚಿ, ವಸನ
[ಮಂ |

ಪಿಡಿದೆಡೆಗೈದಿದಂಬು-ಚರಮಂ ಜನದಿಂ ತವೆ ನುಂಗಿ, ಸಾರ್ದು, ಸಾ
ಲ್ವಿಡಿದೆಡೆಗೊಂಡನೇಕ-ಬಕ-ಪಂಕ್ತಿಗಳಿಂ ಕಪ್ಪಿ ತಪ್ಪು, ರಂಜಿಕುಂ.
|| 480 ||

ಪ. ತಡಿ-ಪಿಡಿದು, ಏಕ. ನಿಂದು, ಅರೆ-ಕಣ್ ಮುಗಿದು, ಅತ್ಮ (=ತನ್ನ). ಪಿಡಿದು, ಎದೆ
ಗೆ ಐದಿದ. ಸಾಲ್-ಪಿಡಿದು, ಎದೆಗೊಂಡ. ಟೀ. ಕೆಪ್ಪಿಯ ತಡಿಯಲ್ಲಿ ಬಕಪಕ್ಷಿಗಳು ನಿಂತ
ವರ್ಣನೆ.

ಮತ್ತೇಭವಿಶ್ರೇಷ್ಠತಂ

ಪರಿದೆಯ್ತಂದರಸಂಚೆಯಂ ಕರೆದು ಭೃಂಗೀ-ನಾದದಿಂದಿತ್ತು ಗಂ
ಧ-ರಜಸ್-ಪೂರ್ಣ-ಮರಂದದರ್ಘ್ಯಮನಮರ್ಚುತ್ವಂಬು-ರುಟ್-
[ಪೀಠಮಂ |

ಮರುದಾನೀತ-ದಳಾಂಬರಂಬೊದಿಸುಣ್ಣಿತ್ತಬ್ಬ-ಬೀಜಂಗಳಂ,
ಶರದಂಭೋಜಿನಿ ಮಾಡಿದಳ ದ್ವಿಜ-ವರಂಗಾತಿಥ್ಯ-ಸತ್ಕಾರಮಂ.
|| 481 ||

ಪ. ಪರಿದು ಎಯ್ತಂದ ಅರಸು-ಅಂಚೆಯಂ. ನಾದದಿಂದೆ, ಇತ್ತು (=ಈಚೆ) ಮ
ರಂದದ ಅರ್ಘ್ಯಮಂ ಅಮರ್ಚುತ್ವ ಮರುತ್-ಅನೀತ-ದಳ-ಅಂಬರಂ-ಪೊದಿಸಿ, ಉ
ಣ್ಣಿ ಇತ್ತು . . ಶರತ್-ಅಂಭೋಜಿನಿ. ಟೀ. ಶರತ್ತಿನ ಅಂಭೋಜಿನಿ ಎಂಬದನ್ನು ಒಬ್ಬ
ಸ್ತ್ರೀ ಎಂದೂ ಇವಳು ಅರಸಂಚೆಗೆ ಆತಿಥ್ಯ ಮಾಡಿದಳೆಂದೂ ಕವಿಯ ಕಲ್ಪನೆ. ದ್ವಿಜ=ಪಕ್ಷಿ
ಯೂ ಹಾರುವನೂ.

ವ || ಇಂತೊಗೆತಂದ ಶರದ್-ಮುತುವಿನೊಳಾ (ರಾಜಕೀಯರನೆಂಬ ಅರಸು)
ಕುಮಾರಂ ವಿಜಯ-ಯಾತ್ರಿಗೆ ಪೋಗಲುಜ್ಜುಗಿಸಿ, ಪೋಷಮಟ್ಟು, ಪೊ

==ಗಿಕ್ಕಿದ ಪಟ್ಟವಣಿಯನಳಂಕರಿಸಿ, ಕುಳ್ಳಿದವನಾತ್ಮ-ವದನಾರವಿಂ
ದಮಂ ನಡೆ ನೋಡಿ, ಸಮರ-ಪ್ರಸ್ಥಾನ-ಭೇರಿಯಂ ಪೊಡೆಯಿಸೆಂಬು
ದುಮವಂ ತಂತ್ರಾಧ್ಯಕ್ಷನಪ್ಪ ಮೇಘನಾದನಂ ಬರಿಸಿ, ಜಿಸಸುವುದು
ಮವಂ ಬಂದು, ಕನತ್-ಕನಕ-ಕೋಣಮಂ ಪಿಡಿದಡಸಿ, ಪೊಡೆದಾಗಳ

ಮತ್ತೇಭವಿರೇದಿತಂ

ಕಡಲೇರಿಯಂ ಕದಡೆಬ್ಬಿ ತುಳ್ಳೆ, ಫಣಿ-ರಾಜಂ ಬಳ್ಳೆ, ದಿಕ್-ಪಾಲಕರ
ಸೆಡೆಯಲ್, ದಿಕ್-ಕರಿ-ವೃಂದಮುಚ್ಚಿ, ಭಗಣಂ ಪಾಯ್ದುಳ್ಳೆ, ಭೂಭೃ
[ತ್-ಕುಳಂ |

ಕಡುಪಿಂ ಕಂಪಿಸೆ, ಭೂಮಿಯಂಡ-ಘಟಮಂ ತುಂಬಿತ್ತು, ಕಲ್ಪಾಂತದು
ಗ್ಗಡದಂಭೋದ-ರವಂಬೊಲಿಂಬುವಡೆದಾ ಗಂಭೀರ-ಭೇರೀರ-ರವಂ.

|| 482 ||

ಪ. ಕಲ್ಪಾಂತದ ಉಗ್ಗಡದ ಅಂಭೋದ-ರವಂ-ವೊಲ್, ಇಂಬು-ಪಡೆದ ಆ. ಟೀ. ಇದು
ಆ ಭೀರಿಯ ರವದ ವಿಪರೀತವಾದ ವರ್ಣನೆ.

(ಮುಂದಿನ ಗದ್ಯದಲ್ಲಿ ಕವಿ ಗಜಂಗಳನ್ನೂ ನೋಡುವ ಪುರಜನರನ್ನೂ ಆಫೀರಣರನ್ನೂ
ಗಜಭೂಷಣವಿಲಾಸವನ್ನೂ ಅಶ್ವಂಗಳನ್ನೂ ಘೋಷಾಯ್ಲರನ್ನೂ ಅಶ್ವಭೂಷಣವನ್ನೂ ರಥಾ
ದಿಸಾಮಗ್ರಿಗಳನ್ನೂ ಪಾರ್ಥಿವರನ್ನೂ ಬಿರುದುಗಳ ಪದಾತಿಗಳನ್ನೂ ವಾದ್ಯಂಗಳನ್ನೂ ರಾಜಕೀ
ಖರನು ಪರೀಕ್ಷೆ ಮಾಡಿದ್ದನ್ನೂ ವರ್ಣಿಸುತ್ತಾನೆ.)

ವ|| ಅದಂ ಕೇಳ್ಳು, ಕಡುಸಡಗರಂ ಮಿಕ್ಕು, ಮಾಪಿಂಕಮಾವೃತಂಗಿ
ಕ್ಕಿದ ಬಿರುದಿನ ತೊಡರ್ ಝಣಝಣಿಸಲೆಬ್ಬಿ, ಸಪ್ತ-ಮದಾವಸ್ಥೆ
ಯಿಂ ಮುಂದುಗಾಣದೆ, ಬಲ್ಲಂಬಮಂ ಮುಪ್ಪಿದು, ನಿಗಳಮಂ ಪಪ್ಪಿ
ದು, ನಿಟ್ಟೋಟದಿಂ ಬೀದಿವರಿದಾರೆಕಾಪಿರನಪ್ಪಿಯಟ್ಟ, ಕೆಂಗಣ್ ಮ
ಸಗಿ, ಕೇರ್ಗಲಂ ನುಗ್ಗಿ, ಸಿಲ್ಕಿದರಂ ಸಿಲ್ಪಿ, ಕಂಡರಂ ಕಾಲ್ಗಿಡಿಸಿ,
ಪೊಡೆದು, ಕಡಂಗಿ, ಕಾಯ್ಪೇಲಿ, ದಿಕ್-ಕುಂಭಿಗಳಬಿಕ್ಕಿ ಬೃಂಹಿತಂ
ಗೆಯ್ದಂಗಡಿಗಳನಣೆದು, ಪೊಯ್ದು, ಮಾಮಸಕಂ ಮಸಗಿ, ಕೋಲಾ

ಹಲಮನೆಸಗಿ, ಬಾಳೆಮಾನಂತೆ ಬರಿಕಯ್ಯ ನೆಪಿಲೊಳ್ ಪರಿವ, ಕು
ಸಿದಿಟ್ಟ ಚಕ್ರದಂತೆ ಕುನುಂಗಿ ಪರಿವ, ಸುಂಟುರೆಗಳಾಯಂತೆ ಸುಪ್ಪಿ
ಸುಪ್ಪಿದು ಪರಿವ, ತೋರಣದೊಳ್ ನುಸುಳ್ವಂತೆ ತಲೆದರ್ಗಿ ಪರಿವ,
ಕಳಕಳಮನಾಲಿಸುತಡ್ಡವರಿಯೊಳಾಂತು ನಿಂದಿದಿರ್ಚಿ ಪರಿವೊಟ್ಟಜಿ
ಯಿಂ ಸಿಲ್ಕಿದರಂ ಪಿಡವ, ಜಡಿವ, ಜಾಡಿಸುವ, ತುಡುಂಕಿ ತೆಗೆವ, ತೊ
ಡಂಗಿ ಪಾಯ್ವ, ಕಡಂಗಿ ಪೊಯ್ದಿತ್ತಿಯಿಚ್ಚಿಪುವ, ಪೊತ್ತು ಪರಿವ, ಸು
ತ್ತಿ ತೆಗೆವ, ಮೆಟ್ಟ ಸೀಪ್ಪ, ಕಟ್ಟುಬಟ್ಟೆಯ ದುಪ್ಪ-ಗಜಂಗಳಂ (ಇದು
ಕರ್ಮಪಾದ ಮಾತು) ಸರಿಸದೊಳ್ ನಿಂದು, ಸರಂದೋಪ್ಪಿ, ಸಮ್ಮುಖಂ
ಗೆಯ್ದು, ಗಜಾರಿ-ಗರ್ಜನೆಯಿಂ ಗಜರಿ, ಗರ್ಜಿಸಿ, ನೆರೆದು ನೋಪ್ಪಿ
ಪುರಜನಮರಿದರಿದನೆ (ಪುರಜನಂ ಎಂಬದು ಕರ್ತೃ) — ಸರಸರನೆ ಪರಿದು,
ಬರಿಕಯ್ಯಂ ಪಿಡಿದಡರ್ದು, ಬಿದುವನಪ್ಪಳಿಸಿ, ಚಪ್ಪರಿಸಿ, ಕೂಪಿಂಕುಕ
ಮನಿಕ್ಕಿ, ಸೆಳೆದೆಳೆದಂಗುಟದ ತುದಿಯಿಂ ಕರ್ಣ-ಮೂಲಮನಣಿದಲೆ
ದು, ನೂಂಕಿ, ತಂಕೆಯಿಲ್ಲದೆ ಪಿಂಡಾನೆಗಳೊಂದುಗೂಡಿ, ಶಿಕ್ಷೋಪಕರ
ಣಂಬೆರಸು ಸುಪ್ಪಿದೇಪುವ, ಸುತ್ತಂ ಮೆಟ್ಟಿಸುವ, ವಿಸಟಂಬರಿಯಿಪ
ಡ್ಡತರದೊಳಕ್ಕುವ, ತಟ್ಟುವರಿಯಿಪ, ತೇರೈಪ, ಬೋಳೈಪ, ಜೋಡ
ರ[ಣ]ದೊಳ್ ಸೆಪ್ಪಿಗೈವ, ಚೌವಟದೇರಾಟದೊಳ್ ಚದುರಂ ತೋ
ರ್ಪ, ಕೈಗೊಲೆ ಬಾಯ್ಗೊಲೆ ಮೈಗೊಲೆ ಕಾಲ್ಗೊಲೆ ಕೊರಲ್ಗೊಲೆಯಂ
[ಕೋಳ್ಗೊಲೆ] ಕಲಿಪ, ಕಡುಬಿನ್ನಣಂಬಡೆದು ಕಟ್ಟಾಳ್ತನಂಬೆತ್ತಿಂತು
ಗಜಾರೋಪಣ-ಧುರೀಣರಾದಾಧೋರಣರ್ (ಧುರೀಣರ್ ಆದ ಅಧೋರ
ಣರ್ ಎಂಬದು ಕರ್ತೃ) ನೆರೆನೆರೆದು, ಪರಿಪರಿದು, ಬೇಪಿಬೇಪಿ ನಿಜ-
ಗಜಂಗಳಂ ಪಣ್ಣಿ, ಕೈಗೆಯ್ದು, ಪೂರ್ವಾಸನಮನವಪ್ಪಂಭಿಸಿ, ಸಂಭ್ರ
ಮಂ ಮಿಗೆ ನೆಪ್ಪಿಪಿದಾಗಳ್ — ಕೋಡ ಮೊನೆಯೊಳ್ ತಗುಚ್ಚಿದ ಸೂ
ನುಗಿಗತ್ತಿಯ, ಕೊನೆಗೊಡಂಕೆಯೊಳ್ ತೊನೆವ ಬಿಳಿಯ ಚಾಮರದ,

ಬಿದುವೊಳ್ ಬರೆದು ಬರ್ಚಿಸಿದ ಸಿಂಧೂರದ, ಬರ್ಚಣೆಯ ಪಣೆವಾ
ಸರೆ [-ನೆಲೆ] ಯೊಳಮರ್ಚಿ ರಚಿಸಿದ ತಮಾಲ-ರೇಖೆಯ, ತಲೆವಳಿಸಿ
ನೆಲೆಗೊಳಿಸಿದ ಮಾಣಿಕ್ಯದ ತಲೆಮಾಲೆಯ, ಪರಿಸರದೊಳೆಬಿಟ್ಟ
ಕನಕದರಳೆಲೆಮಾಲೆಯ, ಕಟ-ತಟದೊಳೆಬಿಡಾಣಿಮುತ್ತಿನಜ್ಜಕ್ಕು
ಚ್ಚುಗಳ, ಕನಕ-ಘಂಟೆಗಳ [ಘಂಟಿಗಳ], ಮಿಳಿವ ಕೊರಲ ಮಿ
ಸುನಿಯ ತೊಂಗಲ್ವರಜಿಯ, ಚಿನ್ನ-ಮಣಿ ಪುದಿದ ಪಕ್ಕ-ಘಂಟೆಯ,
ಬೆನ್ನೊಳೆತ್ತಿದ ಕದಳೀ-ಕಂಭದ, ಋಕ್ಷ-ಚರ್ಮದ ಪಕ್ಷ-ರಕ್ಷಯ ಮೇ
ಲೆ ಪೊಡೆವ ಬೀರದಾಡೆಯ [-ಪಾಡೆಯ], ಪಿಂಗಾಲೊಳೆಬಿಟ್ಟ ಭಾರಿ
ಸಂಕಲೆಯ, ಝಣಝಣಿಪ ಪೊನ್ನಂದುಗೆಯ ವಿಳಾಸಮಳವಡೆ, ಬಳ-
ವೈರಿಯೊಳ್ ಪಳಂಚಲೆಂದು ನೀಲಾಚಲಂಗಳ ಸಾಲಿಟ್ಟವೆಂಬ ಬಿಂಕ
ಮನಂಕಿಸಿ ಕಣ್ಣೆವಂದ ಗಂಧ-ಸಿಂಧುರ-ಸಂದೋಹದಿಂ— |

ಮತ್ತಂ ಕಿಳಿವ ಗೋಳಿಗೆಯ ದನಿ ಕಿವಿವೊಗದ ಮುನ್ನಂ,
ಮಂದುರದೊಳಂದಂಬಡೆದು, ನಿಂದ ಬಲ್ಲೆಜ್ಜಿನ ಮುಂಡಿಗೆಯಂ ಮು
ಲುದು, ಪಿಂಗಾಲ್ಗೆ ತೊಡರ್ಚಿದಗ್ಗದಗ್ಗರಣೆಯಂ ಛಟಛಟನೆ ಕಿತ್ತು,
ಕಿಳಿದು, ಪಿಡಿಯಲೊಡರ್ಚಿ, ತಡೆದು, ತೊಡಂಕಿ, ತುಡುಂಕಿದ ಗೋ
ವಳನಂ ಕೊಡಪಿ, ಕೆಡಪಿ, ಕಡೆವಾಯ್ದು, ನಡುವೀದಿಗೆ ಕಡುವೇಗದಿಂ
ಪರಿತಂದು, ನಿಂದು, ನೆರೆದ ಜನಂ ಕಲ್ಲೊಳಿಟ್ಟ ಕವಡಿಕೆಯ ರಾಶಿಯಂ
ತೆ ಝಲ್ಲನೆ ಕೆಡಪಿ, ಖರ-ಖುರಾಗ್ರ-ಘಾತ-ಜಾತ-ವಿತತ-ಧರಾತಳ-
ರಜಃ-ಪಟಲಂ ರವಿ-ಮಂಡಲಮನಂಡಲೆದು, ಮುಸುಂಕೆ-ವಿಸಟಂಬ
ರಿವ ಶೂಕಳಾಶ್ವಂಗಳನಂಕಣಿಯಂ [ಸೂಕಳಾ-] ಬಗೆಯದೆ. ಮುಂ
ಕೊಂಡು, ಶಂಕಿಸದೇವಿ, ವೀವಿ, ಬೀದಿಗೊಂಡು, ಪರಿಯಿಪಾಗಳ—
ಮುಂಗಾಲ್ಗಳಂ ನೆಗಪಿ ನಿಲ್ವ, ಪಿಂಗಾಲ್ಗಳಂ [ಳಂ] ಕಿತ್ತು ದಾಂಟುವ,
ಪೊಲಕಾಲ್ಗೊಳ್ಳವ, ಮರಳ ಮೆಟ್ಟುವ, ಬವವಿವರಿವ [ಬವವಿವ].

ಸರಳಿಸಿ ಪಾಯ್ವ, ಚಪ್ಪರಿಸುತುಪ್ಪರಿಸ [-ವ], ಮಿಡಿವ, ಕಡೆಗಣಿಸಿ
 ಪಾರ್ವ, ದುಂಡಿಪ, ದಿಂಡುವಾಯ್ವ, ಬವಲಿವರಿವ, ಚಮ್ಮಟಗೆಗೆ
 ಚಳಯದ, ಕಡಿಯಾಣಮಂ ಕೈಕೊಳ್ಳದ ಬಗೆಯಂ ಬಗೆದಂತೆ (ಫೋ
 ಲಿಯಾರ್) ಕಂಡು, ಮನಮಲಿದು, ಮೈಯಲಿದು, ಪೊಲಂಬಲಿದು,
 ಪೊತ್ತಿಲಿದು, ದನಿಯಲಿದು, ದೆಸೆಯಲಿದು [ದಕೆ-], ಬೋಳಿಸಿ, ಹ
 ಜ್ಜೆಗೊಳಿಸಿ, ತೊಡೆ ಮಡ ದನಿ ಚಮ್ಮಟಗೆಗಳನೊಯ್ಯನೊಯ್ಯನೆ ಮೈ
 ವಳಿಗೆ ತಂದೊಡಂಬಡಿಸಿ, ಕಡಂಗಿ, ನಡಯಿಪ, ಪೊಳಯಿಪ, ದುವಾ
 ಳಪ. ಪೊಪಮಡಿಪಿದಿರೇಲಿಪಡ್ಡಂಬರಿಯಿಪ, [ರಾಪು] ವಾಘೆಯೊಳ್
 ಸರಿಸಂಗೊಂಡೊಂದೆ ಮೈಯೊಳ್ ಸೂಲಿಲಿದೇಲುವ, ಸುತ್ತೇಲುವ,
 ಬಿತ್ತರಂಬಡೆದ ವಾಹಳತನದೊಳ್ ನಳನನಿಲಿಕೈವ (ನಳನೆಂಬ ರಾಯ
 ನಂ-), ಶಾಲಿಹೋತ್ರನನಾಳಗೊಳ್ಳ (ಶಾಲಿಹೋತ್ರನೆಂಬ ಅಶ್ವವೈದ್ಯನಂ-)
 ಫೋಲಿಯಾರ್ ನೆರೆದು, ಕನತ್-ಕನಕ-ಕವಚಮಂ ತೊಟ್ಟು, ಕಾ
 ಲ್ಗುಪ್ಪಸಮನಿಟ್ಟು, ಸೀಸಕಮಂ ಸಿಂಗರಿಸಿ, ಬಾಹುರಕ್ಕೆಯನಾಂತು,
 ಸಾಂಬ್ರಾಣಿಯಂ ಬಿಗಿದುಡಿಯೊಳ್ ಪೊಂಜುರಿಗೆಯಂ ಕಟ್ಟಿ, ಗಲಿಗ
 ಣೆಗಳ್ ತುಲುಗಿದ ಪೊನ್ನ ಬತ್ತಳಕೆಯಂ ಬೆನ್ನೊಳ್ ತಳೆದು, ತರಕ
 ಸಮನೆಡವೆಗಲೊಳ್ ತೊಡರ್ಚಿ, ಪಂಚವಣ್ಣದ ಪಟ್ಟಿಯ ಬಿರಿದಿನ
 [ಬಿರುದಿನ] ಬೀರಗಚ್ಚೆಗಟ್ಟ [-ಸಚ್ಚೆಗಟ್ಟದ-], ಪಿರಿಯ ನೇಜೆಯನೋ
 ಜೆಯಿಂದೆತ್ತಿ, ಪಿಡಿದು, ಸಮರ-ಸಮಯ-ಸಮುಚಿತ-ನೈಪಥ್ಯಂಬಡೆದ
 ಬ್ಬರಿಸಿ, ಬೊಬ್ಬೆಗೊಟ್ಟೇಲಿ, ಸರಭಸಂ ಪರಿಯಿಪಾಗಳ್—ಪೊನ್ನ ಕ
 ಡಿವಾಣದ, ರನ್ನದ ಮೊಗರಂಬದ. ಕಿವಿಯ ಚಾಮರದ, ಸುತ್ತು ಝ
 ಲ್ಲಲಿಯ ನೆತ್ತಿಯ ಬೆಳ್ಳಲಿಯ, ನೊಸಲ ಕನ್ನಡಿಯ, ರೇವಂತ-ಮಾ
 ಲೆಯ ಗರ್ಗರದ ತರಜಿಗತ್ತರಿಯ [ತರಜ-], ಪೊರ್ಕುಲಿ ಘಂಟೆಯ,
 ಪೊಂಬೆಸದ ಗುಬ್ಬಿಯ ಪಾರಿವದ ಸಂಧ್ಯಾ-ರಾಗದ, ದೇವಾಂಗದ (=ನೇ

ಯಿಕಾರವಿಧಿಯು) ನವ-ರಂಗದ ಸುವರ್ಣ-ಪಟಿಯ, ಪಳದಿಯ ಜೋನೆಗವಳಯ, ಪಲಬಗೆಯ ಪಲ್ಲಣದ ಪಕ್ಕಯುಗ್ಲಯ ಪದ್ಮರಾಗದ ಪಾವುಡದ ಪರುತವಣಿ ಪಸರಿಸೆ, ಶರಧಿ-ಮಂಥನ (=ತೆರೆ ಬಂದಕ್ಕೊಂದು ಬಡೆದಾಡುವ) ಸಮಯದೊಳ್ ಘುರುಘುರುತಿಸಿ, ಘಟಲನೆ ಪರಿವ ಪೆರ್ದೆರೆಯ ದೊರೆಗೆವಂದು, ರಯದಿಂ ಪರಿದು, ನೆಲೆದಿದು, ತರಂಗೊಂಡ ತುರಂಗ-ಸಂಘಾತದಿಂ—|

ಮತ್ತಂ ಪೂಡಿದ ಹಯಂಗಳ, ಜೋಡಿಸಿದ ಚಕ್ರಂಗಳ, ಮುಗಿಲೊಳ್ ಪಳಂಚುವ ಪಟಿಯಿಗೆಯ, ಸುವರ್ಣದೊಡ್ಡುವಲಗೆಯ, ನೆಗಪಿ ನೆಟ್ಟ ಘನ-ತ್ರಿಶೂಲದ, ಕೆಲದೊಳಬಿಡಿದಂಬಿನ ಪೊದೆಯ [ಪಿಡೆಯ], ಸಾರ್ಚಿ ನಿಲಿಸಿದ ಶರಾಸನದ, ಕಿಚ್ಚಿಕ್ಕೊಳೆಯೊಳಬಿಡಿದ [ಕಿಲಿಕ್ಕಿ-] ಪಾಯಿಂಬಳೆಯ, ಸಂಗಳಿಸಿದ ಮುಕುರ-ತೋರಣದ, ಮುಂಗಡೆಯೊಳಕ್ಕುವ ಧನಳ-ಚಾಮರದ, ಮೇಲೆ ಮೆಚ್ಚುವ ಮೇಘ-ಡಂಬರದ, ರಣ-ಕಬಳ-ರಕ್ಕೆ-ಮರ್ದುಗಳ್ ಪುದಿದ ಭರಣಿಗಳ, ಪೊಸ ಸವಗ ಸೀಸಕಂಗಳ ಪೆಟ್ಟಿಗಳ [ಪೆಟ್ಟಿಗೆ-], ಚಕ್ರ-ಚಿತ್ಯ ತಿಗೆ ಜತಿಗೊಡುವ ಮೂಲೆಘಂಟೆಯ [ಮಾಲಿ-], ಸಾರಿ ನಿಂದ ಧೀರ-ಸಾರಧಿಯ ಸಮ್ಮುಖದೊಳ್ ಬಿರಿದನುಘ್ನುಡಿಸ ವಂದಿ-ವೃಂದದ ಸಂಭ್ರಮಂಜೆರಸು ನಿಂದ ನಿಜ-ರಥಂಗಳಂ (ಸಾರಥಿಗಳ್) ಬೀರಸಿರಿಯ [-ಸಿರಿಯು] ಮಣಿ-ಮಂಜ ಮನೇಱುವಂತೆಱ್ಱಿ, ಮಣಿ-ಮಕುಟ-ಕಿರಣಮಿನ-ರುಚಿಯನೊತ್ತರಿಸೆ, ಕಲಿತ-ಕರ್ಣಾಭರಣ-ಕಾಂತಿ ಕಪೋಲದೊಳ್ ನರ್ತಿಸೆ, ತೊಡೆದ ಯಕ್ಷಕರ್ದಮದ ಕಡುಗಂಪಿಗೆ ಮದಾಳ ಮೊಚ್ಚಿದೆಚ್ಚಗೆ, ಕನಕ-ಕವಚ-ರುಚಿರ-ರುಚಿಯೊಳ್ ಹಾರ-ರುಚಿ ಮಲ್ಲಗಾಳಗಮನೊಡರ್ಚೆ, ಭುಜ-ವಲ್ಲರಿಯ ಮಂಜರಿಯ ಸಿರಿಯಂ ಭುಜಕೀರ್ತಿ ತಳೆದು, ತೆಪ್ಪಂ ಬೊಯ್ತಿಯೆ, ಪೊಂದೊಡರ [ಪೊಂದರ] ನುಣ್ಣದಿರ್ ಚರಣಾಂಬುಜಕ್ಕೆ

ಪೊಸವಿಸಿಲಂ ಪಸರಿಸೆ, ಪಸದನಸಿರಿ ಮಿಸುಗೆ, ರಘಾರೋಹಣ-ನಿಪು
ಣತೆಯೊಳ್ ಪಾರ್ಥನಂ (ಅಂದರೆ ಅರ್ಜುನನಂ) ಪಟ್ಟಿವ ಪಾರ್ಥಿವ-ಸ
ಮುದಯಂ ಮುದಂದಳಿದೇಡಿ, ಪನ್ನತಿಕೆಯಿಂ ಪರಿಯಿಪಾಗಳಂಬು
ಧಿಯ ತರಂಗದ ಬೆಂಬಟ್ಟಿಯೊಳ್ ಪರಿವ ವಹಿತ್ರಂಗಳಂತೆ ತುರಂಗದ
ಬೆಂಬಟ್ಟಿಯೊಳ್ ಪರಿವ, ಪಟ್ಟಿವೆತ್ತು ರಥಂಗಳಂ— |

ಮತ್ತಂ ರಣ-ರಂಗದೊಳಿರ್ಚಿದ ವೀರನಂ ಸದೆದು ಬಿಸುಡು
ವ, ತೊಡಂಕಿದ ವೀರನನಡಂಗಿ ಪೊಯ್ವ, ವಂಚಿಸಿ ಪಾಯ್ವ ವೀರನಂ
ಸಂಚಲಿದೆದಿಗುವ [ಸಂಚಮುಚ್ಚಿದೆ-], ತೊಲಗದೆ ನಿಂದ ವೀರನಂ ತಲೆ
ಗಡಿದುರುಳ್ಳವ, ಮೂದಲಿವ ವೀರನಂ ತಾದಲೆಗಾಣಿಪ, ಮಾಯದ
ವೀರನಂ ನೊಯ್ಯಲಿಪ್ಪಿದು ಕೆಡವುವ ಪರಾಕ್ರಮಕ್ಕೆ ಪಕ್ಕಾದಡವಣೆವರೆ
ಯ, ಕಾಲ ಸರಪಳಯ, ಬಾವುಲಿಯ ಬೊಂಬೆಯ ಭುಜಕೀರ್ತಿ-ಮು
ಖದ, ಬೀರಜೀಗಟೆಯ, ಬೆನ್ನ ಚಾಮರದ, ಪಳದಿಯ ಸೀಗುರಿಯ,
ಪಗಲ ಕೈದೀವಿಗೆಯ, ವಜ್ರದಂಕುಶದ, ವಿಜಯ-ಪತಾಕೆಯ, ಪುಲಿಯ
ಚರ್ಮದ, ಪಲುಂಬಿಯ ಗಪ್ಪಿಯ, ತೋಳ ಕಚ್ಚಲಿಯ, ತೊಂಗಲ್ಪಂ
ಟಿಯ, ಜೋಡುಶಂಖದ, ಜಗಜಂಪಿನ ಸತ್ತಿಗೆಯ ಪಲಬಿರುದುಗಳ
ನೆಗಟ್ಟಿವಡೆಯೆ—ಪುಡುಘುಡಿಸಿ ಜಡಿದು ಪಿಡಿದ ಕರವಾಳ, ಕಕ್ಕಡೆ
ಯ, ಸಬಳದುಬ್ಬಣದ, ಕುಂತದ, ಕೌಕ್ಷೇಯಕದಡ್ಡಣದಡಾಯುಧದ,
ಮುಸಲದ, ಮುದ್ದರದ, ಪರಶುವಿನ, ಪಟ್ಟಿಯದ [ಪಟ್ಟಿಯದ], ಪಾಶ
ದಂಕುಶದ ವಂಕೆಯ [ವಂಕಿಯ], ಲೌಡಿಯ, ಜಮದಾಡೆಯ, ಚಾಪ
ದ, ಚಕ್ರದ, ಶರದ, ಶೂಲದ, ಸಲ್ಲಿದದ [ಸೆ-], ಬಲ್ಲಿದದ ಪೊಡಪು
[-ಪು] ಪಡಿತಳನೆ, ಸಿಡಿಲ ಪಡೆ ಕಟ್ಟಾಳ್ತನಂಜೆತ್ತಂತೆ
ಮೆಲಿದು, ನೆಲಿದ ಪದಾತಿ-ವ್ಯೂಹದಿಂ— |

ಮತ್ತಂ ಮೊಲಿವ ಚಂಬಕವಟಿಯ, ಮೊಲಿಗುವ ಪಳದದ,

ಸೂಳೈಪ ನಿಸ್ಸಾಳದ, ಪೂರೈಪ ಶಂಬದ, ಡಮಡಮಮೆಂಬ [-ಕಮಿಂ
ಬ] ಡಿಂಡಿಮದ, ಭೋರೇಂಬ ಕಪಳೆಯ, ಬೊಬ್ಬಿಡುವ ಬೀರಮದ್ದಳೆ
ಯ, ಜತಿಗುಡುವ ತಂಬಟದ, ಬೆಂಬಬಿವಿಡಿದ ಬೊಂಬುಳಯ, ಗಿ
ರೈಂಬ ಗಿರುಗಟೆಯ ನಿಬಡತರ-ಪಟುರವಸದೊಡನೆ [-ಕಟನದೊಡನೆ]
ಘುಡುಘುಡಿಪ ಸು-ಭಟ-ಪಟಲ-ಕಳಕಳಂ ರಥ-ಚಕ್ರ-ಚಟುಲ-ಚಿ
ತ್ತಾರಂ |

ಮತ್ತ-ಮಾತಂಗ-ಸಂಘಾತ-ಸಮುದಿತ-ಬೃಹದ್-ಬೃಂಹಿತಂ ತ
ರಂಗ-ತರಳ-ತುರಂಗ-ಸಂಘ-ಪೇಷಾ-ಸಮುದ್ವೇಷಂ ಬೆರಸಿ, ನಭೋ
ಮಂಡಲಮನಳ್ಳಿಡಿದಳುರ್ಕ್ಕಗೊಳೆ, ಸೇನಾ-ರಜಂ ಬಾನಂ ಬಾಸಣಿ
ಸೆ, ಕರೆತಳದೊಳೊಲಿಗಳೆದು ಝಳುಂಪಿಸುವ ಕೈದುಗಳ ಬಳ್ಳವೆಳ
ಗು ಬಳಸಿ ಬೆಳೆದು [ಬಳ್ಳೆದು] ಕವಲಿಲಿಡಿದು ಕವಿಯೆ, ನೀಳ್ ಪತಾಕೆ
ಗಳ ಪಸರಿಸಿದ ಪಟಪಟಲಂ ಪದ್ಮಸಖ-ರುಚಿಯಂ ಪರಿಭವಿಸೆ, ಪರ್ಮೆ
ವೆತ್ತು, ಕಲ್ಪಾಂತದೊಳ್ ಕವಿತರ್ಪ ಕಡಲಂತೆ ಘುಝುಘುಝಿಸಿ, ನೆನೆ
ವ ಮನಕ್ಕಂ ನೋಲ್ಪಿ ಕಣ್ಣಂ ನುತಿಪ ರಸನೆಗಸದಳಮೆನಿಸಿ, ಜಗ
ದಗಲಕ್ಕೆ ತೆಕ್ಕನೆ ತೀವಿದ ಚತುರಂಗ-ಬಲಮಂ ಚತುರ-ಚಮೂ-ಪತಿ
ತೋಲಿದಾಗಳದಂ ಕಂಡು, ಕೌತುಕಂಗೆಂಡಾವುರ್ ಮಿಗೆ, ರಾಜಶೇ
ಖರ-ರಾಜೇಂದ್ರನೋಜೆಯಿಂದಾಜಿ-ಸನ್ನದ್ಧನಾಗಿ, ಯಥೋಚಿತ-ನೈಪ
ಥ್ಯಂದಳೆದಮಾತ್ಯ-ಸಮೇತಂ ಪಣ್ಣಿ, ಬಂದಿಭೇಂದ್ರಮನೇಲಿ, ಸಮ
ರ-ಸಮುಚಿತ-ಸಂಭ್ರಮಂ ಮಿಗೆ, ಶುಭ-ಮುಹೂರ್ತದೊಳ್ ಶಿಬಿರಕ್ಕೆ
ನಡೆತರ್ಪಾಗಳ್ |

ಮಹಾಪ್ರಸಂಗ

ಬಳವದ್-ದೋರ್ದಂಡ-ದಂಡಾಧಿಪ-ಮಿತವಚನಾಮಾತ್ಯರೊಂದೊಂ
[ದಿಭೇಂದ್ರಂ]

ಗಳನಾರ್ಪಿಂದೆಲ್ಲ, ಪಿಂದೆಯ್ಯರೆ, ರವಿ-ಶಶಿ-ನಂಶೋದ್ಭವರ್ ಸಹ-

[ವರೂಢಂ |

ಗಳೊಳೊಪ್ಪಂಬೆತ್ತು, ಸುತ್ತುತ್ತೊಡವರೆ, ಚತುರಂ ಚಾತುರಂಗಾನ್ವಿ

[ತಂ ಮಂ

ಜುಳ-ಖಡ್ಗ-ನೈಸ್ತ-ಹಸ್ತಂ ತಳರ್ಧನಹಿತ-ನೇನಾಬ್ಜಿನೀ-ಕುಂಜರೇಂ

[ದ್ರಂ. || 483 ||

ಪ. ಮಿತವಚನ-ಅಮಾತ್ಯರ್. ಆರ್ಪಿಂನೆ ಎಜಿ. ಸುತ್ತುತ್ತಿ ಬಗ-ಬರೆ. ಚಾತುರಂಗ-ಅನ್ವಿತಂ. ತಳರ್ಧಂ ಅಹಿತ. ನೇನಾ-ಅಬ್ಜಿನೀ-ಕುಂಜರ-ಇಂದ್ರಂ. ಟೇ. ಬಳವನ್-ಶೋರ್ಧಂನು=ರಾಜಶೇಖರನು, ದಂಡಾಧಿಪನು=ಮಿತವಚನನು ಎಂಬಂತೆ ಅಮಾತ್ಯರ್ ಎಂಬ ಬಹುವಚನದಿಂದ ತಿಳಿಯ ಬೇಕು; ರವಿ-ಶಶಿ-ನಂಶ-ಉದ್ಭವರ್ ಎಂಬವರು ಸಹ ಅವರಿಬ್ಬರೇ. ಅಬ್ಜಿನೀಸಂಹಾರವ ಕುಣಿತು 479ನೆಯ ಶ್ಲೋಕ ನೋಡಿರಿ.

ವ || ಮತ್ತಮಾ ಸೈನ್ಯಮುದ್ಯಾನದಂತೆ ಮಹಾಗಜಾತಶೋಭಿತಮುಂ
(ಮಹಾ-ಗಜ=ದೊಡ್ಡ ಅನೆ, ಮಹಾ-ಅಗಜ=ದೊಡ್ಡ ಮರ), ರಣಾಜಿರಂಗದಂತೆ
ಮನೋಗಮನವಾಜಿರಂಜಿತಮುಮಯೋಧ್ಯಾ-ನಗರದಂತೆ ಸಮಾಶ್ರಿ
ತ-ಮಹಾ-ದಶರಥ-ಸಮಂಚಿತಮುಂ, ತ್ರಿವಿಕ್ರಮಮೂರ್ತಿಯಂತೆ(ಮೂ
ಝಿ ಸದವೆಂಬ ಹೆಜ್ಜೆಯಿಂದೆ, ಉದಯ-ಮಧ್ಯಾಹ್ನ-ಸಾಯಂಕಾಲ ಎಂಬವುಗಳಿಂದ,
ನಡೆವನು=ಸೂರ್ಯನು) ವಿಪುಲಪದಾತಿಮಂಚಿತಮುಂ, ಘನಾಗಮದಂತೆ
ಜಿಷ್ಣುಚಾಪಶರ-ಕರಕೋದಂಚಿತಮುಂ (ಘನ-ಆಗಮ=ಮೋಡದ ಅಥವಾ
ಮಹಿಮೆಯ ಆಗಮ; ಜಿಷ್ಣುಚಾಪ=ಮರಿಬಿಲ್ಲ, ಜಿಷ್ಣು=ಜಯವುಳ್ಳ, ಚಾಪ=
ಬಿಲ್ಲ, ಕರ=ನೀರೂ ಬಾಣವೂ; ಕರಕ=ಅನೇಕಲ್ಲಾ ಕಪ್ಪವೂ; ಉದಂಚಿತಂ).
ನಭಸ್ಸುಗಳದಂತೆ ಸಮುಚ್ಚಾಮರಸಮಂಚಿತಮುಂ, ಪೃಥುಳಪುರದಂ
ತೆ ಮಿಳಿತಘಂಟಾಧ್ವನಿಕೇತನಾಲಂಬಿತಮುಂ, ...

ಸಾಮ್ರಾಜ್ಯದಂತೆ ಸಮುತ್ಕ್ರೇಣಧರಾಪರಾಗಮುಂ, ಶರ

ಧಿತಟದಂತೆ ಮಹಾಪ್ರಭಾವನೀಪಾಲಂಕೃತಮುಮೆನಿಸಿ*, ಸಡಗರಿಸಿ,
ನಡೆತರ್ಪಾಗಳ್ |

ಮಹಾಪ್ರಗ್ಧರೆ

ತಡಿಯೊಳ್ ನೀರ್ಗೊಂಬ ಕಾಡಾನೆಗಳನಳಗಳಂ ತಪ್ಪಿ ಕಂಜಾತದಿಂ,

[ಜಾ

ಣ್ಣಡೆದೆತ್ತಂ ಕೂಡಿ ಕೋಲಾಹಲಮನೆಸಪ ಚಕ್ರಗಳಿಯಿಂ, ಪಾಯಿ

[ಯಿಂ ಮೆ |

ಲ್ಲಡೆದೋರ್ಪುದ್ಯನ್-ಮರಾಳಾವಳಿಯಿನೊಳಗೆ ಮೇಲ್ವಾಯ್ವ ಮತ್ಯಂ

[ಗಳಿಂ, ಪೆಂ

ಪಿಡಿದೊಪ್ಪಿತ್ತಲ್ಲಿ ಫೇನ-ಸ್ತುತೆಯೆನಿಸುವ ಪೊಚ್ಚಂ ಪೊದಟಿತ್ತೊಪ್ಪದಿಂ

[ದಂ. || 484 ||

ಪ. ಅನೆಗಳಿಂ. ಮೆಲ್-ನಡೆ-ತೋರ್ಪ ಉದ್ಯನ್-ಮರಾಳ-ಆವಳಿಯಿಂ. ಟೀ. ಇ
ದೊಂದು ಪೊಚ್ಚದ (ಹೊಡೆಯ) ವರ್ಣನೆ.

ವ || ಮತ್ತಮಿತ್ತರಂಬಿಡಿದೊತ್ತರಿಸಿ ಬಳೆದ ಮರದುಲುಗಲ್ಲಿರದೆಜಿರ
ಗಿ ಮುಲುವ ಕರಿ-ಕರಕಂಜಿ, ನೀರ್ವೊಕ್ಕು, ನಡುಗುವಂತೆ, ತೆರೆವೊ
ಯ್ಲಿಂ ಕಂಪಿಪದಲಿ ಪಡಿನೆಲಿ ಪರಿರಂಜಿಸೆಯುಂ—ನಡುವಗಲೊಳ್
ಕಡುನೀರನೊಳೊಡವೆರೆದು [-ದ] ಬಬಿಲೈಗಳೆಯಲೆಳಸಿ, ಘುಲಿನೊ
ಳಪೊಕ್ಕು, ಮೆಯ್ದೊಳೆದು, ನಡುನೀರೊಳೊಗೆದ ನಳನಮಂ ಮುಲಿ
ಯಲೆಳಸಿ, ಮಗುಬ್ಬಿ, ತೆರೆವಿಡಿದೀಸುವೆಳೆವೇಡತಿಯ (ಬೇಡತಿ=ಬೇಡರ
ಹೆಣ್ಣು) . . . ಬಿಂಬಮಂ ಮುಯಿಂಗಿ ತೋರ್ಪ ಕರಿಣಿಯ ಶಿರಂಗೆ
ತ್ತು, ತುಡುಂಕಲೊಡರ್ಚಿ, ತಡಿಯೊಳ್ ನಿಂದು, ನಿಕ್ಕಿ, ನೀಡಿದ ಮ
ದ-ಗಜದ ಕರದ ಮಾರ್ಪೊಟಿಪು ನಿಜ-ಸ್ವಚ್ಛತೆಯಿಂ ರಸಾತಳದಹಿಕ

*ಈ ವಚನದಲ್ಲಿ ಇರುವ ಶ್ಲೋಕಾಲಂಕಾರದ ಸಮಾಸಪದಗಳನ್ನು ಕುರಿತು ವಚನಮಧ್ಯದ
ಲ್ಲಿ ಹೆಚ್ಚು ಹೇಳಲಾಗದು; ನಿಘಂಟುವಿನಲ್ಲಿ ಅವುಗಳ ವಿವರವಿದೆ.

ಣ್ಣೆ ಕಾಣಿಪಂತೆ ಕಮನೀಯಮಾಗೆಯುಂ—ಪುಳನ-ತಳದೊಳಣೆವಕ್ಕಿ
 ಗಳುಡಿದುಡಿದು ಸೂಸಿದ ಮೃದು-ಮೃಣಾಳ-ನಾಟಿ-ತಂತು-ಜಾಲಕದೊ
 ಳೊಯ್ಯನೊಯ್ಯನೆ ರಯ್ಯಮೆನೆ ನಡೆವೆಡೆಯೊಳಡಿ ತೊಡಂಕಿ, ತಡೆಗೆಡೆ
 ವ ತರುಣ-ಮರಾಳಂಗಳಂ ಕಂಡು, ಗಪಗಹಿಸಿ ನಗುವಂತೆ ಘುಘುಘು
 ಲಿಸಿ ನೊರೆವಿಂಡು ಪಸರಿಸೆಯುಂ—ಆ ಪೆರ್ವೊಬ್ಬ ಪರಿಯುಡುಗದ ಸಿ
 ರಿಯನೊಳಕೊಂಡು, ಭೂಮಂಡಲಕ್ಕೆ ಮಂಡನಮೆನಿಸಿ, ರಂಜಿಸಿಪು
 ದದಲಿ ತೀರದ ಮಣಿ-ಕಟಕ-ನಗೆಂದ್ರ-ಕಟದೊಳ್ ನರೇಂದ್ರ-ಕಟಕಂ
 (ಅಂದರೆ ರಾಜಶೇಖರಂ) ಪಾಟಿಯಿಂ ಪಾಳೆಯಂಗೈಯ್ದು, (ಇದಂ). |

92. DUSHTABUDDHI HAVING APPOINTED HIS SON
 MADANA ACTING MINISTER AT KUNTALA, PROCEEDS
 TO CHANDRANAVATI (see No. 90)

ದುಷ್ಪಬುದ್ಧಿ ಮದನನೆಂಬ ತನ್ನ ಮಗನ ಕೈಗೆ ಪ್ರಧಾನತ್ವವನ್ನೊಪ್ಪಿಸಿ
 ಚಂದ್ರನಾವತಿಗೆ ಹೋದುದು

ವಾರ್ಧಕಪಟ್ಟದಿ

ಮನ್ನಿಸಿ ಕುಳಿಂದಕನ ಚರರಂ, ಕಳುಹಿ, ಮಂತ್ರ-

ಭಿನ್ನವಾಗದ ಮೊಲರಮನೆಗೆ ಬಂದಾಗ ತಾ

ಮನ್ನಿಸಿದ ಬಗೆಯನಾಳೋಚಿಸಿ, ನೃಪಾಲನಂ ಬೀಳ್ಪಿಕ್ಕೊಂಡು, ಮದ
 [ನನೆಂಬಾ |

ತನ್ನ ತನಯನ ಮೇಲೆ ರಾಜ-ಕಾರ್ಯದ ಭಾರ

ಮಂ ನಿಯೋಗಿಸಿ, ದುಷ್ಪಬುದ್ಧಿ ಪೊರುಮಡುತಿರ್ವ

ನನ್ನೆಗಂ ವಿಷಯಾಭಿಧಾನದಿಂದೆಸೆವ ನಿಜ-ಸುತೆ ಭರದೊಳೆಯ್ದಂದಳೊ.

ಪ. ವಿಷಯಾ (ವಿಷಯ)-ಅಭಿಧಾನದಿಂದ. ಟೀ. ದುಷ್ಟಬುದ್ಧಿಗೆ ವಿಷಯ (ವಿಷಯಾ)
ಎಂಬ ಮಗಳಿದ್ದಳು.

ಕನ್ನೆವೆಣ್ಣಳ ಕೆಳದಿಯರ ಕೂಡೆ ಶೈಶವೋ
ದ್ವಿನ್ನ-ಯೌವನೆಯಾದ ವಿಷಯೆ ಬರೆ, ಕಂಡಿವ
ಳ್ಳನ್ನು ವರನಾಗ ಬೇಕೆಂದು, ಚಿಂತಿಸಿ ಮನದೊಳಾ ದುಷ್ಟಬುದ್ಧಿ,
[ಬಲಿಕಾ || 486 ||

ಮನೆಗೆ ಮಗಳಂ ಕಳುಹಿ, ರಾಜ-ಕಾರಿಯಕೆ ಮದ
ನನ ನಿಲಿಸಿ, ತನ್ನ ಪರಿಜನ-ಸಹಿತ ಪೋಷಮಟ್ಟು,
ದಿನವೆರಡಕೆಯ್ತಂದು, ಮುನ್ನಿದರ್ ಕಾಡೆಲ್ಲಮೆಸೆವ ನಾಡಾಗಿರಲ್ಕೇ,
ಮನದೊಳ್ ಕಲುಬನಾಂತು, ಮೆಚ್ಚಿದವನಾಗಿ, ಲೇ
ಸಿನೊಳಾ ಕುಳಿಂದಕನಿದಿರ್ವಂದು ಸತ್ಕರಿಸೆ,
ಘನ-ವಿಭವದಿಂದ ರಾಜಿಪ ಚಂದನಾವತಿಗೆ ಬಂದನಾ ದುಷ್ಟಬುದ್ಧಿ.
|| 487 ||

ರಿಪು-ಮಥನ, ಕೇಳ್! ಕುಳಿಂದಂ ಬಹಳ ವೈಭವದೊ
ಳುಪಚರಿಸಿ, ತನ್ನ ನಂದನ-ಚಂದ್ರಹಾಸನಂ
ವಿಪುಲ-ಪರಿತೋಷದಿಂದೊಡೆಯಂಗೆ ಕಾಣಿಕೆಯ ನೀಡಿ, ಕಾಣಿಸಿದ
[ಬಲಿಕಾ |

ವಿಪಿನದೊಳ್ ತನಗೀ ಕುಮಾರಕಂ ಮುಂಗೈಯ್ದ
ತಪದ ಫಲದಿಂ ತಾನೆ ದೊರೆಕೊಂಡನೀತನಂ
ಕೃಪೆಯಿಂದ ನೀವೆ ಪಾಲಿಸವೇಲ್ಪುದೆಂದು, ನಿಜ-ಪತಿಗೆ ಕೈಯ್ವರ್ತಿಸಿ
[ದನೂ. || 488 ||

ಟೀ. ಪಾಲಿಸ-ಬೇಡ್ಪುದು=-ಬೇಡ್ಪುದು,=-ಬೇಕು (ಬೇಡ್ಕುಂ).

ಗಾಡಿಸಿದ ನೃಪ-ಲಕ್ಷ್ಮಣದ ಚಂದ್ರಪಾಸನಂ
 ನೋಡಿ, ವಿಸ್ಮಿತನಾಗಿ, ತನ್ನ ಮನದೊಳ್ ಪಿಂತೆ
 ಮಾಡಿಸಿದ ಕೃತ್ಯಮಂ ನೆನೆದು, ವಂಚಿಸಿದರೇ ಚಂಡಾಲರೆಮ್ಮನೆಂದೂ,
 ಕೂಡೆ ಮಮ್ಮಲಮರುಗಿ, ಪುಸಿಗೆ ನಸು ನಗುತ, ಕೊಂ
 ಡಾಡಿ, ಮನ್ನಿಸಿ, ತನಗೆ ನಿನ್ನ ಸುತನಂ ಕಂಡು
 ಮೂಡಿತ್ತುತ್ಸಹಮೆಂದನಾ ದುಷ್ಟಬುದ್ಧಿ ವಿನಯದೊಳಾ ಕುಳಿಂದನೊ
 [ಡನೇ. || 489 ||

ಟೀ. ಮಮ್ಮಲಮರುಗಿ ಎಂಬುದು ಅನುಮಾನವು; ಅರುಗು ಎಂಬ ಧಾತು = ಕಡಿಮೆ
 ಯಾಗು, ಸವಿದು ಹೋಗು; ಮಮ್ಮಲ ಎಂಬುದು ಮಮ್ಮರೆಂಬದೋ? ಮಮ್ಮರೆಂದು ಕರಕರೆ.

ವ್ಯಾಳದಂಗದ ನಯವೋ? ಗರ್ತ-ಸಂಘಾದಿತ-ತ್ಯ
 ಣಾಳಗಳೊ? ಮಕರದಿಕ್ಕೆಯ ಮಡುವಿನಂಬುಜವೋ?
 ಬಾಳ ಧಾರೆಗೆ ಲೇಪಿಸಿದ ಮಧುವೋ? ಕಮಲಾಂಬಕಿಯರ ಕೃತಕದ
 [ಬೇಟವೋ? |

ಕಾಳಕೂಟಂ ಬೆರಸಿದಮೃತಾನ್ನ-ಭೋಜನವೋ?
 ಪೇಟಲೆಯದೇನೆ, ಸೊಗಸಿತು ದುಷ್ಟಬುದ್ಧಿ ಘಾ
 ತಾಳಕೆಯನೊಳಗೊಂಡು ಹರುಷ-ಲಾಂಛನದಿಂದ ನಸು ನಗುತ ನು
 [ಡಿದ ಮಾತೂ. || 490 ||

ಟೀ. ಇದು ದುಷ್ಟಬುದ್ಧಿ ಸೆಗೆದೊಡನೆ ಸುಡಿದ ಕಪಟವುಳ್ಳ ಮಾತಿನ ವರ್ಣನೆ. ಒಂದು
 ಗರ್ತವು (=ಕೊಂಡ) ಸಂಘಾದಿತವಾದ (=ಮುಚ್ಚಲ್ಪಟ್ಟ) ತೃಣ-ಅಳಿಗಳೋ? ಅಂಥ ತೃಣ
 ನಂಬಿ ಮೆಟ್ಟುವವರು ಕೊಂಡದೊಳಗೆ ಬೀಡುವರು. ಕಮಲಾಂಬಕಿಯರ (=ಹೆಣ್ಣುಮಕ್ಕಳ) ಕೃ
 ತಕದ (=ವಂಚನೆಯಿಂದ ತೋಪಿಸಿದ) ಬೇಟವೋ (=ನೀ ಬೇಕೆಂಬ ಪ್ರೀತಿಪುಷ್ಟಿಯೋ)?

ಎತ್ತು ಬಲ್ಲರ್ ಸುಜನರೆಲೆ, ಪಾರ್ಥ, ಕಪಟಗಳ
 ಚಿತ್ತದೊಳ್ ಪುದುಗಿದ್ ಮಾಟಮಂ? ವಿರಳಯವ

ಸಿತ್ತು, ಮನ್ನಿಸಿ, ಮಂತ್ರಿ-ಪತಿ ಚಂದ್ರಪಾಸನಾ ಕರೆದು, ಕುಳ್ಳಿರಿಸಿ
[ಕೊಂಡು, |

ಮತ್ತೆ ವನದೊಳ ಮುನ್ನ ವಿಪ್ರವಿಠ ತನಗೊಂದ
ವೃತ್ತಾಂತಮಂ ನೆನೆದು, ತನ್ನ ಸುತರಾಳ್ವೆಗಾ
ಯಿತ್ತು ಕಂಟಕಮಕಟ! ಪಗೆಯಾದನಿವನೊರ್ವನೆಂದು, ಚಿಂತಿಸು
[ತಿರ್ದನೊ. || 491 ||

ಪ. ಸುತರ ಅಳ್ಳಿಗೆ ಆಯಿತ್ತು ಸಂಕಟಂ ಅಕಟ!

93. SIMHALA BEING DEFEATED RETREATS INTO
HIS FORT KAMALAVATI, FOLLOWING THE ADVICE OF HIS
MINISTER NITIBHUSHANA MAKES PEACE WITH RAJASEKHARA,
AND GIVES HIM HIS DAUGHTER SARVAMANGALA
IN MARRIAGE (see No. 91)

ಸಿಂಹಳರಾಯನು ಅಪಜಯ ಪಟ್ಟು, ಹಿಂದಿರುಗಿ, ಕಮಲಾವತಿ
ಎಂಬ ಕೋಟೆಯೊಳಗೆ ಆಶ್ರಯಗೊಂಡು, ನೀತಿಭೂಷಣನೆಂಬ ಮಂತ್ರಿಯ
ಮಾತು ಕೇಳಿ, ರಾಜಶೇಖರನ ಸಂಗಡ ಸಂಧಾನ ಕಟ್ಟಿ ಕೊಂಡು,
ಅವನಿಗೆ ಸರ್ವಮಂಗಳೆ ಎಂಬ ಮಗಳನ್ನು
ಮದುವೆ ಮಾಡಿ ಕೊಟ್ಟುದು

ವ || ಮತ್ತಂ [ಒಗ್ಗಿದ ಯಾಮಿನೀ-ಪ್ರಥಮ-ಯಾಮಂಗಳೆದ] ಆ ಸಮಯ
ದೊಳಾ ರಾಜಶೇಖರಂ ಯಥೋಚಿತ-ಪ್ರಾತರಾಚಾರಮಂ
ನಿವರ್ತಿಸಿ, ಮಿತವಚನನೊಡನೆಪ್ಪಿ, ನಡೆಗೊಂಡು, ದಂಡನಾಥ-ಮು
ಖ-ಮಂಡಲಮಂ ನಡೆ ನೋಡ್ಪುದು (=ನೋಡಲಾಯ್ತು) ತದ್-ಭ್ರೂ-
ವಿಕ್ಷೇಪಣ-ಪ್ರೇರಿತಂ ಮೇಘನಾದನಾವರದಿಂ ಬಂದು, ಸಮರ-ಸನ್ನಾ
ಹ-ಭೇರಿಯಂ ಪೊಂಗುಡುಪಂ ಪಡಿದಡಸಿ, ಪೊಡೆಯಲೊಡನೆ, |

ಕಂದಂ

ಆ ರವಮಂ, ಜಳಧರದ ಮ

ಹಾ-ರವಮಂ ಕೇಳ್ ಸಿಂಹದಂತಿರೆ, ಕೇಳ್ವಾ |

ಧೀರೋತ್ತಮ-ಸಿಂಹಳ-ಧರ

ಣೀ-ರಮಣಂ, ಕೆರಳ್ಳು, ನೋಡಿದಂ ನಾಲ್ದಿಸೆಯಂ. || 492 ||

ಟೀ. ಸಿಂಹಳರಾಜನು ಗುರುಗಮ್ಯ ಕೇಳಿದ ಬಂದು ಸಿಂಹದಂತಿ ಆ ರವನನ್ನು ಕೇಳಿದನು.

ವ || ಅಂತು ನೋಡುಪ್ಪಾಗಳ್ ನಿಜ-ಸಭಾ-ಸದರೆಲ್ಲರದ್ಭುತಾಕ್ರಾಂತ-
ಸ್ವಾಂತರಾಗಿರ್ಪಿನಮೊರ್ವ ಚರಂ ತ್ವರಿತ-ಗತಿಯಿಂ ಬಂದು,

ದಡದಡಿ ಪಡಪಡಿ ಮಾತಂ

ಪಡೆಯಲೊಡರ್ಚುವ ಮನಂತಡಂಬಡಿಸ ತಳ |

ನುಡಿಯಡಿಗಡಿಗೊಡನೊಡನಿ

ಟ್ಟೆಡೆಗೊಂಡಿರೆ ನುಡಿದನಾಗಳಾ ಚರ-ಮುಖ್ಯಂ— || 493 ||

ಪ. ಪಡೆಯಲ್ ಬಡರ್ಚುವ, ಮನಂ-ತಡಂ-ಪಡಿಸ ತಳರ್-ನುಡಿಯ ಅಡಿಗಡಿಗೆ ಬಡ
ನೊಡನೆ ಇಟ್ಟೆಡೆಗೊಂಡು ಇರೆ. ಟೀ. ಇದು ಸಿಂಹಳನ ಬಾಯಿಗೆ ಬಂದ ಆ ಚರಮುಖ್ಯನ
ಅವಸರದ ಭಾವದ ವರ್ಣನೆ.

ಚಂಪಕಮಾಲೆ

ಎಲೆ, ಎಲೆ, ದೇವ! ದೇವ! ಪಿರಿದದ್ಭುತಮದ್ಭುತಮೇನನಂದವೆಂ?

ನೆಲನಿರದಿದುದೋ? ದೆಸೆಯೆ ತಾಂ ಬೆಸಲಾದುದೋ? ಪೆತ್ತುದೋ
[ನಭಂ? |

ಬಲಮಿದೆ ಬಂದುದದ್ರಿ ಪುಡಿಯಪ್ಪಿನಮಗ್ಗದರಣ್ಯಮೆಲ್ಲಮುಂ

ನೆಲಸರಿಯಪ್ಪಿನಂ, ಘನ-ತರಂಗಿಣಿ ಪಂಕಿಳಮಾಗುತಿರ್ಪಿನಂ! || 494 ||

ಪ. ಬಂದುದು, ಅದ್ರಿ ಪುಡಿ ಅಪ್ಪ ಇನಂ, ಅಗ್ಗದ ಅರಣ್ಯಂ. ಟೀ. ಇದು ಆ ಚರನ
ಅಶ್ಚರ್ಯದ ಮಾತು.

ವ || ಅದೆತ್ತರದೊಂಬುದು ಮಾತನಿಂತೆಂದಂ |

ಮತ್ತೆ ಭವಿಷ್ಯದ ಕಂ

ಚತುರಂಭೋಧಿ-ಪರೀತ-ಭೂತಳದ ಭೂಪರ್ ಕಪ್ಪಮಂ ತರ್ಪರು
ದ್ಧತ-ವೃತ್ತ-ಪ್ರಭ-ವಿಪ್ಲವಸಿಂಹಳನದೆಂದುಂ ತೆತ್ತನಲ್ಲೆಂದು, ಪೇ |

ಯಿ ತದುದ್ಯದ-ಗಣಕಾಳ; ಕೇಳ್ವೆ, ಕೆರಳ್ವೆ ಸತ್ಯೇಂದ್ರ-ಚೋರಿಯೆಂದ್ರಂ
[ದ್ರ-ಚಂ

ದ್ರ-ತನು-ಪ್ರೋದ್ಭವ-ರಾಜಶೇಖರ-ನರೇಂದ್ರಂ ಬಂದಪಂ. ಭೂಮಿಪಾ!

|| 495 ||

ಪ. ವಿಪ್ಲವಸಿಂಹಳಂ ಅದು (ಅ ಕಪ್ಪವನ್ನು) ಎಂದಂ ತೆತ್ತಂ (=ತೆತ್ತವನು) ಅಲ್ಲ! ಎಂದು. ಪದ್ಮ-ಉಪ್ಯುತ-ಗಣಕ-ಅಳಿ ಪೇಟೆ. ಟೇ. ಇದು ಅ ಚರನು ಅದ್ಭುತದ ಕಾರಣವನ್ನು ತಿಳಿಸಿದ್ದು.

ವ || ಎಂಬ ಮಾತಂ (ಸಿಂಹಳಂ) ಕೇಳ್ವೆತ್ತಂತ-ಕೋಪಾರೂಢನಾಗಿ,

ಕಂದಂ

ಕುಡಿ ನಿಮಿರ್ದ ಪುರ್ಬು ಕುಣಿವು

ತ್ತೊಡನಿರೆ ನೆಟಿ ಮುರಿದು ವಾಸೆಯಂ, ಕಣ್ಣಳ ಕೆಂ |

ಗಿಡಿ ಸಾಲಿಡೆ ಕರವಾಳಂ

ಜಡಿದೆಂತೆಂತೆಲವೊ? ಮಗುಬ್ಬಿ ಪೇಚ್ಚಿ! ಎನುತೆಬ್ಬಿಂ. || 496 ||

ಟೇ. ಸಿಂಹಳನು ಕುಡಿ ನಿಮಿರ್ದ (ಇವಳಲ್ಲಿ ಶಿಫಲತ್ವ) ಪುರ್ಬು ಬಡನೆ ಕುಣಿವತ್ತೆ ಇದು ಮಲ್ಲಿ ತನ್ನ ವಾಸೆಯಂ ನೆಟಿ ಮುರಿದು ಇತ್ಯಾದಿ. (ಬಯಿಂ ಕಾಳಗಮಾಯ್ತು; ಮತ್ತಂ)

ಅಡ್ಡಣಮೊಡ್ಡಿ ಕಾಮುಗಿ

ಲೊಡ್ಡಣಮಿರದಿವಿದು ವಂಚಿಪಸಿ ಮಿಂಚುವ ಮಿಂ |

ಚೆಡ್ಡಮೆನಿಸಿರೆ, ಸಿಡಿಲ್ ಪಡೆ

ಯೊಡ್ಡೆನೆ, ಘುಡುಘುಡಿಸಿ ಕಾದಿದರ್ ಕಲಿ-ಸು-ಭಟರ್. || 497 ||

ಟೇ. ಇದು ಅ ಕಾಳಗವನ್ನು ಮಯಿಗಾಲಕ್ಕೆ ಸರಿ ಮಾಡಿದಂತಾಯಿತು (477ನೆಯ ಕ್ಲೋಕ ನೋಡಿರಿ). ಬಡ್ಡಿದ ಕಾಮುಗಿಲ ಬಡ್ಡಣಂ = ಅಡ್ಡಣಂ, ಮಿಂಚ ಎಡ್ಡಂ = ಇರದೆ ಇಳಿದು ವಂಚಿಪ ಅನಿಯ ಮಿಂಚು, ಇತ್ಯಾದಿ.

ವ || (ಮತ್ತಂ ಕಡೆಯೊಳ್ ಸಿಂಹಳಂ ಕೆಡಮಿಟ್ಟು) ನಿಜ-ಬಳಂ ಮುದಂಬಡುತ್ತಿ
ರೆ, ಪಡಿಬಳಂ ಕಣ್ಣೆಡುತ್ತಮಿರೆ, ಕಡುವೇಗದಿಂ ಕಮಲಾವತಿಯೆಂಬ
ನಿಜ-ದುರ್ಗಮನವಂ ಪೋಗಿ ಪೊಕ್ಕಾಗಳ್ ಕುಪಿತ-ರಿಪು-ಪನ್ನ-ಗ-ಸು
ಪರ್ಣಂ (ಆ ಕುಪಿತ-ರಿಪುವೆಂಬ ಪನ್ನ-ಗಕ್ಕೆ ಸುಪರ್ಣದಂತಿರುವವಂ) ಬೆನ್ನನೆ ಪೋ
ಗಿ, ಪನ್ನತಿಕೆಯಿಂ ತನ್ನ ಬಳಂಬೆರಸು ಸುತ್ತಿ, ಪತ್ತಿ, ಮುತ್ತಿದಾಗಳ್

ಚಂಪಕಮಾಲೆ

ಉರಿವರಿವೆಣ್ಣೆ [ಉರು-] ಪಂದಿದಲೆ ಪೆದೊಲೆ ಬಲ್ಲೊನೆಗಳ್ ಕೃ
[ಶಾನುವೊಳ್

ಬೆರಸಿದ ಪುಲ್ಲ ದೊಂದೆ ಪೆಟಲುಪ್ಪಿನ ಪೆದಿದಿಮದಿವೆಂಬಿವಂ |

ಸುರಿದಿಬ್ಬಿವಾಯ್ಕಿ, ನೂಂಕಿ, ಸೆಳೆದಿಟ್ಟೊಡನಲ್ಲಿದಿಟ್ಟು, ಸೂಸಿ, ಪೊ
ಯ್ದರಿ-ಭಟರಿಂತು ಕಾದುತಿರೆ, ಮುತ್ತಿದರಚ್ಚಿದೆ ತನ್-ಮಹಾ-ಭಟರ್.

|| 498 ||

ಪ. ಎಂಬ ಇವಂ (ಅಂದರೆ ಹಿಂಗೆ ಹೇಳಿದ ಉರಿವೆಣ್ಣೆ ಮೊದಲಾದ ವಸ್ತುಗಳಂ) ಸುರಿ
ದು, ಇಬ್ಬಿ-ಪಾಯ್ಕಿ (=ಹಾಕಿ). ಟೀ. ಕಾದುತಿರೆ ಎಂಬದಕು ವರೆಗೆ ಕೋಟಿಯೊಳಗಣ ಸಿಂ
ಹಳನ ಅರಿಭಟರ್ ಎಂಬದು ಕರ್ತೃ.

ವ || ಇಂತು ಮೊತ್ತಂಬೆತ್ತು, ಮುತ್ತಿ, ಲಗ್ಗೆಗಗ್ಗಲಿಸಿರ್ಪಾಗಳಾ ಸಿಂ
ಹಳೇಂದ್ರಂ ಘೂರ್ಮಿಸಿ, ನಿಜ-ಬಳಂಬೆರಸು ಕಾಳಗಕ್ಕೆ ಪೊಜಮಡಲು
ಜ್ಜುಗಿಸಿ, ಸಜ್ಜುಗೆಯ್ಯುತಿರ್ಪಿನಮಾಗಳ್ ನೀತಿಭೂಷಣನೆಂಬ ಮಂತ್ರಿ
ಪಂಕೃತಾಂಜಲಿ-ಪುಟನಾಗಿ (ಕೃತ-ಅಂಜಲಿ-), ವಿನಯದಿಂದಿಂತೆಂದಂ—

ದೇವ! ನೃಪ! ನೀತಿ-ಸಾರಮ

ನಾವಂ ನಿನ್ನಂತೆ ಬಲ್ಲನೀ ಭುವನದೊಳೇಂ? |

ನೀಂ ವಿಜ್ಞಾಪನಮಂ ಪರಿ

ಭಾವಿಸಿ, ಸಂತಕ್ಕೆ ನಡೆ, ಸಮುನ್ನತ-ಸತ್ವಾ!

|| 499 ||

ವ || ಎಂದನೇಕ-ವಿಧದಿನಾ ಸೀತಿಧೂಪಣ-ಮಂತ್ರಿಸಂ ಸಾಧಿಸ್ತ್ರಾಯ-
ಹಿತ-ಮಿತ-ಪ್ರಚುರ-ವಚನ-ವಿಚಯದಿನೊಡಂಬಡಿಸುತ್ತಲಿಂತಳ್ಳದೆ,
ಕೊಳುಗುಳದೆಡೆಗೆ ತಳದುರ್ಗ, ತನ್-ಮಂತ್ರಿಸನಂ ಸಂಧಿಸಿ, ಸಂಧಿ-ಕಾ
ರ್ಯೋಚಿತ-ವಚನ-ನಿಚಯದಿನೊಪ್ಪುಗೊಳಿಸಿ, ತತ್-ಸಮೇತಂ ಬಂ
ದು, ಮಣಿ-ರಥದೊಳರ್ಧ ರಾಜಶೇಖರ-ರಾಜೇಂದ್ರಂಗೆ ಮಣಿ-ಮಕು
ಟಮಂ ಮಣಿದು, ಬದ್ಧಾಂಜಲಿಯಾಗಿ (ಬದ್ಧ-ಅಂಜಲಿ-), ಸಿಂಧಿಪುರಂ
ನಿಜ-ಮಂತ್ರಿ-ವದನ-ವಿಜ್ಞಾಪನ-ವಿದಿತಾಖಿಳ-ವೃತ್ತಾಂತನುಸಕಾಂತ-
ಚಿತ್ತನಾಗಿ (-ವೃತ್ತಾಂತನು ಉಪಕಾಂತ-), ನಡೆ ನೋಡಿಸ್ವಿಗಳ್

ಅಯ್ಯಿ ತಮಮಿಂದು ಚೆಂಗದಿ

ಗಗಳನುಯಿದಮಳಾಂಶುಗಳ್ಕವ ವೋಲ್; ರಿಪು-ಗರ್ವಂ |

ಕಳಯೆ, ಗತ-ರಾಗ-ನಯನಾ

ಚಳ-ರುಚಿಯಂ ತನ್-ಮುಖಾಬ್ಜಮೇಂ ಸೂಸಿದುದೋ? || 500 ||

ಪ. ತಮಂ ಅಯ್ಯಿ, ಇಂದು (=ಚಂದ್ರಂ) ಚೆಂಗದರ್ಗಳಂ ಉಡಿದು (ಬಿಟ್ಟು) ಅ
ಮಳ-ಅಂಶು-ಕವಿನ. ನಯನ-ಅಚಳ. ಟೀ. ಇದು ನಿಂದಳನನ್ನು ನೋಡುವ ರಾಜಕೀಯ
ರನ ಮುಖದ ವರ್ಣನೆ. ಚಂದ್ರನು ನಿರ್ಮಳಾಂಶುಗಳನ್ನು ಕವಿಯುವಂತೆ ಅದಾಗಿತ್ತು.

ವ || (ಬಯ್ಯಿಕಂ ಸಂಧಿಯಾದನಂತರಂ) ಪಟ್ಟಣಮಂ ಸಿಂಗರಿಸಿ, ನಿಜ-ಸಚಿ
ವ-ಸಾಮಂತ-ದಂಡನಾಥ-ಮಂಡಳಕರ್ವೆರಸು ವಿತತ-ಕರಿ-ತುರಗ-ರ
ಥ-ಸುಭಟ-ಪಟಲ-ಪರಿವೃತಂ ಪಟವ-ಡಿಂಡಿಮ-ಕಂಪ-ತಾಳ-ಕವಳಾ-
ಬಹುಳ-ನಾದ-ಬಧಿರೀಕೃತ-ದಿಶೇಂದ್ರಂ ಸಿಂಹಳೇಂದ್ರಂ ಸಾಂದ್ರ-ದರ್ಪ
ಮನಾಂತು, ನಡೆದಿದಿಗೊಂಡು, ರಾಜಶೇಖರ-ರಾಜೇಂದ್ರನಂ ರಾಜ-
ವೀಧಿಯೊಳೋಜೆ ಮಿಗೆ ತರ್ಪಂ. | (ಮತ್ತಂ) ಸಿಂಹ
ಳೇಂದ್ರಂ ಮುಂದಿವಸದುದಯ-ಸಮಯದೊಳೇಕಾಂತ-ಭವನದೊಳ್
ಮಣಿ-ಪೀಠದೊಳ್ ಕುಳ್ಳಿದುರ್ಗ, ನಿಜಾಮಾತ್ಯನೊಡನೆ ತತ್-ಪರಿಣಯ

(ಅಂದರೆ ಸರ್ವಮಂಗಲೇ ಎಂಬ ತನ್ನ ಮಗಳನ್ನು ಕುಪಿತಾದ ಆ ಪರಿಣಾಮ)
-ಪ್ರಸಂಗಂಗೈಯ್ಯುತಮಿರ್ಪ್ಪುಗಳ್ (ಆ ಮಿತವಚನನೆಂಬವನ ತಂಗೆಯಾದ)
ಪತಿಮೋಹಿ-ಮಂತ್ರಿಪಂ ರಾಜಶೇಖರ-ಪ್ರೇಷಿತನಲ್ಲಿಗೆಲ್ಲಿದ್ದು, ನಿಜ-
ವಿನಯಮಂ ಮೆಚ್ಚಿದು, ತನ್-ನರೇಂದ್ರ-ಸನ್ಮಾನಿತನುಚಿತ-ವಚನದಿ
ನಿಂತೆಂದಂ—

ವರ-ರಾಜಶೇಖರಂಗೆಲೆ,

ನರೇಂದ್ರ, ಕೊಡು ಸರ್ವಮಂಗಳೆಯನನುನಯದಿಂ! || 501 ||

ವ|| ಎಂದ ಮಾತಿಗೆ ಮನೋರಥಂ ಕೈಸಾರ್ಧಂತೆ ಸಂತಸಂಬಟ್ಟು,
ಕೊಟ್ಟೆಂ! ಕೊಟ್ಟೆನೆಂದು, ಸಿಂಹಳೇಂದ್ರಂ ನುಡಿದು, . . . ಮಗಳ
ಪರಿಣಯಕ್ಕೆ ತಕ್ಕ ಕಲ್ಯಾಣ-ಮಂಟಪಮಂ ಕೌತುಕ-ವಹಮಪ್ಪಂತೆ
(ಕೀರ್ತಿಗೊಂಡ ಶಿಶ್ವಿಕರಾದ) ಮಯ-ಮಾಂಡವ್ಯರಂ ಪಟ್ಟಿವ ಶಿಲ್ಪವಿದ್ಯಾ-
ವಿಶಾರದರಿಂ ರಂಜಿಸುವನಾದಂ.

94. DUSHTABUDDHI SENDS BY CHANDRAHASA A SEALED
LETTER TO MADANA, CONTAINING THE CRUEL ORDER TO GIVE
THE BEARER POISON (VISHA, TO EAT). CHANDRAHASA
ENTERS THE KING'S GARDEN AT KUNTALA (see No. 92)

ದುಷ್ಟಬುದ್ಧಿ ಚಂದ್ರಹಾಸನ ಕೈಯಲ್ಲಿ ತಾನು ಬರೆದು ಮುದ್ರಿಸಿದ
ಒಂದು ಪತ್ರವನ್ನು ಕೊಟ್ಟು, ಅವನನ್ನು ಮದನನ ಬಹಿರಿಗೆ ಕಳುಹಿಸಿದದು;
ಮದನನು ತಂದವನಿಗೆ (ಅವನನ್ನು ಕೊಲುವಂತೆ) ವಿಷವನ್ನು
ಕೊಡ ಬೇಕೆಂತ ಆ ಕಾಗದದ ದುರಭಿಪ್ರಾಯ

ಬಂಜೆಯಾಗದು ವಿಪ್ರರಂದೆನ್ನೊಳೆಂದ ನುಡಿ;
ರಂಜಿಸುವ ರಾಜ-ಲಕ್ಷಣದೊಳೊಪ್ಪುವನಿವಂ;

ಭಂಜಿಸದೊಡೀ ಧರಣಿಗೀತನರಸಾದಪಂ; ಬಬ್ಬಿಕ ತಪ್ಪಾತ್ಮಜಗೇರ್
 ಸಂಜನಿಸಲಪ್ಪಿಯದು ನೈಪಾಲತ್ವಮಗ್ಗಪ್ಪಿಕೆ
 ಗಂಜುವವನಲ್ಲ, ಬಲವಂತನಹನೀತಂಗೆ
 ನಂಜನೂಡಿಸಿ ಕೊಲ್ವುಪಾಯಮಂ ಮಾಪ್ಪಿನೆಂದೆಣಿಸಿದಂ ದುಪ್ಪ
 [ಬುದ್ಧೀ. || 502 ||

ಪ. ನೈಪಾಲತ್ವಂ; ಅಗ್ಗಪ್ಪಿಕೆಗೆ. ಬಲವಂತಂ ಅಹಂ; ಈತಂಗೆ.

ರಾಕಾ-ಶಶಾಂಕನಭ್ಯುದಯಮಂ ಕೆಡಿಸಿ, ತಂ
 ನಾಕಾರಮಂ ತೋಪ್ಪಿಸುವೆನೆಂಬ ಕತ್ತಲೆಯೊ
 ಲಾ ಕಮಲ-ಲೋಚನನ ಭೃತ್ಯನಂ ಕೊಲಿಸಿ, ತಾ ಬಾಪ್ಪಿನೆಂಬುಜ್ಜ
 [ಗದೊಳೊ |
 ಆ ಕುಮತಿಯಹ ಮಂತ್ರಿ ಬಬ್ಬಿಕೊಂದು ಲೇಖನಮ
 ನೇಕಾಂತದೊಳ್ ಬರೆದು, ಮೇಣ್ ಅದಕೆ ಮುದ್ರೆಯಂ
 ಜೋಕೆಯಿಂದಳವಡಿಸಿ, ಕರೆಸಿ ಶಶಿಹಾಸನಂ, ನೋಡಿ, ನಗುತಿಂತೆಂ
 [ದನೊ— || 503 ||

ಪ. ಕತ್ತಲೆಯ ಒಳ್ (=ಕತ್ತಲೆಯ ಪೊಳ್).

ಉರ್ವ-ಮಂತ್ರದ ಕಜ್ಜಮಿದು, ಚಂದ್ರಹಾಸ! ನೀ
 ನೊರ್ವನೆ ಹಯಾರೂಢನಾಗಿ, ನಾಲ್ವರು ಸೇವ
 ಕರ್ವೆರಸಿ, ರಾಜಧಾನಿಗೆ ಪೋಗಿ, ತನ್ನ ಮಗ-ಮದನಂಗೆ ಮುದ್ರಿಸ
 [ಹಿತಾ, |
 ಸರ್ವ-ಜನಮಪ್ಪಿಯದಂತೀವುದೀ ಪತ್ರಿಕೆಯ
 ನುರ್ವರೆಯೊಳಾವೆಸಗಿದತಿಶಯದ ಮಾಪ್ಪಿಕ್ಕಿ ನಂ
 ಮಿರ್ವರೊಳ್ ಗುಪ್ತಮಾಗಿರಲೆಂದು, ಕೊಟ್ಟನಾ ಮಂತ್ರಿ ತಪ್-ಲೇ
 [ಖನವನೊ. || 504 ||

ಪ. ಅಪ್ಪಿಯದಂತೆ, ಈವುದು ಈ ಪತ್ರಿಕೆಯಂ, ಉರ್ವರೆಯೊಳ್ ಅಂ.

ಪ್ರೀತಿಯಿಂ ಪೆರ್ದಿನಂತಸ್ಥಮಂ ತನ್ನೊಳ್
 ಮಾತು ನಿಶ್ಚಯಮೆಂದು, ನಂಬಿ, ಕೆಯ್ಯೊಂಡು, ಹರು
 ಪಾತಿಶಯದಿಂದ ಮಂತ್ರಿಗೆ ಮಣಿದು, ಬೀಜಕ್ಕೊಂಡು, ವಂದಿಸಿ ಕುಳಿಂ
 [ದನಡಿಗೇ, |
 ಆತನೊಳ್ ಪರಕೆವೆತ್ತೊಡನೆ ಕಳುಹಿಸಿ ಕೊಂಡು,
 ಮಾತೆ-ಮೇಧಾವಿನಿಗೆ ಬಂದು, ನಿರ್ಗಮಮನಾ
 ಬ್ಬಾತಿಸಿ, ಪದಾಂಬುಜಕ ಪಣೆಯಿಟ್ಟನಾ ಚಂದ್ರಹಾಸನಭೃಗುದಿಂದಾ.
 || 505 ||

ಪ. (ದುಸ್ತಬುದ್ಧ) ಪ್ರೀತಿಯುಂ ತನ್ನೊಳ್ ಅಂತಸ್ಥಮಂ ಪೆರ್ದಿಂ, ಈ ಮಾತು ನಿಶ್ಚಯಂ!
 ಎಂದು, (ಚಂದ್ರಹಾಸಂ) ನಂಬಿ. ನಿರ್ಗಮಮಂ ಆಖ್ಯಾತಿಸಿ.

ಹಯ-ವರ-ಸಮಾರೂಢನಾಗಿ ಸೇವಕ-ಚತು
 ಸ್ವಯದೊಡನೆ, ವಿಧವಿಧ-ಶುಭೋದಯದ ಶಕುನಾವ
 ಳಯನಾಲಿಸುತ, ಬಟ್ಟೆವಿಡಿದು, ಕುಂತಳ-ಪುರದ ಬಾಹ್ಯೋಪವನಕೆ
 [ಬರಲೂ, |
 ನಯ-ರಸದ ಕೋಗಿಲೆಯ ಸಾದರದ ನುಡಿಯೊಳತಿ
 ಶಯ-ಫಲೋತ್ಕರದ ತರು-ಶಾಖೆಗಳ ಕೆಯ್ಯಾಣಿ
 ಕೆಯೊಳದಿಗೊಂಡುಪಚರಿಸುವಂತೆ, ಚಂದ್ರಹಾಸನ ಮುಂದೆ ಕಣ್ಣೆ
 [ಸೆದುದೂ. || 506 ||

ಪ. ಶುಭ-ಉಪಯದ ಶಕುನ-ಅವಳಿಯುಂ. ಬಾಹ್ಯ-ಉಪವನಕೆ. ನುಡಿಯೊಳ್ (ಮತ್ತೆ)
 ಅತಿಶಯ-ಫಲ-ಉತ್ಕರದ . . . ಕೆಯ್-ಕಾಣಿಕೆಯೊಳ್.

ತಳಿದುರಗುಗಿದೆಳೆಮಾವುಗಳ ನೆಬ್ಬಿವಿದ ನಿ
 ಮಗಳ-ಪುಳಿನ-ತಳದಿಂ, ತೊಡರ್ಪಡರ್ಪಲರ್ವಳ್ಳ
 ಗಳ ಮಂಟಪಂಗಳಿಂ, ವಿವಿಧ-ಮಣಿ-ಮಯ-ಕೃತಕ-ಗಿರಿ-ಕಂದರಂಗ
 [ಳಿಂದಾ, |

ತೊಳೆಪೆ ರನ್ನದ ಪಾಸಪಿಗಳಿಂದ, ರಂಜಿಸುವ
 ನಳನೋತ್ಪಲ-ಪ್ರಕರ-ಶೋಭಿತ-ಸರೋವರಂ
 ಗಳರಮ್ಯ-ಸೋಪಾನದಿಂದ ತದ್-ರಾಜ-ಕೇಳೇ-ವನಂ ಕಣ್ಣೆಸೆದುದೂ.
 || 507 ||

ಪ. ತಳಿರ್-ತುಪುಗದ. ನಳನ-ಉತ್ಪಲ. ಟೀ. ತಳಿರ್ ಎಂಬಲ್ಲಿಯೂ ಅಲರ್ (-ಬಳ್ಳಿ)
 ಎಂಬಲ್ಲಿಯೂ ಶಿಫಲತ್ವ.

ಸರಸ ಮಿಗೆ ನಲಿದಾಡುವಂಚಿಗಳ ಕೊಂಬೆಗಳ,
 ಬೆರಸಿ ರಮಿಸುವ ಕುಣಿವ ಕೋಕಿಗಳ ಕೇಕಿಗಳ,
 ನೆರೆನೆರೆದು ಮೊಪ್ಪಿವ ಮಪ್ಪಿದುಂಬಿಗಳ ಡೊಂಬಿಗಳ, ಚೀವರ್ ಗಿಳಿ
 [ಕೋಗಿಲೆಗಳಾ, |
 ತರು-ಲತೆಯ ತುಪುಗಲರ ಸಾಲ-ಪ್ರವಾಳ-ಪ್ರ
 ಕರದ ಶೋಭೆಗಳ, ಕುಸುಮಾಳಗಳ ಗಾಳಿಗಳ
 ಪರಿಮಳದ ಮನದಿಂದ ಸೊಗಯಿಸುವ ಬಗೆಯಿಸುವ ರಾಜೋಪವನ
 [ಮೆಸೆದುದೂ. || 508 ||

ಟೀ. ಆ ಮುಖ್ಯ ಸ್ಥಿತಿಗಳು ಮನದಿಂದ ಎಂಬದಕ್ಕೆ ಹೋಗುತ್ತವೆ. ಮನ = ಅಂತಃಕ
 ರಣ, ಬಳಭಾವವೂ ಮಾನಸಸರೋವರವೂ.

95. THE RAINY SEASON IS SPENT BY RAJASEKHARA
 AND SARVAMANGALA IN SIMHALA'S PALACE (see No. 93)

(Their journey to the Husband's home is related in the
 next chapter of the poem)

ರಾಜಶೇಖರನೂ ಸರ್ವಮಂಗಳೆಯೂ ವರ್ಷಕಾಲವನ್ನು ಸಿಂಹಳನ
 ಅರಮನೆಯಲ್ಲಿದ್ದು ಕಳೆದದು

ವ || ಮತ್ತೆ ರಾಜಶೇಖರ ಸರ್ವಮಂಗಳೆಯರ ವಿವಾಹವಾಗಿ. ದಂಪತಿಗಳ್ಳೆ
 ಮಾಸಂಗಳ್ಳೆ ದಿವಸಂಗಳಾಗಿ, ದಿವಸಂಗಳ್ಳೆ ನಿಮಿಷಂಗಳಾಗಿ ಸಲುತ
 ಮಿರೆಯಿರೆ,

ಕಂದಂ

ಧೃತ-ಚಂಚಲ-ಮತಿ ಚಪಲ-

ಸ್ಥಿತಿ ಜಡ-ಭರಿತಂ ಕಟು-ಸ್ವರಂ ಬರೆ ಮೇಘಂ, |

ನುತ-ಹಂಸಂ ತಳರ್ದುದು; ಮಲಿ

ನತರಂ ಬರೆ, ಶುಚಿ-ಸು-ವೃತ್ತನೇನ್ ಇರ್ದಪನೇ? || 509 ||

ಟೀ. ಇದು ಮೇಘ ಬಂದು, ಸೂರ್ಯ (ಹಂಸ) ಹೋದ ವರ್ಣನೆ; ಅದರ ಕ್ಲೇಷಾಲಂಕಾರದ ಮೇಲೆ ಇದು ಹಂಸವನ್ನು ಸಹ ಮುಚ್ಚಿಗಾಲಕ್ಕೆ ಹೋಗುವ ವರ್ಣನೆ; ಅದಲ್ಲದೆ ನುತಹಂಸಂ ಕೊಂಡಾವಟ್ಟಿವರಲ್ಲಿ ಶ್ರೇಷ್ಠನೆಂತ ಅರ್ಥ ಮಾಡಿದರೆ ಮತ್ತು ಮೇಘಂ (ಜನರ) ಗುಂಪೆಂದು ಟೀಕಿಸಿದರೆ ಇನ್ನೊಂದು ಗ್ರಹಿಕೆ ಆಗುತ್ತದೆ. ಧೃತಚಂಚಲಮತಿ ಎಂದು ಮೊದಲಾದ ನಾಲ್ಕು ಸಮಾಸಗಳು ಮೇಘಕ್ಕೆ ವಿಶೇಷಣಗಳು. ಚಂಚಲ=ಅಸ್ಥಿರವೂ ಮಿಂಚೂ; ಚಪಲ=ವೇಗವೂ ಲಕ್ಷ್ಯಹೀನತ್ವವೂ; ಜಡ=ಮೂರ್ಖತ್ವವೂ ನೀರೂ. ಸ್ವರಂ=ಶಬ್ದವೂ ಮಾತೂ

ಗಱಿ ನೆಱಿಯದ ಕಿಱುವಱಿಗಳ

ನಿಱುಂಕಿ ಪಕ್ಷದೊಳೆ, ಪಾಱಿಲಾಱಿದೆ, ಪಿರಿದುಂ |

ಮಱಿಗುವ ಮರಾಳಿಗಳ ನು

ಞಱಿವೊತ್ತೆಡೆವಿಡದೆ ತಳರ್ದವಂಚೆಗಳಾಗಳ. || 510 ||

ಟೀ. ಇದು ಅಂಚೆಗಳು ಬಿಟ್ಟು ಹೋಗುವ ರೀತಿಯ ವರ್ಣನೆ. ಮರಾಳಿಗಳೆಂಬ ಹೆಣ್ಣಂಚೆಗಳು ತಮ್ಮ ಚಿಕ್ಕ ಮಕ್ಕಳನ್ನು ಪಕ್ಷದೊಳಗೆ ಇಱುಂಕಿ, ಚನ್ನಾಗಿ ದಾವ ಕೂಡದಲ್ಲಿ ಗಂಡಂಚೆಗಳು ಅವು ಮಕ್ಕಳನ್ನು ಪೊತ್ತು ಹೋಗುತ್ತವೆ.

ಮತ್ತೇಭವಿಕ್ರೇದಿತಂ

ರವಿ-ಚಂದ್ರ-ಪ್ರಚುರ-ಪ್ರಭಾ-ಪ್ರಚಯಮಂ ಮೇಘಂ ಮುಸುಂಕುತ್ತೆ

[ಕಾ

ಪ್ಪೊ-ವಿಶಿಷ್ಟಂ, ತಟದಂಕುರಾಲ್ಪ-ರುಚಿಯೆಂಬಿಱಿತ್ತುದಗ್ರ-ಸ್ಪುರತ್-

ಕವಿ-ಕಾವ್ಯ-ಪ್ರಕಟ-ಪ್ರಭಾವಮನದಂ ಕಿಱು-ಕಬ್ಬಿಗಂ ಗುಪ್ತಗೈ

ದವರಾತ್ರೀಯ-ಕೃತಿ-ಪ್ರಭಾವತೆಯನಾದಂ ತೋರ್ಪ ವೋಲ್ ಧಾ

[ತ್ರಿಯೊಳ್. || 511 ||

ಟೀ. ಕಾಷ್ಠ್ಯ-ವಿಶಿಷ್ಟನಾದ ಮುಘಂ ಶೇಷದ ಪ್ರಳಯ ಪ್ರಚಯಮಂ ಮುಸುಂಕುತ್ತೆ,
(ತನ್ನ) ತಟಿಲ-ಅಂಕುರ-ಅಲ್ಪ-ರುಚಿಯಂ ಬಿಡುತ್ತೆ; ಇದು ಕಿಚ್ಚಿಬ್ಬಿಗರು ಮಾಡುವಂತೆ ಆ
ಗುತ್ತದೆ. ಅವರ=ವರವಲ್ಲದ, ಹೀನತರ. ಅದಂ=ಹೆಚ್ಚಾಗಿ.

ಚಂಪಕಮಾಲೆ

ಅಡಿಗಡಿಗುವಿ ಮಿಂಚುವೆಳೆಮಿಂಚು ಮರುದ-ಭಟನೆತ್ತಿ ಬೇಗದಿಂ
ಪೊಡೆವ ಸುವರ್ಣ-ಕೋಣಮೆನೆ ತಪ್ಪಿರೆ, ತಾನೊಗೆದತ್ತು ಕಾರ್ಮು
[೧ |

ಲ್ಲಡಣಮೆನಿಪ್ಪ ದಂತಿ-ತತಿಯಗ್ರದ ಡಿಂಡಿಮ-ನಾದದಂತೆ ಪೆ
ಗುಡುಗು, ನಿದಾಘನಂ ತಗುಳಲೈದಿದ ನೀರದ-ಕಾಲ-ರಾಜನಾ.

|| 512 ||

ಟೀ. ಅಡಿಗಡಿಗೆ ಉರ್ವಿ ಮಿಂಚುವ ಎಳೆಮಿಂಚು ಯಾತಕಂತೆ ತಪ್ಪಿತ್ತು? ಮರುದ-ಭ
ಟನೆತ್ತಿ ಬೇಗದಿಂ ಪೊಡೆವ ಸುವರ್ಣಕೋಣದಂತೆ. ಹಾಗೆ ತಪ್ಪಿರುವಲ್ಲಿ ನಿದಾಘನೆಂಬ ವೈರಿ
ಯನ್ನು ತಗುಳಲ್ ಎಂಬುದ ನೀರದಕಾಲರಾಜನ ಗುಡುಗು ತಾನು ಕಾರ್ಮುಗಿಲ್-ಗಡಣಮೆನಿ
ಸುವ ದಂತಿ-ತತಿಯ ಅಗ್ರದ ಡಿಂಡಿಮ-ನಾದದಂತೆ ಬಗೆದತ್ತು (ಬಗೆಯಿತು).

ಕಂದಂ

ಗಜ್ಜಿ ಮೂಡಿದಂತೆ ಕೆಲದೊಳ್

ಕಿಜುಮುಗಿಲಿರೆ ಜಲದ-ನೀಲ-ಗಿರಿ ನೆಗೆಯೆ, ಕರು |

ತ್ಪಿಲಿಗಿದ ವಜ್ರಿಯ ವಜ್ರದ

ಬಿಜುವೊಯ್ಲ ರವಕ್ಕೆ ಬಜಿಸಿಡಿಲ್ ಸರಿ ಬರ್ಕುಂ.

|| 513 ||

ಟೀ. ಕವಿ ಇದಕಲ್ಲಿ ಅತಿವಿಪರೀತಭಾವವನ್ನು ತೋರಿಸುತ್ತಾನೆ; ಏನಂದರೆ ಜಲದನೀಲ
ಗಿರಿಗೆ ರೆಕ್ಕೆ ಬಂದಂತೆ ಆಯಿತು: ಆ ರೆಕ್ಕೆ ಯಾವದು? ಅವನ ಕೆಲದೊಳಿರುವ ರೆಕ್ಕೆ ಮೋಡ
ಗಳು; ಅಂತದು ಮೇಲಕ್ಕೆ ಹಾಕಿದಂತಾಗೆ ಬಜಿಸಿಡಿಲ್ ಆಯಿತು; ಯಾತಕಂತೆ? ಕರುತ್ತಿಂ
ಬ ಸಪ್ಪಳಿಂದ ಅದಕು ಮೇಲೆ ಬಿಡ್ವ ವಜ್ರ ಎಂಬ ಗುಡುಗುಮೊರೆಯ ವಜ್ರನೆಂಬ ಸಿಡಿಲುಕೆಯ್ಲ
ನ ಪೊಯ್ಲಿನ ರವದಂತೆ. ಕವಿಯ ಮನೋರಥಕ್ಕೆ ಹತ್ತು ಕುದುರೆಯಿಲ್ಲವೋ?

ನೆರೆದು, ಘನ-ಘನ-ಮದೇಭೋ

ತ್ಕರಮಾಂಟ ಮರುತ್-ತರಂಗಿಣೀ-ಜಳಮಂ, ಪೂ |

ತ್ಯರಿಸೆ, ಸಿಡಿಡಿಲಿವ ಕಣ-ಗಣ

ದಿರವೆನಿಸಿದುದರರೆ ಸುರಿವ ಪೆರ್ಮುತಿ ನಭದಿಂ!

|| 514 ||

ಪ. ಘನ (=ಮೇಘವೆಂಬ)-ಘನ (=ದೊಡ್ಡ)-ಮದ-ಇಭ-ಉತ್ಕರಂ. ಕಣ-ಗಣದ ಇರವು ಎನಿಸಿದುದು, ಅರೆಅರೆ! ಟೀ. ಗಾಳಿಯ ಹೊಯಿನೀರು; ಇದು ತಿರಿಗಿ ಎಂಥಾ ಭಾವನೆ! ಆದರೆ ದಕ್ಷಿಣದಸೆಯ ಮರುತ್ತು ವೋಡವಾಗುವದಕ್ಕೆ ಕಾರಣವೆನ್ನ ಬಹುದು.

ಸುರಚಾಪ-ಚಂಪಕ-ಸ್ರಜ

ಕುರವಣಿಸುತ್ತಸಿತ-ಜಳದ-ಮದ-ಮಧುಪ-ಸಮು |

ತ್ಯರಮೆಲಿಗಿದಂತೆ ಮೆಲಿದುದು

ಪರಿಕಿಸದಾತ್ತೀಯ-ಜೀವನ-ವೈಯ-ಭಯಮಂ.

|| 515 ||

ಪ. ಸುರಚಾಪ (ಎಂಬ)-ಚಂಪಕ-ಸ್ರಜಕ್ಕೆ ಉರವಣಿಸುತ್ತೆ, ಅಸಿತ. ಟೀ. ಕವ್ವದ ವೋಡವು ಸೊಕ್ಕುಳ್ಳ ತುಂಬಿಯ ಸಮುತ್ಕರದಂತಿತ್ತು ಇತ್ತಾದ್ದಿ; ತುಂಬಿಗೂ ಸಂಪಗೆಗೂ ಇರುವ ಪರಸ್ಪರಭಾವವನ್ನು ಕವಿ 359ನೆಯ ಶ್ಲೋಕದಲ್ಲಿ ತೋರಿಸಿವಂತಾಯಿತು.

ಮೆಲ್ಲರಿ, ಸೂಚ್ಚಿರಿ, ಮುಗಿಲೊ

ಲ್ಲಿಲ್ಲರಿ, ತೆಳ್ಳರಿ, ಕರಂ ಪೊನಲ್ವರಿಯಿಪ ಬಂ |

ಬಲ್ಲರಿ, ನಿಲ್ಲದೆ ಕಾಲ್ಪರಿ,

ಸಾಲ್ಪರಿ ಸಲೆ ಸುರಿದು, ಕಪ್ಪಿದವಿರುಳುಂ ಪಗಲುಂ.

|| 516 ||

ಘುಡುಘುಡು ಳಿಳಿಳಿಟಲೆಂದು

ಗಡದ ಸಿಡಿಲ್ದನಿಯೆ ಪೊಡೆಯೆ, ಗಗನ-ಸ್ಥಳದಿಂ |

ದುಡುಗಳ್ ಪಟಿಪಟನುದುರ್ವ ವೊ

ಲೆಡೆವಿಡದಿಲಿವಾಲಿನರಲ ಮಲಿತಿ ಬಗೆಗೊಳಕುಂ.

|| 517 ||

ಪ. ಉಡುಗಳ್ ಪಟಪಟನೆ ಉದುರ್ವ (ಇಡಲಲ್ಲಿ ಶಿಥಿಲತ್ವ) ಪೊಲ್ ಎಡೆ-ಬಿಡದೆ ಇದುವ.

ಉತ್ಪಲಮಾಲೆ

ಎನ್ನ ಸಹಾಯದಿಂ ನೆಪ್ಪಿದು, ತಾಳ್ದು ಘನತ್ವಮನಸ್ಸದೀಯ-ಮಿ
ತ್ರೋನ್ನತ-ತೇಜಮಂ ತವಿಪನೆಂದಸಿಲಂ ಮುಗಿಲಂ ಕನಲ್ದು, ಪೊ |
ಯ್ದಂ; ನೆಗಬಲ್ ಘನ-ಧ್ವನಿ, ಕಳಲ್ದುದಿರ್ದತ್ತು ಘನೋಪ

[ಲಾಚ್ಚ-ದಂ

ತಂ. ನಿಜಮಲ್ಲದಿದೊಡ್ಡಿಯಲ್ಲಿದು ನೀರದ-ನಾಮಮಾಂಪುದೇ?

|| 518 ||

ಪ. ಘನತ್ವಮಂ, ಅಸ್ತದೀಯ-ಮಿತ್ರ-ಉನ್ನತ-ತೇಜಮಂ ತವಿಪಂ! ಎಂದು, ಅನಿಲಂ. ಕಳಲ್ದು ಉದ್ದರ್ಪತ್ತು (ಉದರಿತು) ಘನ-ಉಪಲ-ಲಾಚ್ಚ-ದಂತಂ. ನಿಜಂ ಅಲ್ಲದೆ ಇದೊಡ್ಡೆ. ಟೀ. ಅನಿಲನ ಮಿತ್ರ=ಜಂಕೆ. ಮುಗಿಲು ಇದನ್ನು ಆವಿಸುವದಿಂಜೆ ಅನಿಲನು ಕೋಪ ಪಟ್ಟು ಪೋಗಕ್ಕೆ ಹೊಯ್ದನು; ದೊಡ್ಡ ಕಬ್ಬ ನೆಗಬುವಲ್ಲಿ ಏನಾಯಿತೆಂತ ಪಾಠಕರೇ ಹೇಳಿ ಬೇಕು. ನೀರ-ದ=(ನೀರ ಕೊಡುವದು) ಪೋಗ; ನೀರ-ದ=ಹಲ್ಲಿಲ್ಲದವನು. ಉದ್ದರ್ಪತ್ತು ಎಂಬಲ್ಲಿ ಶಿಥಿಲತ್ವ.

ಕಂದಂ

ಎಳಸಿ, ನಿಜ-ಚಂಚು-ಪುಟದೊಳ್

ತಳೆದಿನೆಯಳ್ಳೆಪ್ಪಿದು, ಮುಪ್ಪಿಗಳಂ ತಣಿಪಿ, ಮನಂ |

ಗೊಳುತಯಿಪಿ, ಸೆಳೆದು ಜಲ-ಕಣ-

ಕುಳಮಂ, ಪೀರ್ದತ್ತು ಚಾತಕಂ ಚದುರಿಂದಂ.

|| 519 ||

ಪ. ತಳೆದು, ಇನೆಯಳ್ಳೆ ಎಪ್ಪಿದು. ಮನಂಗೊಳುತ ಅಯಿಪಿ. ಟೀ. ಚಾತಕವನ್ನೆ ತನ್ನ ಹೆಂಡತಿಗೂ ಮಕ್ಕಳಿಗೂ ಮುಪ್ಪಿನಿ ಕುಡಿಸಿ, ತಾನು ಕುಡಿಯುತ್ತದೆ. 244ನೆಯ ಶ್ಲೋಕ.

ಉತ್ಪಲಮಾಲೆ

ಮಂಗಳ-ವಾದ್ಯಮಬ್ಬ-ರವಮುಣ್ಣುವ ಮಿಂಚದು ದೀಪ-ಮಾಲೆಯು
ತ್ತುಂಗ-ಪಯೋದಮಿಟ್ಟ ತೆರೆ ತೋರಣಮಿಂದಿರವಿಲ್-ಸು-ವೃಷ್ಟಿಯೇ |

ಸಂಗತ-ಧಾರೆಯಾಲಿವರಲೊಪ್ಪುವ ಮುತ್ತಿನ ಸೇಸೆಯಾಗೆ ಕಾ
ರುಂ ಗಗನ-ಸ್ಥಳ-ರಮೆಯುಮೊಂದಿದರೊಂದು ವಿವಾಹ-ಲೀಲೆಯಂ.

|| 520 ||

ಅಣಿಯರದಿಂ ಕೇಗಿ ಕುಣಿವ ನವಿಲೆಸೆದಿರ್ಕುಂ | 120

ಪ. ಮಂಗಳವಾಕ್ಯಂ ಅಬ್ಬರವಂ, ಉಗ್ಗುವ ಮಿಂಚು ಅದು ದೀಪಮಾಲೆ. ಉತ್ತುಂಗ
ಪಯೋದಂ ಇಟ್ಟ ತೆರೆ ತೋರಣಂ, ಇಂದಿರವಿಲ್ (= ಇಂದ್ರವಿಲ್ಲಿನೊಡನೆಯ)-ಸುವೃಷ್ಟಿಯೇ ಸಂ
ಗತ-ಧಾರೆ, ಅಲಿ-ವರಲ್ ಬಪ್ಪವ ಮುತ್ತಿನ ಸೇಸೆ ಅಗೆ, ಕಾರುಂ ಗಗನಸ್ಥಳರಮೆಯುಂ ಬಂ
ದಿದರ್. ಟೀ. ಕಾರಿಗೂ ಗಗನಕ್ಕೂ ಮದುವೆಯಾದಂತಾಯಿತು.

ಜಳ-ಮಯಮಿಳೆ, ಜಳದ-ಮಯಂ

ಜಳಧರ-ಮಾರ್ಗಂ, ತಟೆನ್-ಮಯಂ ದಿಗ್-ವಳಯಂ; |

ಕೆಳೆಗೊಳೆ, ನವ-ಸೃಷ್ಟಿಯನೇಂ

ತಳೆದುದೊ ಭುವನಂ ಘನಾಗಮಾಯ್-ಪ್ರಭುವಿಂ?

|| 521 ||

ಟೀ. ಇಳೆ ಜಳ-ಮಯವಾಗಿತ್ತು ಇತ್ಯಾದಿ. ಪರಸ್ಪರವಾದ ಗೆಳೆತನವಿರುವಲ್ಲಿ ಭುವನವು
ಘನಾಗಮ ಎಂಬ ಸೃಷ್ಟಿಕರ್ತನಿಂದೆ ಇತ್ಯಾದಿ.

ವ|| ಫಣಿಯಂ ತುಂಡಿಸಿ, ವಿಷಮಂ ನೊಣೆದು ಅಣಿಯರ
ದಿಂ ಕೇಗಿ [ಕೇಕಿ], ಕುಣಿವ ನವಿಲೆಸೆದಿರ್ಕುಂ (335ನೆಯ ಶ್ಲೋಕ) || 522 ||

ಉತ್ಪಲವಾಲೆ

ಚಾದಗೆಯಂತೆ ಮುಂಬನಿಯನೇಂ ಬರೆ ಪೀರ್ದುದೆ? ವಲ್ಲಿಯಂತಿ
[ದೇಂ

ತೋದುದೆ ವಾರಿಯೆಂ? ಕಡವಿನಂತೆ ಮುಗುಳ್ತುದೆ ತತ್-ಸದಾಯ
[ದಿಂ? |

ಕೇದಗೆಯಂತೆ ಪೂತುದೆ? ಮುಗಿಲ್ಲಳ ಪಂಗಿನಿತುಂಟೆ? ಕೇಕಿಯಾ
ಹ್ಲಾದದೆ ಕಂಡು, ನರ್ತಿಪುದಿದಲ್ತೆ ಸಮಾನ-ವಯಃ-ಪ್ರವರ್ತನಂ?

|| 523 ||

ಟೀ. ಉಪಗಮಿಸುವದಕ್ಕೆ ಮುಗ್ಗಿಲ್ಲವೆಂದು ಸ್ಪಷ್ಟವಾದ ಪ್ರಮಾಣವಿಲ್ಲ; ಅದರಿಂದ
ವಲಿಗೆ ಇಲ್ಲ. ಮುಗ್ಗಿಲ್ಲವೆಂದು ಅದಕ್ಕೆ ಇಂತಹ ಉದಾಹರಣೆ? ಹಾಗಾದರೆ ಅದು ಕಂಡೇ ನರ್ತನ
ಸುವದು. ಇದು ಸಮಾನ-ವಯಸ್ಸಿನಿಂದ ಹುಟ್ಟುವ ಪ್ರವರ್ತನವಲ್ಲವೇ?

ಮತ್ತೇಭವಿರೇಡಿತಂ

ತಳರಲೈಂದಡಿಯಿಟ್ಟು, ಜಾಹಿ, ಜವದಿಂ ಕೆಯ್ಯಾರಿ, ಬಿಚ್ಚಿಟ್ಟು, ಪಂ
ಕಿಳವಾದಂಶುಕಮಂ ಪೊನಲ್ವರಿವ ನಿರರೊಳ್ ಕರ್ಚಿ, ಮೆಯ್ಯಾರ್ಚಿ,
[ಪ |

ಲ್ಲಳ ನಾದಂ ಪುಳಕಾಂಕುರಂ ಮೊಳೆಯೆ [ಪೊಚ್ಚಿಯೆ], ಮೇಣ್ ಆರ
[ಯ್ದು, ಕಾಲಿಟ್ಟು, ಕೋ
ಲ್ಲಳನಾಂತೆಯ್ದುವ ಪಾಂಥರಂ ನಗುವರಾ ಹವ್ಯಾಗ್ರದಬ್ಬಾಕ್ಷಿಯರ್.
|| 524 ||

ಪ. ತಳರಲೈ (ತಳರ ಬೇಕು) ಎಂದು ಅಡಿ ಇಟ್ಟು. ಸಂಕೀರ್ಣ ಅದ ಅಂಕುಕಮಂ. ಪು
ಳಕ-ಅಂಕುರಂ. ಹವ್ಯಾಗ್ರ-ಅಗ್ರದ ಅಬ್ಬಾಕ್ಷಿಯರ್. ಟೀ. ಎಯ್ದುವ ಎಂಬದವು ವರೆಗೆ ಇ
ರುವ ಕ್ರಿಯೆಗಳು ಪಾಂಥರಂ ಎಂಬದಕ್ಕೆ ಸಂಬಂಧಿಸುತ್ತವೆ. ಪಾಂಥರಂ ನಗುವರ್ = ಪಾಂಥರಂ
ಕುಣಿತು ನಗುವರ್.

ವ|| ಇಂತೋಗಿತಂದ ಸಕಲ-ಜನ-ಮನೋ-ನಯನ-ಹರ್ಷ-ಪ್ರದಮಾ
ದ ವರ್ಷಾ-ಕಾಲದೊಳ್ (ರಾಜಕೀಯರಂ ತಾಂ ಮದುವೆಯಾದ) ಇನೆಯಳೊ
ಡನೆ ಸಡಗರಂ ಮಿಗೆ ಗಗನಮಂ ತುಡುಂಕುವ ಭರ್ಮ-ಹರ್ಮಮ
ನಾರೋಹಿಸಿ, ಮೇಲ್ಮೈಲೆಯ ಕನಕ-ಪರ್ಯಂಕ-ಪೀಠದೊಳ್ ಗಾಡಿ
ಯಿಂ ಕುಳ್ಳಿದ್ದು (ನೋಡುತ್ತಮಿದಂ).

96. CHANDRAHASA BEFORE DELIVERING THE LETTER IS TAKING A NAP IN THE KING'S GARDEN, WHEN HE IS SEEN BY DUSHTABUDDHI'S DAUGHTER VISHAYE, THE PLAYMATE OF THE KING'S DAUGHTER CHAMPAKAMALINI, WHO OBSERVES THE LETTER BROUGHT BY THE MESSENGER THAT IS FAST ASLEEP, TAKES AND READS IT, THINKS THAT A DREADFUL MISTAKE HAS HAPPENED, AND BY CHANGING VISHA (POISON) INTO VISHAYE GIVES A QUITE DIFFERENT MEANING TO HER FATHER'S WORDS (see No. 94)

ರಾಜವನದಲ್ಲಿ ನಿದ್ರೆಗೊಂಡಿರುವ ಚಂದ್ರಹಾಸನನ್ನು ದುಷ್ಪಬುದ್ಧಿಯ ಮಗಳಾದ ವಿಷಯೆ ಕಂಡು, ಅವನು ಅಲಿಯದಂತೆ ತಂದೆಯ ಆ ಪತ್ರವನ್ನು ತೆಕ್ಕೊಂಡು, ಓದಿ, ತಂದೆಯಿಂದ ಒಂದು ಬರಹ ತಪ್ಪಾಯಿತೆಂತ ನೆನಸಿ, ತಿದ್ದಿ, ಪತ್ರವನ್ನು ಇದ್ದಂತೆ ಇಟ್ಟು ಹೋದರು

ಪಾರ್ಥಕಪಟ್ಟದಿ

ತೇಜಿಯಂ ಕಟ್ಟಿದೆಯೊಳ್ ಸೇವಕರನಿರಿಸಿ,
ರಾಜವನದೊಳ್ ಪೊಕ್ಕು, ಶಶಿಹಾಸನಲ್ಲಿ ವಿ
ಭ್ರಾಜಿಸುವ ನಿರ್ಮಲ-ಸರಸ-ತೀರದೊಳ್ ಮಿಂದು, ಶುಚಿಯಾಗಿ,
[ಸು-ಸ್ಥಳದೊಳೂ || 525 ||

ತಪ್ಪಿದೆಳೆದಳಿಗಳಂ ಪಾಸಿ, ಕುಳ್ಳಿದೊಯ್ಯ
ನೊಪ್ಪಿಗಟ್ಟಿ, ನಡುವಗಲ ಬಿಸಿಲಿಂದ ಮಾರ್ಗದೊಳ್
ನೆಪ್ಪಿ ಬಬ್ಬಿಲ್ಲದ ಚಂದ್ರಹಾಸಂಗೆ ತಣ್ಣೆಲರ ಸೊಗಸಿಂದ ಕಣ್ಣೆವೆಗಳೂ,
ಸೆಪ್ಪಿಗೊಂಡವಾಲಿಗಳನಾತ್ತೀಯ-ಕೃತ್ಯಮಂ
ಮಪ್ಪಿದು, ನಿದ್ರಾ-ಲೋಲನಾಗಿ, ಮಲಗಿದನವಂ. || 526 ||

ಪ. ಕಣ್-ಎವೆಗಳು ಅಲಿಗಳಂ ಸೆಪ್ಪಿಗೊಂಡವು; ಅತ್ತೀಯ.

ಕುಂತೀಕುಮಾರ, ಕೇಳೆ! ಚಂದ್ರಹಾಸಂ ಬಸದೊ
 ಳಂತು ಸುಖ-ಸಿದ್ಧಿಯಿಂದಿರುತಿರ್ಪ ಸಮಯದೊಳ್
 ಕುಂತಳೇಂದ್ರಂಗೆ ಚಂಪಕವಾಲಿಸೀ-ನಾಮದೊರ್ವ ಮಗಳುಂಟ
 [ವಳ್ಳೇ !
 ಸಂತತಂ ಮಂತ್ರಿ-ಸುತೆ-ವಿಷಯೆ ಸಖಿಯಾಗಿರ್ಪ
 ಳಂತರಿಸದವರಿರ್ವರುಂ ಬಂದರಲ್ಲಿಗೆ, ವ
 ಸಂತ-ಕಾಲಂ ಪ್ರಾಪ್ತಮಾಗಿರೆ, ಜಲ-ಕ್ರೀಡೆಗಳಾಯರ ಗಡಣದಿಂದಾ.
 || 527 ||

ಪ. ಆಗರ್ವಳೆ; ಅಂತರಿಸದೆ.

ಅಲರ್ಗೊಯ್ಯ

ಬೇಳಂಬದಿಂದ ಕೆಲಸಿಡಿದು, ಬಂದಾ ವಿಷಯೆ ಚೂತ-ದ್ರುಮದ ನೆಲೆ
 [ಲೊಳೂ |
 ತೋಳ ತಲೆದಿಂಬಿನ ತಳವರ್ಸೆಯ ಮೇಲೆ ತಂ
 ಗಾಳಗೊಡ್ಡಿದ ಮೆಯ್ಯ ಸೊಗಸಿಂದ ಮುಪ್ಪಿದು ನಿ
 ದ್ರಾ-ಳೋಲನಾಗಿ ಮಲಗಿದ ಚಂದ್ರಹಾಸನಂ ಕಂಡು, ಸೈವೆಜಿಗಾ
 [ದಳೂ. || 528 ||

ದಿವಿಜೇಂದ್ರತನಯ, ಕೇಳೆ! ಈ ತೆಪದೊಳಾಗ ನವ-
 ಯುವತಿ ನಿಂದಿರ್ದಿಸುತ, ಕಂಡಳವನಂಗದೊಳೆ
 ಸೆವೆ ರುಚಿರ-ಕಂಚುಕದ ತುದಿಸೆಜಿಗಿನೊಳೆ ಕಟ್ಟಿ ಕೊಂಡಿದರ್ ಪತ್ರಿ
 [ಕೆಯನೂ; |
 ತವಕದಿಂ ಬಿಟ್ಟು, ಮುದ್ರೆಯನೋಸರಿಸಿ, ತೆಗೆದು,
 ವಿನರದೊಳ್ ತನ್ನ ತಂದೆಯ ಪೆಸರ ಬರಹಮಿರೆ,
 ಲವಲವಿಕೆ ಮಿಗೆ, ನೋಡಿ, ಪರುಷ-ಪುಳುಕದೊಳೆಂದು ನಿಂದೋದಿ
 | ಕೊಳುತಿರ್ವಳೂ. || 529 ||

ಟೀ. ಬಿಟ್ಟು=(ಪತ್ರಿಕೆಯನ್ನು) ವಿಮೋಚಿಸಿ.

ಶ್ರೀಮತ್-ಸಚಿವ-ಶಿರೋ-ಮಣಿ-ದುಪ್ಪಬುಧ್ಧಿ ಸು-
ಪ್ರೇಮದಿಂ ತನ್ನ ಮಗ-ಮದನಂಗೆ ಮಿಗೆ ಪರಸಿ,
ನೇಮಿಸಿದ ಕಾರ್ಯವಿಾ ಚಂದ್ರಹಾಸಂ ಮಹಾಹಿತನೆಮಗೆ, ಮೇಲೆ
[ನಮ್ಮಾ |

ಸೀಮೆಗರಸಾದಪಂ, ಸಂದೇಹಮಿಲ್ಲಿದಕೆ,
ಸಾಮಾನ್ಯದವನಲ್ಲ, ನಮಗೆ ಮುಂದಕೆ ಸರ್ವ
ಧಾಮಿತ್ರನಪವನೇಂದೀತನಂ ಕಳುಹಿದವು ನಿನ್ನ ಬಯಗಿದನಪ್ಪವನೂ;
|| 530 ||

ಪ. ಕಾರ್ಯಂ; ಈ ಚಂದ್ರಹಾಸಂ ಮಹಾ-ಅಹಿತಂ ಎಮಗೆ. ಸೀಮೆಗೆ ಆರಸು ಆದಪಂ
(ಆಗುತ್ತಾನೆ). ಸರ್ವಧಾ ಅಪುತ್ರಂ ಅಪವಂ.

ಹೊತ್ತುಗಳೆಯದೆ, ಬಂದ ಬಯಕೆವನ ಕುಲ-ಶೀಲ-
ವಿತ್ತ-ವಿದ್ಯಾ-ವಯೋ-ವಿಕ್ರಮಂಗಳನೀಕ್ಷಿ
ಸುತ್ತಿರದೆ, ವಿಪವ ಮೋಹಿಸುವಂತೆ ಕೊಡುವುದೀತಂಗೆ ನೀನು! ಅ
[ದಯೆಕೊಳೆಮಗೇ |

ಉತ್ತರೋತ್ತರನುಪ್ಪದೊಂದು, ಬರೆದಿಹ ಲಿಪಿಯ
ನೆತ್ತಿ, ವಾಚಿಸಿ ಕೊಂಡು, ತರಳಾಕ್ಷಿ ತಾನು ಅದಕೆ
ಮತ್ತೊಂದಭಿಪ್ರಾಯಮಂ ತಿಳಿದಳುಲ್ಲಂಘಿಸುವರುಂಟೆ ವಿಧಿ-ಕೃತ
[ವನೂ? || 531 ||

ಪ. ಉತ್ತರ-ಉತ್ತರ (=ಮೇಲಿನ ಉತ್ತರ) ಅಪ್ಪದು (ಆಗ ಬೀಕು)! ತರಳ-ಅಕ್ಷಿ
(-ಅಕ್ಷಿಯುಳ್ಳವನು). ತಿಳಿದಳು; ಉಲ್ಲಂಘಿಸುವರು. ಟೀ. ಮೋಹಿಸುವಂತೆ- (ಚಂದ್ರಹಾ
ಸನಿಗೆ) ದುಟ್ಟು ಹಿಡಿಯುವಂತೆ; ಅಥವಾ=(ನೀಂ) ಅಪೇಕ್ಷಿಸುವಂತೆ.

ಈತಂ ತಮಗೆ ಮಹಾ-ಹಿತನೆಂದು, ತಮ್ಮ ಧರೆ
ಗೀತನರಸಪನೆಂದು, ಕುಲ-ಶೀಲ-ವಿದ್ಯೆಗಳ

ನೀತನೊಳಗಿನ ಬೇಡವೆಂದು, ಮುಂದಕ್ಕೆ ಸರ್ವಥಾ ಮಿತ್ರನಪವ
[ನೆಂದೂ, |

ಈತಂಗೆ ವಿಷಯೆ ಮೋಹಿಸುವಂತೆ ಕೊಡುವುದೆಂ
ದಾ ತಾತನಣ್ಣಂಗೆ ಬರೆಸಿ, ಕಳುಹಿದ ಪತ್ರ
ಮೇ! ತಪ್ಪದಿದು ವರ್ಣ-ಪಲ್ಲಟದ ಮೋಸಮೆಂದಬಲೆ ಭಾವಿಸುತ್ತಿ
[ದಳೂ. || 532 ||

ಪ. ತಾತಂ (ನನ್ನ) ಅಣ್ಣಂಗೆ. ಎಂದು ಅಬಲೆ. ಟೀ. ಮೋಹಿಸುವಂತೆ=(ವಿಷಯೆ)
ಬಹುಪ್ರೀತಿ ಪಟ್ಟಂತೆ.

ಕಡುಚೆಲ್ವನಾದ ವರನಂ ಕಂಡು, ನಿಶ್ಚಯಿಸಿ,
ತಡೆಯದಿಂದೀತಂಗೆ ವಿಷಯೆ ಮೋಹಿಸುವಂತೆ
ಕೊಡುವುದೆಂದಲ್ಲಿಂದ ತನ್ನ ಪಿತನೀತನಂ ಕಳುಹಿದಂ ಸುತನ ಬ
[ಬಿಗೇ, |

ಬಡಗೂಡದಿರದೆನ್ನ ಮನದೇಣಿಕೆ, ಪತ್ರಿಕೆಯೊ
ಳೆಡಹಿ ಬರೆದಕ್ಕರದ ಬೀಬಿಡೊಡಿದಿ೦ದ
ಕೆಡುವುದಗ್ಗದ ಕಜ್ಜ ಮೆಂದಾ ತರುಣಿ ತಾನ್ ಆದಂ ತಿದ್ದಲನುಗೆಯ್ದಳೂ.
|| 533 ||

ಪ. ಬಡಗೂಡದೆ ಇರದು. ಬೀಬಿಡ್ ಇರ್ಪೊದೆ ಅದಪ್ಪಿಂದ.

ತಪ್ಪಿದರ್ ಲಿಪಿಯೊಳ ವಕಾರಮಂ ತೊಡೆದಲ್ಲಿ
ಗೊಪ್ಪುವ ಯಕಾರಮಂ—ಕೆಲಬಲದ ಮಾಮರದೊ
ಳಪ್ಪ ನಿಯಾಸಮಂ ತೆಗೆದು—ಕಿರುವೆರಲುಗುಗೊನೆಯಿಂದ ತಿದ್ದಿ,
[ಬರೆದೂ, |

ಅಪ್ಪಂತೆ ಮೊನಲಿದರ್ ಮುಪ್ರಿಯಂ ಸಂಘಟಿಸಿ,

ಕುಪ್ಪಸದ ಸೆಜಿಗಿನೊಳ್ ಕಟ್ಟಿ, ಪಟ್ಟಿಯೋಲಿರಿಸಿ,
 ಸೊಪ್ಪಳಾಗದ ತೆಜಿದೊಳರ್ದು, ಮೆಲ್ಲನೆ ಮಂತ್ರಿಸುತೆ ತೊಲಗಿ, ಬ
 [ರುತ್ತಿದಳೂ. || 534 ||

ಪ. ತೊಡೆದು, ಅಲ್ಲಿಗೆ. ಕಿಪು-ಚರಲ ಉಸುರ್-ಕೊನೆಯಿಂದ. ಟೀ. ಪಟ್ಟಿ ಪುಟ್ಟಿ =
 ಪಟ್ಟಿಪುಟ್ಟಿ = ಮುಚ್ಚಿನ ಪೊಳ್ ಎಂಬಂತೆ ಕಾಣುತ್ತದೆ.

97. IN THE SEASON OF SPRING RAJASEKHARA GOES
 WITH HIS WIFE TO THE ROYAL GARDEN AT DHARMAVATI
 (see No. 77), AND ENTERS A GROVE (see No. 95)

ವಸಂತಕಾಲದಲ್ಲಿ ರಾಜಶೇಖರನು ತನ್ನ ಪೆಂಡತಿಯ ಸಂಗಡ
 ರಾಯತೋಟಕ್ಕೆ ಹೋದದು.

ವ. ಅಂತುಮಾ ಯುವ-ರಾಜಂ ರಾಜಿಸುತ್ತಿರ್ಪಿನಮೊರ್ವಂ ದ್ವಾರಪಾ
 ಲ-ನಿವಾರಿತಂ ವೇತ್ರಧರ-ನಿವೇದಿತನಾ (ರಾಜಶೇಖರನ) ಮಹಾಸ್ಥಾನಮಂ
 ಪೊಕ್ಕು, ಮೆಯ್ಯಿಕ್ಕಿ, ಕಯ್ಯಂ ಮುಗಿದು, ನಿಂದು,

ಮಹಾಸ್ಥಗೃಹೆ

ವನ-ಪಾಲಂ ಕಾಣ್ಣೆಗೆಯ್ದಂ ವಿಚಕಲದಲರಂ, ಪಚ್ಚೆಯಂ, ಬಾಳೆವ
 [ಣ್ಣೊ

ಳ್ಳೊನೆಯಂ, ದಾಳಂಬವಣ್ಣಂ, ಸುರಯಿಯನುರು-ಚಾಂಪೇಯಮಂ,
 [ಚೈತ್ರದೂತೀ- |

ಘನ-ಗುಚ್ಛ-ವ್ರಾತಮಂ, ಪಾಟಳಯನೆಸೆವಶೋಕ-ಪ್ರಸೂನಾಳಯಂ,
 [ಮಾಂ

ಗೊನರಂ, ಮಾಧೂ-ಫಲ-ಶ್ರೇಣಿಯನರೆವಿರಿದಂಭೋಜಮಂ ಕೂರ್ಮ
 [ಯಿಂದಂ; || 535 ||

ಪ. ವಿಚಾರವೆಂಬ ಅರಸನು. ಬಾಳೆ-ಪಾಳೆ ಬೆಳೆ (-ಬೆಳೆ)-ಕೊನೆಮಾ. ಸುರಾಯಮಂ. ಉರು. ಪಾಟಳಿಯಂ, ಎಸೆವೆ ಅಶೋಕ-ಪ್ರಸೂನ-ಆಳಿಯಂ. ಅರೆ-ಬಿರಿವ ಅಂಭೋಜಮಂ. ಟೇ. ಇದು ವನವೆಂಬ ಅರಸನು ಮಧುಮಾಸದಲ್ಲಿ ತಂದ ಕಾಣ್ಕೆಯ ವರ್ಣನೆ.

ವ | ಆ ನಂದನಮಂ ನಿರೀಕ್ಷಿಸಲೆ ನಡೆ, ಸೃಪತೀ! ಎಂದು, ಬೆನ್ನಪಂಗೆಯ್ದು ತೋಟವಾಳಂಗೆ [-ಪಳಂ] (ರಾಜಂ) ಪಸಾಯಸಮನಿತ್ತು. ಪಟ್ಟವಣೆಯಿಂದೆಬ್ಬಿಲ್ಲೊಲಗಮಂ ಪರಯಿಸಿ, ವನ-ಕೇಳಲ-ಲೋಲ-ಮಾನಸಂ ಮಾನವೇಶ್ವರಂ ಮಹೋತ್ಸವಂಜೆರಸಂತಪ್ತರಕ್ತೇಂದ್ರಂ, ಸರ್ವಮಂಗಳಾ (ಸರ್ವಮಂಗಳೆ ಎಂಬ)-ಮಹಾದೇವಿಯರ್ಪ ಮಣಿ-ಮಯ-ಮಂದಿರದೊಳಗನೆ ಪೊಕ್ಕು, ನಿರೀಕ್ಷಿಸಿ ಕಯ್ಯನೊಯ್ಯನೆ ಪಡಿದು . . . ಏಬಿಲಿಯದೆ, ಮಣಿ-ಮಂಚದೊಳವಳ್ಳೊಡಿ ಗಾಡಿಯಂ ಕುಳ್ಳಿದುರ್ . . . ಅರಸಿಯ ಮೊಗದಾವರೆಯಂ ನಡೆ ನೋಡಿ, ನೇಪದಿಂದಿಂತೆಂದಂ | ವಿಸುತ-ಮಧು (ಮಾಸ)-ಲಕ್ಷ್ಮಿ ನಿಜ-ನಂದನಾವಲೋಕನಮನೆಳಸಿ . . . ಭೋಂಕನೆ ಬಂದು, ನಿಂದು, ಚಂದ್ರಾನನೆ, ನಿನ್ನಂ ಕರೆದಪಳೆ; ಅದು ಕಾರಣದಿಂ, . . . ಓಪಳೆ, ನಡೆ ನಂದನಕ್ಕೆ! ಎನೆ, ನಿಜ-ವಲ್ಲಭೆ . . . ಉಚಿತ-ವಚನ-ನಿಚಯದಿನೊಡಂಬಟ್ಟುದಂ ಪ್ರಕಟಿಸಲೊಡನವಳ್ಳೊಡಿ, ಗಾಡಿಯಿಂದೆಬ್ಬಿನಂತ-ಕಾಂತಾ-ಜನಂಜರಸು ಪೊರಮಟ್ಟು, ಚೈತ್ರೋದ್ಯಾನ-ಕೇಳಲ-ಪ್ರಸ್ಥಾನ-ಭೇರಿಯಂ ಪೊಯ್ಯಿದಂ. (ಬಹಿಷಂ ರಾಜಕೇಳುರನುಂ ಸರ್ವಮಂಗಳೆಯುಮಿವಳೆ ಸವಿಯುಂ ಬಸಂ ಬೊಕ್ಕು, ಸ್ಥಳಸ್ಥಳದ ಪೊಪಿಪಂ ನೋಡುತ್ತೆ ಮಾತಾಡುತ್ತಿರೆ. ರಾಜಕೇಳುರಂ)

ವ | ಸೊಂಪುವಡೆದಲರ್ಧ ಚಂಪಮಂ ತೋರು . . . ಅಲ್ಲಿಂ ತಳದುರ್, ಮಧು-ಲಕ್ಷ್ಮಿ-ಮಧುತರ-ವಿಳಾಸಮಂ ಬಗೆಗೊಂಡು, ಪೊಗಯುತ್ತಂ ಬರೆವರೆ, ವನ-ಮಧ್ಯದ ತೆಪಂಬೊಪಿವ ತೆಪಪಿನೊಳವಟ್ಟ ಕೊಳವೇರ್ಗಳ ಕೇರ್ಗಳೊಳಗೆ ತಮಾಲದೆಳೆದಳರಂ ಕೊಂಡು ಚಿತ್ರಪತ್ರಮು

ಪುಂತೆ ಪತ್ತಿಸಿ ನಟ್ಟ ಪೊಯಾಳೆಯ ಬಾಬ್ಬಂಬಂಗಳಂ | ಸೋರೆವರ
ಸಿದ ಪುಂತ್ರೇಕ್ಷು-ದಂಡಂಗಳನಮರ್ಚಿ ಬಾಳವೇರ್ಗಳಂ ಬಿಗಿದಡೆಯ
ಡೆಯೊಳ ಸಂಪಗೆಯ ಬಿರಿಮುಗುಳ್ಳಂ ತೆತ್ತಿಸಿ ನಿಬಿಡಮೆಸಿಸಿ ನಿಮಿ
ರ್ಚಿದ ಪೊಂಗೇದಗೆಯ ನುಣ್ಣುಪ್ಪಿಯ ಬಬ್ಬಂತೆಗಳಂ | ಚಂದನ-ರಸಂ
ಗಳಂ ತೊಯ್ಪೆಳಯ ದವನದ ಮೇಲ್ಪೊದಕೆಯಿಂದೆ | ಬಳಗೆ ಬಾಳೆ
ಲೆಯ ಪಲಗೆಗಳ ಪರಿಸರದೊಳೊಂಬ ಸಂದುವಿಡದಂತೆ ತರಂಗೊಳನಿ
ರಚಿಸಿದ ಕಣಿವೆಕಾರದ ಪಲಗೆಗಟ್ಟೆಂ | ಎಡೆಯಡೆಯೊಳರೆಯಸಳ್ಳ
ಳಂ ನೆಗಪಿ ಕೀಲಿಸಿದ ಪೊಂದಾವರೆಯ ಮೊಗ್ಗೆಗಳ ಸುಣ್ಣುಗರಿಗಳಂ
ಮಲ್ಲಿಗೆಮುಗುಳ ಸೂಸಕಂಗಳಂ ತೊಡರ್ಚಿ ನಿಮಿರ್ಚಿದ ಚೂತ-ಪಲ್ಲ
ವದ ಚುಂಚುಲೋವೆಯಿಂ | ಸರಸ-ಪರಿಮಳಕೆ ಸಾಲ್ಕೊಂಡೆಪಗಲ
ವ್ವಳಪಳ-ಪ್ರತಾನಮನೊಳಗಣ್ಣೆ ಪೋಗಲೀಯದೆ ನೋಡುಕಳವೆಳೆ
ಗೊಂಗಿನ ಬಾಗಿಲ್ಪಾಡದ ಕಾಪಿನ ಚಾಂಪೇಯ-ನಿರ್ಮಿತಮಾದ ಜಂತ್ರ
ದ ಪುತ್ರಳಿಗಳಂ | ಕುಂಕುಮ-ರಸದೊಳಬ್ಬಿದ ಕುಮುದ-ಮುಕುಳದ
ಮೊಳೆಗಳಂ ತೊಡರ್ಚಿ ಮಾಡಿದ ಮೃಣಾಳ-ನಾಟದಮಳ್ಳದಂಗಳಂ
ರಂಜಿಸಿ, ಕಂಪಿನ ಕರಂಡಕಮುಂ ತಣ್ಣಿನ ತವರ್ಮನೆಯುಂ ನಿಂಗರದ
ಲೀಲಾ-ಭವನಮುಮೆಸಿಸಿದ ವಸಂತ-ಮಂಟಪದ ಮಧ್ಯದ ಮಕರಂ
ದ-ರಸದ ತುಂತುಪ್ಪಿಂ ತೂಪುವ ಪಜ್ಜಳಿಪ ಗೊಜ್ಜಗೆಯರಲ ಜಂತ್ರದ
ಬೆಳ್ಳುಗಿಲ ಕೆಳಗಳವಡಿಸಿದ ಸುರಯಿಯರಲ ಪರಾಗದ ಪೊಂಜಗಲಿ
ಯ ಮೇಲಣಸುಗೆದಳರಲವಾಸಿನೊಳರಸಿವೆರಸಿ, ಕುಳ್ಳದಂ ನರೇಂ

[ಪ್ರಂ ಇತ್ಯಾದಿ. || 536 ||

98. MADANA RECEIVES THE LETTER,
 READS IT ACCORDING TO HIS SISTER'S CORRECTION,
 AND FIRMLY BELIEVING THAT HE FOLLOWS HIS FATHER'S
 INSTRUCTION, HAS CHANDRAHASA AND VISHAYE MARRIED.
 MEANWHILE DUSHTABUDDHI DEPOSES KULINDAKA
 AND RETURNS TO KUNTALA

ಮದನನು ವಿಷಯ ತಿದ್ದಿದಂತೆ ಆ ಪತ್ರವನ್ನು ಓದಿ ಗ್ರಹಿಸಿ,
 ಚಂದ್ರಹಾಸನಿಗೂ ತನ್ನ ಸಹೋದರಿಗೂ ಮದುವೆ ಮಾಡಿಸುವಾಗ ದುಷ್ಟಬುದ್ಧಿ
 ಕುಳಿಂದಕನ ಉದ್ಯೋಗ ತೆಗೆದು, ಕುಂತಳಕ್ಕೆ ತಿರುಗಿದನು

ವಾರ್ಧಕಷಟ್ಪದಿ

ವಿಜಯ, ಕೇಳೆ! ಇತ್ತ ಬನದೊಳೆ ಚಂದ್ರಹಾಸನಂ
 ಬುಜ-ಮಿತ್ರನಪರಾಹ್ನಕೆಯ್ಲೆ ನಿದ್ರೆಯಂ
 ತ್ಯಜಿಸಿ, ಮೊಗದೊಳೆದು, ಮುಕ್ಕುಳಿಸಿ, ಕರ್ಪುರ-ವಿಳೆಯಂಗೊಂಡು,
 [ಬಯಕೆ ಬಿಗಿಸಿ |

ನಿಜ-ವಾಚಿಯಂ, ಬಂದಡರ್ಧನುಚರವೇರಿಸಿ,
 ರುಜುವಾದ ಶಕುನಂಗಳಂ ಕೇಳುತ್ತೊಲೆದು, ಪೌ
 ರ-ಜನಮಿವನಾರೆಂದು ನೋಡಲ್ಕೆ, ನಗರಮಂ ಪೊಕ್ಕು, ನಡೆತರುತಿ
 [ದರ್ಶನಾ. || 537 ||

ಪ. ಚಂದ್ರಹಾಸಂ, ಅಂಬುಜಮಿತ್ರಂ ಅಪರಾಹ್ನಕೆ ಎಯ್ಲೆ. ಬಂದು. ಅನರ್ಥ, ಅ
 ನುಚರರ್-ಚರನಿ.

ಕೇಳು,
 ಶಾತಕುಂಭಾಲಂಕೃತಾಸನವನಿಲಿದು, ಹರು
 ಪಾತಿಶಯದಿಂದ ಮದನಂ ಚಂದ್ರಹಾಸನನಿಧಿವರ್ಧನು, ಕಂಡು, ನಗು
 [ತಾ, |

ಪ್ರೀತಿಯಿಂದಪ್ಪಿ, ಕಯ್ಯಿಡಿದೊಡನೆ ಸಭೆಗೆ ತಂ
 ದಾತನಂ ಸತ್ಕರಿಸಿ, ಚಂದನಾವತಿಯ ತದ್-
 ಭೂತಳದ ಮೇಧಾವಿನಿಯ ಕುಳಿಂದನ ಕುಶಲದೇವ್ಕಿಯಂ ಬೆಸಗೊಂ
 [ಡನೂ. || 538 ||

ಪ. ಕಾತಕುಂಭ-ಅಲಂಕೃತ-ಆಸನ.

ವಿನಯದಿಂ ಮತ್ತೆ, ನಸುನಗೆವೆರಸಿ, ನಿನ್ನ ದರು
 ಸನಮಿಂದಪೂರ್ವವಾದುದು! ಬಂದ ಕಾರ್ಯಮಂ
 ತನಗೊರೆವುದೆಂದು, ಮದನಂ ಚಂದ್ರಹಾಸನಂ ಕೇಳೊಡಾತಂಗೆ ನಿನ್ನಾ|
 ಜನಕನೆನ್ನಂ ನಿನ್ನ ಬಹುಗತಿ-ರಹಸ್ಯದಿಂ
 ದನುಮತಿಸಿ ಕಳುಹಲಾನ್ ಎಯ್ದಂದೆನೆಂದು, ಕುಣಿ
 ಪಿನ ಮುದ್ರೆ ಸಹಿತ ನಿಜ-ಕರದೊಳಿಹ ಪತ್ರಮಂ ಕೊಟ್ಟನಾತನ ಕೈ
 [ಯ್ಯೊಳೂ. || 539 ||

ಇದ್ದವರನಾ ಸಭೆಯೊಳಿರಿಸಿ, ಶಶಿಹಾಸನಂ
 ಗದ್ದುಗೆಗೆ ನೆಲೆಗೊಳಿಸಿ, ಮದನನಾಸ್ಥಾನದಿಂ
 ದೆದ್ದಮಲನೆಂಬ ತನ್ನನುಜನಂ ಕೂಡಿ ಕೊಂಡೇಕಾಂತ-ಭವನಕೆಯ್ದೊ,
 ಹೊದ್ದಿಸಿದ ಮುದ್ರೆಯಂ ತೆಗೆದು, ಪತ್ರಮನೋದಿ,
 ತಿದ್ದಿದಕ್ಕರಮನವಿಯದೆ, ನಿಜದ ಬರಹಮೆಂ
 ದದ್ದನತಿ-ಹರುಷಾರ್ಣವದೊಳಾಗ; ಶತಯಾಗತನಯ, ಕೀಳ್ ಕೌತು
 [ಕವನೂ! || 540 ||

ಪ. ಎದ್ದು, ಅಮಲನೆಂಬ ತನ್ನ ಅನುಜನಂ. ಅದ್ದನು (=ಅದ್ದನು) ಅತಿ-ಹರುಷ-ಅ
 ರ್ಣವದೊಳು. ಟೀ. ಶತಯಾಗತನಯ=ಅರ್ಜುನ.

ಲೇಸಾದುದಯ್ಯನಿಂದೆನಗೆ ನೇಮಿಸಿ ಕಳುಹಿ
 ದೀ ಸು-ವಕ್ಕನಿಗಳ್! ಮದಾಹಿತಂ ತನಗೀತ
 ನೀ ನೀಮೆಗರಸಾದಪಂ, ಸರ್ವಥಾ ಮಿತ್ರನವನಯ್ಯಾ, ಸ್ವಯಮಿ
 [ದೂ!]

ಮೋಸನೆ ಕುಲಾಚಾರ-ಗತಿಯನಾರಯ್ಯಾಡೆ! ವಿ
 ಲಾಸದಿಂ ವಿಷಯೆ ಮೋಹಿಸುವಂತೆ ಕೊಡುವೆನಿದ
 ಕೋಸರಿಸಲೇಕೆ? ತಂಗಿಗೆ ತಕ್ಕ ವರನೀತನೆಂದು, ಮದನಂ ತಿಳಿದ
 [ನೂ. 541]

ಪ. ಲೇಸು ಆದುದು ಅಯ್ಯಂ ಇಂದು ಎನಗೆ. ಅ.-ಗತಿಯಂ ಆರಯ್ಯಾಡೆ
 ಮೋಸನೆ!

ಬಂಡಾರದಖಿಳ-ವಸ್ತುಗಳೊಂದು ತೃಣಮಾಗಿ
 ಕಂಡು, ವೆಚ್ಚಿಸಿ, ಚಂದ್ರಹಾಸನ ವಿವಾಹಮಂ
 ಕೊಂಡೆಸುಗುತಿದರ್ಶನೊಲವಿಂ ಮದನಸಿತ್ತ ಕುಂತಳ-ಪುರದೊಳವನ
 [ತ್ರಲೂ |]

ಅಂಡಲೆದು ಚಂದನಾವತಿಯೊಳ್, ಕುಳಂದನಂ
 ದಂಡಿಸಿದನಾ ಧುಪ್ಪಬುದ್ಧಿ, ಜಹಿತುಹಿತ ಬಯ್ಯು,
 ಹಿಂಡಿ, ಹಿಡಿದರ್ಥಮಂ ತೆಗೆದು, ಸೆಜಿತಮನೆಗಿಕ್ಕಿ, ನಿಗಳಮಂ ಕಾಳ್ಗೆ
 [ಪೂಡಿ, || 542 ||]

ಪ. ಮದನಂ ಇತ್ತು (=ಈ ದಿನೆಯಲ್ಲಿ) ಕುಂತಳಪುರದೊಳೆ ಅವಂ: ಅತ್ತಲು (=ಅ ದಿನೆ
 ಯಲ್ಲಿ ಧುಪ್ಪಬುದ್ಧಿ).

ಹೆಕ್ಕಳನಿ ರಾಜ್ಯಮಂ ಕೊಟ್ಟರೆನ್ನಂ ಮಹಿತು,
 ಸೊಕ್ಕಿ, ತನಗೊರ್ವ ಮಗನಂ ಮಾಡಿ ಕೊಂಡವನ
 ಮಕ್ಕಳಾಟಕೆಯಿಂದ ದೇವತಾಲಯ-ತಟಾಕಾರಾಮ-ಕೋಟೆಗಳೆಗೇ

ಇಕ್ಕಿ, ಕೆಡಿಸಿದನೆಂದವನ ವಳತಮಂ ತೆಗೆದು,
ಕಕ್ಕಸದ ಬಂಧನದೊಳರಿಸಿ, ಕುಂತಳ-ನಗರಿ
ಗಕ್ಕಪ್ಪಿಂದೆಯ್ತಂದನಾ ದುಪ್ಪಬುದ್ಧಿ, ವಾಹಕರನವಘಡಿಸಿ, ನಡಿಸೀ.

|| 543 ||

ಪ. (ನಾನು) ಹೆಕ್ಕಳಿಸಿ ರಾಜ್ಯಮಂ ಕೊಟ್ಟರೆ (ಅವಂ) ಎನ್ನ. ತಟಾಕ-ಆರಾಮ. ವಾ
ಹಕರಂ ಅವಘಡಿಸಿ. ಟೀ. ಅವನ=ಅವನಂ ಕೋಟಿಗಳಿಗೆ (ಅಂದರೆ ಕೋಟಿಗ
ಳ ಮೇಲೆ) ಇಕ್ಕಿ. (ಅವನು) ಕೆಡಿಸಿದಂ.

ಕೊಂದಪನೊ, ವಿಪಮನೂಡಿಸಿ, ಚಂದ್ರಪಾಸನಂ?
ಮಂದ-ಮತಿಯಾಗಿ ಮಹಿದಿರ್ವಪನೊ ಮಗನೆಂಬ
ಸಂದೇಹದಿಂ ಚಂದನಾವತಿಯೊಳರದೆ, ಕುಂತಳ-ಪುರಕ ದುಪ್ಪಬುದ್ಧಿ
ನಿಂದಲ್ಲಿ ನಿಲ್ಲದೆಯ್ತರೆ; ಪಥದೊಳದಿರಾಗಿ
ಬಂದು, ನುಡಿದುದು ಸರ್ಪಮೊಂದು—ಸಿನ್ನಾಲಯದೊ
ಳಿಂದುವರೆಗೊಡವೆಯಂ ಕಾದಿರ್ವನದು ನಿನ್ನ ಸುತಸಿಂದ ಪೊರಿದುದೆಂ

[ದೂ. || 544 ||

ಪ. ಮಗಂ? ಎಂಬ. ನಿಲ್ಲದೆ ಎಯ್ತರೆ. ಇಂದು ವರೆಗೆ (ಬಂದು) ಬಡವೆಯಂ ಕಾಡು
ಇರ್ವೆಂ, ಅದು. ಟೀ. ಕವಿ ಬಂದು ಸರ್ಪವನ್ನು ನುಡಿಸಿದಂತೆ ಆಯಿತು.

ಮಾನವರ ತೆಪ್ಪಿದೊಳಂತೆಂದೊರೆದು, ಘಣಿ ಬಿಲಕೆ
ತಾನ್ ಇಪ್ಪಿಯೆ; ಕೇಳ್ವು, ವಿಸ್ತೃತನಾಗಿ, ಮಂತ್ರಿ ದುಂ
ಮಾನದಿಂ ನಗರದ ಸವಿಾಪಕೆಯ್ತರೆ; ವಾದ್ಯ-ಘೋಷಿತಂ ಕಿವಿಯೊ
[ಳಡಿಯೇ; |

ಏನಿದುತ್ಸಹಮೂರೊಳೆನೆ; ಕಂಡವರ ನಿನ್ನ
ಸೂನು-ಮದನಂ ಚಂದ್ರಪಾಸಂಗೆ ತಂಗಿಯ ವಿ
ಧಾನದಿಂ ಮದುವೆಯಂ ಮಾಡಿಸಿದನದಪ್ಪಿಸಿಗೆ ಪೊಪ್ಪಿಲೊಳಾದಪು

[ದೆಂದರೂ. || 545 ||

ಅ. ತಂಗಿಯ ಮದುವೆಯಂ ವಿಧಾನವು.

99. SUN-SET AND MOON-RISE

(The chapter from which this is taken introduces Rajasekhara
as taking a walk through his capital by moon-light)

ಸೂರ್ಯಾಸ್ತಮಯವೂ ಚಂದ್ರೋದಯವೂ

ವ || ಅನಂತರಮರಸನವಾತ್ಯ-ಸುತಂಜಿರಸು ರಾಜ-ಗೃಹ-ದ್ವಾರದ
ಪಜ್ಜಳಪ. ಬಜ್ಜರದ ಸೆಜ್ಜೆ ವನೆಯೊಳೊಡ್ಡೊಲಗಂಗೊಟ್ಟರುತ್ತಮಿರೆ,

ಗಗನ-ಗಜ-ನಿಟಲ-ತಟದಿಂ

ಜಗುಬ್ಬಿಂತೆ ಪುರಾಣ-ರಶ್ಮಿ-ಮಣಿ-ಮಯ-ಮುಕುರಂ, |

ಮಿಗೆ ಮೆಚಿದುದರರೆ ಪಶ್ಚಿಮ-

ನಗದಗ್ರದೊಳುಬ್ಬಿದು ತೋರ್ಪ ದಿನಕರ-ಬಿಂಬಂ!

|| 546 ||

ಪ. ನಗದ ಅಗ್ರದೊಳೆ. ಮೆಚಿದುದು, ಅರರೆ! ಟೀ. ಗಗನವೆಂಬ ಗಜದ ನಿಟಲ-ತಟದೊಂದ ಪುರಾಣವಾದ ರಶ್ಮಿಯುಳ್ಳ (=ಕಾಲಗತಿಯಿಂದ ಮಂದವಾದ ಪ್ರಕಾಶವುಳ್ಳ) ಮಣಿಗಳಿರುವಂಥ ಮುಕುರಂ ಜಾಣಿ ಬಿದ್ದಂತೆ. ಜಗುಬ್ಬ ಎಂಬಲ್ಲಿ ಶಿಥಿಲತ್ವ.

ಅರುಣಂ ಬುಬ್ಬ ತುರಗೋ

ತ್ಕರಮಂ ಮೆಯ್ದೊಳೆಯಲಬ್ಬಿಯೊಳ್ ತೆಗೆದು, ಕೆಲ |

ಕ್ಕಿರಿಸಿದ ರನ್ನದ ಪಲ್ಲಣ

ದಿರವೆನೆ, ನೆಚ್ಚಿ ನೆಗೆದ ಸಂಜೆಗೆಂಪೆಸೆದಿರ್ಕುಂ.

|| 547 ||

ಟೀ. ಸಂಜೆಗೆಂಪನ್ನು ಬಹುವಿಪರೀತವಾಗಿ ವರ್ಣಿಸುತ್ತಾನೆ; ಹ್ಯಾಗೆಂದರೆ ಸೂರ್ಯನೆಂಬ ರಥಕನು ತನ್ನ ತುರಗ-ಉತ್ಕರವನ್ನು ತೊಳೆಯಕ್ಕೆ ತೆಗೆದ್ದು ಕೆಲಕೆ ಇಟ್ಟ ರನ್ನದ ಪಲ್ಲಣದ ಇರುವ ಅದಿಷ್ಟಿತ್ತು ಎಂತ ಹೇಳುತ್ತಾನೆ.

ವ || ಮತ್ತಮಾಗಳ್

ಇನ-ವಿರಹಿಣಿ ತನ್ನಯೆ ಕಾಂ

ತನಗಲ್ಕೆಯನಾಂತರಸುಗೆ ಮುಳವ ನಿಶಾ-ಕಾಂ |

ತನ ಕರಕೆ ಬೆರ್ಚಿ, ಮುಚ್ಚಿದ

ಳೆನೆ, ಮೊಗವಂ ಮುಗಿವ ಪಂಕಜಂ ಕರಮೆನೆಗುಂ.

|| 548 ||

ಪ. ಕಾಂತನ ಆಗಚ್ಚೆಯಂ ಅಂತು, (ತನ್ನ) ಅರಸುಗೆ (ಅಂದರೆ ಇನಕ್ಕೆ) ಮುಳವ ನ ಪಾಕಾಂತನ (ಅಂದರೆ ಚಂದ್ರನ) ಕರಕೆ (ಪ್ರಕಾಶವೆಂಬ ಕೆಚ್ಚು). ಟೀ. ಇದು ಇನವಿರಹಿನಿ ಯಾಗಿ ಮುಚ್ಚಿ ಕೊಳ್ಳುವ ಕಮಲದ ವರ್ಣನೆ.

ಮಹಾಪ್ರಸಂಗ

ಘನ-ಸಂಧ್ಯಾ-ರಾಗ-ತೀವ್ರಾನಲನೋಳೋವಿಸಿಂ ಕಾಸಿ ತಿಗ್ಮಾಂಶು

[ನೆಂದೆಂ

ಬ ನವೀನ-ಸ್ವರ್ಣ-ಸತ್-ಪಿಂಡಮನಮಳ-ನಭಃ-ಶ್ರೀಗಲಂಕಾರಮಂ

[ಮಾ |

ಲಿಪ್ಪಿನೆನುತಿಚ್ಚೈಸಿ, ಪೂರ್ವೇತರ-ಶರನಿಧಿಯೊಳ್ ಕಾಲಮೆಂಬೋಜನ

[ಲ್ಲಲ್,

ಜನಿಸುತ್ತುರ್ಬಿಬ್ಬಿದೋ ಕಾರ್ಜೋಗೆಯೆನೆ, ದೆಸೆದೀವಿತ್ತು ಘೋರಾಂ

[ಧಕಾರಂ. || 549 ||

ಅ. ಕಾಲಂ (ಎಂಬ) ಬಿಜಂ ಘನ-ಸಂಧ್ಯಾ-ರಾಗ (ಮೂಡಿ ಬಂದಾಗ ಬಂದು ತಿವಿಯ ಉ ಸುರಂತೆ ಬೀಸುವ)-ತೀವ್ರ-ಅನಲನೋಳೆ ತಿಗ್ಮಾಂಶು ಎಂಬೆಂಬ ನವೀನ-ಸ್ವರ್ಣ-ಸತ್ (=ಇರುವ)-ಪಿಂಡಮಂ ಕಾಸಿ, ಅಮಳ-ನಭಃ (ಎಂಬ)-ಶ್ರೀಗೆ (=ಉತ್ತಮಸ್ತ್ರೀಗೆ) ಅಲಂಕಾರಮಂ ಮಾಪ್ಪಿಂ ಎನುತ ಇಚ್ಚೈಸಿ, (ಕೆಂಪಗೆ ಕಾಸಿದಂತಿರುವ ಆ ಪಿಂಡಮಂ) ಪೂರ್ವೇತರ (=ಸ್ತ್ರೀ ಮು) ಶರನಿಧಿಯೊಳ್ ಅಲ್ಲಲ್, ಕಾರ್ಜೋಗೆ ಜನಿಸುತ್ತು ಉರ್ಬಿ ಎಬ್ಬಿದೋ? ಟೀ. ಕವಿ ಅಂಧ ಕಾರದ ಉತ್ಪತ್ತಿಯನ್ನು ಹೇಳುತ್ತಾನೆ.

ಪ್ರತೀಕವ್ಯವಿಲಂಬಿತಂ

ಬಿಗಿದ ಬೆಳ್ಳಿಯ ನುಣ್ಣಣಿಯಂತೆವೋಲ್

ಭಗಣಮೊಪ್ಪಿರೆ, ಕಾಳ-ವನೇಚರಂ

ಜಗದ ಲೋಚನ-ವಿನಾಸಕೆ ಬೀಸಿದಾ

ನೆಗಬ್ಬಿ ಕಾರ್ಬಲೆವೋಲ್ ತಮಮೊಪ್ಪುಗುಂ.

|| 550 ||

ಟೀ. ಬೆಳ್ಳಿಮುಖ ಬಿಡ ನುಣ್ಣುನೆಗಲಂತೆ ಭಗಣ ಎಂಬ ವಾಸನಗಳ (ನಕ್ಷತ್ರಗಳ) ರಾಶಿ ಬಿಟ್ಟರೆ, ಬಬ್ಬ ಕರೆಯುಕ್ಕು ಕೆರಾತನು ಬಂದು, ಜಗದ ಲೋಚನಗಳಾದ ಆ ವಾಸನಗಳಿಗೆ ಮೆ ತ್ತಗಳೆಂದು ಬೀಸಿದ ಆ ನೆಗದ್ದ ಕಾರ್ಬಲೆಯ ಹಾಗೆ ತಮಂ ಬಿಟ್ಟದಂತಾಯಿತು. ನೆಗದ್ದ ಎಂ ಖಲ್ಲಿ ಶಿಥಿಲತ್ವ.

ವ || ಮತ್ತಂ (ಮೃಗಧರಂ ಮೂಡೆ)

ಮಹಾಸ್ಥಗಧೆ

ಧರೆಯೆಲ್ಲಂ ಚಾರು-ಚಂದ್ರೋಪಳ-ವಿರಚಿತಮಾದಂತೆ ತೋರ್ದತ್ತು;

[ಮೇಲ್ ಅಂ

ಬರಮೆಲ್ಲಂ ಕೂಡೆ ಧೌತಾಂಬರದ ನವ-ವಿತಾನಂಬೊಲಿಂಬಾದುದಾ

[ಶೋ |

ತ್ಕರಮೆಲ್ಲಂ ಚಂದನಾಲೇಪನದೆ ಬಳದ ಮೋಲ್ ಬಪ್ಪುತಿರ್ದತ್ತು;

[ಧಾತ್ರೀ-

ನರರೆಯೆಲ್ಲಂ ಚಂದ್ರ-ಸಾರೂಪ್ಯಮನೆ ಪಡೆದರೆಂಬಂತೆ ಕಣ್ಗೊಪ್ಪುತಿರ್ದರ್

|| 551 ||

ಪ. ಧೌತ-ಅಂಬರದ ನವ-ವಿತಾನಂ-ಮೋಲ್ ಇಂಬು ಆದುದು; ಅತಾ (= ದಿತಾ)-ಉತ್ಕರಂ. ಚಂದನ-ಅಲೇಪನದೆ.

ಚಂಪಕಮಾಲೆ

ಗಗನಮೆನಿಪ್ಪ ಪಾಬಿತ್ಯೂಲದೊಳರ್ಕ-ಸಮುದ್ರ ತಿಗೈಯ್ದ ಸಂಜೆಯೆಂ

ಬಗಿನಿಯನಿಟ್ಟು ಮರ್ಬೆನಿಪ ಗೊಬ್ಬರಮಂ ತಳದಲ್ಲಿ ಚೆಲ್ಲಿ ತಾ |

ರಗೆಗಳೆನಿಪ್ಪ ಬಿಟ್ಟುಗಳನಂತವಕ್ಕೈಂದವ-ಬಿಂಬ-ರಾಪ್ಯ-ಕುಂ

ಭ-ಗತ-ಸುಧಾ-ಮರೀಚಿ-ಜಲಮಂ ಸುರಿದಂ ಸಲೆ ಕಾಲ-ಪಾಮರಂ.

|| 552 ||

ಅ. ಕಾಲ (ಎಂಬ)-ಸಾಮರಂ ಗಗನಮೆನಿಸ್ವ ಪಾಪಿತ್-ಪೊಲಮೊಳ್ ಅರ್ಕ (ಅರ್ಕವೆಂಬ ಕಳೆಯು)-ಸಮುಪ್ಪತ್ತಿಗೆಯ್ತು, ಸಂಜೆ ಎಂಬ ಅಗನಿಯಂ ಇಟ್ಟು, ಮರ್ಬು ಎನಿವ ಗೊಬ್ಬರ ಮಂ ತಳಿದು, ತಾರಗ್ಗಳ್ ಎನಿಸ್ವ ಬಿಟ್ಟು ಗಳಂ ಅಲ್ಲಿ ಬಿಟ್ಟಿ, ಅಂತೆ ಅವರ್ಕೆ ಐಂದವ ಸಲೆ ಸುರಿದಂ. ಅವರ್ಕೆ ಎಂಬಲ್ಲಿ ಶಿಥಿಲತ್ವಂ.

100. AT SUN-RISE RAJASEKHARA GOES TO HIS COURT, AS A SECOND SUN

ಸೂರ್ಯೋದಯದಲ್ಲಿ ರಾಜಶೇಖರನು ಆಸ್ಥಾನಕ್ಕೆ ಹೋದುದು

ಕಂದಂ

ಜವದಿನುಪಃ-ಕಾಲ-ವೃಷಂ

ತವೆ ಕದಡಿದುದೆನಿಸಿ ಮರ್ಬುವೆಳಗಂ ತಳೆದೊ |

ಪ್ಪುವ ಬಾಂಗೈಪ್ಪಿಯೊಳ್ ಮಿಂಗಳ್

ತವಕದೊಳೆ ಮುಯಿಂಗುವಂತಡಂಗಿದುವಾಗಳ್.

|| 553 ||

ಪ. ಜವದಿ ಉಪಃ-ಕಾಲ (ಎಂಬ)-ವೃಷಂ (=ಹೋರಿ) ತವೆ ಕದಡಿದುದು. ಟೀ. ಮಿಂಗಳೆಂಬ ನಕ್ಷತ್ರಗಳು ಹೇಳಿದ ವೃಷದಿಂದ ಕದಡಿಯಲ್ಪಟ್ಟ ಬಾಂಗೈಪ್ಪಿಯೊಳ್ ಮುಯಿದಂ ತಾಯಿತು.

ಬೆಳ್ಳೆಳಗಿನ ಬಾಲ್ಪಿಳೆಯಂ,

ತಳ್ಳದೆ ಬಾಂಬೊಲದೊಳರುಣಕರ-ಶಿಖಿ-ಶೆಖೆ, ಪಾ |

ಲಿಕ್ಕಿಲಿಪ್ಪಿನಮಳುದುರ್, ಚಿಂತೆಯ

ನಾಳ್ವಂತೆವೊಲೋಪಧೀಶ್ವರಂ ಕಳೆಗಟ್ಟಂ.

|| 554 ||

ಟೀ. ಬಿಷಧೀಶ್ವರಂ (=ತ್ಯೂರಾಶಿಗಳನ್ನು ಅಭಿವರ್ಧಿಸುವ ಚಂದ್ರಂ) ಅಳುದುರ್, ಚಿಂತೆಯಂ ಆಳ್ವ ಅಂತೆವೊಲ್ ಕಳೆಗಟ್ಟಂ; ಯಾವಾಗಂದರೆ ಬಾಂಬೊಲದೊಳ್ ಅರುಣಕರನ ಶಿಖಿ-ಶೆಖೆ ತಳ್ಳದೆ (ಬಂದ ಕಾರಣ) ಚಂದ್ರನ ಬೆಳ್ಳೆಳಗುಳ್ಳ ಪಾಪಿತ್-ಬೆಳೆಯಂ (ಅಂದರೆ ಬೆಳೆಯೂ) ಎಂಬ ನಕ್ಷತ್ರರಾಶಿಗಳೂ ಪಾಪಿತ್ ಎಷ್ಟು ಇನಂ (=ಎದ್ದಾಗ). ಪಾಪಿತ್=ಕೆಟ್ಟು ಹೋಗಂತ ಗ್ರಹಿಸ ಬೇಕು.

ಜಳ-ಕಣ-ಕಲಿತ-ದಳಂ ನೀ

ದಳದಿಟ್ಟಲೆಯಾಗೆ, ನಳನಿ ಕೆಲದಟ್ಟಿಗಳ |

ಟ್ಟಳನಿಸೆ ವಿಕಚಾಬ್ಜಂಗಳ್,

ಕೊಳನಿಸೆಮದು ರಾಜಹಂಸದೌತಣದೆಡೆವೋಲ್.

|| 555 ||

ಅ. ನೀರ್-ತಳದು ಇಟ್ಟ ಎಲೆ ಆಗಿ, ವಿಕಚ-ಅಬ್ಜಂಗಳ್ ನಳನಿ (ಎಂಬ ಪ್ರೀತಿ) ಕೆಲ-ತಟ್ಟಿಗಳ್ (ತಟ್ಟಿಗಳಂ) ಇಟ್ಟಳ್ (ಎಂಬಂತೆ) ಎನಿಸೆ, ರಾಜಹಂಸದ ಡೌತಣದ ಎಡೆವೋಲ್ ಕೊಳಂ ಎಸೆದುದು.

ಪಾಡುವ ಪರಮೆಗಳಂದೊ

ಲ್ಪಾಡುವ ಮುದ್ದಂಚೆವಹಿಗಳಂ, ನಯಗಂಪಿಂ |

ತೀಡುವೆಳೆಗಳಾಯಿಂ ಸಿರಿ

ಗೂಡಿದ ಗೃಹದಂತಿರಿದುರ್ದಲದರ್ಭೋಜಂ.

|| 556 ||

ಪ. ಒಲ್ಲ ಪಾಡುವ. ಸಿರಿ-ಕೂಡಿದ (ಬಂದು) ಗೃಹದ ಅಂತಿರೆ ಇದುರ್ದಲದರ್ಭ ಅಂಚೋಜಂ. ಟೀ. ಅಲರ್ಭ ಎಂಬಲ್ಲಿ ಶಿಥಿಲತ್ವಂ.

ತೀರದೊಳರೆ ವಿದ್ರುಮ-ತತಿ,

ವಾರಿಯೊಳರೆ ಪದ್ಮರಾಗಮಬ್ಜಾಕರಮಾ |

ನೀರಾಕರಮೆನೆ ಕಂಣ್ಣೀಂ

ರಾ ರಾಜಿಸಿದುದೊ ಸಿತಾಬ್ಜ-ಮುಕ್ತಾಳಗಳಂ?

|| 557 ||

ಪ. ಪದ್ಮರಾಗಂ, ಅಬ್ಜ-ಆಕರಂ ಆ ನೀರ-ಆಕರಂ. ಟೀ. ತೀರದಲ್ಲಿ ವಿದ್ರುಮ ಎಂಬ ತಳಿರ ತತಿ, ವಾರಿಯಲ್ಲಿ ಪದ್ಮರಾಗ (ಬಣ್ಣ); ಇಂತು ಆ ನೀರ-ಆಕರಂ ಬಂದು ಅಬ್ಜ (ಎಂಬ ಕಮಲ)-ಆಕರಂ ಎನೆ ಸಿತ-ಅಬ್ಜ (=ತಮ್ಮನ್ನು ರಾತ್ರಿಯೊಳಗೆ ಮುಚ್ಚಿ ಕೊಂಡಿದ್ದ ಬಿಳಿಯ ಕಮಲದೊಳಗಿಂದ)-ಮುಕ್ತ (=ಬಿಡಲ್ಪಟ್ಟ)-ಅಳಿಗಳಂ (=ತುಂಬಿಗಳಂ) ಏಂ ರಾ (=ವಿಭ್ರಮ) ರಾಜಿಸಿದುದೋ?—ಹೀಗೆ ಅರ್ಥ ಮಾಡಿ, ಇನ್ನೊಂದು ಅರ್ಥ ಮಾಡ ಬಹುದು, ಹ್ಯಾಗಂದರೆ ವಿದ್ರುಮ=ಪವಳ; ಪದ್ಮರಾಗ=ಕೆಂಬರಲು; ಅಬ್ಜ=ಶಂಖ (ಚಿಪ್ಪು); ರಾ=ಪ್ರಕಾಶ; ಸಿತ-ಅಬ್ಜ=ಬಿಳಿಯ ಶಂಖ; ಮುಕ್ತ-ಅಳಿ=ಮುತ್ತುಗಳ ರಾಶಿ. ಇದು ಸಮುದ್ರದ ಲಕ್ಷಣ ಆ ಕೆಳಗೆ ಯೋಳ್ ಇದ್ದಂತಾಯಿತು.

ವ || (ಬಹಿಷ್ಕಾರ) ಕುಮುದ-ವೃಂದಂ ಸಮುದಂಗುಂದೆ, ಬಂದಂ . . .
ನಿರ್ಮಳಾಂಗಂ ಪತಂಗಂ.

ಚಂಪಕಮಾಲೆ

ಖರ-ಕರ-ಸಿದ್ಧನೆಂಬ ದಿವಿಜೇಂದ್ರ-ದಿಶಾದ್ರಿ-ಗುಹಾ-ನಿವಾಸದಿಂ
ದುರು-ತಮಿರಾಭಿಭೂತ-ಭುವನೋನ್ನತ-ಲೋಹಕ, ತನ್ನ ವಿದ್ಯೆಯಂ
ಧರೆಗಪ್ಪಿಪಟ್ಟೆ, ಮುಟ್ಟಿಸೆ ಕರೋತ್ತರ-ಸಿದ್ಧರಸ-ಪ್ರವಾಹಮಂ,
ಪಿರಿದುದು ಚೆನ್ನನಾದುದೆನೆ, ಪೊಂಬಿಸಿಲೊಂದಿರೆ ಕಣ್ಗೆ ರಂಜಿಕುಂ.

|| 558 ||

ಪ. ಖರ-ಕರ-ಸಿದ್ಧನು (=ರವಿಯೂ ಲೋಹವಿದ್ಯೆಯುಳ್ಳ ಬಬ್ಬ ಪರುಷನೂ) ಎಂಬ ದಿವಿ
ಜೇಂದ್ರ (=ಪೂರ್ವ)-ದಿಶಾ (=ದಿಶೆಯ)-ಅದ್ರಿ-ಗುಹಾ-ನಿವಾಸದಿಂದ, ಉರು-ತಮಿರ (=ತಮಿರ
ದಿಂದ)-ಅಭಿಭೂತ (=ಮುಟ್ಟಿಪಟ್ಟ -ಭುವನ (ಎಂಬ)-ಉನ್ನತ-ಲೋಹಕೆ (=ಕಬ್ಬಿಣದ ಕೊ
ಡ್ಡೆ ತುಂಡಿಗೆ), ತನ್ನ ವಿದ್ಯೆಯಂ ಧರೆಗೆ ಅಪ್ಪಿಪಟ್ಟೆ, ಕರ (=ಕೆಯ್, ಕಿರಣ)-ಉತ್ತರ-ಸಿದ್ಧರಸ-ಪ್ರ
ವಾಹಮಂ ಮುಟ್ಟಿಸೆ, ಪಿರಿದುದು ಚೆನ್ನಂ ಅದುದು ಎನೆ. ಟೀ. ಕವಿ ತನ್ನ ಪ್ರಕಾರವಾಗಿ ಪೊಂಬಿಸಿ
ಲಿನ ಉತ್ಪತ್ತಿ ಹೇಳಿದ್ದಾನೆ. ತಮಿರ ತುಂಬಿದ ಭಾಮಿಯೆಂಬ ಕಬ್ಬಿಣಕ್ಕೆ ಬಬ್ಬ ಸಿದ್ಧನು
(=ಸೂರ್ಯನು) ಸಿದ್ಧರಸ ಮುಟ್ಟಿಸಿದಂತಾಯಿತು.

ವ || ಆಗಳ ಬಂದನೆಸೆವೋಲಗ-ಶಾಲೆಗಳಾಧಿನಾಯಕಂ
(ರಾಜಶೇಖರಂ). ಅಂತೇರ್ದಿಂದು, ಮಣಿ-ಗಣಾಗಣಿತ-ರುಚಿ-ಸಿಚಯ-ನಿ
ಚಿತ-ಸಮುತ್ತಂಗ-ಮಂಗಳ-ಮೃಗೇಂದ್ರ-ವಿಪ್ವರೋಪವಿಪ್ವನಾಗಿ, ಸ
ಲ್ಲಿಲೆಯಿಂ ಮೆಲ್ಲನೆ ಕುಳ್ಳಿದು,

ಕಂದಂ

ಉದಯಾಚಳಾಗ್ರದೊಳ್ ಮೂ

ಡಿದ ಪೂರ್ಣ-ಸುಧಾಕರಂಗೆ ದೊರೆಯಾದಂ, ತಾ |

ಳ್ಳದ ಮಣಿದೊಡವಿನ ಕೆಂಬೆಳೆ

ಗೊದವಿರೆ, ರಾಜಂ ಸಭಾ-ನಭಸ್-ಸ್ಥಳದೆಡೆಯೊಳ್.

|| 559 ||

ಟೀ. ಮೃಗೇಂದ್ರ-ವಿಪ್ವರದೊಳ್ ಕುಳ್ಳಿದು ರಾಜನು ಸಭಾ-ನಭಸ್-ಸ್ಥಳದಲ್ಲಿ ಮೂಡಿದ
ಸೂರ್ಯನಂತಿದ್ದನು.

101. THE WRATH OF DUSHTABUDDHI

(Who then intends to kill Chandrahassa by another scheme. He orders him to go to a jungle and worship a certain demon, at the same time sending there a band of murderers. Meanwhile the old king of Kuntala is persuaded by his Purohita to give his daughter to Chandrahassa and to appoint him as his successor, and sends Madana to call him. Madana finds Chandrahassa on his way to the jungle, sends him to the king, and goes in his stead to the temple where he is killed by the murderers. Afterwards his father goes there, and kills himself by knocking his head against the temple-posts)

ದುಷ್ಟಬುದ್ಧಿಯು ಕೋಪವನ್ನು ತೋರಿಸಿದದು

ವಾರ್ಧಕಷಟ್ಟರಿ

ಕೂರ್ದಸಿಯನಿಬಿಹಿದಂತಾಯ್ತು ಕರ್ಣದೊಳಾಗ

ಕಾರ್ದವಕ್ತಿಗಳರುಣತೆಯನುಗ್ರ-ಕೋಪದಿಂ,

ಮಾರ್ದನೇ ತನ್ನ ನೇಮಮನಕಟ, ಮಗನೆಂದು, ಪಲ್ಲಡಿವೃತ್ತೆಯರ
[ಲೈ; |

ಸಾರ್ದ ಸಂತೋಷದಿಂ ಬಂದು ಕಾಲ್ಗೆರಿಗಿದೊಡೆ,

ಚೇರ್ದು, ಸುತನಂ ಬಯ್ಯ, ಮಂತ್ರಿ ನಿಜ-ಸದನಮಂ

ಸೇರ್ದು, ಪೊನ್ನಂದಣಮನಿಬಿದಾತ್ಮಜಾತನಂ ನೋಡಿ, ಮುಳದೆ

[ಯ್ದಂದನೂ. || 560 ||

ಪ. ಕರ್ಣದೊಳ್ ಕೂರ್ದ ಅಸಿಯಂ ಇಬಿಹಿದಂತೆ ಆಯಿತು; ಅಕ್ಷಿಗಳ್ ಅರುಣತೆಯಂ ಕಾರ್ದವು. ಟೀ. ದುಷ್ಟಬುದ್ಧಿ ಬಯ್ಯ ಆ ಸುತನು ಮದನನ ತಮ್ಮನು; ಆ ಚೀಪಿ ಆತ್ಮಜನು ಮದನನು.

ಮದನನಂ, ಮದವಕ್ಕಳಂ, ಮಹಾ-ವೈಭವದ [-ವರ್ಕಳಂ]

ಮದುವೆಯಂ, ತ್ಯಾಗ-ಭೋಗಮನುಚಿತ-ರಚಿತಮಂ,

ಮುದದಿಂದ ಬಣ್ಣಿಸುವ ಭಟರನುಂ, ಬಿತ್ತರಿಸಿ ಪರಸುವ ಬ್ರಾಹ್ಮಣರ

[ನೂ, |

ಸುದತಿ-ವಿಷಯೆಗೆ ತಕ್ಕ ವರನಿಂದುಹಾಸನೆಂ
 ದಿದಿರಾಗಿ ಬಂದಾರತಿಯನೆತ್ತಿ ನುಡಿವ ಶಶಿ
 ವದನೆಯರನವಗಡಿಸಿ, ಮಂತ್ರಿ ಬಯ್ದಂ ತನ್ನ ಮನೆಗಾಪ್ತರಾದವರ
 [ನೂ. || 561 ||

ಪ. ಭೋಗನುಂ, ಉಚಿತ. ವರಂ ಇಂದುಹಾಸಂ. ಶಶಿವದನೆಯರಂ ಅವಗಡಿಸಿ.

ಮೂಢ ನೀನೆಲವೆಲವೊ, ಮದನ! ನಿನ್ನೆಡೆಗೆ ನಾಂ
 ಗೂಢದಿಂ ಬರೆಸಿ ಕಳುಹಿದೊಡುಪುವ ಕಜ್ಜಮಂ
 ರೂಢಿಯಂ ಮಾಡಿ ಕೆಡಿಸಿದೆ, ಪಾಪಿ! ಹೃದಯ-ಶೂಲಮನೆನಗೆ ಮೇ
 [ದಿನಿಯೊಳೊ |

ಗಾಢದಿಂ ಬಲಿದೆ! ಸಾವ್ರಾಜ್ಯ-ಸಿಂಹಾಸನಾ
 ರೂಢನಾಗಿರಲೊಲ್ಲದಾರ್ಜಿಸಿದ ವಿತ್ತಮಂ
 ವೇಡೈಸದಖಿಳ-ಜನಕಿತ್ತೆ! ವನವಾಸವೇ ಗತಿ ನಿನಗೆ! ಹೋಗಿಂದನೂ.
 || 562 ||

ಪಿತನ ಮಾತಂ ಕೇಳ್ವೆ, ಮದನನುಜಿ ಬೆಪ್ಪಿಗಾಗಿ,
 ಪತಿಯೇಕೆ? ಜೀಯ್ಯ! ನಿಮ್ಮಡಿಗಳ ನಿರೂಪಮಂ
 ಪ್ರತಿಪಾಲಿಸಿದೆನಲ್ಲದಾನ್ ಅತಿಕ್ರಮಿಸಿ ಮಾಡಿದ ಕಜ್ಜಮೇನ್ ಇದ
 [ಐತೊಳೊ? |

ಕ್ಷಿತಿಗೆ ಕೌತುಕಮೆ? ತಂದೆಯ ಮಾತಿಗಾಗಿ ರಘು
 ಪತಿ ವರ್ತಿಸನೆ ವಿಪಿನ-ವಾಸಮಂ? ಪತ್ರ-ಸಂ
 ಮತವಿಡಿದು, ವಿಷಯೆಗೆ ವಿವಾಹಮಂ ವಿರಚಿಸಿದೊಡಾಯ್ತೆನಗೆ ವನ
 [ಮೆಂದನೂ. || 563 ||

ಟೀ. ರಘುಪತಿ ಎಂಬವನು ದಶರಥನ ಪ್ರಥಮಜ-ಕುಮಾರನು; ತಂದೆ ಇವನಿಗೆ ಸಟ್ಟ
 ವಸ್ತು ಕಟ್ಟುವದಿಲ್ಲೆಂದು ಕೆಲವು ವರುಷದ ವನವಾಸಕ್ಕೆ ಕಳುಹಿದನಂತೆ. ಸಮೃತವಿಡಿದು = ಸಮೃ
 ತ-ಹಿಡಿದು.

ಗನ್ನಗತಕದ ಮಾತು ಸಾಕೆನ್ನ ಕಣ್ಣ ಮುಂ
 ದಿನ್ನಿರದೆ, ಪೋಗೆಂದು, ಮಂತ್ರಿ ಮಗನಂ ಜೆಯ್ದು,
 ಮುನ್ನ ತಾಂ ಬರಸಿ ಕಳುಹಿದ ಪತ್ರಮಂ ತರಿಸಿ, ನೋಡಿ ಕೊಂಡದ
 [ಒಕ್ಕೊಳದಾ |

ಭಿನ್ನಿಸಿದ ಭಾವಾರ್ಥಮಂ ತಿಳಿದು, ತಪ್ಪಿಲ್ಲ
 ತನ್ನ ತನಯನೊಳು!
 ಪೊಸತೆಂದು, ಬಿಸುಸುಯ್ದು, ಬೆಜ್ಜಿಗಾದನೂ.
 || 564 ||

ವಿಷವೆ ಮೋಹಿಸುವಂತೆ ಕೊಡುವುದೆನಲಿತಂಗೆ
 ವಿಷಯೆ ಮೋಹಿಸುವಂತೆ ಲೇಖನದ ಬರಹ ತಾಂ
 ವಿಷಯಮಿದು ವಿಧಿ-ಕೃತವೊ? ತನ್ನ ಮೋಸವೊ? ಬರೆದವನ ಮ
 [ಒಹೊ? ಶಶಿಹಾಸನಾ |
 ಮೃಪೆಯೊ? ಮದನನ ಮೇಲೆ ತಪ್ಪಿಲ್ಲ! ಮೊದಲೆನಗೆ
 ಋಷಿಗಳಾಡಿದ ಮಾತು ಪುಸಿಯದೆಂದಾ ಮಂತ್ರಿ
 ವಿಷಮ-ಬುದ್ಧಿಯೊಳೊಂದುಪಾಯಮಂ ಮನದೊಳಗೆ ನೆನೆದು, ಚಿಂತಿ
 [ಸುತಿದನೂ. || 565 ||

ಪ. ವಿಷಯಂ; ಇದು.

ವಿಧುಹಾಸನಂ ಪಲವುಪಾಯದಿಂದೀಗ ನಾಂ
 ವಧಿಸದಿದೊಡೆ, ತನ್ನ ಸಂತತಿಗೆ ಧರೆಯನಾ
 ಳೈಧಿಕ-ಸಂಪದಮಾಗದದಲಿಂದ ಕುಲ-ಘಾತಕಗೆ ಮದುವೆಯಾದ ವಿ
 [ಪಯೇ |
 ವಿಧವೆಯಾಗಿರಲೆಂದು, ಹೃದಯದೊಳ್ ನಿಶ್ಚಯಿಸಿ,

ಮಧುರೋಕ್ತಿಯಿಂದ ಮದವಕ್ಕಳಂ ಮನ್ನಿಸಿ, ವಿ [-ವರ್ಕಳಂ]

ವಿಧ-ವೈಭವಂಗಳಂ ನಡಿಸಿ, ಜಾಮಾತನಂ ಮಂತ್ರಿ ಕರೆದಿಂತೆಂದನೂ—

|| 566 ||

ಈ ವರೆಗೆ ಆ ಕಥೆಯನ್ನು ತಂದಲ್ಲಿ ಮೂವು ಮಾತಿನಲ್ಲಿ ತೀರಿಸಿ ಬಿಡೋಣ. ಆ ಮಂತ್ರಿ ತನ್ನ ಜಾಮಾತಿಗೆ—ಒಬ್ಬನೇ ಹೋಗಿ ಹೊಜಿಬನವೊಳಗೆ ಪೂಜೆ ಮಾಡಿ ಬಾ! ಎಂದು, ಕಳುಹಿಸಿ, ಅವನನ್ನು ಕೊಲುವದಕ್ಕೆ ಚಂಡಾಲರನ್ನು ಸಹ ಗುಪ್ತವಾಗಿ ಕಳುಹಿಸಿದನು. ಅಷ್ಟರಲ್ಲಿ ಕುಂತಳದ ರಾಜನು ಗಾಲವನೆಂಬ ಪುರೋಹಿತನ ಆಲೋಚನೆಯ ಮೇರೆಗೆ, ತನ್ನ ಮಗಳಾದ ಚಂಪಕಮಾಲಿನಿಯನ್ನು ಚಂದ್ರಹಾಸನಿಗೆ ಮದುವೆ ಮಾಡಿ ಕೊಟ್ಟು, ಸ್ವಲ್ಪ ಕಟ್ಟಿನ ಜೀಕೆಂದು, ಮನಸು ಮಾಡಿ ಕೊಂಡು, ಅವನನ್ನು ಕರೆಕೊಂಡು ಬರಲಿಕ್ಕೆ ಮದವನನ್ನು ಕಳುಹಿ, ಇವನು ಹೋಗಿ, ದಾರಿಯಲ್ಲಿ ಅವನನ್ನು ಕಂಡು, ಹಿಂದಕ್ಕೆ ಕಳುಹಿಸಿ, ಆ ಪೂಜೆಯನ್ನು ತಾನು ಮಾಡಲಿಕ್ಕಾಗಿ ವನವೊಳಗೆ, ಚಂಡಾಲರು ರಾಜ ಹೊಜಿಬನನೆಂದು ಅವನನ್ನೇ ಕೊಂದರು. ಆಗ ಚಂದ್ರಹಾಸನ ಮಂಗಳಕಾರ್ಯವಾಗುವಲ್ಲಿ ಅವನು ದುಷ್ಟಬುದ್ಧಿಗೆ, ನಿಮ್ಮ ಮಗನು ಆ ಪೂಜೆ ಮಾಡಲಿಕ್ಕೆ ಏನಿರಬೇಕೆಂದು, ತಿಳಿಸಿ, ಇವನು ಹೋಗಿ, ಮಗನ ಹೆಣ್ಣು ಕಂಡು, ಕಂಬಕ್ಕೆ ತಲೆ ಬಡಿದು, ಸತ್ತನು. ಚಂದ್ರಹಾಸನು ಅವರಿಬ್ಬರನ್ನು ತಿರಿಗಿ ಬದುಕಿಸಿದನೆಂದೂ ಕಡೆಯಲ್ಲಿ ಕವಿ ಹೇಳುತ್ತಾನೆ.

102. GOOD COMPANY IS TO BE SOUGHT FOR

ಸತ್ಸಂಗವನ್ನು ಪಡಕೊಳ್ಳ ಬೇಕು

ಶ್ರೀಮದ್

ಬಂಧನವ ಮಾಡಿದರು, ಸಂದ ಜ್ಞಾನಿಯೆ ಲೇಸು!

ಹೊಂದಿ, ಸಾಸಿರವ ಕೊಡುತಿರಲು, ಕರ್ಮಿಯ

ದಂದುಗವೆ ಬೇಡ! ಸರ್ವಜ್ಞ!

|| 567 ||

ಟೀ. ಮಾಡಿದರೂ, ಕೊಡುತಿರಲೂ ಎಂಬಂತೆ ದುಃಖವೆ ತಿಳಿಯ ಬೇಕು.

ನೀರ ಬೊಬ್ಬಳ ನೆಚ್ಚಿ, ಸಾರಿ, ಕಡದಿರು, ಮರುಳೆ!

ಸಾರ-ಗುಣಿಯಾಗು! ಸರ್ವರೊಳು ನಿಜ ತಿಳಿ!

ಕಾರಣಿಕನಾಗು! ಸರ್ವಜ್ಞ!

|| 568 ||

ತೆಪ್ಪಿದ ಕಂಡವ ಮೆಟ್ಟಿ ಮುಗುವಾ ತೆಪ್ಪಿನಂತೆ
ಯೆಪ್ಪಿಯದರ ಕೂಟ; ಬಪ್ಪಿಕೂಟ ತನ್ನನೆ
ಯೆಪ್ಪಿದು ಕೊಂಡಂತೆ. ಸರ್ವಜ್ಞ!

|| 569 ||

ಬಳ್ಳದರ ಬಡನಿದು, ಕಳ್ಳನೊಳ್ಳದನಕ್ಕು;
ಬಳ್ಳದ ಕಳ್ಳನೊಡನಾಡೆಯವ ಶುದ್ಧ
ಕಳ್ಳನೇ ಅಕ್ಕು. ಸರ್ವಜ್ಞ!

|| 570 ||

ಬಳ್ಳೆಯನಿರದ ಊರು, ಕಳ್ಳನೊಡನಾಟವೊ,
ಸುಳ್ಳನ ಮಾತು, ಇವು ಮೂರು ಕೆಸಲಿಗಳಿಗೆ
-ಮುಳ್ಳು ತುಲಿದಂತೆ. ಸರ್ವಜ್ಞ!

|| 571 ||

103. RAJASEKHARA, AGAINST

MITAVACHANA'S ADVICE, PERFORMS A HORSE-SHOW

AT WHICH THE LITTLE SON OF THE WOMAN TIRUKOLAVINACHI
IS UNFORTUNATELY KILLED BY A KICK OF MITAVACHANA'S HORSE

(The drift of the remaining portion of the poem is given in Canarese at the end of this chapter; here only so much: Rajasekhara is able to persuade his judges to believe that he is the culprit, and thus is condemned to suffer death. Then follows the description how the chief personages of the poem, including Tirukolavinachi and Rajasekhara's father, "cut their own heads off", are brought to life again, and taken up to heaven)

ವ || ಅನಂತರಮಾ ಮಹಾನುಭಾವಂ (ರಾಜಶೇಖರಂ) ಮಿತವಚನ-ಸ
ಮೇತಂ ಕರ್ಪೂರ-ತಾಂಬೂಲ-ಮುಖಾಂತರ್ವಳಯ-ವಿಳ
ಸಿತಂ (ಪೂಜಾಗಾರದ) ಅಲ್ಲಿಂದೇಲ್ಪಿಂದು, ಮುತ್ತಿನ ಕರುಮಾಡದ ಮುಂ

ದಣ ಮೊಗಸಾಲೆಯ ಪಜ್ಜಳಪ ಬಜ್ಜರದ ವೇದಿಕಾಗ್ರದ ಮಣಿ-ಮ
ಯ-ಮೃಗೇಂದ್ರ-ಪೀಠದೊಳ್ ಸಲ್ಲಿಲೆಯಿಂ ಕುಳ್ಳಿದು, ಕಟ್ಟಿದೊಳ್
ಕಟ್ಟಿದ ವಾಜಿಗಳಂ ನೋಡಿ,

ಕಂದಂ

ಈ ನವ್ಯ-ವಾಜಿಗಳನಿಂ

ದಾನುಂ ನೀನುಂ ವಿಳಾಸದಿಂದೆಲೈ, ಮಹಾ- |

ಸೇನೆಯೊಡಗೂಡಿ, ವಿಹರಿಪ

ಮಾ ನಗರದ ರಾಜ-ವೀಡಿಯೊಳ್ ಸಂಭ್ರಮದಿಂ!

|| 572 ||

ಪ. ಇಂದು ಅನುಂ. ವಿಹರಿಸಂ ಈ.

ವ || ಎಂದತಿ-ಪ್ರೀತಿಯಿಂ ನುಡಿಯೆ, ಚತುರ-ಮತಿ-ಮಿತವಚನನುಚಿ
ತ-ವಚನ-ಜ್ಞಾನನುಚಿತಮಿದೆಂದು, ತನ್ನೊಳ್ ಭಾವಿಸಿ, ಕಾರ್ಯಮಂ
ಬಗೆದಿಂತೆಂದಂ—

ಸರಸ-ಗುಣ-ಹಾರ! ವಿನಯಾ

ಭರಣ! ವಿವೇಕೈಕ-ನಿಧಿ! ಕಳಾ-ನಿಲಯ! ದಯಾ |

ಕರ! ಸತ್ಯ-ಶಾಲಿ! ಸು-ಯಶೋ-

ಭರಿತಾಶಾ-ವಳಯ-ಭಕ್ತ-ಶರಧಿ-ಶಶಾಂಕಾ!

|| 573 ||

ಪ. ಭರಿತ! ಆಶಾ-ವಳಯ (= ದಿಕ್ಕುಗಳನ್ನು ಸುತ್ತಿಕೊಳ್ಳುವ)-ಭಕ್ತ (= ಭಕ್ತರೆಂಬ)-
ಶರಧಿ-ಶಶಾಂಕಾ!

ಚಂಪಕಮಾಲೆ

ಬೆಸಸಿದ ಕಜ್ಜಮಂ ನೆಗೆದುತ್ತುರಮಿತ್ತಪನೆಂದು, ನಿನ್ನ ಮಾ

ನಸದೊಳಧೀಶ, ನೀಂ ಬಗೆಯದಿರ್, ಗತ! ಭಕ್ತ-ಜನ-ವ್ರಜಂ ನಿಜ್ಯಂ |

ಭಿಸಿ ನೆಲಸಿದ ಪಟ್ಟಣಮಿದಿಂತಿದಪ್ಪಿಗಳ್ ಬಳಗೂಡಿ, ಗಾಡಿ ರಂ
ಜಿಸೆ, ಪೊಸ ವಾಜಿಯೇಪ್ ವಿಹರಿಪ್ಪುದು ಬಲ್ಲತನಕ್ಕೆ ತಕ್ಕುದೇ?

|| 574 ||

ಪ. ನೆಗದಿದ ಉತ್ತರಂ (ಉತ್ತರಮಂ) ಇತ್ತವಂ (ಈ ಮಿತವಚನಂ) ಎಂದು. ಪಟ್ಟಣಂ ಇದು; ಇಂತು (ಅದು) ಇದಪ್ಪಿಗಳ್.

ವ || ಅಂತುಮಲ್ಲದೆಯುಂ

ಕಂದಂ

ಮೊದಲೊಳಭಿನವ-ತುರಂಗಮ

ನೊದವಿದ ಸಹಣಿಗಳನ್ನೈದೆ ತಿದಿಸಿ, ಬಸಮಾ |

ದುದನಪ್ಪಿದೇಱುವುದರಸ

ಗಿದು ವಿಹಿತಂ, ವಿಶ್ವ-ವಿಬುಧ-ಜನ-ಮಂದಾರಾ!

|| 575 ||

ಪ. ಅಪ್ಪಿದು ಏಱುವದು.

ಏನಾನುಮೆಮ್ಮ ದೆಸೆಯಿಂ

ದೀ ನಗರದ ಭಕ್ತ-ಜನಕೆಡಲ್ ಬಂದೊಡೆ, ಮದ್- |

ಭೂನಾಥಂ ಚೋರನೃಪಂ

ತಾನೇಂ ಸೈರಿಪನೆ? ಶಾರದಾ-ಮಣಿ-ಮುಕುರಾ!

|| 576 ||

ಮಹಾಶ್ವಧರ

ಎನಗತ್ಯಂತ-ಪ್ರತಾಪಂಗತುಳ-ಗಜ-ಹಯಾರೋಹಣಾರೂಢ-ಸು-ಪ್ರಾ

ಥಿ-ನಿಯುಕ್ತಂಗೀ ಹಯಾರೋಹಣದೊಳವನದೇಂ ಭೀತಿಯಂ ಪೇ

[ಽವಿನೆಂಬೀ |

ಮನವಂ ನಿಲಂ ಮಾಡದಿರ್! ವೈಗ್ರತೆಯನುಬಿಡು, ಸಂದಿಗ್ಧ-ಕಾರ್ಯಂ
[ಗಳಂ ಮೆ
ಲ್ಲನೆ ಮಾಡುತ್ತೊಂದಂಗಮೆನ್ನೀ ಬಗೆಗಭಿಮತಮಾಗಿರ್ಪುದೈ, ರಾಜ-
[ಪುತ್ರಾ! || 577 ||

ಪ. ಎನಗೆ, ಅತ್ಯಂತ-ಪ್ರತಾಪಂಗೆ, ಅತುಳ. ಹಯ-ಆರೋಹಣವೊಳ್ ಇವಂ ಅದು
ಎಂ. ಮಾಡ್ಪಿ ಬಂದು ಅಂಗಂ ಎನ್ನ ಈ.

ಕಂದಂ

ಕೇಳದತಿ-ಹಿತರ ವಚನಮು
ನಾಳೋಚಿಸದಗ್ರ-ಕಾರ್ಯಮಂ, ವೈಗ್ರತೆಯಂ |
ತಾಳಿ, ಕಡುಗಜ್ಜಮೆಸೆವುದ
ನೇರಿಪುದುರ್ವಿರ್-ಜನಂ? ಜಗನ್-ನುತ-ಚರಿತಾ! || 578 ||

ಅ. (ಯಾರಾದರೂ) ಅತಿ-ಹಿತರ ವಚನಮು ಕೇಳದೆ, ಅಗ್ರ-ಕಾರ್ಯಮಂ ಆಳೋಚಿ
ಸದೆ, ... ಕಡು-ಕಜ್ಜಂ ಎಸೆವುದಂ ಉರ್ವಿರ್ಜನಂ ಎಱಿಪುದು?

ಸಿರಿಯೊಳ್ ಪರ-ಹಿತಮನಮು
ತ್ಸರ-ಮತಿಯಂ ವಿದ್ಯೆಯೊಳ್, ವಿಭುತ್ವದೊಳೆ ನಯಾ |
ಚರಣಮನತಿ-ಶೌರ್ಯದೊಳೊ
ಪ್ಪಿರೆ ವಿನಯಮನಾಳ್ಬ ಬಾಬ್ದಿವಂಗೆಣೆಯುಂಟೇ? || 579 ||

ಪ. ಹಿತಮಂ, ಅಮತ್ಸರ. ನಯ-ಆಚರಣಮಂ, ಅತಿ.

ಭಾವಿಯೆನಿಸಿದುದು ಪರಿ
ಭಾವಿಸಿ ಕಳೆಯಲ್ಕೆ ಸಾಧ್ಯಮಾಗದು ಜಗದೊಳ್ |
ದೇವಂಗಾದೊಡಮೆಂದೆಲೆ
ದೇವ, ಬುಧಂ ನೆಗಬಿಲಕ್ಕುಮೇ ಪೊಲ್ಲದುದಂ? || 580 ||

ಟೀ. ದೇವಂಗೆ ಅಪೊನಂ = ರಾಜನೆಂಬ ದೇವಂಗೆ ಅಪೊನಂ = ರಾಜನಿಗವರೂ. ಎಲೆ, ದೇವ! = ಎಲೆ, ರಾಜಶೇಖರನೆ! ಎಂದು, ಬುಧಂ (ಜೇಜಿ,) ಪೊಲ್ಲುದುಡಂ ಎಂಬಂತೆ ಅಸ್ವಯಂ.

ತುದಿಗೆಯ್ದಿದುಡಂ, ಫಲಮಿ

ಲ್ಲದುಡಂ, ಪಚ್ಚಿಗೀಡು ಮಾಪ್ಪಿದಂ, ಪರ-ಸಂತಾ |

ಪದಮಂ, ಪರ-ಗತಿ-ವಿಲಯಾ

ಸ್ವದಮಂ ಕಾರ್ಯಮನುದಾರ-ಮತಿ ನೆಗಜ್ಜಿಪನೇ? || 581 ||

ಪ. ವಿಲಯ-ಅಸ್ವದಮಂ ಕಾರ್ಯಮಂ ಉದಾರ. ಟೀ. ನೆಗಜ್ಜಿಪನೇ ಎಂಬಲ್ಲಿ ಶಿಥಿಲತ್ವ.

ಕರಣೀಯಮಿಪ್ಪ-ಕರಣಮ

ಕರಣೀಯಮನಿಪ್ಪ-ಕರಣಮೆಂಬೀ ನಯನಾ |

ದರಣೀಯಮಲ್ಲದುಡು ಪರಿ

ಹರಣೀಯಂ ಭೂಮಿಪಂಗಿಳಾಧಿಪ-ತಿಳಕಾ! || 582 ||

ಪ. ಕರಣೀಯಂ ಇಪ್ಪಕರಣಂ, ಅಕರಣೀಯಂ. ನಯಂ ಅದರಣೀಯಂ. ಭೂಮಿಪಂಗೆ.

ಬಿಡದೆಸೆಪ ಕಜ್ಜಮಾವುದ

ನಡಿಗಡಿಗಾಪ್ತರ್ಕ್ಕೊಳ್ ವಿಚಾರಿಸಿ ಮಾಪ್ಪಿಂ |

ಗೆಡೆಯುಂಟೆ? ಕಾರ್ಯ-ಸಿದ್ಧಿಗೆ

ತೊಡಂಕು ತೋರ್ಪುದೆ? ವಿದಗ್ಧ-ಜನ-ವನ-ಚೈತ್ರಾ! || 583 ||

ಪ. ಅಡಿಗಡಿಗೆ ಅಪ್ತರ್ಕ್ಕೊಳ್.

ನೆರಪಲ್ ಸಿರಿಯಂ, ದುರಿತಮ

ನುರುಪಲ್, ದಶ-ದಿಶೆಯೊಳಂದು-ಕರ-ರುಚಿ-ಯಶಮಂ |

ಪರಪಲ್, ಪರ-ನೃಪರುಮನೊ

ತ್ತರಿಸಲ್, ಸಾಲ್ವದು ನಯಜ್ಞ-ಹಿತ-ಮಿತ-ವಚನಂ. || 584 ||

ಭ್ರಮರ-ಹಿತಾಮೋದ-ಪ್ರದ-

ಸುಮನೋ-ಗಣ-ಹೃದ್ಯಮವಿಕಲ-ಸ್ವಸ್ಥಮುದ |

ಗ್ರ-ಮನೋಜ್ಞ-ಫಲದಮಖಿಲಾ

ಗಮ-ವಿನುತಂ ನೀತಿ, ಸುರ-ಮಹೀ-ರುಹಮರಸಾ!

|| 585 ||

ಟೀ. ಇದಕ್ಕಿ ನಿಂತಿರುವು ವರ್ಣಿಸುತ್ತಾನೆ. ಭ್ರಮರ=ತುಂಬಿ; ಅಮೋದ=ಪರಿಮಳ; ಸುಮನಸ್=ಹೂವು. ಅದರ ಇಲ್ಲಿ ಕ್ಷೇವಾಲಂಕಾರವಾದ್ದರಿಂದ ಭ್ರಮರ=ಯಾವನಸ್ಥ, ಅಮೋದ=ಸಂತೋಷ, ಸುಮನಸ್=ಜ್ಞಾನ ಎಂತ ತಿಳಿಯ ಬೇಕು. ಯಾವನಸ್ಥರಿಗೆ ಹಿತವಾದ ಸಂತೋಷ ಕೊಡುವ ಜ್ಞಾನಿಗಳ ಗಣಕ್ಕೆ ಹೃದ್ಯವಾದಂಥದು ಎಂಬಂತೆ. ಅವಿಕಲ-ಸ್ವಸ್ಥಂ, ಉದಗ್ರ. ಅವಿಲ-ಅಗಮ. ಸುರಮಹೀರುಹಂ=ಸುರಲೋಕದಲ್ಲಿ ಹುಟ್ಟಿದ್ದು: ಕಲ್ಪವೃಕ್ಷವೆಂತಲೂ ಆಗುತ್ತದೆ.

ತನುಭೃದ್-ಗಣದೊಳ್ ತೋರ್ಪಿರ್

ತನು-ಧನ-ಲೋಭಂಗಳೆಂತುಮೇಂ ತೋರ್ಕುಮೆ, ಪೇರಲಾ, |

ನಿನಗೆ? ಭುವನಾಕ್ಷಿಗಡಸುವ

ಘನ-ತಿಮಿರಂ ಭುವನದಕ್ಷಿಯಂ ಮುಸುಕುಗುಮೇ?

586

ಪ. ಲೋಭಂಗಳೆ ಎಂತುಂ ಏಂ ಟೀ. ಭುವನ-ಅಕ್ಷಿಗೇ=ಭುವನವೆಂಬ ಮನುಷ್ಯ ಪೊದಲಾದ ಜೀವಿಗಳ ಅಕ್ಷಿಗೇ. ಭುವನದ ಅಕ್ಷಿಯಂ=ಸೂರ್ಯನಂ.

ಅದು ಕಾರಣದಿಂ ನಿಜ-ಧೈ

ರ್ಯದೆ ಗಣಿಸದೆ ಮುಂದೆ ಬರ್ಪುದಂ ಬುಧರತ್ತೆಂ |

ಬುದನೆಸಗದೆ ಬೆಳ್ಳಸವಾ

ಳ್ವುದು ಕಜ್ಜಂ, ಸಜ್-ಜನಾಬ್ಬ-ವನ-ದಿನನಾಥಾ!

|| 587 ||

ಟೀ. ತಾನು ಮುಂದೆ ಬರ್ಪುದಂ ಗಣಿಸದೆ ಇರುವಂಥ ಮತ್ತೆ ಬುಧರ್ ಅತ್ತು ಎಸುವಂಥ ಕಜ್ಜವಂ ಎಸಗದೆ, ಬೆಳ್ಳ-ಜನವಾಗುವ ಕಜ್ಜಂ (ಕಜ್ಜವನ್ನು) ಅಳ್ವುದು (ಅಳ ಬೇಕು). [ಅಥವಾ . . . ಎಸಗುವುದಕ್ಕೆ ಕಜ್ಜಂ ಬೆಳ್ಳಸಂ (ಬೆಳ್ಳಸವನ್ನು) ಅಳುವದು ಎನಲೂ ಬಹುದು].

ವ || ಎಂದವಂ ನುಡಿಯೆ, ಮೊಗದೊಳ್ ಮಂದ-ಸ್ಥಿತಂ ಮೊಳೆಯ, ನರೇಂದ್ರ-ತನಯನಿಂತೆಂದಂ—

ಉತ್ಪಲಮಾಲೆ

ತೀರದ ನೀರದಂ ನೆಗೆದು ಗರ್ಜಿಪುದೆಂದು, ಪಯೋಧಿ-ಕೇಳಿಯಂ
ಸಾರ-ಮರಾಳನೇನ್ ಉಪ್ಪಿದುದೇ? ನವ-ಚಂಪಕ-ಗಂಧ-ಭೀತಿಯಿಂ |
ಸಾರದೆ ಮೂಡುದೇ ವನ-ವಿಹಾರಮನಾಪಡಿ? ಮುಳ್ಳೆಂಭ್ರಿಯಂ
ಬಾರಿಪುದೆಂದು ಬಿಟ್ಟುದೆ ಮದ-ದ್ವಿರದಂ ಗಜನ-ಪ್ರಚಾರಮಂ?

|| 588 ||

ಟೀ. ಅರ್ಥವು ಸ್ಪಷ್ಟ. ಅಪರಂಜಿ ಎಂಬ ತುಂಬಿಗೂ ಚಂಪಕಕ್ಕೂ ಇರುವ ಭಾವದ ಸ್ಥಿತಿ
ಯನ್ನು ಕುರಿತು 515ನೆಯ ಶ್ಲೋಕ ನೋಡು.

ವ || ಅದು ಕಾರಣದಿಂ

ಕಂದಂ

ಮುಂದೇಂ ಬರ್ಪುದೊ ಹಾನಿಯ

ದೆಂದಬ್ಬಿ ವಿನೋದ-ಕೇಳಿಯಂ ತೊರೆವಾತಂ |

ಪಂದೆಯಿವನೆಂಬ ನಿಂದೆಯ

ನೊಂದುವನಿದು ರಾಜ-ಧರ್ಮಮೇ, ಬಗೆವಾಗಳೆ.

|| 589 ||

ಟೀ. (ಜನ್ಮಾನ್) ಬಗೆವಾಗಳೆ, ಇದು (ನಾನು ಮಾಡಲಿಕ್ಕಿರುವದು) ರಾಜಧರ್ಮಮೇ!

ವ || ಎಂದು ತಾನೆಂದುದನಪ್ಪುಗೆಯ್ಯದೆ ನುಡಿದ ನರೇಂದ್ರ-ನಂದನಂಗೆ
ಪತಿಮೋಹಿ-ನಂದನನಿಂತೆಂದಂ—

ಉತ್ಪಲಮಾಲೆ

ಧರ್ಮಜನಂಬರ-ಧ್ವನಿಯನಾಲಿಸಿ, ತಾನ್ ಉಪ್ಪಿದಂಬು-ಪಾಸಮಂ.

ಸಿರ್ಮಳ-ಬುದ್ಧಿ ತನ್ನನುಜರಾಯುಮನಾಗಳೆ ಸತ್-ಪ್ರಸಂಗದಿಂ |

ಕೂರ್ಮೆಯೊಳ್ಳಲ್ಲಿ ಮೇಣ್ ಪಡೆವನಾಪ್ತ-ನಯೋಕ್ತಿಯನೊರ್ಮೆ ಕೇ

[ಳ್ಳೊಡೇಂ

ಪರ್ಮೆಗೆ ಹಾಸಿ ಬೆಪ್ಪ-ದೆ? ವಿಚಾರಿಪುದಾತ್ಮ-ಹಿತಾಹಿತಂಗಳಂ!

|| 590 ||

ಪ. ಧರ್ಮಜಂ ಅಂಬರ. ಉಪಿದು ಅಂಬು. ತನ್ನ ಅನುಜರ (ತಾನಲ್ಲದ ಬೇಜರಿ ಪಾಂ
ತವರ) ಆಯುಮಂ. ಪದೆದಂ; ಅಪ್ಪ-ನಯ-ಉಕ್ತಿಯಂ ಬರ್ಮ ಕೇಳೊಡೆ, ಏಂ. ಟೀ. ಧ
ರ್ಮಜಂ=ಯುಧಿಷ್ಠಿರಂ; ಮಿತವಚನನು ಇವನೊಂದು ಕಥೆ ಸೂಚಿಸಿ, ರಾಜಶೇಖರನ ಮನ
ಸ್ಸನ್ನು ಬೇರ್ಪಡಿಸಲಿಕ್ಕೆ ನೋಡುತ್ತಾನೆ.

ಕಂದಂ

ವಿತತಾಭಿಮಾನ-ನೀತಿ-

ಕ್ಷತಿಗಂ, ಸದ-ಭಕ್ತಿ-ಧರ್ಮ-ನಿರ್ಮಳ-ಕೀರ್ತಿ- |

ಚ್ಯುತಿಗಧಟನಪ್ಪೊಡಂ, ಭೂ

ಪತಿಯಚ್ಚಿಲ್ವೀಲ್ಪುಮಮಳ-ಗುಣ-ಗಣ-ನಿಳಯಾ?

|| 591 ||

ಪ. ವಿತತ-ಅಭಿಮಾನ. ಚ್ಯುತಿಗೆ, (ತಾನು) ಅಧಟಂ ಅಪ್ಪೊಡಂ, ಭೂಪತಿ ಅಪ್ಪಿಲ್-
ಬೇಲ್ಪುಂ, ಅಮಳ.

ವಿದಿತ-ನಿಜ-ರೂಪಮಂ ಮುಕು

ರದೊಳೀಕ್ಷಿಪ ವೋಲ್ ತ್ವದೀಯ-ನಯ-ಕೌಶಲ-ಸಂ |

ಪದಮನಿದನೆನ್ನೊಳೀಕ್ಷಿಪು

ದಿದು ಯುಕ್ತಂ ನಿನಗೆ, ನೀತಿ-ವಿದ್ಯಾಭರಣಾ!

|| 592 ||

ಪ. ಸಂಪದಮಂ ಇದಂ ಎನ್ನೊಳ್ ಈಕ್ಷಿಪುದು! ಇದು.

ವ || ಎಂದತಿ-ಹಿತಕರ-ಪ್ರಸನ್ನತರ-ಸದರ್ಥ-ಸಮರ್ಥನ ಪ್ರಸಂಗಮನ
ವಂ ನುಡಿಯಲೊಡನೆ,

ಮಹಾಸ್ಥಗೃಹೆ

ಪೊಸತುದ್ವೀಗಾಶ್ವಮೆಂದೇಲಿದೊಡೆ, ಸಮನಿಕುಂ ವಾಹಕತ್ವಕ್ಕೆ ಭಂ

[ಗಂ,

ನಿಸದಂ! ವೈದಾಳಯೊಳ್ ದೇವರ ಶರಣ-ಜನಂ ನೋಯೆ, ಕಾಯ್ದುಪ್ಪ
ನೆವಿನ್ನಾ |

ವಸುಧೀಶಂ ಮೂದಂದಬ್ಬುವದನುಚಿತವಿರಾಜಾಜ್ಞೆಯಂ ಬಲ್ಲನಾರಾ?
 [ಮುಂ
 ದೆ ಸಮಂತಂತಾಗೆ, ತೋರ್ಪೆಂ ವಿಪುಲ-ಮಹಿಮೆಯಂ, ಮುಕ್ತಿಯಂ
 [ಸೂಚಿಸಿಗೊಂಬೆಂ. 593 ||

ಪ. ಪೊಸಕು (ಅದ) ಬುಟ್ಟಿಂಗ-ಅಶ್ವಂ. ಕಾಯ್ವಪ್ಪಂ ಎಂಬು ಈ ವಸುಧೀಶಂ, ಮೂದ
 ನೆ (ಕಾಯ್ವಪ್ಪಂ ಎಂಬಂತೆ) ಎಂಬು. ಅಬ್ಬುವದ ಅನುಚಿತಂ. ಮುಂದೆ ಸಮಂತು ಅಂತೆ ಆಗೆ
 (ಸಮಂತಂ ತಾಗೆ ಎಂತಲೂ ಲೋಕು).

ಚಂಪಕಮಾಲೆ

ಬಗೆಗೊಗೆದಬ್ಬಿಯಂ ಸಲಿಸವೇಬ್ಬಿದು! ಬೇಡನವೇಡ! ತಂದೆ ನೆ
 ಟ್ವಗೆ ಮುಳದಪ್ಪನೆಂದೆಣಿಸದಿರಾ! ನಿನಗಾದಪರಾಧಮೆನ್ನದೆಂ |
 ದಗಣಿತ-ಸಂಭ್ರಮಂ ಮಿಗೆ ತುರಂಗಮ-ಯುಗ್ಮಸುನೇಲಿ, ನೋವಿ
 [ರೊಳ್
 ನೆಗಬ್ಬಿ, ಮಮೋತ್ಸವಂ ವಿವರಿಸಂ ಪುರದೊಳ್ ಪರಮಾನುರಾಗದಿಂ!
 || 594 ||

ಪ. ಬಗೆಗೆ ಬಂದ. ಮಹಾ-ಬಿತ್ಯವಂ (= ಮಮೋತ್ಸವಮಾ?) ಪರಮ-ಅನುರಾಗದಿಂ.
 ನೆ || ಎಂದ ರಾಜೇಂದ್ರನುಕ್ತಿಯನೆಂತಾನುಂ ಮನದಗೊಂಡು, ನಿಜ-ಮ
 ಹತ್ವ-ದರ್ಶನಾರ್ಥಮಿದು ನೋ-ಕೃತಮಕ್ಕುಮೆಂದು, ನಿರ್ಧರಂಗೈದು,

ಮತ್ತೇಭವಿಕ್ರೇದಿತಂ

ಇನಿತೊಂದಾಗ್ರಹಮಂ, ಮದೀಯ ನಯ-ವಾಕ್ಯೋಲ್ಲಂಘನಂಗೈಯ್ದು,
 [ಮಾ
 ಟ್ವಿನಿವಂ ನೀತಿ-ವಿದಂ! ನವಾಶ್ಯ-ಗತಿಯಿಂದೇನಾನುಮೊಂದಕ್ಕುಮ
 ಲ್ಲೆ ನವೀನಂ? ಕಡುಗಜ್ಜ ಮೆಂದೆಣಿಸಿಯುಂ, ತಾನ್ ಅಪ್ಪುಕೆಯ್ದಿದನಾ
 ತನ ಮಾತಂ ಪುದುವಾಳನಂ ಗಡ ಸಟರ್ಗೊಂತಾದೊಡಂ ಮಿತ್ರರೊ
 [ಳ್! || 595 ||

ಪ. ವಾಕ್ಯ-ಬಿಜ್ಜಂಘನಂ. ಮಾವ್ವಿಂ: ಇವಂ. ಶಾನ್ ಅಪ್ಪಕೆಯ್ತು ಇರ್ಪಂ; ಅತನ .
ಮಾತಂ (=ಮಾತು ಸಹ) ಮಿತ್ರರೊಳ್ ಸಖರ್ಗೆ (=ಅತಿಪ್ರೀತಿಯುಳ್ಳವರ್ಗೆ) ಎಂತಾಮೊಡಂ
ಸದು-ಅಲ್ತನಂ (=ಹೊಸ ಸೇನೆ ಎಂಬ ಅಶ್ವನ ಮಾತುವದಕ್ಕೆ ಅಸ್ಪದವಾಗುತ್ತದೆ). ಗದ!

ವ || ಅಂತಿರ್ಪನ್ನೆಗಂ . . . (ಒರ್ವನೊರ್ವನಂ) ನಿಜ-ಪಕ್ಷದೊಳಪ್ಪಿ
. . . ಇರ್ಪ ವೇಳೆಯೊಳ್ ವನರುಹ-ಮಿತ್ರನಸ್ತ-ಗಿರಿ-ಮಸ್ತಕದಲ್ಲಿರೆ
. . . ತೊಲಗಿದವು ಜಕ್ಕವಕ್ಕಿಗಳ್ . . . ಬಂದುದಾಲಂಬಿತ-ರಾ
ತ್ರಿ-ರಮ್ಯ-ರಮಣೀ-ಕುಂಡಳಮಿಂದು-ಮಂಡಳಂ . . . ಕರನಿಧಿ
ಯಲ್ಲಿ ವೃಕ್ಷ-ತತಿಯಲ್ಲಿ ಮರುತ್ಪಥದಲ್ಲಿ ಪಂಕಜಾಕರದೆಡೆಯಲ್ಲಿ ತಪ್ಪಿ
ತಿಳಿಜೊನ್ನಮನಂಚೆಗಳಾದರಾಳಿಗಳ್ . . . ಗಜಂಗಳೊಸೆದೀಂಟ
ಪುದು . . . (ಬಹಿಷಂ ರಾಜಶೇಖರನುಂ ಸರ್ವಮಂಗಲೈಯುಂ ಬಹಿಃ)
ಪರಮ-ಸುಖ-ನಿದ್ರಾನುಭವದೊಳವರ್ತಿರ್ಪನ್ನೆಗಂ,

ಮಹಾಸುಗೃಹಿ

ಇದೆ ಪದ್ಮಾಮೋದಮಂ ತಾಳ್ತೊಲೆದು ಸುಖವ ಮಂದಾನಿಲಂ! ಕಾಂ
[ತಿಗುಂದು
ತ್ತಿದೆ ನಕ್ಷತ್ರಾಳ! ಶಂಖ-ಧ್ವನಿಯೆದೆ ಮನ-ಗೇಹಂಗಳೊಳ್! ಕೆಂಪು
[ಮೂಡು
ತ್ತಿದೆ ಪೂರ್ವಾದ್ರೀಂದ್ರದೊಳ್! ಚಂದ್ರಿಕೆ ಕಳೆಗಳೆದೀಗಳ್ ಪೆಡಂ
[ಮೆಟ್ಟಿ, ಪೋಗು
ತ್ತಿದೆ! ತಳ್ವೇಕೀಗಳೊಲ್ಲುಪ್ಪವಡಿಸು ಜಗತೀಮಾನಿನೀ! ಜೀವಿತೇ
[ಶಾ! || 596 ||

ಪ. ಪದ್ಮ-ಅಮೋದಮಂ. ಮಂದ-ಅನಿಲಂ. ಪೂರ್ವ-ಅದ್ರಿ-ಇಂದ್ರದೊಳ್ (=ಪೂರ್ವದಲ್ಲ
ಯ ಪರ್ವತರಾಜನೆನ್ನಿಸುವ ಪರ್ವತದೊಳ್). ಕಳೆ-ಕಳೆದು. ತಳ್ವು ಎಕೆ?

ವ || ಎಂದುಪ್ಪವಡಮಂ ಕಾಡುವ ರಾಗಾಧರೆಯರ ರಾಗ-ರಸ-ಪೂರಂ
ಮೇರೆದಪ್ಪಿ, ಮೇಲ್ವರಿಯೆ; (ಅರಸಂ) . . . ಮೃದುಳ-ಶಯ್ಯಾ-ತಳ

ದಿನೆಂದ್ವಂ (ತರಗುತರಂ ಭೂಪಣಮನಾಂತು ತೋಳಗಿದನಿಂ
 ಪ್ರನಂದನನ | ಅಜ್ಞಾನ ಮೈಸಿರಿ ಪಡೆದಾ ಮೃಗಾಂಕನುಜ್ಞಳಮ
 ಸಿಂಹಿಂಕೆಗೆಯ್ದು, ನೆಳಕೂಬರನ (ಅಂದರೆ ಕಪಿಗಳೂ ಕಷ್ಟಿಸುವ ದ್ರವ್ಯವೇವೆ
 ಯಾದ ಒಬ್ಬ ರಾಜನ ಮಗನ) ಅಗ್ಗದ ಗಂಡುಗಾಡಿಯಂ ಪಡೆದು, ...
 ಕಾಯ-ಕಾಂತಿ-ಮಂಜುಳ-ವದನಾಂಶು-ವಿಭ್ರಮ-ವಿಳಾಸ-ವಿರಾಜಿತ-
 ರಾಜಶೇಖರಂ || 60 || ಆಗಲ್ ಮಿತವಚನ-ಕುಮಾರನಂತೆ (ಅಂದರೆ
 ರಾಜಶೇಖರನಂತೆ) ತಾನುಮನೂನಾಲಂಕಾರಾಲಂಕೃತನಾಗಿ,

ಉತ್ಪಲಮಾಲೆ

ನುಣ್ಣದಪಂ ಪಳಂಚಲೆಯೆ, ಕುಂಡಳ-ಮಂಡಳಮಾನನಾಂಬುಜಂ
 ತಣ್ಣದಿರಂಗೆ ಸೋಲಮನಮರ್ಚೆ, ವಿಭೂಷಣ-ಕಾಂತಿ ಭಾನುನಂ |
 ನಾಣ್ಣೆಡಿಪಂತೆ ಪರ್ಬಿರೆ, ಕನತ್-ಕವಚಾಂಶು-ಸಮೇತಮೊಪ್ಪಮಂ
 ಕಣ್ಣಿರದೀಯೆ ರತ್ನ-ಮುಕುಟ-ದ್ಯುತಿ, ಬಂದನಮಾತ್ಯ-ನಂದನಂ.

|| 597 ||

ಪ. ಪಳಂಚೆ ಅಲೆಯೆ, ಕುಂಡಳ-ಮಂಡಳಂ (ಉಳ್ಳ) ಆನನ-ಅಂಬುಜಂ. ಕವಚ-
 ಅಂಶು-ಸಮೇತಂ (ಆದ) ರತ್ನ-ಮುಕುಟ-ದ್ಯುತಿ ಒಪ್ಪಮಂ ಕಣ್ಣಿ ಇರದೆ ಈಯೆ.

ವ || ಆನಂತಮವಂಬೆರಸಲ್ಲಿಂ ಸಲ್ಲಿಲೆಯಿಂದೇತ್ತಿಂದು, ಭದ್ರ-ಮಂ
 ಟಪದ ಮುಂದಣ ಮುತ್ತಿನ ಮೊಗಸಾಲೆಯೊಳ್ ಕತಿಪಯ-ಭಟ-ಪ
 ಟಲ-ಪರಿವೃತನೋಲಗಂಗೊಟ್ಟು, ಮಿತವಚನ-ವದನಮಂ ನಿರೀಕ್ಷಿ
 ಸಿ, ರಾಜಾಲಯದೊಳೊಜೆ ಮಿಗೆ, ರಾಜಿಪ ರಾಜ-ವಾಜಿಗಳಂ ಬರಿ
 ಸೆಂಬುದುಮವಂ ಬೆಸಸಲೊಡನೆ ಕಡುವೇಗದಿ ಕೈಗೈದು, ಪಲ್ಲಣಿಸಿ,
 ಪಟ್ಟ-ಸಪಣಿಗಳರ್ಕೆಲದೊಳ್ ಪಿಡಿದು, ತಡೆಯದೆ ತರ್ಪಾಗಳ್

ಚಂಪಕಮಾಲೆ

ಮಿಸುನಿಯ ಪಕ್ಕರಕ್ಕೆ, ಪೊಸ ಮಾಣಿಕ-ವಲ್ಲಣಮಜ್ಜೆ ಮುತ್ತು ತ
 ಲ್ಲಿಸೆವ ಮುಖ-ಪ್ರಸಾಧನಮುರ-ಸ್ಥಿತ-ಕಿಂಕಿಣಿಕಾಳಿ, ಪಕ್ಕಮೊಳ್
 ಮಿಸುಗುವ ಜಲ್ಲಿ [ಜೆಲ್ಲಿ], ಬೆಳ್ಳಿಪಿಕ್ಕೊಡಂಕೆಯ ಚಾಮರಮೊಪ್ಪೆ,
 [ಬಂದವಂ
 ದಸದೃಶ-ವಾಜಿಗಳ್, ಸುಗುಣ-ರಾಜಿಗಳುತ್ತಮ-ಸತ್ವ-ಭಾಜಿಗಳ್.

|| 598 ||

ಪ. ಕಿಂಕಿಣಿಕಾ-ಅಳಿ. ಬಂದವು ಅಂದು ಅಸದೃಶ.

ಕಂದಂ

ನೊಸಲೊಳ್ ಮಿಸುಗುವ ಮಿಸುನಿಯ
 ಪೊಸ ಕನ್ನಡಿ ಕಣ್ಣೆವಂದುದಿನ-ಬಿಂಬಂ ಬಂ |
 ದೆಸೆವಂತೆ, ನಿಜ-ಸಮಸ್ವಯ-
 ವಸುಧೀಶ್ವರ-ವಿಹರಣೀಕ್ಷಣಾಪೇಕ್ಷತೆಯಿಂ.

|| 599 ||

ಅ. ನಿಜ-ಸಮಸ್ವಯ (=ವಂಶ)-ವಸುಧೀಶ್ವರ-ವಿಹರಣ-ಈಶ್ವಣ-ಅಪೇಕ್ಷತೆಯಿಂ ಇ
 ನ-ಬಿಂಬಂ ಬಂದು ಎಸೆವಂತೆ.

ವ || ಅಂತುಮಲ್ಲದೆಯುಂ

ಜವದಿಂ ಗಮಿಪುದನೆನ್ನೊಳ್
 ತವೆ ಕಲ್ತಂ ಪವನನವನನಹಿ ನುಂಗುಗುಮೆಂ |
 ದವಧರಿಸಿ ಕರ್ಚಿದಂತಿರೆ,
 ನವಾಶ್ವಮಾಸ್ಕದ ಖಲೀನದಿಂ ಕಣ್ಣೊಳಕುಂ.

|| 600 ||

ಅ. ಪವನಂ ಜವದಿಂ ಗಮಿಪುದಂ ಎನ್ನೊಳ್ ತವೆ ಕಲ್ತಂ, ಅಹಿ ಅವನಂ ನುಂಗುಗುಂ
 ಎಂದು, ಅವಧರಿಸಿ. ಟೀ. ಅಹಿಗಳು ಪವನಾಶನರಂತೆ.

ವ || ಅಂತೆಸೆದು ಬಂದಾ ಸಗರ್ವ-ಗಂಧರ್ವ-ಗಳಂ ಸಸಂಭ್ರಮಂ ನಿ
ರೀಕ್ಷಿಸಿ, ಸಂತಸಂಬಟ್ಟು, ವಿವರಣ-ಪ್ರಸ್ಥಾನ-ಭೇರಿಯಂ ಪೊಯ್ದೊಂದು,
ದಂಡ-ನಾಥಂಗೆ ಧರಾಧಿಪಂ ಬೆಸಸೆ, ತನ-ನಿರೂಪದಿಂ ಮೇಘ-ನಾದಂ
ಬಂದು, ಭೇರಿಯಂ ಭೂರೀ-ಸ್ವನಂ ನೆಗಚ್ಚಿ ಕನಕ-ಕೋಣಮನಡ
ಸಿ, ಪಿಡಿದು, ಪೊಡೆಯಲೊಡನೆ

ಮತ್ತೊಬ್ಬನಿಗಿಂತ

ಬಿಡುಗಣ್ಣರ ಕಡು ಬೆರ್ಚೆ, ಬಹುತ್ವ ದಿಗಿಭಂಗಳ, ಭೋಗಿಪಂ ಬಾಗಿ

[ಕುಂ

ಬಿಡೆ, ಭಾಸ್ವದ್-ರಥದಶ್ವಮಹಿತ್ವ, ಕದಡೆಪ್ಪಂಜೋಧಿಯುಂ ತುಳ್ಳೆ, ಕ
ಣ್ಣೆಡಿ ವಿದ್ವಿಟ್-ತತಿಯುರ್ಬಿ, ಪರ್ಬಿ, ವಿಪುಳ-ಬ್ರಹ್ಮಾಂಡಮಂ ತುಂ

[ಬಿ, ತ

ಹಿತ್ವೆಡೆಗೊಂಡತ್ತು ಧಮಿಂಧಮಿಂಧಮಿ-ನದದ್-ಗಂಭೀರ-ಭೇರೀ-ರವಂ.

|| 601 ||

ಪ. ಎಬ್ಬಿ-ತತ್ತಿ, ಉರ್ಬಿ. ಬೇ. ಇದಪ್ಪ ಕವಿಯ ಮನೋರಥವು ಎಷ್ಟೋ ಉದ್ದ
ಕ್ಕೆ ಹೋಯಿತು! ವಾಸ್ತವವಾದದು ಬಂದಾದರೂ ಅವನ ಮಾತಿನಲ್ಲಿ ಇಲ್ಲ!

ವ || ಆಗಳಾ ವಿವರಣ-ವಿಳಾಸ-ವಿಪುಳ-ಭೇರೀ-ರವಂಗಳೆಳ್ಳು, ಮೇಘ-
ನಾದಮಂ (=ಪೋತದ ದನಿಯಂ) ಕೇಳ್ವ ಮಯೂರಂಗಳಂತೆ, ಕಡುಸ
ಡಗರಂ ಮಿಕ್ಕು, ಪೊಕ್ಕು, ಗಂಧ-ಸಿಂಧುರಂಗಳಂ ಬಂಧುರಮೆನೆ ಪಿಂ
ಗದೆ ಸಿಂಗರಿಸಿ, ಗಜಾರೋಹಕರ್ ಪಸದನಂಬಡೆವೇಪ್ಪಿ, ವೀಪ್ಪಿ,
ನೆರಪಿದಾಗಳ್

ಮಹಾಶ್ವಗೃಹಿ

ಪೃಥು-ಕುಂಭಂ, ದೀರ್ಘ-ಹಸ್ತಂ, ವಿಪುಳತರ-ರದಂ, ಪೀನ-ಬದ್ಧೋ

[ದರಂ, ಸಂ

ಗ್ರಾಹಿತೋದ್ಯಮ-ಪ್ರಾಪ್ತ-ಪ್ರಸ್ಥುತ-ಚಳಿತ-ಕರ್ಣಂ, ಭ್ರಮದ-

[ಭೃಂಗ-ಸಂಗ- !

ಪ್ರಾಪಿತ-ಪ್ರೋದ್ಯಾನ-ಧಾರಾ-ಘಟಿತ-ತಟ-ಕಟಂ, ಮೇಚಕೋಚ್ಚಂಡ-

[ಚಂಚತ್-

ಪ್ರಾಪಿತೋದ್ಯಮ-ಪ್ರಾಪ್ತ-ಕಾಯಂ, ಘನ-ವಿನದಮದೇಂ ಬಂದುದೋ

[ದಂತಿ-ಜಾಲಂ? || 602 ||

ವ || ಏತ್ತಿಂದ ಸಂಚಪಲ್ಲವದ ವಾಜಿಗಳ ರಾಜಿಗಳ ಪಿಂದೆ ಸಂದಣಿ
ಗೊಂಡು,

ಮಹಾಪ್ರಸಂಗ

ಮಿಳದೇತ್ತಂ ತೋಪ್ಪಿ ಪೊಂಬಟ್ಟಿಯ ಪಪ್ಪಿಯಿಗಳೆಗಳ, ಮೇಲೆ ಮು

[ಕ್ರಾತಪತ್ರ.

ವಳಿ ಚೆಲ್ವಂ ಬೀಪ್ಪಿ, ಚಕ್ರೋಚ್ಚಳಿತ-ಚಟುಳ-ಚಿತ್ತಾರಮಾಣ-ಪ್ರ

[ದೇಶಾ |

ವಿಳನಾಗಲಾ ವೀಪ್ಪಿ, ಸೂತ-ಪ್ರಜದ ಬಗೆ ತುರಂಗಂಗಳಾದಂತೆ

[ಮುಂದು

ಜ್ವಳಿಸುತ್ತಂ ಪಾಪ್ಪಿ, ಕೂಡುತ್ತಮಮ, ಪೃಥು-ವರೂಥ-ವ್ರಜಂ ಪೆ

[ಮೈಯಿಂದಂ. || 603 ||

ಪ. ಚಕ್ರ-ಉಚ್ಚಳಿತ. ಪ್ರವೇಶ-ಅವಿಳಂ ಆಗಲೆ (=ಅಸುವಂತ). ಕೂಡುತ್ತ. ಅಮ
ಮ, ಪೃಥು. ಟೀ. ಮಿಳದೇ ಎಂಬಲ್ಲಿ ಶಿಥಿಲವು.

ವ || ಅಂತು ನೆರೆದೇತ್ತಿಂದ ಸಿಂದ ವರೂಥ-ವಾಜಿಗಳಲ್ಲದೆಯುಂ

ಮಹಾಪ್ರಸಂಗ

ಎಡಗಾಲೊಳ್ ಪೊಂದೊಡರ್ ತಪ್ಪಿರೆ ಝಣಝಣ-ನಿಕ್ವಾಣಮ

[ಧೋರ್ನುಕಂ ನೇ

ಪಗಡೆ ಚೆಲ್ಲುಂ ಬಿರಿಸಿ, ಗೇಣಂ ತಳೆದು ಮಿಸುಗೆ ಕಂದಟ್ಟು, ಪೊಂಗು
[ಪ್ರಸಂದೊ |

ಟೊಡನಿಟೊರಂತೆ ಮಾಣಿಕ್ಕದ ಕಿವಿದೊಡವಂ, ಸೀಸಕಂದಾಳ್ವು,
[ಕಾಲಾ

ಳ್ಳಡಣಂ ಕೈಕೊಂಡು ನಾನಾಯುಧಮನಮಮು ಬಂದತ್ತದಂ ಪೇಚಿಪ್ಪಿ
[ನೇನಂ? || 604 ||

ಪ. ನಿಕ್ವಾಣಂ, ಅರ್ಥೋರುಕಂ. ಕುಪ್ಪಸಂದೊಟ್ಟು, ಮಾಣಿಕ್ಕದ ಕಿವಿದೊಡವಂ ಬಸನೆ
ಹಿರಂತೆ ಇಟ್ಟು, ಸೀಸಕಂ. ನಾನಾ-ಅಯುಧಮಂ ಕೈಕೊಂಡು, ಅಮಮು!

ವ || ಇಂತನಂತ-ಸಂಭ್ರಮದಿಂ ನೆಲನೆಲ್ಲಮನಬುರ್ಕೆಗೊಂಡು, ಘು
ಲುಘುಘುಸಿ, ನೆರೆದು ತೆಕ್ಕನೆ ತೀವಿದ ಚತುರಂಗ-ಬಲಮಂ ಕಂಡು, ಕ
ಡುಸಂತಸಂ ಮಿಕ್ಕು,

ಕಂದಂ

ವಂದಿಗಳುಘ್ಘಗಡಿಸುತ್ತಿರೆ,

ದುಂದುಭಿ ಮಿಗೆ ಮೊಬಿಗೆ, ಬಹಳ-ಕಹಳಾ-ನಾದಂ |

ಮುಂದೆಸೆಯೊಳೆಸೆಯೆ, ನೃಪನೊಲ

ವಿಂದಡರ್ದಂ ಪವನಗಮನನಾ ಮದ-ಹಯಮಂ.

|| 605 ||

ವ || ಅಂತೇಱಿದಾಗಳಾ ಮಿತವಚನ-ಕುಮಾರಂ ಹರಿಣಗತಿಯೆಂಬೆ
ರಡನೆಯ ತುರಂಗಮನಾರೊರಿಸಿ, ತನ್ನೊಡನೆ ಸಡಗರಂ ಮಿಕ್ಕು,
ಸುರ-ತುರಂಗಮನಡರ್ದ ಜಯಂತನೊಡನೆ (ಜಯಂತನೆಂಬವನು ಕವಿಗಳು
ಕಲ್ಪಿಸಿ ಹೇಳುವ ಇಂದ್ರನ ಮಗ) ಧನದಾಶ್ವಮನಡರ್ದು ತಳವ್ ನಳಕೂ
ಬರನಂತೆಸೆದು (ಇವನು ಕವಿಗಳು ಕಲ್ಪಿಸಿ ಹೇಳುವ ಕುಬೇರನ ಮಗ), ಬರೆ,
ನಿಜ-ಮಕುಟ-ರುಚಿರ-ರುಚಿ ರವಿ-ಕಿರಣಮಂ ಪಳಂಚಲೆಯೆ, ತೊಡೆ
ದ ಮೃಗ-ಮದ-ಕರ್ದಮದ ಕಡುಗಂಪಿಗೆ ಪಿಂಗದೆ ಭೃಂಗಾಳ ಕವಿ

ತರೆ ಪುಷ್ಕರ-ಪುಂಡರೀಕಮಿಲ್ಲಿಂಬ ಬಗೆಯನಿಲ್ಲಿಸಿಪಂತೆ, ಸಲ್ಲಲಿತ-
ಮುಕ್ತಾ-ಮಯಾತಪತ್ರಂಗಳ್ ಮೇಲೆ ಲೀಲೆಯಿಂ ಬರೆ ಗಗನ-ಲಕ್ಷ್ಮಿ-
ಯ (=ಗಗನವೆಂಬ ಐಶ್ವರ್ಯ-ವುಳ್ಳ ಸ್ತ್ರೀಯ) ಪಯೋಧರಮಂ ಮುಸುಂ
ಕಿದ ಚೀನಾಂಬರದ ಸೇವಗಿನಂತೆ, ತೊಳತೊಳಪ ಪಯಿಯೆಗೆಯ ಪಟಂ
ಗಳ್ ಮಿಳರುತ್ತಿರೆ ವಿಭವ-ರಮೆಯ (=ಉನ್ನತಿಕೆಯುಳ್ಳ ಬಬ್ಬ ಸ್ತ್ರೀಯ) ಕ
ಟಾಕ್ಷಮೆಂಬಂತೆ, ಭಾಮಿನೀ-ಚಾಲಿತ-ಚಾರು-ಚಾಮರಂ ಮುಂಬಿನೊ
ಳಂಬುವಡೆಯೆ, ಪಿರಿಮ ಸಂಭ್ರಮದಿಂ ಪುರ-ವೀಡಿಯೊಳ್ ಬರ್ಪಗಳ್

ಚಂಪಕಮಾಲೆ

ಮಣಿ-ಮಯ-ಭೂಷಣಾಂಶು. ಮಕುಟ-ದ್ಯುತಿ, ಹಾರ-ಮರೀಚಿ, ವಜ್ರ-
[ಕಂ
ಕಣ-ರುಚಿ, ಮಯ್ಯ ಸುಣ್ಣೆಳಗು, ಕಯ್ಯ ಸಿತಾಸಿಯ ಕಾಂತಿ, ಪೊನ್ನ
[ಪೇ |

ರಣೆಯ ಪೊಗರ್ ಥಳಥ್ಥಳನೆ, ದಿವ್ಯ-ಪಯಂಗಳನೇಜಿ ಬಂದುವಂ
ದೆಣಿಕೆಗಳುಂಬಮಾಗಿ ವಿಭವಂ ಮಿಗೆ, ರಾಜಕುಮಾರ-ಸಂಕುಳಂ.

|| 606 ||

ಪ. ಬಂದುದು ಅಂದು, ಎಣಿಕೆಗೆ ಅಳುಂಬಮಾಗಿ. ಪೇ. ರಾಜಕುಮಾರರು = ರಾಜ
ಸುತ್ರರೆಂಬ ಕುಲವಂಶಸ್ಥರು.

ಕಂದಂ

ಆ ರಾಜಸುತರ ನಡುವೆ ಮ
ಹಾರಾಜ-ಸುತಂ ಸಿತಾಶ್ವದಗ್ರದೊಳೆಸೆದಂ, |
ಶಾರದ-ನೀರದದಗ್ರದೊ
ಳಾ ರಾಜಂ ಭಗಣ-ಪರಿವೃತಂ ರಂಜಿಪ ವೋಲ್

|| 607 ||

ಪೇ. ಆ ರಾಜಂ = ಚಂದ್ರನು.

ಕೆಂಬಯಿಗೆ ಲಂಬಿಸೆ, ತ

ಪ್ಪುಂಬುಜ-ಸಪ-ಬಿಂಬಮುಕ್ತಿಗಿಂಬಾದುದು, ಕಂ |

ಕೆಂಬಡೆದೆಸೆವಂಬುದದಿಂ

ಚುಂಬಿತನಾಯ್ತೆಂಬ ತೆಪದೊಳಂಬರ-ತಳದೊಳ್. || 608 ||

ಟೀ. ಕೆಂಬಯಿಗೆ ಆಗ ಹಾಳಿ, ಏಳಿ, ಆಗ ಲಂಬಿಸುತ್ತಿತ್ತು; ಅದು ಲಂಬಿಸೆ, ಸೂರ್ಯನ ಬಿಂಬ ಕಾಣುವದು; ಅದು ಹಾಳಿ ಹೋಗಿ ಇರುವಲ್ಲಿ ಕೆಂಪು-ಸಪದು ಎಸೆಸ ಪೋತದಿಂದ (ಸೂರ್ಯನಿಗೆ) ಮುದ್ದಿಕ್ಕಲ್ಪಟ್ಟಂತಾಯಿತು.

ಮಹಾಸ್ವಗ್ಧರೆ

ವಿತತಾತೋದ್ಯ-ಪ್ರಣಾದಂ, ರಥ-ನಿಕರ-ಲಸಚ್ಚ-ಚಿತ್ಯ ತಿ-ಧ್ವಾನ
[ಮುಜ್ಜಂ

ಭಿತ-ರಾಜ್ವದ್-ವಾಜಿ-ಹೇಷಾ-ರಸಿತಮಿಭ-ಘಟಾ-ಬೃಂಹಿತೋದ್ಯದ್-
[ರವಂ, ವಿ |

.ಶ್ರುತ-ವಂದಿ-ವ್ರಾತ-ಕೋಲಾಹಲ-ರುತಿ, ಸು-ಭಟ-ಸ್ಥಾರ-ಪೂಂಕಾರ-
[ರಾವಂ,

ಶ್ರಿತ-ಚಂಚತ್-ಕೇತು-ಘಂಟಾರಣಿತಮುಖಿಳ-ದಿಗ್-ದೇಶಮಂ ತಿರಿವಿ

[ತಾಗಳ್. || 609 ||

ಪ. ವಿತತ-ಆತೋದ್ಯ. ಧ್ವಾನಂ, ಉಜ್ಜುಂಭಿತ. ರಸಿತಂ, ಇಭ. ಘಂಟಾ-ಆರಣಿತಂ ಅಖಿಳ.

ಮತ್ತೇಭವಿಕ್ರೇಡಿತಂ

ಬಳಭಾರಕ್ಕೆ ಧರಾ-ತಳಂ ಕುಸಿಯೆ, ಸೇನಾ-ಧೂಳಿಯಿಂ ಮಿಕ್ಕು ಬಾಂ
ಬೊಯಿ ಪಂಕಾವಿಳಮಾಗೆ, ಭೇರಿಯ ಗಭೀರ-ಧ್ವಾನದಿಂ ದಿಗ್-ಗಜಾ
ವಳಿ ಕಂಪಂಗೊಳೆ, ದೀರ್ಘ-ಕೇತನ-ಪಟಂ ಸಂದೋಪವಿಂದೊಂದಿ
[ಮಂ

ಜುಳ-ಸೂರ್ಯಾತಪಮಿಲ್ಲಮಾಗೆ, ಪದೆದೇಲ್ಪಿಂದಂ ನರೇಂದ್ರಾತ್ಮಜಂ.

|| 610 ||

ಪ. ಪಂಕ-ಆವಿಳಂ ಆಗಿ. ಸೂರ್ಯ-ಆತಪಂ.

ವ || ಅಂತೇಲ್ಪಿರ್ಪಾಗಳ್ ಕಲಿಗಳ್ ಕರತಳದಿನೊಪ್ಪಿಗಳೆದು ಕುರು
 ಳ್ವವ ಕೈದುಗಳ ಬಳ್ಳವೆಳಗಿಂ ಗೊಂಚಲ್ಪಿಂಚುಗಳ್ ಸಂಚಳಿಸಿದಂತೆ
 ಯುಂ | ಪಡಿತಪ್ಪಿಸಿನಡೆಗೊಳ್ವ ಸಿಂಧೂರಾರುಣಿತ-ಗಂಧಸಿಂಧುರ-ಸಂ
 ದೋಪದಿಂ ಸಂಧ್ಯಾರುಣಿತ-ಪಶ್ಚಿಮಾಚಲಂ ಪಲವು ರೂಪಾಂತು ನಡೆ
 ಗೊಳ್ವಂತೆಯುಂ | ಪಕ್ಕಜಲ್ಲಿಗಳಂ [ಜೆಲ್ಲಿ-] ಪರಿಕೋಭೆವಡೆದು ಪರಿ
 ವ ತುರಂಗ-ಸಂಘ-ದಿಂ ನೊರೆಮಾಲೆವೆರಸಿ ತರಂಗೊಂಡು ತರಂಗ-ಸಂ
 ಘಾತಂ ಬಳ-ಜಳಧಿಯೊಳ್ ನೆಗೆದಂತೆಯುಂ | ಮೇಲೆ ನೆಗೆದೊತ್ತರಿ
 ಸಿ ನಡೆವ ಮುತ್ತಿನ ಸತ್ತಿಗೆಗಳಿಂ ಚಂದ್ರರ್ ಭುವನಮವತರಿಸಿದಂತೆ
 ಯುಂ | ಸಾಪ್ಪಿಡಿದು ಸೂಸುವ ಧವಳ-ಚಾಮರಂಗಳಿಂದಂಚೆವಿಂಡನೆ
 ಬಿಡಂತೆಯುಂ | ಭೋಂಕನೆ ನೂಂಕಿ ಬರ್ಪ ಮಣಿ-ಮಯಮಾದ
 ತೇರ್ಗಳಿಂದಿಂಪ್ರಚಾಪಂಬೆತ್ತು ನೀರ ತೇರ್ಗಳೆಳಗಿಬ್ಬಿದು ತಳವರ್ಂತೆ
 ಯುಂ | ಕವಿತರ್ಪ ಕರಿಣ-ಬೇಟಕಂಗಳಂ [ಭೇಟಕಂ-] ಕಮರ-ಕೋ
 ಟ ಕಣ್ಗೆ ಗೋಚರಿಸಿದಂತೆಯುಂ | ಮಕುಟ-ವರ್ಧನ-ರಮಣಿ-ಮ
 ಕುಟಂಗಳಂ ಮಾತಾಂಡ-ಮಂಡಳಂಗಳಬುರ್ಕೆಗೊಂಡುಬಿಸಿದಂತೆ
 ಯುಂ | ನೆರೆನೆರೆದು ತರಂಬೆತ್ತು ಭರ್ಮ-ಪರ್ಮ್ಯಂಗಳೊಳ್ ಕೂ
 ಮೆಯಿಂ ನೋಲ್ಪಿ ಪೊಬ್ಬಿಲ್ವಿಂಡಿರ ಕಣ್ಗೆ ಕೌತುಕಾವದಮಾಗೆ [ಕೌ
 ತುಕವಕ-] ನರೇಂದ್ರಂ ತುರಂಗಮಂ ಕರತಳಾಸ್ಥಾಲನಂಗೈದು, ಮಡಸ
 ನೈಯಂ ಮನದೊಳ್ ನೆನೆವಲ್ಲಿ ಮುನ್ನಮೆ

ಉತ್ಪಲವಾಲೆ

ಕಂತುಕದಂತೆ, ಪುಷ್ಕರ-ತಳಕ್ಕೊಗೆದೂರ್ಮಿಕೆಯಂತೆ ಪಾಯ್ವು, ಮಿ
 ನಂತಿರೆ ಮಿಡಲಿ ಲಂಘಿಸಿ, ಲಸನ್-ಮೃಗದಂತಿರೆ ತಾಂಟಿ [ದಾಂಟಿ],
 [ಮಿಂಚಿದೆಂ |

ಬಂತೆ ನಭೋಂತದೊಳ್ ಪೊಚ್ಚಿದು, ಸುಂಟುರೆಯಂತಿರೆ ಸುತ್ತಿ, ಪ
[ತ್ತಿ, ನಾ
ಗಾಂತಕನಂತೆ ಪಾಚ್ಚಿದುದು ತುಂಗ-ತುರಂಗಮಿಳಾಧಿನಾಥನಾ. 611

ಪ. ಮಿಂಚು ಇದು ಎಂಬಂತೆ ನಭಸ್-ಅಂತರೋಳ್.

ಕಂದಂ

ಆ ವಾಚಿಯ ದೇಶಾ-ರವ

ಮಾವಾಸವನಶ್ವ-ಕರ್ಣಮಂ ಪುಗೆ, ಭಯಮು |

ತ್ತೀವೇಲಿಪ್ಪಿನಿನ್ನುಮದನೇ

ಭಾವಿಸುತುಚ್ಚೈ ಶ್ರವಸ್ವಮಾಳ್ಳುದು ತೋರ್ಕುಂ. || 612 || [ಉಚ್ಚೈಶ್ರ
ವಶ್ಚುಂ]

ಪ. ರವಂ ಆ ವಾಸವನ (=ಕವಿಗಳಂತೆ ಕಲ್ಪಿಸುವ ಆಗಸದ ಆರಸನ) ಅಶ್ವ. ಭ
ಯ-ಮುತ್ತು. ಇಕ್ಕೂ ಅದನೇ ಭಾವಿಸುತೆ ಉಚ್ಚೈಶ್ರವಸ್ವಂ ಆಳ್ವುದು ತೋರ್ಕುಂ. ತೀ. ಉ
ಚ್ಚೈಶ್ರವಸ್ ಎಂತಲೂ ಉಚ್ಚೈಶ್ರವಸ ಎಂತಲೂ (ಉಚ್ಚೈಶ್ರವತ್ವ ಎಂತಲೂ?) ಕುಮಾರಗಳಲ್ಲಿ
ಶ್ರೇಷ್ಠವಾದದಲಿ ಅಂಕಿತನಾಮ.

ವ || ಅಂತುಮಲ್ಲದೆಯುಂ ತುರಗ-ಖರ-ಖರ-ಸಮುತ್ಥಿತ-ಧರಾ-ರಜಂ
ನೆಗೆದು, ತೀವಿದುದು; ಆಗಳ್

ಚಂಪಕಮಾಲೆ

ಪರಿಯಿಪ, ನೆಟ್ಟನಟ್ಟವಿದಿರೇಪ, ಪಾಚ್ಚಿಪ, ಕಿಚ್ಚಿ ದಾಂಟಿಪಿ
ಬರಿಯೊಳೆ ಸುತ್ತಿಪಾಯತಿಕೆಯಿಂ ಮಿಗೆ ನರ್ತಿಪ, ದಿಂಡುವಾಯಲು
ಪ್ಪರಿಪ, ಬೆಡಂಗಿನಿಂ ನಡೆಯಿಪಂಗಮಲುಂಗದೆ ಪಂಚಧಾರೆಯೊಳ್
ಪರಿಣತದೋರ್ಪ ವಾಹತನಂ ಬಗೆಗೊಂಡುದು ಮಂತ್ರಿ-ಪುತ್ರನಾ.

|| 613 ||

ಪ. ನೆಟ್ಟನೆ ಅಟ್ಟುವ, ಇದಿರ್. ದಾಂಟಿಪ, ಇರ್ಬರಿ. ಸುತ್ತಿಪ, ಆಯತಿಕೆ. ನಡೆಯಿ
ಪ, ಅಂಗಂ.

ವ | ಇಂತತುಳ-ವಿಳಾಸಂಬಡೆದವ್ಯಾರೋದನ-ಪರಿಣತಯಿಂ ಪತಿ-
ಕೋಭೆವಡೆದಾ ಮಿತವಚನಂಬೆರಸು ರಾಜಕೇಶರ-ರಾಜೇಂದ್ರಂ ರಾಜ-
ವೀಥಿಯಂ ದಾಂಟೆ, ಪುರ-ಬಹಿರ್ದೇಶದ ಮೈಹಾಳಯ ಬಯಲೆ ಸಸಂ
ಭ್ರಮಂ ಬರೆ, ತದ್-ಆದೇಶಮಂ ಪಡೆದು,

ಚಂಪಕಮಾಲೆ

ಬಲಮೆರಡಾಗಿ, ಪೆರ್ಮೆವಡೆದೊಡ್ಡಿ, ವಿಳಾಸದಿ ನಿಂದು, ಬೊಬ್ಬೆಗೊ
ಟ್ಟುಲಿದು, ವಿನೋದ-ಯುದ್ಧಮನಮರ್ಚಲೊಡರ್ಚಿ, ಹಯಂಗಳೊಳ್
[ಹಯಾ |

ವಲಿ, ಪೊಸ ತೇರ್ಗಳೊಳ್ ಮಿಸುಪ ತೇರ್ಗಳಭಂಗಗಳೊಳ್ಲಿಭಂ
[ಗಳು

ಜ್ವಲ-ಭಟ-ರಾಜಿಯೊಳ್ ಸುಭಟ-ರಾಜಿ ಪಳಂಚಿದುದೇನನೆಂದವೆಂ?

|| 613^b ||

ಪ. ತೇರ್ಗಳೆ, ಇಭಂಗಳೊಳ್ ಒಲ್ಲ ಇಭಂಗಳೆ, ಉಜ್ಜ್ವಲ.

ವ || ಅಂತುಭಯ-ವಾರ್ಧಿಗಳದಿರ್ಚಿ ಪಳಂಚುವಂತೆ ಪಳಂಚಿ, ಮಿಸು
ನಿವೆಸೆದ ಪುಟ್ಟೆಗೊಲ್ಲಂ ಪಿಡಿದು, ಜಡಿದೊಟ್ಟಜೆಯಿಂದಿಟ್ಟಣಿಸಿ,
ನಿಂದು,

ಚಂಪಕಮಾಲೆ

ತಿವಿನ ಮರಳ್ಳು ವಬ್ಬರಿಪ ಗರ್ವಿಪ ಬೊಬ್ಬಿಪ್ಪಿಪಾರ್ವ ಸಾರ್ವ ಮೇಣ್
ಕವಿನ ಕಡಂಗುವಿಟ್ಟಣಿಪ ಸುತ್ತುವ ಪತ್ತುವ ನಿಲ್ವ ಗೆಲ್ವ ಪೊ |

ಣ್ಣುವ ಪುಟವೇಲ್ವಿ ಪಾಯ್ವ ಮಿಗೆ ಪೊಯ್ವ ತೊಡಂಕುವ ತೊರಟೆಗೆ
[ಯ್ವ ಕೂಂ

ಕುವ ನೆಪ್ಪಿ ನೂಂಕುವೇಲ್ವಿಯ ಬಲಂ ಬಗೆಗೊಂಡುದು ತತ್-ಕು
[ಮಾರನಾ. || 614 ||

ವ || ಮತ್ತಮಾ ಸೇನಾ-ಚಕ್ರದೊಳುರ್ಕೆವೆತ್ತು,

ಕಂಡಂ

ಸುಪ್ಪಿಸುಪ್ಪಿದಶ್ಯಮನೇಮಿತೆ,

ಪೊಳಯಿಸಿ, ಮಿಗೆ ದಂಡೆಗೊಡುತ್ತಿದಿರ್ಚುತ್ತೆ, ಪೆಪ್ಪಿಕಾ |

ಲೊಳಿಸಿ, ಪೆಡಂಮೆಟ್ಟುತ್ತೆ

ವ್ಯಳಿಸುತ್ತೆ, ಪಳಂಚಿದರ್ ತುರಂಗಿಗಳದಪ್ಪಿಳ್ || 615 ||

ಪ. ಸುಪ್ಪಿದ ಅಶ್ಯಮಂ. ಪೆಪ್ಪಿಕಾ-ಕೊಳಿಸಿ (ಮೂಲದಲ್ಲಿ ಪರಕಾಲ್ಪಗಳಿ ಎಂತ ಇತ್ತು). ಪೆಪ್ಪಿಕಾ-ಕೊಳಿಸಿ ಎಂಬಂತೆ ಕಾಣುತ್ತದೆ.

ವ || ಇಂತು ಪಳಂಚುವ ತುರಂಗಿಗಳಂ ಕಂಡು, ಸಡಗರಂ ಮಿಕ್ಕು,

ಅಣೆದಲೆದು, ನೂಂಕಿ, ಗರ್ಜಿಸು

ತಣಿಯರಮೆಣೆಗೊಂಡಿಭಂಗಳಂ, ಬರಿಕ್ಕೈಗಳ್ |

ಪೆಣೆದಿರೆ, ಕಾದಿಸಿತಾ ಮುಂ

ಪೊಣರ್ಧರಿಭಾರೋಹಕರ್ ವಿಳಾಸದಿನಾಗಳ್. || 616 ||

ಪ. ಎಣೆಗೊಂಡ ಇಭಂಗಳಂ. ಕಾದಿಸಿತು (ಬಹುವಚನಾರ್ಥವೆಂತ ತಿಳಿಯ ಬೇಕು) ಆ ಮುಂಪ್ರಣರ್ಧರ್ (ಆದ) ಇಭ-ಆರೋಹಕರ್.

ವ || ಇಂತು ಪೊಣರ್ಧರಿಭಾರೋಹಕರ ಕಡುಪಂ ನೋಡಿ, ನೀಡುಂ
[ಕಡಂಗಿ,

ಇದಿರೊಳ್ ಪರಿಯಿಸಿ ರಥಮಂ,

ತುದಿಯೊಳ್ ಮಿಳಿದಾರ್ಡೆ ಕೇತನಂ, ಪೂಸರದಿಂ | [-ಸರಲಿಂ]

ಪದೆದೆಚ್ಚಾಡಿದರಥಟಂ

ದದಪ್ಪಿ ಪರಾಗಂ ನಿಜಾಂಗದೊಳ್ ಪೊರೆವಿನೆಗಂ. || 617 ||

ಪ. ಪದೆದು ಎಚ್ಚು ಆಡಿದರ್ ಅಥಟಂದೆ, ಅದಪ್ಪ.

ವ || ಆರಥಿಕರಾಟೋಪಮನುಭಯ-ಪದಾತಿ ಕಂಡು, ಕೈಗಣೈ ಸಿಂದು,

ಚಂಪಕಮಾಲೆ

ಅಲರ್ಗಗಳ ಚಂಡು [ಚಿಂಟು], ಕುಂಕುಮದ ನೀರ್ಗಗಳ ಕುಪ್ಪಿಗೆ, ಚಂದ
ನ-ಚ್ಚಟಾ-
ಕಲಿತ-ಸರೋಜ-ಕೋರಕಮುದಾತ್ತ-ಮೃಗೋದ್ಭವ-ಚೂರ್ಣ-ಪೂ
[ರ್ಣಮು |

ಜ್ವಲಿತ-ರಸಾಲ-ಪಲ್ಲವದ ಪೊಟ್ಟಣಮೆಂಬಿವಳಿಂದಿದಿರ್ಚಿ, ತದ-
ಬಲಮೆರಡಿಟ್ಟು, ತತ್ತಿಡಸಿ, ಬೊಬ್ಬಿಲಿದಾಡಿದುದೇನನೆಂದಪೆಂ?

|| 618 ||

ಪ. ಕೋರಕಂ, ಉದಾತ್ತ. ಪೂರ್ಣಂ, ಉಜ್ವಲಿತ. ಪೊಟ್ಟಣಂ ಎಂಬ. ಟೀ. ಅಲರ್ಗಗಳ ಎಂಬಲ್ಲಿ ಶಿಥಿಲತ್ವ.

ವ || ಇಂತು ವಿನೋದ-ಯುದ್ಧಮಂ ಚತುರತೆಯಿಂ ರಚಿಸಿ, ಚಾತು
ರಂಗಂ ಪುರಾಭಿಮುಖಮಾಗಿ ತಿರುಗಿ, ಸರಭಸಂ ಬರೆವರೆ,

ಮಹಾಪ್ರಸಂಗ

ಕರಿ-ದಾನಾಸಾರದಿಂ ತಪ್ಪಿಳೆ ಬಳ-ಭರದಿಂ ತಾಂ ಬೆಮರ್ತಂತೆ ತೋರು
ತ್ತಿರೆ, ವಾಜಿ-ವ್ರಾತ-ವಕ್ತ್ರ-ಚ್ಯುತ-ಸಿತ-ವಿಸರತ್-ಫೇನ-ಪಿಂಡೌಘಮೊ
[ಕ್ಕಂ |

ತಿರೆ, ಭೇರೀ-ಧ್ವಾನದಿಂದಂ ಭಗಣಮಿನನಡಂಗಿರ್ವ ವೋಲ್ ತೋರು,
[ಕೇತು

ತ್ವರ-ಭೀತಂ ಧೂಳಿ-ಜಾಳಂ ಕವಿಯೆ, ಜವದಿನೆಯ್ದುಂದುದಾ ರಾಜ-
[ಸೈನ್ಯಂ. || 619 ||

ಪ. ದಾನ-ಅಸಾರದಿಂ. ಪಿಂಡ-ಓಘಂ. ಇನನಂ ಅಡಂಗಿ. ಕೇತು-ಉತ್ಕರ.

ಚಂಪಕಮಾಲೆ

ಖರ-ಖುರ-ಘಾತ-ಜಾತ-ಧರಣೀತಳ-ರೇಣುವಜಾಂಡ-ಸಂಕಜಾ
ತ-ರಜಮಿದೆಂಬಿನಂ ನೆಗೆದು ತೀವಿರೆ, ವೇಗಕೆ ಸೋಲ್ತು ಗೊಂಟೆಸೊ
[ಳ್ |

ಮರುತನಡಂಗಿ, ಮೆಯ್ಯರೆಯೆ ಪುಲ್ಲೆ ವನಾಂತದೊಳಂದ್ರನಶ್ವಮ
ಲ್ಕಿರೆ ಸುರಲೋಕದೊಳ್, ಕಿಳಿದುದುದೇಂ ಪರಿದತ್ತೊ ತುರಂಗಮ-
[ದ್ವಯಂ. || 620 ||

ಪ. ರೇಣು ಅಜಾಂಡ. ವನಾಂತದೊಳ್, ಇಂದ್ರನ ಅಶ್ವಂ. ಕಿಳಿದುದು-ಎಂ ಪರಿದ
ತ್ತೊ?-ತುರಂಗಮ-ದ್ವಯಂ. ಟೀ. ಇದಲ್ಲ ತಿರಿಗಿ ಕವಿಯ ವಾಸ್ತವ್ಯ ವಾಪ್ಪಿದ ಕಲ್ಪನೆ ಕಾ
ಣುತ್ತದೆ. ಕಿಳಿದುದು ಎಂಬಲ್ಲಿ ಶಿಥಿಲತ್ವ.

ವ || ಮತ್ತಂ

ಚಂಪಕಮಾಲೆ

ಸುಪ್ಪಿಸುಪ್ಪಿದೊತ್ತಿ, ಪತ್ತಿ, ತವೆ ಸುತ್ತಿ, ಕಡಂಗಿ, ಬೆಡಂಗುವೆತ್ತು,
[ಸಂ
ಚಳಿಸಿ, ನಭಕ್ಕೆ ಮೀಪಿ ಮಿಗೆ ಪಾಪಿ, ಚಮತ್ಕೃತಿವೀಪಿ, ತೋಪಿ
[ತಂ |

ನಳವನಿಳಾ-ತಳಕ್ಕೆ, ಕಿಳಿದುಪ್ಪರಿಸುತ್ತುಪ್ಪಿ ಮೀಂಟೆ, ದಾಂಟೆ, ಕಂ
ಟಳಿಸಿ, ಪೊದಪ್ಪಿ, ಪಾಯ್ಪಿ, ಪರಿಯಿಟ್ಟುದು ವಾಯು-ರಯಂ ಹಯ-
[ದ್ವಯಂ. || 621 ||

ಪ. ಕಿಳಿದು ಎಂಬಲ್ಲಿ ಶಿಥಿಲತ್ವಂ.

ವ || ಇಂತನಂತಂ ಭ್ರಮಂ ಮಿಗೆ, ಜಪ-ಗಜವಮನತಿಕ್ರಮಿಸಿ (ಜಪ-
ಗಜವನ್ನಾದರೂ ಅತಿಕ್ರಮಿಸಿ) ಪರಿವಾ ರಾಜ-ವಾಜಿಗಳನ್ನೋಜಿ ಮಿಗೆ ರಾಜ-
ವೀಥಿಯೊಳಾ ಕುಷ್ಠಾರರೀವರ್ವ ವಿವಿಧತರ-ಗತಿ-ಚತುರತೆಯನ್ನೇ
ಉತ್ತಂ ಬರ್ಪಾಗಳ್

ಮತ್ತೇಭವಿಕ್ರೇದಿತಂ

ಕನಕ-ಸ್ಫಾಟಿಕ-ರತ್ನ-ಹರ್ಮ್ಯ-ಚಯಮಂ ಬಂದೇಹಿ ನಿಂದಲ್ಲಿ ಕಾ
ಮಿನಿಯರ್ ಸಾಲ್ವಿಡಿಡಿಕ್ಷಿಸುತ್ತಿರೆ, ತದಾಸ್ಯ-ಶ್ರೇಣಿಯುಂ ದೀರ್ಘ-
[ಲೋ |

ಚನ-ದಿದ್ಯುಧ್-ದ್ಯುತಿಯುಂ ಪಳಂಚಲೆದುದುದ್ಯದ್-ದರ್ಪಣೇಂದೀ
[ವರಾ

ಳ-ನಿಯುಕ್ತೋಂನತ-ಚಾರು-ತೋರಣಮನಾ ವಿರಥೀ-ಪುರೋ-ಭಾ
[ಗದೊಳ್. || 622 ||

ಟೀ. ಹೇಳಿದ ಶ್ರೇಣಿಯುಂ ದ್ಯುತಿಯುಂ ಉದ್ಯದ್-ದರ್ಪಣಗಳ ಆಳಿಯಿಂದಲೂ ಇಂ
ದೀವರಗಳ ಆಳಿಯಿಂದಲೂ ನಿಯುಕ್ತವಾದ ಉದ್ಯದ-ಚಾರು-ತೋರಣಮಂ (ತೋರಣಮೊಳಗೆ)
ಪಳಂಚಿ, ಅಲೆದುದು.

ಚಂಪಕಮಾಲೆ

ಕ್ಷಿತಿ-ಪತಿ-ರಾಜಶೇಖರನಿವಂ! ನವ-ಮೌಕ್ತಿಕ-ಭೂಷಣಾಂಶು-ಭೂ
ಷಿತ-ತನು! ಮುಂದೆ ಮುಂಬರಿವ ತುಂಗ-ತುರಂಗಮನೇಹಿ ಬರ್ಪ
[ವಂ! |

ಮಿತವಚನಂ, ಮೃಗಾಕ್ಷಿ, ನಡೆ ನೋಡುವನತ್ತಿ ನವೀನ-ಭೂಷಣ-
ಪ್ರತತಿಯನಾಂತು ನರ್ತಿಪಸಿತಾಶ್ವಮನೇಹಿತೆ ಪಿಂದೆ ಬರ್ಪವಂ?

|| 623 ||

ಟೀ. ಇವು ಹೆಣ್ಣುಮಕ್ಕಳ ಮಾತುಗಳು.

ವ || ಎಂದಲ್ಲಿ ವಿಧಗೈಯರ್ (=ಬಲ್ಲವರಾದ ಹೆಣ್ಣುಮಕ್ಕಳು) ಮುಗೈಯರ್ಗೆ
(=ಅರಿಯದವರಾದ ಹೆಣ್ಣುಮಕ್ಕಳಿಗೆ) ತೋಹಿ, ನುಡಿವುತ್ತಿರೆ; ಮಂತ್ರ-
ಲಕ್ಷ್ಯಂ ಮಿತವಚನ-ಸಮೇತಂ ವಿವಿಧ-ವಿಳಾಸಮಂ ತಳೆದು, ಮುಂದಣ್ಣಿ
ಬರೆವರೆ; . . ತಿರುಕೊಳವಿನಾಚೆಯೆಂಬ . . ಭಕ್ತೆಯಣುಗಂ ಶಂಕರ
ನೆಂಬ ಪೆಸರ ಪಂಚ-ವರ್ಷದ ಕುಮಾರಂ ನಿಜ-ಜನನಿ ನೀರ್ಗೆ ಪೋದ

ಪೊಟ್ಟಿನೊಳು ಕಳಕಳಮಂ ಕೇಳ್ವು, ನೋಡಲೆಳಸಿ, ಸಡಗರಂ ಮಿಗೆ
ನಡುವೀದಿಗೆ ತಡೆಯದೆ ಬಂದು, ಸಂದಣಿಪ ಮಂದಿಯೊಳಪೊಕ್ಕು,
ನಿಂದು, ನಿರೀಕ್ಷಿಪಾಗಳ್ ಕವಿವ ಪಡೆಯ ತಡೆಗಾಲ್ ಪೊಡೆಯೆ ಪೊಡ
ವಿಯೊಳ್ ಕೆಡೆದು, ಕಣ್ಗಿಟ್ಟುಬಿಲ್ಲು, ತಾಯಂ ಕರೆಕರೆದು, ಬಾಯಂ ಬಿ
ಟ್ಟುಬಿಲ್ಲು, ಕಯ್ಯಾರಿ, ಮೆಲ್ಲನೆಲ್ಲಿಸಿತಲ್ಲ

ಚಂಪಕಮಾಲೆ

ದಿವಪತಿ! ಪೇಲ್ವಿಪ್ಪನೇನನವನೀ-ಪತಿ ತನ್ನ ತುರಂಗಮಂ ಮಹಾ-
ಜವದೊಳೆ, ಕಂಡು, ದಾಂಟಿಸಿ, ಕೆಲಂದೆಗೆಯೆಂಬನಿತರ್ಕೆ ಮುಂಚಿ
[ಮುಂ |

ನವೆ ಸಚಿವಾಶ್ವಮೆಯ್ಲಿ, ಕೊಳಗಿಂ ತಲೆ ಖಂಡಿಸ ಪಾಲ್ವಿ ಮೆಟ್ಟಿತಂ
ದವಿರಳ-ರಕ್ತ-ಧಾರೆ ಪೊಲಿಸೂಸಿರೆ ಬಾಳನ ಕಂಠ-ನಾಬಿಮಂ. || 624 ||

ಟೀ. ರಾಜಕೀಖರನ ಕುದುರೆ ಕಂಕರನೆಂಬ ಹುಸುಗನನ್ನು ಮುಟ್ಟದೆ ದಾಂಟಿತು, ಮಿತ
ವಚನನೆಂಬ ಸಚಿವನದು ಅವನ ತಲೆ ಖಂಡಿಸಿತು.

ವ || ಅಂತು ಪರಿದಾ ರಕ್ತ-ರಸದೊಳಬ್ಬು ಬಿಟ್ಟಾ ಶಿರಃ-ಪುಂಡರೀಕ
ಮಂ ಕಂಡು, ಸಚಿವ-ಸುತನುಂ ತಾನುಂ ಮನಂ ನೊಂದು, ಮತಿಯು
ಡುಗಿ, ಮಲಗಿ, . . . ದೇವ-ಭಕ್ತ-ಶಿಶು-ವಧವಾದುದಿದಂ ದೇವಂ ಬಲ್ಲ
ನೆಂದುಮ್ಮಳಸುತಿನಿಸಾನುಂ ಬೇಗಮಿದುರ್, ಇನ್ನಿದಕೆ ಚಿಂತೆಗೆಯ್ದೊಡೆ
ಪನ್ನತಿಕೆಗೆ ಬನ್ನವತ್ತೆ? . . ದೇವಂ ನೆಟ್ಟನೆ, ಮಚ್ಚಿರೆ, ತೋರ್ಪಂ
ನಿಜ-ಸಾಹಸಮನಿದಕೆ ತಕ್ಕುಜ್ಜುಗಮಂ! ಎಂದು, ನಿಶ್ಚೆಸಿ, ಮನಸ್ತಾ
ಪಮಂ ಭೃತಿ-ಸಾಂದ್ರ-ಚಂದ್ರಿಕೆಯಿಂ ನಂದೆವೊಯ್ದು, ನಡೆತಂದು, ರಾ
ಜಾಲಯ-ದ್ವಾರೋಪಾಂತದೊಳ್ ವಾಜಿಗಳನಿಟ್ಟಿದು, ದಂಡ-ನಾಥ-
ಮಂಡಳಿಕಾದಿಯಂ ಯಥಾ-ಕ್ರಮಂ ಬೀಳ್ಪೊಟ್ಟು, ನಿಜ-ಗೃಹಂಗಳಂ

ಪೊಕ್ಕಿದರ್ನ್ನೆವರಮಿತ್ತಲ್ ನೆರೆದು, ಪುರ-ಜನಮಾ ರುಂಡಮಂ ಮುಂ
ಡಮಂ ಕಂಡು,

ಕಂದಂ

ಅಕಟಕಟದಾರಣುಗನೀ

ಸುಕುಮಾರಂ ಮಡಿದನಶ್ವ-ಮರ-ಹತಿಯಿಂ! ಬಾ |

ಲಕ-ವಧಮಿದನಲಿ ದೊಡೆ ತಾನ್

ಅಕುಟಲ-ಮತಿ-ಚೋಲು-ನೃಪತಿಯೇಂ ಸೈರಿಪನೇ? || 625 ||

ಶರಣ-ಜನ-ವನಜ-ವನ-ದಿನ-

ಕರನಾ ಸತ್ಯೇಂದ್ರ-ಚೋಲು-ಧರಣೀಶ್ವರನೀ |

ಶ್ವರ-ಭಕ್ತ-ವಧಮನಿದನಾರ್

ದೊರಕೊಳಸಿದರೆಂದು, ಮುಳಯದಿರ್ಪನೆ ಬಲಿಯಂ? || 626 ||

ಮನು-ಚೋಲುಂ ಮನ್ನಿಸಿದನೆ

ತನಯನನಪರಾಧ-ಯುಕ್ತನಂ? ಪಿತನೆಂದೇಂ |

ನೆನೆದನೆ ಚಂಡೇಶಂ? ತಂ

ನನೆ ಬಗೆದನೆ ಬಗೆಯೊಳಾ ಪಗಬ್ಬೋಲು-ನೃಪಂ? || 627 ||

ಪ. ಚಂಡ-ಈಶಂ = ಘಟ್ಟಗತನವುಳ್ಳ ರಾಜಂ (ಬಬ್ಬ ಚೋಲನೃಪಂ)

ಅದಲಿಂದೇನ್ ಅಪ್ಪುದೊ? ಬ

ಪುರದನೀಶಂ ಬಲ್ಲನೆಂದು, ಮಲುಗುತ್ತಿರೆ; ತ |

ಳ್ವದೆ ಘಟಮನಿಲಿಪಿ, ಕಾಣದೆ,

ಸುದತಿ ನಿಜಾತ್ಮಜನನಲಿಸಿ, ತೊಲಿಲುತ್ತಿದರ್ಳ್. || 628 ||

ವ || ಅಂತು ತೊಲಿಲ್ಲು, ಕಾಣದೆ, ತಲ್ಲಣಿಸಿ, ತಳವೆಳಗಾಗಿ,

ಚಂಪಕವಾಲೆ

ಎಲೆ, ಸು-ಕುಮಾರ! ಶಂಕರ-ಕುಮಾರಕ, ಬಾರ! ಮದೀಯ-ಲೋಚ
[ನೋ
ತ್ವಲ-ರಜಸೀಶ, ನಿನ್ನ ಪೊಗದಾವರೆಯಂ ಮಿಗೆ ತೋರಿದೆತ್ತ, ಪೋ |
ದೆ? ಲಲಿತ-ಮಂದಹಾಸ-ಲಲಿತ-ಸ್ವಲಕ್ಷ್ಮರ-ವಾಣಿ, ಗೆಜ್ಜೆ ಮೆ
ಲ್ಲಲಿಗುಡೆ, ಬಂದು, ಬಳ್ಳಿಪ್ಪೆಯನಪ್ಪದೆ, ತಳ್ಳಿದೆಯೆಯ, ತನೂಭವಾ?

|| 629 ||

ಪ. ಲಲಿತ-ಮಂದಹಾಸದಿಂದ ಲಲಿತವಾದ ಸ್ವಲತ (= ಕೊಡಲುಳ್ಳ) ಅಕ್ಷರದ ವಾಣಿ (ವಾಣಿಯೇ!), ಗೆಜ್ಜೆ ಮೆಲ್-ಉಲಿ-ಕುಡೆ (ಕೊಡುವಂತೆ).

ವ || ಎಂದು ನಿಡುಸರದಿಂ ಕೂಗಿ, ಕರೆಕರೆದು, ಕಾಣದೆ, ಕರಕರಿಸಿ,
ರಾಜ-ಪುತ್ರನ ವಿಪರಣಮಂ ನೋಡಲೆಳಸಿ ರಾಜ-ವೀಧಿಗೆ ಬಂದನೆಂ
ದು, ಬಗೆದು, ಬಗೆಗೆಟ್ಟು, ಬಾಯ್ವಿಟ್ಟು, ಜನನಿ ಜವದಿನೇತ್ತಿಂದಲ್ಲಿ
ಯುಮುಪಿಸಿ, ಕಾಣದೆ,

ಕರಿಗಳ ಕಾಲ್ಗೊಳಗಾದನೊ?

ವರೂಢ-ಚಕ್ರಕ್ಕೆ ಸಿಕ್ಕಿದನೊ? ಹಯ-ಚಂಚತ್- |

ಖುರ-ಹತಿಯಿಂದಬಿಡನೊ ಶಂ

ಕರನಕಟಕಟೆಂದು, ಬಗೆದು, ಬಾಯ್ವಿಡುತಿರ್ದಳ್.

|| 630 ||

ತನುಭವನೆಲ್ಲಿದನೆಲ್ಲಿದ

ನಿನಿವಾತಿನ ನೀಲನೆಲ್ಲಿದಂ ಮೆಲ್ಲಗೆಯಿಂ |

ಪಿನ ಸೊಬಗನೆಲ್ಲಿದಂ ಚೆ

ವ್ವಿನ ಕಣಿಯೆಲ್ಲಿದನೊ, ಮನ್-ಮನೋಂಬುಜ-ಹಂಸಂ? || 631 ||

ವ || ಎಂದು ಪಲುಂಬಿ ಪಲವಾಡಿ ಬರ್ಪಾಗಳಾ ಪುರ-ಜನಂ ಕಂಡೀ

ಮಡಿದ ಶಿಶುವಿವಳದೆಂದು, ತಿಳಿದಳವಯಿದು ಪಳಯಿಸುವಳಂ ಕರೆದು,
ನೆರೆದ ಜನದೊಳಪೊಗಿಸಿ, ನರೆಂದ್ರ-ತುರಗ-ಮರ-ಹತಿಯಿಂ ಮಡಿದ
ನೆಂದು, ತೊಟ್ಟನೆ ತೋಪಲೊಡನಾ ರುಂಡಮಂ ಮುಂಡಮಂ ಕಂಡಡ
ವಿಗಿಚ್ಚುಗೊಂಡ ಪುಲ್ಲಿಯಂತೆ ಹರಣಂ ಹಂಮೈಸಿ, ಪರ್ವಜಗಿದುರಗಿ
ಯಂತೆ ಮಿಡುಮಿಡನೆ ಮಿಡುಕಿ, ಕಡಿನಡೆದಳೆವಳ್ಳಯಂತೆ ಕೊಯ್ಗಿ, ಪೊ
ಸದಿಟ್ಟ ಪೂವಾಲೆಯಂತೆ ಕಂದಿ, ಕುಂದಿ, ಮಂಚೈಸಿದಯಿಲಿಂ ಮುಂದುಗೆ
ಟ್ಟು, ಕೆಟ್ಟಂ ಕೆಟ್ಟನೆಂದು ಬಸಿಯಿಂ ಪೊನೆದು, ದೆನೆದೆನೆಗೆ ಬಾಯಂ ಬಿಟ್ಟು,
ಮೊಯ್ತಿಯಿಟ್ಟು, ಮಯುಗಿದಳೆ ಇತ್ಯಾದಿ.

(ಆ ಮೇಲೆ ಸತ್ಯೇಂದ್ರಪ್ರಜ್ಞಾನು ಆ ಸ್ತ್ರೀಯ ಮಾತು ಕೇಳಿ, ರಾಜಕೇಲಿರನನ್ನೂ ಮಿತವ
ಚನನನ್ನೂ ತರಿಸಿ, (XIV., v. 5), ಅವರಿಬ್ಬರನ್ನು “ಜಡಿದು, ನುಡಿದುವಿಾ ಶಿಶುವನೀರ್ವರೊಳ್
ಆವಾತಂ ಕೊಂದನೆಂಬುದಂ ಬೇಗಂ ಬೆಸಸಿಂ! ಎನೆ,” ಮಿತವಚನನು ತಾನಪರಾಧಿ ಎಂದು ಹೇ
ಯಿವಲ್ಲಿ “ಆ ಸತ್ಯೇಂದ್ರನಾ ಮಾತಂ ಬಗೆಗೊಂಡು, ನಿಜಮಂತ್ರಿಯನೀರೈ ಸುತ್ತ ಮಾತನ ಶಿಶುವನ
ರಿದೀ ಶಿಶುಶಿರಕ್ಕೆ ಪಯಿಗೊಡುವದನೆ, ಘಜಲನೆ ಪಯಿ ಪೊರ್ವದಮುಳ-ಚರಿತನಿರ್ದಿಗವಂದನ್ನ
ಶಿರಮಿದರ್ಕೆ ಪಯಿಯೆಂದು, ತೋರ್ಪಂತೆ ಪಣಿವೆಪಿಯೊಳ್ ಕರಾಂಜುಲಿಯನಮರ್ಚೆ ನಿಂದು.”
ತಾನಪರಾಧಿಯೆಂದು ಖಂಡಿತವಾಗಿ ಹೇಳಿ, ಪತಿವೋಹಿ-ಸಚಿವನು ಹೋಗಿ, “ಚಂಡಿಕೆಯಂ
ತನ್ನೆಡಗೈಯಿಂದಡಿಸಿ, ಪಿಡಿದು, ಸಾರ್ಚಿ, ಕೊರಲೈ ಕಡುಗಮನೆ ಘರಿಘರಿಲನೆದೆಯುಗುಗವಿ
ಕೊಪ್ಪಿದಂ” (v. 29). ಬಡಿಕ ಸತ್ಯೇಂದ್ರನು “ಸಂದಾಂಬುಯೆಂಬ ಹನಪವನಾನನಮಂ, ಪಿಂ
ದಿರುಗಿ, ನಿರೀರೈಸಿ, ಕುವರನ ಶಿರಮಂ ಮಿಗೆ ತರ್ಪದಂದು ಬೆಸಸಿದಂ”. ತಪುವಾಂಬುಂದ ಇವ
ನು ರಾಜಕೇಲಿರನನ್ನು ಕರೆಪೊಯ್ದು ಹೋದಲ್ಲಿ ರಾಜಕೇಲಿರನೆಂಬ “ಆರಸಂ ಬುಕ್ಕಮಂ ಕೊರ
ಲೊಂದಿಸಿದಂ” (v. 55). ಈಚೆ ಸುದಾಂಬು ಸಹ ತನ್ನನ್ನು ಕೊಂದು ಕೊಂಡ ಬಡಿಕ (v. 57)
ತಿರುಕೊಳವಿನಾಚೆ ಇದನ್ನು ತಿಳಿದು, ಸತ್ಯೇಂದ್ರನಿಗೆ “ಎನ್ನಾಳೆನಿಸಿದನೀ ಶಿರಕೆ ಮುಚ್ಚೆರಮೊ
ಪಯಿ ನೋಯ್ದುದಂದವಳ್; ಬಾಳನಮರ್ಚಿ, ಗೋಣ್ಣೊಪ್ಪಿದಳ್ (v. 75). ಈಚೆ ಸತ್ಯೇಂದ್ರನೂ
(v. 77) ಮಿತವಚನನೂ (v. 81) ತಮ್ಮ ತಮ್ಮ ಶಿಶುವನ್ನು ಕೊಂಬುದು ಕೊಂಡರು. ಆ ಮೇಲೆ
ಅರೆಮನೆಯ ಅವರವರ ಹೆಂಡರು ಸಹ ತಂತಮ್ಮನ್ನು ಕೊಂದು ಕೊಳಲಕ್ಕೆ ಬುಕ್ಕಗಳನ್ನು ಹಿಡಿದು
ನಿಲಿ (v. 85), ದೇವನು ತಡಿಸಿ, ಏಬು ಸಂಜ್ಜೆಯ ಸತ್ತ ವರಲ್ಲರನ್ನು ತಿರಿಗಿ ಬದುಕಿಸಿ (v. 92)
ಪರಲೋಕಕ್ಕೆ ತಕ್ಕೊಂಡು ಹೋದನಂತೆ. ಇದು ಬಹು ವಿಸರೀತ.)

EMENDATIONS AND ADDITIONS.

(Observe that several emendations refer only to Punctuation).

V. 7: ಅರಿದಲ್ತೆ, and note: (instead of ತಿಳಿದು ಬಂದು) ಅರಿದು. P. 5. Before ದ್ರುತಪೂರ್ವವಿಲಂಬಿತಂ (that thus is to become No. 6) insert, as No. a, ಸ್ವಗತಂ. ಇದು ಪದಪದದಲ್ಲಿ 11 ಅಕ್ಷರದ್ದು

ಸ್ವಗತಂ

ಏಕಳುಂ ಯತಿ ದಿಶಾಗಜದೊಳ್ ನಿಂ
ದಾಗಳಿಗ್ಗಿ ದಿವಿಜೇಂದು ಹರರ್ ಸಂ|
ಯೋಗಮಾಗಿರೆ, ಪಯೋರುಹ-ವಕ್ತ್ರೇ,
ಸ್ವಗತಂ ನೆಗಟ್ಟ ಪಿಂಗಳನಿಂದಂ.

ಟೀಕು. ಯತಿ ಯಾವಾಗಲೂ ದಿಶಾಗಜದೊಳ್ ಅಂದರೆ 8ನೆಯ ಅಕ್ಷರದಲ್ಲಿ ನಿಂದಾಗಳಿ ಅಗ್ಗಿ (— — —), ದಿವಿಜ (— — —), ಇಂದು (— — —), ಹರರ್ (— —) ಎಂಬ ಗಣಗಳು ಕೂಡಿರೆ, ಕಮಲಮುಖಿಯಾದ ಹೆಂಡತಿಯೇ, ಕೀರ್ತಿ ಪಟ್ಟ ಪಿಂಗಳಪಂಡಿತನಿಂದ ಸ್ವಗತಮೆಂಬುದು ಆಯಿತು. V. 13. The praise of Nāgavarma's wife in the last two lines has been somewhat altered. V. 37. Strike the stop after ಆಕಾಶಮಂ. V. 54: ನಾಟುವ. V. 62, note: ಗೆಲ್ಲಂ ಎಂದು. V. 67, note, add: ಪೊಕ್ಕೊಕ್ಕೊಕ್ಕನೆಂಬುದು ನಳನ ದೊಂದು ಹೆಸರೂ ಉಂಟು. V. 68: ಅರಿದನಿದಂ (i. e. this strange thing). V. 133: ಸೈವಹಿಂದು. V. 134: ಬಳಸಿದವು, ಮೆಲುವಾಯುವವು etc. V. 137: ಪಡೆಪಹಿವಿ. V. 145, probably: ತೆಕ್ಕೆ ಸಿದಿಲಿತು; — — ಹೊದಹ್ ಇಕ್ಕರಿಸೆ ಮೆಯ್ etc. V. 158: ಹಹಿವ (?). V. 167: ಮೆಹಿವದವು. V. 178: ಬೀಟಿಸಿವರಹಿತರಂ, ಪೊಯ್ದಾಡಿ ತಲೆಯಂ; ನಿವಾಳಿಸಿದ — — ಕೆಯ್ದುಗಳ, ಹೋರಟಿಯ etc. V. 185: ಪಂಚಗೌಳ-ವರಾಳವೊಡ್ಡಿಯ-ರಂಫ್ರ etc. V. 199, note, add: ಅಥವಾ ಮುಂದೆ ಬಿರ್ವಂ. V. 208, note: (ಯಾರಾದರೂ) ಅಡಗಿಸಿಯೆ (ತನ್ನನ್ನು ಅಡಗಿಸಿ ಕೊಂಡ ರೀತಿಯಾಗಿಯೇ) ಹಾಲೆಹಿವು etc. V. 210: ಪಾಟಿಯಾಯ್ತು etc. V. 213: ಗುಡಿಯ, ಪಲ್ಲವ- etc. V. 217: ಬಿಂಗಾರಿಗಳ, ಮಿಸುನಿಯ etc. V. 218 disjoin ಹೊಂಬೆಸೆವ ರಂಜಣಿಗಳೆ. V. 219, note: (ಯಾರೂ) ತುಡುಕಿದರೆ ತೂಳುವಂಥ ಸೂತ್ರ ಯಂತ್ರದ ಗಡಣದಲ್ಲಿ ಗತಿಗೊಂಡು (ಮತ್ತೆ) ಬೇಡಿದ (ಬೇಡಿದದಂ) ಕೊಡುವ etc. V. 262 join ವಾರಿಯಂನೀಂಟಿ (=ವಾರಿಯಂ ಈಂಟಿ). V. 269: ಕೀರ-ವಿಸರ- etc. V. 275: ಮೃಗಯಾ-ಸ್ತ್ರೀ-ವ್ಯಸನ. V. 280: ಕೀಡು. V. 303: ಎಳೆದುಂಬಿ, ತುಂಬಿಗಳ. V. 304:

ಬೆಳ್ಳಾವೆಗಳೆಂದರೂ ಬೆಳ್ಳಿಯವು. V. 305: ಮಗುಬಿಟ್ಟು. V. 308: ಭೂಪತಿ-ತಿಲಕ. V. 331: ತೊಳೆಸ ಕಲಿಕದ, ಗುಡಿಯ etc. V. 338 join ಎನೆವಮಂದ (= ಎನೆವ ಅಮಂದ). V. 349 join ತೆಂಗುಂಗೊಂಗು (= ತೆಂಗು ಕೊಂಗು). V. 360: ಪಾಟಿಯು. V. 365, note: ಪರಿಭಾತ-ಚಯ. V. 371: ಕಳಕಳ-ರವದ. V. 425 strike the stop after ಸಮನಂ ತರದೊಳ್. V. 428: ಬೂದಿಯು. V. 430: ಉರ್ಕದೊರೆ. V. 451: ಸೂಸುವ ಸುಯ, ಬೆಮರೇಪುದ, and note: ಸುಯ, ಬೆಮರ್ etc. V. 452: ಪಟಿದ(?). P. 184: ಸಂಧ್ಯಾ ರುಣಿತ (= ಸಂಧ್ಯಾ-ಅರುಣಿತ). V. 457: ಭಂಟರುರ್ವಿ, ಮಿಗೆ ಕಾಳಗಮಂ etc. V. 482: ಬಳ್ಳಿ. P. 197: ಸೆಳೆದೊಡೆದುಂಟದ. P. 197: ಚಾವಟವೇಪಾಟದೊಳ್. P. 197: ಕಲಿಸ ಕಮುಲಿನ್ನೂಂ etc. P. 198: ಪಣವಾನಪಿ. P. 198: ಓಡಿಯಲೊಗರ್ಚೆ ತಡೆದು ತೊಡಂಕಿ ತುಡುಂಕಿದ ಗೋವಳನಂ. P. 198: ಕೂಕಳಾಶ್ವಗನಂ (- ಗಳನ್ನಾದರೂ) ಕಣಿಯಂ. P. 200: ಪಕ್ಕುಳ್ಳಿಯು. ಪಕ್ಕುರಾಗದ. p. 199: ಪಾರಿವದ, (ಮತ್ತೆ) ಸಂಧ್ಯಾ-ರಾಗದ, (ಮತ್ತೆ) etc. P. 201: ಬೊಂಬೆಯ, ಭೂರೇರ್ಚಿ - etc. P. 201: ಪಡಿತಪಿಸೆ. P. 202, strike the comma after ಬೊಂಬೆಯ. P. 202: ನಿಬಿಡತರ. P. 203: ಜಿಪ್ಪುಟಾಪ-ಕರ- etc. P. 205 in the brackets: (ಅಂದರೆ ರಾಜಶೇಖರನದು) and (ಇದ್ದುದು). P. 209, note: ತಳೆ-ನುಡಿಯು. V. 397: ಉರ್ವ (= ಉರ್ವಿನ) ಕೈತ್ತುರಿಯು. V. 498: ಇದೊ ವಿಟ್ಟು. P. 212: ಅಲ್ಲಿಂ ತಳ್ಳಿದೆ. V. 500: ನಯನಾಚ್ಚಳ. V. 504: ಉರ್ವ (= ಉರ್ವಿನ) ಮಂತ್ರದ. V. 508: ತಮಗಲರ, ಸಾಲ- etc. V. 512: ತಗುಡಲ್ಪದ. P. 228: ಚಂಪಕಮಂ ತೋಪಿ. V. 548: ಮುಚ್ಚಿದಳೆನೆ ಮೊಗವಂ (= ಮೊಗವಂ ಮುಚ್ಚಿದಳೆ ಎನೆ). V. 549, in the note, strike: ಬಂದು ತಿದಿಯ ಉಸುರಂತೆ ಬೀಸುವ, and put instead: ಉರಿಯಲ್ಪೆ ಹತ್ತಿದಂತದ. P. 237 not "sun", but "luminary". V. 553, note: ಕಪ್ಪಲ್ಪಟ್ಟ. V. 554. The text is: ಬೆಳ್ಳಿಗಳಿಗನ ಬಾಟಿವಳಿಯಂ, ತಳ್ಳದೆ, ಬಾಂಬೊಲಮೊಳರುಣ-ಕರ-ಶಿಖಿ-ಶಬಿ ಪಾಟಿಬಿಟ್ಟುನಮಳುರ್ದರೆ, ಚೆಂತೆ etc. ಟೀ. ಬೆಪ್ಪಳಿರಂ (= ತೃಣ etc.) ಚೆಂತೆಯಂ ಅಳ್ಳು ಅಂತೆಮೊಲ್ ಕಳೆಗಟ್ಟಂ; (ಯಾವಾಗಂದರೆ) ಬಾಂಬೊಲದೊಳ್ ಅರುಣಕರದ ಶಿಖಿಯ ಶಬಿ, ತಳ್ಳದೆ, ಚಂದ್ರನ ಬೆಳ್ಳಿಗಳಗುಳ್ಳ ಬಾಟಿ-ಬೆಳೆಯಂ (ಎಂಬ ನಕ್ಷತ್ರಗಳನ್ನು), (ಈ ಬೆಳೆ) ಪಾಟಿ ಎದ್ದಂತೆ, ಅಳುರ್ದು ಇರುವಾಗ. ಅಳುರ್ದರೆ ಎಂಬಲ್ಲಿ ಶಿಖಿಲತ್ವ. V. 557: ಕಣ್ಣೆಂ. V. 559, note: ಮೂಡಿದ ಚಂದ್ರನಂತಿ ದ್ದನು. V. 572: ವಿಳಾಸದಂದೇಪಿ. V. 589: ತೊಪಿವಾತಂ. V. 596: ಸುಡಿವಮಂದಾನಿ ಲಂ(?). V. 597: ಪಳಂಚಲೆಯ ಕುಂಡಳ - etc.; note ಕುಂಡಳ - ಮಂಡಳಂ ನುಣ್ಣದಪಂ ಪಳಂಚಿ ಅಲೆಯ, ಅನನ - etc.

ನಿ ಘಂ ಟು

ಅ

ಅ, ಅನ್. A Sanscrit prefix implying negation.

ಅಂ. The foot; the bottom (ground). 386.

ಅಂಕ. A mark, sign.

ಅಂಕಿಸು. To point out, show.

ಅಂಕುಸ. A shoot, germ; a point; the hair about the body.

ಅಂಕುಶ. An iron goad.

ಅಂಗ. A member; learning (or a sentence) dependent upon the Vedas; the body; one who has a certain body.

ಅಂಗಚಿತ್ತ. (Body-thought), wish. 115.

ಅಂಗಡಿ. A shop. 205. 296. p.196.

ಅಂಗಣ. A court, yard, province.

ಅಂಗನಿ. A woman.

ಅಂಗಿ. A bodice, jacket.

ಅಂಗುಟ (ಅಂಗುಷ್ಟ). The thumb.

ಅಂಗೈಯ. The palm of the hand. 386.

ಅಂಫು. A foot.

ಅಂಚೆ. = ಹಂಸ. 303. 322. 342. 348. 378.

478. 508. 510. (555). 556. p. 253.

p. 261. ಅಂಚೆವಱಿ. A young, ಅಂಚೆ.

ಅಂಚೆವಿಂದು. = -ಪಿಂದು.

ಅಂಜಲಿ. The cavity formed by putting the hands together (in raising them to the forehead as a salutation). ಅಂಜಲಿಪುಟ = ಕರಪುಟ; see ಪುಟ.

ಅಂಜು. To fear. 55. 60. 113. 285. 430. 502.

ಅಂಟು. Gum; bird-lime. 442.

ಅಂಡ. An egg; a terrestrial object; the world.

ಅಂಡಲೆ. To squeeze much, to vex greatly. p.198. 542.

ಅಂತ. End; extremity; border.

ಅಂತಃ, ಅಂತರ್. Within.

ಅಂತಃಕರುಣ. Compassion.

ಅಂತಃಪುರ. The inner (the queen's) apartments.

ಅಂತಃಸ್ಥ. Standing in the interior; a thought.

ಅಂತಕ. An ender, killer; death.

ಅಂತರ. The interior; an interval; a distance; foreignness.

ಅಂತರಂಗ. The heart; secrecy.

ಅಂತರಿಸು. To make an interval, to interrupt. 527.

ಅಂತರ್ವಳಯ. Enclosing, putting into.

ಅಂತಸ್ಥ. = ಅಂತಃಸ್ಥ.

ಅಂತಿರೆ (ಅಂತೆ-ಇರೆ). Just as, like.

ಅಂತು. (ಅಂತುಂ). In that manner,
so, so much.

ಅಂತೆ (ಅಂತು-ಎ). Just as, like.

ಅಂತೆವೋಲ್. = ಅಂತೆ. 432. 479. 550. 554.

ಅಂದ. (Right) manner, nature; beauty,
lustre. 2. 159. 199. 278. p. 198.

ಅಂದಣ. = ಅಂದಳ. 560.

ಅಂದಳ. A palankeen. 296.

ಅಂದು. That time, or day, then. 248.
257. 258. 278. 288. 324. 398. etc. 448.
466. 502. 624.

ಅಂದುಗೆ. A tie, fetter; an ornament
worn round the ancles. p. 198.

ಅಂದ್ರ. = ಅಂದ್ರ.

ಅಂದ. Blind; obstructing the sight;
the name of a people.

ಅಂದಕಾರ. Darkness.

ಅಂದ್ರ. = ತೆಲುಗು.

ಅನ್ನ. What is eaten, food; boiled rice.

ಅಂಬಕ. An eye. ಅಂಬಕಿ. She who
has an eye.

ಅಂಬರ. The sky; cloth; a garment.

ಅಂಬರಮಣಿ. The sky-jewel, the sun.

ಅಂಬಲಿ. A kind of pap; rice gruel.
200.

ಅಂಬು. (A creeper), an arrow. 402.
421. 442. p. 200.

ಅಂಬು. Water.

ಅಂಬುಚರ. The water-goer, an aquatic
animal.

ಅಂಬುಜ. The water-born, a lotus. ಅಂ
ಬುಜಮಿತ್ರ-ಸಖ. The lotus-friend,
the sun.

ಅಂಬುದ. The water-giver, a cloud.

ಅಂಬುಧ. The water-hold, the ocean.
ಅಂಬುರುಹ್, -ಟೆ. = ಅಂಭೀರುಹ.

ಅಂಬಿಗಾಲ್. (= ಹಬ್ಬಿ-). The hands and
feet used for crawling. 327.

ಅಂಭಸ್ (ಅಂಭೀ). Water.

ಅಂಭೀಜ. = ಅಂಬುಜ.

ಅಂಭೀಜಾತ. = ಅಂಬುಜ.

ಅಂಭೀಜಿನಿ (feminine). 'The lotus
plant; an assemblage of lotus
flowers.

ಅಂಭೀದ. = ಅಂಬುದ.

ಅಂಭೀಧ. = ಅಂಬುಧ.

ಅಂಭೀರುಹ. The water-growing, a
lotus.

ಅಂಶ. A portion, part.

ಅಂಶು. A ray.

ಅಂಶುಕ. A garment.

ಅಕಟ, ಅಕಟಾ. Alas! 83. 326. 491.
560. 625. 630.

ಅಕರಣೀಯ. Unfit to be done.

ಅಕಳಂಕ. Spotless, pure.

ಅಕುಟಿಲ. Not crooked, upright, candid.

ಅಕೃತ್ಯ. One who does unlawful things;
unkind.

ಅಕ್ಕಟಾ. = ಅಕಟ. 476.

ಅಕ್ಕರ. = ಅಕ್ಕರ.

ಅಕ್ಕಲು, ಅಕ್ಕಲು. Emotion; love. 206.
378. 397.

ಅಕ್ಕರು, ಅಕ್ಕರು. To be destroyed,
finished, gone. 147.

ಅಕ್ಕಿ. Rice deprived of its husk. 77.

ಅಕ್ಕು, ಅಕ್ಕುಂ, ಅಕ್ಕಿ. √ ಆಗು.

ಅಕ್ಕುಳಿಸು. (ಅಬ್ಬುಳಿಸು.) To draw in
or contract the body; to fear. 134.

ಅಕ್ಕ. An axle-tree; a die for gambling.

ಅಕ್ಕರ. A letter, syllable.

ಅಕ್ಕಿ. An eye; one who has eyes.

ಅಖರ್ವ. Not little, much.

ಅಖಿಲ, ಅಖಿಳ. Without remainder, all.

ಅಖ್ಯಾತಿ. Dishonor.

ಅಗ. A mountain; sin.

ಅಗಜ. The hill-born, a tree.

ಅಗಣಿತ. Numberless, immeasurable.

ಅಗರು. Red sandal wood.

ಅಗಲ, ಅಗಲ. (Space), extensiveness, breadth, (left and right); excessive. 135. 216. p.202.

ಅಗಲ್. To be far or separated from; to leave. 322. 340. 380.

ಅಗಲ್ಯ. The state of being separated. 548.

ಅಗ. To chew, eat. 46. 161.

ಅಗ. To fear. 391.

ಅಗನಿ. = ಅಗ್ನಿ.

ಅಗ್. (cf. ಅಗ್). Great, large, excessive; greatness, pre-eminence. 193. 416. p.198. 494. 533. p.254.

ಅಗ್ಗರಣಿ. (cf. ಅಗ್ಗರಣ). A peg. p.198

ಅಗ್ಗಣಿ. Greatness, power. 89. 447. 462. 502. cf. ಅಗ್ಗಣ.

ಅಗ್ಗಣಿ. To begin. p. 211.

ಅಗ್ನಿ. Fire.

ಅಗ್ನಿ. Beginning, precession; front; tip, point, summit, (the back); great.

ಅಘ, ಅಗ. Sin.

ಅಚಮತ್ಕಾರ. Not surprising, commonplace.

ಅಚಲ, ಅಚಲ. Immovable, firm; a mountain.

ಅಚ್ಚ. = ಅಚ್ಚ.

ಅಚ್ಚರಿ, (ಅಚ್ಚರಿಯ). = ಅಚ್ಚರಿಯ.

ಅಚ್ಚಳ. = ಅಚ್ಚ.

ಅಚ್ಚ. Transparent, clear, pure, white, beautiful.

ಅಜಸ್ರ. Not being finished; continually.

ಅಜಾಂಡ. = ಬ್ರಹ್ಮಾಂಡ.

ಅಜಾಣ (ಅಜ್ಞಾನ). An unwise, foolish man. 298.

ಅಜಿರ. A yard, field.

ಅಟಮಟಿಸು. To deceive, play tricks. 146.

ಅಟವ. = ಅಡವಿ.

ಅಟ್ಟಳೆ. A parapet; a bastion. 211.

ಅಟ್ಟು. To run after; to drive; to drive off, (push away), persue. 156. 171. 289. 420. 450. 613.

ಅಟ್ಟು. √ ಅಡು.

ಅಟ್ಟಿ. A headless trunk. 450.

ಅಡಂಗು. = ಅಡಗು. 389. p.201. 553. 619. 620.

ಅಡಕು. To confine, ram in, pack closely, fill up to the rim. 76. 219. cf. ಅಣೆ.

ಅಡಗಿಸು. To conceal one's self; to hide. 208.

ಅಡಗು. To be hidden, hide, disappear, abate. 288. 372. 399. 427.

ಅಡರ್, ಅಡರು. To ascend, rise; to be or get in possession of. 79. 122. 174.

176. 303. 322. 353. 383. 393. 399.
400. 417. 437. 476. p.197. 507. 537.
605.

ಅಡವೆವರೆ? p. 201.

ಅಡವಿ. A forest. ಅಡವಿಚ್ಚು = ಕಾಡೆಚ್ಚು.
p. 271.

ಅಡಸು. To come to close quarters; to
hold confined or firm, to grasp.
137. 328. p.196. p.208. 586. p.256.
618.

ಅಡಾಯುಧ. A drawn sword. 442. p. 201.

ಅಡಿ. The foot; a verse-foot; the
bottom. 15. 117. 141. 327. 377. 379.
436. 438. 458. 460. p.205. 505. 512.
524. 563. ಅಡಿಸದಿಗೆ. Step by step,
gradually; continually. 122. 144.
309. 338. 399. 493. 583. ಅಡಿಯೊಳ್
Beneath, under.

ಅಡಿಗೆ. The act of cooking; what is
cooked. 44. 209. 281.

ಅಡಿಸು. = ಅಡಸು. p. 271.

ಅಡು. To cook, dress. 44. 281. 428.

ಅಡೆ (ಅರೆ). = ಬಡೆ. If.

ಅಡ್ಡ. Half a Fanam. 205.

ಅಡ್ಡ. = ಅಡ್ಡಲ್. 477. p. 197. ಅಡ್ಡ ಪರ
ಮೊಳ್ ಇಕ್ಕು. To make kneel down (?),
p. 197.

ಅಡ್ಡಂಬರಿಯಿಸು. To make go trans-
versely. p. 199.

ಅಡ್ಡಣ. A shield. 442. p. 201. 497.

ಅಡ್ಡಲ್. Transverse, across, opposite.
476.

ಅಡ್ಡವರಿ, (-ವಯಿ). A bye-path, foot-
path (?). p. 197.

ಅಡ್ಡವಿಸು. To cross; to oppose. 242.

ಅಣಿಯರಂ. Nicely; greatly. p.187.
522. 616.

ಅಣು. An atom. ಅಣುಮಾತ್ರ. As much
as an atom.

ಅಣುಗ. A boy.

ಅಣೆ. To come in or bring into contact
with, to touch (with a pressure),
to strike. 334. p. 196. p. 197. 616.

ಅಣ್ಣ. An elder brother. 532.

ಅಣ್ಣು. To be strong or courageous.
p. 264. ಕೈಗಣ್ಣು, to exceed.

ಅಶಿ. Over, beyond, much, great.

ಅತಿಕ್ರಮಿಸು. To transgress; to over-
come, leave behind.

ಅತಿಜೀವ. Life remaining, or much
life-time.

ಅತಿರೇಕ. Excess.

ಅತಿಶಯ. Abundance; importance,
excellence.

ಅತಿಶೋಭಿತ. Much shining.

ಅತುಲ, ಅತುಳ. Unequaled, unrivalled.

ಅತ್ತಲ್. = ಅತ್ತು. 200. 402. 542.

ಅತ್ತು. That direction; in that direc-
tion, there. 200. 391. ಅತ್ತಣಿಂ. On
account of, for.

ಅತ್ಯಂತ. Very much, very great.

ಅದರ್, ಅದರು. To tremble. 117.

ಅದು. That, it. ಅವ. Those, they.

ಅದ್ವ. = ಅದ್ವಿ. To immerse. 36. 138. 196.

ಅದ್ವ. = ಅದ್ವಿ. Participle of ಆದ್ವ, to immerse.

ಅದ್ಭುತ. Very great, monstrous;
wonder.

ಅದ್ವಿ. A mountain. ಅದ್ವೀಂಪ್ರ. The chief of mountains.

ಅಧಟ. A violent man. 591.

ಅಧಟು. Might. 617.

ಅಧಮ. Low, vile; a low-minded person.

ಅಧರ. The lower lip; the lip. ಅಧರೆ. She who has lips.

ಅಧಿಕ. Exceeding.

ಅಧಿಕತರ. Very great.

ಅಧಿಕರಿಸು. To master.

ಅಧಿನಾಯಕ. A ruler.

ಅಧಿಪ. A ruler, king.

ಅಧೀಶ, ಅಧೀಶ್ವರ. = ಅಧಿಪ.

ಅಧ್ಯಕ್ಷ. An overseer, master.

ಅಧ್ವಿ. A road.

ಅಧ್ವಿಗ. A road-goer, traveller.

ಅಧ್ವಿರ. A sacrifice.

ಅನಂತ. Endless, eternal; since very long. 180.

ಅನಂತರ. Without an interval, soon afterwards; subsequent time.

ಅನರ್ಘ್ಯ. Invaluable.

ಅನರ್ಥ. Want of means, poverty; nonsense.

ಅನಲ. Fire.

ಅನವರತ. Uninterrupted, eternal; continually.

ಅನಾಥ. Masterless; an orphan.

ಅನಿತು. So much (as that), so many, (all). 164. 165. 211. 268. 388. p.268. 624.

ಅನಿಬದ್ಧ. The violation of the rules of composition.

ಅನಿಬರ, of ಅನಿತು. So many persons (as those), (all). 229. 231.

ಅನಿಲ. The unsteady, wind.

ಅನಿಲಜ. = ಭೀಮ.

ಅನಿಲನಂದನ. = ಭೀಮ.

ಅನಿಷ್ಟ. Not wished for, harmful.

ಅನೀಕ. A multitude.

ಅನು. Afterwards, then; after; according to; proper time. 78. 63.

ಅನುಗೇಯ. To work up to, attempt. 533.

ಅನುಚರ. A follower, servant.

ಅನುಚಿತ. Unfit, improper.

ಅನುಜ. A younger brother.

ಅನುದಿನ. Daily.

ಅನುನಯ. Courtesy, tenderness, kindness.

ಅನುಪಮ. Peerless, excellent, strange.

ಅನುಭವ. Experiencing; enjoying.

ಅನುಭವಿಸು. To experience.

ಅನುಭಾವ. Dignity, power; one who has power.

ಅನುಮತಿಸು. To assent; to give directions.

ಅನುಮಾನ. What is arrived at after proper thought; inferring, conjecture; suspicion.

ಅನುರಾಗ. Passion, love, satisfaction, good will.

ಅನೂನ. Wanting nothing, unlesened, all, perfect.

ಅನೇಗಂ. = ಅನ್ನೇಗಂ. p. 170.

ಅನೇಕ. Not (only) one, much.

ಅನ್ನಂ. Then, at that time. 363.

ಅನ್ನೇಗಂ. Till then; meanwhile. 289. 341. 485. p. 253.

ಅನ್ನೆವರಂ. = ಅನ್ನೆಗಂ. p. 269.

ಅನ್ಯ. Other, foreign.

ಅನ್ಯಾಯ. Injustice.

ಅನ್ವಯ. Succession; lineage, race.

ಅನ್ವಿತ. Accompanied with; ಅನ್ವಿತೆ.
She who possesses.

ಅಪರ. Posterior, latter; western.

ಅಪರಾಧ. Transgression, offence.

ಅಪರಾಧ್ಯ. (Latter day-time), after-
noon.

ಅಪರಿಮಿತ. Boundless.

ಅಪಶಬ್ದ. An ungrammatical or un-
classical way of expression.

ಅಪಹೃತ. Captivated, enclosed (by
shores, etc.); stolen.

ಅಪಾಂಗ. The outer corner of the
eye; a side-glance.

ಅಪೂರ್ವ. New, uncommon; unknown;
incomparable; (newly, just now).

ಅಪೇಕ್ಷೆ, ಅಪೇಕ್ಷೆ. Desire.

ಅಪ್ಪಳಿಸು. To slap, to beat. 183. 184.
185. 309. p. 197.

ಅಪ್ಪ. To embrace. 72. 227. 228. 236.
416. 443. 538. p. 253. 629.

ಅಪ್ಪ. An embrace. ಅಪ್ಪಕೆಯ, ಅಪ್ಪ
ಗೆಯ. To embrace, lay hold of,
assent to. p. 172. p. 250. 595.

ಅಪ್ಪ, ಅಪ್. Water.

ಅಪ್ಪದು, ಅಪ್ಪ. etc. ✓ ಆಗು. ಅಪ್ಪಂತೆ,
As well as possible. 534.

ಅಬಲೆ. A woman.

ಅಬ್ಜ. The water-born, a lotus; a
conch shell. ಅಬ್ಜಾರಿ. The lotus-
enemy, the moon.

ಅಬ್ಜಭವಾಂಡ. The earth.

ಅಬ್ಬ. The water-giver, a cloud.

ಅಬ್ಬಾಕರ. (Lotus-mine), a pond abound-
ing in lotus flowers.

ಅಬ್ಬಿನಿ. = ಅಂಭೋಜಿನಿ.

ಅಬ್ಬಿ. The water-receptacle, the ocean.

ಅಬ್ಬರ. Vehemence, power; a cry,
noise, report. 243. 313. 395. 401.

ಅಬ್ಬರಿಸು. To urge on, drive; to cry
aloud, shout. 70. 80. 400. p. 199.
614.

ಅಭಯ. Fearlessness, confidence.

ಅಭಿಧಾನ. A name.

ಅಭಿನಯ. A gesture.

ಅಭಿನವ. Very new; very nice, in-
teresting.

ಅಭಿಭೂತ. Overspread, covered.

ಅಭಿಮತ. Assented to, agreeing with.

ಅಭಿಮಾನ. Egotism, pride; honour,
feeling of honour; affection.

ಅಭಿಮುಖ. Facing, fronting.

ಅಭ್ಯಗ್ರ. Near; proximity.

ಅಭ್ಯುದಯ. Rising; prosperity; ಅ
ಭ್ಯುದಯತರ. Very auspicious.

ಅಭ್ರ. A cloud; the sky.

ಅಮಂದ. Not slow, brisk, lively.

ಅಮತ್ಸರ. Free from jealousy.

ಅಮಮ. Ha! ha! 603. 604.

ಅಮರ್. To be joined; to come about;
to join, be accessory to. 349. 386.
393. 422. 441.

ಅಮರ. Immortal; a fabulous superior
being.

ಅಮರಾರಿ. A giant.

ಅಮರ್ಚು. To lay hold on, obtain;
to make obtain or suffer, to offer;
to make fit or nice; to put to;
to perform. 380. 481. p.198. p.229.
597. 613^b. p. 271.

ಅಮರ್ದು. = ಅಮೃತ.

ಅಮಲ, ಅಮಳ. Spotless, pure.

ಅಮಳ್ಳೆ. (ಯಮಲ.) A pair. ಅಮಳ್ಳೆ
ದ = ಅಮಳ್ಳೆ-ಕದ.

ಅಮಾತ್ಯ. A counsellor, minister.

ಅಮಿತ್ರ. Loveless, hostile; a foe.

ಅಮೂಲ್ಯ. Inestimable; a very great
amount.

ಅಮೃತ. Ambrosia. ಅಮೃತಾನ್ನ. A
superior kind of food or rice.

ಅಮ್ಮು. To wish, desire. 188. 240.

ಅಯ್. = ಎಯ್. Five.

ಅಯ್. = ಎಯ್. Sir!

ಅಯ್ಯ. Master, (father). 541.

ಅಯೋಗ್ಯ. Unfit, unworthy, shameful.

ಅಯ್ಯಡಿ. (-ಮಡಿ). Five-fold. 434.

ಅಯ್ವೆ. = ಎಯ್ವೆ. 372.

ಅರನೇಜಿಲ್. The kingly rose-apple
tree. 349.

ಅರಮನೆ. A king's house, palace. 163.

167. 221. 226. 229. 296. 328. 470.

485.

ಅರಣ್ಯ. A forest. 430. 440.

ಅರಲ್, ಅರಲು. (ಅಲರ್.) To open, blow.
194.

ಅರಲ್. A flower. 236. p. 229.

ಅರವಿಂದ. A lotus.

ಅರಸ, ಅರಸು. A king. 53. 68. 85. 164.

205. 249. 257. 267. 275, etc. 502. etc.

ಅರಸಂಜೆ. = ರಾಜಹಂಸ. 372. 481.

ಅರಸಿ. A queen, princess. 229. 231.
338. p. 229.

ಅರಳ್. = ಅರಲ್. A flower. p. 198.

ಅರಳಿ. The Ficus Religiosa.

ಅರಿ. To cut, cut off. p. 271.

ಅರಿ. A foe.

ಅರಿದು. Great, extraordinary, wonder-
ful. 7. 68. 150. p. 197.

ಅರಿಷ್ಟ. Favourable; unfavourable.

ಅರುಗು, ಅಱುಗು. To be deminished,
cease. 489 (?).

ಅರುಣ. The sun; dark red. ಅರುಣತರ.

Very red. ಅರುಣಕರ. A sun-ray.

ಅರುಣತೆ. Redness.

ಅರುಣಿತ. Made red.

ಅರೆ. Eh! 356. 514. 546.

ಅರೆ. To grind. 240.

ಅರೆ. Half. 84. p. 184. 480. 535.
p. 229.

ಅರೆವಣ್. A fruit that is half ripe.
355.

ಅಱತು. √ ಅಱ್, to be dried.

ಅಱು. Drying up, dearth. 27.

ಅಱು. To seek, search. 120. 185. 186.
304. 314. 372. 397. 532. 628. p. 270.

ಅಱಿ. To know, learn to know, discern,

take to heart, remember; to be

able or possible. 5. 26. 44. 46. 48.

49. 52. 53. 66. 71. 72. 78. 109. 177.

179. 182. 198. 204. 247. 271. 273.

275. 276. 286. 363. 374. 379. 446.

p. 199. p. 201. 490. 502. 504. 530.

540. 569. 575. 625.

ಅಜ್ಞಾಪು. = ಅಜ್ಞಾಪು. 558.

ಅಜ್ಞಾಪು. = ಅಜ್ಞಾಪು. 286.

ಅಜ್ಞಾ. Six. 323.

ಅಜ್ಞಾಪು. To make known. 443.

ಅಜ್ಞಾಪು. Knowledge, wisdom. 281.

ಅಜ್ಞಿ. A (flat) rock or stone. 235.
287. p. 198. 507.

ಅಜ್ಞಿಯಟ್ಟು, ಅರೆಯಟ್ಟು. To persue.
143. p. 196.

ಅರ್ಕ. A ray of light; the sun; a
weed: swallow wort.

ಅರ್ಕಶ (cf. ಅರ್ಕಶಿಕೆ). Powerful. 449.

ಅರ್ಘ್ಯ. Fit to be appreciated, esti-
mable; a respectful oblation (to
friends, etc.).

ಅರ್ಥ. Meaning; means, riches; thing;
business; wish; on account of.

ಅರ್ಧ. Half; a half.

ಅರ್ಧೋರುಕ. Breeches that reach only
to the middle of the thighs.

ಅರ್ಬುದ. A hundred millions.

ಅರ್ಭಕ. A child.

ಅಲಂಕರಿಸು, ಅಲಂಕರ. To decorate.

ಅಲಂಕಾರ. An ornament, decoration.

ಅಲಂಕೃತಿ. = ಅಲಂಕಾರ.

ಅಲಂಕೃತ. Decorated.

ಅಲಂಘನ. Not jumping over, regard.

ಅಲಂಪು. Neatness; pleasure. 420.

ಅಲಕ. A ringlet. ಅಲಕಿ. She who has
ringlets.

ಅಲರ್. = ಎಲರ್. 426. 428.

ಅಲರ್ (ಅಲರ್). To open, blow, flower.
474. p. 228. 556.

ಅಲರ್, ಅಲರು. A flower. 241. (ಅಲರ್.

ತೊಂಗಲ್). 261. 268. 303. 304. 307.

322. 334. 340. 350. 351. 352. 372. 507.

508. 528. 535. p. 229. (ಅಲರ್ವಾಸು=
-ವಾಸು). 618.

ಅಲಂಗು. = ಅಲಗು. 613.

ಅಲಗು. To shake. 388. 393.

ಅಲೆ (ಬಲೆ). To wave, wander about,
to rove all over; to make go about
(?). 120. p. 197. 597. p. 258. 616.

ಅಲ್ಪ. see ಅಲ್ಪ. 461. 495. 523. 587. 623.
p. 268.

ಅಲ್ಪ. Little.

ಅಲ್ಪ, ಅಲ್ಪದು, ಅಲ್ಪ. ಅಲ್ಪದೆ. Negative
forms of √ ಅಲ್, to be nice, fit,
true, sufficient: not (so, this, that,
such a one, etc.), no; besides. 464.
518. 563. 582. 595. etc. ಅಲ್ಪೆ. Is it
not true?

ಅಲ್ಪದಹುದು (ಅಲ್ಪದೆ ಅಹುದು). To prove
unworthy. 298.

ಅಲ್ಲಿ. There. ಅಲ್ಲಿಗಲ್ಲಿಗೆ. Here and there,
everywhere. ಅಲ್ಲಿವರಿಯಂತ. As far
as that place, till that time. 328.
ಅಲ್ಲಿಗೆ, ಅಲ್ಲಿಂ. To that place, from—.
393. 453. 458. 466. p. 212. 527.
533. p. 228. p. 254.

ಅವ. That man, he. ಅವಳೆ. She.

ಅವಗಡಿಸು. To be quick, hasten; to
urge on; to attack. 137. 180. 316.
412. 543. 561.

ಅವಗದೆ. Haste, impulse, vehemence.
144.

ಅವಗಾಹಿಸು. To immerse; to obtain.

ಅವಘಡಿಸು. = ಅವಗಡಿಸು. 543.

ಅವತರಿಸು. To go or come down.
 ಅವದೋಹ. Milking; milk. 112 (?).
 ಅವಧರಿಸು. To consider, take to heart.
 ಅವಧಿ. Impediment.
 ಅವನತ. Bowed, bent. ಅವನತಶಿರಸ್ತ. With (his) turban bent.
 ಅವನಿ. The earth. ಅವನಿನಾಥ, ಅವನೀಪ, ಅವನೀಪತಿ, ಅವನೀಪ, ಅವನೀಶ, ಅವನೀಶ್ವರ. A king.
 ಅವರ. Not desired, inferior.
 ಅವಲಂಬನ. Hanging down from, laying hold on.
 ಅವಲೋಕನ. Sight, observation (its being looked at).
 ಅವಸ್ಥೆ. State, condition.
 ಅವಸ್ಥಂಭಿಸು. To bind; to rest on.
 ಅವಿಕಲ. Unimpaired, excellent.
 ಅವಿರಳ. Not separated, close, thickset, excessive, large.
 ಅವಿರಳಿತ. Thickset.
 ಅವಿಷಮ. Not odd; an even number or place.
 ಅವುಡು. To chew. 112 (?).
 ಅವ್ಯಯ. Indestructible; imperishable nature.
 ಅಪ್ಪಳಿಸು. To jump up or upon. 134. 170. p. 184. p. 229. 615.
 ಅಶನ. Eating.
 ಅಶೋಕ, ಅಶೋಕೆ. A kind of tree.
 ಅಶ್ವ. A horse.
 ಅಷ್ಟ. So much (as that), (all). 44.
 ಅಸದೃಶ. (ಅಸದೃಶ್ಯ). Inability; impossible. 141. p. 202.

ಅಸದೃಶ. Not similar; unequalled; unbecoming.
 ಅಸನ. Shooting.
 ಅಸನಸ (ಅಸ್ಪವಶ). Urgency, hurry, hurry. 393.
 ಅಸಿ. A sword.
 ಅಸಿತ. (Not white), black.
 ಅಸು. Life. ಅಸುವಯಿ. To die. 189.
 ಅಸುಗೆ. = ಅಶೋಕ.
 ಅಸುರ. A giant.
 ಅಸುವಾಸನೆ. A state without fragrance.
 ಅಸೂಷು. Envy.
 ಅಸ್ತ. Sun-set.
 ಅಸ್ತಮಯ. = ಅಸ್ತ.
 ಅಸ್ಥಿ. A bone.
 ಅಸ್ಥಿರ. Unstable, frail.
 ಅಸ್ತನೀಯ. Our.
 ಅಹ, ಅಹಂ, ಅಹುದು. ✓ ಆಗು. 2. 5. 52. 72. 153. 233. 272. 287. 339(?). 363. 472. 502. 503. 530. 532. 541.
 ಅಹುದು also = yes.
 ಅಹಂ. I.
 ಅಹಂಕಾರ. Egotism, pride.
 ಅಹಹಾ. Alas!
 ಅಹಿ. A serpent.
 ಅಹಿತ. Not fit, wholesome, unfriendly; a foe.
 ಅಹ್ನ. Day, daytime.
 ಅಳ. = ಅಳತೆ, ಅಳವು.
 ಅಳತೆ. Measuring; measure. 210. 366.
 ಅಳವಡಿಸು (-ಪಡಿಸು). To make fit, to join, attach. 305.
 ಅಳವಡು (-ಪಡು). To be equal, to come

within the limits of; to be contained in; to be nice. 366. p.171;

p. 198. p. 228. p. 229.

ಅಳವಡಿ. To faint. p. 271.

ಅಳವಿ. Measure; contiguity, vicinity, friendship, confidence. 133. 311. p. 177.

ಅಳವು. (Equality), possibility; strength; possible. 436. 462. 621.

ಅಳಿ. A bee; the black bee.

ಅಳಿಯ. A son-in-law. 65.

ಅಳುಂಬ (ಅಬುಂಬ). Surpassing, excess. 606.

ಅಳುರ್ (ಅಬುರ್). To cover; to abound. 439. p. 177. 554.

ಅಳುರ್ಕೆ (ಅಬುರ್ಕೆ). Covering. p. 202. p. 258. p. 261. p. 263. ಅಳುರ್ಕೆಗೊಳ್, -ನೆಲು. To cover, to fill; to be under cover or hidden; to be abundant.

ಅಳ್ಳಿ. The groin or hip. 241. 277. p. 202. ಅಳ್ಳಿಲು. To agitate, shake.

ಅಡ್ಡ. = ಅಡ್ಡ.

ಅಡ್ಡ, ಅಡು. (To be full of emotion); to weep. 377. 378. 379. 415.

ಅಡಲ್, ಅಡಲು. To weep. 325. 326. 328. p. 268.

ಅಡಲ್. Weeping, sorrow. 90. p. 271.

ಅಡು. To wear off, go off, go out, cease, faint, die, be ruined or worsted. 2. 189. 316. 320. 426. 433. 500. 630.

ಅಡು. Waste; vanity, faintness. 66.

ಅಡುನು. To cause to be ruined, to

ruin. Its participle appears as ಅಡುನ, 223.

ಅಡುಕು. = ಅಡು. 376.

ಅಡುಪು. To ruin, destroy; to cause one's self to faint, to faint. 233. 519.

ಅಡ್ಡು. Pleasure; love. 405. 543.

ಅಡ್ಡು. (To be affected with any emotion), to fear. 449. 463. 482. p. 196. 498. 589. 591. 593. 601. 620.

ಅಡ್ಡು. Love, pleasure. 43. 329. 414. 594.

ಅಡ್ಡು. To be immersed or dipped into, to immerse. p. 229. 549.

ಅಡ್ಡು. participle of ಅಡ್ಡ. p. 268.

ಅ. That; those; = what (in ಅವನು, etc.).

ಅಂ. (ಅವ). I; we. 271. 273. 276. 572.

ಅಂತು, ಅಂಪು. √ ಅನ್.

ಅಕರ. A multitude; a receptacle; a mine.

ಅಕಳಿತ. Fastened. see ಕಳಿತು.

ಅಕಾರ. Form, shape; a figure.

ಅಕೀರ್ಣ. Crowded.

ಅಕೃತಿ. = ಅಕಾರ.

ಅಕೆ. That woman, she.

ಅಕೃಂತ. Approached, seized.

ಅಖ್ಯ. Named, called; ಅಖ್ಯೆ. She who is called.

ಅಖ್ಯಾತ. Reported, named, praised.

ಅಖ್ಯಾತಿಸು. To tell. 505.

ಅಗ. At that time, then. √ ಅಗು.
 ಅಗತ. Arrived, come.
 ಅಗಮ. Advent; sacred science.
 ಅಗರ. A house, dwelling place.
 ಅಗಸ (ಅಕಾಶ). The sky.
 ಅಗಶ್ಠಿ. = ಅಗ. 370, etc.
 ಅಗಾರ. = ಅಗರ.
 ಅಗಿಸು. To make take place, cause.
 475.
 ಅಗು. To take place, become, be fit.
 ಅಗುಳಿಕೆ. Gaping, yawning. 116.
 ಅಗ್ರಹ. Seizing; pertinacious conduct.
 ಅಚರಣ. Conduct.
 ಅಚಾರ. A ceremony, observance
 ಅಜಿ. War; level ground, a field.
 ಅಜ್ಞಿ. A command.
 ಅಟ. A play. 285. 309. 446.
 ಅಟಿಕೆ. = ಅಟ. 543.
 ಅಟೀಪ. Inflation, pride, prowess.
 ಅಡಂಬರ. A display. 394.
 ಅಡಿಸು. To make play. 326.
 ಅಡು. To play; to say. 95. 149. 199.
 271. 272. 303. 330. 348. 361. 362. 375.
 508. 556. 565. 617. 618.
 ಅಡುಂಬೊಲ. A play-field, place of re-
 sort. 111. 397.
 ಅಧ್ಯ. Being in possession of, (hold-
 ing).
 ಅಣಿ. Chief, costly. p. 198. cf. ಅಣಿ
 ಯರಂ.
 ಅಣ್ಣ. A holder, ruler, king. 131.
 ಅತ. That man, he.
 ಅತಪ. Shine, heat; sunshine.
 ಅತಪತ್ರ. A parasol.

ಅತಿಥ್ಯ. Hospitality.
 ಅತೋದ್ಯ. A musical instrument.
 ಅತ್ಯ. A spirit; a person; his, her,
 its.
 ಅತ್ಮಜ, ಅತ್ಮಜಾತ, ಅತ್ಮಭವ. A son.
 ಅತ್ಮೀಯ. Own.
 ಅದ, ಅದುದು, etc. √ ಅಸು.
 ಅದಂ. Further, much. 511. cf. ಅನುಂ.
 ಅದರ. Care, love, passion.
 ಅದರಣೀಯ. Proper to be considered
 or cared for.
 ಅದರಿಸು. To lust after, love.
 ಅದಿ. Beginning; and so on.
 ಅದಿತ್ಯ. The sun.
 ಅದೇಶ. Instruction, order.
 ಅಧಿಪತ್ಯ. Government, administration.
 ಅಧೀರಣ. The driver of an elephant.
 ಅನ್. To obtain, gain (experience),
 hold, put on; to halt, stop; (to
 put down). 78. 269. 331. 332. 354.
 355. 396. 407. 459. 475. p. 197. p. 199.
 487. p. 212. 518. 524. 548. p. 261.
 623.
 ಅನಂದ. Joy.
 ಅನಂದಕರ. Pleasing.
 ಅನನ. The face, mouth. ಅನನೆ. She
 who has a face.
 ಅನೀತ. Brought.
 ಅನುಂ. = ಅದರೂ. 576. p. 252. 595. p. 268.
 ಅನೆ. An elephant. 227. 284. 285. 287.
 334. 397. 398. p. 197. 484.
 ಅನಗಿ. The water-goer, a river.
 ಅಪ್ಪ. Desired; a friend.
 ಅಭರಣ. An ornament, decoration.

ಆಮಂತ್ರ. Calling; -ಕಾಲೆ. A drawing room.

ಆಮೂಲ. The very root; ಆಮೂಲಾಗ್ರ.

From bottom to top.

ಆನೋದ. Fragrance; joy.

ಆಯ್. To select.

ಆಯ. Approaching (entrance?); in-come.

ಆಯತ. Extended, drawn, long; ex-tension, expanse.

ಆಯತಿಕೆ. Dignity (?); or (of √ ಆಯ್) selection, choice (?).

ಆಯಸ (ಆಯಾಸ). Fatigue, trouble.

ಆಯು. Life.

ಆಯುತ. Endowed with, (consisting of).

ಆಯುಧ. A weapon.

ಆರ್, ಆರು. The plural of ಆವ. Who? which? 188. 593.

ಆರ್. cf. ಆಲ್. To cry aloud. 401. 456. 614.

ಆರಂಭಿಸು. To begin.

ಆರಣತ. Sound, noise.

ಆರಣ್ಯ. Related to ಅರಣ್ಯ; a forest.

ಆರತಿ. The act of waving a lamp or a certain mixture on auspicious occasions; the lamp or mixture itself.

ಆರಯ್. To look for or after; to be cautious. 379. 524. 541.

ಆರಾಜಿಸು. To shine.

ಆರಾಮ. Pleasure; a garden.

ಆರೂಢ. Mounted, taken possession by. p. 196.

ಆರೇಕಾಪ. A fosterer, tender. p. 196.

ಆರೋಹಕ. A man who mounts or is mounted.

ಆರೋಹಣ. Ascending, mounting.

ಆರೋಹಿಸು. To ascend, mount.

ಆಪಡಿ. The six-footed, the black bee. 268. 351. 353. 588.

ಆಪ್, ಆಪು. To be powerful, able or possible. 41. 42. 43. 63. 341. 342. 388. 391. 439. 510.

ಆಪ್, ಆಪು. Six.

ಆಪ್, ಆಪು. To be dried. 259. 427.

ಆರ್ಜಿಸು. To acquire.

ಆರ್ಣವ. The ocean.

ಆರ್ತ. Distressed, afflicted; ಆರ್ತೆ. She who is sorrowful.

ಆರ್ತ. = ಆಪ್, √ ಆಪ್. 124.

ಆರ್ಷ. A loud cry. p. 202. 483.

ಆಲ್. cf. ಆರ್. To cry out. 338.

ಆಲ್. A cry. 615 (?).

ಆಲ. = ಆಲಯ. 360.

ಆಲ. The Banyan tree. 388.

ಆಲಂಬಿತ. Hanging; laid on; sup-ported; accompanied with.

ಆಲಯ, ಆಲಯ. A house.

ಆಲಲಿತ. Beautiful.

ಆಲಮಾಲ. A water-basin round the foot of a tree.

ಆಲಿ. The eye; a row. ಆಲಿಗೊಳ್. To see; to stand in a row.

ಆಲಿಂಗಿಸು. To embrace, seize.

ಆಲಿಕಲ್. A water-stone, hail. 243.

ಆಲಿನರಲ್ (-ಪರಲ್). = ಆಲಿಕಲ್. 517. 520.

ಅಲಿಸು. To listen, hear. (Lit. to have sounded or uttered to one's self).

323. 329. p.197. 506. 590.

ಅಲೇಪನ. Smearing on; ointment.

ಅಲೋಕ. Seing; light; bright.

ಅಲೋಚಿಸು. ಅಲೋ-. To eye, consider; to put before the eyes. 485.

ಅವ (ಅ). Who? what? which? 333.

ಅವು. Which? what? 272. 583.

ಅವಗಂ. Always. 140. 335. 340.

ಅನರಿಸು. To surround; to be spread about.

ಅನಳ. A row, number, assemblage.

ಅನರ್ತ. Turning about; a whirlpool.

ಅನಹ. Bringing; causing.

ಅನಾಸ. An abode.

ಅವಿಳ, ಅವಿಲ. Turbid; without splendour.

ಅಶ. Eating; going to.

ಅಶೆ. Desire, hope; a point of the compass, direction.

ಅಶ್ಚರ್ಯ. Astonishing; wonder, surprise.

ಅಶ್ರಯ. Coming to; refuge; protection. ಅಶ್ರಯಾಶ. The eater of what he comes in contact with; fire; the south-east quarter.

ಅಶ್ರಿತ. Gone to, being.

ಅಶ್ವಾಸಿಸು. To breathe upon.

ಅಸನ. A seat; the anus.

ಅಸಹ. Fatigue, weariness. 304. 307. 315.

ಅನಾರ. Flowing; a stream.

ಅನುರ. Giant-like; excess. 106.

ಅಸ್ಥಾನ. An assembly; a court.

ಅಸ್ಪದ. A place; what tends to.

ಅಸ್ಥಾಲನ. Flapping, patting.

ಅಸ್ಫುರಿತ. Trembling; glittering, shining.

ಅಸ್ಯ. The face; the mouth.

ಅಸ್ವಾದಿಸು. To taste, eat.

ಅಹವ. Calling, challenging; war, battle.

ಅಹಾರ. That which is taken, food.

ಅಹ್ಲಾದ. Gladness, joy.

ಅಹ್ವಯ. Name; named.

ಅಶೈ; ಅಶು. To obtain, hold (undertake), possess, rule; to experience, (to behave). 74. 189. 324. p.172. 446. 466. 554. 566. 579. 587. 612.

ಅಶೈ, ಅಶು. A servant, soldier. 179. 185. 243. 287. 604. p. 271.

ಅಳಾಪ. Conversation; thought.

ಅಳಿ. A female friend. 527.

ಅಳಿ, ಅಲಿ. A row; a multitude; ಅಳಿ ಗೊಳೈ. To come in a line or on a par with. p.199.

ಅಳುವೇಪಿ. A rampart. 211.

ಅಳ್ಳಿ. = ಅಳ್ತನ. 491.

ಅಳ್ತನ. Ruling, mastership, reign, royalty. 178. p.197. 595.

ಅಳ್ತ. A ruler, king. 178. 240. 457. 458.

ಅಡ್. To be immersed, immerse. 124. 214. 540. p. 268.

ಇ

ಇಂ. = ಇರ್. Two.

ಇಂ. Sweet, lovely.

ಇಂಗಿತ. Gesture, hint; inquiry, thought. 57.
 ಇಂಚರ (-ಸರ). A lovely voice. 322.
 ಇಂತು. In this way, thus. 3. 17. 19. 21. 267. 288. 311. 328. p.140. 361. 362. 370. p.163. etc. 420. p.171; p.187. 498. p.213. 503. 545. ಇಂ ತುವಂ=ಇಂತು ಉವಂ. 267.
 ಇಂದಿರ.=ಇಂದ್ರ.
 ಇಂದಿರವಿಲ್.=ಇಂದ್ರಚಾಪ. 520.
 ಇಂದೀವರ. The blue lotus.
 ಇಂದು. This time or day; to-day, now. 89. 273. 533. 539. 544.
 ಇಂದುವರೆಗೆ. Till now.
 ಇಂದು. The moon. ಇಂದುಮಂಡಲ. The moon's orb.
 ಇಂದುಹಾಸ.=ಚಂದ್ರಹಾಸ.
 ಇಂದ್ರ. Strong; a king; the guardian of the east; the king of the sky or of the fabulous demigods.
 ಇಂದ್ರಗೋಪ. The firefly. 345.
 ಇಂದ್ರಚಾಪ. The rainbow.
 ಇಂದ್ರಜಾಲ. Juggling, legerdemain.
 ಇಂದ್ರನೀಲ. A sapphire.
 ಇಂಧನ. Fire-wood, fuel.
 ಇಂಪು. Sweetness, loveliness; sweet, pleasant. 303. 321. 631.
 ಇಂಬು (ಇರ್ಬು). A place, (occasion). 331. 357. 482. 551. p.259. 608. ಇಂ ಬಾಗು, ಇಂಬುವಡೆ. To take place, come about; to appear.
 ಇಂಕೊ. Lo! look here! 398.
 ಇಕ್ಕಡಿ.=ಇರ್ಕ್ಕಡಿ. 133. 398. ಇಕ್ಕಡಿಯ ತೋಟ. To cut in two.

ಇಕ್ಕರಿಸು. To be compressed; (to rustle?). 145.
 ಇಕ್ಕು (ಇರ್ಕ್ಕು). To place, put, put down or on; to kill; to be 'placed. 88. 120. 133. 189. 309. 378. 391. 393. p. 171. 433. p. 196. p. 197. p. 200. 542. 543.
 ಇಕ್ಕು (ಇರ್ಕ್ಕು). A place, abode. 111. 114. 144. 212. 396. 398. 490.
 ಇಕ್ಕೇಲ.=ಇರ್ಕ್ಕೇಲ. 140. 305.
 ಇಕ್ಕು. Sugar-cane.
 ಇಕ್ಕಿ, ಇಕ್ಕಿ. A wish, desire.
 ಇಕ್ಕಿಸು. To desire.
 ಇಟ್ಟಣಿಸು. To be crowded, thronged, abundant; to come to close quarters. 102. 198. 289. 614.
 ಇಟ್ಟು. A form of the Adjective ಇಡು (ಇಡಿ) before vowels: (placy), thronged. ಇಟ್ಟಿಜೆಗೊಳ್. To be thronged, closely follow one another. 493.
 ಇಟ್ಟು. √ ಇಡು.
 ಇಡಿ. To be or become crowded, heap- ed, collected; to abound. 213. 269. 304. 318. 327. 331. 339. 340. 345. 355. 357. 364. 369. 388. 399. 411. 484. 545.
 ಇಡಿರೆಪ್ಪಿ. To be crowded or in large numbers. 122. 294.
 ಇಡು. To place, put, (cast), (put on), establish, give, (begin). 141. 274. 326. 334. 379. 387. 399. 401. 403. 436. 450. p.197. p.198. p.199. 498. 505. 520. 524. 552. 555. 604. p.271 (twice).

ಇಡು. A putting, (throwing); ಇಡು
ಗಲ್. 442. ಇಡುವಲೆ. 442.

ಇತರ. Other.

ಇತ್ತು. = ಇತ್ತಲ್. 452. 537. 542.

ಇತ್ತಂ (ಇರ್ತಂ). Two companies;
two persons. 402.

ಇತ್ತರ (ಇರ್ತರ). Both banks. 360.
p. 204.

ಇತ್ತಲ್, ಇತ್ತಲು. = ಇತ್ತು. This direction,
etc. 83. 84. 398. p. 269.

ಇತ್ತು. This direction, here, now,
meanwhile. 200. 402. 250. 481. ಇ
ತ್ತಲಿ. Of this place.

ಇತ್ತು. √ ಈ.

ಇದಿರ್. Front, presence; forwards;
opposite. 181. 240. 308. 443. p. 199.
487. p. 212. 506. 538. 544. 561.
p. 245. 613. 617. p. 271. ಇದಿರಾಗಿ
ನಡೆ. To go out and meet; ಇದಿರ್ಗೊ
ಳ್ಳೆ, ಇದಿರ್ಗವರ್, ಇದಿರ್ವರ್, ಇದಿರಾಗಿ
ಬರ್. To come and meet; ಇದಿರೇಪಿ
ಸು. To cause to rear up.

ಇದಿರ್ಚು. To come into hostile contact;
to oppose, resist. 454. p. 197
p. 201. p. 263. 615. 618.

ಇದು. This, it; ಇವು. These, they.

ಇದ್ದಲ್. Charcoal. 101. cf. ಇಂಧನ.

ಇದ್ದು. = ಇರ್ದು. √ ಇರ್.

ಇನ. The sun.

ಇನಂ. Now, here, then; thus, so that.
12. 241. 329. 492. 494. p. 211.
p. 227. 554. 620.

ಇನಿ. = ಇಂಪು. 348. 631. ಇನಿನಾತು = ಇ
ನಿ-ನಾತು.

ಇನಿತು. So much (as this). 341. 523. 595.

ಇನಿದು. = ಇಂಪು. 356.

ಇನಿಸು. (= ಇಪ್ಪು?). So much (as this).
p. 268.

ಇನೆಯ. A beloved man; ಇನೆಯಳ್ಳೆ.
A beloved female, a wife. 518.
p. 222.

ಇನ್ನು. Up to this time, still, yet; from
this time, hence, further. 1. 2. 89.
301. 315. 323. 458. 465. 486. 564.
612. p. 268.

ಇನೆಗಂ. = ಇನ್ನೆಗಂ. 617.

ಇನ್ನೆಗಂ. Till now; so that. 337.

ಇಪ್ಪತ್ತು. = ಇರ್ಪತ್ತು.

ಇಪ್ಪದು, ಇಪ್ಪು, etc. = ಇರ್ಪದು, etc.
√ ಇರ್. 15. 51. 165. 267. 305.

ಇಬ್ಬಿರ್. = ಇರ್ವರ್.

ಇಭ. An elephant. (ಇಭದಲೆ = -ತಲೆ).

ಇಭಾಂತಕ. An elephant-destroyer.

ಇಭೇಂದ್ರ. A kingly elephant.

ಇಭಪರಿ. = ಹಸ್ತಿನಾಪರ.

ಇಮ್ಮಡಿ (ಇರ್ಮಡಿ). Twofold, double,
(twice as large). 250.

ಇವ. This man, he; ಇವಳ್ಳೆ. She.

ಇರ್. Two.

ಇರ್, ಇರು. To be; to halt, stop,
delay. 16. 19. 21. 80. 92. 126. 268.
274. 305. 326. 337. 340. 373. 457.
p. 204. 497. 544. 571. 597.

ಇರಲು. Being, staying, state. 44.

ಇರವು. = ಇರಲು. 405. 465. 514. 547.

ಇರಿಸು. To put; to let be, remain, or
grow; to keep. 205. 363. 376. 525.
534. 540. 543. 547.

ಇರುಳ್, ಇರುಳು. Night. 60. 248. 322.

411. 516.

ಇಱಿ. To pierce, stab; to peck. 148.

277. 392. p. 201. 497. 569.

ಇಱುಂಕು. To be held compressed; to hold compressed. p. 171. 510.

ಇಱುಂಕು. The state of being compressed; a dilemma; distress; a firm hold. 136.

ಇಱುಬಿ. A compressed state; a throng, crowd, large number. 401.

ಇರ್ಕಡಿ. Two cuts or parts; in two. 450. 456.

ಇರ್ಕೆಲ. Both sides. p. 254.

ಇರ್ದದ. Perhaps = ಇರ್ದಪ, ಇರ್ಪ. 339.

ಇರ್ಪತ್ತು. Twenty.

ಇರ್ಬರಿ. Both flanks. 613. (ಬರಿ here = ಬಯ?).

ಇರ್ವರಿ. Two persons; both.

ಇಲ್ಲ, ಇಲ್ಲದು, ಇಲ್ಲವೆ. √ ಇಲ್ = ಇರ್. To be: there is not; not; not being or existing. 417. 581.

ಇಲ್ಲಮಾಗು. To go away, disappear. 610.

ಇಲ್ಲೆನ್. To deny, do away with. ಇಲ್ಲೆನಿಸು. p. 259.

ಇವ. This man, he; ಇವಳೆ. This woman, she.

ಇಷ್ಟ. Wished, delicious, beneficial; desire.

ಇಸು. To throw, shoot. 396. 402. 617.

ಇಡುದು, ಇಡೆಂ, ಇಡಂ, ಇಡರ್, ಇಡ, etc. = ಇರ್ಪುದು (ಇಷ್ಟುದು), etc. 31.

45. 93. 151. 159. 208. 236. 246. 271.

327. 330. 340. 361. 363. 375. 377.

414. 415. 467. 470. 471. 526. 531. 539.

ಇಳಾಧಿನಾಥ, ಇಳಾಧಿನಾಯಕ, ಇಳಾಧಿಪ, ಇಳಾರಮಣ. A king.

ಇಳೆ. The earth, ground; a place.

ಇಱಿ. To go down, descend. 71. 105.

141. 162. 181. 227. 255. 314. 353.

368. 416. 477. 514. 517. 538. 545.

546. 560. p. 261. p. 268.

ಇಱಿಂಕೆ. A going down; decrease.

ಇಱಿಂಕೆಗಿಯ. To surpass. p. 254.

ಇಱಿಂಕೆಯ, - ಕೈ. To subdue, surpass. p. 199.

ಇಱಿಂಶರಿ. To come down. 385.

ಇಱಿಂಪು. = ಇಱಿಂಪು. 140. p. 198. p. 200. 628.

ಇಱಿಂವಾಯ್ತು (-ವಾಯ್ತು). To cast down. 498.

ಇಱಿಂವಿರು. To lower down. 498.

ಇಱಿಂಪು. To make descend, to let or put down; to make one's self descend, to come down. 407. p. 171. p. 197.

ಇಱಿಂಪು. = ಇಱಿಂಪು. 309. 560.

ಈ

ಈ. This; these.

ಈ. To give, allow, fulfil; to bring forth. 25. 115. 234. 236. 289. 338. 339. 358. 360. 381. 420. 422. 444. 448. 458. 460. p. 187. 464. 468. 470.

475. 491. 494. 504. p. 228 (twice).
 p. 229. 562. 574. 597.
 ಈಂಟು. To suck in, drink. 262. 449.
 514. p. 253.
 ಈಕ್ಷಣ. Seeing, sight.
 ಈಕ್ಷಿಸು. To see, look at.
 ಈಗ. Now. 326. 566.
 ಈಗಲ್ = ಈಗ. p. 170. 596.
 ಈಡು. Something put; a mark, object;
 equivalent, equal. 287. 328. 468. 581.
 ಈತ. This man, he. 530. 531. etc.
 ಈರ್ = ಇರ್. Two.
 ಈರೆಯ್ದು. Ten.
 ಈರ್ವರ್ = ಇರ್ವರ್.
 ಈಶ. Strong; ruler; God.
 ಈಶತ್ವ. Rulership, supremacy.
 ಈಶ್ವರ = ಈಶ.
 ಈಸು. So much (as this). 103 (?).
 251. (cf. ಇನಿಸು).
 ಈಸು. To make give; to allow, let.
 203. 321.
 ಈಸು. To swim. p. 204.
 ಈಳಿ. A sour kind of orange. 349.

ಉ

- ಉಂಟು. √ ಉಳ್. 323.
 ಉಂನತ. = ಉನ್ನತ.
 ಉಂಬುದು. = ಉಣ್ಣುದು. 190. 200. 246.
 ಉಃಫ. Ugh! (an exclamation of
 horror). 426.
 ಉಕ್ತಿ. A word, expression.
 ಉಗ. To draw, pull, pull out; to seize,
 plunder; to emit, spit; to loosen.
 103. 313. 398. 400. cf. ಉಗು.
 ಉಜ್ಜ. Pulling and tearing. 450.
 (Reeve: ಉಜ್ಜಿ. Haste).
 ಉಗು. To become loose; to flow,
 emanate, proceed; to let loose,
 shoot. 88. 118. p. 184. 619.
 ಉಗುರ್. The finger or toe nail; a claw.
 400. 449. 534.
 ಉಗುರ್. To emit, spit. 122. 341.
 ಉಗ್ಗಡ, ಉಘ್ಘಡ. An excess, overflow;
 hugeness. 87. 219. 482. 517.
 ಉಘ್ಘಡಿಸು. To make abundant, to
 repeat or declare often, (praise).
 p. 200. 605.
 ಉಗ್ರ. Ugly, fierce; fierceness.
 ಉಗ್ರಾಣ. A store.
 ಉಚಿತ. Proper, fit, suitable.
 ಉಚ್ಚಂ. Passionate; (= ಅವಲಂಬಿತ)
 depending; large, bulky.
 ಉಚ್ಚಯ. A gathering, collection,
 multitude.
 ಉಚ್ಚರಿಸು. To utter.
 ಉಚ್ಚಾರ. An utterance, speech.
 ಉಚ್ಚಳಿತ. Set out, proceeding from.
 603.
 ಉಚ್ಚಳಿಸು, ಉಚ್ಚಲಿಸು. To burst forth,
 be discharged, run over. 101. 402.
 435.
 ಉಜ್ಜಗ, ಉಜ್ಜಗ (ಉಜ್ಜೋಗ). Exer-
 tion. 503.
 ಉಜ್ಜಗಿಸು. To exert one's self, to
 make preparations.
 ಉಜ್ಜಂಭಿತ, ಉಜ್ಜಂಭಿತ. Yawning
 with the mouth wide open.
 ಉಜ್ಜವ್ವಳ, -ಲ. Splendour; radiant.

ಉಜ್ಜವಿಳಿತ, -ಲಿತ. Shining.

ಉಜ್ಜವಿಳಿಸು. To shine.

ಉಡಿ (ಉದೆ). To break; to pull to pieces. 134. 452. p.184. p.205. see ಒದೆ.

ಉಡಿ. The hip; the pouch formed by the folds of the garment; the lap. (442P); p.199.

ಉಡು. A star. ಉಡುಕಾಂತ. The star-friend, the moon. ಉಡುರಾಜ. The star-king, the moon.

ಉಡುಗಿಸು. To cause to shrivel up or to abate. 260. 410.

ಉಡುಗು. To contract, be diminished; to be impaired. 382. p.205. p.268. p. 271.

ಉಡುಗೊಜಿ (=ಪಾವತ). A garment, dress. 231.

ಉಣ್ಣೆ. To eat, enjoy. 40. 44. 55. 82. 190. 200. 246. 307. 481.

ಉಣಿಸು. Eating, food. 379.

ಉಣ್ಣು. To rise up, break forth. 520.

ಉತ್ಕಂಠೆ. The state of having the neck raised; longing for, desire.

ಉತ್ಕಟ. Excessive, abundant; fierce, quick.

ಉತ್ಕರ. A heap, assembly; plenty.

ಉತ್ಕ್ರೇರ್ಣ. Thrown up, sprung forth.

ಉತ್ತಮ. Highest, best, very good.

ಉತ್ತರ. Crossing; superior; fit; the north, northern; answer. ಉತ್ತರೋತ್ತರ. A becoming answer (or command).

ಉತ್ತರಿಸು. To cross. 409.

ಉತ್ಪಂಙ. High, prominent.

ಉತ್ಪನ್ನ. Produced, born.

ಉತ್ಪಲ. The blue lotus; a water-lily.

ಉತ್ಸವ. Elation (joy), festivity.

ಉತ್ಸಹ. = ಉತ್ಸವ.

ಉತ್ಸಾಹ. Effort, energy, ardour, eagerness.

ಉತ್ಸುಕ. Longing for; care; on account of.

ಉಪಂಚಿತ. Covered, filled.

ಉದಕ. Water.

ಉದಗ್ರ. Pointing upwards, lofty, excellent.

ಉದಧಿ. The water-hold, the ocean.

ಉದಯ. Rising, (dawn); one in whom has come into being.

ಉದಯಿಸು. To rise. 199. 263.

ಉದರ. The belly, centre.

ಉದಾತ್ತ. Prominent.

ಉದಾರ. Excellent, gentle.

ಉದಿತ. Risen.

ಉದಿತ. Uttered, spoken of.

ಉದಿರ್. To fall or drop down or off. 92. 398. 518.

ಉದಿರ್ಚು. To let drop. 378.

ಉದಿಸು. = ಉದಯಿಸು. 76. p.261.

ಉದು. That, (this). ಉವು, they.

ಉದುರ್. = ಉದಿರ್. 517.

ಉದ್ಗಮ. Rising, standing on end.

ಉದ್ಭ. Excellence; excellent.

ಉದ್ಧ (ಉದ್ಧರ್ವ). High, tall, proud. 50. 204.

ಉದ್ಧಂಡ. Proud behaviour. 343.

ಉದ್ಧಂಠತನ. A high or proud behaviour or state. 82.

ಉದ್ಧಂಠತೆ. = ಉದ್ಧಂಠತನ. 240.

ಉದ್ಧಾಮ. Unfettered, long, great, generous; greatness. 228. 337. cf. ಫಿರಿಉದ್ಧಾಮ.

ಉದ್ಧು. To rub. 398.

ಉದ್ಧವೆ. A running up, the tide. 292.

ಉದ್ಧತ. Raised, puffed up, haughty.

ಉದ್ಧಿತ. Raised.

ಉದ್ಧಿತ. Raised, exalted, lofty, high, sublime.

ಉದ್ಭವ. Birth; born.

ಉದ್ಭವ. A ray; lustre.

ಉದ್ಭವ. Broken forth; opened; bud-ded; (tender).

ಉದ್ಭವ. Great madness, fury.

ಉದ್ಭವ (-ಚ್, -ದ್, -ನ್). Risen, exalted; shining.

ಉದ್ಭವ. A garden.

ಉದ್ಭವ. Busy.

ಉದ್ಭವ. Exertion, work, occupation, business, affair.

ಉದ್ಭವ. Excitement, overbearing.

ಉದ್ಭವ. Rising; eager, violent.

ಉದ್ಭವ. An implement.

ಉದ್ಭವ. To benefit.

ಉದ್ಭವ. To serve, show kindness.

ಉದ್ಭವ. Practice; homage, kind treatment.

ಉದ್ಭವ. Loaded or endowed with.

ಉದ್ಭವ. Trouble. 395 (P); 436.

ಉದ್ಭವ. What assails; trouble, distress.

ಉದ್ಭವ. Investiture with the sacrificial thread.

ಉದ್ಭವ. A comparison, simile.

ಉದ್ಭವ, ಉದ್ಭವ. A stone. ಘನೋದ್ಭವ, The cloud-stone, hail.

ಉದ್ಭವ. A garden near a city.

ಉದ್ಭವ. Seated.

ಉದ್ಭವ. Calmed.

ಉದ್ಭವ. A twig.

ಉದ್ಭವ. Killing, death, ruin.

ಉದ್ಭವ. Proximity.

ಉದ್ಭವ. A device, contrivance, expedient.

ಉದ್ಭವ. To condemn.

ಉದ್ಭವ. Joined; an assemblage.

ಉದ್ಭವ. An upper portion.

ಉದ್ಭವ. An upper story. 167. 212.

ಉದ್ಭವ. To jump up; to make to rise. 368. p. 199. 613. 621.

ಉದ್ಭವ. Rising; (a morning song). 596.

ಉದ್ಭವ. To rise, awake. 91. 249. 596.

ಉದ್ಭವ (=ಉದ್ಭವ?). A wick-lamp. 230.

ಉದ್ಭವ (=ಉದ್ಭವ). The burning substance, salt. 168.

ಉದ್ಭವ (ಉದ್ಭವ). Swelling, excess, greatness, (pride), fullness, power, excellence. 127. p. 197.

ಉದ್ಭವ. Swelling, etc. = ಉದ್ಭವ. 144. 196. 372.

ಉದ್ಭವ. To be swollen (also with

trouble) or be elated with pride, courage, joy, etc. 134. 451.

ಉಬ್ಬಿಸ. Swelling (also with trouble, anxiety), excessive merriment, wantonness. 117.

ಉಬ್ಬಿಸು. To make swell (with anguish), to trouble. 401.

ಉಬ್ಬು. = ಉರ್ಬು, ಉರ್ವು. 5. 132. 400. 416.

ಉಬ್ಬು. The state of being swollen with joy, etc. 70. 178. 312.

ಉಬ್ಬಣ. Swollenness from trouble, shortness of breath, anguish. 171.

ಉಬ್ಬಣ್ಣ. To become puffed up with joy, pride, etc. 70.

ಉಬ್ಬಣ್ಣ. To be elated, aroused. 178. 312.

ಉಭಯ. Both; two.

ಉಮ್ಮಳಿಸು. To grieve. p. 268.

ಉರ. The breast.

ಉರಗ. The breast-walker, a serpent.

ಉರಗ. A female serpent; ಉರಗೇಂದ್ರ. The chief of serpents.

ಉರವಣಿಸು. To be powerful, vehement. 85. 178. 515.

ಉರವಣಿ. Power, vehemence. 78. 174.

ಉರಿ. To burn, flame. 104. 268. 291. 431. 437. 440. p. 184. 498.

ಉರಿ. Burning, a flame. 95. 100. 103. 157. 169. 316. 341. 428. ಉರಿಗೊಳ್ಳೆ. To catch flames.

ಉರಿವೆಣ್ಣೆ. Blazing oil. 498. (ಅರಿವೆಣ್ಣೆ = ಅದುವೆಣ್ಣೆ, Oil of destruction?)

ಉರು. Broad, great, large, tall.

ಉರುಟು. Trespassing (=ಅತಿಕ್ರಮಣ), arrogant. 50.

ಉರುಪು. To cause to flame, to burn. 315. 584.

ಉರುಳ್. A noose, snare. 401.

ಉರುಳ್. To fall (or roll) down. 122. 402.

ಉರುಳ್ಳು. To make fall down. p. 201.

ಉರುಬು. To be abundant, en masse. 98.

ಉರುಬೆ. Abundance, greatness, valour, fierceness. 143. 169. 171.

ಉರುವು. = ಉರ್ವು. 562.

ಉಜ್ಜಿ. Expanded, great; much, strongly. 51. 88. 137. 165. 305. 337. 373. 439. 542. 563. 621.

ಉರ್ಕು. To be puffed up, be arrogant or strong. 461.

ಉರ್ಕು. Elation, pride, arrogance. 381. 430. ಉರ್ಕುಯಿ. To be humbled.

ಉರ್ಬು. To swell, rise up, be puffed up, be massy. 380. 549. 601.

ಉರ್ವರೆ. The earth; a corn-field.

ಉರ್ವ. The large one, the earth. ಉರ್ವಧು. The earth-supporter, a mountain.

ಉರ್ವು. = ಉರ್ಬು. 360. 457. 512.

ಉರ್ವು (=ಬೆಟಗಪ್ಪ ಭಾವ). Greatness, wonder, astonishment. 397. 504.

ಉತ್. To be hot. 329.

ಉಲಿ. To cry, cry out, crow, sound, speak. 87. 110. 144. 199. 263. 613^b.

ಉಲಿ. A cry, sound. 305. 629.

ಉಲಿಪು. A cry. 238.

ಉಲ್ಬಣ. Abundance.

ಉಲ್ಲಂಘನ. Transgression.

ಉಲ್ಲಂಘಿಸು. To jump over, evade, transgress.

ಉಲ್ಲಸತ್. Shining.

ಉಲ್ಲಾಸ. Moving, sport; shining, delight.

ಉಷಃ. Dawn, morning.

ಉಷ್ಣ. Heat.

ಉಸುರ್. To utter, speak. p. 186.

ಉಳ್. To be. ಉಳ್ಳ. Being. 341. 459.

ಉಕ್ಕು. To shine. 482.

ಉಱಿ. To be left, remain, survive, remain behind; to leave, leave behind, put off. 22. 81. 143. 210. 268. 269. 320. 322. 437. 444. 500. 577. 588. 590.

ಉಱಿವು. Remaining, surviving. 65.

ಉಱುಡು. To let remain, to spare. 472.

ಊ

ಊಟ. A meal. 40. 43. 54.

ಊಡಿಸು. To cause to eat. 502. 544.

ಊಡು. To eat.

ಊದು. To blow. 387. 390. 394. 434.

ಊರ್. To put down, fix firmly. 524. p. 268.

ಊರ್, ಊರು. A settlement, town, village. 45. 54. 80. 206. 303. 378. 545. 571.

ಊರ್ವಕೆ. A wave, surge.

ಊಳ್. To howl, bark. 117.

ಋ

ಋಕ್ಷ. A bear.

ಋತು. A season.

ಋಷಿ. A learned man.

ಎ

ಎಂ, ಎನ್, ಎಪ್. = ಎಂಟು.

ಎಂಟು. Eight.

ಎಂಣಿ, ಎಣ್ಣೆ. Oil. 38. 326.

ಎಂತು. What manner? in what manner? how? 251. 283. 385. 496. 586. p. 252.

ಎಂತುಂಟು. How much? 440.

ಎಂದು. At what time? when? 333. 334 (? ಎಂದು = ಎಂದೂ, ಎಂದುಂ; or could it be ಎಂದು, having said?) p. 187. ಎಂದಿನ ಪೊಲ್. As usually. 288.

ಎಂಬುದು, ಎಂಬ. etc. ✓ ಎನ್.

ಎಂಮೆ, ಎಮ್ಮೆ (= ಎಮ್, ಎಮ್ಮೆ). A female buffalo. 41. 413.

ಎಕ್ಕಡ. A kind of sandal or shoe. 115.

ಎಕ್ಕಲ. [Reeve: An elephant, (but verse 135 ಎಕ್ಕಲಿ is distinguished from ಕಾಡಾನೆ); Rice in his ಸದ್ಯಸಾರ ad. v. 394: a tiger, ಹುಲಿ, (but there ಹುಲಿ appears side by side with it). A wild hog. 133. 135. 137.

ಎಕ್ಕತುಳ. Excitement, haste. 145.

ಎಚ್ಚರಿಸು (ಎಚ್ಚರಿಸು). To make rise, awaken, give a warning, put in mind. 288.

ಎಚ್ಚು. ✓ ಇಸು.

ಎಡ. The left side; to the left; left.
128. 134. 213. 323. 376. 377. p.199.
607. p.271.
ಎಡಪ್ಪ. Trouble, misfortune. 576. 583.
ಎಡಪ್ಪ. To stumble, go wrong. 533.
ಎಡೆ. (ಇಡೆ). A place; room; (time);
a road; a placing, an offering.
26. 80. 81. 131. 212. 259. 303. 327.
333. 335. 369. 376. 399. 428. 480.
p.205. p.212. 525. p.229.
ಎಡೆಗೊಳ್. To obtain; to take place,
come about; to reside, stand. 345.
379. 480. 601.
ಎಡೆಯಾಟ. Playing at (various) places,
moving about. 296.
ಎಡೆಯಾಡು. To play or move about.
370.
ಎಡೆಯುಡುಗು. To fall short of a time,
to loiter. p.271.
ಎಡೆವಿಡು (-ಬಿಡು). To leave room, to
loiter. 510. 517.
ಎಡ್ಡ. (cf. the Tulu ಎಡ್ಡೆ). Nice, agree-
able; beauty. 477. 497. (Another
ಎಡ್ಡ = Stult, stupid).
ಎಣ್. Eight. 332. 343. 372. 446.
ಎಣಿಕೆ. Calculation; thought. 153. 470.
533. 606.
ಎಣಿಸು. To count, reckon, think. 131.
502. 594. 595.
ಎಣಿ. Equal, par. pair; nice proportion.
130. 168. 327. 428. 579. 616. ಎಣಿಗೊ
ಳ್. To vie with. ಎಣಿವಕ್ಕಿ. = ದಂಪತಿ
ವಕ್ಕಿ. p.205.
ಎತ್ತಲ್. What manner or place? where-

to? (=ಎತ್ತಲುಂ. Everywhere). 12.
83. 198. 260. 263. 264. 334. 433.
ಎತ್ತು, ಎತ್ತ. = ಎಂತು. And: what place?
what direction? 103. 171. 198. 250.
363. 386. 393. 471. 484. 491. p.209.
603. 619. (ಎತ್ತಣ).
ಎತ್ತು (ಎತ್ತು). To lift up, raise. 137.
200 (?). 240. 287. 329. 417. 443. 456.
471. p.197. p.198. p.199. 512. 561.
ಎತ್ತು (ಎತ್ತು). An ox. 60. 79. 93.
ಎಜೆ. = ಎಜೆ. 259.
ಎದ್ದು. = ಎದ್ದು. ✓ ಎದ್ದು.
ಎನ್, ಎನು, ಎನ್ನು. To say. 52. 240. 374.
419. 451. p.187. 463. 467. 491. 494.
p.209. p.213. 502. 503. 545. 589.
ಎನಿತು. How much? 363.
ಎನಿಸು (ಎನಿಪ್ಪದು, ಎನಿಪ). To make one's
self tell, to be called.
ಎನ್ನ, ಎಂನ, ಎನ, ಎನ್ನು, etc. of ಆನ್. I.
ಎಬ್ಬಿಸು. = ಎರ್ಪಿಸು. 401.
ಎಯ್. = ಅಯ್. Sir!
ಎಯ್. Five.
ಎಯ್. Going, walking.
ಎಯ್ಕಲ್. Cold, frost; cold dew. 381.
386. 393. 409. 410.
ಎಯ್ಕರ್. To come. 80. 121. 125. 229.
294. 325. 371. 395. p.179. 448.
466. 481. 483. 485. 487. 539. 543.
544. 545. 560. 619.
ಎಯ್ಪು. To go, walk; to go to, reach,
come near; (to follow). 174. 328.
376. 414. 434. 442. 446. p.181. 451.
457. 471. 480. 512. 524. 537. 540.
624.

ಎಯ್ತು. Five.

ಎಯ್ವಿರ್. Five persons.

ಎಯ್ವಿ. √ ಎಯ್. Becomingly, well, much. 9. 361. 372. 385. 411. 446.

ಎಯ್ತುಡಿ. Five-fold.

ಎಯ್ಸ್ಲೆ. = ಎಯ್ವಿ. 316. cf. ಏನಲೇ.

ಎರಡು. Two. ಎರಡನೆಯ. Second. ಎರಡಾಗು, ಎರಡೆಡು. To be divided. 613. 618.

ಎರಲೆ. An antelope or deer. 98. 413.

ಎರೆ. Bait. 442.

ಎರೆ. Black earth. 31.

ಎಜಕೆ. A wing; a branch; a roof. 146. 370. 378. 416.

ಎಜಗು. To make come or fall down, bend down. 260. 303.

ಎಜಗು. To come down (upon), descend, fall down, to obeisance. 84. 198. 227. 232. 238. 319. 352. 358. 398. 419. 466. p. 200. p. 201. p. 204. 513. 515. p. 229. 560. p. 271.

ಎಜಿ. A master, lord. 198.

ಎಜಿ. To pour. 37. 92. 131. 208. 326. 519.

ಎರ್ಜೆ. The breast. 451.

ಎರ್ಜು (ಎಜ್ಜು). = ಎರ್ಜು. 261.

ಎರ್ಜು (ಎಜ್ಜು). To cause to rise; to raise, arouse. 305.

ಎಲರ್ (ಅಲರ್). Wind; breath. 259. 260. 262. 315. 348. 394. 428. 438. 526.

ಎಲವೊ, ಎಲಾ. Ah! aha! eh! holla! 82. 156. 232. 250. 274. 496. 562.

ಎಲು. A bone. 88.

ಎಲೆ, ಎಲೇ. = ಎಲವೊ. 71. 233. 273. 356.

365. 377. 452. 457. 468. 491. 494. 501. 580. 629.

ಎಲೆ. A leaf, (wing). 92. 241. 388. 442. p. 198. p. 229. 554.

ಎಲ್ಲ, ಎಲ್ಲಾ. All.

ಎಲ್ಲಿ. Where? ಎಲ್ಲಿಂದೆ, ಎಲ್ಲಿಗೆ.

ಎಲ್ಲಿದ. A of-what-place-he. 631.

ಎವೆ. An eye-lid. 70. 526.

ಎವ್ವು. How much? 224.

ಎಸಕ. Shining; appearance, resemblance. 426.

ಎಸಗು. To make; to engage in; to cause to shoot or flow. 384. 450. p. 197. 504. 587.

ಎಸಸು. = ಎಸಗು. 484.

ಎಸಳೆ. A leaf, petal. 101. 196. 319. 339. p. 229.

ಎಸುಗು. = ಎಸಗು. 542.

ಎಸುವ್ವಲೆ. (?) 113.

ಎಸೆ. To shoot (= ಇಸು). 399. to begin. 578 (?). to shine, be renowned or great. 21. 122. 126. 127. 140. 163. 164. 166. 167. 196. 213. 219. 220. 239. 240. 252. 261. 262. 263. 268. 269. 289. 296. 306. 318. 322. 331. 334. 336. etc. 346. 351. 353. 354. 355. 356. 358. 362. 364. 372. 383. 391. 416. 418. p. 171. etc. 461. 487. etc. 547. etc. 583. etc. 605.

ಎಳ. = ಎಳೆ. Tender, etc.

ಎಳವಳ್ಳಿ (-ಬಳ್ಳಿ). A tender creeper. 241.

ಎಳನೆಪಿ (-ಪೆಪಿ). The young or new moon (crescent). 241.

ಎಳೆಸು. (probably ಎಳಿಸು, to make one's self drawn to). To desire, long for. 35. 333. 392. 395. 402. 418. 433. p.204. 519. p.228. p.268. p.270.

ಎಳೆ, ಎಳೆಯ (ಎಳೆವ). Young, tender, gentle, soft, frisky, etc. 93. 195. 236. 253. 322. 325. 330. 345. 348. 349. 353. 368. 392. 396. 397. 507. 512. 526. p.228. p.229. p.271.

ಎಳೆಗಾಳಿ. A breeze. 556.

ಎಳೆದುಂಬಿ, (-ತುಂಬಿ). A youngor beautiful black bee. 264. 303.

ಎಳೆವೆಲರ್ (ಎಳೆ-ಎಲರ್). A gentle wind, breeze. 259. 334.

ಎಡಲ್. To hang down; to be drawn along. p.198 (twice). ಎಡಲೆವೆಡು. To let hang down.

ಎಡೆ. To draw, drag. 341. p.197.

ಎಡ್ಡು. V ಏಡ್.

ಐ

ಐ. What? 240. 326. 460. 612. ಐ ಕೆ. What for? ಏತು. Of what? etc.

ಏಕೆ. One, alone, the same.

ಏಕಾಂತ. Solitude; solitary, private.

ಏಕಾನಳಿ. A necklace formed of a single string.

ಏಡಿರು. To vituperate; to mock threateningly. 83.

ಏರ್. An edge, point (?). 442.

ಏನ್, ಏನು.= ಏ. 251.

ಏಱ್, ಏಱು. To go up or on high, ascend; to increase. 50. 70. 72. 149. 155. 182. 193. 278. 341. 430. 451. 455. p.196. p.197. p.198. p.200. p.201. p.202. 483. 572. 574. 575. 593. p.256. 605. 615. p.266. 622.

ಏಱ್, ಏಱು. A wound. 135. 148.

ಏಱುಬಿ. Mounting, riding. 446. p.197.

ಏಱಿಸು. To raise. 178. p.199. 613.

ಏಜಿ. Ascending. ಏಜಿದೆಗೆ. To draw up, raise. 400.

ಏಳಿದಂಗೆಯ್. To fancy, imagine. 238.

ಏಱ್. To stand up, rise. 49. 78. 83. 251. 305. 307. 332. 337. 343. 366. 389. 393. 439. 449. p.184. 466. 474. 482. p.196. p.208. 496. 524. p.228. 540. 549. 558. p.254. 601. 623. p.268.

ಏಱ್, ಏಱು. Seven.

ಏಱಿಗೆ.= ಏಱಿಗೆ. 21. 291. 412.

ಏಱಿಸು. To raise; to extol. p.184. 578.

ಏಱಿ. Rising, growth, greatness, glory, magnificence. 121. 538. 614.

ಏಱ್. To come near, come. 452. p.212. p.228. p.239. p.244. p.254. p.257. 610. p.270.

ಐ

ಐಂದವ. Relating to the moon, lunar.

ಐತರ್.= ಐಯ್ತರ್. p.171.

ಐದು.= ಐಯ್ಡು. Five.= ಐಯ್ಡು. To go.

ಐವರ್.= ಐಯ್ವರ್.

ಐಸಲೆ. Well! bravo! cf. ಎಯ್ಯಲ್.
251.

ಒ

ಒಂ, ಒಮ್. = ಒರ್. (cf. ಇಂ = ಇರ್).
One.

ಒಂದಿಸು. To join, put to. p. 271.

ಒಂದು (ಒರ್ದು). One; in company
with. 441. p. 197.

ಒಂದು. To be one, together or joined;
to come about; to obtain; to per-
form. 352. 403. 520. p. 229. 558.
589. 610. cf. ಹೊಂದು.

ಒಂದುಗೂಡು. To be joined or in com-
pany. 339. p. 197.

ಒಂಬತ್ತು (-ಪತ್ತು). Nine.

ಒಕ್ಕರಿಸು. To vomit, emit. 193.

ಒಕ್ಕಲ್ (ಒರ್ಕಲ್?). A tenant; tenancy.
54. 206. cf. ಬರ್ಸು.

ಒಕ್ಕಲ್. (A making loose), a threshing.
450. ಒಕ್ಕಲಿಕ್ಕು. To beat out; to slay.
ಒಕ್ಕು. ✓ ಉಗು.

ಒಸು. = ಉಗು. 327.

ಒಸುಮಿಗೆ. Overflowing, surpassing.
197.

ಒಗೆ. (cf. ಉಗು, ಉಗ, ಒಸು). To come
forth or about, be born, proceed.
335. 461. p. 204. p. 208. 512. 594. 611.

ಒಗೆ. Birth. ಒಗೆತರ್. To be born.
p. 195. p. 222.

ಒಗ್ಗರನೆ. Seasoning. 75.

ಒಟ್ಟಜಿ. A heap, mass; a line, row.
450. p. 197.

ಒಟ್ಟಲ್. = ಒಟ್ಟಜಿ. 368.

ಒಟ್ಟು. To put together. 450.

ಒತ, ಒತಂ. Together.

ಒತ (ಉತ). Breaking, cracking; bro-
ken. 53.

ಒತಂಬಡಿಸು. To make consent. p. 199.
p. 212.

ಒತಂಬಡು (-ಪಡು). To be in company,
accompany; to consent. 10. 131.
403. 408. p. 228.

ಒತಕು (ಉತಕು). A fracture, crack,
the state of being broken. 55.

ಒತಗೂಡು (-ಕೂಡು). To join; to assent.
403. 533.

ಒತನಾಟ. Company. 298. 299. 571.

ಒತನೆ. Together with, in company;
withal, at once; then. 79. 144. 155.
171. 208. 272. 290. 307. 311. 329.
370. 398. 401. 402. 418. 489. p. 208.
496. 498. p. 212. 505. p. 228. 570.

ಒತನಾಡು. To be in company. 570.

ಒತನೊಡೆ, ಒತನೊತನೆ. Forthwith. 340.
401. 493.

ಒತಚರ್. To make effort, begin; to
assume. 337. 399. 426. p. 198.
p. 200. p. 204. 493. 613^b.

ಒತಲ್, ಒತಲು. An aggregate; the
body. 45. 374. 385. 395. 400. 402.
416. 450.

ಒತವರ್ (-ಬರ್). To come along with.
p. 184. 483.

ಒತವೆ. Possession, property, substance.
209. 544.

ಒತವೆರೆ (-ಜೆರೆ). To be in company. p. 204.

ಒಡೆ (= ಉಡೆ, ಉಡಿ). To break, split,

burst; to break loose, up or forth,
be scattered. 104. 132. 143. 144.
174. 326. 368. 385. 435. 454.

ಬಡೆ. Together with; (then) if (later:
ಅಡೆ, ಅರೆ).

ಬಡೆಯ. Owner, master, king. 180.
209. 222. 363. 451. 467. 488.

ಬಡ್ಡ. A putting up, wager, bet, stake.
309. 311.

ಬಡ್ಡಣ. A mass. 477. 497.

ಬಡ್ಡಿಯ. A name of the country of
the ಬಡ್ಡ tribe and of its tribe.

ಬಡ್ಡು (ಬಡ್ಡು). To heap up; to place
(or be placed) or put across, in op-
position, before or to, (put at stake).
158. 262. 308. 312. 497. 528. 613^b.

ಬಡ್ಡು. A mass, multitude, army. (ಬ
ಡ್ಡುಕ್ಕು probably = ಬಡ್ಡುಕ್ಕು: "what
is the use of a soldier entering the
army of a rude king?"). ಬಡ್ಡುಮೆ
ಃ. To shine in masses. 200. 242.
257. 477. 497.

ಬಡ್ಡುನಲಗೆ (-ನಲಗೆ). A massy or strong
shield. p. 200.

ಬಡ್ಡುಲಗ. A general audience, an
audience. cf. ಬಿಲಗ. p. 169. p. 234.

ಬಣ್ಣಲಿ. Dryness; dry. 102.

ಬಣ್ಣಗು. To dry up; to wither. 96.

ಬತ್ತರಿಸು. To come (or be) *en masse*
or by force; to be abundant; to
excel. 316. 422. 477. p. 200. p. 204.
p. 261.

ಬತ್ತು (ಬರ್ತು). To come together or
upon; to heap up; to come into

close contact; to press down, sub-
due, rule. 103. 447. 470. 621.

ಬತ್ತು. Accumulation, closeness, near-
ness, union. 122. 153. 296. 331.

ಬದಗಿಸು. To make to come on, to
cause. 316.

ಬದಗು. To be at or come to hand, be
ready, prepared or obtained, set
in. 96. 151.

ಬದಲು. To cry, shout. 309.

ಬದವಿಸು. To make ready. 468.

ಬದವು. = ಬದಗು. 20. 445. 559. To ob-
tain. 416. 575.

ಬದಿ. To kick, knock against. 96. 117.

ಬನಕೆ. A wooden pestle. 53.

ಬಸ್ಸ. Neatness, beauty. 368. 483. 484.
597.

ಬಪ್ಪಣ (ಬರ್ಪಣ). One Fanam. 131.

ಬಪ್ಪಿಸು. To present, deliver. p. 170.

ಬಪ್ಪ (ಬರ್ಪ). To be (joined), fit or
pleasant, (to shine); to agree with,
assent to. 10. 164. 235. 296. 319.
346. p. 139. 349. 364. 368. 373.
380. 393. 419. 425. p. 179. 484.
502. 520. 534. 550. 551. 553. 579.
591. 598.

ಬಪ್ಪ. Agreement; lustre. 176. p. 212.

ಬಪ್ಪಗೊಳಿಸು. To make consent.

ಬಬ್ಬ. = ಬರ್ಪ.

ಬಬ್ಬಳಿ. A mass, assemblage. 90.

ಬಮ್ಮಿ. = ಬರ್ಪಿ. 328.

ಬಯ್ಯ, ಉಯ್ಯ. To carry off, carry.
125 (?). 232. 376.

ಬಯ್ಯನೆ. Slowly, with leisure, gently.

81. 306. 341. 480. p. 199. p. 203. 526.
p. 228.
ಬಯ್ಯಲೆ (?). = ಬಯ್ಯನೆ (?). 125.
ಬರಸು. To rub, grind, crush. 183.
276. p. 169.
ಬರೆ. To tell, relate. 323. 539. 545.
ಬಲಗು. To lie down, be inclined. 351.
526.
ಬಲತೆ. Oozing; a spring. 314. 373.
ಬಲಲ್, ಬಲಲು. To cry out. 87. 135.
377.
ಬಲಿ. To (come forth,) ooze, trickle,
flow. 237.
ಬಲಿ. A sheath, scabbard. p. 202.
p. 261.
ಬರ್ಗು. A settlement; a mass, mul-
titude; a line. 424. 454. cf. ಬಲಗು.
ಬರ್ಗು. One time, once; at the same
time. 389. 590.
ಬರ್ಗು. One, one person. 129. 325. etc.
ಬಲ್. = ಪೊಲ್. 293. 410. 416. 418. 503.
ಬಲ್. To be pleased; to wish, like.
11. 214. 411. 466. 556. 562. 596.
613^b.
ಬಲವು. Pleasure, love. 72. 91. 408.
542. 549. 605.
ಬಲೆ, ಬಲೆ. = ಬಲ್. To be pleased, etc.
73. 230. 265. 274. 288. 444. 537.
596 (?).
ಬಲೆ. cf. ಅಲೆ. To vibrate, wave; to
make wave. 306. 596 (?).
ಬಲೆ. A fire-place. 428. cf. ಉಲ್.
ಬಲೆದಾಡು. To wave; to make wave
or swing. 306.

ಬಲೈ. = ಬಲವು. 93.
ಬಸಗೆ. Pleasure; joyous occasion,
feast. 280. 545.
ಬಸರ್, ಬಸರು. To ooze, leak, drop.
196. 292. 377.
ಬಸೆ. To be pleased, delighted. 318.
329. 466. p. 253.
ಬಳ್ಳೆ. Good, nice. ಬಳ್ಳೆನೆ. A beauti-
ful bunch. 535.
ಬಳ್ಳೆ, ಬಳ, ಬಳು. In. 27. 389. 421 (ಬ
ಳಗ). 432. p. 198. p. 204. p. 228
(ಬಳಗನೆ). p. 229 (ಬಳಗನೆ, into).
p. 268. p. 271.
ಬಳಕೊಳ್ಳೆ, ಬಳಗೊಳ್ಳೆ. To include, con-
tain, assume. 366. p. 181. p. 205.
490.
ಬಳಗೂಡು. To prevail. 574.
ಬಳಗೆ. In, into, within. 141. 232. 484.
p. 229.
ಬಳವು. They are. √ ಉಳ್ಳೆ.
ಬಳ್ಳನೆ (-ಮನೆ). An inner house or
apartment. 165.
ಬಳ್ಳತು. Good. 310. 378.
ಬಳ್ಳದ. A good man. 570.
ಬಳ್ಳೆ. Good. 571.
ಬಳ್ಳೆ. A blind worm. 168.
ಬದ್ಧಲ್. Being mixed together. ಬದ್ಧ
ಲ್ವರಿ. A kind of rain. 516 (?).

ಬಿ
ಬಿ. To love, pay regard. 86. 438. p. 228
(ಬಿವಳ್ಳೆ).
ಬಿಗರ. Boiled rice. 32.

ಒಗು, ಒಂಗು. = ಉಗು. p. 185.
 ಒಘು. A stream, flood.
 ಒಜ. A clever fellow, an artisan. 549.
 ಒಜಿ (ಒಜನ್). Luster; valour, power;
 pomp; a mass. 81. p. 199. p. 202.
 p. 212. p. 254. p. 266.
 ಒಟ. Running, a run. p. 196.
 ಒಡು. To run; to run away, flee. 199.
 200. 264. 342. 394. 413. 414.
 ಒತು. ✓ ಒ.
 ಒದು. To read, study. 34. 60. 403. 529.
 540. ಒದಲ್ ಇಡು. To give one's
 self up to reading, to begin to
 study.
 ಒಪ್ಪದು. ✓ ಒ.
 ಒರ್. One; equal, alike, like, fit. ಒ
 ರಂತೆ. Alike; nicely. 425. 463. 604.
 ಒರಗಿ. Equality, similarity. ಒರಗಿಸೊಳ್.
 To be on a par with. 403. 459.
 ಒರಣ. A line, row. 126. 226. 331.
 ಒರಣಿಸು. To be in a line or row.
 77.
 ಒರೆ. = ಒರ್. 184 (?).
 ಒರೆ (ವಾರೆ). Uneven, slanting; some-
 thing uneven. 277.
 ಒಲ್. = ಲೋಲ್. 222. 364. 409.
 ಒಲಗ. A service; giving an audience;
 an audience; a levee; an assem-
 bly. 164. 338. 257. p. 228. 558. p.
 254.
 ಒಲಗಿಸು. To wait on, serve. 234.
 ಒಫು. = ಒ. 471.
 ಒಷಧ. = ಔಷಧ. ಒಷಧೀಶ್ವರ. The lord
 of herbs, the moon.

ಒಪ್ಪು. The upper lip; one who has
 an upper lip.
 ಒಪರಿಸು. To get something out of the
 way, do away with, remove; to
 keep aloof, doubt. 6. 276. 529. 541.
 ಒಸುಗ. (cf. ಒಪ್ಪುರ and the Tamil
 ಒಸರ, cause, reason; and ಉತ್ಪ್ರಕ).
 Cause; for, on account. 275.
 ಒಳಿ. A row, multitude, assemblage,
 mass. 318.
 ಒಳ್ಳೆಸು. To be together with or ac-
 companied by. 128.

ಪ್ರ

ಪ್ರಕು. To press. 146. 253.
 ಪ್ರೇಚಿತ್ಯ. Somebody to whom one is
 accustomed. 264.
 ಪ್ರೇತಂಬರ (= ಪ್ರೇದುಂಬರ). A kind of
 tree.
 ಪ್ರೇತನ. A meal, feast. 555.
 ಪ್ರೇಧತ್ಯ. Largeness, greatness.
 ಪ್ರೇರನ. Belonging to one's breast.
 -ಪ್ರತ. A legitimate son.
 ಪ್ರೇಷಧ. = ಪ್ರೇಷಧ.
 ಪ್ರೇಷಧ. A herb; a medicine; the ag-
 gregate of all herbs. Of v. 365 the
 first translation is: "(The place
 that is) the aggregate of all the
 herbs (that are found on the sur-
 face) of the massy mountains, (of
 such herbs as are apt) to allay (the
 sicknesses of the body) by a great
 number of removing qualities."

ಕ

ಕ. This letter when the initial of the second member of a compound, often appears as ಾ.

ಕ, ಕಂ. Water.

ಕಂ.=ಕಣ್.

ಕಂಕಣ. An ornament, a bracelet.

ಕಂಕೆಲ್ಲಿ (ಕಂಕೇಲಿ). = ಅಶೇಕ. 349.

ಕಂಚುಕ. A jacket, dress.

ಕಂಚುಕಿ. A master of ceremonies. 419.

ಕಂಜ. The water-born, a lotus.

ಕಂಜುತ. = ಕಂಜ.

ಕಂಟ. = ಕಂಠ.

ಕಂಟಕ. A thorn; an obstacle.

ಕಂಟಳಿನು. To be vicious or capricious (?). 621.

ಕಂಠ. The throat, neck; an iron style.

ಕಂಠೀರವ. The throat-roarer, the lion.

ಕಂಡ (ಖಂಡ). Flesh. 390.

ಕಂಡು. Itching; the itch. ಭುಜಕಂಡು
ಹೃತಿ. The taking away of the ir-
ritation in one's arms.

ಕಂಡು. √ ಕಾಣ್.

ಕಂಠುಕ. A ball. 146. 611.

ಕಂದ. A child. 227. 443.

ಕಂದ. A root.

ಕಂದರ. A cave; a valley.

ಕಂದು. To fade, become pale. 278. p.271.

ಕಂಪ. Quaking, trembling.

ಕಂಪಿಸು. To quake, be in motion.

ಕಂಪು. A smell; fragrance. 126. 195.

307. 318. 339. 352. 422. p. 200. p. 229.

556. p. 258.

ಕಂಬ, ಕಂಭ. A post, (stem), pillar.

ಕಂಬಿನಿ (ಕಣ್-ನಿನಿ). A tear. 416.

ಕಂನುಳ (= ಜಙ್). A round metal
plate. 127.

ಕಕ್ಕಡೆ. A sort of weapon. p. 201.

ಕಕ್ಕಸ. = ಕರ್ಕಸ.

ಕಕ್ಕ. The side, flank; the armpit.

ಕಕ್ಕದಿ. A honorary bracelet. p. 201.

ಕಕ್ಕು. = ಕರ್ಕು. 150.

ಕಕ್ಕಿ. The end of a lower garment
gathered up behind and tacked
into the waist-band. p. 199.

ಕಜ್ಜ. = ಕಾಯ. 408. 465. 504. 533.
563. 574. 578. etc.

ಕಜ್ಜಾಯ. Sweetmeat. 329.

ಕಜ್ಜಿ. Scab, itch. 300.

ಕಟ. The hip; the temples of an ele-
phant; a multitude; grass.

ಕಟಕ. A ring, circle, embrace; a bra-
celet; the side of a hill or moun-
tain; a province, town; an army.

ಕಟಾಕ್ಷ. A side look, glance; a gra-
cious look; favour.

ಕಟಿಲ. A trampling or bumping noise.
178. (313).

ಕಟು. Pungent; piercing. cf. ಕಡು.

ಕಟ್ಟಾಡು. To construct and play. 267.

ಕಟ್ಟಿಸು. To make tie or construct. 260.

ಕಟ್ಟು. = ಕಡು. Fierce, etc. 171. p. 184.
p. 197 (ಕಟ್ಟುಬ್ಬಟಿ). (ಕಟ್ಟಾಲ್ತನ) p.

201. p. 245. ಕಟ್ಟಿದಿರ್. The very
front.

ಕಟ್ಟು. To tie, fasten; to construct,
build; to be joined or collected. 35.

102. 156. 189. 224. p. 165. 441. p. 184.
463. p. 199. 525. 529. p. 245.
ಕಟ್ಟು. A fastening, building; a tie.
163. 252. 421. p. 229.
ಕಟ್ಟಿ. A building, bank, dam, seat.
267.
ಕಟ್ಟಿ. (A fastening), stipulation, order,
appointed time. 44.
ಕಠಿಣ. Hard, solid; cruel. cf. ಕಟ್ಟು
and ಕಡು.
ಕಠೀರ. Harsh, terrible. ಕಠೀರತರ.
Very cruel.
ಕಡಂಗು. To be full of desire, zeal or
lust. 456. p. 196. p. 197. p. 199. 614.
p. 264. 621.
ಕಡಗ. A bracelet. 207.
ಕಡಲ್. ✓ ಕಡೆ. The sea. 121. 242.
289. 290. 366. 368. 371. 482. p. 202.
ಕಡವು. A kind of shrub or tree. 523.
ಕಡಿ, ಕಡೆ. To cut, cut off, chop, hack,
fell; to bite; to churn; to beat
(or pull) the strings of a musical
instrument. 92. 149. 207. p. 201.
560.
ಕಡಿ. A cutting, biting; a cut, bit. 133.
386. 398. 452. p. 184. p. 271. ಕಡಿ
ವೋಗು, ಕಡಿವಡೆ. To be cut, be cut
off.
ಕಡಿಯಾಣ. A bridle. 71. p. 199.
ಕಡಿವಾಣ. = ಕಡಿಯಾಣ. p. 199.
ಕಡು. Fierce (dangerous), strong,
great, much, very. 36. 37. 51. 95.
107. 174. 307. 316. 338. 339. 357.
377. 383. 389. 399. 428. 437. 456.

p. 196. p. 197. p. 198. p. 200. p. 204.
p. 211. 533. 578. p. 258.
ಕಡುಗ. = ಕಡುಗ. p. 271.
ಕಡುಪ. = ಕಡುಪು. 482. p. 264.
ಕಡುಪು. Excess, heaviness, valour.
87. 208.
ಕಡೆ. An end, extremity, (at the end
of = worse than); a side; a direc-
tion, place; aside. ಕಡೆಮುಗಲ್. The
whole sky round about. 19. 24. 45.
103. 160. 209. 268. 270. 315. 419.
454. p. 198. ಕಡೆವಾಯ್. To go aside,
escape.
ಕಡೆಗಣಿಸು (ಕಡೆಗಣ್ಣು). To disrespect,
contemn. p. 199.
ಕಡೆಗೋಲ್. A churning stick. 207.
ಕಡೆನಾಲ್. A last or outer line. 214.
ಕಡ್ಡಾಯ. Medicine. 205.
ಕಡ್ಡಿ. A small stick. 242.
ಕಣ್ಣಿ, ಕಣ್ಣು. The eye. 52. 69. 72. 195.
198. 281. 240. 305. 318. 320. 327.
331. p. 139. 349. etc. 441. p. 184.
480. p. 198. p. 202. p. 204. 496. 526.
597. 599. ಕಣ್ಣಿವರ್. To appear.
ಕಣ. A floor for beating or treading
out corn; grain; a drop; a spark.
ಕಣಜ. A granary, barn. 165.
ಕಣವಾ. Indeed! 62. 64. 66. 272.
ಕಣಿ (= ಶಿಲೆ). A stone, (a trifle). p. 198.
ಕಣಿಯಂ ಬಗೆಯದೆ. Not caring for
in the least.
ಕಣಿ. A mine.
ಕಣಿ. An arrow. 402. p. 199.
ಕಣ್ಣಿಡಿ. An eye-spark. 449.

ಕಣ್ಣಿಡಿಸು. To cause to become bewildered. 289.

ಕಣ್ಣಿಡು. To become bewildered. 171. 289. p. 211. 601. p. 268.

ಕಣ್ಣಿಳಿಸು. To appear. 238. 239. 319. 439. 600.

ಕಣ್ಣಿ. A kind of string or rope. 119.

ಕಣ್ಣಿವಲೆ. A variety of net or snare. 99.

ಕಣ್ಣಿಳಿಸು. An eye-washing, weeping. 379.

ಕತಿವಯ. Some.

ಕತ್ತರಿಸು. To cut. 240.

ಕತ್ತಲೆ. = ಕಬ್ಬಲೆ. 138. 198. 199. 264. 268. 269. 445. 503.

ಕತ್ತುರಿ. = ಕಸ್ತುರಿ.

ಕತ್ತೆ (ಕಯ್ತೆ). A donkey. 57. cf. ಗರ್ಧಭ.

ಕಥಾಂತರ. An intervention.

ಕಥೆ. A tale, speech.

ಕದ. A half of a folding door. 163. p. 229.

ಕದಂಬ. A kind of tree; plenty; a multitude.

ಕದರು. To stir up, make turbid; to become stirred up or turbid. 398. 482. 553. 601.

ಕದಪು. The cheek. 327. 597.

ಕದಳಿ. The plantain.

ಕದಿರ್. A ray. 359. p. 200. 500. 597.

ಕದುಬು. To show violent agitation. 134. cf. ಕದರು.

ಕದ್ವು. √ ಕಳ್.

ಕನಕ. Gold.

ಕನತಿ. Shining.

ಕನಕ. To be angry. (c. Ac.). 518.

ಕನಸು. A dream. 248.

ಕನ್ನಡ. Canarese.

ಕನ್ನಡಿ. A mirror. 1. 123. 130. 166. 331. p. 199. 599.

ಕನ್ಯೆ. = ಕನ್ಯೆ.

ಕನ್ಯೆ. A girl, virgin.

ಕಪ್, ಕಬ್, ಕರ್. Black.

ಕಪಟ. Fraud, hypocrisy. ಕಪಟಿ. A hypocrite.

ಕಪಿ. A monkey.

ಕಪಿಂಜ. The hazel hen. 100.

ಕಪಿತ್ಥ. The wood-apple.

ಕಪೋತ. A pigeon or dove.

ಕಪೋಲ. A cheek.

ಕಪ್ಪ (ಕರ್ಪ). What is called for? or ಕಪ್ಪಿ?. Tribute. 181. p. 169. p. 170. 460. 495.

ಕಪ್ಪನೆ (ಕರ್ಪನೆ). Black. 396.

ಕಪ್ಪೆ (ಕರ್ಪೆ). The caller. A frog. 32. 51.

ಕಬಳ. A mouthful; a physic-ball. p. 200.

ಕಬ್ಬಕ್ಕಿ. The black bird, a kind of partridge (?). 100.

ಕಬ್ಬಿಗ. A poet. 511.

ಕಬ್ಬು. = ಕರ್ಪ. 2. 46. 240.

ಕಟ್ಟಿಗ. Black smoke. 102. 106.

ಕಮರ. A tortoise.

ಕಮನೀಯ. To be loved, beautiful.

ಕಮಲ, ಕಮಳ. The lotus. 199. ಕಮಳಾಪ್ತ. The lotus-friend, the sun.

ಕಯ್. = ಕೆಯ್. 434. p. 197. p. 227. 606. p. 268.

ಕರ್. Black.

ಕರ. The hand; an elephant's trunk;
a ray.

ಕರಂ. Eminently, exceedingly, much.
9. 11. 166. 239. 336. 381. 390. 393.
394. 454. 516. 548.

ಕರಂಡಕ. A small box.

ಕರಕ. Tribute; hail.

ಕರಕರಿಸು. To be grieved. p. 270.

ಕರಗಿಸು. To make liquid, melt, (make
a paste of). 286. 315.

ಕರಗು. To become liquid, melt; to
pine. 30. p. 271.

ಕರಡಿ. (A growler), a bear. 112.
413.

ಕರಡೆ. A double drum. 127.

ಕರಣ. Making (giving); an action;
a document; an organ of sense.

ಕರಣೇಕ. An accountant.

ಕರಣೇಯ. Proper to be done.

ಕರತಳ. = ಕರ.

ಕರವಾಳೆ (-ಬಾಳೆ). A scimitar. 454.
p. 201. 496.

ಕರಿ, ಕರಿಯ. Charred, black. 53.

ಕರಿ. An elephant. ಕರಿರಿಪ್ಪ. The ele-
phant's foe, a lion.

ಕರಿಕು, ಕರಕು. Charring, parching.
432. ಕರಿಕುವರಿ (-ವರಿ). To be parched.

ಕರಿಣಿ. A female elephant.

ಕರುಣಿ. Compassion. ಕರುಣಾಳು, - ಲು.
Compassionate.

ಕರುತಿ. Clashing. 513.

ಕರುಮಾಡ. An upper story. p. 244.

ಕರುವಿಡು. To plaster; to make by
plastering. 166. (cf. ಕಾರಣೆ?).

ಕರುಳ್. An entrail. 452. p. 184.

ಕರೆ. To cry out, call, invite. 55. 75.
78. 243. 263. 276. 329. 457. 467.
481. 491. p. 228. 566. p. 268. p. 270.
p. 271.

ಕರೆತರಿ. To bring. 188.

ಕರೆದೊಯ್ (ಕರೆಗು ಒಯ್). To conduct
somebody away along with one's
self. 232.

ಕರೆಸು. To have called. 374. 503.

ಕಱು. A calf. 93.

ಕಱುಬು. An envious man. 378.

ಕಱುಬು. Envy, desire. 487.

ಕಱುವ. = ಕಱುಬು. 186.

ಕಱಿ. To milk; to yield milk; to emit;
to rain. 41. 198. 237. 315. 345. 373.
500. 516.

ಕರ್ಕಟ. A crab.

ಕರ್ಕಟಕ. = ಕರ್ಕಟ.

ಕರ್ಕಶ. Hard, rough; roughness, se-
verity.

ಕರ್ಕೇಟಕ. A bad kind of serpent.

ಕರ್ಚು. To wash. 524.

ಕರ್ಚು. To bite, bite off; to chew.
391. p. 184. 455. 600.

ಕರ್ಣ. The ear.

ಕರ್ಣಿಕಾರ. The name of a certain tree
and plant. p. 229.

ಕರ್ತ. A creator, maker, master.

ಕರ್ದಮ. Mud; a fetid exudation.

ಕರ್ನಿಕಾರ. = ಕರ್ಣಿಕಾರ.

ಕರ್ಪು. Charred, black, dark; blackness. 355.

ಕರ್ಪುರ, ಕರ್ಪುರ. Camphor.

ಕರ್ಮ. An act, work, (bad deed); a ceremony.

ಕರ್ಮಿ. A worker; a bad man.

ಕರ್ಪು. (Milk-yielding?), the sugarcane. 305.

ಕಲ್. To be hard, strong, united, mixed, adhering; to acquire, learn. 403 p. 200. 555. 600.

ಕಲ್, ಕಲ್ಲು. Firm; a stone. 24. 25. 52. 264. 298. 442.

ಕಲ, ಕಳ. The hum or buzz of a crowd; the uttering of a (low) plaintive, cooing or lusty sound. 317. 320. 336. 348. 360. 409.

ಕಲಂಕು. = ಕಲಕು. 433.

ಕಲಕಂಠ. What has the ಕಲ in its throat; a cuckoo, swan or dove.

ಕಲಕು. To stir up, disturb. 156. 334. 338. cf. ಕಲ್.

ಕಲಭ, ಕಳಭ. A young elephant.

ಕಲಮು, ಕಳಮು. A standing rice crop.

ಕಲವಿಂಕ. A sparrow.

ಕಲಿ. Hard, firm, brave, knowing; a hero.

ಕಲಿತ. ✓ ಕಲ್.

ಕಲಿಸು. To teach. 328. p. 127.

ಕಲ್ಪ. A precept, order; an aeon. ಕಲ್ಪಂತ. The end of the world.

ಕಲ್ಪಭಾರುಹ. A fabulous tree yielding all wishes.

ಕಲ್ಪಿತ. Made, ordered, created.

ಕಲ್ಪಯಿ. Prosperous; marriage.

ಕಲ್ಲೆ. Reeve: a small bunch or cluster; a coarse net used by shepherds for carrying their cooking utensils. 442.

ಕಲ್ಲಣಿಸು. Stone-eating (a sign of sorrow). 379.

ಕಲ್ಲೋಲ. A billow.

ಕಲ್ಲೆಲೆ. A hard clod. 30.

ಕವಚ. A jacket; armour; a coat of mail.

ಕವಡಿಕ್ಕೆ. A cowrie p. 198 (as if a heap of cowries were scattered by a stone thrown into it).

ಕವಡಿಕ್ಕೆ (= ಕವಟಿಕ್ಕೆ?). The state of being connected with cheating (?), or a cowrie? 270.

ಕವತೆ (?). Falling upon, attack. 183.

ಕವಲ್. A pair. p. 202. ಕವಲಿಜ್ಜಿ. To separate into branches, to be fickle.

ಕವಿ. A poet. ಕವೀಂದ್ರ. An excellent poet.

ಕವಿ. To fall upon, attack, overspread. 102. 253. 316. 412. 454. p. 202. 507. 614. 619. p. 268.

ಕವಿ. An attack, overspreading. p. 202.

ಕವಿತರ್. To fall upon, overspread. p. 202. p. 258. p. 261.

ಕವಂಸು. = ಕೌಂಸು.

ಕಸ್ತೂರಿ, ಕಸ್ತೂರಿ. Musk.

ಕಹಳೆ. A horn, bugle.

ಕಹಿ. Bitter. 55. cf. ಕೆಯ್ಪಿ.

ಕಳ್. To take away by force, steal. 204.

ಕಳ (ಕಣ). A floor, field. 319.

ಕಳಂಕ. A spot, stain.

ಕಳಕಳ. A 'confuse' noise. see ಕಲಿ,

ಕಳ. 135. 144. 226. 309. 340. 371.

p. 197. p. 202. p. 268.

ಕಳಚು. To strip or throw off, remove.
134.

ಕಳಮೆ. = ಕಲಮೆ.

ಕಳಲ್. cf. ಕಳೆ. To be loosened. 518.

ಕಳವಳಿಸು. To be confused, be filled
with anxiety, faint. 147. 255.

ಕಳವು. Theft. 190. 223.

ಕಳವೆ. = ಕಳಮೆ. 77.

ಕಳಸ, ಕಳಕ, ಕಲಸ. A rounded pin-
nacle or ball; a vase.

ಕಳಾಪ, ಕಲಾಪ. A mass, bundle.

ಕಳಿಂಗ. The fork-tailed shrike.

ಕಳುಪು. = ಕಳುಮು. 420. p. 170. 458.

ಕಳುಹಿಸು. To have (one's self) sent. 505.

ಕಳುಹು. To send away, dismiss, send.
75. 364. 418. 468. 472. 485. 487. 530.
532. 533. 539. 541.

ಕಳೆ, ಕಳಿ. To remove, get rid of,
leave behind, loose, spend, cross,
go beyond; to go away. 2 3. 141.
156. 157. 262. 304. 307. 342. 383.
410. 436. p. 177. 474. p. 202. p. 204.
500. (p. 229?). 580. 596. p. 261.

ಕಳೆ. Brightness, lustre. 93. 289. 382.
(p. 229?). 554. 596. ಕಳೆಗೊಡು. To
loose one's lustre, become dim.

ಕಳ್ಳ. A robber, thief; a bad person.
204. 570. 571.

ಕಟಕಟ. = ಕಳಕಳ. 104.

ಕಟಕಟಿಸು. To utter a lusty sound. 444.

ಕಟ್ಟಲೆ. Darkness. 359.

ಕಾಂಚನ. Gold.

ಕಾಂಚಿ. A string of the flowers of
the Abrus precatorius.

ಕಾಂತ. A friend, master.

ಕಾಂತ. A stone.

ಕಾಂತಾರ. A wild, forest.

ಕಾಂತಿ. Lustre

ಕಾಂತೆ. A mistress, lady, a woman.

ಕಾಕ. A crow. ಕಾಕಳಿ. A multitude
of crows.

ಕಾಕರಿಪು. The crow-foe, a kind of bird.
99.

ಕಾಗೆ. = ಕಾಕ. 390.

ಕಾಡೆ, ಕಾಡು (ಕಾಜಿ). A forest, wild.
59. 113. 142. 378. 401. 413. 484. 487.

ಕಾಡೆಚ್ಚು (ಕಾಡ್ಕಿಚ್ಚು). Wild fire on
mountains, etc. 158.

ಕಾಣಿ. To perceive, see; to appear. 55.
65. 89. 131. 192. 223. 234. 237. 242.
248. 258. 296. 304. 326. 328. 329.
341. 360. 361. 371. 376. 377. 387.
389. 400. 402. etc. p. 185. 460. 471.
p. 196. p. 199. p. 202. p. 205. 486.
489. 523. 528. 529. 533. 538. 542.
545. p. 258. 617. 624. p. 268. p. 269.
628. p. 270 (twice). p. 271.

ಕಾಣಿಕೆ. (A seeing or showing), a pre-
sent. 227. 229. 230. 234. 488. 506.

ಕಾಣಿಸು. To make appear (or experi-
ence), let see, show; to make one's
self appear, to appear. 177. 263.
294. 314. 379. 397. 412. p. 201.

p. 205. 488. ಕಾಣಿಸಿಕೊಳ್ಳೆ. To have shown to one's self. 231.

ಕಾಣ್ಣಿ. = ಕಾಣಿಕೆ. 419. 422. 458. 535.

ಕಾತರಿಸು. To be in a hurry, be uneasy.

ಕಾದು. √ ಕಾಯ್.

ಕಾದು. To fight. 180. 181. 359. 458. 497. 498.

ಕಾನನ. A forest.

ಕಾಬುರುಲೆ (?). A kind of bird. 100.

ಕಾಮ. Love, desire; desirous.

ಕಾಮಿನಿ. A woman.

ಕಾಯ್. To guard, keep in check, protect. 34. 307. 544. 593.

ಕಾಯ್. To be or become hot. 101. 316. 437.

ಕಾಯ್. To get or bear young fruits. 345. 351.

ಕಾಯ್, ಕಾಯು. An unripe fruit. 54. 321.

ಕಾಯ. The body.

ಕಾಪು (ಕಾಯ್ಪು). Guarding, watching. p. 229.

ಕಾಯ್ಪು. Heat. 316. 430. p. 196.

ಕಾರ್, ಕಾರು. Black; the dark, i. e. rainy, season. 245. 344. 352. 380. 395. 477. 497. 512. 520.

ಕಾರಂಡ. A sort of duck.

ಕಾರಕ. Making. ಕಾರಕವಿರಹಿತ. A sentence in which the agent is not clearly pointed out.

ಕಾರಣ. Cause, reason. (ಅಡುಕಾರಣ, p. 228 587.)

ಕಾರಣಿಕ. A man of judgment.

ಕಾರಣಿ. The red ornamental stripe or

painting upon the lower parts of the walls of a house. 126. 166. 214.

ಕಾರಿಯು. = ಕಾರ್ಯ

ಕಾರುಣ್ಯ. Pity.

ಕಾಱ್. To vomit, emit. 560.

ಕಾರ್ಪಣ್ಯ. Poverty; avariciousness.

ಕಾರ್ಬಲೆ. (Black net?), a variety of net. 550.

ಕಾರ್ಬೋಗ್. Black smoke. 549.

ಕಾರ್ಯ. A work, business, affair.

ಕಾಷ್ಟ್ಯ. Blackness, darkness.

ಕಾಲ್, ಕಾಲು. A foot, leg. 53. 232. 287.

288. 376. 386. 416. 451. etc. p. 196.

p. 197. p. 198. p. 201. 524. 542. 560.

604. 630. ಕಾಲವ. A foot soldier. 178.

ಕಾಲ. Time; death.

ಕಾಲ, ಕಾಳೆ. = ಕಾಳ್, ಕಾಳು.

ಕಾಲಾನುಕಾಲ. From time to time, now and then.

ಕಾಲುಗಣ್ಣಿ (-ಕಣ್ಣಿ). A variety of string or snare. 119.

ಕಾಲ್ಕುಪ್ಪನ (ಕಾಲ್-). Trowsers. p. 199.

ಕಾಲ್ಗಡು. To become lame, be impeded. 311.

ಕಾಲ್ಗೊಳ್ಳೆ. To lift up one's foot. p. 198.

ಕಾಲ್ಪದಿ (-ತುಡಿ). To trample upon with the feet. 240.

ಕಾಲ್ಪರಿ. A kind of rain. 516.

ಕಾವ (ಕಾಯ್ಪು). √ ಕಾಯ್.

ಕಾವಲೆ (?). = ಕಾಲುವೆ. A channel. 235.

ಕಾವಿ. Red; red chalk, (cloth coloured with it). 34.

ಕಾವ್ಯ. Poetry.

ಕಾಸರ. A buffalo.

ಕಾಸು. To heat, to boil. 106. 240.
321. 549.

ಕಾಡು. Heat. 314.

ಕಾಡುರ. Vexation, trouble. 289.

ಕಾಳ. = ಕಾಳ್.

ಕಾಳಕೂಟ. A kind of virulent poison.

ಕಾಳಗ. A war, fight.

ಕಾಳ್, ಕಾಳು. Black; very wicked. 157.
p. 184.

ಕಾಳಿ = ಕಡಳಿ. 127.

ಕಿಂಕರ. A servant, slave.

ಕಿಂಕಿಣಿಕೆ. A small bell.

ಕಿಂಚಿತ್ತು. Whatsoever.

ಕಿಂಚುಲಕ. A worm, prawn, shrimp.

ಕಿಕ್ಕಿಪಿ. To be thickset, crowded. 239.

ಕಿಚ್ಚು. Fire. 60. 150. 291.

ಕಿಡಿ. A spark. 95. 101. 106. 107. 169.
170. 400. 449. 455. 496.

ಕಿತ್ತಳೆ. An orange. 140.

ಕಿತ್ತು. √ ಕೀಡು.

ಕಿರಣ. A ray.

ಕಿರಯ (ಕ್ರಯ). A price.

ಕಿರಾತ. A forester, fowler.

ಕಿಣ್ಣಿ, ಕಿಣ್ಣಿಯ. Little, small. 282. 287.

ಕಿಣ್ಣು. = ಕಿಣ್ಣಿ. 513.

ಕಿಣ್ಣು. To be veiled, darkened; to be
separated. 278.

ಕಿಣ್ಣುವಣ್ಣಿ. A small young one. 510.

ಕಿಣ್ಣುನೆರಳೆ. The little finger. 534.

ಕಿಣ್ಣುನೆಲರ್ (-ಎಲರ್) A breeze. 260.

ಕಿರ್ಬರಿ, ಕಿಬ್ಬರಿ. The lower part of the
side, the region of the stomach. 451.

ಕಿಲಕಿಲೆ. A cry expressing joy, etc.
cf. ಕಿಳಕಿಳ.

ಕಿವಿ. The ear. 175. 237. 304. 399. 400.
p. 198. p. 199. 545. 604. ಕಿವಿವೊಗ್ಗು.

To enter or fall into the ear.

ಕಿಳಕಳ. A screeching sound. 104.

ಕಿಳಿಪು, ಕಿಳಿರ್. To neigh. p. 198. 620.
621.

ಕಿಡು. Low; base, mean. ಕಿಡಿಸ್ವಿಟ್ಟಿ. The
abdomen. 393. p. 200. 511.

ಕಿಡ್ಡು. √ ಕೀಡು

ಕೀರ. A parrot.

ಕೀರ (ಕ್ಷೀರ). Milk.

ಕೀರ್ತಿ. Praise, honour.

ಕೀರ್ತ್ಯ. Praiseworthy, famous.

ಕೀಲಿಸು. To fix in. p. 229.

ಕೀಳು. = ಕಿಡು, ಕೀಡು. 280.

ಕೀಡು. To draw or pull out; (to lift
up one's legs). 402. 479. p. 198.
613.

ಕು. Bad, inferior.

ಕುಂಕುಮ. A crimson powder.

ಕುಂಜರ. An elephant. ಕುಂಜರೇಂದ್ರ.
The chief among the elephants.

ಕುಂಡಳ. An ear-ring; a ring.

ಕುಂತ. A spear, lance.

ಕುಂದು. To shrivel, decrease, become
fragile, fail. 93. 152. 239. 412.
455. p. 239. 596. p. 271.

ಕುಂಬು. = ಕೊಂಬು. A bow, obeisance.

ಕುಂಬಿರು. To do obeisance. 601.

ಕುಂಭ. A pot; = ಕುಂಭಸ್ಥಳ.

ಕುಂಭಸ್ಥಳ. The frontal globe of an
elephant's head.

ಕುಂಭಿ. An elephant.

ಕುಂಕಿಲ. A kind of bird. 99.

ಕುಕ್ಕು. To peck. 390.

ಕುಕ್ಕೆ. A small basket. 206.

ಕುಗ್ಗು (ಕುಗ್ಗು). To contract, be decreased, sink. 409.

ಕುಚ್ಚು. A bunch, bouquet, tassel. 124. 166. p. 198.

ಕುಜ. A tree.

ಕುಟಜ. A thorn tree; a useful medicinal plant.

ಕುಟಿಲ. Crooked, deceitful.

ಕುಟ್ಟು. To strike, beat, pound. 146.

ಕುಡಿ. To drink. 5. 81. 427. ಕುಡಿವಾಲ್. milk to drink. 326.

ಕುಡಿ. A point; an eye, bud, germ, shoot; extremity. 243. 335. 348. 366. 496.

ಕುಡು. To give. 329. 358. p. 172. 449. p. 202. 629.

ಕುಡುವು. The thing with which a musical instrument is struck. p. 208.

ಕುಣಿ. To dance. 335. 496. 508. 522.

ಕುತ್ತುಪ್ಪ. A thicket. 401. 402.

ಕುಡಿ. To be boiled, boil. 101. 121.

ಕುಡುರೆ. A horse. 341. 409.

ಕುಡ್ಡಾಲಿ. A spade.

ಕುಣಿರೆಲ್. A sack. 76. 77.

ಕುಸುಂಗು. To bend, stoop, couch. 449. p. 197.

ಕುನ್ನಿ. A (young) dog. 81. 134.

ಕುಂತಿ. Enraged.

ಕುಪ್ಪಸ. = ಕೂಪಾಸ. 534. 604.

ಕುಪ್ಪಳಿಸು. To jump up with the feet kept together; to be together or in a heap. 449. p. 184.

ಕುಟ್ಟಿಗೆ. A small vessel. 618.

ಕುಮತಿ. An evil-minded person

ಕುಮಾರ. A son. ಕುಮಾರಕ. A little son.

ಕುಮುದ. Wicked desire; the white water-lily.

ಕುರಂಗ. A monkey; an antelope (=ಎರಲೆ. 114); (a musk deer).

ಕುರುಜು. An artificial mound; a decorated car. 123. 125.

ಕುರುಡ. A blind man; blind. 60. 130.

ಕುರುಷ. 184. An island. Bh. i. 12, 5.

ಕುರುವಕ. A crimson amaranth.

ಕುರುವು. = ಕುರುವ. 184.

ಕುರುಳ್, ಕುರುಳು. A curl of hair. 327.

ಕುರುಳ್ಳು. To turn about, flourish, brandish. p. 261.

ಕುಪ್ಪಿ. A sheep. 46.

ಕುಪುಪು. A sign, token. 375. 376. 539.

ಕುಪುಡು. = ಕುಪುಪು. 46.

ಕುಲ, ಕುಳ. A flock, herd, tribe, family; a mass; massy.

ಕುಪರ. = ಕುಮಾರಂ. 94. 127.

ಕುವಲಿಯು. A water-lily.

ಕುಶಲ. Healthy, clever; health.

ಕುಶೀಲಕ (=ಕುಶೀಲವ). A dancer.

ಕುಸಿ. To be damaged, break down or sink in. p. 197. 610.

ಕುಸುಬು. To beat, strike. 134.

ಕುಸುಮ. A flower. ಕುಸುಮರಸ. The flower-essence, honey.

ಕುಸುಮಿತ. Blossomed.

ಕುಸುರಿ. The pulp or small seeds of fruit. ಕುಸುರಿದಪ್ಪಿ. To cut up fine. 42.

ಕುಹಕ. Fraudulence; fraudulent, hypocritical. ಕುಹಕಿ. A cheat.

ಕುಳ. A grammatical name of the true Canarese letter ಕ.

ಕುಳ್ಳಿರಾ (ಕುಳಿರ). To be bent, sit down, sit. 361. 419. p. 196. p. 212. p. 222.

526. p. 228. p. 229. p. 239. p. 245.

ಕುಳ್ಳಿರಿಸು. To make sit down. p. 491.

ಕೂಂಕು. To soar upwards. 614.

ಕೂಗು. To cry aloud, shout. 263. 334. p. 270.

ಕೂಟ. A joining, meeting; company; a (fraudulent) admixture; deceit; arsenic (vide ಕೂಳಕೂಟ). 569.

ಕೂಡ. Together with. 299. 409.

ಕೂಡು. To come together, be joined, meet, be possible, be in company, accord as in music; to join. 149. 169. 173. 199. 259. 321. 334. 386. 446. 484. p. 228. 540. 556. 603.

ಕೂಡೆ. Together, together with; at once; at the same time. 10. 138. 174. 193. 264. 268. 269. 272. 330. 372. 378. 399. 401. 416. 418. 486. 489. 551.

ಕೂಡಲಿ. The hair. 136.

ಕೂರ, ಕೂರು. Sharp, fierce; bad, rude. 54. 402. 441. 560.

ಕೂರ್ವಾಸ. A bodice, jacket, etc.

ಕೂರ್ಮ. Love, respect. 535. 590. p. 261.

ಕೂಳಿ. A coarse net. 442.

ಕೂಟಿ. Boiled rice, food. 77. 81. 82. 148.

ಕೂಟಿ. = ಕೂರಿ. p. 197.

ಕೃತಿ. Creating, making.

ಕೃತ. Made; ordered.

ಕೃತಕ. Artificial, (hypocritical); artifice.

ಕೃತಿ. A work, deed, business.

ಕೃತ್ಯ. = ಕೃತಿ.

ಕೃಪೆ. Pity, grace.

ಕೃಪಾಣ. A scimitar.

ಕೃಪಾಸು. Fire.

ಕೃಷಿಕ. An agriculturist.

ಕೃಷ್ಣ. Black. ಕೃಷ್ಣಮೃಗ. The black antelope.

ಕೆಂ, ಕೆನ್ (ಚೆಂ, ಚನ್). Red. 360. 368. 400. 441. p. 196. 496. 559. 604.

ಕೆಂಕಣಿ. A red (affectionate) eye (red colour). 608. ಕೆಂಕಂಬಡೆ. = ಕೆಂಕಣಿ ಪಡೆ.

ಕೆಂಗೇನ. A red or shining coal. 268.

ಕೆಂತ. A live coal. 268. 338. 387. 389. 390. 428. 569.

ಕೆಂದಳ. A red leaf. 319.

ಕೆಂದಳಿ. Red young sprouts or leaves. 241.

ಕೆಂಫುಳೆ. Red dust. 176.

ಕೆಂಪು. Red; redness. 195; 199. 261. 264. 269. 338. 355. 357. 547. 596.

ಕೆಂಬಿಡಿಯಿ. = ಕೆಂ-ಪಿಡಿಯಿ. 608.

ಕೆಡ್ಡು. Pith. p. 198.

ಕೆಟ್ಟು. ✓ ಕೆಡು. ಕೆಡು.

ಕೆಡಪ್ಪ. To make fall, throw down, fell. 399. p. 198.

ಕೆಡಪ್ಪ. = ಕೆಡಪ್ಪ. p. 201.

ಕೆಡಪ್ಪು. = ಕೆಡಪ್ಪ. 190. 396.

ಕೆಡಿಸು. To destroy, ruin, impair, make disappear. 131. 176. 476. p. 196.

503. 543. 562. ಕಾಲೆಡಿಸು. To retard, hinder.
 ಕೆಡು, ಕೆಡು. To be ruined, go out, be impaired. 399. 476. 533 p. 271.
 ಕೆಡೆ, ಕೆಡೆ. To fall, be beaten down. 456. p. 268.
 ಕೆಣಕು. To provoke, irritate. 133. 158.
 ಕೆತ್ತು. √ ಕೆಟು.
 ಕೆಡಪ್ಪ. To scratch, paw; to be dishevelled, be scattered about, to spread; to throw or scatter about. 117. 119. 169. 312. 345. 378. 392. 398. p. 184. p. 198.
 ಕೆನೆ. Scum, cream. 368.
 ಕೆಮ್ಮನೆ. Uselessly. 476.
 ಕೆಯ. The hand; the elephant's trunk. 50. 85. 156. 251. 260. 310. 332. 389. 524. p. 228. 538. ಕೆಯ್ಯ ಮುಟ್ಟು. To touch.
 ಕೆಯ್ಯ. A field. 307.
 ಕೆಯ್ಯೊಳ್. To seize, take, take possession of, hold; to regard. 260. 414. p. 199. 505. 604.
 ಕೆಯ್ಯಾಣಿಕೆ. = ಕಾಣಿಕೆ. 506.
 ಕೆಯ್ಯೆಡು. To loose the power (or hold) of one's hand. 399.
 ಕೆಯ್ಯೆಯ, ಕೆಯ್ಯೆಗಯ. To rub down (a horse); to decorate. p. 197. p. 254.
 ಕೆಯ್ಯೊಡು. To shake hands. 251.
 ಕೆಯ್ಯು. A weapon. 169. 177. 178. p. 202. p. 261.
 ಕೆಯ್ಯುಡುಕು (-ತುಡುಕು). To stretch out the hand hastily for seizing. 389.
 ಕೆಯ್ಯು. Bitterness; bitter. 36.

ಕೆಯ್ಯಾಪ್ಪ. To get or escape out of one's hands; to become excessive. 182. 386.
 ಕೆಯ್ಯುರ್ತಿಸು. To deliver over. 488.
 ಕೆರಳ್. To become furious or very angry. p. 185. p. 186. 492. 495.
 ಕೆಟಿ. A tank. 235. 302. 314. 480.
 ಕೆರ್ಪ. A sandal. 441.
 ಕೆಲ. Side; left side or right side; aside; (= ಎಡೆ. A leaf-plate). 93. 186. 305. 308. 399. p. 184. p. 200. 513. 528. 534. 547. 555. 624. ಕೆಲದಗ. To go aside.
 ಕೆಲವು. A few. 324.
 ಕೆಲಸ. Work, business. 84.
 ಕೆಸಪ್ಪ. Mud. 29. 196. p. 184. 571.
 ಕೆಳಗೆ. Beneath; down. 388. p. 229.
 ಕೆಳದಿ. A female friend. 230. 306. 486.
 ಕೆಳೆ. Friendship, love. 382. 521. ಕೆಳೆ ಗೊಳ್. To be on intimate terms.
 ಕೆಳೆಯ. A male friend. 362.
 ಕೇರಿ. A peacock.
 ಕೇಗು. To cry, as a peacock. 522.
 ಕೇಣ. Shame, hesitation. 177.
 ಕೇತರಿ. A tree, the pandanus odoratissimus.
 ಕೇತನ. A banner, flag.
 ಕೇತು. = ಕೇತನ.
 ಕೇದಗಿ. = ಕೇತರಿ. 523.
 ಕೇರ (= ಗೋಡೆ). A wall. p. 196. p. 228.
 ಕೇರಳ. = ಮಲೆಯಾಳ.
 ಕೇರಿ. A street. 124.
 ಕೇರ. The hair.
 ಕೇಸರ. A mane; the filament of a lotus,

etc.; pollen. ಕೇಸರಿ. The maned one, a lion.
 ಕೇಸಿ. Red. ಕೇಸುರಿ. A red flame. 98. 106. 107.
 ಕೇಳಿ, ಕೇಳು. To hear. listen to; to ask. 20. 21. 37. 44. 74. 131. 210. 245. 258. 324. 362. p. 183. p. 187. etc. 563.
 ಕೇಳಿ. Play, sport, pleasure.
 ಕೇಳಿಸು. To play, perform. 176.
 ಕೈ. = ಕೆಯ್. 433. 451. p. 201. 539.
 ಕೈಗೊಳ್ಳು. To be transgressing, be overbearing. p. 264.
 ಕೈಗೈ. = ಕೆಯ್ಕೆಯ್.
 ಕೈಕರ್ಯ. Service.
 ಕೈದು. = ಕೆಯ್ದು.
 ಕೈಮಿ (ಕೆಯ್ಕಿ). Dexterity. 251.
 ಕೈರವ. The white water-lily. 199.
 ಕೈಸಾರಿ. To come to hand, be obtained, p. 213.
 ಕೊಂಕಣ. The Concan country.
 ಕೊಂಕು. To be crooked or curved. 149.
 ಕೊಂಕು. Crooked, curved, bent. 400. 441.
 ಕೊಂಚಿ. = ಕ್ರಾಂಚಿ. 100. 196. 508.
 ಕೊಂಡಾಡು (ಕೊಂಡು ಅಡು). To praise. 69. 256. 489.
 ಕೊಂಡು. √ ಕೊಳ್ಳಿ.
 ಕೊಂಡು. √ ಕೊಳ್ಳಿ.
 ಕೊಂಬುದು. √ ಕೊಳ್ಳಿ.
 ಕೊಂಬು. A horn; a branch. 241. 339. 455. cf. ಕುಂಬು, ಕೊಂಕು.
 ಕೊಂಬುಗಾಳಿ (-ಕಾಳಿ). A curved horn. 127.

ಕೊಕ್ಕು. The beak or bill. 390. 392.
 ಕೊಟ್ಟು. A tuft, comb. 247. cf. ಕುಡಿ.
 ಕೊಟ್ಟುಗ (=ಕೊಟ್ಟುಕೆ?). A paddy bird. 100.
 ಕೊಡಂಕೆ. The ear. p. 197. 598.
 ಕೊಡ. An earthen pot. 222. 422.
 ಕೊಡಪು. = ಕೊಡಪು. 437. p. 198.
 ಕೊಡಪು. To shake off, throw off or down; (to shake). 87. 107. 137. 147.
 ಕೊಡು. ಕುಡು. To give away, give. present, emit. 24. 27. 44. 86. 88. 136. 207. 219. 229. 230. 236. 251. 297. 311. 399. 456. 458. 467. 501. 504. 531. 532. 539. p. 234. 543. p. 254. ಕೊಟ್ಟು ಪೇಯ್. To upraid. 56.
 ಕೊಡೆ. A parasol. 213. 371. 378. 438.
 ಕೊತ್ತಳ. The bastion of a fort. 189.
 ಕೊತ್ತಿ. A cat. 57.
 ಕೊನರ್. A shoot, tendril. 335. 338. 535.
 ಕೊನೆ. A point, extremity, top, branch, bunch (of plantains). 332. 337. 400. 449. p. 197. 534. 535. ಕೊನೆವಸುರ್. A sharp claw.
 ಕೊಬ್ಬು (ಕೊವು). To be fat, rank, proud. 186. 400.
 ಕೊಬ್ಬು. Fat, rankness, luxuriance, pride. 240.
 ಕೊಯ್, ಕುಯ್. To cut, cut off. 158. 376. 528.
 ಕೊರಗು. To become sapless, waste, suffer pain. 268. 382. p. 271.
 ಕೊರಲಿ. The neck, throat. 158. 239. 306. 400. 480. p. 197. p. 198. p. 271.

ಕೊಯಿ. To cut or saw into, to cut into pieces, to break through. p.228. p.271.

ಕೊವು. = ಕೊಬ್ಬು. To be fat, etc. 305.

ಕೊಲಿ, ಕುಲಿ. To beat down, kill. 40. 89. 202. 246. 375. 400. 413. 452. 455. 502. 544.

ಕೊಲಿಸು. To have killed. 503.

ಕೊಲಿ. Killing, murder. 395. p.197.

ಕೊಲಿ. The act (or faculty) of killing with the trunk.

ಕೊಲಿ. To take; to receive, obtain; to buy; to take possession of; to take to; to take away; to experience. 5. 37. 41. 131. 148. 229. 233. 259. 264. 268. 325. 349. 376. 388. 392. 418. 430. 458. 466. 469. p.198. 537. 542. 593.

ಕೊಳ. A tank. 101. 235. 254. 255. 303. 304. 307. 318. 319. 334. 348. 360. 398. 432. 474. 555.

ಕೊಳಗು. A hoof. 624.

ಕೊಳವೇರಿ (= ಅಮಚ). A fragrant grass (a sort of Andropogon). p.228.

ಕೊಳಿಸು. To make take, obtain or experience. 406. 463. p.199. 615.

ಕೊಳುಗುಳ. = ಕಾಳಗ. p.212.

ಕೊಳ್ಳ. (= ನಿಕುಂಜ). A thicket. 184.

ಕೊಯಿ. Putridness. p.184.

ಕೊಯಿ. Rot, putrid decay. 53.

ಕೊಯಿ. To rot, decay. 54.

ಕೋಕ. The ruddy goose.

ಕೋಕನದ. The red water-lily; the red lotus. 319.

ಕೋಕಿ. = ಚಕ್ರವಾಕ. 508.

ಕೋಕಿಲ. The cuckoo.

ಕೋಗಿಲಿ. = ಕೋಕಿಲ. (Regarding its eggs see v. 411.)

ಕೋಟಿ. A point; ten million.

ಕೋಟಿ. A fort. 189. 294. 332. 543. (p.261?).

ಕೋಡಗ. A monkey. 59.

ಕೋಡು. A point, peak; a horn, (a husk); a branch. 264. 388. 392. p.198.

ಕೋಣ. An instrument for beating a musical instrument. p.196. 512. p.256.

ಕೋಣ. A male buffalo. 60.

ಕೋದಂಡ. A bow; (the sugar-cane flag). 240.

ಕೋಪ. Anger, wrath.

ಕೋರಕ. A flower bud.

ಕೋಲಿ. A stick, staff; an arrow. 232. 399. 401. 442. 524.

ಕೋಲಾದಲ. A great and confused noise; shouting.

ಕೋಶ. A receptacle; a storehouse, store, treasure.

ಕೋಯಿ. A fowl (cock or hen). 199.

ಕೌಂಗು. The Areca nut and tree.

ಕೌಶ್ಠೇಯಕ. A sword.

ಕೌತುಕ. A novelty, wonder; surprise.

ಕೌರ್ (ಕವರ್). A fetid smell. 107.

ಕೌಶಲ. Happiness; skilfulness.

ಕೌಳಿಕ. Deceit. 232. cf. ಕೊಯಿ. Bad.

ಕ್ರಮ. Step; order, arrangement.

ಕ್ರವ್ಯ. Raw flesh. ಕ್ರವ್ಯಾದ. Raw flesh-eater.

ಕ್ರಿಯೆ. Action; an act; the predicate.

ಕ್ರಿಯಾಳಂಕಾರಹೀನ. A sentence that does not show any elegance in the use of the predicate.

ಕ್ರೀಡಿಸು. To play.

ಕ್ರೀಡೆ. Sport.

ಕ್ರೂರ. Cruel, harsh.

ಕ್ರೋಡ. A hog.

ಕ್ರೋಢ. A measure of length of about three Eng. miles.

ಕ್ರೌಂಚ. A kind of heron or curlew.

ಕ್ಷಣ. A moment.

ಕ್ಷತಿ. Hurting, destroying, harm.

ಕ್ಷತ್ರ. The military order.

ಕ್ಷತ್ರಿಯ. A man of the ಕ್ಷತ್ರ.

ಕ್ಷಯ. Decay, annihilation.

ಕ್ಷಳ. A grammatical name of the Sanscrit letter ಲ, distinguishing it from the ಕುಳ.

ಕ್ಷಿತಿ. The earth. ಕ್ಷಿತಿನಾಥ, ಕ್ಷಿತಿಪತಿ, ಕ್ಷಿತಿಪಾಲ. A king.

ಕ್ಷೇತ್ರ. A field.

ಕ್ಷೋಣಿ. The earth.

ಕ್ಷೋಭ. Agitation, commotion.

ಕ್ಷೌಡ. The earth. ಕ್ಷೌಡಪಾಲ. A king.

ಖ

ಖ. The sky.

ಖಂಡ. A piece, part; flesh.

ಖಂಡವಲೆ. A variety of net. 119.

ಖಂಡಶರ್ಕರೆ. Sugar candy.

ಖಂಡಿಸು. To be broken or severed; to sever.

ಖಂಡೆಯ. A point. 114.

ಖಗ. The sky-goer, a bird.

ಖಚಿತ. Provided or enriched with, inlaid, tied.

ಖಡ್ಗ. A sword; a rhinoceros's horn; a rhinoceros. 98. 114.

ಖಣಿ. A rustling or clashing sound. 178.

ಖಿತಿ. Anger, passion.

ಖರ. Sharp; hot, rough.

ಖಜೂರ. The date tree.

ಖಲೀನ. The bit of a bridle.

ಖಳ (= ಕಳ್ಳ). A wicked person.

ಖಾಡಾಖಾಡಿ. A combat. 147.

ಖಾತಿ. = ಖಿತಿ. 85.

ಖಿಳ (= ಕಿರಿ, ಬಿರಿ?). A wild boar. 112.

ಖುರ. A hoof.

ಖೋಡಿ. Evil, deceit. 271.

ಗ

ಗ. This letter when the initial of the second member of a compound, often is a substitute for ಕ.

ಗ. Going; a place to go to.

ಗಂಗ. The going or flowing one; the Ganges.

ಗಂಟು. A knot, joint. 104.

ಗಂತ. Huge, wonderful. 120; a husband. 55.

ಗಂತು. Valiant, great; a male; valour. 53. 450. p. 254. ಗಂತುಗೊಳ್ಳೆ. To become courageous or fierce.

ಗಂತೂವದ. The joint-walker, a worm.

ಗಂತು. A dance. 139.

ಗಂಧ. Fragrance, perfume; sandal.

ಗಂಧವರ್. A horse.

ಗಂಭೀರ. = ಗಭೀರ.

ಗಂಹರ. = ಗಂಧರ.

ಗಗನ, ಗಗನಸ್ಥಳ. The sky. ಗಗನಮಣಿ.

The sky-jewel, the sun.

ಗಜ. An elephant. ಗಜೇಂದ್ರ. The chief of all elephants. ಗಜವರಿ. The elephant-foe, a lion.

ಗಜಗಲಿಸು. To glitter. 91.

ಗಜರಿ, ಗಜರು. To produce a loud sound. 91. 127. p. 184. p. 185. p. 197.

ಗಜುಗ. An unnatural protuberance from a perished eye. 52.

ಗಟ್ಟಿಸು. To knock against, beat. 137.

ಗತ. Well! eh! 11. 271. 373. 382. 595.

ಗತೂ. A mass, multitude. 102. 107. 128. 141. 219. 355. 512. 527. 604.

ಗತಬದಿಸು. To be confused, (difficult?). 113.

ಗಡಿ. A frontier; (district, place). 222. (296).

ಗಡ್ಡೆ. The beard. 205.

ಗಣ. A mass, assemblage, host; a metrical foot.

ಗಣಕ, ಗಣಕ. An accountant, clerk.

ಗಣಕೆ. A dancing girl.

ಗಣಿಸು. To count, esteem, think of.

ಗಣ್ಯ. Fit to be counted or esteemed.

ಗತ. Gone, gone to, entered, (having obtained).

ಗತಿ. A going, course, walk, behaviour; condition, destiny. ಗತಿಗೊಳ್ಳೆ. To walk, move, play. 219.

ಗವೆ. A club.

ಗದ್ದದ. A faltering voice, a sob. 416.

ಗದ್ದಿಸು. To reprove, rebuke. 343.

ಗದ್ದುಗೆ. A seat, throne. 308. 540.

ಗದ್ದು. Prose.

ಗದ್ದುಗತಕ. Great deceit. 564.

ಗದ್ದಿ (ಗರ್ವ). Proud. 400.

ಗದ್ದರಿಸು. To dig. 279.

ಗದ್ದೀರ. Deep; deep-toned.

ಗಮಕ. Leading; an impulse-compound, cf. Sûtras 168 seq.

ಗಮಕೆ. A lofty woman; a singer.

ಗಮನ. Going; departure.

ಗಮಿಸು To ಗಂ.

ಗರಗಸು (ಗ್ರಹ). A saw. 158.

ಗರಗೊಟ್ಟುಗೆ. Whirling; frenzy. 103.

ಗರಿಗ (ಗರುಗ). A kind of bird, the ಭೃಂಗರಾಜ. 100.

ಗರುವ (ಗರ್ವ). Haughty; a venerable person. 274. 276.

ಗಣಿ. A feather, wing; a leaf. 378. 392. 411. 440. 478. p. 199. p. 201. 510. 513. p. 229. 598. ಗಣಿಗನೆ. A winged arrow. p. 199.

ಗರ್ಗರ. A small round bell. p. 199.

ಗರ್ಗನೆ. Rolling, roaring, shouting.

ಗರ್ಗತ. = ಗರ್ಗನೆ.

ಗರ್ಗಿಸು. To roar, shout.

ಗರ್ಗ. A hole; a ditch.

ಗರ್ವ. Pride.

ಗರ್ವಿಸು. To be proud.

ಗವಾವ್ವದ. A cow-pen.

ಗಹಗಹಿಸು. To produce the sound of loud laughter. p. 205.

ಗಹನ. A forest.

ಗಹ್ವರ. A thicket; a cave.

ಗಳ, ಗಲ. The throat.

ಗಳಿತ. Dropped.

ಗಡಪು. To chatter. 419.

ಗಡ್ಡೆ. An Indian hour of twenty four Eng. minutes. 247.

ಗಾಡಿ. Beauty; nicely. p. 222. p. 228 (twice). 574. p. 254.

ಗಾಡಿಸು (ಗಾಡಿಸು). To be great or amassed. 489.

ಗಾಢ. Dived into; great, strong; excess.

ಗಾಣ. A mill. 240.

ಗಾನ. Song, music.

ಗಾಯಕ. A singer, musician.

ಗಾಲಿ. A wheel. 288. 332.

ಗಾವ. = ಗ್ರಾಮ. ಗಾವನಿಂಗ. The village lion, a dog. 130.

ಗಾವಳಿ. A sound. 296. 340.

ಗಾವುಡ. A distance of about ten or twelve Eng. miles. 210.

ಗಾಡು. Diving into; cunning, deceit; entrance. 113.

ಗಾಳ. A hook, an angle. 442.

ಗಾಳಿ. Wind. 224. 236. 259. 267. 303. 315. 335. 345. 414. p. 197. 508.

ಗಂಚಲ್. A kind of bird. 100.

ಗಡ. A small tree, plant. 37.

ಗಡಿಸ. The falcon or hawk. 146. 442.

ಗಡಿಬಿಡಿ. A small drum shaped like an hour-glass. 127.

ಗಿರಿ, ಗಿರ. The sound of whirring or whirling. p. 202.

ಗಿರಿ. A mountain. ಗಿರಿವ್ರಜ. The name of a town.

ಗಿರಿ. A whirring noise. 146. ಗಿರಿಗಿರಿ ಸುಟ್ಟು. To strike so that a whirling noise is heard. 146.

ಗಿರು. Whirling up and down. 170.

ಗಿರುಗಟಿ, ಗಿರು. Whirring, whirling. p. 202.

ಗಿರು. To think about, to imagine (wrongly), take for. 393. 435. p. 204. (to disrespect? 103).

ಗಿಳಿ. A parrot. 194. 238. 261. 305. 348. 350. 351. 378. 508.

ಗಿಜುಗ. The tailor bird. 100.

ಗೀತ. Singing, a song.

ಗುಂಡು. A ball, knob. 401.

ಗುಂಡುವಲೆ. A variety of net. 119.

ಗುಂಪು. A mass, flock, multitude. 195. 366. cf. ಗುಪ್ತೆ.

ಗುಗ್ಗುಳ. A gum or resin tree.

ಗುಟ್ಟು. A cluster of blossoms.

ಗುಡ. Jaggory.

ಗುಡಿ. A temple; an ornamental vessel. 24. 123. 213. 226. 331.

ಗುಡುಗು. Thunder. 512.

ಗುಣ. A quality, property. ಗುಣವಂತ. A man of good qualities.

ಗುಣಿ. One who has a certain property.

ಗುಡ. A bunch, cluster. 124.

ಗುಪ್ತ. Hidden, secret.

ಗುಟ್ಟು. A heap, pile. ಗುಟ್ಟುಗೊಳ್ಳೆ. To be piled up. p. 184.

ಸುಬ್ಬಿ. An (ornamental) sparrow. p.199.

ಸುರು. Great; a teacher.

ಸುಪ್ತಿ. An aim, mark; exposition (exposed). 62. 113. 308.

ಸುವ್ರ. A terrible form. p.181.

ಸುಹೆ. A cave.

ಸುಳ್ಳು. A bubble. 267.

ಸೂಗ. An owl. 322. 379.

ಸೂಡಾರ. A tent. 294. 295.

ಸೂಡು. A nest. 268. 411.

ಸೂಢ. Concealed, secret; secretly.

ಸೃಹ. A house. ಸೃಹತಾಂತಿ. A ceremony on completing a house.

ಸೆಂಟು. Distance. p.181. 449.

ಸೆಜ್ಜಿ. A small tinkling ornament. 629.

ಸೆಣೆ. A friend. 56, cf. ಕೆಳೆ, ಗೆಳೆಯ.

ಸೆತ್ತು. ✓ ಗೆಜ್ಜು.

ಸೆಯ್, ಸೆಯ್ಪು. To make, perform. ಉದಯಂ ಸೆಯ್. To rise. 190. 293. 324.

329. 336. 337. 361. 398. 444. 466.

p. 196. p. 197. p. 205. p. 211. p. 213.

511. 535. p. 228. 552. p. 252. p. 268.

ಸೆಯ್ಪು. To make do or perform. 329.

ಸೆಲ್, ಸೆಲ್ಲು. To gain; to overcome. 74. 179. 181. 309. 614.

ಸೆಳೆಯ. A male friend. 341.

ಸೆಣೆ. A finger-span; a sword. 386. 604.

ಸೇಯ. A song.

ಸೇರು (= ಅರುಪ್ಪರು). The marking nut. 387.

ಸೇಹ. = ಸೃಹ.

ಸೆಳ್ಳು. = ಸೆಯ್.

ಸೆಂಚಲ್, ಸೆಂಚಲ. A bunch, cluster. 303. 331. p. 261.

ಸೆಂಟು. A point of the compass, direction. 381. 620.

ಸೆಂಡಳ. A multitude, mass, throng. 296. 331.

ಸೆಜ್ಜು (ಸುಜ್ಜು). A cluster.

ಸೆಡ್ಡು. Barren; (a barren cow). 28. 129. 205.

ಸೆಡ್ಡು. Aim, mark, knowledge. 39.

ಸೆಡ್ಡು. Manure. 552.

ಸೆಡರು. The hoof of an animal. 53.

ಸೆಡೆ. The noose or slipknot of a bowstring, the horns of a bow. 401.

ಸೆಡೆ. A cow; the eye.

ಸೆಡೆಚರಿಸು. To enter the eye, appear.

ಸೆಡೆಣೆ. A sack. 59.

ಸೆಡೆಪುರ. A town-gate, tower.

ಸೆಡೆಮಾಯು. A jackal.

ಸೆಡೆರಿ. A ridge, pass. 113.

ಸೆಡೆವಳ. A cowherd.

ಸೆಡೆಪ್ಪಿ. An assemblage; a conversation.

ಸೆಡೆಲು (ಫೋಟಿ). A horse.

ಸೆಡೆಲುಾಯ್. A horseman.

ಸೆಡೆಲುಗೆ (ಫೋಟಿಕೆ). A mare. p.198.

ಸೆಡೆಲುಡು. To howl, lament. 171.

ಸಾಂಸು. = ಕಾಂಸು. 349.

ಸಾಜು. A wagtail. 100.

ಸೃಹ. A planet.

ಸೃಮ. A multitude, the aggregate; a village.

ಸೃಹ. A seizer; a shark; an alligator.

ಸೃಹಿ. Seizing, holding, containing.

ಗ್ರೀಷ್ಮ. Heat. ಗ್ರೀಷ್ಮಕಾಲ. The hot season, including the months of

జ్యేష్ఠ and ఆషాఢ, from the middle of May to that of July.

ఘ

ఘంటి. A gong, bell.

ఘటి. An earthen pot or jar.

ఘటిత. Joined, put together.

ఘటి. A mass, troop, herd.

ఘన. A mass; solidity, strength, firmness; a cloud; greatness, dignity, honor; great, large. ఘనతర.

Very massive or important.

ఘనతే. = ఘనత్వ.

ఘనత్వ. Greatness, etc.

ఘరిఘరిలినే. With a noise as proceeds from being grilled, ground, or cut (sawed). 431 (or = ఘటిలినే, quickly?). p. 271.

ఘర్మ. Heat. ఘర్మాంబు, (Hot water), sweat.

ఘల్లెను. To strike, kill. 314.

ఘటిలినే. Quickly. p. 200. p. 204. p. 271.

ఘటెను. To amass, acquire. 2. 40. 190. 191.

ఘటుఘటెను. According to one Ms. = ఘటెఘటెను. p. 258.

ఘటి. The nape of the neck.

ఘడిను. To become massive, strong, tight, great. 147.

ఘాత. A blow, stroke; murder.

ఘాతక. = ఘాతకి.

ఘాతరీ. A striker, slayer, destroyer.

ఘాతానకే. Mischievousness. 490.

ఘాతెను. To slay.

ఘాయ. A stroke, wound. (ఘాయవ డే = ఘాయ-వడే, 135).

ఘోరిను. To roar. 433.

ఘురుఘుడిను (cf. గురుగు). To make water bubble; = ఘుటిఘుటిను.

122. p. 201. p. 202. 497.

ఘురుఘురు. Roaring. 517.

ఘుటిఘుటిను. To produce a bubbling, roaring, thundering or whizzing noise. 366. p. 200. p. 202. p. 205.

ఘుటుఘుటు. The sound of running water or of large flames. 104.

ఘోరిను. To roar.

ఘోరిను. = ఘోరిను. 139. 141. p. 211.

ఘృత. Clarified butter.

ఘృష్ట. Ground, rubbed.

ఘోర. Horrible.

ఘోష. A sound, roar, roaring.

ఘోషణ. = ఘోష.

ఘోషిత. Sounded; a sound.

ఘోషియ్య. = గోషియ్య. p. 199.

త

తం (తల్). = తిం (తేం), కేం (కేల్).

తంజతే. Moving.

తంజరీక. The black bee.

తంజల. Moving to and fro, fickle, unsteady; wind; lightning; fortune. తంజలమతి. Fickle minded; full of lightning.

ಚಂಚು. A beak.

ಚಂದ. Flaming, hot, fierce, wrathful.

ಚಂಡು. A ball. 618.

ಚಂಡಾಂಶು. He with hot rays, the sun.

ಚಂಡಾಲ. A man of fierce, cruel manners, a tribe so called.

ಚಂಡಿಕೆ. The lock of hair left on the head. p. 271.

ಚಂದ. Beauty. 230. 354.

ಚಂದನ. Sandal; its wood, oil, etc.

ಚಂದ್ರ. The moon.

ಚಂದ್ರಕಾಂತ. The moon-stone, a kind of crystal.

ಚಂದ್ರಮ. The moon.

ಚಂದ್ರಕೆ. Moonlight, a moonbeam; valour.

ಚಂದ್ರೋವಳ. = ಚಂದ್ರಕಾಂತ.

ಚಂಪಕ (ಸಂಪಗ). A kind of tree with yellow, fragrant flowers.

ಚಂಬಕ. A kind of musical instrument. 127. ಚಂಬಕವಜಿ. A sort of drum. p. 201.

ಚಕ್ರೋರ. The Greek partridge. 99. 292.

ಚಕ್ರ. The ruddy goose or swan; a wheel; a discus; a circle; a circular position. 199. 264. 318. 322. 484. ಚಕ್ರಾಸಿ (ಚಕ್ರ-ಅಸಿ). Discus and sword.

ಚಕ್ರವಾಕ. = ಚಕ್ರ. 99.

ಚಟುಲ. Unsteady, beautiful; piercing.

ಚಡಾಳಿಸು. To fasten, put on. 115.

ಚಣ. = ಕ್ಷಣ.

ಚತುರ್. Four.

ಚತುರ. Dexterous.

ಚತುರತೆ. Cleverness.

ಚತುರಂಗ. An army of four constituents: infantry, cavalry, elephants and chariots.

ಚತುರ್ಬಲ. = ಚತುರಂಗ.

ಚತುಷ್ಟಯ. A collection of four.

ಚಮರ್, ಚದುರ. Clever; dexterity.

ಚನ್ನ. Nice, straight. 224.

ಚಪ್ರಗ. A handsome, happy man. 189.

ಚಪಲ, ಚಪಳ. Fickle, unsteady; swift; inconsiderate.

ಚಪಲತೆ. Fickleness, unrest, swiftness.

ಚಪ್ಪನ್ನ. Fifty-six. p. 170. 460.

ಚಪ್ಪರ. A shed. 216.

ಚಪ್ಪರಿಸು. To smack the lips. p. 197. p. 199.

ಚಮತ್ಕೃತಿ. Surprise, wonder.

ಚಮರ. The tail of the yak. 128.

ಚಮರಿ. The yak; = ಚಮರ. 331.

ಚಮು (ಚಮೂ). An army.

ಚಮ್ಮಟಿಗ. A whip. p. 199.

ಚಯ. A heap, large number

ಚರ. A walker, messenger.

ಚರಣ. A foot; a line.

ಚರಿತ. Conduct; a man who observes a certain conduct.

ಚರಿಸು. To walk, wander, roam, move.

ಚರ್ಮ. A skin; leather.

ಚಲ, ಚಳ. Moving, trembling, fickle; glittering.

ಚಲ (ಚಲ). Resolution; obstinacy, malice.

ಚಲುವು. = ಚಲ್ವು. 120. 209. 257.

ಚಲ್ವು. Beauty; beautiful, nice. 11. 12. 357.

ಚವಳು. Brackish. 58.

ಚಳಕೆ. Skill. 177.

ಚಳಿ. Cold. 388. 389.

ಚಳಿ. To be deprived of power, to succumb. p.199.

ಚಳಿತ, ಚಲಿತ. Moving about.

ಚಳಿಸು. To move about, go.

ಚಳಿಯು. Scattering, sprinkling. 123. 126.

ಚಾಂಪೇಯ (ನಂಪಗೆ). = ಚಂಪಕ; a flower of the ಚಂಪಕ.

ಚಾಚು. To stretch or hold out; to offer. 107.

ಚಾಟಿ. A whip.

ಚಾಡಿ. Slander. 131.

ಚಾತಕ. A kind of cuckoo. 99. (244). 342. 343.

ಚಾತುರ. Charming.

ಚಾತುರಂಗ. = ಚತುರಂಗ.

ಚಾತುರ್ಯ. Charm, beauty; charming.

ಚಾದಗಿ. = ಚಾತಕ. 523.

ಚಾನ. A chisel.

ಚಾಪ. A bow.

ಚಾವಳಿ, -ಲಿ. Fickleness, change of mind; unsteady, quick.

ಚಾಮರ. The tail of the Yak, used as a fly-brush, etc.

ಚಾರಣಿ. Moving, going; a strolling singer.

ಚಾರಿ. One who walks or roams about.

ಚಾರಿ. Observing; right aim. 177.

ಚಾರು. Beautiful. ಚಾರ್ಮನನೆ. Sho who has a lovely face.

ಚಾಲಿತ. Moved about, shaken.

ಚಾವಡಿ. An office-room.

ಚಾಳಿ. Habit, practice. 177.

ಚೆಂತಿಸು. To think; to think of, consider; to be full of care.

ಚೀನ. Chinese; a sort of cloth.

ಚೆಂತೆ. Thought, consideration; grief.

ಚೆಗುರ್, ಚೆಗುರು. To sprout, get young leaves. 303. 322.

ಚೆತ್ತಾರ. Chirping, screaming, croaking, creaking.

ಚೆತ್ತೈಲಿ. = ಚೆತ್ತಾರ. p. 200. p. 202. 609.

ಚೆತ್ತ. Thought, will; the heart; one who has a wish.

ಚೆತ್ತವಿಸು. To pay attention, consider. 111. 112.

ಚೆತ್ರ. Variety of colour; a picture; variegated, wonderful, extraordinary. ಚೆತ್ರತರ. Very variegated, etc. ಚೆತ್ರಪತ್ರ. A wonderful variety of leaves.

ಚೆತ್ರಭಾನು. He of various lustre, the sun.

ಚೆನ್ನ. Gold. 207. p. 198. 558.

ಚೆಪ್ಪ. A shell. 368.

ಚೇರ. To scream, cry out. 508. 560.

ಚುಂಚು. Coping of a wall; a porch; small. p. 229.

ಚುಂಬಿತ. Kissed.

ಚುಂಬಿಸು. To kiss.

ಚುಪ್ರತನ. Niggardness.
 ಚುಯ್ಪಿನ್. To hiss, fizz. 432.
 ಚೂಣಿ. The front, van.
 ಚೂತ. The mango tree.
 ಚೂರ್ಣ. Powder.
 ಚಿಂ, ಚಿಲ್. Red, (beautiful).
 ಚಿಂಗದರ್. A red ray. 500.
 ಚಿಂಡು. = ಚಂಡು.
 ಚಿಂದಳರ್. A red young leaf. 303.
 354.
 ಚಿಂಬೋತ (ಕೆಂಬೋತ). A kind of
 bird.
 ಚಿಲ್. To throw away, scatter about,
 disperse. 334. 479. 552.
 ಚಿಲ್ವಿ. A beautiful man. 533.
 ಚಿಲ್ವಿ. = ಚಲ್ವಿ. 166. 317. 329. 331.
 345. 441. 603. 604. 631.
 ಚೇತನ. Thought; the heart; he who
 has a heart.
 ಚೇದ್. A scorpion. 150. 157. 224.
 ಚೈತ್ರ, ಚೈತ್ರಮಾಸ. The first lunar
 month (belonging to spring), March-
 April.
 ಚೈತ್ರದೂತಿ. The messenger of ಚೈತ್ರ;
 a kind of flower.
 ಚೋಕ್ಕ. Pure, neat, handsome. 206.
 ಚೋಜಿಗ. Wonder. 184.
 ಚೋರ. A thief.
 ಚೌ. Four.
 ಚೌಕಿಗ. A square room. 255.
 ಚೌವಟ, ಚೌವಟ್ಟ (ಚತುಃಪಟ್ಟ). Four
 methods. p. 197.
 ಚ್ಯುತ. Departed, fallen.
 ಚ್ಯುತಿ. Departing, deviation; perishing.

ಛ

ಛಂದ. = ಛಂದಸ್ಸು 12.
 ಛಂದಸ್ಸು. Prosody; a metre.
 ಛಟಛಟನೆ. With the noise of breaking
 or crackling. 96. p. 198.
 ಛಟಿಸು. To crackle. 96.
 ಛಟಿ. A mass.
 ಛತ್ರ. A parasol, used also as an
 emblem of rulership.
 ಛದ. A cover; a wing; a leaf.
 ಛವಿ. Lustre, colour; the skin, a hide.
 ಛಳಿಛಳಿಲ್. Clash! clash! 517.
 ಛಳಿಯ. = ಚಳಿಯ. 214.
 ಛಹಿಛಹಿಲ್. Crack! crack! 431.
 ಛಾಯಿ. Shade; hue.
 ಛಟಿಸು. = ಛಟಿಸು. 102.
 ಛದ್ರ. An opening.
 ಛಳಿಛಳಿ. The sound of smacking or
 hissing. 104.

ಜ

ಜ. Born.
 ಜಂಘೆ. The calf of the leg; the leg.
 ಜಂಜನ. Grief, scruple. 76.
 ಜಂತು. A living creature; an insect
 or worm.
 ಜಂತೆ. A rafter. 163. p. 229.
 ಜಂತ್ರ. = ಯಂತ್ರ.
 ಜಂಬೀರ. The lime tree.
 ಜಂಬು. The rose-apple or its tree.
 ಜಕ್ಕವಕ್ಕಿ. The ruddy goose. cf. ಚಕ್ರವಾ
 ಕ. p. 253.
 ಜಗ. = ಜಗತ್.
 ಜಗಜಂಘ. Glittering, lustre. p. 201.

ಜಗಜಗಿಸು. To glitter. 218. see ಜಗಿ.

ಜಗತಿ (ಜಗನ್). The world. ಜಗತಿ
ಮಾನಿನಿ. A world-respected woman.

ಜಗಲಿ. A raised seat, a bench of
stones, etc. 165. 217. p. 229.

ಜಗುಲು. To slide; to drop. 546.

ಜಗಿ (ಝಗಿ). Radiance. 252.

ಜಠರ. The belly.

ಜಠ. Solid, rigid, material; cold; water;
dumbness; dulness, stupidity.

ಜಡಿ. To be shaken, tremble, quake,
be astir, to blow; to shake; to set
in a quick motion, urge on, chase.
76. 79. 133. 144. 236. 270. 399. 401.
453. 456. p.197. p.201. 496. p.271.

ಜತಿ, ಜತೆ (ಯತಿ). A yoke, pair. p.200.
p. 202. ಜತಿಸುನು, ಜತಿಗೊನು. To
accompany, harmonize.

ಜನ. A person; people. ಜನಪ, ಜನಪತಿ.
A king.

ಜನಕ. Generator, father.

ಜನನಿ. A mother.

ಜನಪದ. A country.

ಜನಿತ. Born.

ಜನಿಸು. To be born.

ಜಮದಾಡೆ (ಯಮ-ದಂಡೆ). A fencing
sword. p.201.

ಜಯ. Victory.

ಜಯದ್ರಥ. A king of the Sindhus.

ಜರಿ. To wear away, fall or slip down,
drop. p.184.

ಜಜಿ, ಜಜಿ. To revile, (despise). 130.
165. 237. 542. p.254.

ಜಜಿ. Whirring.

ಜಲ, ಜಲ. Water.

ಜಲಚರ. The water-goer, a fish.

ಜಲಜ, ಜಲಜ. = ಅಂಬುಜ.

ಜಲದ. = ಅಂಬುದ.

ಜಲಧರ, ಜಲ-. The water-carrier, a
cloud. ಜಲಧರಮಾರ್ಗ. The sky.

ಜಲಧ. = ಅಂಬುಧ.

ಜಲನಿಧಿ, ಜಲ-. = ಜಲಧ.

ಜಲವತಿ. Full of water.

ಜಲ್ಲಿ, ಜಲ್ಲಿ. Ornamental tassels of the hair
of the yak. 123. 124. 166. 598. p.261.
ಜವ. = ಯಮ.

ಜವ. Strength, speed; quick, power-
ful, able; greatly, much. 76. 200.
394. 431. 414. 480. 524. 553. 600.
619. p.266. 624.

ಜವಗೇಡಿಸು. To exhaust one's own
power. 412.

ಜವಳಿಸು (ಜ್ವಳಿಸು). To be blazing or
glittering. 253.

ಜವಾನಿ. Civet; ಜವಾನಿಚಕ್ಕು. A civet
cat. 397.

ಜಸ. = ಯಕ.

ಜಳ. = ಜಲ. = ಝಳ. 315.

ಜಾಜಿ. The great-flowered jasmine; the
nutmeg.

ಜಾಡಿಸು. = ಝಾಡಿಸು. p.197.

ಜಾಣಿ. = ಜ್ಞಾನ. 46. 484.

ಜಾತ. Born; belonging to a race or
caste; birth.

ಜಾತಿ. Genus, race, caste.

ಜಾನು. The knee.

ಜಾಮಾತ. A son-in-law.

ಜಾಯಿಲ. (probably = ಝಲ್ಲಿ, ಜಲ್ಲಿ, ಝಿ
ಲ್ಲಿ). The yak. 135.

ಜಾಲಿ, ಜಾಲಿ. To slide, run off, flee.

70. 524.

ಜಾಲ, ಜಾಲ. A net; a dense mass, assemblage, large number.

ಜಾಲಕ. A net.

ಜಾಲೆ. = ಜವ್ವಲೆ.

ಜಾವ. A watch of three hours. 199. 247.

ಜಾಹ್ನವಿ. The Ganges.

ಜಾಳಿಗ. A concourse, multitude, collection. 252.

ಜಾಳಿಸು (ಝಾಡಿಸು). To shake, shake off; to subdue. 179.

ಜಿಗ. Sticky, glutinous, diseased. p. 184.

ಜಿನುಗು. Fine rain. 245.

ಜಿಷ್ಣು. Victorious, excelling. ಜಿಷ್ಣು ಚಾಪ. The rainbow.

ಜೀಮೂತ. A cloud; ಜೀಮೂತಲತೆ. The cloud-creeper, lightning. ಜೀಮೂತ ವಸನ. Cloud-dwelling.

ಜೀಯ. Father! sir! 111. 112. 120. 471. 563.

ಜೀರ್ಣ. Worn, tattered, wasted.

ಜೀವ. Life; a living creature. ಜೀವಳಿ. A host of living creatures. ಜೀವರತ್ನ. The pearl which is life.

ಜೀವನ. Life; livelihood, food.

ಜೀವಾತ್ಮ. A created sentient being, living creature; a man.

ಜೀವಿ. = ಜೀವಾತ್ಮ. One who feeds on.

ಜೀವಿತ. Living, a living being; life. ಜೀವಿತೇಶ. A king.

ಜೀವಿಸು. To live.

ಜೂಜು. Gambling.

ಜಿಲ್. To be lofty or high. 327.

ಜೀಂ, ಜೀನ್, ಜೀನು. Honey. 222. 297. 422.

ಜೀಂಗೆಡ. A vessel containing honey. (222). 422.

ಜೀಗಟಿ (= ತಿಂಡಿಮ). A circular gong (or drum). 127. p. 201.

ಜಿಂರು (ಜಿಂಚ್ಚು). Empty, dry, insipid. ಜಿಂರ್ದೇಹಿ. To lose ones' sap. p. 184.

ಜಿಂವ. A cluster, bunch. 351.

ಜಿಂತ್ತು. Closeness. 296.

ಜಿಂನ್ನ (ಜಿಂನ್ನೆನ್ನ). The moonlight; valour. 260. p. 253.

ಜಿಂಲ್, ಜಿಂಲ್ಲ. Saliva, spittle. 327.

ಜಿಂಕೆ (ಯೀಗ?). Care, attention. 191. 503.

ಜಿಂಕಿ. Union, accompanying. 161.

ಜಿಂಕಿಸು. To become or be joined; to be ready. 77. 173. p. 200.

ಜಿಂಕು. A pair, junction, conjunction, meeting, concourse. 89. 288. p. 201.

ಜಿಂಕಿ. Radiance, light; a lamp.

ಜಿಂಕದ. An elephant keeper. 178. 258.

ಜಿಂಕನೆಗವಳಿ. ? p. 200.

ಜಿಂಕಲ್. To wave, oscillate. 327. 400.

ಜಿಂಕ (ಯೀಗ, fraud?). Disguise, fancy. p. 197. ಜಿಂಕರಣ. A sham-fight.

ಜ್ಞ. One who knows.

ಜ್ಞಾನ. Wisdom, knowledge.

ಜ್ಞಾನಿ. A wise man, knower.

ಜ್ಞಾ. A bow-string.

ಜ್ವಾಲ, ಜ್ವಾಲೆ. Flame, heat.

ಝ

ಝಗೇ. Radiance. 102.

ಝಣಝಣ. Tinkling. 604.

ಝಣಝಣಿಸು. To tinkle. p.196. p. 198.

ಝಲ್ಲನೆ. Suddenly. p.198.

ಝಲ್ಲಣಿ, ಝಲ್ಲರಿ. A lock or curl; ornamental tassels. 213. p.199.

ಝಲ್ಲ. = ಜಲ್ಲ. p.200.

ಝಳ (ಜ್ವಲ). (Blazing); heat. 101. 105. 161. 171.

ಝಳಸಿಸು. To shine; to make shine; to brandish. 195. 253.

ಝಳುಂಸಿಸು. = ಝಳಸಿಸು. 456. p.202.

ಝಾಡಿ. A stream; a mass. 72. 161.

ಝಾಡಿಸು. To flow in a stream; to shake off; to shake (so as to throw what is under uppermost). 96. 147.

ಝೀಂಕಾರ. Humming. 336.

ಝೀಂಸಿಸು (ಜೀಂಸಿಸು). To make start, to thrill 230.

ಟ

ಟಿಟ್ಟಿಭ. The quail.

ಟುಮುಕು. A tabret. 127.

ಠ

ಠಳಠಳತ್ಪರ. The sound of bursting or snapping. 104.

ಠಾವು. A place. 202. 345.

ಠೀವು. A high position. 164.

ಡ

ಡಂಬರ. Gracefulness; mass, assemblage.

ಡಮಡಂ. Tom, tom! p.202.

ಡಮಾನ (ಡಮಾರ?). A double kettle-drum. 127.

ಡಾವರಿಸು. To fly about. 106. 170.

ಡಿಂಡಿಮ. A (small) drum. p.202. p.212. 512.

ಡೆಂಕಣಿ. The flag-staff of a fort-bastion. 332.

ಡೊಂಕಣಿ. A javelin. 177.

ಡೊಂಸುರ. A drum used in proclaiming something. 221. 243.

ಡೊಂಬಿ. A multitude. 508.

ಡೊಕ್ಕರ (= ಸುಮ್ಮ). A blow with the fist, (a blow or beating in general). 145.

ಡೊಕ್ಕರಿಸು. To box. 88.

ಡೊಳ್ಳಾಸ (= ಮಾಯೆ). Magical power, wickedness. 106.

ಡಾಡೆ. A small drum beaten on one side. 127.

ಢ

ಢಕ್ಕೆ. A small drum shaped like an hour-glass. 175.

ಢಾಳಿಸು. To make appear or shine. 128.

ಢೆಂಢಣಿಸು. To emit a sound like that of a large drum. 145.

ತ

ತ. This letter often appears as ದ when forming the initial of the second member of a compound.

ತಂ, ತಣ್. Cool.

ತಂಗಾಳಿ. A cool wind. 161. 193. 197. 264. 307. 528.

ತಂಗಿ. A younger sister 541. 545.

ತಂಗೊಳಿ. A cool tank. 350.

ತಂಡ. A mass, multitude. 402.

ತಂತು. A thread.

ತಂತ್ರ. An extension, a warp; a scheme, system; a ceremony; an army.

ತಂದು. √ ತರ್.

ತಂದೆ. A father. 64. 247. 326. 529. 563. 594.

ತಂಪು. Coolness; cool (coolly). 161. 193. 199. 318.

ತಂಬುಟ. A tambourine. 127. p.202.

ತಂಬಿಲಿ (ತಂ-ಎಲಿ). A cool wind. 291. 306. 339.

ತಕವಕನೆ. The sound of boiling or bubbling. 121.

ತಕ್ಕ. √ ತಯ್. Fit, proper. 206. p.213. 541. 561. p.268.

ತಕ್ಕದು. = ತಕ್ಕ + ಉದು. 574.

ತಗುಯ್. To stick to; to run after, pursue. 170. 512.

ತಗುಟ್ಟು. To stick, fasten. p.197.

ತಟ. A bank, shore; place.

ತಟಾಕ. A tank.

ತಟಿತ (-ನ್). Lightning. »

ತಟ್ಟು. A side. ತಟ್ಟುವರಿಯಿಸು (-ವರಿಯಿಸು). To make go to one side (?). p.197. (or ತಟ್ಟುವ, ಅರಿಯಿಸ? ಅರಿಯಿಸ?).

ತಟ್ಟು. To strike (p.197?).

ತಟ್ಟಿ. A (metal) plate. 555.

ತಡೆ. Stopping. 493. ತಡಂಬಡಿಸು. To cause to stop, to perplex.

ತಡೆವು. To grope; to touch lightly, to stroke. 416.

ತಡಿ.=ತಟ. 122. 193. 366. p.181. 480. p.204.

ತಡಿಕೆ. The act of stopping or obstructing. 119. ತಡಿಕೆವಲೆ. A variety of net.

ತಡಿತ.=ತಡಿಕೆ. 103.

ತಡೆ. To stop, obstruct, restrain; to stop, wait. 70. 224. 242. 399. 427. p.198. 533. p.254. p.268.

ತಡೆ. An obstacle; delay. p.205. p.268.

ತಡೆಗಾಲ್. A foot that meets with an obstacle. ತಡೆಗೆದು. To be aroused.

ತಣ್. Cool. 526. 597. ತಣ್ಣದಿರ. The cool-rayed, the moon.

ತಣೆವು. To cool, satisfy. 519.

ತಣ್ಣಗೆ. Cool. 412.

ತಣ್ಣು. Coolness; happiness. p.229.

ತತ್. (ತದ್, ತನ್, ತಲ್). That; of that, of her, of him.

ತತ. Extended.

ತತಿ. Extension, multitude.

ತದೀಯ. Relating to that, her or him; that. 72.

ತನಯ. A son.

ತನಿ. Mature, ripe, perfect, great, sweet, brilliant. ತನಿಗೂ. To be thoroughly boiled 46. 101. 161. 186. 228. 307. 318. 329. 337. 338. 355. 428.

ತನಿವಣ್ಣಿ. A ripe fruit. 329. 355.

ತನು. Small. 95.

ತನು (ತನೂ). The body. ತನುಜ. A son.

ತನುತ್ರ. Armour, mail.

ತನುಭವ. = ತನೂಭವ.

ತನುಭೃತ್ (-ದ್). Body-bearing; a living creature; a man.

ತನೂಭವ. A son.

ತನ್ನ, ತನಗೆ. etc. √ ತಾಂ. ತನ್ನ ತಾನೆ. By one's self, on one's own accord. 417.

ತಪ. Heat; tormenting; penance.

ತಪ್ತ. Heated.

ತಪ್ಪದು. √ ತರ್.

ತಪ್ಪಲ್ (ತಪ್ಪಲ್), ತಪ್ಪಲು. The side of a mountain; table-land. 289. 368. 396. p. 179.

ತಪ್ಪ. To be missed, slip, fail; to be amiss; to be lost. 50. 153. 191. 373. 396. 532. p. 253.

ತಪ್ಪ. A mistake, misdemeanour. 51. 534. 564.

ತಮ. = ತಮಿಸು.

ತಮಗೆ, ತಮ್ಮ. etc. √ ತಾನ್.

ತಮಾಲ. The Honge tree; a sign made with its juice, etc. on the forehead.

ತಮಿರ. = ತಮಿಸು.

ತಮಿಸು. Darkness.

ತಮಿಸು. A dark night.

ತರ್ (=ಕೊಂಡು ಬರ್). To bring, (to take). 68. 69. 89. 201. 375. 463. 470. p. 199. 495. p. 212. 538.

ತರ (ತೆಪ). Manner. ತರತರ. Variety. 126. 165. 166. p. 197 (ಅನ್ಯತರ).

ತರ. A row, line; bank. cf. ಧರ. 296. 360. p. 200. p. 261 (twice). ತರಂಗೊಳ್, ತರಂಜಿಮ (-ಪೆಪು). To be in a line or properly arranged (or heaped?). ತರಂಗೊಳಿಸು, p. 229.

ತರಂಗ. A wave, surge.

ತರಂಗಿನಿ. She full of waves, a river.

ತರಕಸ. A quiver (?). p. 199.

ತರಜಿಗತ್ತರಿ. (=ತಪ್ಪನ-?). A terrible sword. p. 199.

ತರಣಿ. The crosser; a ship; the sun.

ತರತಿ. Passing over, conquering.

ತರಳ. Trembling; fickle.

ತರಳ. A boy. 375.

ತರಿಸು. To have brought. 230. 231. 564.

ತರು. A tree.

ತರುಣ. Young, fresh; just risen; a young man.

ತರುಣತೆ. Freshness, tenderness.

ತರುಣಿ. Tender, fresh, new; a young; a youth either male or female; a young wife; the lately risen, or the not powerful sun; the blossom of the *Achyranthes aspera* (ಜುಬ್ಬಿ ಪಪ್ಪ); the name of several flower-plants.

ತಲುನಾಯ್. Succession, successive time.

తర్క. The science of logic; disputation.

తగ్గు, తగ్గు. To lower. p. 197.

తజ్జి. Menacing.

తఱి. To cut or strip off. 186. 526.

తలె. The head. 49. 247. 306. 398. 422.

437. p. 184. p. 197. p. 198. p. 201.

624.

తలెగట్టు. A head-tie. 421.

తలెదంబు (-లింబు). A head-cushion.

528.

తల్లెనను. To fear. 314. 628.

తవర. Eagerness, haste. 125. 529. 553.

తవర్, తార్. Akin, relationship (with

regard to a woman). p. 229. తవ

మనె (that of సవమంగళి). A

woman's native dwelling.

తవలాయి (తప్పలె). A large metallic

vessel. 218.

తవిను. To make decrease; to appease.

342. 412. 518.

తవరు. = తవర్. 206.

తవె. Nicely, greatly, much, etc. 176.

342. 350. 452. 480. 553. 600. 621.

తల్, తళి. cf. తయి, తళి, తాలి. To

sprout, bud, bloom; to shine, glit-

ter, glimmer. 138. 195. 262. 335.

cf. also ధళిను.

తళ. A place; the ground, bottom;

a dale; the sole of the foot. 235.

319. 394. p. 171. see స్థళ.

తళర్. To move; to start; to set in

motion. 394. 466. 483. p. 212. 509.

510. 524. p. 228. p. 258. p. 261.

తళర్. Agitation, excitement. 493.

తళవార. A beadle. 223.

తళవేళగు. Agitation, alarm. p. 269

తళి. Shining, bright (?). 313.

తళిగి. A metal plate. 226. 230.

తళిర్. To sprout, get young leaves.

92.

తళిర్. A bud, sprout, young leaf. 260.

321. 331. 338. 350. 353. 354. 507.

526. p. 228. p. 229.

తళివనె (-వనె). A bed of young leaves.

528.

తళి, తళి. cf. తల్, తాలి and దళి. To ob-

tain, acquire, take, hold; to sprout,

bud, bloom. 141. 259. 304. 306. 331.

364. 381. 407. 473. p. 199. p. 200.

p. 201. p. 202. 518. 521. 552. 553.

555. 604. p. 267.

తళి. To halt, stop. p. 170. p. 212.

554. 628. 629.

తళి. Delay. 596.

తయి. To be held, obtained, acquired,

be possessed of; to come about;

to go to. 351. 386. 387. 391. 480.

484. 512. p. 253. 598. 601. 604. 608.

618. 619.

తయిను. (తళిను). To hold forth, evince.

137. 399.

తయి. A hold, an embrace. 303.

తాం, తాను, తా. He, she, it.

తాంటు, తాటు. To put into close con-

tact, strike. 611 (?). see దాంటు;

cf. తట్టు.

తాంబూల. Betel.

ತಾಗು. To touch, hit; to charge. 108.
174. 402.

ತಾತ. A father.

ತಾಪ. Heat; pain.

ತಾಮರಸ. The lotus.

ತಾಮಸ. Darkness; anger, rancour.

ತಾಯ್. A mother. 78. 326. 434. p.268.

ತಾರ. Going through, piercing.

ತಾರಕೆ, ತಾರಕಿ. = ತಾರೆ.

ತಾರಗಿ. = ತಾರಕೆ.

ತಾರೆ. A star.

ತಾವರೆ. The lotus. 161. 196. 254. 304.
348. 359. p. 228.

ತಾಳೆ, ತಾಳು. To obtain, hold, seize,
possess, -put on, bear, endure, ex-
perience. 157. 269. 337. 342. 347.
380. 395. 441. 446. 453. 457. 472.
474. 518. 578. 596. 604.

ತಾಳ. A cymbal. 127. p. 212.

ತಾಳಿ, ತಾಳೆ. The palmyra. (305). 349.

ತಾಳಗಿ. The throat. 88.

ತಾಳ್ದು. = ತಾಳೆ. To put on. 559.

ತಿಂಗಲೆ. The moon; a month. See
ಬಿಲ್ಲಂಗಲೆ.

ತಿಂತ್ರಿಣಿ. The tamarind tree.

ತಿಂಥಿಣಿ. A multitude. 218. 335.

ತಿಂಬು. A filling; a cushion (?). 528.

ತಿಗ (ತ್ರಿಕ). A triad. 313.

ತಿಗುಡು. The bark of a tree. 398.

ತಿಗ್ಗು. Sharp, hot. ತಿಗ್ಗುಂಚು, He with
hot rays, the sun.

ತಿತ್ತಿರಿ. The francoline partridge.

ತಿಡಿ. A leather bag. 498.

ತಿದ್ದು, ತಿರ್ದು. To make straight, rec-

tify, correct, train. 204. 208. 533.
534. 540.

ತಿನ್, ತಿನ್ನು. To eat. 81. 452.

ತಿಮಿ. A large fish, (a whale).

ತಿಮಿಂಗಿಳ. The ತಿಮಿ-swallower, a fish
greater than the ತಿಮಿ.

ತಿಮಿರ. Darkness.

ತಿರಿ (ಶ್ರೀ). Holy, (sacrificial). 148.

ತಿರಿ. To move or wander about. 325.

ತಿರಿತಿರುಗು. To move forwards and
backwards. 139.

ತಿರುಗು. To turn or go back or round;
to roam about. 88. 288. 334. 370.
373. 473. p. 265

ತಿರುಡು. To turn round, whirl. 280.

ತಿಜು. To barter, pay, present. 179.
193. 495.

ತಿರ್ದಿಸು. To have corrected or trained.
575.

ತಿಲಕ, ತಿಳಕ. A certain tree with beauti-
ful flowers; an ornament; the
best man.

ತಿವಿ. To pierce, fix in; to enter in
strongly, pervade. 87. 133. 137.
253. 312. 614.

ತಿಳಿ. To become clear; to be known;
to know, learn to know, under-
stand; (to be over). 2. 39. 52. 75.
144. 204. 320. 372. 444. 474. 531.
541. 564. 568.

ತಿಳಿ. Clear, transparent. 101. 307. 334.

ತಿಳಿಗೊಳ. A clear tank. 161.

ತಿಳಿವು. Understanding, reasoning. 280.

ತಿಳುವು. To make known; to make one's

self acquainted with, have related to one's self; (to make clear or make cheer up). 416. 472.

ತಿಃಸು. To blow. 161. 199. 262. 556.

ತಿಃರ. A shore, bank.

ತಿಃರ್, ತಿಃರು. To end, be finished or accomplished. 33. 90. 336. 465.

ತಿಃಫ. The place where a river is crossed and people use to bathe.

ತಿಃವು. cf. ತಿವಿ. To be full, abound; to fill. 129. 175. 222. 258. 269. 333. 350. 401. 412. p.202. 549. p.258. 609. p.262. 620.

ತಿಃವೆ. Abundantly. 340.

ತಿಃವು. Sharp, hot, blazing, (quick).

ತುಂಙ. High.

ತುಂಡಿಸು. To make piece-meal. p.221.

ತುಂಠು. A fragment, piece. 53. 240.

ತುಂತುಪ್ಪ, ತುಂತುಪು. A drop. 267. 366. 378. p.229.

ತುಂಬಿ. The black bee. 101. 194. 196. 260. 290. 303. 335. 336. 352. 397.

ತುಂಬಿಸು. To have filled. 184.

ತುಂಬು. To become full, to be fulfilled; to fill. 36. 44. 82. 85. 135. 206. 219. 222. 290. 356. 361. 482. 601.

ತುಂಬುರು. A kind of tree, the ಕಾಲಿ ಸ್ತಂಭ. 97.

ತುಕ್ಕು. To come in force or *en masse*. 397.

ತುಡು. To be put on; to put on; to cover. 102. 115. 171. 441. p.199. 604.

ತುಡುಂಕು. = ತುಡುಕು. p.171. p.197. p.198. p.204. p.222.

ತುಡುಕು. To seize hastily or vehemently; to reach to, touch. 87.116. 131. 219. 389. 399. 407. 435.

ತುಡುಬು. A double drum. 207.

ತುತ್ತು. A handful of rice to be put into the mouth, a mouthful (trifle). 83. 84. 201; (another reading is ಹು ತ್ತಿನ ಹುಬಿನ ತುತಿಹುಬು).

ತುದಿ. An extremity, end, point. 20. 50. 102. 392. 416. p.197. 529. 581. 617. (ತುದಿಸೆಪುಗು = ಸೆಪುಗಿನ ತುದಿ). ತುದಿಗೆಯ್, To go to the extreme, be hazardous.

ತುಪಾಕ. A musket. 442.

ತುಪ್ಪ. Ghee. 32. 77. 81.

ತುರಂಙ. = ತುರಗ.

ತುರಂಗ. A horseman.

ತುರಗ. A horse.

ತುರಂಗಮ. = ತುರಂಗ.

ತುಪುಗಲ್. Extension, multitude; (foliage). p.204.

ತುಪುಗು. To be or become extensive, much or full, be crowded together. 198. 292. 337. 392. p.199. 507.

ತುಪುಗು. Abundance. 508.

ತುಷಾರ. Thin rain.

ತುಳುಂಕು. To flow over. 222.

ತುಳ್ಳು. = ತುಳುಂಕು. 482. 601.

ತುಡಿ. To trample on. 240. 340.

ತೂಗು. To wave, nod; to weigh. 83. 167. 306.

ತೂಣ (ತೂಳ). Ecstasy, frenzy. 338.

ತೂತು. A hole. 47. 48. 53.

ತೂಟು. To shake, to winnow, to make to start up, to make to drop; to fly off, drop. 3. 70. 133. p. 229.

ತೂಳ್. To retreat; to spring back with elastic force. 219.

ತೂಳಿಸು (ತೂಣಿಸು?). To excite, urge on (?). 178.

ತೃಣ. Grass; a blade of grass (bagatelle).

ತೃಷ. Thirst.

ತೃಷ್ಣೆ. = ತೃಷ.

ತೊಗ್ಗು. The cocoanut and its tree. 54. 140. 349. 356.

ತೊಕ್ಕನೆ (ತಟ್ಟನೆ). Tightly, strongly, densely. p. 202. p. 258.

ತೊಕ್ಕ (ತಟ್ಟ). An embrace, a coil. 113. 144. 161.

ತೊಗ್ಗು. To have taken. 472.

ತೊಗ್ಗು. To order to be taken. 115.

ತೊಗ್ಗು. To lay hold of, (commence,) take, take out or away, remove; to be taken away. 76. 186. 193. 224. 240. 328. p. 171. 430. 433. 434. 443. 450. 457. p. 197. 529. 534. 540. 542. 543. 547. 624.

ತೊತ್ತಿಸು. To pierce, break through. p. 229.

ತೊತ್ತು. ✓ ತೊತ್ತು.

ತೊನೆ. An ear or spike of corn or leaves; the ramparts of a fort. 240. 305. 332. 373.

ತೊಟ್ಟು (ತಟ್ಟು). To embrace, clasp. 132.

ತೊಳ್ಳ. To set out. 183.

ತೊಳ್ಳಕೆ. Setting out, marching. 183.

ತೊಳ್ಳಲು. To set out, (march against). 103.

ತೊರೆ. A wave. 295. 360. 366. p. 200. p. 204.

ತೊರೆ. A cover, screen, curtain, (mask). 520.

ತೊಜಿ. Manner. ತೊಜಿ. Variety. 139. 166. 176. 343. 373. 378. 411. etc.

ತೊಜಿ (ತೊಜಿ). To shine beautifully. p. 206. p. 228.

ತೊಜಿ. = ತೊಜಿ. 419. p. 228.

ತೊಜಿ. An opening, interval, interruption, space. 258.

ತೊಜಿ. To open; to uncover; to be uncovered (with ashes). 198. 292. 393. p. 184. 569.

ತೊಳ್ಳ. Thin, delicate, soft, gentle.

ತೊಳ್ಳು (ತೊಳ್ಳ-ಎಲ್ಲ). A breeze. 262.

ತೊಳ್ಳು. A kind of rain. 516.

ತೊ, ತೊರ್. To grind (with water). 34.

ತೊಗ್ಗು. A belch. 85.

ತೊಜಿ. Sharpness, strength; splendour, light.

ತೊಜಿ. Strong; a horse.

ತೊರ್. A (large) cart, a chariot. 160. 175. 316. 341. p. 261. 613^b.

ತೊರ್ವು, ತೊರ್ವು. To strengthen, give comfort, encourage. p. 197.

ತೊಲ. Oil.

ತೊಗ್ಗು. A cluster. 241. 336. p. 198. p. 201. ತೊಗ್ಗು. Beads in clusters.

ತೊಗ್ಗು. To be in clusters. 140.

ತೊಟ್ಟನೆ. Readily, quickly, suddenly. p. 184. p. 271.

ತೊಂಡು. Mischievous, (cowardly?). 114.

cf. the Tamil ತೊಡು, fraud, deceit.

✓ ತುಡು.

ತೊಂಡುಗೆಡು. To prate like a parrot.

351.

ತೊಗಲ್. The skin, a hide, leather.

56.

ತೊಟ್ಟಿಲ್. A cradle. 326.

ತೊಟ್ಟು. ✓ ತುಡು.

ತೊಡಂಕು. cf. ✓ ತುಡುಕು. To become entangled or entangling; to meet

with; to oppose, hinder. 457.

p. 198. p. 201. p. 205. 614.

ತೊಡಂಕು. Entanglement, hindrance; perplexity. 114. 583.

ತೊಡಂಗು. = ತೊಡಗು. p. 197.

ತೊಡಕು. = ತೊಡಂಕು. 102. 136.

ತೊಡಕುವಲೆ. A variety of net. 119.

ತೊಡಗು. To be entangled, come into close contact with, to meet; to begin. 83. 170. 372.

ತೊಡರ್. To get entangled, knock against, touch. 259. 339. 368. 507.

ತೊಡರ್ (= ಬಿರುದಿನ ಹಾಡೆ, -ಬೊಂಬೆ).

A honorary ornament. p. 196.

p. 200. 604.

ತೊಡಚುರ್. To be joined or tied; to tie, join. p. 198. p. 199. p. 229 (twice).

ತೊಡವು. (Ornamental) dress; trinkets. 559. 604.

ತೊಡಿಕೆ. Dress, clothing; an ornament. 213.

ತೊಡಿಗೆ. = ತೊಡಿಕೆ. 326.

ತೊಡು. = ತುಡು. 232. 399.

ತೊಡೆ. The thigh. 309. 327. 386. p. 199.

ತೊಡೆ. To rub, sneer; to rub out, to wipe away. 416. p. 200. 534. p. 258.

ತೊಡ್ತು (ತೊಡ್ತು). A female servant. 57.

ತೊಡಳ್, ತೊಡಳು. Entanglement; falsehood; stammering. 17. 113. 327.

ತೊನೆ. To swing backwards and forwards. 449. p. 197.

ತೊಪ್ಪನೆ (ತಪ್ಪನೆ). Quickly 396.

ತೊಯ್. = ತೋ. p. 229.

ತೊಜಿ. (To run off); to leave off, abandon, disregard. 237. 377. 380. 589.

ತೊಜಿ. A stream, river. 196. 302. 314. 371. p. 161.

ತೊಲಗಿಸು. To remove. 395.

ತೊಲಗು. To move or go away, be separated; to leave. 60. 160. 238. 292. 322. 334. 452. 478. p. 201. 534. p. 253.

ತೊಲೆ. A beam (of wood). 163.

ತೊಲೆ. Equality, likeness. 428.

ತೊಳಗು. To shine. 327. 340. 474. p. 254.

ತೊಳನು. The act of washing (weeping). 379.

ತೊಳೆ. To shine. 123. 295. 318. 319. 331. p. 259.

ತೊಳೆ. To wash. 36. 85. 416. p. 204. 537. 547. (cf. ✓ ತೊಡೆ. To rub out; and ✓ ತೊಳೆ. To make shine).

ತೊಳೆನು. To make one's self shine, be brilliant. 507.

ತೊಲಿ. To roam about. 325. 370. 412.

628. p. 269.

ತೊಲಿಕೆ. Wandering about. ತಕ್ಕ ತೊಲಿಕೆ. Embracing, (leaving) and beginning to roam (again). 103. 161.

ತೊಲಿಬು. To make roam, send about. 65.

ತೋ. To become wet or moistened. 523. (p. 229).

ತೋಟ. A garden.

ತೋಟವಾಳ. A gardener. p. 228.

ತೋಟಿ (= ಹೊಡಕೆ). Beating, driving or forcing (into the mouth), force. 84. 113. 310. 614.

ತೋಮರ. An iron crow.

ತೋರ. Stout, large; largeness. 226. 336.

ತೋರಣ. A festoon of leaves, flowers, etc. 123. 126. 212. 226. 260. 331. p. 197. p. 200. 520. 622.

ತೋಜಿ, ತೋಜು. To shine, glitter, appear, be prominent; to show, point at. 83. 87. 133. 163. 167. 199. 207. 235. 310. 332. 341. 348. 349. 357. 375. 376. 385. 386. 398. 451. 462. 465. p. 197. p. 202. 484. 511. 546. 551. 583. 586. 593. 603. 613. 619. 621. p. 267. p. 268. 629. p. 271.

ತೋಜಿಸು. To show. 114. 503.

ತೋರ್ಕೆ. Shining, appearance. 461. ತೋರ್ಕೆವದೆ. To glitter, (be drawn).

ತೋರ್ಪು. To be bright, appear. 474.

ತೋರು. Reeve: Deception, guile, imposition. 113.

ತೋಳೆ. The arm; a fore-foot. 87. 110. 203. 327. 386. p. 184. p. 201. 528.

ತೊಂದಲೆ, ತವಂದಲೆ. Humiliation. p. 201.

ತೊಳವ. Relating to the ತುಳು country.

ತ್ಯಜಿಸು. To give up, abandon.

ತ್ಯಾಗ. Abandoning, giving away, liberality.

ತ್ಯಾಗ. A liberal person.

ತ್ರಿ. Three.

ತ್ರಿಗುಣ. Three times.

ತ್ರಿವಿಕ್ರಮ. Three steps; three kinds of heroism; the sun.

ತ್ರಿವೇಣುಕ. A certain part of a chariot.

ತ್ರಿಶೂಲ. A trident.

ತ್ವದಿಯ. Thine.

ತ್ವರಿತ. Quick.

ಢ

ಢರ. A row, (accumulation). 343. cf. ತರ.

ಢಳಿಸು. To shine. 606. cf. ತಳೆ.

ದ

ದ. This letter when forming the initial of the second member of a compound, often is a substitute for ತ.

ದ. Giving; a donor.

ದಂಟು. A stalk. 119.

ದಂಡ. A staff.

ದಂಡ. A general.

ದಂಡಿವಲೆ. A variety of net. 119.

ದಂಡಿಸು. To apply the stick, punish.

ದಂಡು. An army. 55.

ದಂಡೆ. A certain military performance.

456. 615. ದಂಡೆಗೊಡು. To execute that performance.

ದಂತ. A tooth, tusk; ivory. ದಂತಚ್ಛದ.

The tooth-cover, lip.

ದಂತಿ. It with the tusk, an elephant.

ದಂದುಗ. Sport. 567.

ದಂಪತಿ. The dame and her husband.

ದಂಪತಿವಕ್ಕಿ. The ruddy goose or swan. 196.

ದಕ್ಷಿಣ. Right (not left); upright, true, honest; the south; a present.

ದಟ್ಟ, ದಟ್ಟಿತು. Massy, thick. 327.

ದಟ್ಟಿ. A waist-band, sash. 604.

ದಡದಡಿ. In a hurry-flurry. 493.

ದಡ್ಡಿ. A blind or screen. 216.

ದಣಿ (ಧನಿ?). A master. 52.

ದಣಿ. To be or become fatigued, tired. 186.

ದತ್ತ. Given. ದತ್ತ ನಂದನ = ಸ್ವಯಂದತ್ತ ಪುತ್ರ. A boy who presents himself to somebody to be his son.

ದನ, ದನವು. Cattle. 205.

ದನಿ. = ಧ್ವನಿ.

ದನುಜ. A giant.

ದಯೆ. Compassion. ದಯಾಕರ. Compassionate, benevolent.

ದುರಿತ. Sin, crime.

ದುರುಸನ. = ದರ್ಶನ.

ದರ್ಪಣ. A mirror.

ದರ್ಶನ. Seeing, a sight; showing, a display; a visit.

ದವ. A forest, wild.

ದವಸ. A kind of fragrant shrub. p. 229.

ದಶ. Ten. ದಶರಥ. Ten chariots (ten being a numeral used in old times for denoting a good number of chariots); the name of a king.

ದಸ್ಯು. An aboriginal tribe.

ದಹನ. A burning, conflagration.

ದಹಿಸು. To burn.

ದಳ. A leaf.

ದಳೆ. To open, blow. 321. 340. 366. cf. ತಳೆ.

ದಳ್ಳುಜಿ. An extended flame, a great blaze. 170. 171.

ದಡಿ. An army. 175. 181. 316. 320.

ದಾಂಟಿಸು. To cause to jump over. 613. 624.

ದಾಂಟು. To cross, jump over. p. 198. 611 (?). p. 263. 621.

ದಾಡೆ. The jaw. 241.

ದಾತ. = ದಾತೃ.

ದಾತಾರ. = ದಾತೃ.

ದಾತೃ. A donor, giver.

ದಾನ. A donation, gift; the fluid that flows from the temples of an elephant. 619. ದಾನಧರ್ಮ. The gift-law, liberality.

ದಾಯಾದ್ಯ. A distant relation.

ದಾಯಿಗ. = ದಾಯಾದ್ಯ.

ದಾರಿ. A road, way. 155. 345.

ದಾರಿಗ. A traveller. 305. 387.

ದಾಳಿಂಬ. The pomegranate.
 ದಿಂಡು. The stem or trunk of a tree.
 ದಿಂಡುಕುಳ್ಳು. To make fall down like a log, (to slay). 240.
 ದಿಂಡುಮಾಯ. To rise straight up on the hind legs. p.119. 613.
 ದಿಂಡೆ. Hugeness; a large piece. 450.
 ದಿಕ್ಕ, ದಿಕ್ಕು, (ದಿಗ್), ದಿಶೆ. A direction, point of a compass; a place; (cause).
 ದಿಗಂತ. A district of one of the points of the compass.
 ದಿಗಭ. = ದಿಗ್ಭಜ.
 ದಿಗ್ಭಜ. A fabulous elephant belonging to a ದಿಕ್ಕ.
 ದಿವ್ಯಜಯ. A conquest (of the countries) of the eight directions.
 ದಿಟ. = ದೃಢ.
 ದಿವ್ಯುತಿ. Radiant.
 ದಿನ. A day. ದಿನನಾಥ, ದಿನಪ. The day-ruler, the sun. ದಿನಮಣಿ. The day-jewel, the sun.
 ದಿನಕರ. The day-maker, the sun.
 ದಿವ. The sky, heaven; a day. ದಿವನತಿ. The Lord of heaven, God.
 ದಿವಾ. By day. ದಿವಾಕರ. The by-day-shiner, the sun; a crow.
 ದಿವನ. A day. ದಿವನಾಧಿಪ. = ದಿನಪ.
 ದಿವಿಜ. A fabulous demigod.
 ದಿವಿಜೇಂದ್ರ. = ಇಂದ್ರ.
 ದಿವಿಜೇಂದ್ರತನಯ. A name of ಅರ್ಜುನ.
 ದಿಶೆ. = ದಿಕ್ಕ, ದಿಶೆ. ದಿಶೇಂದ್ರ. A king of the eight ದಿಕ್ಕ.
 ದೀಪತಿ. A ray; light, splendour.
 ದೀಪ. A lamp.

ದೀರ್ಘ. Long.
 ದೀವಿಗೆ. A lamp.
 ದೀಹ. (= ದಿಗ್ಭಜ?). Smearing, poisoning. 442. (ದೀಹದ ಏಣಂ, ಏಣಂ the accusative of ಏಣ?).
 ದುಂಡಿಸು. To prance (?). p. 199.
 ದುಂಡುಭಿ. A kettle-drum.
 ದುನ್ಮಾನ (ದುರ್ಮಾನ). Bad i. e. broken self-confidence, humbled pride, grief.
 ದುಃ (ದುರ್, ದುಃ, ದುಃ). Bad; difficult.
 ದುಃಖ. (Bad-air), sorrow, affliction.
 ದುಃಸ್ವಪ್ನ. A bad dream.
 ದುಗ (ದ್ವಿತ್). A pair, a deuce at games. 313.
 ದುಗುಹ. Injury. 279.
 ದುರ್ಗ. (Difficult to go to), a fortress.
 ದುರ್ಗಂಧ. A bad smell.
 ದುರ್ಘಟ. Difficult.
 ದುರ್ಜನ. A bad man.
 ದುರ್ಧರ. Intolerable.
 ದುರ್ನೀತಿ. Unwholesome doctrine.
 ದುರ್ಮಾರ್ಗ. Wickedness. ದುರ್ಮಾರ್ಗಿ. A wicked person.
 ದುರ್ವ್ಯಸನ. Evil inclination or practice.
 ದುರ್ವ್ಯಾಳಿಸು. To keep in exercise, to spur on. 178. p. 199.
 ದುಷ್ಟೀತಿ (ದುಷ್ಟೀತ್ಯ?). A bad act.
 ದುಷ್ಟ. Depraved, wicked.
 ದುಸ್ಸಂಧ. A violation of the rules of euphony.
 ದುಸ್ಸಹ. Intolerable.
 ದೂತ. A male messenger; ದೂತಿ. A female messenger.

ದೂರ. Far; a great distance. 112. 193.
p. 171.

ದೂಷ್. To blame, abuse, calumniate.
223.

ದೃಢ. Strict, firm, true.

ದೃಷ್ಟಿ. Sight, look.

ದಿಶೆ = ದಿಶೆ. In the direction, 199. ದಿಶೆ
ಗೆ. Into all directions, 132; on
account of, 280.

ದೇವ. A Deity; God; a king, master;
ದೇವಿ. A queen.

ದೇವತೆ. A deity.

ದೇಶ. A place, country.

ದೇಶಿ. The language of a country.

ದೇಶಿಗ (-ಕ). A traveller, stranger.

ದೇಸಿಗಾಱಿ (= ದೇಶ್ಯ, adjoining?). A
kinsman. 251.

ದೇಹ. The body.

ದೈವ. Connected with a deity; super-
human.

ದೊಂಡೆ (ತೊಂಡೆ). The trunk of an ele-
phant. p. 184.

ದೊಂಡೆ. A bundle. 498.

ದೊಡ್ಡತು. Great, large, big, etc. 93.

ದೊರೆ. To be obtained, (come up to);
to come about. 264. 417. 418. 488.
626. (ದೊರೆ ಕೊಳ್ಳೆ. To make one's
self obtained). ದೊರಕೊಳ್ಳಿಸು. To
commit.

ದೊರೆ. Equal; equality. 168. 459. p. 200.
559. ದೊರೆಗೆವರೆ. To liken.

ದೊರೆ. A master, king. 203. 208. 413.
459.

ದೋಣಿ. = ದ್ರೋಣಿ. 122. 196. 219.

ದೋರಗಂಠ. An arm. p. 202.

ದೋಹ. Treachery. 131.

ದೋಳೆ. A drum. 127.

ದೋಷವ್ಯ. Wickedness. 'ದೋಷವ್ಯಾ
ರಿ. A worker of evil.

ದ್ಯುತಿ. Splendour.

ದ್ಯುತ. Gambling.

ದ್ರವ್ಯ. Wealth, property.

ದ್ರಾಕ್ಷೆ. A grape.

ದ್ರುಮ. A tree.

ದ್ರೋಣಿ. A tub, basin; a boat; a valley,
chasm.

ದ್ವಯ. A couple, pair.

ದ್ವಾರ. A door.

ದ್ವಿ. Two.

ದ್ವಿಜ. Twice-born; a bird (born of hen
and egg); a tooth; a Brahmin.

ದ್ವಿಪ. Twice-drinking (with trunk and
mouth); an elephant.

ದ್ವಿರದ. Two-teethed; an elephant.

ದ್ವೀಪ. An island.

ದ್ವೇಷ. Hatred, aversion, dislike.

ಧ

ಧಗಧಗ. The sound of blazing flames.

ಧಗಧಗಿಸು. To blaze. 96.

ಧಗಧಗನೆ. Flaming. 170.

ಧಟ್ಟು. An army. 174.

ಧನ. Riches. ಧನಾಢ್ಯ. Possessing
wealth.

ಧನುಸ್ (ಧನುರ್). A bow.

ಧನ್ಯ. Rich, fortunate, well-fated.

ಧರ. Bearing, enduring; a mountain.

ಧರಣಿ. The earth; a country. ಧರಣಿಪ, ಧರಣಿಪತಿ, ಧರಣೀರಮುಣಿ, ಧರಣೀಶ್ವರ.

A king.

ಧರಣೀತಳ. The earth.

ಧರತ್ರಿ. = ಧರಣಿ. ಧರತ್ರಿಣ. A king.

ಧರಿಸು. To bear, endure; to put on, wear.

ಧರೆ. = ಧರಣಿ. ಧರಾಪ, ಧರಾಧಿಪ, ಧರಾಧೀಶ.

A king. ಧರಾತಳ. = ಧರೆ.

ಧರ್ಮ. Law; virtue.

ಧರ್ಮನಂದನ. = ಯುಧಿಷ್ಠಿರ.

ಧವಳ. White.

ಧಳ್ಳುಹಿ. = ದಳ್ಳುಹಿ. 95.

ಧಹಿಂಧಹಿಂ. The sound emitted by a ಭೇರಿ. 601.

ಧಾತು. An elementary thing; the pulse.

ಧಾತ್ರಿ. A nurse; a mother; the earth.

ಧಾನ್ಯ. Corn.

ಧಾಮ. A domicile, abode; province; splendour.

ಧಾರುಣಿ. = ಧರಣಿ.

ಧಾರೆ. A stream; a sharp edge; the water which is poured by the mother upon the hand of her daughter, (which is held by the father), the water flowing to the hand of the bridegroom, in token of their giving them in marriage; 520; a multitude.

ಧಾರ್ಮಿಕ. A virtuous man.

ಧಾಳಾಧಾಳಿ. A great excitement; confusion. 313.

ಧಾಳಿ. Pillage, sacking. 179. 185.

ಧಿ. A receptacle.

ಧೀರ. Firm, courageous, brave; a hero.

ಧೀವರ. A fisherman. 425. 453.

ಧುಮ್ಮಿಕ್ಕು. To jump down. 71.

ಧುರೀಣಿ. A conductor, chief.

ಧೂತ. shaken, whirled about.

ಧೂಪ. Perfume, incense.

ಧೂಮ. Fume, smoke.

ಧೂಳಿ. Dust. 176. 198. 332.

ಧೂಳಿ. Dust, pollen. 307. 334. 345. 610. 619.

ಧೃತ. Carried; maintained, kept; ready; observed.

ಧೃತಿ. Holding; steadiness, firmness.

ಧೈರ್ಯ. Firmness, courage.

ಧೌತ. Washed, cleansed.

ಧ್ಯಾನ. Thought.

ಧ್ವಜ. A flag, standard.

ಧ್ವನಿ. A (tone), sound, voice.

ಧ್ವಾನ. = ಧ್ವನಿ.

ನ

ನಂಜು. Poison. 205.

ನಂದನ. Gladdening; a son; a garden.

95. 336. 329. ನಂದನೆ. A daughter.

ನಂದು. To be quenched. 385. 412.

p. 268. ನಂದೆನೆಯ. To beat so as to quench.

ನಂಬು. To trust. 191. 505.

ನಕುಲ. A mungoose.

ನಕ್ಕು. ✓ ನಗು.

ನಕ್ರ (ನೆಗುಡಿ). A crocodile.

ನಕ್ಷತ್ರ. A star.

ನಗ. Not-going; a mountain; a tree.

ನಗೇಂದ್ರ. A kingly, beautiful hill.

ನಗರ, ನಗರಿ. A town.

ನಗು. To laugh; to deride. 43. 84.

232. 250. 272. 273. 304. 310. 362.

382. 444. p. 205. 489. 490. 503.

524. 538.

ನಗ.=ನಗು. 55.

ನಗೆ. Laughter, a smile. 199. 327. 475.

539. 630.

ನಚ್ಚು (=ನಲ್ಚು). To wish for, love.

191.

ನಟ. An actor.

ನಡಯಿಸು. =ನಡಿಸು. p. 199. 613.

ನಡಿಸು. To make walk, urge on, carry

on, rule. 81. 222. 288. 301. 543.

566. ನಡಿಸಿ ತರ್. To drive to or near.

ನಡು. =ನಡು. p. 229.

ನಡು. The middle, midst; the waist,

loins. 24. 340. 435. p. 184. p. 198.

p. 204. 526. p. 268. ನಡುನಡುವೆ, In

the very middle. ನಡುರಂಗ, Mid-

dle place. ನಡುವಗಲ್, Noon. ನಡು

ವೀಡು, The road in the midst (main

road).

ನಡುಕ. Trembling. 386.

ನಡುಗಿಸು. To cause to tremble, etc.

410.

ನಡುಗು. To tremble, shake, shiver.

388. 389. 393. 451. p. 204.

ನಡುವೆ. =ನಡು. In the middle. 123.

319. 339. 340. 607.

ನಡೆ. To move, walk, go, march; to

behave. 54. 149. 155. 175. 179. 180.

182. 194. 224. 314. 338. 341. 366.

371. 399. 454. 457. p. 205. 499.

p. 228. p. 261.

ನಡೆ. Walk; conduct. 33. 128. 328.

484. p. 208. p. 261. ನಡೆಗೊಳ್. To

begin to walk or move.

ನಡೆ. Straight on, continually, much,

well. 357. 434. p. 196. p. 208. p. 212.

p. 228. 623.

ನಡೆಗಡಿಸು. To interrupt one's walk,

to cause to stop. 306.

ನಡೆತರ್. To come. 122. 181. 225. 289.

409. p. 202. p. 204. 537. p. 268.

ನದ. A river.

ನದತಿ (-ದಿ). Sounding.

ನದರ್ (ನಜರ್). A present to a superior;

respectability; fear. 131. (either

ನದರಿಲ್ಲದ or ನದರಿಲ್ಲದೆ).

ನದಿ. =ನದ.

ನನೆ. To become moistened or wet.

245. 378. 388.

ನನೆ. (What has moisture), a bud,

germ, sprout. 350.

ನನ್ನ, ನಮ್ಮ. =ಎನ್ನ, ಎನ್ನು. 273.

ನಭ. =ನಭಸ್.

ನಭಸ್ (ನಭಃ, ನಭೋ). The sky. ನಭೋ

ತ (ನಭಸ್-ಅಂತ). The sphere of the

sky. ನಭೋಮಣಿ. The sky-gem,

the sun.

ನಭಸ್ಥಳ. =ನಭಸ್.

ನಮಿಸು. To bow, do obeisance.

ನಮ್ಮ, ನಮಗೆ. =ಎಮ್ಮ, ಎಮಗೆ. 530.

ನಯ. Leading; a rule; political or

polite conduct; nicety, polish;

polite; fine.

ನಯನ. The eye; = ನಯ.
 ನರ. A man. ನರನಾಥ, ನರೇಂದ್ರ. A king.
 ನಜು. Smelling. 556.
 ನರ್ತನ. Dancing.
 ನರ್ತಿಸು. To dance, play; to cause to dance.
 ನಲ್, ನಲಿ. To be pleased, love. cf. ನಚ್ಚು. 239. 326. 340. 443. 508.
 ನಲವು. Pleasure. 371. 441.
 ನಲಿದಾಡಿಸು. To fondle. 327.
 ನಲಿನ, ನಳಿನ. A lotus flower. ನಲಿನ ಮಿತ್ರ. The lotus-friend, the sun.
 ನಲಿನಿ, ನಳಿನಿ. The lotus.
 ನವ. Nine; new, fresh, beautiful, wonderful.
 ನವೀನ. = ನವ. New, etc.
 ನವ್ಯ. = ನವೀನ.
 ನವಿರ್. Hair. p. 184.
 ನವಿಲ್. A peacock. 378. 435. 522.
 ನಸಿಸು. To go to ruin, decay.
 ನಸು. Little, slight, gentle; gently. 310. 359. 489. 490. 539.
 ನಳಿ. (Pleasant), elegant, soft, delicate. 327.
 ನಳಿಸು. To be (pleasing), nice, elegant. 77. 305. 331.
 ನಾಂ, ನಾನ್, ನಾ; ನಾಂ, ನಾವು. I; we. see ಅಂ. 273.
 ನಾಡು. To moisten, cool. 381. cf. ನನೆ.
 ನಾಕ. The heaven, sky.
 ನಾಕು. = ನಾಲ್ಕು. 67.
 ನಾಗ. A snake; an elephant. ನಾಗನ

ಗರ = ಹಸ್ತಿನಾಪುರ. ನಾಗಾಂತಕ, The brahmany kite.
 ನಾಚು (ನಾಂಚು). To be ashamed, become pale. 373. cf. ನಾಣಿ.
 ನಾಟ್ಯ. A dance.
 ನಾಡ್, ನಾಡು, ನಾಣಿ. A country. 236. 302. 305. 307. 330. 413. 446. 487.
 ನಾಣ್ಪುಡಿ. A saying of the country, a proverb. 67.
 ನಾಣಿ. Shame. 597. ನಾಣಿಡಿಸು. To shame.
 ನಾಸು. √ ನಾಪು.
 ನಾಥ. A master, king.
 ನಾವ. A sound.
 ನಾನಾ. Various, many.
 ನಾಭಿ. The navel.
 ನಾಮ. A name; called.
 ನಾಯ್. A dog. 224. 396. 400. 441.
 ನಾಯ (ನ್ಯಾಯ). A law-suit.
 ನಾಯಿ. = ನಾಯ್. 399.
 ನಾರಂಗ. A kind of orange. 140.
 ನಾರಾಚ. An iron arrow.
 ನಾರಿ. A woman.
 ನಾಣಿ, ನಾಪು. see ನೆಣಿ. To smell; to be fragrant; to stink. 54. 224. 266.
 ನಾಲ್. Four. 492. ನಾಲ್ವಿರ್. Four persons. 504.
 ನಾಲಗೆ. = ನಾಲಿಗೆ. 241. p. 184.
 ನಾಲಿಗೆ. The tongue. 95. 103. 110. 202. 400.
 ನಾಲ್ಕು. Four.
 ನಾವ, ನಾವೆ. A (nave), boat, ship.
 ನಾವಿಕ. A navigator, boat-man.

ನಾಳ. The clapper or tongue of a bell.
203.

ನಾಳಿಜಂಘ (ನಾಳಿ-). The stalk-legged one, a crow.

ನಾಳೆ. To-morrow. (ನಾಳಿನ, ನಾಳಿನಲಿ, etc.). 43. 68. 269.

ನಾಬಿ. A fibre, filament. p. 205; a tubular stalk, a tube. 644.

ನಾಬಿ. The stalk of a plant; a lotus flower. 479.

ನಿ. Downward, into, in.

ನಿಂದು. ✓ ನಿಲ್.

ನಿಂದೆ. = ನಿಂದ್ಯ.

ನಿಂದ್ಯ. Blame, censure.

ನಿನ್ನೆ. Yesterday. 41.

ನಿಂಬು, ನಿಂಬೆ. The lime tree. 97.

ನಿಃ (ನಿರ್, ನಿಃ, ನಿಃ). = ನಿ. Outward, forth; without.

ನಿಃಸ್ವನ. A noise.

ನಿಕರ. A multitude, troop, flock.

ನಿಕಾಯ = ನಿಕರ.

ನಿಕುರುಂಬ. = ನಿಕರ.

ನಿಕ್ವಾಣ. A sound.

ನಿಖಿಲ, ನಿಖಿಳ. All.

ನಿಗಲ, (ನಿಗಲ). A foot-fetter.

ನಿಗ್ಗವ. Ivory.

ನಿಚಯ. A heap, assemblage, plenty.

ನಿಚಿತ. Piled up, filled.

ನಿಚ್ಛ. Continual; perpetually.

ನಿಚ್ಛಯ. = ನಿಶ್ಚಯ.

ನಿಚ್ಛಳ. Firm; permanence; permanently.

ನಿಜ. Own; true; truth; certainly.

ನಿಜ್ಯಂಭಿಸು. To increase.

ನಿಟಿಲ. The forehead; one who has a forehead.

ನಿಟ್ಟಿಸು. To see. 205. p. 184.

ನಿಟ್ಟು. = ನಿಡು. p. 196.

ನಿಡು. Long; large, great, loud. 214.
338. 379. 388. 399. 421. 480. p. 270.

ನಿಡಾಘ. The hot season. see ಗ್ರೀಷ್ಮ.
ನಿವ್ರೆ. Sleep.

ನಿಧಾನ. Putting aside; a receptacle.

ನಿಧಿ. A receptacle; a treasure; an assemblage, multitude.

ನಿನದ. A sound. ಘನನಿನದ, Thunder.

ನಿನಾದ. = ನಿನದ.

ನಿನ್ನ, ನಿಮ್ಮ, etc. are forms of ನೀಂ.

ನಿಪಾತನ. Falling; death; killing.

ನಿಪುಣತೆ. Cleverness.

ನಿಬಿಡ. Thick-set; crowded. ನಿಬಿಡತರ,
Very great.

ನಿಭ. Resembling.

ನಿಮಿರ್. To extend; to spread about.
431. 496. p. 229.

ನಿಮಿರ್ಚು. = ನಿಮಿರ್. p. 229.

ನಿಮಿಷ. A moment.

ನಿಯಮ. Rule, order.

ನಿಯುಕ್ತ. Joined, possessed of.

ನಿಯೋಗ. A joining; an appointment, order, commission.

ನಿಯೋಗಿ. An officer. cf. ವಿನಿಯೋಗ.

ನಿಯೋಗಿಸು. To put to or down.

ನಿರಂತರ. Without any interstice; great; continual.

ನಿರವಧಿ. Boundlessness, immensity.

ನಿರಾಕುಲ. Not bewildered, undisturbed, quiet; rest, etc.

ನಿರಾಲಂಬನ. The state of having no support.

ನಿರಾಹಾರ. Being without food, fasting.

ನಿರಿಲೆ. A kind of bird. 100.

ನಿರೀಕ್ಷಿಸು. To look at, see. 162. p.172. p.184. p.187. p.228. p.254. p.256. p. 268.

ನಿರುತ. Perpetual; always.

ನಿರೂಪ. Determination; order.

ನಿಠಿ. The folds in a woman's cloth tucked in in front. 629.

ನಿರ್ಗಮ. Going away.

ನಿರ್ಜರ. Not decaying; a fabulous superior being or demigod.

ನಿರ್ಧರ. Verification, ascertainment; certainty.

ನಿರ್ಮಲ, ನಿರ್ಮಲ. Spotless, pure.

ನಿರ್ಮಲತೆ. Pureness.

ನಿರ್ಮಿತ. Made, built.

ನಿರ್ಯಾತ. Tormented, afflicted.

ನಿರ್ಯಾಸ. Exudations of trees, such as gum, resin, etc.

ನಿವೃತ್ತಿಕರ. Pleasing.

ನಿಲ್, ನಿಲ್ಲು. To stand; to be, remain, stop (loiter), cease. 8. 12. 13. 84. 85. 90. 154. 230. 238. 274. 276. 289. 309. 315. 329. 362. 376. 377. 378. 380. 399. p.169. 419. 436. 438. etc. 462. etc. p.198. etc. 516. 544. 614. cf. ಇಲ್, ನಿಲ್.

ನಿಲಯ, ನಿಲಯ. A house, dwelling.

ನಿಲವು. Standing; rest. 259.

ನಿಲಿಸು. To put up, to place. 73. p.200. 487.

ನಿಲುಕು. To reach, (attack). 134.

ನಿವರ್ತಿಸು. To perform.

ನಿವಹ. A multitude.

ನಿವಾರಿತ. Stopped, opposed.

ನಿವಾಸ. Dwelling; an abode. ನಿವಾಸಿ. An inhabitant.

ನಿವಾಳಿಸು (= ಲೋಹಾಭಿಸಾರ). To perform a lustration of arms. 178.

ನಿವೇದಿತ. Made known, reported, presented.

ನಿವೇಶ. Entering, place of entrance.

ನಿಶೆ. Night. ನಿಶಾಕಾಂತ. The night-lord, the moon.

ನಿಶ್ಚಯ. Well-known; certainty; certain, certainly.

ನಿಶ್ಚಯಿಸು. To ascertain; to resolve, form a resolution.

ನಿಶ್ಚಲತೆ. Immovableness, firmness, stiffness.

ನಿಷಧ. The ruler of the country ನಿಷಧ.

ನಿಷಾಧ. The name of a people.

ನಿಷ್ಕ. A weight of gold.

ನಿಷ್ಠೆ (ನಿಷ್ಠೆ). Basis; accomplishment; ascertainment.

ನಿಸದ. = ನಿಶ್ಚಯ. 593.

ನಿಷ್ಠುರ. A man free from (bad) desire.

ನಿಷ್ಕಳ. A kind of ಭೇರಿ or kettle-drum. 127. p. 202.

ನಿಸ್ಸೀಮ. Boundless, very great.

ನಿಚ್ಛ (ನಿಚ್ಛ). To lift on high. p.204.

ನಿಚ್ಛ. ✓ ನಿಶ್ಚೆ.

ನೀಂ, ನೀವು. Thou; you. 273.

ನೀಗು. To leave, forsake, loose. 63. 88.

ನೀಚ. Vile; a vile man.

ನೀಡು. To make long, stretch out;
to present. 356. 419. 433. p.204.

488. cf. ನೀಳ್, ನಿರು.

ನೀಡುಂ. Largely, greatly. 474. p.264.

ನೀತಿ. Proper behaviour; law. ನೀತಿವದ.

A man who knows how to behave
well.

ನೀಪ. The Cadamba tree.

ನೀರ್, ನೀರು. Water. 30. 54. 58. 267.

285. 314. 326. 368. 383. 416. 430.

484. p.204. 524. 555. 568. 618. p.267.

ನೀರ್ಗೊಳ್. To take water, drink.

ನೀರ.=ನೀರ್. ನೀರಾಕರ. A pond; the
ocean.

ನೀರ.=ನೀಟ. p.204.

ನೀರಡಿಕೆ. (Water-boiling), thirst. 377.

ನೀರ ತೇರ್. A water-chariot, a cloud.
p. 261.

ನೀರದ(ನೀರ-ದ). Water-giving, a cloud.

ನೀರದ(ನೀ-ರದ). Toothless.

ನೀರನ. Tastelessness; uninteresting
diction.

ನೀರಾನೆ. (Water-elephant), a kind of
aquatic animal, (a whale?). 121.
369.

ನೀರುಡು. A water-iguana. 121.

ನೀಟ. A beloved person; husband. 631.

ನೀರ್ದಾಣ. A water-place, swamp. 111.

ನೀರ್ವಕ್ಕಿ. A water-bird. 318.

ನೀರ್ವನಿ. A water-drop. 139. 366.

ನೀರ್ವಾವು. A water-snake. 121.

ನೀಲ. Dark blue; the sapphire.

ನೀಲಕಂಠ. The blue-neck, a peacock.

ನೀಲಮಣಿ. The sapphire.

ನೀಳ್. To be tall. cf. ನೀಡು. 305. p.202.

ನುಂಗು. To swallow. 108. 370. p.184.
480. 600.

ನುಗ್ಗು (ನುಬ್ಬು, ನುರ್ಗು). A bruise. 88.

ನುಡಿ. To emit a sound; to speak; to
utter, tell. 49. 61. 81. 87. 114. 144.

208. 223. 276. 311. 399. 463. 467.

490. 493. p.213. 544. p.251. p.267.

ನುಡಿ. A voice, word; language. 1. 2.

159. 208. 285. 327. 328. 364. 374.

378. 471. 493. 502. 506. 561.

ನುಣ್, ನುಂ. Smooth, soft, brilliant.

327. 335. 440. p.200. 510. p.229.

550. 597. 606.

ನುಣ್ಪು. Smoothness, elegance. 195.

ನುತ. Praised; a renowned person.

ನುತಿ. Praise.

ನುತಿಸು. To praise.

ನುಗ್ಗು, ನುಬ್ಬು. To grind, crush.
p. 196.

ನುಸಿ. Powder; the state of being
broken. 88.

ನುಸುಳ್. To enter. 63. 117. p.197.

ನೂಂಕು.=ನೂಕು. p. 197. 498. p.261.
614. 615.

ನೂಕು. To push or pull violently; to
push on or away; to spend. 116.
248. 277.

ನೂತನ.=ನವ.

ನೂಜು. Hundred. ನೂಜಿಲೆ. The hun-
dred-leaved, a lotus. 341.

ನೃಪ, ನೃಪತಿ. A king.

ನೃಪಾಳ, -ಲ, ನೃಪಾಳಕ. A king. ನೃಪಾ
ಲತ್ವ. Dominion.

ನೆಂಟ. A relation. 55.

ನೆಗಪು. To raise up. p.198. p.200. p.229.

ನೆಗಯ್. To be or become conspicuous;
to shine, be notorious, good or
renowned; to be begun; to under-
take. 123. 170. 316. 369. 434. 445.
518. 550. 574. 580. 581. 594. p.256.

ನೆಗಯ್. = ನೆಗಯ್. 354.

ನೆಗಯ್. Fame, renown. 10. p. 201.

ನೆಗಯ್. To grow lean, slip off. 380.
(or ನೆಗಯ್, To clear up?).

ನೆಗ. To be bright (lighted up) or
pure. 380. 474. 547.

ನೆಗ. To rise up; to leap. 170 (?) 450.
478. 513. 588. p.261 (twice). p.262.
620.

ನೆಗ್ (ನೆಗ್). To sink in. 144.

ನೆಗ್. = ನೆಗ್. 568.

ನೆಗ್. ✓ ನೆಗ್.

ನೆಗ್. Straight; nicely; straight on,
much. 594. 613.

ನೆಗ್. = ನೆಗ್. p. 268.

ನೆಗ್ (ನೆಗ್). To plant, fix into, put
straight up. 207. p. 200.

ನೆಗ್. To be planted, be fixed. 114.

ನೆಗ್. Dice-playing, back-gammon. 371.
308. ನೆಗ್. A die.

ನೆಗ್. Blood. 377. 398. 416. p.184.

ನೆಗ್. The crown of the head. 201. 435.
440. p. 199.

ನೆಗ್. To think of, mind, remember.
40. 192. p.202. 489. 491. 565. p.261.
627.

ನೆಗ್. The water-lily. 360. 380.

ನೆಗ್. = ನೆಗ್. 264. 382.

ನೆಗ್. To cause to assemble. p.256.
(ನೆಗ್?).

ನೆಗ್. An assemblage, throng. 330. 371.

ನೆಗ್. To amass. 584.

ನೆಗ್. = ನೆಗ್. 51.

ನೆಗ್. To come together, assemble. 89.
139. 210. 221. 235. 257. 264. 340.

418. p.197. p.198. p.199. 508. 514.
p.257. p.258. p.261. p.269. p.271.

ನೆಗ್. To be full, ripe, mature; to be
filled or fulfilled. 235. 407. p.200 (?).
p. 201 (?). 510. 518.

ನೆಗ್. Fully, well, much; great. 52.
186. 195. 327. 373. 411. 419. 438.
496. 526. etc.

ನೆಗ್, ನೆಗ್. To make every thing
ready. p.197. p.256 (?).

ನೆಗ್. ✓ ನೆಗ್. Ground, floor; earth,
soil. 37. 189. 309. 345. 428. 436.
494.

ನೆಗ್. A foundation. 252.

ನೆಗ್. Level with the ground. 494.

ನೆಗ್. To settle. 574.

ನೆಗ್. ✓ ನೆಗ್. A place; an upper story.
111. 124. p. 222.

ನೆಗ್. = ನೆಗ್. 163.

ನೆಗ್. To sink or go down. 395.

ನೆಗ್. To fix, fasten; to make
sit down. p.198. 540.

ನೆಗ್. The Emblic Myrobalan. 140.

ನೆಗ್. A pretence, pretext. 383.

ನೆಗ್. Shade; a shadow. 193. 255.
262. 314. 357. 436. p. 197. 507.
528.

ನೇಜೆ. A lance. p. 199.

ನೇಣ್. A rope. 401.

ನೇತ್ರ. An eye; a man who has an eye; ನೇತ್ರೈ. She who has an eye.

ನೇಮ. An order.

ನೇಮಿ. The periphery of a wheel.

ನೇಮಿಸು. To appoint.

ನೇರ್. Straightness, regularity, harmony. 604. ನೇರ್ಪಡು. To be straight or exact.

ನೇರ. = ನೇರ್. 336.

ನೇಱಲ್. The rose-apple tree. 349. 354. 355.

ನೇಹ. = ನೈಹ. p. 228.

ನೈಪಥ್ಯ. Dress.

ನೊಂದು. ✓ ನೋ.

ನೊಣೆ. To swallow. p. 221.

ನೊಯ್ಯು. = ನೋ. p. 201.

ನೊರೆ. Foam, froth. 139. 295. 366. 368. 371. p. 205 (ನೊರೆ-ಪಿಂಡು). p. 261.

ನೊಸಲ್. The forehead. p. 199. 599.

ನೋ. To suffer pain. 135. 286. 327. 377. 593. p. 268.

ನೋಡ್, ನೋಡು, ನೋಡು. To look at, see; to search. 26. 68. 84. 155. 188. 223. 247. 250. 264. 271. 326. 330. 337. 340. 343. 356. 357. 362. 376. 377. 379. 392. 393. 398. 420. p. 172. 433. 434. 449. 452. 455. p. 185. 457. p. 187. p. 196. p. 197. p. 202. 489. p. 208. 492. p. 212. 503. 529. p. 228. 537. 564. p. 245. 594. p. 261. p. 264. 623. p. 268. p. 270.

ನೈಗೋಫ. The banyan tree.

ನೈಪ್ಪ. Placed.

ಪ

ಪ. This letter often appears as ಹ, and, as the initial of the second part of a compound, as ಬ and ವ.

ಪ. Master, king.

ಪಂ, ಪನ್. Ten.

ಪಂಕ. Mud, mire; sin.

ಪಂಕಜ. The mud-born, a lotus flower. ಪಂಕಜಾಕರ = ಪದ್ಮಾಕರ.

ಪಂಕಜಾಪ. = ಪಂಕಜ.

ಪಂಕಿಳ. Muddy.

ಪಂಕ್ತಿ. A line, row.

ಪಂಗು. Obligation. 523.

ಪಂಚ. Five. ಪಂಚವಣ್ಣಿ. Five colours.

ಪಂಚಗೌಳ. The name of a country and of its people.

ಪಂಚಧಾರೆ. The five paces of a horse, as trot, canter, etc.

ಪಂಚಪಲ್ಲವ. The aggregate of five sprouts or shoots, for instance of the spondias, rose-apple, citron and wood-apple, with which the limbs of royal horses are compared.

ಪಂಡಿತ, ಪಣ್ಣಿತ. A scholar.

ಪಂಥ. A wager, challenge. 177. 178.

ಪಂದಿ. A pig, hog. 398. 400. 413.

ಪಂದಿದಲೆ. A pig's head, (a certain means of defence). 498.

ಪಂವೆ. (ಪಂವೆಯವ?). A mean fellow. 589.

ಪಕ್ಕ. = ಪಕ್ಕ.
 ಪಕ್ಕರಕ್ಕ. = ಪಕ್ಕರಕ್ಕ, sub ಪಕ್ಕ. 598.
 ಪಕ್ಕಲೆ. A vessel without a neck. 81.
 ಪಕ್ಕ. = ಪಕ್ಕ.
 ಪಕ್ಕ. = ಪಕ್ಕ. p. 201.
 ಪಕ್ಕ. = ಪಕ್ಕ. 398.
 ಪಕ್ಕ. Baked, dressed; seasoned, mature, ripe; fit, suitable.
 ಪಕ್ಕ. The side; a wing; a place, site. ಪಕ್ಕರಕ್ಕ. A horse's or an elephant's trappings.
 ಪಕ್ಕ. A bird.
 ಪಗಲ್. The day time; in the day time. 322. 382. 395. 411. p. 201. p. 204. 516 526.
 ಪಗಲ್ಪೋಯಿ. The name of a king who lived before ಸತ್ಯೇಂದ್ರಚೋಯಿ.
 ಪಗ್. Enmity; an enemy. 382. 395. 491.
 ಪಗತನ. Hatred. 359.
 ಪಚ್ಚಳ (= ಪ್ರಚಲ). Trembling, moving to and fro. 400.
 ಪಚ್ಚಿ. Green; green leaves; an emerald. 124. 163. 252. 261. 355. 535.
 ಪಚ್ಚಳನು (ಪ್ರಜ್ವಳನು). To begin to blaze or glitter. 291. p. 229. p. 234. p. 245.
 ಪಜ್ಜಿ. A foot-step; a foot-print, track.
 ಪಜ್ಜಿವಿಡಿ = ಪಜ್ಜಿ ಪಿಡಿ. 223. 399.
 ಪಟ. Cloth; a flag.
 ಪಟಹ. A kettle-drum.
 ಪಟಳ, ಪಟಲ. A cover (of clouds, etc.); a guard; a multitude, mass. 395 (?). p. 198, etc. p. 212.

ಪಟು. Sharp, loud; smart, clever.
 ಪಟ್ಟ. A badge of royalty; the state of royalty; a way, method. 323. p. 165. p. 197. p. 254.
 ಪಟ್ಟಣ. ಪಟ್ಟ. A town.
 ಪಟ್ಟವಣಿ, -ಣಿ (-ಮಣಿ). A royal-seat. p. 196. p. 228.
 ಪಟ್ಟಿ. An ornamental metal plate; silk. 123. 603 (?).
 ಪಟ್ಟು. √ ಪಡು.
 ಪಟ್ಟಿ. = ಪಟ್ಟಿ. 124. 166. p. 199.
 ಪಟ್ಟಿಯ, ಪಟ್ಟಿಯ. A sharp-edged lance. p. 201.
 ಪರಿಸು. To read, learn by heart.
 ಪಡಿ. (What obtains), a measure; (what 'attains to), equality, likeness. 357. 423.
 ಪಡಿಪಡಿ. By degrees. 493.
 ಪಡಿಪಡಿಸು. To evince equality, vie with; to be great. 137. 399. p. 201. p. 261.
 ಪಡಿನೆವಿಲ್. A reflection. 357. p. 204.
 ಪಡಿಬಳ. A vying with, i. e. an opposing, army. p. 211.
 ಪಡು. To obtain, receive, (experience). 222. p. 171. p. 211. p. 213. p. 256.
 ಪಡು. To lie or fall down, repose; to die. ಪಡಲ್ ಪಡು. To sink down (from exhaustion). 386.
 ಪಡು. Sinking, setting; western; the west. 289. 290.
 ಪಡೆ. = ಪಡು. To receive, etc. 10. 37. 135. 326. 339. 395. p. 169. 438. p. 177. 461. 482. p. 197. p. 198.

p. 199. p. 201. 493. p. 228. 551. 590.
 p. 261. p. 263. 613^b.
 ಪದೆ. A multitude, an army. 137. 186.
 395. p. 201. 484. 497. p. 268.
 ಪಠ. To make or become ready.
 p. 197. p. 202.
 ಪಠ. A ripe fruit. 92. 93. 321. 329.
 337. 354. 373. 387. 535.
 ಪಣ. A stake, bet. 312.
 ಪಣಿ. The forehead. 327. p. 198. 505.
 p. 271. ಪಣಿವಾಸಪಿ (-ಪಾ-). The fore-
 head which is like a flag-stone.
 ಪಣಿವೆಪಿ. A moon-like forehead.
 ಪತಂಜ. A bird; the sun.
 ಪತಾಕೆ. A standard, flag.
 ಪತಿ. A master, king, husband.
 ಪತಿವ್ರತೆ. She who is faithful to her
 husband.
 ಪತ್ತಿಸು. To make to go to; to attach,
 etc. p. 229.
 ಪತ್ತು. To go to, begin; to adhere,
 to climb, ascend, go on high. 264.
 294. 415. p. 211. 611. 614. 621.
 ಪತ್ತು. Ten.
 ಪತ್ನಿ. A wife.
 ಪತ್ರ. A leaf; a wing; the feather of
 an arrow; a letter.
 ಪತ್ರಿಕ. A letter.
 ಪಥ. A path, road.
 ಪಥಕ. A traveller.
 ಪದ. = ಪದ. 442.
 ಪದ (ಪದ). A foot; a verse-line; a
 place, site; a word.
 ಪದಪು. Radiance, lustre. 122.

ಪಪಮಕ. A merely expletive word.
 ಪಪಮ. The placing of words.
 ಪದಾತಿ. A foot soldier.
 ಪದಾಪುಷ್ಪ. He with the foot-weapon,
 a cock.
 ಪಪಿ. To be full of desire. 610. 617.
 ಪದ್ಧತಿ. A custom, practice, system.
 ಪದ್ಮ. A lotus flower. ಪದ್ಮನಖ. The
 lotus-friend, the sun.
 ಪದ್ಮರಾಗ. The lotus-coloured, a ruby.
 ಪದ್ಮಾಕರ. The lotus-mine, a lotus
 pond.
 ಪದ್ಯ. Poetry, verse.
 ಪನನ. The jack fruit or tree.
 ಪನಿ. A drop. 245. 373. 388. 416. 435.
 478.
 ಪನ್ನಗ. The not-foot-goer, a snake.
 ಪನ್ನತಿಕೆ. Prowess. p. 184. p. 201. p. 211.
 p. 268.
 ಪನ್ನೀರು. Scented water. 123. 126.
 214. 218.
 ಪನ್ನೆರಡು. Twelve.
 ಪಯಣ (ಪ್ರಯಾಣ). A march, journey.
 ಪಯಸ್ (ಪಯೋ). Water; milk.
 ಪಯೋದ. The water-giver, a cloud.
 ಪಯೋಧರ. The water-bearer, a cloud.
 ಪಯೋಧಿ. = ಪಯೋನಿಧಿ.
 ಪಯೋನಿಧಿ. The water-or milk-hold,
 the ocean.
 ಪರ. Opposite, other, foreign, beyond,
 following, pre-eminent, distinguish-
 ed. ಪರಬಲಾಂತಕ. A destroyer of
 the army of his enemies.
 ಪರಕೆ. A blessing. 466. 505.

ಪರಪು. To make flow or go, to spread out. p. 184. 584.

ಪರಪುಟ್ಟ (-ಪುಟ್ಟ). Who is fed by strangers; a cuckoo (cf. 411). 330.

ಪರಮ. Highest, most excellent; very much. ಪರಮಾತ್ಮ. The Supreme Spirit.

ಪರಮೆ. The black bee. 236. 556.

ಪರಯುಸು. = ಪರಿಯುಸು. p. 228.

ಪರಲ್. A pebble, stone. 355. 517. 520.

ಪರಕು. A hatchet, axe.

ಪರಸು. To utter a benediction, bless. 361. 530. 561.

ಪರಾಕ್ರಮ. Valour.

ಪರಾಗ. The pollen or dust of flowers.

ಪರಿ. All round; about; after; manner, kind, sort, method.

ಪರಿ. To flow; to run; to go, proceed; to go or run away; to fly about; to be spread, spread about. 235. 264. 268. 302. 307. 332. 372. 398. 432. 452 (?). 455. 481. p. 196. p. 197. p. 198. p. 200. p. 201. 516. 524. p. 253. p. 261. 620. p. 268.

ಪರಿ. A flowing, etc. 423. 443. p. 198. p. 205. 621. ಪರಿಯುಗು. To run.

ಪರಿಕೆಸು (ಪರೀಕ್ಷಿಸು). To examine, care about.

ಪರಿಗತ. Gone round. ಪರಿಗತಬಿಂಬ. Its disk having gone all over (the sky). ಪರಿಗತವಾಗು. To arrive, reach. 68. 383.

ಪರಿಘ. A moat, ditch.

ಪರಿಘಾತ. Removing, (a removing quality).

ಪರಿಚಯ. Attendance.

ಪರಿಜನ. An attendant; a retinue.

ಪರೀತ. Bent or turned after or into; changed; advanced, mature.

ಪರೀತೆ. Skill.

ಪರೀಯ. Conducting round (the sacrificial fire), marriage.

ಪರಿತರ್. = ಪರಿತರ್. 423. p. 198.

ಪರಿತೋಷ. Joy.

ಪರಿತ್ರಾಸ. Much trembling.

ಪರಿದಳಿತ. Full-blown. 195.

ಪರಿಧಿ. That by which something is bordered; circumference.

ಪರಿಪಕ್ವ. Quite baked or cooked; quite ripe.

ಪರಿಪಾಳಿ, ಪರಿಪಾಯಿ. Proper arrangement or order. 210. see ಪಾಯಿ.

ಪರಿಭವ. Disrespect, humiliation; disregard.

ಪರಿಭವಿಸು. To disrespect.

ಪರಿಭಾವಿಸು. To think of, mind; 499. to disrespect. 580.

ಪರಿಭ್ರಮಣ. Wandering about.

ಪರಿಮಳ, ಪರಿಮಲ. Fragrance.

ಪರಿಯಂತ. Till.

ಪರಿಯಿಸು. To make go or run; to send away, dismiss. p. 197. p. 198. p. 199. p. 201. 613. 617.

ಪರಿರಂಜಿಸು. To shine.

ಪರಿವಿಡಿ (-ವಿಡಿ). The state of being methodically or regularly arranged, regularity, succession. 126. 213.

ಪರಿವಿಸ್ತರ. A great diffusion; very much.

ಪರಿವು. A flow (of water). 139.

ಪರಿವೃತ. Surrounded.

ಪರಿಶೋಭಿಸು. To shine much, be much adorned.

ಪರಿಶೋಭಿ. Great lustre.

ಪರಿಸರ. Encompassing; a border.

ಪರಿಹರಣೀಯ. Fit to be avoided or abandoned.

ಪರಿತ. Surrounded.

ಪರೈತವನೆ. Readiness; pomp. p. 200.

ಪಱಿ. = ಹಱಿ. p. 196.

ಪಱಿ. A drum. p. 201.

ಪಙ್ಕ್ತಿನ್. To sneeze. 393.

ಪರ್ಣ. A wing; a leaf.

ಪರ್ಧ. An eagle. p. 271.

ಪರ್ಬು. To run or spread like a creeper; to creep over. 381. 438. 597. 601.

ಪರ್ಬುಗೆ. Spreading; mass, multitude. 396.

ಪರ್ಯಂಕ. A couch, pillow.

ಪರ್ವತ. A mountain.

ಪರ್ವ. = ಪರ್ಬು. 305.

ಪಲ್. A tooth. 327. 393. 441. 524. 560.

ಪಲ್ಗಡಿ. To gnash the teeth.

ಪಲ, ಪಲವು. Several, sundry. 170. 395. 413. p. 200. p. 201. 566. p. 261. 270.

ಪಲವಾಡು. To utter many words.

ಪಲಗೆ. A plank, board; a shield. 124. p. 200. p. 229. ಪಲಗೆಗಟ್ಟು. A board-lining.

ಪಲನು. = ಪನನ. 349.

ಪಲಾಶ. A kind of tree.

ಪಲುಂಬಿ. A peacock. p. 201.

ಪಲುಂಬು. To grieve, (lament). p. 270.

ಪಲ್ಲಟ. Changing, mistake. 532.

ಪಲ್ಲಣ. = ಹಲ್ಲಣ. p. 200. 547. 598.

ಪಲ್ಲಣಿಸು. To saddle. p. 254.

ಪಲ್ಲವ. A sprout, shoot. ಪಲ್ಲವಕ್ಕುಬ್ಬರಿ. Locks or curls consisting of fresh shoots.

ಪವಡಿ. To lie down, sleep. 261.

ಪವನ. Wind. ಪವನಜ, ಪವನಸುತ = ಭೀಮ.

ಪವನಾನ. = ಪವನ.

ಪವಳ. = ಪುವಳ.

ಪಶು. A beast; a tame animal; cattle.

ಪಶ್ಚಿಮ. Western; the west.

ಪಸದನ. = ಪ್ರಸಾಧನ. p. 201. p. 256.

ಪಸರಿಸು. = ಪ್ರಸರಿಸು.

ಪಸಾಯನ (ಪ್ರಸಾದನ). A present. p. 228.

ಪಸಾಯ್ತ (= ಪಟ್ಟಾಯ್ತ?). A toilette-man, a male wardrobe-keeper. 234. 257.

ಪಸಾಯ್ತೆ. A female wardrobe-keeper. 231.

ಪಸಿವು. Hunger. 377.

ಪಸುರ್, ಪಸುರು. Green; greenness. 240. 305. 319.

ಪಸುವೆಳಗು. A green light used at illuminations. 261.

ಪಸುಳಿ. A child. 325. 328. 330. 361. 363. 376. 377. 472.

ಪನೆ, ಹನೆ. A layer, bed. 528.

ಪಳಂಚು. To touch, strike; to plunge; to dart, start suddenly and run; to go up. 303. 456. p. 198. p. 200. 597. p. 258. 613^b. p. 263. 615. 622.

ಪಳಕು, ಪಳುಕು (ಸ್ಫಟಿಕ). Crystal; white.

163. 261.

ಪಳಚನೆ. Dartingly flashingly. 474.

ಪಳದಿ-ಯ. Yellow. 261. p.200. p.201.

ಪಳಯಿಸು. To lament. p.271.

ಪಳಹ, ಪದಹ. = ಪಟಹ. p.201.

ಪಟಪಟನೆ. In a rattling way. 517.

ಪಟಯಿಗೇ. A flag, standard. p.200.

603. p.259. 608.

ಪಡಿ. To abuse, blame, revile. 319.

p.200. p.213. p.254.

ಪಡಿ. Blame; fault; a sin-offering.

581. p.271.

ಪಡಿ. A cloth. p.200.

ಪಡೆ. Old; former. 534. ಪಡೆಯೋಲೆ,

As before.

ಪಾಂಥ. = ಪಥಿಕ.

ಪಾಂಡು. The name of a king.

ಪಾಕ. Baking, cooking.

ಪಾಗಾರ. = ಪ್ರಾಕಾರ.

ಪಾಠಕ. A lecturer; a bard.

ಪಾಡು. To sing. 61. 199. 264. 330.

555. p.253.

ಪಾಡು. A song; a war-cry. 177.

ಪಾಡು. √ ಪಡು. State, manner. 258.

ಪಾನೆ. The hand.

ಪಾಟಲಿ. The trumpet-flower.

ಪಾತ. Falling.

ಪಾತಕ. Causing to fall; sin; sinner.

ಪಾತಾಳ. The Hades.

ಪಾತಿವ್ರತ್ಯ. Truthfulness towards the husband, chastity.

ಪಾದ. A foot; a verse-line.

ಪಾದರಿ. = ಪಾಟಲಿ.

ಪಾನ. Drinking; a drink.

ಪಾನೀಯ. Water

ಪಾಪ. Sin. ಪಾಪಿ. A sinner.

ಪಾಮರ. A servant-man, field-labourer; low, sinful.

ಪಾಮರಿ. A servant-woman (watching paddy fields). 238. 305. 306. 307.

ಪಾಯ್. To pass over, cross; to go to one side; to pass by or through;

to pass on, proceed, go; to make

a side-thrust, to gore with the

horns; to be struck. 338. 400. 450.

482. p.197. p.198. p.199. p.201.

611. 614. 621.

ಪಾರಣೆ. A breakfast.

ಪಾರಿಪ್ಲವ. Roaming about.

ಪಾರಿವ. A dove. 379. p.199 (ornamental).

ಪಾರ್ಥಿವ. Terrestrial; royal, a king; one of the military tribe.

ಪಾರ್ವ. A Brahmin.

ಪಾಪ್, ಪಾಪು. To jump; to fly; to fly

about or away; to run, flee. 28.

390. 411. 435. 440. p.199. 510. 603.

611. 621. 624.

ಪಾಪಿಸು. To cause to jump or run. 613.

ಪಾಪುಂಬಳೆ. A discus. p.200.

ಪಾಲ್, ಪಾಲು. A portion, lot. 38.

ಪಾಲ್, ಪಾಲು. Milk. 5. 305.

ಪಾಲ, ಪಾಲಕ. ಪಾಳ, ಪಾಳಕ. A keeper, ruler, king.

ಪಾಲಿಸು. To protect, take care of, nurse, rule.

ಪಾಲ್ದಿನೆ. A milky or young ear of corn. 305.

ಪಾವಕ. The purifier, fire.

ಪಾವು. A snake. 398.

ಪಾವುಡ. A cloth. p. 200.

ಪಾಶ. A string, rope, fetter.

ಪಾಷಾಣ. A stone.

ಪಾಸಾದ. = ಪ್ರಾಸಾದ.

ಪಾಸು (ಪಾಯ್ಸು). To make go (aside or to all sides), to spread, scatter. p. 184. 526.

ಪಾಸು. = ಹಾಸು. ಪಾಸಪಿ. A stone slab. p. 198. 507. p. 229.

ಪಾಳಿಕೆ. A margin; the lap; the haunch.

ಪಾಳಿಯ. An encampment. 138. 181. 264. 294. 296. p. 205.

ಪಾಟ. = ಹಾಟ. 478. 552. ಪಾಟಿಪ್ಪಲ. A waste field.

ಪಾಟಿ (= ಕ್ರಮ). Order, regularity. 360. p. 201. 484. p. 205.

ಪಾಟಿಪ್ಪಲ. To be destroyed. 554.

ಪಿಂ. = ಹಿಂ. p. 198.

ಪಿಂಗು. = ಹಿಂಗು. 224. 380. 419. p. 256. p. 258.

ಪಿಂಡ. A mass, lump.

ಪಿಂಡು. = ಹಿಂಡು. ಪಿಂಡುಗೊಳ್. To be amassed, p. 184. 478. p. 197. p. 205.

ಪಿಂತೆ. = ಪಿಂದೆ. 489.

ಪಿಂದಿರುಗು. To turn backwards. p. 271.

ಪಿಂದೆ. = ಹಿಂದೆ. 483. p. 257. 623.

ಪಿಕ್ಕ. The cuckoo.

ಪಿಡಿ. = ಹಿಡಿ. To seize; to hold; to occupy; etc. 303. 338. 360. 378. 381. 399. 413. p. 169. 438. 442. 453. 480. p. 196. p. 197. p. 201. p. 204. p. 228. 537. p. 254. p. 256.

ಪಿಡಿ. A seizing, holding; the grasp (the hand that holds). 36. 126. 213.

289. 434. p. 198. p. 263.

ಪಿಡಿ. A (female) elephant. 434.

ಪಿತ. = ಪಿತೃ.

ಪಿತೃ. A father.

ಪಿತ್ತಲ. A bird.

ಪಿರಿ, ಪಿರಿಯ, ಪಿರಿದು. = ಹಿರಿದು. Great, etc. 268. p. 199. 494. 510. 558. p. 259. ಪಿರಿದುಂ. Further, (or greatly?). See ಹಿರಿ.

ಪಿಠಿ. = ಹಿಠಿ. 432.

ಪೀಠ. A seat, throne.

ಪೀನ. Fat, bulky.

ಪೀರ್. To suck in, drink. 519. 523.

ಪೀಲಿ. A peacock. 437.

ಪುಂಡರೀಕ. A white lotus flower; a lotus; the elephant of the south-east.

ಪುಂಡ್ರೇಕ್ಷು. White sugarcane.

ಪುಗು. To enter; to attack. 141. 223. 301. 316. 325. 371. 383. 397. 421. p. 171. 433. 437. 455. p. 204. p. 211. 525. p. 227. p. 228. 538. p. 256. 612. p. 268. p. 269.

ಪುಗುಳ್. A boil, pustule. 433.

ಪುಚ್ಚ. A tail.

ಪುಟ. A basket, concavity, etc.; ಕರ ಪುಟಂ. A man that (for saluting) forms a concavity with his hands (putting them before his forehead).

ಪುಟ. Leaping, jumping, bouncing. ಪುಟವರು. To leap. ಪುಟನೆಗೆ, ಪುಟನೇಡು.

To rise up with a jump. 102. 146.
170. 614.

ಪಟ್ಟಿಗೋಲ್. A staff for beating. cf.
ಘೇಡೆ and ಹುಟ್ಟು. p.263.

ಪಟ್ಟು. To be born, spring up. 129.

ಪಡಿ. = ಹುಡಿ. 428. 494.

ಪಣುಗು. Civet. 397.

ಪಣ್ಣ. Virtuous, good, agreeable;
a good quality; merit; beauty.

ಪತ್ತಳಿ. = ಪತ್ತಿಕೆ.

ಪತ್ತು. = ಹುತ್ತು. 455.

ಪತ್ರ. A son. ಪತ್ರವತಿ. A woman who
has a son.

ಪತ್ತಿಕೆ. A puppet, figure.

ಪಡಿ. To come to, be joined, enter;
to cover, spread over. 20. 175. 385.
p.198. p.200.

ಪದು. = ಪೊನ. 595.

ಪದುಗು. To be covered, hidden; to
cover, conceal, hide, guard. 402.
411. 491.

ಪನಃ (- ರ್). Again.

ಪನರಪಿ. Once more.

ಪನ್ನಾಗ. A kind of tree.

ಪರ. A town. ಪರಾಭಿಮುಖಮಾಗ, Turn-
ed to the town.

ಪರಸ್ (ಪರೋ). Before, in front.

ಪರಾಣ. Old.

ಪರುಷ. A man, person.

ಪರೋಹಿತ. (Placed before), a king's
or queen's priest.

ಪರ್ಯು. The eye-brow. ಪರ್ವಿಕ್ಕು, To
frown. 393. 441. 496.

ಪಲ್. Grass; straw. 267. 321. 322.
391. 455. 498. cf. ಪೊಲ್.

ಪಲಿ. A tiger. 398. 400. 402. 413. p.171.
p. 201.

ಪಲಿನ, ಪಳಿನ. A sand-bank. ಪಳಿನತಳ,
ditto.

ಪಲುಕ, ಪಳುಕ. Hair standing on end.

ಪಲ್ವಿಗ. = ಪಲ್ಲೆ. 463.

ಪಲ್ಲೆ. A spotted female antelope. 398.
455. 620. p.271.

ಪಪ್ಪರ. Water; a pond; also ಪಪ್ಪರ
ತಳ.

ಪಪ್ಪ, ಪಪ್ಪಿ. A flower.

ಪಪ್ಪರ, ಪಪ್ಪರ. The vehicle of the
fabulous demigod of riches; any
richly ornamented vehicle.

ಪಪ್ಪರಾಗ. A topaz.

ಪಸಿ. To be or become false, to lie.
565.

ಪಸಿ. A lie; hypocrisy. 471. 489.

ಪಳಿಂದ. A man of the tribe of the
ಪಳಿಂದರ್.

ಪಯಿ. A worm, insect. 168.

ಪಯಿಕ್ಕು. Rottenness, baseness. 233.

ಪೂ. To flower. 345. 351. 523. 617.
p. 271.

ಪೂ. A flower. 126. 129. 307. 321. 335.
336. 339. 348. 410.

ಪೂಗ. The betel-nut tree.

ಪೂಗೊಳ. A flower-tank. 161.

ಪುಡಿಸು. To have put together; to
have brought to; to have made
ready. 447.

ಪುಡು. To put together, on or to; to

join; to cover; to put in order, to plan, scheme. 269. 288. 402. p.200. 542.

ಪೂರ್ವಿಸು. To blow the nose, sneeze. 514.

ಪೂಯಲ್. A loud cry. 334.

ಪೂರ. Filling; a stream, flood.

ಪೂರಣ. Completing; fulness.

ಪೂರಯಿಸು. To finish; to be completed; to emit a full or strong sound. 84. p. 202.

ಪೂರಾಯ. Largeness. 135.

ಪೂರೈಸು. = ಪೂರಯಿಸು. p.202.

ಪೂರ್ಣ. Filled, full; abundance. ಪೂರ್ಣೇಂದು. The full moon.

ಪೂರ್ವ. Former (customary), eastern; the east.

ಪೂರ್ವೇತರ. Western.

ಪೂಸು. To smear on (one's body). 34.

ಪೃಥಕ್, - ಗ್. Separate, individual.

ಪೃಥಿವಿ = ಪೃಥಿವಿ. ಪೃಥಿವೀಭೃತ = ಭೂಭೃತ.

ಪೃಥು. Broad, large.

ಪೃಥುಳ. = ಪೃಥು.

ಪೃಥಿವಿ. The large one, the earth. ಪೃಥಿವೀಪಾಳ. A king.

ಪಿಂಕುಳಿನಾಯ್. A mad, furious dog.

ಪಿಂಞ. Greatness. fame, pride, finesse. 126. 366. 484.

ಪೆಗಲ್. Shoulder. p. 199.

ಪೆಚ್ಚೆಸು (ಪೆಚ್ಚೆಸು). To make many parts, to distribute. 418.

ಪೆಟಲುಪ್ಪ. Saltpetre. 498.

ಪೆಟ್ಟಿ, ಪೆಟ್ಟಿಗೆ. A box. p. 200.

ಪೆಡ, ಪೆಡಂ. = ಪೆಡಗು.

ಪೆಡಂಮೆಟ್ಟು. To retreat. 596. 615.

ಪೆಡೆ. The hood of a serpent. 314. 437. 438. 440.

ಪೆಣ್, ಪೆಂ. Female. a female, woman. 269. 348. 426. 486. p.261 (ಪೆಂಡಿರ್).

ಪೆಣ. A dead body, corpse. 89. p. 184.

ಪೆಣೆ. To link, plait; to be linked. 610.

ಪೆತ್ತು. ✓ ಪೆಟು.

ಪೆರ್. cf. ಪಿರಿ. Great, large, tall. 93. 337. 364. 366. 452. p.184. 476. p.205. 512. 514.

ಪೆಟ. = ಪೆಟಗು. 419. 615. (ಪೆಟಕಾಲ್ ಕೊಳಿಸು. To cause to rise on the hind legs).

ಪೆಟಗು. Back, backwards; behind.

ಪೆಟು. To obtain; to experience, (suffer); to bring forth. 11. 331. 347. 386. 393. p.184. 466 p.197. p.201. p.202 483. 494. p.211. 505. p.261 (twice). 621.

ಪೆಟಿ. The moon. 241. p.271.

ಪೆಚುರ್. To increase, grow; to make increase (into parts), mince; to beat incessantly. 93. 124. 369. 410.

ಪೆಚುರ್ಗೆ. Increase, growth. 292. 330.

ಪೆದರ್ದಿ (- ತಿಡಿ). A large bag. 498.

ಪೆದರ್ರೆ. A large wave. p.200.

ಪೆದೋಟಿ. A large stream. 302.

ಪೆದೋಲೆ. A large beam (as a means of defence). 498.

ಪೆರ್ಮೆ. Greatness. p. 202. 590. 603 613^b.

ಪೆರ್ವಡಗು. A large ship. 122.

ಪೆರ್ವೊನಲ್. A large stream. p.184.

ಪೆಸರ್. A name; renown. 9. 12. 424.

444. 529. p.267.

ಪೆಟಕು. Fight, war. 615 (?).

ಪೇರಣೆ. Ornamental work in the borders of a cloth. 606.

ಪೇರ್. = ಪೆರ್. 321. 349. 388. 442.

ಪೇರಡಿ. (A large foot). Reeve: a dog. 442.

ಪೇಚುರ್. = ಪೆಚುರ್. 260. 334.

ಪೇಯ್, ಪೇಯು. To say, tell, order. 109. 246. 385. p.170. 460. p.187. 472. etc. 577.

ಪೈರು. Standing or growing corn. 222.

ಪೊಂ. = ಪೊನ್. p.199. p.208. 558.

ಪೊಂಗದ. The golden (or gilt) halves of a folding door. 163.

ಪೊಂಗಾಳೆ. A gold-horn. 127.

ಪೊಂಗೇದಗೆ. = ಪೊಂ - ಕೇದಗೆ. p. 229.

ಪೊಂಜಗಲಿ. A gold-coloured bench. p. 229.

ಪೊಂಜುರಿಗೆ (-ಸುರಿಗೆ). A gold knife or dagger. p.199.

ಪೊಂದಾವರೆ. A gold-coloured lotus. 261. 307. p. 229.

ಪೊಂದು, ಪೊರ್ದು. The act of being joined, coalescence. 122.

ಪೊಂದೇರ್. A gilt chariot. 296.

ಪೊಂದೊಡರ್. = ಪೊಂದೊಡಿಗೆ. p.200. 604.

ಪೊಂದೊಡಿಗೆ. A gold trinket. 326.

ಪೊಂಬಟ್ಟಿ. Yellow silk (-ಪಟ್ಟಿ), or yellow cloth (ಪಟ್ಟಿ). 603.

ಪೊಂಬಣ್ಣ. Gold colour. 306.

ಪೊಂಬಾಳೆ. A red plantain. p. 229.

ಪೊಂಬುಲಿ. A gold-coloured tiger. p.171.

ಪೊಕ್ಕು. √ ಪುಗು.

ಪೊಗರ್. Effulgence, lustre. 118. 305. 335. 606.

ಪೊಗಯ್. To praise. 167. p.228.

ಪೊಗಸು (ಪುಗಸು). To cause to enter. p.170. p.271.

ಪೊಗು. = ಪುಗು. 443. p.198.

ಪೊಗು. = ಒಗು, = ಉಗು. 335.

ಪೊಗೆ. Smoke, (steam). 123. 385. 387. 549.

ಪೊಟ್ಟ. = ಪೊನ. 261. 307.

ಪೊಟ್ಟ (ಪೊಟ್ಟ?). A river. 484.

ಪೊಟ್ಟಣ. An instrument for sprinkling (or squirting a coloured mixture). 618.

ಪೊಟ್ಟಿ. The belly. 393.

ಪೊಡಯಿಸು. To have beaten. 461.

ಪೊಡರ್. To tremble. 451.

ಪೊಡರ್ಪು. Trembling; glittering, shining, lustre. 424. p. 201.

ಪೊಡವಿ. The ground, the earth; a country. 207. 326. 363. 427. p.268.

ಪೊಡೆ. To beat, strike; to make go by beating. 399. 454. p.196. p.198.

p.208. 512. 517. p.256. p.268.

ಪೊಡೆ. = ಪೊಟ್ಟಿ. p.184.

ಪೊಡೆಯಿಸು. = ಪೊಡಯಿಸು. p. 196.

ಪೊಣರ್. To meet together; to fight. 616. p.264.

ಪೊಣರ್ಕೆ. Assembling; a fight. 461.

ಪೊಣ್ಣು. To rise, go out or forth. 386. 430. 614.

ಪೊತ್ತು. √ ಪೊಯ.

ಪೊದಕೆ. A cover. p.229. ಮೇಲ್ಪೊದಕೆ.

A roof. √ ಪುದು.

ಪೊದಕು. A cover, bush, (thicket); a mass. 399. 401.

ಪೊದಕು. To be shining, notorious or well known. 385. 484. 621.

ಪೊದಿಸು, ಪುದಿಸು. To make join; to put on or over. 411. 329. 481.

ಪೊದೆ. A cover, quiver. p.200.

ಪೊನ್. Gold. p.199. 560. 606.

ಪೊನಲ್. A stream. 373. p.184. 516.

524. ಪೊನಲ್ವರಿ. To flow in streams.

ಪೊಯ್. = ಹೊಯ್. To beat; to cast into. 177. 178. 324. 385. 399. 450. 451. 456. p.196. p.197. p.201. 498. 518. 614.

ಪೊಯ್ಲು. Beating; a blow. 332. p.204. 513.

ಪೊಯ್ಲು. To have beaten. p.228. p.256.

ಪೊರೆ. To be joined, etc.; to join, put on or over, cover; to protect, nourish; (to be satisfied). cf. ಹೊರೆ. 166. 617.

ಪೊರೆ. Nourishing; satisfaction, joy.

ಪೊರೆಯೇಜ್. To be elated. 443.

ಪೊಜ. Outside; dative: ಪೊಜ್. 472. p.195. p.198. 624.

ಪೊಜಮಟ್ಟು. √ ಪೊಜಮಡು.

ಪೊಜಮಡಿಸು. To make start; to drive outside. p.199.

ಪೊಜಮಡು. To go or come forth, set out, start. 127. 260. 325. 365. 402. 411. 414. 452. p.195. 485. 487. p.211. p.228.

ಪೊಜು. To bear or carry (a burden). 268. p.197. 510.

ಪೊರ್ಕುಜ್. The navel. p.199.

ಪೊರ್ದು. To join, be connected or in company with. p.271.

ಪೊಲ್. To shine, be nice 580.

ಪೊಲ. A field. 111. 304. 307. 397. 552.

ಪೊಲಂಬು. = ಹೊಲಂಬು. p.199.

ಪೊಸ. New, fresh, beautiful, wonderful. cf. ನವ. 164. 261. 318. 348. 350. 380. 437. 450. p.200. p.201. 574. 598. 599. 613^b.

ಪೊಸತು. See ಪೊಸ. 263. 399. 564. 593.

ಪೊಸೆ. To twist, plait. p.271. ಪೊಸದಿತ್ತು. To plait and throw away.

ಪೊಳಯಿಸು. To make roll. p.199. 615.

ಪೊಳೆ. To roll, as a horse, etc.

ಪೊಜಪು. Shine, lustre. p.204.

ಪೊಜಲ್. A town. 223. 325. 363. 545. p.261.

ಪೊಜೆ. To shine; (to appear). 295. 304. 327. 366. 421. p.200. 524 (?). p.228. 611.

ಪೊಜೆ. A river. 430. p.205.

ಪೊಜ್ಜು. Shining; the sun; time. p.199. p.268.

ಪೊಗು. To go, to go away. p.211 (c. Acc.). ಪೊದೆ = ಪೊದಯ್. 629.

ಪೊದುದು, ಪೊಪುದು. √ ಪೊಗು.

ಪೊಲ್. To resemble. 344. cf. ಪೊಲ್.

ಪೊಳ್ಳು. Empty, hollow; an avoidable thing, chaff. 3.

ಪೊರೆ. Belonging to a town.

ಪ್ರ. Before; forward; pre-eminent.

ಪ್ರಕಟ. Manifest; public; spread about,
abundant. ಪ್ರಕಟತರ. Very natural.

ಪ್ರಕಟಿಸು. To manifest.

ಪ್ರಕರ. A multitude.

ಪ್ರಚಂಡ. Excessively violent.

ಪ್ರಚಯ. A heap, multitude.

ಪ್ರಚಾರ. Moving, roaming.

ಪ್ರಚುರ. Much, many; ಪ್ರಚುರತರ.

Very much.

ಪ್ರಣಾದ. A loud noise; roaring.

ಪ್ರತತಿ. Large extension, multitude.

ಪ್ರತಾನ. Extending, spreading, large
number.

ಪ್ರತಾಪ. Lustre; renown; heat; one
full of greatness.

ಪ್ರತಿಪಾಲಿಸು. To execute, fulfil.

ಪ್ರತಿಹಾರಕ. A door-keeper.

ಪ್ರಥಮ. First.

ಪ್ರಥಿತ. Spread, extended; renowned.

ಪ್ರದ. Presenting.

ಪ್ರದೇಶ. A district, region.

ಪ್ರಧಾನ. A principal, minister.

ಪ್ರಪಂಚ. Extent; analysis; the world;
illusion.

ಪ್ರಬಂಧ. Bound, fastened.

ಪ್ರಬಲ. Great strength; powerful.

ಪ್ರಭ. A person who has a certain
glory.

ಪ್ರಭಂಜನ. Breaking down; wind.

ಪ್ರಭಾವ. Power, majesty, excellence.

ಪ್ರಭಾವತೆ. = ಪ್ರಭಾವ.

ಪ್ರಭು. A lord.

ಪ್ರಭಿ. Light, splendour, glory.

ಪ್ರಮುಖ. Chief; and so on.

ಪ್ರಲಯ, ಪ್ರಳಯ. = ವಿಲಯ.

ಪ್ರವರ್ತನ. Activity, conduct.

ಪ್ರವರ್ತಿಸು. To act, behave.

ಪ್ರವಾಹ. A current, stream.

ಪ್ರವಾಳ. Coral; young foliage.

ಪ್ರವೇಶ. Entering.

ಪ್ರಸಂಗ. Reasoning; a conversation;
an address.

ಪ್ರಸನ್ನ. Propitious. ಪ್ರಸನ್ನತರ. Very
gratifying.

ಪ್ರಸರ. Proceeding; spreading; a multi-
tude.

ಪ್ರಸರಿಸು. To spread.

ಪ್ರಸಾಧನ. Dressing, ornamenting; a
dress, decoration.

ಪ್ರಸೂನ. A flower.

ಪ್ರಸ್ಥಾನ. Departing; march.

ಪ್ರಸ್ಫುರಿತ. Glittering, shining.

ಪ್ರಹಿತ. Put forward or down.

ಪ್ರಹಾರ. Striking; a blow.

ಪ್ರಳಯ. = ಪ್ರಲಯ.

ಪ್ರಾಕಾರ. A surrounding wall; a
rampart, fence, inclosure.

ಪ್ರಾಣ. Breath; life. ಪ್ರಾಣಿ. A breath-
ing or living being.

ಪ್ರಾತರ್ (-ತಃ). At dawn.

ಪ್ರಾಪ್ತ. Obtained, attained.

ಪ್ರಾಯ. Age, a year.

ಪ್ರಾಸ. Alliteration, especially towards
the beginning of each verse-
quarter.

ಪ್ರಾಸಾದ. A palace, temple.

ಪ್ರೀತಿ. Delight; love.

ಪ್ರೀಯ. = ಪ್ರೀತಿ.

ಪ್ರೇಮ. = ಪ್ರೀತಿ. ಪ್ರೇಮಿ. She who loves.

ಪ್ರೇರಕ. A sender, director, ruler, preserver.

ಪ್ರೇರಣೆ. Sending, directing, ordering, command.

ಪ್ರೇರಿತ. Sent; ordered.

ಪ್ರೇಷಿತ. Sent.

ಪ್ರೋದ್ಧಾನ. = ಪ್ರೋದ್ಧಾಮ? 602.

ಪ್ರೋದ್ಧಾಮ. Very long, great, huge. 12.

ಪೋದ್ಧವ. Born.

ಪ್ರೋದ್ಧಾಸಿ. Very resplendent.

ಪ್ರಾಢ. Skilful, clever.

ಪ್ರಾಢಿ. Enterprize, skill.

ಫ

ಫಣಿ. A serpent.

ಫಲ, ಫಲ. Fruit; good fruit (581).

ಫಲಿತ, having fruit.

ಫಲದ. Giving or producing fruit.

ಫಲಿಸು. To bear fruit.

ಫೇನ. Foam, froth, vapour.

ಬ

ಬಂಜಿ (ಬಂಧ್ಯ). Barren, fruitless; a barren woman. 130. 471. 502.

ಬಂಜಿತನ. Barrenness. 443.

ಬಂಟಿ. A soldier. 55. 205. 209.

ಬಂಡಾರ. = ಭಂಡಾರ. 542.

ಬಂಡಿ. A cart. 76. 169. 182.

ಬಂಡು. Honey (or pollen). 340.

ಬಂಡು. V. ಬರ್.

ಬಂಧ. A band, fetter, tie.

ಬಂಧನ. Binding; arrest, imprisonment.

ಬಂಧಿಸು. To tie. 89.

ಬಂಧುರ (ವಂಧುರ). A charioteer's seat.

ಬಂಧುರ, ಬಂಧೂರ. Beautiful, pleasing; beauty. 176. 194. 253. p. 256.

ಬಂದಲ್. A multitude, swarm. 352.

ಬಂಬಲ್ವರಿ. A kind of rain. 516.

ಬಂಭೆ. Marching; humdrum.

ಬಕ. A crane. 480.

ಬಕುಳ. A kind of tree with red, fragrant flowers.

ಬಗಿ. Dividing, tearing asunder. 450.

ಬಗಿ. To mind, think, consider. 12.

18. 408. 457. p. 198. p. 199. p. 245.

574. 589. 627. p. 270. 630.

ಬಗಿ. Thought, notion; manner, sort, kind. 327. 331. 417. p. 199. p. 200.

485. 517. 228. 577. 594. 603. 613.

627. p. 270. p. 271. ಬಗಿಗೊಳ್.

To appear; to think of; to be

pleased with. ಬಗಿಗಿಸು. To become

bewildered.

ಬಗಿಯಿಸು. To make mind, to captivate. 508.

ಬಗ್ಗ (ವ್ಯಾಘ್ರ). A tiger.

ಬಗ್ಗಿಸು. To cry, coo. 351.

ಬಟ್ಟಲ್. A drain (of a bath-room). 299.

ಬಜ್ಜರ. = ವಜ್ಜರ.

ಬಟ್ಟು, ಬಟ್ಟಿತು. Stout. 327.

ಬಟ್ಟಿ. Cloth. 603 (?).

ಬಟ್ಟಿ. A road. 281. 289. p. 184. 506.

ಬಟ್ಟಿವಡಿ. To start.

ಬಡ. (Low, down); poor. 93.
 ಬಡಬಾಗಿ. The fire of the deep.
 ಬಡಿ. To beat. 5. 180. 207. 338.
 ಬಡಿ. Beating. 401. 442. ಬಡಿಕೋಲ್ =
 ಬಡಗೋಲ್.
 ಬಡಿಗೆ. A hammer, mallet. 207.
 ಬಡಿಕೋಲ್. A beating stick. 401.
 ಬಡ್ಡು (= ಬಂಡು, ಬಡರು). (Vain);
 obscene, rude. 205.
 ಬಣ್ಣ. Colour. cf. ಬರೆ.
 ಬಣ್ಣಿಸು. To paint, describe; to praise.
 ಬತ್ತಳಿಕೆ. A quiver. 169. 421. p. 199.
 ಬತ್ತಿಸು. Thirty-two. 103 (?).
 ಬತ್ತು, ಬರ್ತು. To dry up. 430. 432.
 445.
 ಬದಿ. The side. 88.
 ಬದರ. = ಬಧರ.
 ಬದುಕು. (ಬಡ್ಡುಕು; cf. ಬಾಡು). To live.
 82.
 ಬದುಕು. Life; livelihood. 42. 43.
 ಬಧರ. Deaf. ಬಧರೀಕೃತ. Made deaf.
 ಬದ್ಧ. Bound; firm; true. ಬದ್ಧಾಂಜಲಿ.
 The palms of the hands joined.
 ಬ = ವನ. 140. 195. 236. 261. 303.
 304. 339. 345. 355. 358. etc.
 ಬನ್ನ = ಭಂಗ. p. 268.
 ಬಪ್ಪದು. V. ಬರ್.
 ಬಯ್. To abuse, revile. 376. 542.
 560. 561.
 ಬಯಲ್. An open space; a vacuum;
 vain. 374. p. 263.
 ಬರ್, ಬರು. (ಬರವರ್ = ಬರೆ-ಬರ್. To
 continue one's coming). To come.
 13. 16. 17. 66. 73. 76. 226. 234.

243. 245. 255. 259. 271. 276. 284.
 308. 315. 329. 342. 360. 362. 365.
 etc. 417. 418. 469. p. 198. 485. etc.
 505. 506. 528. 539. 587. 589. etc.
 ಬರ್ಕು = ಬರ್ಕುಂ. 22. etc.
 ಬರಹ. Writing. 529. 540. 565.
 ಬರಸು. To have written. 564.
 ಬರಸೆಡೆ. (To make somebody come
 near by drawing), to draw to one's
 bosom. 416.
 ಬರಿ = ಬಲಿ. A road. p. 197.
 ಬರಿ. The side, the body below the
 arm-pit. 451. (613).
 ಬರಿಕಯ್ಯ, ಕೈ. The trunk of an ele-
 phant. p. 197 (twice). 616.
 ಬರಿಸು. To make come. p. 196. p. 254.
 ಬರೆ. To write, paint. 166. p. 198. 503.
 533. 534. 565.
 ಬರೆಸು. = ಬರಸು. 189. 532. 562.
 ಬಿ. = ಬಲಿ. Empty, etc.; emptiness,
 fasting. 78. 198. 513.
 ಬಿಡರು. A vain or low-minded person.
 130.
 ಬಿಡಿ, ಬಿಡಿಯ. Empty, bare; useless;
 vain; spectral; dry. 78. 81. 109.
 198. 310.
 ಬಿಡಿಕೆಯ, ಕೈ. To make bare, empty
 out, take away, strip, plunder.
 462.
 ಬಿಡಿಗೆಯ. = ಬಿಡಿಕೆಯ. 184.
 ಬಿಡಿ To become empty, barren, desti-
 tute, dry. 314.
 ಬಿಡಿ. = ಬಿಡಿ. 569. ಬಿಡಿಕೂಟ. Worth-
 less company.

ಬರ್ಚಣಿ. (Writing), painting. p. 198.

ಬರ್ಚಿಸು (ಬರ್ಚಿಸು). To paint. p. 198.

ಬಲ್. ಬಲಿ. To be or become strong, able, great or rich; to make firm (or great), tie, stretch. 84. (93). 211. 260. 562.

ಬಲ್, ಬಲು. Great, large, much; knowing. 79. 106. 113. 123. 138. 188. 287. 380. When this Adjective is conjugated, the forms: ಬಲ್ಲ (ಬಲ್ಲಿದ), knowing, etc.; ಬಲ್ಲೆಂ, ಬಲ್ಲಯ್, ಬಲ್ಲಂ, ಬಲ್ಲಳ್, ಬಲ್ಲದು, ಬಲ್ಲದು, etc. are produced. 48. 57. 58. 59. 60. 62. 69. 150. 198. 233. 282. 298. 310. 491. 499. p. 229. 593. p. 268. 628. 629.

ಬಲ, ಬಳ. Power, force; an army; a powerful man; the right side; to the right. 128. 134. 186. 213. 534.

ಬಲವತ್, ಬಳ-, -ದ್. Strong.

ಬಲವಂತ. Strong; force, violence, impunity. 203.

ಬಲವರ್. To come *en masse*, be crowded; or to grow in strength. 351.

ಬಲಾರಕ. A cloud; -ಧ್ವನಿ. Thunder.

ಬಲಿ. Oblation, sacrifice. 455. ಬಲಿಗೊಳ್. To seize as a sacrificial victim.

ಬಲಹು. Strength, power. 87. 203.

ಬಲೆ. A net. 308. 401. 442. cf. ಬಲ್

ಬಲೆಚ್ಚು. Strong pith. p. 198.

ಬಲ್ಪು. Strength. 433.

ಬಲ್ಪು. Strong, rich. 222.

ಬಲ್ಪಿನೆ. A large pointed instrument. 498.

ಬಲ್ಲಂಬ. ? Probably ಬಲ್ಲಂಬ, A strong post. p. 196.

ಬಲ್ಲತನ. Discrimination. 574.

ಬಲ್ಲಣ. The name of a Dravidian country and dynasty. 216.

ಬಲ್ಲೆಕ. A javelin, spear. p. 201.

ಬಿವಣಿ (ಭ್ರಮರಿ). Turning round. ಬಿವಣಿ. To frisk about. p. 198. p. 199.

ಬಸ. = ವಳ.

ಬಸವಣಿ. To lose one's power, be worn out. 426.

ಬಸಿ. To ooze, drip. 377. 416.

ಬಸಿಪ್ಪ. = ಬಸುಪ್ಪ. p. 271. ಬಸಿಪಂ ಪೊನೆ. To twist the body, to get convulsions.

ಬಸುಪ್ಪ. The belly, womb; being with child. 42.

ಬಹಿರ್, ಬಹಿಃ, ಬಹಿರ. Outward. ಬಹಿರಂಗ. The outside or outward appearance of something or some body.

ಬಹು. Much, many.

ಬಹುದು, ಬಹೆಂ, ಬಹ. = ಬಹುದು, etc.

✓ ಬರ್. 41. 84. 117. 156. 157. 158. 272. 413. 472.

ಬಹುಳ. = ಬಹು.

ಬಳಗ. A spreading, multitude. 397.

ಬಳಸು (ಬಳಸು). To go, turn or wander round about; to environ; to turn or spread about; to be surrounded; to make spread; to use round about, to have in common use. 67. 77. 303. 336. 356. p. 198. p. 202.

ಬಳಸು. An encircling, covering. 348.

ಬಳಿ. To turn round or about; to be surrounded, covered or smeared. 313. 551.

ಬಳಿಗಿ. Turning round about; familiarity; (subjection). p.199.

ಬಳಿಸು. = ಬಳಸು. 134.

ಬಳೆ. Something round; an arm-ring. 421. p.200.

ಬಳೆ. To grow. p.163. 404. p.202. p.204.

ಬಳ್ಳು. To turn, bow, bend. 393. 482.

ಬಳ್ಳಿ. Turning about; what turns round about, a creeper. 236. p.202. 507. p.261. p.271. ಬಳ್ಳಿವೆಳಗು. A flickering or flashing light.

ಬಯಲ್. To be fatigued; to fade. 129. 161. 289. 325. 412. 433. 526. 547.

ಬಯಲಿಕೆ. Fatigue, weariness. 64.

ಬಯಲೈ. = ಬಯಲಿಕೆ. p.204.

ಬಯಿ. Company; place, road; = ಬಯಿರ. 65. 75. 303. 413. 436. 530. 533. 539. 626. ಬಯಿವಿಡಿ. To accompany. ಬಯಿಸಲ್. To follow, pursue. ಬಯಿಗೊಳ್ಳೆ. To take shelter.

ಬಯಿರ. (Passing current); afterwards.

ಬಯಿಕ್ಕು. = ಬಳ್ಳು. 601.

ಬಾಂ. = ಬಾನ್.

ಬಾಂಗೆಟಿ. The sky looked upon as a tank. 553.

ಬಾಂದಳ (ಬಾಂ - ತಳ). The sky. 305.

ಬಾಂಧನ. A relation, friend.

ಬಾಂಚೊಲಿ. The sky looked upon as a field. 554.

ಬಾಂಚೊಟಿ. The river that is fabled to be in the sky. 403. 478. 610.

ಬಾಗಲ್. A door. 163. 166. 167. 255. 269. p.229. ಬಾಗಲ್ವಾಡೆ (-ಮಾತೆ). A door-frame.

ಬಾಗು. To be bent, bend. 49. 140. 239. 357. 358. 400. 601.

ಬಾಗು. A bend, leaning to one side. 184. 337.

ಬಾಡು. To fade, be dejected; to die. 149. 199. 322. 392. 433. 434.

ಬಾಣಿ. An arrow.

ಬಾಧಿಸು. To oppose, give trouble.

ಬಾನ್. The sky. p.202.

ಬಾಯ್. The mouth. 25. 83. 152. 246. 260. 292. 387. 427. 428. 430. 434. p.184. p.268. p.270. 630. p.271. ಬಾಯ್ವಿಡು. To open the mouth, (to cry).

ಬಾರ್. = ಬರ್. ಬಾರ. Oh come! 629.

ಬಾರಿಸು. To cause one self to come or enter, to enter. 588. (Is it ಬಾರಿಸು?).

ಬಾಲಿ, ಬಾಳ. A tail. 157. 201. 224. 241. 393. 400.

ಬಾಲಿ, ಬಾಳ. Young; a boy; ಬಾಲೆ. A girl. (cf. ಬಳೆ, to grow).

ಬಾಲಿಕೆ. = ಬಾಲಿ.

ಬಾಲಿಮೈಗ. A young wild animal, (a young antelope).

ಬಾವನ್ನ. Sandal wood. 422.

ಬಾವಲಿ. An ornament for the ear. p.201.

ಬಾಪ್ಪ, ಬಾಪ್ಪಿ. A tear.

ಬಾಸಣಿಸು. To veil. p.202.

ಬಾಸೆ (ಭಾಸೆ). Language.

ಬಾಹು. The arm. ಬಾಹುರಕ್ಕೆ. A mail for the arm.

ಬಾಹೆ. = ಬಾಹ್ಯ. 89.

ಬಾಹೆ. = ಬಾಹು.

ಬಾಹ್ಯ. Outside; a place near a town, etc.

ಬಾಳೆ, ಬಾಳ. A sword. 454. 461. 489.

ಬಾಳ (ಬಾಹುಳ). Much, many. 203.

ಬಾಳ (= ಲಾಮಚ). A scented grass (a sort of Andropogon). 339. p.229.

ಬಾಳವೇರ್. Its roots.

ಬಾಳೆ. The plantain. 2. 349. 358. 535.

ಬಾಳೆವಣ್. A ripe plantain.

ಬಾಳೆಮಾನ್. A large kind of fish. p.197.

ಬಾಡ್. To live, prosper. 203. 503. 579.

ಬಾಡ್. The act or mode of living (household); prosperity. (To pour water to another's prosperity = to hinder his prosperity). 131.

ಬಾಡ್ತಿ. = ಬಾಡ್. 445.

ಬಾಡ್ತಿಂಬ. A living post. p.228.

ಬಾಡ್ತಿವೆಳೆ. Full-grown corn (i. e. the stars). 554.

ಬಿಂಕ. Pride; pomp. 459. p.198.

ಬಿಂಗಾರ. A battlement; a vase (ಭೃಂಗಾರ).

ಬಿಂದು. A drop. ಬೀಡ್.

ಬಿನ್ನಾಣ. = ಬಿನ್ನಣ. 177.

ಬಿಂಬ. A disk; a reflected form.

ಬಿಕ್ಕುಳ. Hiccough, sobbing. 88.

ಬಿಗ. To be tied, be tight, be fastened; to fasten, compress. 77. 88.

145. 147. 217. p.199. p.229. 550.

ಬಿಗ. Firm; firmly, closely. 416. 443.

ಬಿಗಿಸು. To cause to be fastened (or saddled). 537.

ಬಿಗುಡು. Tightness; a firm hold. 146. 147. 313.

ಬಿಚ್ಚು. = ಬಿಡಿಸು (or ಬಿಡಚು?). 146.

ಬಿಜಯಂಗೇಯ (ವಿಜಯ-). To go in procession; to go. 250.

ಬಿಜ್ಜಣ (ವೈಜನ). A fan. 378.

ಬಿಟ್ಟು. ✓ ಬಿಡು.

ಬಿಡಯ. A swarm, flock, troop. 303. 397.

ಬಿಡಿಸು. To loosen. 260.

ಬಿಡು. To let go, to leave; to loosen, separate; to open; to put forth, to emit; to cease; to lie or settle down, halt. ಬಿಟ್ಟು ಆಡು. To slander, (deny). ದಾರಿ ಬಿಡು. To go out of the way. ಬಿಡದೆ. Without interruption. 25. 40. 41. 42. 56. 122. 156. 160. 181. 208. 209. 224. 225. 240. 289. 306. 315. 326. 335. 338. 350. 357. 386. 399. 400. 401. 412. 427. 430. 437. etc. 451. p.198. 510. 529. p.229. 583. 588. p.268.

ಬಿಡು. A looseness, an opening.

ಬಿಡುಗಣ್ಣ. A person with (always) open eyes, a fabulous demigod. 601.

ಬಿಡುವಲೆ. A variety of net. 442.

ಬಿಡುವಾಯಿ. An open mouth. 400.

ಬೆಣ್ಣು (= ಗುರು). Heaviness, weight; wonder. 195.
 ಬಿತ್ತರ. = ಎತ್ತರ. 445. p.199.
 ಬಿತ್ತರಿಸು. = ಎತ್ತರಿಸು. 561.
 ಬಿವರ್. To be scattered; to expand, (shake out). 392.
 ಬಿದರ್. A bamboo. 96.
 ಬಿಡಚ್ಚು. To spread, expand, (shake out). 378.
 ಬಿಡು, ಎಡು. The hollow between the frontal globes of an elephant. p.197. p.198.
 ಬಿಡ್ಡು. ✓ ಬೀಜ್.
 ಬಿನದಿಸು (ಎ -) To sound, cry. 318.
 ಬಿನ್ನಣ (ಎಜ್ಜಣ). Skill, knowledge. 15. p.127.
 ಬಿನ್ನಪ. (ಎಜ್ಜಪನ). = ಬಿನ್ನಹ. p.170. p.228.
 ಬಿನ್ನವಿಸು. To request. 458.
 ಬಿನ್ನಹ. A request, petition. 111.
 ಬಿರಯ. = ವಿರಹಿ.
 ಬಿರಿ. To open. 199. 264. 427. 435. 440. 535.
 ಬಿರಿ. An opening; open. p.229.
 ಬಿರಿದು. An honorary distinction; a badge of honor or mark. 240. p.199. p.200.
 ಬಿರುದು. = ಬಿರಿದು. p.196. p.199. p.201.
 ಬಿಡು. Harsh, violent. 285. 513.
 ಬಿಡುಗಾಳಿ. A hurricane. 198. 321.
 ಬಿಲ್, ಬಿಲು. A bow. 118. 413. 421. 442. 446. p.184. 520.
 ಬಿಲ. A chasm, hole, cave.
 ಬಿಲ್ವ. The Bel Aegle marmelos tree. 140.

ಬಿಸ (ಎನ). The film or fibres of the stalk of the water-lily.
 ಬಿಸ. = ಎನ.
 ಬಿಸರುಹ. The water-grown, a lotus.
 ಬಿಸಿ, ಬಿಸಿಯ. Hot. 321. 341. 426. 439.
 ಬಿಸಿಲ್. The heat or shine of the sun. 268. 314. 315. 321. 341. 378. 392. 409. 426. 428. 431. 436. 438. 439 p.201. 526. 558.
 ಬಿಸಿಲ್ಲದುರೆ. The sunshine which is the horse; mirage. 316.
 ಬಿಸು. Hot, fervid. 107. 141. 315. 325. 326. 376. 426. 564.
 ಬಿಸುಟು. ✓ ಬಿಸುಡು.
 ಬಿಸುಡು. To throw away. 63. p.201.
 ಬಿಳಿ, ಬಿಳಿಯ. White. p.197.
 ಬಿಟ್ಟು. ✓ ಬೀಜ್. Seed. 552.
 ಬಿಟ್ಟು. ✓ ಬೀಜ್.
 ಬೀ. To go down, pass away, fail, be spoiled. 321. 322.
 ಬೀಜ. Seed; cause.
 ಬೀಡು. A halting place; the piles at such a place. 264. 268.
 ಬೀಡೆ. A separation, crack, crevice. 427.
 ಬೀದಿ. = ಎಳಿ; the different chequered stripes on a dice cloth. 313. ಬೀದಿ ಗೆಣ್ಣೆ. To keep to the road or street. p.198.
 ಬೀಯ. Failing, vain, fruitless. 78.
 ಬೀರ. = ಎರ. ಬೀರದಾದೆ. (= ಬೀರ-ತಾದೆ i. e. ತವಟಿ, ತಮಟಿ). A war drum. p.198.
 ಬೀಜ್. To distribute or send forth freely, cast about, spread. 318. 511. 603. 604. 621.

ಬೀಸು. To swing, fling, toss; to blow.

137. 259. (291). 315. 321. 378. 426.

550.

ಬೀಸುವಲೆ. A variety of net. 119.

ಬೀಯ್. To fall. ತೂತು ಬೀಯ್, To fall

into holes, be holed. 48. 50. 70.

243. 248. 433. 478. 524. p.268.

ಬೀಯ್, ಬೀಯಿ. A falling, obeisance;

a mistake. 533. ಬೀಯಿಕೊಡು, ಬೀ

ಯಿಕ್ಕು. To give permission to go.

232. p. 268. ಬೀಯಿಕ್ಕಿಳ್. To take

leave. 473. 485. 505.

ಬೀಯಿಸು. To make fall, knock down.

178.

ಬುಗುರು. (ಬುಗುರಿ). A kind of flute

(blown by the nose). 127.

ಬುಗುರುಗಾಳಿ (- ಕಾಳಿ). A kind of horn.

127.

ಬುದ್ಬದ. A water bubble.

ಬುಧ. Sensible; an intelligent man.

ಬುದ್ಧಿ. Understanding, intellect, inten-
tion; one who has understanding.

ಬೂತಾಳ. Exaggerative talk. 310.

ಬೂತು. Exaggeration, a fib.

ಬೂದಿ. Ashes.

ಬೃಂಹಿತ. Roaring.

ಬೃಹತ್. - ದಿ. Big, great.

ಬೆಂ. = ಬೆನ್. p.201. = ಬೆಳ್. White.

ಬೆಂಕಿ. Fire. 268.

ಬೆಂಡು. Pith; tinder. 315.

ಬೆಂನೆ. Butter. 38.

ಬೆಂದು. ✓ ಬೇ.

ಬೆಂಬತ್ತು (- ಪತ್ತು). To follow, persue.

415.

ಬೆಂಬಯಿ. (Back-place), rear. p. 201.

p.202. ಬೆಂಬಯಿವಿಡಿ. To follow.

ಬೆಕ್ಕು. A cat. 397.

ಬೆಗಡು, ಬೆಗಡ್. Alarm, fright. 118.

463.

ಬೆಚ್ಚರ (ಬೆಚ್ಚರ). A bewildered man-
ner, haste. 334.

ಬೆಡಂಗು. = ಬೆಡಗು. 613. 621.

ಬೆಡಗು. A wonder, novelty. 122.

ಬೆಣ್ಣೆ. = ಬೆಂನೆ. 207. 326.

ಬೆದಹ್. To be afraid or frightened.

137. 143. 169. 370. 451.

ಬೆನ್, ಬೆನ್ನು, ಬೆನ್ನು. The back. ಬೆನ್ನನೆ

ಯ್ದು. To follow. 41. 84. 400. 414.

421. p. 198. p. 199. p. 211.

ಬೆಮರ್. Sweat. 451. 619.

ಬೆಮಿಸು. = ಭ್ರಮಿಸು.

ಬೆಯ್. = ಬಯ್. 564.

ಬೆರಲ್. A finger, toe. 83. 323. 376.

386. 534.

ಬೆರಸು. To mix; to be joined, (pos-
sessed of); to meet; to overtake.

126. 158. 280. 441. 462. p.202. 490.

498. 504. 508. p.229 (twice). 537.

539. p.254. p.261.

ಬೆರಸು. Together with. 406. *p. 165.

p. 177. 466. p. 197. p. 200. p. 211.

p. 212. p. 228. p. 234.

ಬೆರೆ. To be mixed, joined or together
with. 392.

ಬೆಲಗು. Wonder, surprise; astonished.

82. 362. 379. 528. 563. 564.

ಬೆಜಿ. To be proud or arrogant. 139.

460.

ಬೆರ್ಚು. To tremble, be afraid. 451.
548. 601.

ಬೆಲೆ. A price. 59.

ಬೆಲ್ಲ. Jaggory. 298.

ಬೆಸ (= ಪುಟ್ಟಾಳೆ?). An order, command.
463. 538. ಬೆಸಗೊಳ್. To demand,
ask for.

ಬೆಸಲ್. Giving birth to a child. 494.

ಬೆಸವು. Soldering, being soldered. 218.

ಬೆಸನು. To order. 374. 375. p.196. 574.
p.254. p.256. p.271.

ಬೆನೆ. To solder. p.199. p.263.

ಬೆಳ್. cf. ಬಿಳಿ. White, clear, shining.
368. 371. p.199. p.229. 554. 587.
598.

ಬೆಳ್, ಬಿಳಿ. To become white, clear.
372. 477.

ಬೆಳಗು. To become white or bright.
293.

ಬೆಳಗು. Whiteness, brightness, dawn,
shine, light. 90. 199. 368. p.202.
554. 559. 606. p.261.

ಬೆಳದಂಗಲ್. = ಬೆಳ್ಳಿಂಗಲ್. 261.

ಬೆಳನು. = ಬೆಳೆ. Growth, etc. 373.

ಬೆಳು. = ಬೆಳ್. White. 213.

ಬೆಳೆ. To grow, increase; to bear a
crop. 52. 235. 261. 304. 305. 340.
see ಬಳೆ.

ಬೆಳೆ. Growth; what is to grow (seedl-
ings, etc.); standing corn, a crop.
207. 235. 302. 474. p. 202.

ಬೆಳೆವಾರ, ಬೆಳವಾರ (= ಬೇಳವಾರ?). A fool.
223.

ಬೆಳೆಯಿಸು. To make grow, bring up.
337.

ಬೆಳ್ಳಾವರೆ. A white or bright lotus.
304.

ಬೆಳ್ಳಿಗುಳ್. Moon-light. 263. 373. 382.
409.

ಬೆಳ್ಳು. White, pale; whiteness. 373.
476.

ಬೆಳ್ಳುಗಲ್. A white cloud. 477. 478.

ಬೆಳ್ಳುಳಗು. White lustre. 554.

ಬೆಳ್ಳಾರವಲೆ (ಬೇಳಾರ-). A variety of
net. 98. 119. 132.

ಬೆಳ್ಳಾರಸುತ್ತ. = ಬೆಳ್ಳಾರವಲೆ (?). 120.

ಬೆಳ್ಳಿ. Silver. 293. 550.

ಬೇ. To be burnt, burn. 108. 286. 315.
430. 431. 440.

ಬೇಂಟೆ. = ಬೇಟೆ. p.177. 442. 471. ಬೇಂ
ಟಿ-ಪೋಗು. To go a hunting.

ಬೇಕು. = ಬೇಯ್ಕು, ಬೇಯ್ಕು. √ ಬೇರು
(see, for instance, 467. 488. 591).
It is asked, wanted, desirable, fit;
it must. 71. 276. 310. 325. 374. 417.
446. 468.

ಬೇಗ. = ವೇಗ.

ಬೇಗ. Burning; flaming. 109. 430. 439.

ಬೇಟ. (Cover), disguise; a disguising
look. 490.

ಬೇಟಕ. A (cover), mail-coat (?). p.261.

ಬೇಟೆ. A hunt, chase. 395.

ಬೇಡ. A hunter. 395. 413. 424. 449.
455.

ಬೇಡತಿ. A female of the ಬೇಡ tribe.
p. 204.

ಬೇಡ. = ಬೇಡದು. √ ಬೇರು. The cont-
rary of ಬೇಕು. 47. 281. 283. 468.
594.

ಬೇಡು, ಬೇಡು. To ask, beg; to be required. 219. 330. 467. 488. 591. 594.

ಬೇರ್, ಬೇರು. A root. 155. 339.

ಬೇಸಿ. Different; another; else; further. ಬೇಸಿಬೇಸಿ. One for one; various. 19. 24. 46. 228. 231. 233. 251. 281. 341. 374. p. 170. p. 197.

ಬೇಲಿ. A hedge. 109.

ಬೇಸಗೆ. = ಬೇಸಿಗೆ. 322. 406. 440.

ಬೇಸವ. Weariness, fatigue. 342.

ಬೇಸವ. = ಬೇಸವ. 246.

ಬೇಸಿಗೆ. Heat, sultry weather, the hot season. 314. 315. 342.

ಬೇಸು. To injure by fire, burn. 321.

ಬೇಡುಕಾಟ. A spy. 138.

ಬೇಳಂಬ. Desire. 528.

ಬೇಡು. = ಬೇಡು.

ಬೊಂಬುಳಿ. = ಬೊಂಬುಳಿ. p. 202.

ಬೊಂಬೆ. An image, figure. 166. p. 201.

ಬೊಗರಿ. A kind of small ornamental buttress at each end of the main beam. p. 229.

ಬೊಗಲೆ. To bark, make a great noise. 108. 284.

ಬೊಟ್ಟು. A spot of paint on the forehead. 421.

ಬೊಬ್ಬಾಟ. Making a loud noise (by the mouth). 310.

ಬೊಬ್ಬುಳಿ. A confused noise; a multitude. 233.

ಬೊಬ್ಬುಳಿ. A bubble. 139. 366. 568.

ಬೊಬ್ಬೆ. A loud cry or noise (made by beating the mouth etc.). 132. 144. 146. 338. 395. 399. 401. 456. p. 199.

p. 202. 613^b. 614. 618. ಬೊಬ್ಬೆಡು, ಬೊಬ್ಬೆಡಿ, ಬೊಬ್ಬೆಗೊಡು. To cry out, shout.

ಬೋದಿಗೆ. The upper ornamental part of a pillar. 24.

ಬೋದುಗೆ. = ಬೋದಿಗೆ. 163.

ಬೋನ. Food. 77.

ಬೋಳ್ಳೆಸು. To caress. p. 197. p. 199.

ಬ್ರಹ್ಮಾಂಡ. The world.

೩

ಭ. A star. ಭಗವ. The host of stars. 550.

ಭಂಗ. Breaking; a defeat; a wave.

ಭಂಜಿಸು. To break, to frustrate.

ಭಂಡಾರ. A treasury; a storehouse. 83. 222.

ಭಕ್ತ. A devotee. ಭಕ್ತೆ. A female devotee.

ಭಕ್ತಿ, ಭಕ್ತುತಿ. Devotion.

ಭಕ್ಷಿಸು. To eat, devour.

ಭಕ್ಷ್ಯ. A cake.

ಭಜಿಸು. To adore, honour.

ಭಟ. = ಬಂಟ.

ಭಣಿತಿ. A good report.

ಭದ್ರ. Excellent; safe; happiness; safety.

ಭಯ. Fear. ಭಯಂಗೊಳಿಸು. To frighten. 241.

ಭರ. A carrying manner; swiftness; vehemence; weight.

ಭರಣಿ. A small box.

ಭರತ. The name of a family; an actor.

ಭರದ್ವಾಜ. A king-crow.

ಭರಿತ. Loaded; filled, full.

ಭರ್ಮ. Gold.

ಭಲ್ಲಾಕ. A bear.

ಭವ. Birth, being; born.

ಭವಣಿ (ಭ್ರಮಣಿ). Going round, wandering; perplexity.

ಭವತೆ. Master; your, thine.

ಭವನ. A place of being; a house, palace.

ಭಾಂಡ. A pot, vessel.

ಭಾಗ. A portion, lot.

ಭಾಗ್ಯ. Fortune, happiness, merit.

ಭಾಜಿ. Possessed of.

ಭಾನು. The sun.

ಭಾಮಿನಿ. A good woman.

ಭಾರ. A burden, weight, load; excess.

ಭಾರಿ. Heaviness; greatness; large, much.

ಭಾವ. Becoming; state of being, condition, quality; emotion; the mind, heart; meaning, purpose.

ಭಾವಿ. Future.

ಭಾವಿಸು. To think, mind.

ಭಾಸ್ವತೆ (-ದಿ). Shining; the sun.

ಭಿನ್ನ. Divided, broken, neglected; difference.

ಭಿನ್ನಿಸು. To change.

ಭಿತ್ತಿ. A wall.

ಭಿನ್ನಿಸು. = ಭಿನ್ನಿಸು.

ಭೀಕರ. Causing fear, fearful, terrible.

ಭೀತ. Frightened, afraid.

ಭೀತಿ. Fear.

ಭೀಮ. = ಭೀಕರ.

ಭೀಷಣ. = ಭೀಮ.

ಭೀಷ್ಮ. = ಭೀಷಣ.

ಭುಗಿಲ್. The puffing or roaring sound of flames. 96. 102. 170.

ಭುಗಿಲನೆ. Puffingly. 431.

ಭುಜ. A bending; the arm. ಭೂಜಕೀರ್ತಿ. A badge of honour worn on the arm.

ಭುಜಗ. The bending-goer, a serpent.

ಭುವನ. A world.

ಭೂ. The earth; land.

ಭೂಕಾಂತ, ಭೂನಾಥ, ಭೂಪ, ಭೂಪತಿ, ಭೂಭುಜ, ಭೂರಮಣ, ಭೂವಧೂರಮಣ. A king.

ಭೂಚಕ್ರ. The orbit of the earth.

ಭೂಜಾತ. The earth-born, a tree.

ಭೂತ. Born; a living creature; an element; a deified element, demi-god; a goblin.

ಭೂತಳ. The (earth-place), earth; a country.

ಭೂಧರ. The earth-holder, a mountain.

ಭೂಭೃತ್. The earth-bearer; a mountain; a king.

ಭೂಮಿ. = ಭೂ.

ಭೂಮಿಪ, ಭೂಮಿಪತಿ, ಭೂಮಿಪಾಲ, ಭೂಮಾಶ್ವರ. A king.

ಭೂರಿ. A large number; much; gold.

ಭೂರುಹ. The earth-grower, a tree.

ಭೂಷಣ. An ornament.

ಭೂಷಿತ. Decorated.

ಭೃಂಗ. The black bee.

ಭೃಂಗಿ. = ಭೃಂಗ.

ಭೃತ್ಯ. A (hired) servant.

ಭೇದ. Dividing; distinction; variety.

ಭೇದಿಸು. To divide; to break through;
to make a difference, distinguish.

ಭೇರಿ. A kettle-drum.

ಭೀಂಕನೆ. Swiftly. 453. p. 228. p. 261.

ಭೋಗ. Enjoyment. ತ್ಯಾಗ - ಭೋಗ.

Giving and living.

ಭೋಗಿ. A snake. ಭೋಗಿಪ, Snake-king.

ಭೋಜನ. Eating; a meal.

ಭೋರ್. The sound of a horn or bugle.
p. 202.

ಭ್ರಮ. Whirling, roaming.

ಭ್ರಮತ್ (-ದ್). Flying or turning about.

ಭ್ರಮರ. Turning about; the black
bee; a youth.

ಭ್ರಮಿಸು. To fly or run about; to be
whirled about, confused, deceived.

ಭ್ರಷ್ಟ. Fallen, depraved, bad.

ಭ್ರುಕುಟಿ, ಭ್ರೂಕುಟಿ. A frown.

ಭ್ರೂ. An eyebrow.

ಮ

ಮ. This letter when forming the
initial of the second member of a
compound, often appears as ವ.

ಮಂಗಲ. Happy, auspicious, pleasant;
happiness, welfare; a festivity;
the planet Mars. ಮಂಗಳಿ. She
who is beautiful.

ಮಂಚ. A cot.

ಮಂಜರಿ. A bunch.

ಮಂಜು. Dew, fog, mist. 380. 396.

ಮಂಜುಳ. Pleasing, beautiful. ಮಂಜು

ಳತರ. Very pleasing.

ಮಂಟಪ. A shed or hall.

ಮಂಡ. An ornament. 130.

ಮಂಡನ. = ಮಂಡ.

ಮಂಡಲ, -ಳ. An orbit, disk, circle,
sphere.

ಮಂಡಲಿ, -ಳಿ. A circle; a province; a
multitude; walking round. ಮಂಡ
ಳಿಗೊಳ್ಳೆ. To be in company.

ಮಂಡಲಿಕ (ಮಾಂಡಲಿಕ). The governor
of a province.

ಮಂಡಲಿಸು, -ಳಿಸು. To circle out, put
in a circle; to do something in a
nice manner; to be assembled.
77. 309.

ಮಂಡವಿಗಬಲಿ. A variety of net. 119.

ಮಂಡಿತ. Adorned.

ಮಂತ್ರ. Advice, counsel; an incanta-
tion, prayer.

ಮಂತ್ರಿ. A counsellor, king's minister.

ಮಂತ್ರಿಪ. A premier.

ಮಂತ್ರಿಸು. To say prayers. 534.

ಮಂಥನ. Churning; the state of
being agitated.

ಮಂದ. Sluggish, slow; gentle. ಮಂ
ದಹಾಸ. A smile.

ಮಂದತ್ಯ. Slowness; gentleness.

ಮಂದರಾದ್ರಿ. A fabulous mountain
that is said to have been used as
a churning stick during the churn-
ing of the ocean after the deluge.
ಮಂದಾಕಿನಿ. The Ganges.

ಮಂದಾನಿಲ. A breeze.

ಮಂದಾರ. A celestial tree; eminent.

ಮಂದಿ. A person; people. 188. p.268.

ಮಂದಿರ. = ಮಂದುರ; a house, dwelling.

ಮಂದುರ. A horse-stable.

ಮಂದೈಸು. To be slow, loitering, sluggish, thick. p.184. 477. p.271.

ಮಕರ (ಮೊಸಡಿ). An alligator; a shark.

ಮಕರಂದ. Nectar, honey.

ಮಕುಟ. A crown. ಮಕುಟವರ್ಧನ. A king.

ಮಕ್ಕಳೆ. = ಮಗುಕಳೆ. Children. 54. 206. 247. 329. 330. 543.

ಮಗ. A son. 42. 43. 288. 335. 417. 467. 504. 530. 543. 544. etc.

ಮಗಳೆ. A daughter. 65. 487. p.213. 527.

ಮಗುಮ್. To return, turn round; to do something again; again. 305. 368. p.204. 496.

ಮಗ್ಗುಲೆ. The side. 411.

ಮಘಮಘಿಸು. To be fragrant. 218.

ಮಜ್ಜನ. Bathing, ablution.

ಮಠ. A habitation; a cloister, temple.

ಮಠ. The heel. 137. p.199. p.261.

ಮಠವಿ. A wife. 209.

ಮಠಲೆ. Spreading as a creeper.

ಮಠಲಿಡು. To spread, prevail. 409.

ಮಡಿ. To be put down, (to fold); to be low down or prostrated, die. 324. 359. 418. 625. p.271 (twice).

ಮಡಿ. A fold (of a newly washed cloth); a clean cloth; purity;—fold, times. 36. 67. 199. 250. 258. 329. 400.

ಮಡಿಕೆ. An earthen vessel. 47.

ಮಡು. A deep place in a tank or river. 363. p.184. 490. ಮಡುಗಟ್ಟು. To come together, gather in one place.

ಮಣ್ಣು, ಮಣ್ಣು. Earth, clay. 38. 106.

ಮಣಿ. A gem. 107. 123. 253. 314. etc. 550.

ಮಣಿ. To bend; to make obeisance. p.169. p.171. p.212. 505.

ಮಣಿ, ಮಣಿ. A stool, seat. p.196.

ಮಣಿ-ಖಿಟಿಲಿ. Tinkling and clashing. 313.

ಮತೆ (ಮದ್, ಮನ್). My.

ಮತಿ. Understanding; one who has a mind.

ಮತ್ತ. Mad, intoxicated, furious.

ಮತ್ತಂ. And further. p.140. p.141. p.142. p.169.

ಮತ್ತು. ✓ ಮುಮ್. Again, further, and; (other). 52. 458. 531.

ಮತ್ತು. = ಮದ. (307).

ಮತ್ತೆ (ಮತ್ತು - ಎ). = ಮತ್ತು. Again, etc. 402. 412. 445. 491. 539.

ಮತ್ಸರ. Envy, jealousy.

ಮತ್ಸ್ಯ. A fish.

ಮಠನ (ಮಂಠನ). Churning; a destroyer.

ಮದ. Madness, intoxication, (rutting), pride, passion, joy. ಮದೋತ್ಕಟ.

Excess of pride. ಮದಾಳಿ. An intoxicated bee.

ಮದವಕ್ಕಳೆ. The bride and bridegroom. 561. 566.

ಮದವತ್ (-ನ್). Possessed of ಮದ.

ಮದಿವೆ. Marriage. 41.

ಮದೀಯ. My.

ಮದುವೆ. = ಮದಿವೆ. 42. 545. 561. 566.

ಮದ್ದಳೆ (ಮರ್ದಲ). A small finger-drum. 127. p.202.

ಮದ್ವ. = ಮರ್ದು.

ಮಧು. Sweet, pleasing; honey; spirituous liquor; = ಮಧುಮಾಸ. ಮಧುತರ. Very sweet or agreeable.

ಮಧುಕರ. The honey-maker, a bee.

ಮಧುದಾತಿ. The female messenger of spring, a flower of that name.

ಮಧುಪ. The honey-drinker, a bee.

ಮಧುಮಾಸ. The month (season) of spring, from the middle of March to the middle of May.

ಮಧುರ. = ಮಧು.

ಮಧ್ಯ. The middle, midst; middle (position).

ಮನ, ಮನಸ್ (ಮನೋ). The mind; the interior (also of a garden, 508).

ಮನೋಂಬುಜ = ಮನಸ್-ಅಂಬುಜ. ಮನಂಗೊಳೆ. To feel inclined; to fancy.

241. 519. ಮನಂಗೊಳಿಸು. To captivate the mind. 477.

ಮನಸ್ತಾಪ. Mind-heat, grief.

ಮನದಿಗೊಳೆ. To take to one's heart. p.252.

ಮನುಚೀಡಿ. The name of a king who lived before ಸತ್ಯೇಂದ್ರಚೀಡಿ.

ಮನುಜ. A man.

ಮನೆ. A house. 42. 64. 165. 188. 189. 203. 206. 265. 330. 361. 445. 446. 487. p.229. 542. 561.

ಮನೋಗಮನ. Fascinating, beautiful; running as quickly as thoughts.

ಮನೋಜ್ಞ. Pleasant, lovely

ಮನೋರಥ. Desire.

ಮನ್ನಿಸು (ಮನ್ನಿಸು?). To honour, treat kindly. 229. 232. 376. 472. 485. 489. 491. 566. 627.

ಮನ್ನಿಸು. To (declare), order. 485.

ಮನ್ನೆಯ (ಮನ್ಯ). A chief. 447.

ಮನ್ಮಥ. He who crushes. 228. cf. ಮಥನ.

ಮಮತೆ. Love.

ಮಮ್ಮರ್ (ಮಮ್ಮರ). Vexation. 489(?).

ಮಯ್. = ಮೆಯ್. 606.

ಮಯ. Consisting of, full of; abundance, excess.

ಮಯೂ (ಮದನ). Wax. 119.

ಮಯೂರ. A peacock.

ಮರ. A tree; wood. 50. 84. 92. 339. 352. 353. 383. 398. 399. p.204. 534.

ಮರಂದ. = ಮಕರಂದ.

ಮರಕತ. An emerald.

ಮರಕುಟಗ. A kind of bird. 100.

ಮರಗೊಡಲೆ. A kind of bird. 100.

ಮರಲ್ಪ. = ಮರಳ್ಳ. 480.

ಮರಳೆ. To return; to turn back; to do something by turns. 78. 183. 186. 197. p.198.

ಮರಳ್ಳು. To turn away. 614.
 ಮರಾಲಿ, -ಳ. A sort of goose or swan;
 a flamingo. ಮರಾಳಿ. A female swan.
 ಮರೀಚಿಕೆ. A ray; the mirage.
 ಮರುತ್, -ದ. Wind; the air. ಮರುತ್ತ
 ರಂಗಿಣಿ. The fabulous sky-river.
 ಮರುತ್ಸಫ. The atmosphere, sky.
 ಮರುತ. = ಮರುತಿ.
 ಮರುಳ್, ಮರುಳು. (Turning round
 about), confusion, frenzy; a fool.
 233. 568.
 ಮರುಳೆ. Again. 146.
 ಮರುಗು. = ಮರುಗು. 300.
 ಮರುಸು. To make (forgetful or) un-
 conscious. 158.
 ಮರುಹು. Forgetfulness. 565.
 ಮರು, ಮರು. Changed; again; (next),
 another; opposite. 74. 473. p.212.
 ಮರು. The young of animals. 107.
 136. 233. 392. 393. 398. 411. 413.
 434. 438. 519.
 ಮರುಗೋಗಲೆ. A young cuckoo. 260.
 ಮರುದುಂಬಿ. A young black bee. 162.
 259. 261. 306. 334. 508.
 ಮರುಕ. Affection, longing. 411. 438.
 ಮರುಗು. To be full of affection; to
 grieve, fret, sigh. 107. 141. 292.
 325. 326. 327. 328. 376. 377. 378.
 510. 569. p.268. 628. p.271.
 ಮರು. To be hidden; to forget. 157.
 158. 237. 337. 526. 528. 543. 544.
 ಮರು. Concealment; cover, shelter.
 154. 315.
 ಮರ್ತ್ಯ. Mortal.

ಮರ್ಮ. Powder; medicine. 442. p.200.
 498.
 ಮರ್ಬು (✓ ಮರು). Darkness. 380.
 552. 553. ಮರ್ಬುವೆಳಗು. A gloomy
 or dim light.
 ಮರ್ಮ. A secret; truth.
 ಮಲಗಿಸು. To make lie down. 329.
 ಮಲಗು. To lie down. 526. 528.
 ಮಲಯಜ. What is born on the hills
 (or in Malabar), sandal wood.
 ಮಲಯಾಚಲ. The Malabar hills.
 ಮಲಿನ. Dirty, black. ಮಲಿನತರ. Very
 black, etc.
 ಮಲಿನತೆ. Dirtiness, blackness.
 ಮಲೆ. To be puffed up; to show dis-
 obedience, fight against. 181. 447.
 450.
 ಮಲೆ. A hill; a forest. 184.
 ಮಲ್ಲ. A wrestler; wrestling. ಮಲ್ಲ
 ಗಾಳಗ. A wrestling match.
 ಮಲ್ಲಗೆ. A jasmine. 261. 339. 350. 353.
 p.229.
 ಮಸಕ. Excitement. p.184. p.196.
 ಮಸಗು. To open, extend; to be elat-
 ed, be excited, furious, exorbitant;
 to prevail. 117. 313. p.184. p.196.
 ಮಸುಳ್. To be deprived of lustre,
 grow dim. 90. 410.
 ಮಸೆ. To rub, whet. 261.
 ಮಸ್ತಕ. The head; a summit.
 ಮಹತ್ವ. Majesty.
 ಮಹಾ. Mighty, great. ಮಹಾಪ್ರಭಾ-
 ಅವನೀಪಾಲ-ಅಲಿಂಕೃತ and ಮಹಾಪ್ರ-
 ಭಾವ-ನೀಪ-ಅಲಿಂಕೃತ.

ಮಹಾವೈಯ. Being called great.

ಮಹಿ. The mighty (great) one, the earth; a place. ಮಹೀಶಾಂತ. A king.

ಮಹಿತ. Mighty, renowned.

ಮಹಿಷ, ಮಹೀಪತಿ, ಮಹೀಶ. A king.

ಮಹಿಮೆ. Might, glory.

ಮಹಿಷ. A buffalo.

ಮಹೀರುಹ. The earth-grown, a tree.

ಮಹಿ. Rain. 226. 235. 245. 321. 322. 335. 345. 373. 514. 517.

ಮಾ. = ಮಹಾ. ಮಾಮಸಕ = ಮಹಾ-ಮಸಕ. p.184.

ಮಾ, ಮಾಂ. A mango. 195. 338. 352. 353. 354. 534. 535.

ಮಾಂಗಲ್ಯ. Propitiousness, festive appearance.

ಮಾಕಂದ. The mango.

ಮಾಗಧ. A bard.

ಮಾಗೆ, ಮಾಗೆ. The cool season, from the middle of January to that of March; cold. 260. 263. 322. 390. 409. 410.

ಮಾಟ. Doing; a bad design; magic. 491.

ಮಾರ. A niche; a building, frame. p.229.

ಮಾಡಿಸು. To have made. 250. 444. 489. 545.

ಮಾಡು, ಮಾಡು. To do, perform, make, cause, create, make up, commit, appoint. 12. 26. 30. 36. 78. 86. 92. 162. 168. 180. 183. 209. 277. 306. 324. 330. 337. 381. 394. 401. 406.

411. 419. 446. 450. 463. 481. 502.

p.229. 543. 549. 562. 577. 581. 595.

ಮಾಣಿ. To leave off, desist, cease, forbear, fail. 174. 314. 322. 341. 588. 593.

ಮಾಣಿಕ, ಮಾಣಿಕ್ಯ. A ruby. ಮಾಣಿಕವಲ್ಲಾ = - ಸಲ್ಲಾ.

ಮಾತಂಗ. An elephant.

ಮಾತು. A word. ಮಾತಾತು, ಮಾತುಗಳ ನಾತು. To speak. 48. 49. 50. 53. 61. 223. 308. 329. 348. 490. 493. p.210. p.213. 505. 563.

ಮಾತುಳಂಗ. A citron.

ಮಾತೆ. A mother.

ಮಾತ್ರ, ಮಾತ್ರ. A measure; the quantity of a short metrical syllable, a mora.

ಮಾಧು. = ಮಾಧುರ್ಯ.

ಮಾಧುರ್ಯ. Sweetness, gracefulness; graceful.

ಮಾನ. Minding one's self, self-confidence; honour.

ಮಾನವ. A man. ಮಾನವೇಶ್ವರ. A king.

ಮಾನಸ. Relating to the mind; one who has a mind; the mind.

ಮಾನಿನಿ. A respectable woman, a wife.

ಮಾನಿಸ. A man (a caste). 112. 180.

ಮಾನುಷ. Connected with man, human.

ಮಾನ್ಯ. An honorable man.

ಮಾಮರ. A mango tree. 241.

ಮಾಯ. Deceit. ಮಾಯವಾದಿ. A liar.

ಮಾರ್, ಮಾರು. A fathom. 160.

ಮಾರಿ. Death (personified).

ಮಾರುತ. Related to the wind; wind; =
ಭೀಮ.

ಮಾಱ್. = ಮುಱು, ಮುಱ್. 450. p.196.
p.204. ಮಾಱಂಕ. A changed sign.

ಮಾರ್ಗ. A road.

ಮಾತಾರಂ. The sun.

ಮಾರ್ಪಿಪು. Reflection. p.204.

ಮಾರ್ಪಲೆ. To oppose. 450.

ಮಾಲೆ, ಮಾಲೆ. A garland, wreath,
necklace, string. ಮಾಲಿನೀ. She with
a chaplet of flowers

ಮಾಲ್ಯ. = ಮಾಲೆ.

ಮಾವ. An uncle. 311.

ಮಾವು. A mango tree. 236. 261. 303.
345. 348. 350. 507.

ಮಾವುತ (ಮಾವಂತ). An elephant dri-
ver. p.196.

ಮಾಸ. A month.

ಮಾಸು. To become dirty or dim. 321.

ಮಾಜ್ಜಿ. A work, business. 56

ಮಾಜ್ಜಿದು. = ಮಾಸುವದು.

ಮಿಂಚು. To shine, lighten. 244. 303.
343. 497. 512.

ಮಿಂಚು. Lightning. 321. 335. 497.
512. 520. p.261. 611.

ಮಿಂಚುಬುಯಿ. A fire-fly. 168.

ಮಿಂಡವಂದಿ. A lusty hog. 114.

ಮಿಂದು. ✓ ಮಿ.

ಮಿಕ್ಕು. ✓ ಮಿಗು.

ಮಿಗಿಲ್. Excessive, surpassing, great,
renowned. 67. 74.

ಮಿಗು. To be or become excessive; to
surpass; to remain; to excel. ಮಿಕ್ಕು,
ಮಿಕ್ಕಾದ. Being left; other. 72. 79.

80. 168. 225. 229. 230. 259. 330.417.

462. 471. p.196. p.197. p.202. p.212.

508. p.222. 529. 594. p.256. p.258.

610. p.266.

ಮಿಗಿ. Excessively, much. 102. 113.147.

279. 309. 327. 335. 377. 380. 395.

412. 427. 431. etc.

ಮಿಟ್ಟಿ. Projecting. 442.

ಮಿಡಿ. To strike or propel with the
fingers. p.199.

ಮಿಡಿ. An unripe (grit-like) fruit. 93.
338. 355.

ಮಿಡಿವಿಲ್. A pellet bow. 442.

ಮಿಡುಕು (= ಪರಾಕ್ರಮ). Great strength.
116.

ಮಿಡುಕು (= ಬಸವಣ್ಣ). To become un-
conscious, faint. 435. p.271.

ಮಿಡುಮಿಡನೆ. In a grievous manner (?).
p.271.

ಮಿಗಿ. A rope, strap. 56.

ಮಿತ. Measured, temperate.

ಮಿತ್ರ. Friendship; a friend; the sun.

ಮಿಡುಳ್ಳೆ. = ಮಿಡುಳ್ಳೆ. p.184.

ಮಿಡುಗು. To glitter. 295.

ಮಿಡುಗು. To glitter. 260.

ಮಿಡುಪು. Glittering, radiance. 373.

(This form, however, like ಮಿಸುವ
(ಮಿಸುಗು), may be the Future of
ಮಿಡುಗು. See rule 232).

ಮಿಲಿಗ. A kind of bird. 100.

ಮಿಸುಗು. To glitter, shine. 164. 327.
p.201. 598. 599. 604. 613^b. (For ಮಿ
ಸುವ cf. ಮಿಡುಪು).

ಮಿಸುನಿ. Gold. (The bad persons' ill-

will was not understood by Yudhis-
thira). 217. 276. p.198. 598. 599.
p.263.

ಮಿಳತಿ. Mixed, associated.

ಮಿಳತ. = ಮಿಳತಿ.

ಮಿಳಿ. To move to and fro. 213. 241.
p.198. 603. p.259. 617.

ಮಿ. To bathe. 29. 36. 141. 525.

ಮಿಂ, ಮಿನ್, ಮಿನು. A fish; a star.
32. 58. 285. 360. 368. 369. p.197. 611.

ಮಿಂಟು. To draw out; to take a run
(? for jumping). 621.

ಮಿಂಟುಲಿಗ. A kind of bird. 100.

ಮಿನ. = ಮಿಂ.

ಮಿರ್ಪು, ಮಿರ್ಪು. To go beyond, cross,
surpass; to be or become excessive
or elated. 182. 288. 332. 341. 366.
p.198. 560. p.256. 603. 611. 621.

ಮಿಸಲ್. Something not to be eaten;
an unclean thing 57.

ಮಿಸೆ. Whiskers. 441. 496.

ಮುಂ, ಮುನ್. See ಮುಂದೆ. p. 198.

ಮುಂಗಡಿ (ಮುಂ-ಗಡಿ? ಮುಂ-ಕಡಿ? ಮುಂ-
ಕಡೆ?). The front. 296.

ಮುಂಗಡೆ. The front. p.200.

ಮುಂಗುಡಿ (ಮುಂ-ಕುಡಿ). The front,
van. 243.

ಮುಂಗೆಯ. To perform before (form-
erly). 488.

ಮುಂಗೊಳ್. To come to the front; to
commence. p.198.

ಮುಂಚು. To be before, precede; to
go forward or beyond; to excel.
70. 243. 414.

ಮುಂಡ. The head.

ಮುಂಡಿಗೆ. A post in a wall. p.198.

ಮುಂತೆ. = ಮುಂದೆ. 12.

ಮುಂದಳಿ (ಮುಂ-ತಳಿ). To proceed. 141.

ಮುಂದು. = ಮುಂ. p.196. ಮುಂದಕೆ,

530. ಮುಂದಣಿ, p.244. p.254. p.271.

ಮುಂದಣ್ಣಿ, p.267. ಮುಂದುಗಾಣಿ. To
be with foresight, to know what
to do. ಮುಂದುಗಡು. To despair.

ಮುಂದುಗಡೆ (ಮುಂದು-ಕಡೆ). In front.
399.

ಮುಂದೆ (ಮುಂದು+ಎ). Forwards, in

front, before, further on, here-

after. ಮುಂದಿರು. To offer for con-

sideration. 6. 180. 199. 270. 301.

311. 317. 374. 443. 451. p.184. 466.

587. 593. 603. 623.

ಮುಂದೆನೆ. The front. 605.

ಮುಂದೋಪ. To appear in front, be

expected. 199. (The form ಮುಂದೋ

ವರ್, however, may mean ಮುಂದೆ

ಓರ್ವ, i.e. hereafter somebody).

ಮುಂನ. = ಮುನ್ನ.

ಮುಂಪುಗು. To go forwards, jut, pro-
ject. 370.

ಮುಂಪೊಣಿ. To fight in the front. 616.

ಮುಂಬನಿ (ಮುಂ-ಪನಿ). Drops that pre-
cede (a shower). 245. 523.

ಮುಂಬರಿ (ಮುಂ-ಪರಿ). To go in front;
to set out. 264. 623.

ಮುಂಬು. The front. p.259.

ಮುಕುಟ. A crest, diadem.

ಮುಕುರ. A mirror; a bud; the
Arabian jasmine.

ಮುಕುಳ. = ಮುಗುಳ್. p. 229.

ಮುಕ್ಕುಳಿಸು. To rinse the mouth with water. 537.

ಮುಕ್ತ. Loosened, released, freed.

ಮುಕ್ತಿ. Release, relief.

ಮುಕ್ತೆ. = ಮುತ್ತು.

ಮುಖ. The face, mouth. ಮುಖಿ. She who has a face.

ಮುಖ್ಯ. Chief; and so on.

ಮುಗಿ. To be contracted, to shut up; to join, put together, shut. 269. 290. 382. 451. p. 187. 480. p. 227. 548.

ಮುಗಿಲ್. A cloud; the sky. 167. 211. 242. 243. 321. 335. 343. 345. 352. 373. 380. 477. p. 200. 497. 512. 513. 516. 518. 523. p. 229.

ಮುಗುರ್. To fall or settle upon. 305.

ಮುಗುಳ್. To be shut, shut; to bud. 353. 523.

ಮುಗುಳ್. A bud. 338. 353. 380. p. 229.

ಮುಗ್ಗು. To stumble, fall. 107.

ಮುಗ್ಧ. Stupid. ಮುಗ್ಧಿ. A not-knowing female.

ಮುಚ್ಚಲ್. A covering, cover. 124.

ಮುಚ್ಚು. To cover. 77. 548.

ಮುಟ್ಟಿಸು. To cause to touch, apply. 558.

ಮುಟ್ಟು. To touch; to put to. 156. 167.

ಮುಡಿ. To tie (the hair); to insert in (the hair). 58.

ಮುಡಿ. A top-knot, coiffure of hair. 307.

ಮುಡಿವಾಳ (ಮುಡಿ-ಬಾಳ). A fragrant grass. 339.

ಮುಡುವು. = ಮುಡುಕು. p. 184.

ಮುಡುಕು. The back of the neck, shoulder. 144.

ಮುತ್ತು. To come upon in large numbers; to cover so as to obstruct, to besiege. 324. 335. p. 211. 498. 612.

ಮುತ್ತು. A pearl. 122. 166. 213. 226. 253. 331. 368. 398. 421. 422. 435. p. 198. 520.

ಮುದ. Joy.

ಮುದಯಿಸು. To be happy, play about. 369.

ಮುದ್ದರ. A mallet, mace.

ಮುದ್ದಿಸು. To kiss. 325.

ಮುದ್ದು. A kiss; love; loveliness. ಮುದ್ದುಮೋಹಿಸು. To love so much as to kiss. 329. 330. 337. 556.

ಮುದ್ರಿಸು. To be sealed, be wrapt. p. 171.

ಮುದ್ರಿ. A seal.

ಮುನಿ. A learned man.

ಮುನ್ನ. (ಮುನ್ನಿನ). Before, formerly (in former times), ere, first. 30. 31. 86. 189. 311. 323. p. 198. 487. 491. 564. p. 261. 624.

ಮುರಿ. To bend, meander, wind; to stretch out (one's limbs); to twist. 83. 84. 144. 145. p. 184. 496.

ಮುರಿವು. A bend, turn, curve. 139.

ಮುಱಿ. To break (in two); to overcome; to be broken (also in spirit

or strength). 53. 83 (? probably ಮುರಿ, to stretch one's limbs). 179. 183. 186. 242. 248. 264. 320. 381. p. 196. p. 198. p. 204.

ಮುಚುರ್. To make turn about; to wrench, writhe. 381.

ಮುಷ್ಟಿ. The fist.

ಮುಸಲ. A pestle, club.

ಮುಸುಂಕು. = ಮುಸುಕು. 381. 384. p. 198. 510. p. 259.

ಮುಸುಕು. To cover, veil; to be hidden. 172. 175. 176. 228. 263. 316. 586.

ಮುಸುತು. The face, head. 278. 280.

ಮುಹೂರ್ತ. Time.

ಮುಳ್, ಮುಳು, ಮುಳ್ಳು. A thorn. 136. 451. 571. 588.

ಮುಳಿ. To become or be irritated or angry. 86. 171. 304. 548. 560. 594. 626.

ಮುಯುಂಗು. = ಮುಯುಗು. p. 204. 553.

ಮುಯುಗು. To immerse one's self; to sink under. 30. 290. 439. 478.

ಮೂ. Three. 288. 410. ಮೂವರ್. Three persons.

ಮೂಕ. A dumb man.

ಮೂಗು. The nose. 88.

ಮೂಡಲ್. Rising; the east; in or to the east. 91. 183.

ಮೂಡು. To become apparent, to rise. 176. 199. 288. 290. 291. 433. 446. 489. 513. 559. 596.

ಮೂಡು. = ಮೂಡಲ್. (ಮೂಡಣ). 264. 394.

ಮೂಫ. Foolish; a fool.

ಮೂದಲಿಸು. To taunt, upbraid. p. 201.

ಮೂರುತಿ. = ಮೂರ್ತಿ.

ಮೂಜು. Three.

ಮೂರ್ತಿ. A body; person. .

ಮೂಲ. Root; capital; permanent tenancy. ಮೂಲನಕ್ಷತ್ರ. The 17th lunar mansion called ಮೂಲ. 203.

ಮೂಲೆ. A corner. 104. 216.

ಮೂಷಕ. A mouse, rat.

ಮೂಳ. = ಮೂಫ. 157.

ಮೃಗ. A (wild) animal; an antelope.

ಮೃಗಪತಿ, ಮೃಗೇಂದ್ರ. A lion. ಮೃಗಧರ. The antelope-carrier, the moon. ಮೃಗಾಕ್ಷಿ. She who has eyes like an antelope.

ಮೃಗಯೆ. Chase, hunting.

ಮೃಗಾಂಕ. The antelope-marked, the moon. cf. ರಶಾಂಕ.

ಮೃಗಾದನ. The animal-eater, a hyena or leopard.

ಮೃಗೋದ್ಭವ. Musk.

ಮೃಣಾಲಿ.-ಳ. The stalk of a lotus.

ಮೃತ್ಯು. Death.

ಮೃದಂಗ. A small drum.

ಮೃದು. Mild, soft. ಮೃದುತರ. Very mild.

ಮೃದುಳ. = ಮೃದು.

ಮೃಷೆ. Falsehood.

ಮೆಚ್ಚು (ಮೆಲ್ಲು?). To be pleased. 310. 487.

ಮೆಟ್ಟಿನು. To make tread or walk. p. 197.

ಮೆಟ್ಟು. To pace; to trample or tread upon; (to put on); to put

down. 287. 441. p.197. p.198. 569. 596. 624.

ಮೆತ್ತು. To force or press into. 83.

ಮಿದುಳ್. The brain, marrow. 398.

ಮೆಯ್. The body. 107. 113. 145. 159. 161. 193. 262. 373. 386. 411. 416. p.204. 528. 547. ಮೆಯ್ಯ ಮಜಿ. To be unconscious.

ಮೆಯ್ಯಿರು. = ಮೆಯ್ಯಿರು. 88.

ಮೆಯ್ಯರೆ. To hide one's self. 620.

ಮೆಯ್ಯಿರು. To contract one's self. 147 cf. ಮೆಯ್ಯಾ/ಚುರ್

ಮೆಯ್ಯಿರು. To present or put one's body (or shoulders) to; (to come to close quarters). 208.

ಮೆಯ್ಯಿರೆ. To take one's self off, run away, keep from. 114.

ಮೆಯ್ಯಿಕ್ಕು. To place one's body, to posture one's self, to stand; or to make an obeisance. p.227.

ಮೆಯ್ಯಾ/ಚುರ್. To draw in one's body. 524.

ಮೆಜಿ. To be public, to shine, sparkle; to show. 125. 165. 167. 218. 237. 242. 254. 302. 327. 345. 350. 367. 372. 373. 423. 424. 432. p.200. p.201. p.212. 515. 546.

ಮೆಲ್, ಮೆಲು. Mild, soft, gentle, pleasant. 484. 629. 631.

ಮೆಲ್. To reduce to pap (by the tongue), to sip, eat. 329.

ಮೆಲುವಾಯ್ (-ಹಾಯ್). To walk gently or cautiously. 134.

ಮೆಲ್ಲುಡಿ. A soft voice. 378.

ಮೆಲ್ಲನೆ. Softly, gently, slowly. 289. 290. 325. 362. 391. 393. p.171. 446. 534. p.239. 577. p.268.

ಮೆಲ್ಲು. Mild, soft, gentle. 348

ಮೆಲ್ಲಾಸು (-ಹಾಸು). A soft bed. 329.

ಮೆಲ್ಲುರಿ. A kind of rain. 516.

ಮೆಳೆ. A bush. 96. 396.

ಮೇ. To eat as beasts do. 390.

ಮೇಕೆ. A goat. 114.

ಮೇಘ. A cloud; a demon; the rainy season.

ಮೇಘನಾಡ. The cloud-voice, thunder.

ಮೇಚಕ. Black; a cloud.

ಮೇಣ್. = ಮೇಲ್ 106. 271. 275. 393. 410. 417. 503. 524. 590. 614.

ಮೇದಿನಿ. The earth.

ಮೇರು. A fabulous mountain round which the sun is said to move. (ಮೇರುವೆಡೋ? Perhaps = Indeed it is the ಮೇರು! Is it not? 124).

ಮೇರುವೆ. An artificial mound. 124.

ಮೇರೆ. A measure, boundary. p.253.

ಮೇಲ್, ಮೇಲು. Above; on, upon, upwards; further; after; afterwards; upper; excellent, an excellent person. 5. 21. 110. 163. 185. 393. 484. p.229 (twice). 551. p.253. (ಮೇಲಣ). ಮೇಲ್ವಾಯ್ (-ಹಾಯ್). To jump above (the surface). ಮೇಲ್ವರಿ. To flow upwards, ascend.

ಮೇಲುಕಟ್ಟು. = ಮೇಲ್ಕಟ್ಟು. 216.

ಮೇಲೆ. = ಮೇಲ್. 36. 44. 194. 196. 243. 288. 294. 319. 328. 332. 356. 373. 387. 400. p.198. p.200. 530. 565. 603.

ಮೇಲ್ಮಟ್ಟ. An awning, ceiling. 166.

ಮೇಡು. Pasturage. 113.

ಮೇಳ. A union, concourse. ಮೇಳಂಗೊಳ್. To be united, closed. 393.

ಮೈ. = ಮಿಯ. p. 197. p. 199. p. 254.

ಮೈಯಕ್ಕು. = ಮೆಯ್ಯಕ್ಕು. p. 171.

ಮೈವಳಗೆ (-ಬಳಗೆ?) ತರ್. To get power over one's body. p. 199.

ಮೈವೆಪು, ಮೆಯ್ಯಪು. To obtain a body, appear. p. 181.

ಮೊನೆ (cf. ಮುನ್ನ). The day before yesterday. 41.

ಮೊಗ. = ಮುಖ. 170. 315. p. 228. 537. 548. p. 249. etc. 629. ಮೊಗದಾವರೆ = -ತಾವರೆ.

ಮೊಗರಂಬ. A bridle-bit. p. 199.

ಮೊಗಸಾಲೆ. A front verandah. p. 245. p. 254.

ಮೊಗಸು. To engage in or plan a business. 170. 399.

ಮೊಗೆ. To remove water with a scoop, (to drain, make dry); to draw water. 170. 327. 368.

ಮೊಗೆ. A small earthen vessel. ಮೊಗೆ ವಾಲ್. Milk in such a vessel. 5 53.

ಮೊಗ್ಗ. = ಮುಗುಳ್. A bud. p. 229.

ಮೊತ್ತ. ✓ ಮುತ್ತು. A multitude, assemblage. 201. p. 211.

ಮೊದಲ್, ಮೊದಲು. Beginning; at the beginning, at first. 15. 20. 21. 100. 385. 413. 434. 534. 565. 575.

ಮೊನೆ. A point; a pointed instrument. 171. 338. 350. p. 197. 498. cf. ಮುನ್. ಮುಂ.

ಮೊಜ್ಜು. Brawling, roaring, a loud cry or noise. 116.

ಮೊಜ್ಜಿ. To brawl, murmur, roar, hum, hiss. 82. 139. 162. 194. 264. 292. 335. 336. 340. 378. 389. p. 200. p. 201. 508.

ಮೊಜ್ಜಿ. Brawling; etc. p. 271. ಮೊಜ್ಜಿ ಯಿರು. To cry, lament.

ಮೊಲ. A hare. 98. 114. 413.

ಮೊಲೆ. The breast, nipple. 136. 247.

ಮೊಲ್ಲೆ. The many flowered jasmine. 380.

ಮೊಸಳೆ (ಮಾಚಲ). An alligator. 121.

ಮೊಳೆ. To germ, sprout, be born, come forth or about. 304. 524 (?). p. 249.

ಮೊಳೆ. A sprout, shoot; a point, nail. 114. 474. p. 200. p. 229. ಮೊಳೆಪೋಗು (- ಪೋಗು). To sprout.

ಮೊಳೆವಲ್. A coming forth or pointed tooth. 327.

ಮೊಡಗು. To roar, thunder. 243. 343. p. 201. 605.

ಮೋದ. Joy.

ಮೋಜಿ. The face. 55. 134. 278.

ಮೋಸ. Deceit, trick. 532. 541. 565.

ಮೋದ. Love. 416.

ಮೋಯಿಸು. To love; (to be deprived of consciousness). 333. 531. 541. 565.

ಮೋಯ. To strike, pierce. 91.

ಮೌಕ್ತಿಕ. = ಮುಕ್ತಿ.

ಮೌನ. Silence.

ಮೌದಿ. kind of hautboy, a musical pipe. 127.

ಯ

ಯ. This letter, in new Canarese, appears before ಲಿ in ಯಾವದು, etc. (ಎವದು, ಎನ್).

ಯಂತ್ರ. Machinery, an apparatus.

ಯಕ್ಷಕರ್ಷಮ. A perfumed paste.

ಯಜನಾಣಿ. A mistress. 188.

ಯಜ್ಞಾಳಿ. The various sacrifices.

ಯತಿ. Restraining; an ascetic; a pause or Caesura (in verses).

ಯಥಾ. How. ಯಥೇಚ್ಛಿತ. Proper. ಯಥಾಕ್ರಮ. In the proper way.

ಯಮ. Twin; a pair; a subduer; death.

ಯಮಕ. The repetition of the same or similar syllables in the course of a sentence. Cf. rules 18. 19.

ಯಶ. = ಯಶಸ್.

ಯಶಸ್ (ಯಶೋ). Glory, fame.

ಯಾಚಕ. A beggar.

ಯಾತೃ, ಯಾತಕೆ are cases of ಏ.

ಯಾತ್ರೆ. Going, travelling, marching round, a march.

ಯಾಮ. A watch of three hours.

ಯಾಮಿನಿ. Night.

ಯುಕುತಿ. = ಯುಕ್ತಿ.

ಯುಕ್ತ. Yoked to, being endowed with, in possession of; fit, proper.

ಯುಕ್ತೆ. She who possesses.

ಯುಕ್ತಿ. Union; suitable manner; an expedient, scheme.

ಯುಗ. A yoke; a pair. ಯುಗಾಕ್ಷ (ಯುಗ-ಅಕ್ಷ). Yoke and axle-tree.

ಯುಗೇ. She who has a pair.

ಯುಗ್ಮ. = ಯುಗ.

ಯುತ. = ಯುಕ್ತ.

ಯುದ್ಧ. A war, battle.

ಯುವ. Young; a young man. ಯುವ

ತಿ. A maiden, young woman or wife.

ಯೆಕಾರ. The letter ಯೆ.

ಯೋಜನ. A measure of distance equal to about ten English miles.

ಯೌವನ. Youth. ಯೌವನೆ. A young female, maiden.

ರ

ರಂಗ. Colour; a place, site; a stage; dancing.

ರಂಜಣಿಗೆ. A water-trough. 218.

ರಂಜನ. Shining, glittering.

ರಂಜಿಕೆ. = ರಂಜಕ. Gunpowder (?). 169.

ರಂಜಿತ. Illuminated, shining.

ರಂಜಿಸು. To shine; to be pleased.

ರಂಧ್ರ. A hole; a defect, weakness. 185.

ರಂಘಿಸು. To bore, enter into. 106.

ರಕ್ತೆ. = ರಕ್ತೆ.

ರಕ್ತ. Blood.

ರಕ್ಷಿಣಿ. A protectress.

ರಕ್ಷಿಸು. To protect, take care of.

ರಕ್ಷೆ. Protection, saving; an amulet.

ರಚನೆ. A construction; a nice array, display.

ರಚಿತ. Made; a construction; decoration.

ರಚಿಸು. To make, construct.

ರಜ. = ರಜನ್.

ರಜನಿ. Night; ರಜನೀಶ. The night-lord, the moon.

ರಜನ್, ರಜಃ. Dust, pollen.

ರಜಿತ, ರಜತ. Silver.

ರಜನ. A peal of applause. p.202.

ರಣ. Pleasure; a noise, sound; the bow of a lute; war. ರಣಾಜಿ = ರಣ-ಆಜಿ.

ರಣಿ. A sling (?) 401. (Whether ಅರಣಿ?).

ರತ್ನ, ರತುನ. A jewel, gem.

ರಥ. A chariot. ರಥಾಂಗ. The different parts of a chariot (wheels, etc.).

ರಥಿಕ. The rider in a car.

ರದ. = ರದನ.

ರದನ. A tooth.

ರನ್ನ. = ರತ್ನ

ರಭಸ. Passion, joy; velocity; a loud sound or cry.

ರಮಣ. A husband, master; ರಮಣಿ, a wife; = ರವ್ಯ.

ರಮಿಸು. To be delighted; to be pleasant.

ರಮಿ. A woman, wife, mistress.

ರಮ್ಯ. Lovely, beautiful.

ರಮ್ಯಕ. Pleasing.

ರಯ. Velocity.

ರಯ್ಯ (ರೈ). Wealth; beauty.

ರವ. A sound, report, voice.

ರವಸ. = ರಭಸ.

ರವಿ. The sun.

ರಶನಿ (ರಶನಿ). A woman's girdle.

ರಶ್ಮಿ. A ray.

ರಸ. Juice, fluid, water; emotion, taste, pleasure.

ರಸದಾಳೆ. A juicy sugarcane. 305.

ರಸನೆ. The tongue.

ರಸಭಾಂಡ. A vessel for keeping liquids.

ರಸಿತ. A roar, sound.

ರಸಾತಳ. The hades.

ರಸಾಯನ. An elixir, or a medicine prolonging life.

ರಸಾಲ. cf. ರಸದಾಳೆ. The sugar-cane; the mango.

ರಹಸ್ಯ. Secresy.

ರಹಿ. Wonder, surprise. 112.

ರಾಕೆ. Full moon, the day of full moon.

ರಾಗ. Redness, colour; passion, wrath, affection, desire; love; a song.

ರಾಗಿ. Impassioned; one agitated by desires.

ರಾಜ. A king. ರಾಜೇಂದ್ರ. Chief of kings.

ರಾಜಧಾನಿ. The king's abode, a capital.

ರಾಜಹಂಸ. A white swan with red legs and beak (ಅರಸಂಜೆ); an eminent man.

ರಾಜಿ. A row, multitude.

ರಾಜಿಸು. To shine.

ರಾಜೀವ. A lotus; a large fish.

ರಾಜ್ಯ. A kingdom.

ರಾಜ್ಯತೆ (-ದ). Shining.

ರಾಣಿ. A queen.

ರಾತ್ರಿ. Night.

ರಾಯ. = ರಾಜ.

ರಾವ. = ರವ.

ರಾವತ. A horseman, rider. 178.

ರಾವ್ತ. = ರಾವತ. 258.

ರಾಸಿ, ರಾಶಿ. A heap, large number.

ರಾಷ್ಟ್ರ. = ರಾಜ್ಯ.

ರಾಹು. The fabulous giant who is said to produce the eclipses.

ರಿಣ (ಮೃಣ). Debt, obligation; guilt.

ರಿಫ. A foe.

ರಿಸಿ. = ಬುಷಿ.

ರುಂಡ. A headless body.

ರುಚಿ. Splendour; a ray; appearance; taste.

ರುಚಿರ. Brilliant.

ರುಜು. Right, proper.

ರುಜಿ. Disease.

ರುತಿ. A cry. 609.

ರುಧಿರ. Blood.

ರುರು. A sort of deer.

ರುಹ, ರುಹ್. Growing.

ರೂಢಿ. Custom, common way; publicity.

ರೂಢಿಸು. To be customary; to be frequented. 147. 330.

ರೂಪ. Form.

ರೂಪು. = ರೂಪ. 240. 395. p.177. p.261.

ರೇಖೆ. A line.

ರೇಣು. Dust.

ರೇವಂತ. Brilliant; a certain constellation of stars.

ರೊಕ್ಕ. Money. 206.

ರೊಜ್ಜು. Mire. 299.

ರೋಚಿ. Light, luster.

ರೋದನ. Weeping.

ರೋಮ. Hair.

ರೋಲಂಬಿ. A bee.

ರೋಹಿತ. Red; blood.

ರಾಸ್ಯ. Of silver; silver.

ಐ

ಐ. An old Canarese letter, represented by ರ in new Canarese. 7.

ಓ

ಲಂಘಿಸು. To jump over or up; to curvet.

ಲಂಚ. A bribe. 131.

ಲಂವಟ. Greedy for.

ಲಂಬಿಸು. To hang or fall downwards, hang on, be suspended.

ಲಕ್ಷ್ಯ. Having a characteristic property.

ಲಕ್ಷಣ. A peculiarity, property, indication, mark, sign.

ಲಕ್ಷ್ಮಿ. Riches; beauty.

ಲಕ್ಷ್ಯ. Deserving to be regarded; a mark; regard.

ಲಗ್ನ (= ಧಾಳಿ). Pillage; (= ಲಕ್ಷ್ಯ), opportunity. 132; ascending, scaling. p.211.

ಲಘು. Light; metrically short; quick. 295.

ಲಜ್ಜೆ. Shame.

ಲಲಿಲಿಸು. To stretch out the body with a noise. 146.

ಲಡ್ಡುಗೆ. A sweetmeat ball. 242.

ಲತೆ. A creeper; a blade.

ಲಲಾಮ. A mark; chief, principal.

ಲಲಿತ, ಲಲಿತ. Pleasant, beautiful.

ಲವಂಗ. The clove tree.

ಲವಲವಿಕೆ. Excitement. 529.

ಲಸತ್ (-ಚ್, -ಓ, -ಓ). Radiant, brilliant; sporting; pleasant.

ಲಹರಿ. A wave (of beauty).

ಲಾಂಛನ. A mark, sign.

ಲಾಗು. Leaping. 95.

ಲಾಘವ. Sleight of hand, dexterity.

ಲಾಜಿ. Fried grain.

ಲಾಭಿಸು. To gain. 342.

ಲಾಮುಚ, ಲಾಮುಂಚ. A fragrant kind of grass (the Andropogon muricatus).

ಲಾಲನೆ. A friendly play; caressing. 114. 328.

ಲಾಲಿತ್ಯ. Lovely; loveliness.

ಲಾಲಿಸು. To caress.

ಲಾವಣಿ. Beautiful.

ಲಾವಣಿಗೆ. Loveliness, beauty. 114.

ಲಾವುಗೆ. A quail. 100.

ಲಾಸ್ಯ. Dancing.

ಲಿಂಗ. A mark; a verbal theme.

ಲಿಪಿ. Writing; a letter.

ಲೀಲೆ. Play, ease; loveliness.

ಲುಬ್ಧಕ. A greedy man; a huntsman.

ಲುಲಾಯ, ಲೂಲಾಯ. A buffalo.

ಲೆಕ್ಕ. = ಲೇಖನ.

ಲೇಖನ. Writing; a letter; an account.

ಲೇಪನ. Smearing; ointment.

ಲೇಪಿಸು. To smear; to stick like smear. 29.

ಲೇಸು. Handsome, precious, good; nicety, etc. 6. 251. 274. 402. 408. 487. 541.

ಲೋಕ. The world; a man. ಲೋಕಾಂತರ. Another part of the world.

ಲೋಚನ. Sight; an eye; he who has eyes. ಲೋಚನೆ. She who has eyes.

ಲೋಭಿ. An avaricious person.

ಲೋಲ. Shaking; desiring.

ಲೋವೆ. The eves of a house, the cornice of a wall, the frame-work of a roof. 124. 252. p. 229.

ಲೋಹ. Iron; any metal.

ಲೌಡಿ. An iron club. p. 201.

ವ

ವ. This letter, as the initial of the second part of a compound, may be a substitute of ಪ, ಬ, ಮ, or ಹ.

ವಂಕೆ. The pommel of a saddle.

ವಂಗರ. A multitude.

ವಂಚಿಸು. To deceive; to play tricks.

ವಂದಿ. A panegyrist, bard.

ವಂದಿಸು. To salute.

ವಂಶ. A lineage.

ವಕಾರ. The letter ವ.

ವಕ್ತನೆ. A saying, word, order. 541.

ವಕ್ತ್ರ. The mouth, face.

ವಚನ. A word; a sentence.

ವಚನ. = ವಚನ.

ವಚಿಲಿ. A kind of bird. 100.

ವಜ್ರರ. = ವಜ್ರ.

ವಜ್ರ. Hard; a thunderbolt; a diamond.

ವಜ್ರಿ. The bearer of a thunderbolt (Indra).

ವಜ್ರಮುಷ್ಟಿ. A boxer's artificial knuckles.

ವಟ. The Banyan tree.

ವತ್ಸರ. A year.

ವದನ. The mouth; the face. ವದನೆ.

She who has a face.

ವಧ. A slaughter, murder.

ವಧಿಸು. To kill.

ವಧು. A wife.

ವಧೆ. = ವಧ.

ವನ. A garden, grove; a forest; water; a residence. ವನಾಂತ. The region of a forest. ವನವಾಸ. Dwelling in a forest. ವನರುಹ. Water-growing, a lotus. ವನಜ. Water-born, a lotus.

ವನಚರ. A jungle-man.

ವನಪಾಲ. A gardener.

ವನಿತೆ. A woman, wife.

ವನೇಚರ. = ವನಚರ.

ವಯಃ, ವಯಸ್ (ವಯೋ). Youth; age; a bird. ವಯಸ. A man who has a certain age.

ವರ. Solicited, lovely, excellent; chief; a gift; a bridegroom; a husband, master; an enclosure.

ವರಲೆ. A kind of bird. 100.

ವರಾಳ (ವರಾಟ). The name of a country and its people.

ವರಿಸು. To solicit, woo.

ವರುಷ. = ವರ್ಷ.

ವರ್ಷ, ವರ್ಷೆ. Rain; the rainy season, from the middle of July to that of September; a year.

ವರೂಢ. A carriage, chariot.

ವರೆ, ವರೆಗೆ. As far as, till. 544. p.201 (?).

ವರೇಣ್ಯ. Superior, excellent.

ವರ್ಗ. A tribe; a class.

ವರ್ಣ. Colour; a letter.

ವರ್ತಿಸು. To stay, abide; to be occupied; to turn, (deliver to); to go to.

ವರ್ಧನ. Growing, increasing; causing to increase.

ವಲಯ. = ವಳಯ.

ವಲ್ಲಭ. A lord, master, husband. ವಲ್ಲಭಿ. A wife.

ವಲ್ಲರಿ. = ಬಳ್ಳಿ.

ವಲ್ಲಿ. = ಬಳ್ಳಿ; the earth.

ವಶ. Will; power; willing, manageable, tamed, subject to, in the power of; grasp; possession.

ವಸಂತ. Spring-time, from the middle of March to that of May.

ವಸತಿ. A house.

ವಸು. Wealth.

ವಸುಧಾಧೀಶ, ವಸುಧೀಶ. ವಸುಧೀಶ್ವರ. A king.

ವಸುಧೆ. Wealth-holding, the earth.

ವಸುಮತಿ. Wealth - possessing, the earth.

ವಸ್ತು. A thing, substance.

ವಸ್ತುಕ. A substantial, true or real thing, a thing corresponding to essential property.

ವಸ್ತ್ರ. Cloth.

ವಹ. Carrying, causing.

ವಹಿತ್ರ. A boat, vessel.

ವಹಿಲ. Haste.

ವಹ್ನಿ. Fire.

ವಳಯ. Surrounding, encircling, cir-

cumference; sphere, circuit, range;
district; encircled.
ವಳಿತ. Surrounded; administration,
administrative power. 414. 543.
ವಳ್ಳಿ. = ವಲ್ಲಿ.
ವಾಕ್ಯ. A word.
ವಾಗ್ಮಿ. A rhetorician.
ವಾಘ್ನ. The reins of a horse's bridle.
ವಾಚ್ (ವಾಗ್). A word.
ವಾಚಾಟ. A babbler.
ವಾಚಿಸು. To speak, read.
ವಾಜಿ. Swift; a horse; a hero; an
arrow; a bird.
ವಾಣಿ. Speaking, one who speaks.
ವಾದಿ. A speaker, expounder.
ವಾದ್ಯ. A musical instrument; music.
ವಾನರ. A monkey.
ವಾಮ. Left (not right); beautiful.
ವಾಯಸ. A crow.
ವಾಯು. Wind.
ವಾರವಧು. The head of a set of har-
lots.
ವಾರಿ, ವಾರ್. Water.
ವಾರುವ (ವಾರು, ವಾರ). A king's ele-
phant. 160.
(ವಾರ್ಧ. = ವಾರ್ಧ).
ವಾರ್ಧ. The water-hold, ocean.
ವಾಸ. Dwelling, living; an abode.
ವಾಸನೆ. Smell, odour.
ವಾಸಿ. An inhabitant.
ವಾಸ್ತು. A house.
ವಾಹಕ. A porter; a horseman.
ವಾಹಕತ್ವ. The act or art of mount-
ing.

ವಾಹನ. Carrying; any vehicle.
ವಾಹನತನ. Horse-exercise. p.199. 613.
ವಾಯಿ. A river; an army.
ವಿ. Away; different; spread, much.
ವಿಕಟ. Expanded, blown.
ವಿಕಲ. Defective.
ವಿಕಾರ. Ugly.
ವಿಕಿರ. Scattering.
ವಿಕ್ರಮ. A step; heroism, valour.
ವಿಕ್ಷೇಪಣ. Casting, (moving).
ವಿಖ್ಯಾತ. Renowned.
ವಿಘಾತ. Opposition; the place where
one is opposed.
ವಿಚಕಲ. A variety of the jasmine.
ವಿಚಯ. Search, research; enumera-
tion.
ವಿಚಾರ. Inquiry, investigation; curios-
ity; sorrow.
ವಿಚಾರಿಸು. To examine, seek for.
ವಿಚಿತ್ರ. Variety; a wonderful thing;
variegated, wonderful, strange.
ವಿಜಯ. Victory; a victor.
ವಿಜಾತಿ. Heterogeneousness, low caste;
wickedness.
ವಿಜಿತ, ವಿಜಿತಬಲ. A victor. 91. 423.
ವಿಜ್ರಂಭಿಸು. To yawn; to sport.
ವಿಜ್ಞಾನ. Informing, communication;
an advice, request.
ವಿಟ. A whoremaster, catamite.
ವಿತ್ತ. Known; acquired; wealth.
ವಿತತ. Extended, abundant, great.
ವಿತಾನ. Extension, spreading out; an
assemblage, multitude.
ವಿದ. Knowing.

ವಿದಗ್ಧ. Burnt, inflamed; digested;
clever. ವಿದಗ್ಧಿ. A knowing female.

ವಿದಿತ. Known.

ವಿದೇಹ. The name of a country (Tir-
hut).

ವಿದ್ಯುತೆ. Lightning.

ವಿತ್ಯೆ. (Wit), knowledge; art.

ವಿದ್ರುಮ. Coral; a tender leaf; a tree
bearing gems.

ವಿದ್ವಿಷ್. An enemy.

ವಿಧ. Manner, kind.

ವಿಧವೆ. A widow.

ವಿಧಾನ. (Proper) form, ordinance,
ceremony.

ವಿಧಿ. Order; destiny (divine will);
misfortune; the place where one's
lot is to be.

ವಿಧು. The moon.

ವಿಧುಹಾಸ. = ಚಂದ್ರಹಾಸ.

ವಿನಯ. Good, modest or gentle be-
haviour, civility.

ವಿನದ. = ವಿನಾದ.

ವಿನಾದ. A sound.

ವಿನಿಹಿತ. Put on or to.

ವಿನಿಷ್ಕೇಗ. An office, service.

ವಿನುತ. Much praised.

ವಿನೋದ. Play, pastime, joy.

ವಿಸರ್ತೆ, ವಿಸತ್ತು. Misfortune, trouble.

ವಿಶಿನ. A forest.

ವಿಶಿರ. = ವಿಸ್ರ.

ವಿಪುಳ, -ಲ. Large, great. ವಿಪುಳತರ.
Very great.

ವಿಸ್ತ. A brahmin.

ವಿಬುಧ. = ಬುಧ.

ವಿಭವ. Magnificent display, pomp,
magnificence; magnanimity; power.

ವಿಭಿನ್ನ. Pierced.

ವಿಭು. A ruler, king.

ವಿಭುತ್ವ. Power.

ವಿಭೂಷಣ. An ornament.

ವಿಭ್ರಮ. Going round, play; error,
doubt; beauty.

ವಿಭ್ರಾಜಿಸು. To shine brilliantly.

ವಿಮಲ, ವಿಮಳ. Spotless, pure.

ವಿಮೋಚನ. Release, removal.

ವಿಯಚ್ಚರ. The sky-goer, a bird.

ವಿಯತೆ. The sky.

ವಿಯತಿ. A violation of the rules of
ಯತಿ (Caesura).

ವಿಯೋಗ. = ವಿರಹಿ.

ವಿರಚಿತ. Made, built.

ವಿರಚಿಸು. To make, prepare, perform.

ವಿರತಿ. Rest; a pause, Caesura.

ವಿರಹಿ. A being that is separated
from or devoid of (what it loves
or wants).

ವಿರಹಿಣಿ. She who is separated
from.

ವಿರಾಜಿತ. Irradiated, made beautiful.

ವಿರಾಜಿಸು. To shine.

ವಿರುದ್ಧ. Opposite. ವಿರುದ್ಧಾರ್ಥ. A mean-
ing that is contradictory to com-
mon notions or that may be con-
tradicted.

ವಿಲಯ. Dissolution, destruction (of
the world by fire, etc.).

ವಿಲಸತೆ, ವಿಲಸತೆ (-ದ್, -ನ್). Resplendent,
splendid.

ವಿಲಸಿತ. Resplendent; rejoiced. ವಿಲಸಿತೆ. She who shines.

ವಿಲಾಸ, ವಿಲಾಸ. Beauty; merriness, play, joy; pleasing.

ವಿಲಾಸಿನಿ. A woman, a female attendant. ವಿಲೋಲ. Tremulous, sparkling.

ವಿವರ. Separation, detail, peculiar feature.

ವಿವಾಹ. Marriage.

ವಿವಿಧ. Various; variety. ವಿವಿಧತರ. Very various.

ವಿವೇಕ. Discrimination, judgment.

ವಿಶಾರದ. A learned man.

ವಿಶಾಲ. Extension, greatness; great, large.

ವಿಶಿಷ್ಟ. Being distinguished.

ವಿಶೇಷಕ. Discriminating, distinguishing, speciality.

ವಿಶ್ರಮ, ವಿಶ್ರಮಣ, ವಿಶ್ರಮ. = ವಿರತಿ.

ವಿಶ್ರುತ. Celebrated.

ವಿಶ್ವ. All; the world.

ವಿಷ. Water; poison.

ವಿಷಮ. Odd, uneven, rough, strange. bad; an odd number; a strange object.

ವಿಷಯ. A country; an object (of the senses); a concern.

ವಿಷ್ಣಿರ. A couch, seat.

ವಿಘಟ, ಬಿಘಟ. A free, uncontrolled act; according to one's pleasure. p. 197. p. 198. (cf. ವಿಘ್ನಂಚ್?).

ವಿಸರ. A flowing about, abundance, multitude.

ವಿಸರತಿ. Spreading.

ವಿಸ್ತರ. A stretching or spreading about, dilatibility; detail; prolixity, tediousness.

ವಿಸ್ತರಣ. = ವಿಸ್ತರ.

ವಿಸ್ತರಿಸು. To spread; to perform to a great extent; to detail.

ವಿಸ್ತಾರ. = ವಿಸ್ತರ.

ವಿಸ್ಫುರಿತ. Tremulous; glittering.

ವಿಸ್ಮಿತ. Surprised.

ವಿಹಗ. A bird.

ವಿಹರಣ. = ವಿಹಾರ.

ವಿಹರಿಸು. = ವಿಹಾರಿಸು.

ವಿಹಾರ. Walking, going about. ವಿಹಾರಿ. One who roams about.

ವಿಹಾರಿಸು. To go or walk about.

ವಿಹಿತ. Fixed, appointed; proper. ವಿಹಿತಾವ್ಯಯ. The part of a verb which is ordained to be unflected i. e. the Gerund. Rule 236.

ವೀಚಿ. A wave.

ವೀಣೆ. The Indian lute.

ವೀಧಿ. A line, street; a road, path.

ವೀರ. A hero; brave; heroism; ostentation, pomp.

ವೀರಣ. A kind of musical instrument. 127.

ವೀಳಯ, ವೀಳಿಯ. The betel leaf.

ವೃಂದ. A heap, multitude.

ವೃಂದಾರಕ. Great; an eminent person.

ವೃಕ. A wolf.

ವೃಕ್ಷ. A tree.

ವೃತ್ತ. Done; practice; round; a sort of metre; one who acts or behaves.

ವೃತ್ತಾಂತ. Occurrence; tidings; one that has the knowledge of occurrences.

ವೃತ್ತಿ. Action, activity.

ವೃಷ. A bull.

ವೃಷ್ಟಿ. Rain.

ವೆಗ್ಗುಳಿಕೆ. Excess, mass, power. 195.

ವೆಗ್ಗುಳಿಸು. To be excessive, increase; to be implusive. 134. 373.

ವೆಚ್ಚಿಸು. To spend. 542.

ವೆರ್ಥ (ವ್ಯರ್ಥ). Vain, useless, miserable.

ವೆವಹಾರ (ವ್ಯವ-). Dealing, transaction, trade.

ವೇಗ. Quickness, haste; quick.

ವೇದೆ. An ambuscade (?). 120. 132.

ವೈದ್ಯಸು. To hide, care about. 562.

ವೇಣಿ. Braided or plaited hair.

ವೇಣು. A bamboo.

ವೇತ್ರ. cf. ಬಿದರ್, ಬಿದರ್, ಬಿತ್ತ. A cane, reed. ವೇತ್ರಧರ. A cane-bearer, peon.

ವೇದ. (Wit), knowledge; a Veda.

ವೇದನೆ. Woe, pain.

ವೇದಿ. A raised floor, bench.

ವೇದಿಕೆ. = ವೇದಿ

ವೇಳಿ, ವೇಳ್ಳು. Time, opportunity.

ವೈರೂಯ, ವೈರೂಯ. The Lapis lazuli.

ವೈಜೇಹಿ. = ಸೀತೆ.

ವೈಭವ. = ವಿಭವ.

ವೈರ. Enmity.

ವೈರಿ. An enemy. ವೈರಿಸದ. A word that is out of place or wrong in itself.

ವೈಹಾಳಿ (= ವೈಹಾರಿ?). Running round, as a horse. 593. p. 263.

ವೋಲ್. = ವೋಲ್. 264. 288. 343. 352. 353. 403. 449. etc. 485.

ವೋಲ್. As, like as. 5. 356. etc.

ವ್ಯಗ್ರತೆ. Bewildered or zealous occupation.

ವ್ಯಯ. (An outlet); expenditure, loss.

ವ್ಯಸನ. Passion.

ವ್ಯಾಘ್ರ. A tiger.

ವ್ಯಾಜ. Deceit; pretence.

ವ್ಯಾಧ. = ಬೇಸ (ಬ್ಯಾಸ).

ವ್ಯಾಲೋಲಿ. Shaking, waving.

ವ್ಯೂಹ. Military array; a multitude.

ವ್ಯಾಳ. A snake.

ವೃಜ. A multitude, mass, flock, herd.

ವ್ರತ. A vow.

ವ್ರತ. A multitude.

ಶ

ಶಂಕಿಸು. To fear.

ಶಂಕೆ. Doubt; fear.

ಶಂಖ. A conch shell.

ಶಕುನ. An omen (of birds, etc.).

ಶಕುನಿ. A bird.

ಶಕ್ತಿ. An iron spear or dart.

ಶಕ್ರಧನು. The rainbow.

ಶರ. A wicked person.

ಶತ. Hundred. ಶತಪತ್ರ. The hundred-leaved, a lotus.

ಶತಯಾಗತನಯ. = ಅರ್ಜುನ.

ಶತ್ರು. An enemy.

ಶಫರಿ. A small fish.

ಶಬರ. = ಪುಳಿಂವ. 113. (111). 441. (442). 452. ಶಬರೇಶ. The ಶಬರ chief.

ಶಬ್ದ. A sound, word, a noise, cry;
grammar.
ಶಮನ. Tranquillity; tranquillising,
allaying.
ಶಯನ. Sleeping, reposing,
ಶಯಿ. Reposing; (placing).
ಶಯ್ಯೆ. A bed, couch.
ಶರ. An arrow; water.
ಶರತಿ (-ದ್, -ನ್). Autumn, from the
middle of September to that of
November.
ಶರಣ. Refuge; a refugee.
ಶರದ. = ಶರತಿ.
ಶರಧಿ. The water-hold, the ocean.
ಶರನಿಧಿ. = ಶರಧಿ.
ಶರಭ. A fabulous animal with eight
legs.
ಶರಾಸನ. The arrow-shooter, a bow.
ಶರ್ಮ. Blessing; happiness, delight.
ಶಲ. The quill of a porcupine; a
porcupine. 98.
ಶಲ್ಯಕ. An arrow, dart.
ಶಶ. A hare.
ಶಶಾಂಕ. The hare-marked, the moon.
ಶಶಿ. It with the hare, the moon.
ಶಶಿಕಾಂತ. = ಚಂದ್ರಕಾಂತ.
ಶಶಿಹಾಸ. = ಚಂದ್ರಹಾಸ.
ಶಸ್ತ್ರ. A sword; a weapon.
ಶಾಂತಿ. Appeasing; tranquillity, peace.
ಶಾಕ. Roots, leaves and other such
vegetable substance.
ಶಾಖೆ. A branch.
ಶಾಡ್ವಲ. Verdure.
ಶಾಣೀಪಲ. A grind-stone.

ಶಾತಕುಂಭ. Gold.
ಶಾರದ. Autumnal; ಶಾರದಿ. Deified
speech.
ಶಾರ್ದೂಲ. The royal tiger.
ಶಾಲಿ. Endowed with.
ಶಾಲಿ, ಶಾಳಿ. Paddy.
ಶಾಲೂರ. A frog.
ಶಾಲೆ. A hall, room.
ಶಾಸನ. An order, grant, deed.
ಶಾಸ್ತ್ರ. An order, precept.
ಶಿಕ್ಷೆ. Learning; training.
ಶಿಖರ. A point, top.
ಶಿಖಿ. Flame, fire; flaming; a peacock.
ಶಿಥಿಲತ್ವ. The mode of fleetingly pro-
nouncing certain double conso-
nants. Rules 42, seq.
ಶಿಬಿರ. An encampment, camp.
ಶಿರ, ಶಿರಸ್ (ಶಿರಃ, ಶಿರೋ), The head,
top; one who has a head; chief.
ಶಿರಸ್ತ. A helmet, turban.
ಶಿರಿಸ. The tree Mimosa sirisha.
ಶಿರೋಮಣಿ. A crest gem; the chief
person or thing.
ಶಿಲೆ. A stone. cf. ಕೆಲ್.
ಶಿಲ್ಪ. Mechanical art.
ಶಿಲ್ಪಿ. A mechanic.
ಶಿಶಿರ. The cool or cold season, from
the middle of January to that of
March.
ಶಿಶು. A child.
ಶೀತರ. Spray.
ಶೀತ. Cold; chillness.
ಶೀತಳ. = ಶೀತ.
ಶೀರ್ಣ. Decayed.

ಶ್ರೀಲ. Disposition, character; inclined to.

ಶ್ರೀಮತ್. = ನೀಮತ್. 148.

ಶುಕ. A parrot.

ಶುಚಿ. Resplendent, pure.

ಶುಷ್ಕ. = ಶುಚಿ; complete.

ಶುನಕ. A dog.

ಶುಭ. Shining, auspicious, good; auspiciousness.

ಶುಭ್ರ. White; shining.

ಶೂಕರ. A hog.

ಶೂಕಳ, ಸೂಕಳ. Impracticable, savage.

ಶೂರ. A hero.

ಶೂಲ. A pin, point; a pike; sharp pain.

ಶೃತಿ. The ear.

ಶಿಖಿ. Flame; heat.

ಶೀಖರ. A crest; chief.

ಶೇಷ. A remnant; left.

ಶೈಥಿಲ್ಯವರ್ಣ. Inexactness regarding letters.

ಶೈಲ. A mountain.

ಶೈವಾಲ. A place in which a ಶಿವ idol is.

ಶೈಶವ. Childhood.

ಶೈಶಿರ. Relating to ಶಿಶಿರ, cold.

ಶೋಕ. Grief.

ಶೋಣ. Crimson colour.

ಶೋಧಿಸು. To examine, search for. 186.

ಶೋಭಿತ. Shining.

ಶೋಭಿಸು. To shine.

ಶೌರ್ಯ. Heroism, strength.

ಶ್ರಮ. Weariness, fatigue.

ಶ್ರಿತ. Gone to, joined with, contiguous to.

ಶ್ರೀ. Wealth, excellence, honour, beauty; excellent; an excellent female. ಶ್ರೀಮತಿ. Honorable.

ಶ್ರೀಕರ. A splendid object.

ಶ್ರೀಪರ್ವ. A tree the wood of which is used to procure fire by attrition.

ಶ್ರೇಣಿ. A line, row, multitude.

ಶ್ರೇಷ್ಠ. Pre-eminent, best.

ಶ್ರೋತ್ರಿಯ. A man whose office is to perform the precepts of the Vedas.

ಶ್ಲೋಕ. A verse; (a eulogist).

ಶವನ. A dog.

ಷ

ಷೋಡಶ. Sixteen.

ಸ

ಸ, ಸಂ (ಸನ್, ಸಮ್, ಸಲ್). With, together; much; well.

ಸಂಕಲೆ (ಶೃಂಖಲ). A fetter, chain.

ಸಂಕುಳ, -ಲ. A mass, assemblage, flock.

ಸಂಖ್ಯತ. Counted.

ಸಂಖ್ಯೆ. A number, amount. ಸಂಖ್ಯೆಯ ೮. Persons that number.

ಸಂಗ. A meeting, company, crowd.

ಸಂಗಡ. Together. 440.

ಸಂಗಡಿಸು. To be one, joined or together; to affix. 175. 440.

ಸಂಗತ. Entered into, joined.

ಸಂಗತಿ. A meeting, union, accumulation.

ಸಂಗಮ. A union, confluence.

ಸಂಗಳಿಸು, ಸಂಗಲಿಸು. = ಸಂಗಡಿಸು.

p. 200.

ಸಂಗೀತ. A harmonious song.

ಸಂಗ್ರಹಿತ. Tied together.

ಸಂಘ. A mass.

ಸಂಘಟಿಸು. = ಸಂಗಡಿಸು.

ಸಂಘಾತ. A striking together; killing; a multitude.

ಸಂಚರಿಸು. To wander about, roam.

ಸಂಚಳನ. Roaming, travelling.

ಸಂಚಳಿಸು. To move about.

ಸಂಚು. A device, stratagem. p. 201.

ಸಂಘಾದಿತ. Put on as a covering.

ಸಂಜನಿಸು. To be born, produced.

ಸಂಜಾತ. Born, existing; birth; multitude.

ಸಂಜಿ. = ಸಂಧ್ಯೆ. 269. 290. 547.

ಸಂಜ್ವರ. One who has a bad fever.

ಸಂತ. Peace, agreement. 499.

ಸಂತತ. Extended; continually.

ಸಂತತಿ. Extension; assemblage; = ಸಂತಾನ.

ಸಂತಪಣಿ. Well feeding, satisfying.

ಸಂತಪಿಸು. To stow away. 85.

ಸಂತಸ(ಸಂತೋಷ). Joy. 236. p. 213. etc.

ಸಂತಾನ. Extension; progeny; a row, lineage, family; a multitude.

ಸಂತಾಪ. Affliction. ಸಂತಾಪದ. Giving pain.

ಸಂತೈಸು. To become calm. 146.

ಸಂದಣಿ. A crowd, mass, throng. 124.

296. p. 169. p. 257.

ಸಂದಣಿಸು. To come together, come to

close quarters, be crowded throng. 174. 176. 230. 234. 354.

p. 268.

ಸಂದಿ. = ಸಂಧಿ.

ಸಂದಿಗ್ಧ. Dubious.

ಸಂದಿಸು. = ಸಂಧಿಸು.

ಸಂದು. = ಸಂಧಿ. ಸಂದುವಿಡು = ಬಿಡು. p. 229.

ಸಂದು. ✓ ಸಲ್.

ಸಂದೇಹ. Doubt, distrust.

ಸಂದೋಹ. = ಸಂದೋಹನ.

ಸಂದೋಹನ. A multitude, mass, assemblage.

ಸಂಧಿ. Joining; euphony; peace; a confluence; a chasm, fissure, hole.

ಸಂಧಿಸು. To be together or joined; to come together, meet.

ಸಂಧ್ಯೆ. Twilight, dawn.

ಸಂಪಗೆ. = ಚಂಪಕ. 261. 322. p. 229.

ಸಂಪದ (ಸಂಪತ್ತಿ). Gain, wealth, power.

ಸಂಪನ್ನ. Obtained; possessed of; complete.

ಸಂಪ್ರಿಯ. A very lovely thing.

ಸಂಭಾಳಿ. Perfection. 216.

ಸಂಮತ. Opinion; agreement.

ಸಂಮದ. Intoxication; joy.

ಸಂಭ್ರಮ. Turning round; cheerful quickness, elation.

ಸಂಯುತ. Yoked to, possessed of.

ಸಂಸ್ಕರ. Accomplishing; the ripening cause.

ಸಂಸ್ಕೃತ. Accomplished; Sanscrit.

ಸಂಹತಿ. A multitude.

ಸಂಹಾರ. Destruction, ruin.

ಸಂಹೃತಿ = ಸಂಹಾರ.

ಸಕಲ. All.

ಸಕ್ಕರೆ. Sugar.

ಸಖ. A male friend. ಸಖಿ. A female friend.

ಸಗರ್ವ. Proud.

ಸಗ್ಗಲೆ. A hide; a skin flask. 416.

ಸಚಿವ. A friend; a counsellor, minister.

ಸಜ್ಜು (ಸಜ್ಜ). Armed; ready; readiness. p. 211.

ಸಸಕು. Decoration, beauty. 213.

ಸಸಗರ. Elation; pomp, decoration. 219. p. 196. p. 222. p. 256. p. 258. p. 268.

ಸಸಗರಿಸು. To be elated. p. 204.

ಸಡಿಲ್ (or ಸಿಡಿಲ್?). To become slack, untied, uncoiled. 145.

ಸಣ್ಣ (ಕರಣ, ಶೀರ್ಣ?). Small. 400.

ಸಣ್ಣಗೆ. Fineness. 318.

ಸತ್ (ಸಚ್, ಸದ್, ಸನ್). Being, good, nice, well.

ಸತತ. = ಸಂತತ.

ಸತಿ. A wife.

ಸತಿಸಪ್ತಮಿ. The local case expressed by certain verbal affixes. Rule 246.

ಸತ್ಕರಿಸು. To treat well, show honour.

ಸತ್ಕಾರ. = ಸತ್ಕ್ರಿಯೆ; politeness.

ಸತ್ಕ್ರಿಯೆ. A good, virtuous deed.

ಸತ್ಕೃತ. Well treated.

ಸತ್ತಿಗೆ. A parasol. 194. p. 201. p. 261.

ಸತ್ತು. V ನಾಯ್.

ಸತ್ಪದ. A proper verse or verse-foot.

ಸತ್ಯ. Truth; truthful.

ಸತ್ಯ. Strength, vigour, valour.

ಸಪ. One who is seated.

ಸಪನ. A dwelling.

ಸದಾ. Always. ಸದಾನಂದ. Perpetual joy.

ಸದೆ. To crush. ಸದೆಬಡಿ. To crush by beating. 78. 180. 181. p. 201.

ಸದ್ಭಾವ. An excellent nature.

ಸಪ್ತ. Present time.

ಸನ್ನಿವೃತ್ತ. Ready, armed.

ಸನ್ನಾಹ. Preparing, arming, assembling.

ಸಪ್ತಕ, ಸಂನುತ. Much praised.

ಸನ್ನೆ (ಸಂಕ್ಷೇಪ). Knowledge; a sign.

ಸನ್ನೆ. A lever. 287.

ಸನ್ಮಾನ. Honour.

ಸನ್ಮಾನಿತ. Honoured.

ಸಪ್ತ. Seven.

ಸಪ್ತಚ್ಛದ. Seven leaved, a kind of tree = ಸಪ್ತಪರ್ಣ, the echites sepholaris.

ಸಬಳ. A javelin, spear. 133. 295. p. 201.

ಸಬುದ. = ಕಬ್ಬ.

ಸಬ್ಬ (ಸರ್ವ). All. 132.

ಸಭೆ. An assemblage; a hall.

ಸಮ. Same, even, equal, good, well.

ಸಮಂಜಿತ. Compressed, including.

ಸಮಂತ. Entire, all; (good end). 593 (?).

ಸಮಂತು (ಸಮಂತು) Like, so, thus.

ಸಮಗ್ರ. Entireness; all, whole, complete.

ಸಮುದ. Intoxicated, delighted.

ಸಮನಂತರ. The time immediately or without delay following.

ಸಮಸಿಸು. To be obtained, to occur;
to exist. 359. 384. 593.

ಸಮೇನ್ದ್ರಿಯ. Lineage, race.

ಸಮಯ. Opportunity, time.

ಸಮರ. Fight, battle.

ಸಮರ್ಥ. Adequate; expert, strong.

ಸಮರ್ಪಿಸು. To offer, present.

ಸಮಸಂಸ್ಕೃತೋಕ್ತಿ. A word that is a
Tatsama.

ಸಮಸ್ತ. All.

ಸಮಾನ. Same, equal; good, friendly.

ಸಮಾರೂಢ. Having mounted.

ಸಮಾಶ್ರಯ. A dwelling place; pro-
tection.

ಸಮಾಶ್ರಿತ. Gone to, entered, joined,
protected.

ಸಮಾಸ. A compound.

ಸಮೀಪ. Nearness; near.

ಸಮುಂನತ. High, sublime, prominent.

ಸಮುಚಿತ. Proper.

ಸಮುಚ್ಚಾಮರ. 1) = ಸಮುಚ್ಚ, Very great +
ಅಮರ, A demigod, powerful per-
son; 2) = ಸಮುದ್, Very great +
ಟಾಮರ, The tail of the yak.

ಸಮುತ್ಕರ. A large multitude.

ಸಮುತ್ಥೀರ್ಣ. Raised, high. ಸಮುತ್ಥೀ-
ರ್ಣ-ಧರಾವ-ರಾಗ and ಸಮುತ್ಥೀರ್ಣ-
ಧರಾ-ಸರ-ಅಗ.

ಸಮುತ್ತುಂಗ. Very high.

ಸಮುತ್ಥಿತ. Raised.

ಸಮುತ್ಸುಕ. = ಉತ್ಸುಕ.

ಸಮುದಗ್ರ. Great excitement or fier-
ceness.

ಸಮುದಯ. An assemblage.

ಸಮುದಿತ. Risen together, risen.

ಸಮುದ್ಘೋಷ. Accompanying loud
sound.

ಸಮುದ್ಧೃತಿ. Pulling out.

ಸಮುದ್ಭುತ. Very high.

ಸಮುದ್ರ. The ocean.

ಸಮುದ್ಮಿಳಿತ. Mixed together.

ಸಮುದ್ಲಾಸ. Great delight.

ಸಮೂಹ. A multitude.

ಸಮೀತ. Together with.

ಸಮ್ಭು. Facing; presence.

ಸಮ್ಮೇಳ. Mixing, communion.

ಸರ. A wreath.

ಸರ. = ಸ್ಥರ.

ಸರ. = ಸರಸ್.

ಸರಕು. An article, goods. 85.

ಸರಣಿ. A road, path, custom (verse 4
another division is possible,
namely: ದೇಶೀ-ಸರಣಿ-ಕಬ್ಬಾರ್ಥ, and
ಉಪಮಾ-ಚಾತುರ್ಯ, and ಮಾಧು-
ರ್ಯ etc.)

ಸರಪಳಿ. A chain. p. 201.

ಸರಭಸ. With velocity, quickly.

ಸರಸ್. A pond; water.

ಸರಸ. Sapid, tasteful, charming;
beauty.

ಸರಸರನೆ. Hastily, speedily. p. 197.

ಸರಸಿ. A tank, lake.

ಸರಸಿಜ. The tank-born, a lotus.

ಸರಳೆ, ಸರಳು. An arrow. 118. 399.
p. 184.

ಸರಳ. Straight (on), even, proper. 4.

ಸರಳಿಸು. To (fly,) leap, jump. p. 199.

ಸರಿ. Rain. 368. 516.

ಸರಿ. Equal; evenness, finish. ಸರಿಸಾಣಿ, ಸರಿನೋಡು. To compare. 167. 168. 252. 356. 405. 428. 494. 513.

ಸರಿಸ. Exactness; suitableness; nearness, proximity. 158. 402. p. 197. p. 199.

ಸರಿಸೃಪ. = ಸವಸ.

ಸರೋಜ. The water-born, a lotus.

ಸರೋಧಿ. The water-hold, the ocean.

ಸರೋವರ. The water-enclosure, a tank, lake.

ಸವಸ. A serpent.

ಸವಸ. All.

ಸರ್ವಜ್ಞ. Omniscient.

ಸರ್ವಥಾ. In all ways.

ಸಲ್, ಸಲು. To go, go on, be or become current or fit, come to pass, be obtained, be acknowledged or known. 9. 27. 32. 89. 413. 424. 442. p. 216. 567. cf. ಸಾಲ್.

ಸಲಕ್ಷಣ. Having marks, being distinguished by.

ಸಲಪು. = ಸಲದು. 358.

ಸಲದು. To make go on, bring up, nourish, foster, protect. 64. 239.

ಸಲಿಲ. Water.

ಸಲಿಸು. To make to go, perform; to pay. 468. 594.

ಸಲಿ. ✓ ಸಲ್. (Passably), well, (entirely). 247. 303. 334. 337. 445. 455. 516. 552.

ಸಲ್ಲಲಿತ. Pleasant, fine.

ಸಲ್ಲಾಪ. A familiar discourse, talk.

ಸಲ್ಲಾಲೆ. Great loveliness.

ಸಲ್ಲಹ. = ಸಲ್ಲಹ.

ಸವಸ. = ಸವಸ.

ಸವಿ. To taste, eat. 61. 297. 299. 340.

ಸವಿ. Taste, sweetness; sweet. 40. 152.

ಸವೆ. To be finished; to be made ready, be prepared. 163. 210.

ಸವ್ಯಳಿ (ಸವಳಿ). A ruffle on the surface of water. 121.

ಸಸಂಭ್ರಮ. With elation.

ಸಹ. Together; also.

ಸಹ. Suffering.

ಸಹಕಾರ. A fragrant kind of mango.

ಸಹಸಿ. A groom. 575. p. 254.

ಸಹಾಯ. (Going together), help.

ಸಹಿತ. Together with.

ಸಹೋದರ. One of the same womb, a brother.

ಸಹ್ಯ. Powerful; (fit to be overcome), bearable, not offensive.

ಸಾಂಪ್ರ. Thick; stout; much.

ಸಾಂಪ್ರಾಣಿ. Benzoin. p. 199.

ಸಾಕಾರ. The state of having one's real or proper form.

ಸಾಕು. = ಸಲದು. 37. 325.

ಸಾಕು (ಸಾಕುಂ). An old future of ಸಾಲ್, ಸಲ್; = it is passable, sufficient, enough; there has been enough of. 80.

ಸಾಸರ. The ocean.

ಸಾತಿಶಯ. Very excellent.

ಸಾಹರ. Passion, love.

ಸಾದು. = ಸಾವ್ಯದು.

ಸಾಧನ. Accomplishing, readiness; exercise; a performance; a means, expedient; ready.

ಸಾಧಿಸು. To achieve; to charge upon another.

ಸಾಧು. Tame; virtuous.

ಸಾಧ್ಯ. Possible.

ಸಾನಂದ. Joyfulness.

ಸಾನು. A tableland.

ಸಾಧಿಪ್ರಾಯ. Full of opinion; resolute.

ಸಾಮಂತ. A chief (of a district); a leader.

ಸಾಮಜ. An elephant.

ಸಾಮ್ಯ. Equality, likeness; similar.

ಸಾಮಾನ್ಯ. Common; common character.

ಸಾಮ್ರಾಜ್ಯ. An empire.

ಸಾಯ್. To die. 39. 41. 42. 43. 50. 80. 300.

ಸಾಯ. = ಸಹಾಯ.

ಸಾರ್, ಸಾರು (ಸೇರ್). To go or come near or to; to go; to reach; to arrive; to enter; to go to one side, make place. 63. 64. 65. 72. 80. 160. 161. 262. 289. 343. 381. 387. 416. 419. 455. 456. 480. p.200. p.213. 560. 568. 588. 614.

ಸಾರ. A fluid, essence; honey; water; excellent.

ಸಾರಂಗ. A deer.

ಸಾರಣೆ. A smearing or washing (of walls, etc.) 126. 166. 214.

ಸಾರಥಿ. A charioteer.

ಸಾರಸ. The Indian crane.

ಸಾರಿ (ತಾರಿ). A piece or man at chess,

draughts, etc. ಸೆತ್ತ ಸಾರಿ. A die 270. 308. 309. 312. 313

ಸಾರೂಪ್ಯ. Likeness.

ಸಾರ್ಕೆ. Nearness. p.179.

ಸಾರಿಸು. To draw near; to make go (or to put) into, to or near. 399. 480. p.200. 524. p.271.

ಸಾರ್ವಭೌಮ. Relating to the whole earth.

ಸಾಜ್, ಸಾಜು. To shout, proclaim in a loud voice

ಸಾಜಿಸು. To have proclaimed in a loud voice. 260.

ಸಾಲ್. To be current, (sufficient), accepted or desirable. 584.

ಸಾಲ್, ಸಾಲು. A row, line. 163. 211. 294. 295. 331. 332. 349. 449. 480. p.198. 496. p.229. p.261. 622. ಸಾಲಿ ತು. To put, be or go in rows; to beam. ಸಾಲ್ವಿಡಿ. To form a line. ಸಾಲ್ಗೊಳ್. To be in rows or large numbers.

ಸಾಲ. A debt. 44.

ಸಾಲ. The sal tree.

ಸಾಲಭಂಜಿಕೆ. A puppet.

ಸಾಲಮ. ✓ ಸಾಲ್, ಸಲ್. It does not pass, is not sufficient or possible. 2. 266. 288.

ಸಾಲ್ವರಿ. A kind of rain. 516.

ಸಾಲೆ. = ತಾಲೆ.

ಸಾವಿರ. Thousand.

ಸಾವಿ = ಸಾವು.

ಸಾವಿರ = ಸಾವಿರ.

ಸಾರಸ. Effort; daring.

ಸಾರಸಿ. A man of effort or prowess.

ಸಾಳು. A kind of bird. 100.
 ಸಿಂಗ. = ಸಿಂಹ.
 ಸಿಂಗರ (ಶೃಂಗಾರ). Decoration.
 ಸಿಂಗರಿಸು. To decorate.
 ಸಿಂಧ. A kind of flag. 169. 176.
 ಸಿಂಧು. The ocean
 ಸಿಂಧುರ. An elephant.
 ಸಿಂಧೂರ. Red lead.
 ಸಿಂಹ. A lion.
 ಸಿಂಹಳ. The name of Cylon and
 that of its king.
 ಸಿಂಹಾಸನ. A lion-seat, throne.
 ಸಿಕ್ಕು. = ಸಿಲುಕು. 88. 145. 190. 413.
 ಸಿಗುರ್. = ಸಿಬರ್ (?). 2.
 ಸಿಡಿ. To be scattered, snap, burst
 forth; fly about, spring aside,
 spring. 93. 101. 122. 368. 399. 414.
 439. 514. 528.
 ಸಿಡಿಸುಂತು. A kind of ball. 401.
 ಸಿಡಿಮಿಡಿ. (Starting up and shaking),
 confusion, perplexity, consterna-
 tion. 171. 388.
 ಸಿಡಿಲ್ (?). To burst open, be sud-
 denly unloosed. 145. cf. ಸಡಿಲ್.
 ಸಿಡಿಲ್. A thunder-bolt. ಬಿಜಿಸಿಡಿಲ್.
 Lightning unaccompanied by rain.
 116. 198. 243. 321. p.201. 497. 513.
 517.
 ಸಿಡುಂಬು. Bursting forth, project-
 ing(?). 451.
 ಸಿತ. White; moonlight.
 ಸಿದ್ಧಾಯ (ಸಿದ್ಧ-ಆಯ). Tribute. 467.
 468.
 ಸಿದ್ಧ. Accomplished, ready; possessed

of; an alchemist. ಸಿದ್ಧಾಂತ. An
 established thing; astrology.
 ಸಿದ್ಧರಸ. Mineral; chemical fluid;
 quicksilver.
 ಸಿದ್ಧಿ. Accomplishment; discharge.
 ಸಿಬರ್. The outer coat of sugar-cane.
 2.
 ಸಿಮಿಸು. To fall or pour down. 96.
 ಸಿರಿ. = ಶ್ರೀ.
 ಸಿರಿಗಂಧ. Scented sandal.
 ಸಿರಿವ. A giver of wealth or welfare.
 ಸಿಲುಕು, ಸಿಲ್ಲು. To be caught in, be
 entangled, be seized. 136. 138. 308.
 p. 196. p.197. 630.
 ಸೀಕರ. = ಶೀಕರ.
 ಸೀಗುರಿ. A kind of fan. 169. 213. 331.
 ಸೀತ್ಕಾರ. Sighing, groaning. 379. 386.
 ಸೀದು. √ ಸೀಯ.
 ಸೀಮಂತ. The parting of the hair
 on the top of the head; the head.
 ಸೀಮೆ. A seam, a boundary; a coun-
 try.
 ಸೀಯ. To be singed. 101. 440.
 ಸೀವರಿಸು. To hiss. 170.
 ಸೀಸಕ. A helmet.
 ಸೀಯ. To spilt, tear asunder. 137.
 237. 430. 449. 457. p.196. p.197.
 ಸೀಯ. A split, a piece rent off. 148.
 ಸು. Good; well.
 ಸುಂಟುರೆ. A whirl (-wind). p.197. 611.
 ಸುಂವಾನ, ಸುಮ್ಮಾನ. Joy. 76. 225.
 ಸುಕರ. Practicable, convenient, bene-
 ficial.
 ಸುಕುಮಾರ. A good son.

ಸುಖ. (Good air), joy, happiness.

ಸುಖಿಸು. To rejoice.

ಸುಕೋದಂತ. = ಸು-ಕೋದಂತ.

ಸುಗುಣ. A good nature.

ಸುಜನ. A good man.

ಸುಟ್ಟು. √ ಸುಡು.

ಸುಡು. To burn. 171. 224. 391. 435.

436. 439.

ಸುತ. A son. ಸುತೆ. A daughter.

ಸುತ್ತಲೆ. = ಸುತ್ತ. Round about. 291. 470.

ಸುತ್ತಿಸು. To cause to turn round. 613.

ಸುತ್ತ. To go round; to surround. 170.

p.197. p.199. 483. p.211. 611. 621.

ಸುತ್ತ. Round about; a surrounding, fetter, tie (?). 120. 217. 218. 219.

p.197. p.199. (ಸುತ್ತಲೆ).

ಸುದತಿ. She with beautiful teeth.

ಸುಧಾಕರ. The nectar-rayed, the moon.

ಸುಧೆ. Water; nectar.

ಸುದ್ದಿ. News, report. 66.

ಸುನಿಲಯ. A handsome house.

ಸುಪರ್ಣ. The brahmany kite.

ಸುಬುದ್ಧಿ. Good or prominent intellect.

ಸುಬ್ಬಲೆ. ? 113.

ಸುಭಟ. = ಸು-ಭಟ.

ಸುಮನಸ್. A good or wise man; a flower.

ಸುಮ್ಮನೆ. Quietly, without emotion. 224.

ಸುಯ. To sigh, breathe deeply. 67.

107. 141. 325. 326. 376. 426. 564.

ಸುಯ. A sigh; the breath. 315. 451.

ಸುಯಿದಾನ (ಸಂವಿದಾನ). Joining; meditation.

ಸುಪೋಷಣ. A nick name of ದುರ್ಯೋಧನ.

ಸುರ. A fabulous demigod; ಸುರೇಂದ್ರ.

The king of such demigods.

ಸುರಗ. A sword, knife. 133. 177.

ಸುರಗ. A variety of the jasmine. 535.

ಸುರಜಾವ. The rainbow.

ಸುರಯ. = ಸುರಗ. Jasmine. p.229.

ಸುರಿ. To flow, (fall); to pour or throw forth; to give in large quantities. 81. 170. 227. 296. 336. 452. 498. 516. 552.

ಸುರಿಗೆ. = ಸುರಗ. Knife. p.199.

ಸುಕು. Shrivelling, a feeling of emptiness or uneasiness. 393.

ಸುಲಭ. Easy to be obtained; easy; delicious.

ಸುಲಲಿತ, ಸುಲಲಿತ. Very beautiful.

ಸುಲಿ. To peel. 2.

ಸುಲಿ. Peeling; uncovering, showing. 441.

ಸುವರ್ಣ. = ಸ್ವರ್ಣ.

ಸುಮಾರಿ. Nice water; an excellent vegetable perfume.

ಸುವ್ಯಲೆ. ? 113.

ಸುಹೃದಯ. A good hearted person.

ಸುಳ್ಳ. A liar. 571.

ಸುಯಿ. To move about, roam; to be quick; to shine, to begin to appear, to peep. 75. 139. 263. 302. 303. 307. 335. 370. p. 197. 596. 615. 621.

ಸುಯಿ. Rambling or flying about; an eddy; a curve. 121. 138. 139. 295. 327. 366.

ಸೂಚನ. A hint, sign, intimation.

ಸೂಚಿಸು. To hint, indicate.

ಸೂತ. A charioteer; the sun.

ಸೂತ್ರಯಂತ್ರ. A thread-mechanism.

ಸೂನು. A son.

ಸೂನುಗಗತ್ತಿ, ಸೂನಗ-.. A kind of sword. p.197.

ಸೂಪ. Cooking.

ಸೂಪಿ. Plunder. ಸೂಪಿಗೊಳ್. To plunder, to acquire; ಸೂಪಿವಿಡು (-ಬಿಡು). To give to be plundered. 182. 186. 260. 593.

ಸೂರ್ಯ. The sun.

ಸೂನಕ. A flower. 213. p. 229.

ಸೂಸು. To flow over or forth, to drop down, to be scattered or spread; to make flow, to scatter or spread about. 106. 107. 132. 246. 321. 352. 388. 393. 451. p.205. 498. 500. 624.

ಸೂಳು. To sound, clang. p.202.

ಸೂರು. A turn, time. p.199.

ಸೂರು. A kind of rain. 516.

ಸೃಜಿಸು. To create.

ಸೃಷ್ಟಿ. Creation.

ಸೆಗಲಕೆ. Vapours arising in sultry weather. 193.

ಸೆಜ್ಜೆ. = ಕಯ್ಯ. ಸೆಜ್ಜೆನನೆ, A dormitory. p.234.

ಸೆಜೆ. To become stiff; to suffer consternation, to fear. cf. ಸಿಡಿಮಿಡಿ. 112. 389. 399. 482.

ಸೆಜೆ. Contraction, curvature. 224.

ಸೆಣಿಸು. To provoke. 343.

ಸೆಜಗು. Border, end, edge, boundary. 24. 529. 534. p.259.

ಸೆಜಿ. Hold, captivity, imprisonment; captive; the palm of the hand bent so as to hold something. 186. 260. 268. 313. 463. p.197. 526. 542. ಸೆಜಿ ಗಟ್ಟು, -ಗಯ, -ಗೊಳ್, -ವಿಡಿ (-ಸಿಡಿ). To take captive.

ಸೆಳೆ. To pull, draw, drag, (take in); to carry away, to take by force. 71. 134. 180. 181. 195. 366. 388. 400. 498. 519.

ಸೆಜು. Stiffness; consternation. 392.

ಸೆಣಿ. A line, row.

ಸೆನೆ. An army, a multitude.

ಸೆರ್ (ಸಾರ್). To reach, arrive; to join, enter, agree to, be obedient, follow. 51. 151. 155. 160. 256. 387. 560.

ಸೆವಕ. A servant.

ಸೆವನ. Enjoying.

ಸೆವೆ. Service.

ಸೆವಿಸು. To enjoy, eat or drink. 139. 307.

ಸೆವಿಸು. To serve.

ಸೆಸೆ. A pouring or sprinkling (on the heads of persons). 520.

ಸೆಜಿ (ಸರಿ, ಸಹಿ). ಸೆಜಿವೆಜಗು (-ಜಿಜಗು). Greatly surprised. 528.

ಸೆಜಿನಿಕ. A body of forces in array, an army. 198.

ಸೆಜನು = ಸೆನೆ.

ಸೆಜಿರಿಭ. A buffalo.

ಸೆಜಿರಿಸು (ಸಹಿಸು). To bear, put up with, be patient.

ಸೈಪು (ಸಹಿಪು). Calmness, goodness, merit, truth; happiness; beauty.

ಸೈಪಿಡು. To calm, appease. 416.

ಸೈಪು. = ಸೈಪು. ಸೈವಣಿ (-ರಿ). To distinguish one's self. 133.

ಸೊಂಕು (ಸೋಕು). To come into contact, be contagious, to meet with, knock against. 112. 144. 339.

ಸೊಂಪು. Beauty, charm sweetness. 126. 195. 264. 321. 331. 333. 345. p.228.

ಸೊಕ್ಕು. = ಸೊಂಕು. 133.

ಸೊಕ್ಕು (ಸೊರ್ಕು). To be insolent or proud. 54. 543.

ಸೊಕ್ಕು. = ಸೊರ್ಕು. cf. ಮದ. 334. 397. 410.

ಸೊಗಡು. A peculiar fetid smell. 397. 410.

ಸೊಗಯಿಸು. To be pleasant; to cause pleasant feelings. 218. 327. 335. 346. 424. 508.

ಸೊಗಸು. To be pleasant. 193. 216. 217. 340. 490.

ಸೊಗಸು. Pleasant; nicely; loveliness, beauty. 69. 162. 211. 262. 306. 526. 528.

ಸೊಡರ್. A lamp. 138. 267. 442.

ಸೊನ. = ಸ್ವನ.

ಸೊಪ್ಪ. = ಸ್ವಪ್ಪ.

ಸೊಪ್ಪಳೆ. cf. ಸಬುದ. Noise. 534.

ಸೊಪ್ಪ. Foliage. 396.

ಸೊಬಗ (ಸುಭಗ). A beautiful person. 631.

ಸೊಬಗು. Beauty. 327.

ಸೊಯಂವರ (ಸ್ವ-). Self-selection (of a husband).

ಸೊರ. = ಸ್ವರ.

ಸೋರೆ. = ಸೋರೆ. 36.

ಸೊರ್ಕು. Pride, insolence, (strength), (rutting). ಸೊರ್ಕುಮದ್ದು (= ಬಳಮದ್ದು). Gunpowder. 442. 461.

ಸೊರ್ಗ. = ಸ್ವರ್ಗ.

ಸೊಲ್. To sound, speak. 329.

ಸೊಲ್, ಸೊಲ್ಲು. A sound, voice, speech. 202.

ಸೊಳ್ಳಿಸು. To make say. 282.

ಸೊಸ್ತ. = ಸ್ವಸ್ಥ.

ಸೋ. = ಸೋಪು. 238.

ಸೋಕು. To touch, to affect. 67.

ಸೋಗಿ. The peculiar branch or leaf of the palm, sugar-cane, etc.; a peacock. 46. 240. 305. 335. 437. p.229.

ಸೋಜಿಗ. Wonder. 202.

ಸೋತು. ✓ ಸೋಲ್.

ಸೋದು. = ಸ್ವದು.

ಸೋನ. = ಪ್ವಾನ.

ಸೋನೆ. A thin, but incessant rain. 170.

ಸೋಪಾನ. A flight of steps. 101. 217. 318. 507.

ಸೋಮ. The moon.

ಸೋರೆ. A gourd. 55.

ಸೋಲ್. To loose, be overcome. 62. 620.

ಸೋಲ. Losing, defeat. 597.

ಸೋಪು. To drive or chase away or in; to beat. 306. 315. 396. 401.

ಸೋಪ್ಪ (ಸ-ಉಪ್ಪ). Hot.

ಸೋಹು. = ಸೋಹು. 113.

ಸೋಹು. Chasing, a chase. 132.

ಸೋಹೆ. A (beaten track,) trace, mark.
111.

ಸೌಖ್ಯ. ಸೌಕ್ಯ. Pleasure, happiness.

ಸೌಧ. A grand edifice, an upstairs house.

ಸೌಭಾಗ್ಯ. Good fortune; beauty, charm.

ಸೌರಭ, ಸೌರಂಭ. Fragrance, odour; pleasingness, beauty; pride.

ಸ್ತಲಿತ. Stumbling, stuttering, faltering.

ಸ್ತಂಭ. A pillar.

ಸ್ತುತಿ. Praise.

ಸ್ತೋಕ. Little, small, few.

ಸ್ತೋಮ. A mass, assemblage.

ಸ್ಥ. Standing.

ಸ್ಥಳ. A place; the floor, ground, bottom.

ಸ್ಥಾನ. A place, spot.

ಸ್ಥಿತ. Placed, standing, dwelling.

ಸ್ಥಿತಿ. A state; a place; a standing; honour; one being in a state.

ಸ್ಥೂಲ. Bulky, big, huge.

ಸ್ನೇಹ. Attachment, love.

ಸ್ಪಂದ, ಸ್ಪಂದನ. Trembling.

ಸ್ಫಟಿಕ. Crystalline; crystal.

ಸ್ಫುರ. Large, great.

ಸ್ಫುರತೆ. Trembling, sparkling, shining.

ಸ್ಫುಲಿಂಗ. A spark.

ಸ್ತರಿಸು. To remember.

ಸ್ಮಿತ. Smiling; a smile; ಸ್ಮಿತೆ. She who smiles.

ಸ್ರಜೆ, ಸ್ರಜ್ಜ (ಸ್ರಗ್). A wreath, garland.

ಸ್ರಜೆ. = ಸ್ರಜೆ. 515.

ಸ್ವ. Self. ಸ್ವಸ್ಥ. Standing in one's own nature, easy (in mind or body), healthy, beneficent; health.

ಸ್ವಚ್ಛತೆ. Whiteness, pureness.

ಸ್ವನ. A sound.

ಸ್ವಪ್ನ. Sleep; a dream.

ಸ್ವರ. A voice, sound, word.

ಸ್ಯಗ. The sun-going (place), heaven.

ಸ್ವರ್ಣ. Gold.

ಸಾವ್ಯಂತ. The mind; one who has a mind.

ಸಾವ್ಯದು. Sweet, agreeable.

ಸಾವ್ಯಮಿ. An owner, master.

ಸ್ವೈರ. Self-will, unrestraint.

ಪ

ಹ. This letter often appears in the form of ಪ, and when forming the initial of the second part of a compound, in that of ವ.

ಹಂತಿ. = ಪಂಕ್ತಿ.

ಹಂಮೈಸು. To faint, despair of. p.271.

ಹಂಸ, ಹಂಸೆ. A goose or swan; the sun; the best of.

ಹಕ್ಕರಿಕೆ. A horse's or an elephant's trappings. 169. cf. ಪಕ್ಕರಕ್ಕೆ.

ಹಕ್ಕೆ. = ಪಕ್ಕೆ. 111.

ಹಗಲ್. = ಪಗಲ್. 60. 193. 196.

ಹಗ್ಗ. (ಪ್ರಸ್ರಹ?). A rope. 79.

ಹಜ್ಜೆ. = ಪಜ್ಜೆ. 193. p.199.

ಹಡಗು. A ship. 122.

ಹಡಪ. A betel-pouch. p.271.

ಹಣಿ, ಹಣಿಲು = ಪಣಿ. 38.

ಹಣಿ. Money; a Fanam. 41. 131.

ಹಣಿಗು. To look shily. 134.

ಹತ. Beaten, struck, killed; a stroke, blow. ಹತೋದ್ಧತ. = ಹತದಿಂದ ಉದ್ಧತ.

ಹತಿ. A stroke, blow.

ಹತ್ತು. = ಪತ್ತು. Ten.

ಹದ. The state of being tempered; hardness, sharpness, strength. ಹದವಿಲು. A strong bow. 117.

ಹಬ್ಬ (ಪರ್ವ). A festivity. 43. 132.

ಹಬ್ಬು. = ಪರ್ಬು. 145.

ಹಬ್ಬುಗೆ. = ಪರ್ಬುಗೆ. 103. 400.

ಹಯ. A horse.

ಹರಡೆ. The Indian (Numidian) crane. 99.

ಹರಣ. Taking away, carrying off.

ಹರಣ. = ಪ್ರಾಣ. p.271.

ಹರವಿ. An earthen vessel. 55. 77. 81.

ಹರಸು. = ಪರಸು, 78. 229.

ಹರಿ. = ಪರಿ. To flow, etc. 30. 33. 73.

109. 110. 158 (?). 183. 185. 193.

289. 300. 325.

ಹರಿ. Running. 79.

ಹರಿಗೆ. (cf. ಪರಿಗೆ). A shield. 169.

ಹರಿಣ. A buck deer; = ಎರಲೆ. 415.

ಹರಿತರ್. To come quickly. 79.

ಹರಿದ್ರ. Turmeric, yellow.

ಹರಿಯಂತರ (= ಹರಿದಾರಿ?). A measure of about two miles and a half, a coss. 258. (cf. ಕ್ರೋಶ. 252).

ಹರಿಸು. = ಪರಿಸಿಸು. 80.

ಹರುಷ. = ಹರ್ಷ.

ಹರುಸ. = ಹರ್ಷ.

ಹಜಕು. A rent, slit; rent, torn. 56.

ಹಜಿ. To tear. 117. 132. 148. 158 (?).

ಹಜಿವು. The act of being torn. 117.

ಹಮ್ಯು. A palace, mansion.

ಹರ್ಷ. Joy.

ಹರ್ಷಿತ. Joyful.

ಹಲ್, ಹಲ್ಲು. = ಪಲ್. 202.

ಹಲ, ಹಲವು, ಹಲು. = ಪಲ, ಪಲವು. 77. 82. 247. 308.

ಹಲಗೆ. = ಪಲಗೆ. 309.

ಹಲಿಗೆ. = ಹಲಗೆ. 79.

ಹಲ್ಲಣ. A saddle. 169.

ಹವಣಿ, ಹವಣು (ಪ್ರಮಾಣ). Decision; intention, purpose. 71.

ಹವಿ. Clarified butter.

ಹಸನು. Tilled; in good order or state. 42.

ಹಸರ. = ಪ್ರಸರ.

ಹಸಿವು. = ಪಸಿವು. 83.

ಹಸು. = ವಶು. 117.

ಹಸುರ್. = ಪಸುರ್. 115.

ಹಸ್ತ. The hand; an elephant's trunk.

ಹಸ್ತಿ. An elephant.

ಹಳ್ಳಿ. A village. 65.

ಹಯವ. A forest. 65. 141.

ಹಾಕು. = ಹಾಯ್ಕು. 189.

ಹಾದಿ. A road. 26. 390.

ಹಾದು. = ಹಾಯ್ಕು. ✓ ಹಾಯ್.

ಹಾನಿ. Hurt, injury, loss.

ಹಾಯ್. = ಪಾಯ್. 132. 134. 137. 143. 145. 196. 255. 298.

ಹಾಯಿಕು. A throw. 313.

ಹಾಯ್ಕು. (To make go); to throw, cast; to be cast. 309. 313. 498.

ಹಾರ. Taking, comprising; one who possesses; a string of pearls, a garland.

ಹಾಱ್, ಹಾಱು. = ಪಾಱ್. 280. 313.

ಹಾಲ್. = ಪಾಲ್. Milk. 2. 43. 57. 77. 81.

ಹಾವನೆ. Duck-weed. 193.

ಹಾಸ. Laughing; sport. 116.

ಹಾಸ. = ಹಾಸು. 134.

ಹಾಸಂಗಿ. A die; a dice cloth. 270. 313.

ಹಾಸು (ಹಾಯ್ಕು). Something spread or laid flat; a bed, couch; a dog's collar (rope). 117. 329. 396. 400.

ಹಾಱ್, ಹಾಱು. Destruction, ruin. 45. 203.

ಹಿಂ. Behind; (off).

ಹಿಂಗು (= ಬಿಟ್ಟು ಹೋಗು). To remain behind; to go or be backwards; to leave off, let go; to cease. 87. 140. 209.

ಹಿಂತು. To wring out, squeeze; to milk; to punish. 82. 240. 542.

ಹಿಂತು. A mass, multitude, herd, flock. 114. 132. 261. 303. 305.

ಹಿಂತುವಲೆ. A variety of net. 119.

ಹಿಂದೆ. Behind. 89.

ಹಿಂದೆಯಾಡು. cf. ಬಿಟ್ಟಾಡು. To calumniate. 159.

ಹಿಗ್ಗು. To be elated. 325. 328.

ಹಿಡಿ. = ಪಿಡಿ. To seize, etc. 79. 86. 87. 106. 137. 164. 185. 201. 202. 223. 224. 242. 563.

ಹಿಡಿ. Seizing, holding; what is seized.

ಹಿಡಿತರ್. To bring what is seized, (to seize and bring). 156.

ಹಿಡಿವುಗ್. A beast that has been taught to seize wild animals. 117.

ಹಿಡಿಯಾಳ್. A person that is going to catch. 242.

ಹಿಡಿಸು. To cause to be received, to make go in. 76.

ಹಿತ. Put down; fit; beneficial, good; a friend; welfare.

ಹಿತಕರ. Beneficial.

ಹಿಮ. Cold (cool); snow; winter; the moon (the cool-rayed).

ಹಿಮಕರ. The cool-rayed, the moon.

ಹಿರಿ. Great; old; much. 1. 30. 282.

ಹಿಳ. To burst. 101. 104.

ಹಿಡಿ. (cf. ಹಿಂತು). To empty, take out, make dry. 542.

ಹೀನ. Deprived, being without something; deficient, dim, low, vile.

ಹುಗು. = ಪುಗು. 46. 88. 109. 120. 133. 143. 197. 255.

ಹುಟ್ಟು. = ಪುಟ್ಟು. 43.

ಹುಟ್ಟು. A ladle. 281.

ಹುಡಿ. Powder, dust. 180.

ಹುತ್ತು. A white ant's nest or a snake's hole. 105. 106. 156.

ಹುದಿ. = ಪುದಿ. 280.

ಹುದುಗು. = ಪುದುಗು. 136.

ಹುರಿ. Twine. 79

ಹುಲಿಮುಖ. (Tiger-face), the ornamental work over the gate of a fort. 211.

ಹುಲ್ಲೆ. = ಪುಲ್ಲೆ. 136.

ಹುಹು. Ugh! ugh! 386.

ಹೂ. = ಪೂ. 266.

ಹೂಂಕಾರ. Hum. murmur. 609.

ಹೂಡಿಸು. = ಪೂಡಿಸು. 185.

ಹೂಡು. = ಪೂಡು. 68. 69. 76. 79. 80.
309.

ಹೂವು. = ಹೂ. 58.

ಹೂನು. To sizzle. 106.

ಹೈತಿ. Taking away.

ಹೃದಯ. The heart; knowledge.

ಹೃದ್ಯ. Belonging to the heart, heart-
ty; dear, pleasant.

ಹೃಷ್ಯ. Gladdened, joyful.

ಹೆಂ. Female.

ಹೆಂ, (ಹೆಕ್), ಹೆಗ್, ಹೆಜ್, ಹೆದ್, ಹೆಬ್, ಹೆ
ಮ್. = ಹೆರ್.

ಹೆಂಟಿ. A clod. 30.

ಹೆಂಡತಿ. A wife. 247.

ಹೆಕ್ಕಳಿಸು. To act overbearingly. 543.

ಹೆಗ್ಗಣ. (The great mass), a bandi-
coot. 131.

ಹೆಗ್ಗಾಳಿ. A large horn. 127.

ಹೆಚ್ಚು. = ಪಚ್ಚು. 83. 146.

ಹೆಜ್ಜೆ. = ಪಜ್ಜೆ. 111. 193.

ಹೆಜ್ಜೇನ್. Great i. e. excellent honey.
299.

ಹೆಸ. = ಪೆಸ.

ಹೆಸತಲೆ. The back of the neck. 43.

ಹೆಡೆ. = ಪೆಡೆ. 51. 107.

ಹೆಡೆಗೆ. A basket. 77.

ಹೆಣ್ಣು. Stupid; a fool. 51. 205.

ಹೆಣ್ಣಿ, ಹೆಣ್ಣು. = ಪೆಣ್ಣಿ. 52.

ಹೆಣ್ಣು. = ಪೆಣ್ಣು. 60.

ಹೆದೆ. A bow-string. 117.

ಹೆಡ್ಡೆ. A big or stout thigh. 145.

ಹೆಬ್ಬಲ್. A large too'h. 400.

ಹೆಬ್ಬಿದಿರ್. A big or tall bamboo. 104.

ಹೆಬ್ಬಂದಿ. A large hog. 143.

ಹೆಮ್ಮರ, ಹೆಮ್ಮರ. A tall tree. 86. 102.
144. 287.

ಹೆನ್ನಾರಿ. A big bad woman. 55.

ಹೆರ್. = ಪೆರ್.

ಹೆಸರ್. = ಪೆಸರ್. 47. 117.

ಹೆಸರಿಸು. To name, appoint. 312.

ಹೇಡಿ. A coward. 59.

ಹೇನ್. A louse. 58.

ಹೇನು. Gold.

ಹೇಮಂತ. The wintry season, from
the middle of November to that of
January.

ಹೇಟಿಸು. To make lade or load. 182.
183.

ಹೇಟು. To lade, load, burden. 28.

ಹೇವ. Shame.

ಹೇವೆ. The neighing of a horse.

ಹೇಯ್. = ಪೇಯ್. 71. 181. 216. 243.
271. 309. 311.

ಹೈನು. (A cow) giving milk. 28.

ಹೈಮು. = ಹೇಮಂತ.

ಹೊಂ, ಹೊನ್, ಹೊನ್ನು. = ಪೊಂ. 31. 38.
41. 309. 373.

ಹೊಂಗಪ್ಪಿ. A gold coloured arrow-
feather. 118.

ಹೊಂಗೇಸರ. Gold coloured filament or
pollen. 319.

ಹೊಂಚು. To lurk, spy. 244. 322.

ಹೊಂದು. = ಪೊಂದು.

ಹೊಂದೇರ್. = ಪೊಂದೇರ್. 69.

ಹೊಂದೋಣಿ. A golden basin or trough.

219.

ಹೊಕ್ಕರಣಿ (ಪುಷ್ಕರಣಿ). A lotus tank.

ಹೊಕ್ಕು. ✓ ಹುಗು.

ಹೊಗಟು. = ಪೊಗಟು. 255.

ಹೊಗು. = ಹುಗು. 83. 170.

ಹೊಗ್ಗೆ. To smoke. 170.

ಹೊಗ್ಗೆ. = ಪೊಗ್ಗೆ. Smoke. 103. 170.

ಹೊದೆ. = ಪೊದೆ. 81. 87.

ಹೊತ್ತು. ✓ ಹೊತ್ತು.

ಹೊತ್ತು. = ಪೊತ್ತು. 44. 57. 246. 279. 530.

ಹೊದಕುಳಿ. Torment, great distress. 171.

ಹೊದಟು. = ಪೊದಟು. 96. 102. 106. 133.

145.

ಹೊದಟುಕ್ಕು. To be thick set or in a heap together. 112. (cf. ಹೊದಟುಕ್ಕು ರಿಸು. 145.)

ಹೊದೆ. To put on; to cover. 34.

ಹೊದೆ. A (cover), quiver. 118. cf. ಪದಿ.

ಹೊದ್ದಿಸು, ಹೊಂದಿಸು. To attach. 540.

ಹೊಯ್, ಹುಯ್. = ಪೊಯ್. ಕೆಯ್ ಹೊಯ್. To clap hands. 80. 87. 146.

180. 182. 195. 310. 311.

ಹೊಯ್. A blow. 86.

ಹೊಯ್ಕಿ. A cast, image, representation. (ಹೊಯ್ಕಿ = ಹೊಯ್ಕಿ, ಎಯ್!).

254.

ಹೊಯ್ಲು. = ಪೊಯ್ಲು. 243.

ಹೊಯ್ಲು. = ಪೊಯ್ಲು. 221.

ಹೊರಳ್. To roll about. 171.

ಹೊರಳಿ. A heap, mass, assemblage. 102. 106.

ಹೊರೆ. = ಪೊರೆ. 197. 214.

ಹೊಟ. = ಪೊಟ. 46. 106. 189. 258. 294. (ಹೊಟಗಣಿ, ಹೊಟಗ್ಗೆ).

ಹೊಟತು. Outside, except. 207.

ಹೊಟವಂದಿಸು. = ಪೊಟವಂದಿಸು. 80.

ಹೊಟು. = ಪೊಟು. 57. 110.

ಹೊಟಿ. = ಹೊಟು. 208.

ಹೊಲ. = ಪೊಲ. 112.

ಹೊಲಬು. Proper way or limit; concern. 49. 69.

ಹೊಲಿಸು. Fetid matter or smell. 53.

ಹೊಲ್ಲೆಹ. Nastiness, wickedness, falsehood. 272.

ಹೊಸ. = ಪೊಸ. 42.

ಹೊಬಲ್. = ಪೊಬಲ್. 65.

ಹೊಬರು. Glittering, flashing. 114.

ಹೊಬಿ. = ಪೊಬಿ. 215. 319.

ಹೋಗು. = ಪೋಗು. ಹೋಗಾಡು. To wander about. 50.

ಹೋರಟಿ. A strife, battle. 178.

ಹೋರಿ. A bull, bullock. 80.

ಛ

ಛೋಲ. = ಲೋಲ.

ಱ

ಱ. An old letter instead of which ಛ is used in new Canarese.

